

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

GÖTEBORGS UNIVERSITETSBIBLIOTEK

100165 6936

Allmänna Sektionen

Geogr.
Sv.
Småland

NOTES

Uj
Smålands Beskrifning

infränkt till

Wexiö Stift.

Tredje Delen:

Topographi:

Wexiö Stifts andel af

Jönköpings Län.

af

P. Wieselgren,
Bärendöbo.

Lund,

tryckt uti Berlingska Boktryckeriet.

På förlag af St. Gymnasii Jubelstipendiefonden och Central-Ryckerhets-
Föreningen i Wexiö.

1846.

Sammlung der Besten

von dem

Verfasser

ist

der

Verfasser

ist

der

Verfasser ist der Herr ...

und

ist der Herr ...

Verfasser ist der Herr ...

Smålands Beskrifning

inskränkt till Werio stift.

Tredje Delen:

Topographi

(Fortsätt. fr. 2:dra D.)

Werio Stifts andel af Jönköpings län.

11 Kap.

Allmän öfversigt af Jönköpings län.

Uf det som är anfördt i 10 Kap:ts 1 § om Finweden och 2 § Sunnerbo, fänna wi redan, att Jönköpings län är en nyare statistiskt bildning. De 10 häraderne, förenade under en Lagman, hade många innehafware af den verkställande makten öfwer sig, på omwärlande sätt inbördes fördelta. Då sjelfwa Wärend någon gång synes warit splittradt, innan deraf uppsjöb ett Kronobergs län, slutligen föröft med Sunnerbo ur Finweden, må wi ej undra öfwer, att n. w. Jönköpings län, bildadt af härader ur 3 lagsagor, haft många omstiften, förrän det kom till den ställning, hwarwid det förblifwit.

Då Hertigarne Erik och Waldemar 1310 upprepade i en runkund de delar af riket, som skulle tillhöra K. Birger, nämnas: 1. Uppland &c.; 2. hela Strängnäs Stift och Nyköpings slott; 3. Östergöthland och Slottet Stekeborg; 4. Terra Widbo, insula Wisinxö, Grenna, Wijsth et Twetha; 5. Terra Nydiunge; 6. Terra Finwidie; 7. Terra Verendix, 6. Gothland med Wisby &c. &c. Den 4:de delen af d. w. riket war då ett Jönköpings län, der redan ett Jönköpings slott fanns och snart ett Numblaborgs slott uppfördes, der länshöfdingarne kunde bo och förswara sitt län. Men des gränser werla. Stundom sågs Numblaborgs län omfattas Tweta och Wista, med Jönköping och Grenna och Wedbo; stundom nämnes blott Norra Wedbo eller oc halfwa Wedbo; stundom tillägges Mohärad; andra gånger Haideboda och Fiskabäcks speknar.

Swad som ligger ofwan Wärend, Finweden och Njudung, men blef ett från dem afföndradt län, har utan twifwel uppsått genom utflytningar från centralorten Wärend. Des dialect träffas i hela denna ofwanbelägna del af Småland. Men tidigt synes moderlandet ha förlorat dessa sina kolonier. Då Tweta, Mo och

Wisa kommit under Kalmar lagsaga, är skäl att förmoda, att dessa små nybyggen, som tala om schwarz och whitt, om stavn eller stöjn, nödgats efter en eröfring att infinna sig wid Birca-thinget i stället för Wärendstthinget och det sedan Östergötlands makt sträckt sig ända till Kalmar. Då det gamla fybshwenka kungahuset sedan blef upplyftadt på Sveriges thron, synes man walt Wisingsö, med ett slott på N. och ett på S. udden, till det nya förenade rikets hufwudstad, såsom liggande i dess medelpunkt. Jönköpings län, förut beläget ytterst mot Swea wäldet i Westergötland och mot Götawäldet i Östergötland, slutligen ytterst mot det fullt förenade Swea-Göta wäldet, kom nu att bli sjelfwa hjertat i rikets kroppen och styrdes tybligen af kungarne omedelbarligen eller oc genom Konungarnes stathållare. Annu k. Magnus Ladulås residerar på Wisingsö i omverling med den nya af hans fader anlaggda hufwudstaden Stockholm. På Jönköpings slott firades k. Waldemars, den äldre brodrens bröllop. Sedan Stockholm blifwit den stadigwarande hufwudstaden i Sverige, fick Jönköpings län särskilda på Jönköpings slott eller, sednare, på Numblaborgs slott boende Konungsfogbar. Som sådane torde kunna få räknas:

1. Ridd. Gert el. Guserk Boson (ett hufwud) stupar der åter 1318, hwar Sjöblad) stupade 1309, då slottet i efter Numblaborgs slott, om ej för Jönk. blef förstördt. Det synes dock ut, synes blifwit hufwudstaden för någon tid.

2. Ridd. Henr. Gysing (Wildswins-

Numblaborg, som torde först hetat Humblarumsborg men af folktalet fått sitt blifwande namn, nämndt först i Hert. Erik och Waldemars tid (St. Rimbr. 35.), lär varit förstördt, då k. Albrecht uppbyggde det på jord i Humblarum, som tillhörde Jönköpings domkyrka. Han ersatte domkyrkan med några fina egna gårdar. Diplomer härom finnas af 1369, 74 och 81 (Arch. Smol. n. 556). Länet innehades derpå af

3. Bo Jonsou (Grip) Rikets mäktige 4. Drott. Margaretha i hennes mors Drott, sedan gafs det till gongäfwä.

k. Erik satte på Jönköping, då han återfått länet,

5. Fin, Byfoghit i Jönköping. Han war det 1414 och ännu 1428, enl. diplomer.

Sedan befinnes Numblaborg starkt befästadt och Kastellanen träffas der.

6. Otto Snapp belägrades här af Engelbrechts Öfwerste Henr. Berman. D. Sn. flydde och R-g förstördes 1434.

k. Carl VIII satte öfwer Numblaborgs och Jönköpings län, sedan R-gs slott åter istandsatts och J-gs slott 1452 eröfrats,

7. Ridd. Eggert Krummedicke, men han förklarade sig för Danska Koningen, då k. Carl måste återeröfra dessa sina slott genom Thord Bonde.

Vi finna nu, att k. Carl lemnat R-g åt

8. Wäns Pårwelsson, Alfsparrarnes stamsfader, som war måg hos u. 7.

Riksföreståndaren Erik Axelsson Lott förlänte Numblaborgs län

med Jönköpings stad, S. Wedbo och Aska härader, samt Atwedeborg jemte Stålaholm och dess län med all Kongl. ränta och rättighet, hvarpå Riksförest:n förband sig att wid nästa sammankomst af R. Råd (d. w. Ständer) skaffa stadfästelse åt

9. Ridd. Eric Carlsson (Wase), Dnöd. est. 1. S i fastan 1467 (Lagerbr. dipl. m. s. t i Lunds Akad. Bibl.) Sedan finna wi

i Jönk. 1469, troligen af Gera-åsten, hvars stamfar, enl. Messenius hette Jonas. Räknas bland Borgemästare af Kugelberg; likaså

10. Jon Vera som synes ha befallning i Sten Sture d. äs tid såges Rumblaborg ha lemnats åt den slutliga förstöringen. Jönköpings flott blef derefter länets enda borg, der dess höfdingar allt sedan haft sitt residens.

11. Geronimus Dob 1500. Kungens fogde, än Stadens Borgmäst. det han förut ansetts vara i Jönköping.

12. Johan Olsson, som 1520 blef Höfvidsman på Nyköpings flott, der affatt 1521, synes snarare varit

Sedan Gustaf Eriksson 1522 intagit Jönköping, förläntes stad och hus i Jönk. samt Wisingsö till

13. Nils Andersson, Stadens Borgmäst. som war gjord "waraktig". Han skulle derföre betala Kungen 100 mark danska årligen. Han gjorde

de uppror och wille sätta upp en dynasti med Odens blod på Sveriges thron. (Se Biogr. Lex. Noos t. Erwalla).

Jönköpings fästning blef i frändsatt 1545—59. Länet war nu i mer än 30 år tillika ett sjelfständigt stift, ända till 1587, taget från Linköpings stift, då Finweden förenades med Werio stift 1555. Om Njudung kanna wi blott, att det i Ö. l:s tid tillhörde Linköpings stift; men kommit till Werio stift 1593, då dessa 2 härader tillhörde Jönköpings län.

I 17:de seklet utbildades Jönk. län snart till sitt n. w. omfång, likwäl än förenadt med, än skildt ifrån Kronobergs län. Se 2 D. p. 602 f.

Det n. w. Jönköpings län, som uppstått af Rumblaborgs el. Jönköp. forna län, $\frac{2}{3}$ af Finweden och hela Njudung, utgörande Tweta och Wista, inom och Mo och N. och S. Wedbo utom Werio stift, jemte Östbo, Westbo, Östra och Westra i sistnämde stift, intager 6:te rummet bland Sveriges län, innefattande $97\frac{13}{20}$ quadratmil, enl. Länet's Hush. S. Handl. 85,52, ell. enl. af Forsells uppgift $97\frac{65}{105}$, hwaraf åkren antages utgöra $2\frac{97}{107}$, ång och betesmark $8\frac{31}{101}$, utmark, flog och berg $74\frac{44}{111}$, insjöar och kärr $12\frac{13}{113}$. Länet räknas vara 16 mil långt, 8 mil bredt, beläget mellan $56\frac{15}{52}$ och $58\frac{11}{110}$ lat. och $30\frac{43}{43}$ och $33\frac{20}{20}$ longit. liggande till ena hälften minst 300, till andra hälften minst 800 fot öfw. hafvet. Enl. femårsb. 1843 upptaga kärr och mäsjar 140,000 tunnld, warande den wattensjuka markens kubikinnehåll beräknad till 7,240,000 fot.

Länet gränсар i Ö. t. Kalmar län, i S. t. Kronobergs och Hallands, i W. t. Elfsborgs och Skaraborgs län, i N. t. Linköpings län i Östergötland, bestående af 6 Contracter, som höra till Werio stift (2 till Linköpings, 1 till Skaras); desse 6 Contracter beläs i 99 socknar, förenade till 47 Pastorater med 47 Moderför-

famlingar och 52 Annerer, der inom 47 Pastorer och 54 Commisnistrar ha boställen och fullmakter. En kyrka med 2 ordinarie prester ha Grenna, Wisingsö, Skärstad, Olmstad, Gwettlanda, 3 kyrkor och 2 ord. prester ha Willstad, Burseryd och Hultsjö, 1 kyrka och en ord. prest finnes wid Femsjö, Hakarp och Sandseryd. En Slottspastor må särskilt anmärkas wid en Slottskyrka. Länets höfding har under sig 6 kronfogdar, 6 häradsöfverare och 22 länsmän. 4 härader höra under 10 Härads Lagman, 5 under Kalmar Lagman, deraf blott 2 höra till Werisö stift. I Jönköping är en Rådstufwus och en Kämmerersätt, i Grenna en Rådstufwus.

I hänseende till Bergstaten hör större delen af bruksorterna till S:de Bergmästarebdomet i Sverige, hwilket sträcker sig desutom öfwer S. delen af Stockholms län, Östergötland och Kalmar län, helst 3:de Bergsfogderiet derinom utgöres af Tabergs Bergslag, sträckande sig in i Barnarps, Rogberga, Mänsarps, Sandseryds och Byarums snar. Den öfriga delen af länet hör till 9:de Bergmästarebdomet, sträckande sig öfwer det öfriga Småland och Skåne. 1735 war Abr. Falck Bergsfogde öf. Taberg. 1840 war J. W. Bratt Bergsfogde öf. Underbergmäst. A. E. Palm. Vi tillägga härwid till uppgifterna om det 9:de B:domet p. 624, att en Bergmäst. Törneblad, boende på Thorsjö (2 D. p. 697), hade sonen H. E. Carl Törneblad, Just. Stats-Min. född 1774; St. i Lund 1790, öf. Jellingsbro, R. Ständ. Just. Dmb. man 1823—34. Märkligt således, att af 3, som inom ett decennium innehafte rikets högsta embete, äro 2 födda i Småland, och en under tiden permitterad embetsman inom Småland.

I Jönk. län äro följande Bruksanläggningar inom Werisö stift de märkligaste.

1. Carlsfors i Wernamo sn.	7. Gyllensfors i Anderstorp.
2. Carlsund i Nydala sn.	8. Hörle i Wernamo.
3. Ekersholm i Byarums sn.	9. Liljensfors i Gällaryd.
4. Elghammar i Åfers sn.	10. Maricholm i Åsenhöga.
5. Göthafors i Byarum.	11. Ös i Gällaryd.
6. Göthaström i Lofteryd.	12. Aminne i Kirå.

Utom stiftet men i länet ligga

13. Brunsaholm i Hult, S. Wedbo.	14. Nissafors i Örceryd, Mo h.b.

Smidesrätten har förökats i sednare åren, wid Hörle med Carlssfors från 1500 Skppd till 3150, wid Göthafors fr. 475 till 1350 o. f. w.

Jorden i länet är af följande natur (förmekl.)

1. Kungs och Kungsladugårdar	6.	10. Särskilde bergsmanshem.	6 $\frac{1}{2}$.
2. Kronofäterier	1.	11. Kronorushäll	15 $\frac{1}{10}$.
3. Prälsfäterier	403 $\frac{19}{32}$.	12. D:o Augmentshem.	5 $\frac{1}{10}$.
4. Säterirushäll	48 $\frac{7}{8}$.	13. Kronofattehem.	752 $\frac{19}{16}$.
5. Nå och rörs hem.	36 $\frac{7}{8}$.	14. D:o särskilde Bergsmansh.	23 $\frac{3}{24}$.
6. Krållehemman	972.	15. Kronofattehus	645 $\frac{1}{10}$.
7. D:o särskilde Bergsprälse	9 $\frac{1}{8}$.	16. D:o Augmentshem.	523 $\frac{13}{40}$.
8. Prälsfattehem.	62 $\frac{11}{24}$.	17. Militia boställen	162 $\frac{3}{8}$.
9. Kronohem.	37 $\frac{17}{100}$.	18. Civile boställen	25 $\frac{1}{10}$.

19. Ecclef. bost.	126 $\frac{1}{2}$.	23. D:o kreno	16 $\frac{3}{8}$.
20. Domkyrko hem. frälse	4 $\frac{1}{4}$.	24. Hospital hem. frälse	1 $\frac{1}{8}$.
21. Gymnasti o. Skolhem. frälse 3.		25 D:o stätte	1.
22. D:o stätte	10 $\frac{3}{4}$.	26. Kyrko hem. stätte	1 $\frac{1}{8}$.
			<hr/>
			Σ:a 3898 $\frac{27}{48}$

hvaraf omkr. 2990 i Werö stift. Utom åbor på dessa hemman funnos i länet omkr. 1830: 184 bebyggde torp, 3205 backstugor, 1562 Ryttare- och Dragontorp, 449 jordafföndringar på wis tid, 7 fisken, 295 tullmjölkvarnar med 233 par stenar, 205 grofblåbiga Tullfågvarnar, 148 Husbehöfsmjölqvarnar, 41 Husbehöfsfågvarnar, 15 Stampar, 9 Stångjernsverk, 3 Amneshamrar, 12 Masugnar, 28 Jernmanufakturverk, 11 Pappersbruk, 10 Tegelbruk, 7 Oljeslagerier, 18 Garfverier, 1 Rödfergswerk, 8 Kalkugnar, 4 Färgerier, 1 Häradsallmanning (Golawed), 1 Kronopark om 228 tunl. widd (på Wisingsö). Σ:a 9742 lägenheter. 1837 uppgåfswos ofskattlaggde torp: 3352 och dito backstugor 3893. Σ:a 7245, men hade 1842 kommit till 4154 torp och 5183 backst. Σ:a 9337, eller en tillökning på 5 år af 2092. 1843 woro Garfverierne 28, Oljeslagerierne 13, Pappersbruk 13, Färgerier 11, Tegelbruk 10, Kalkugnar 10 ic. hwari ett stigande wisar sig. På den angifna jorden af 26 olika naturer såddes enl. Landshöfd. uppgift 1833: 323 T:r hwete, 16,275 T:r råg, 8,405 T:r forn, 42,540 T:r hafre, 13,014 T:r blandsäd, 701 T:r ärter, 29,495 T:r potatis gifwande en medelafkastning sedan utsådet afräknats, af 1,313 tr hwete, 75,546 tr råg, 26,519 tr forn, 130,046 tr hafre, 35,210 tr blandsäd, 2915 tr ärter och 173,564 tr potatis. 1838 war sådens facit 311,000 och pot:s 231,000, men 1843: sådens 300,266 och pot:s 206,524, som gaf ej fullt 2 tr säd till hwarje person. Uppskattn. wärdet för landet war 1833: 11,271,656 R:de B:o, och i städerna: Jönköping 656,980, Ekeshö 161,464, Örenna 51,348. ("Wernamo Köping" anses blott som sådan och upptages ej särskildt i statistiken.) Bewillningen utgick 1833 ur landet med 81,510, deraf 14,693 för bränwinsbränningsrätt, jordebefs- och hemmantalsröntan 129,990, kronotonde 42,586, afrad 25,070, mantalspengar 15,263. Lgms och Ghfd. röntan 3,850 (sedan upphäfwen), Örningsören 60, Saltpetterafgift 4,247. Liönde och räntor af Bruk och Bergwerk 1466. Σ:a 222,534. Årendemedel 3588. Rustnings- och roteringskostnad 174,297. Klerikatsens underhåll till Pastoror 56,069, Kapellaner 16,103, Kyrkobetjening 8,623. Σ:a 80,796. Fattigförsörjning 8,385, Skjuts 21,807, Wäghållning 35,603, diverse allm. bekwär 32,894. Σ:a Σ:arum Statsbidrag 661,418 eller nära $\frac{1}{18}$ af uppskattningswärdet. Skillnaden mellan Hemmantals- och Jordebeföröntan i stiftets begge län lär ej wara särdeles stor. Hemmantalsröntan på en hel gård i Östbo år, enl. Jordeb. 1725—33, a) Landtägsgärden $1\frac{1}{2}$ t:a spml a 2: 8 = 3: 12. 6 tr hafre a 1: 4 = 4: 12. 5 marker smör a 1: 20 = 13. 1 mk talg a 1: 16 = 2: 9 $\frac{1}{2}$.

$2\frac{1}{2}$ mf humle a 1: 16 = 6. $1\frac{1}{2}$ lpd fött a — 24 = 1: 4. Dessa perseblar böra betalas in natura eller med förhöjning efter markfog; men de efterföljande betalas genom contanter efter krono- wärdering. $\frac{1}{16}$ ore a 10 = 20. $\frac{1}{2}$ får a — 24 = 12. $\frac{1}{4}$ gås a 12: = 3. 1 höns = 3. $\frac{1}{2}$ tjog ägg = 1: 12. $\frac{1}{2}$ laf hö a 1 = 16. 5 färswar länghalm a 12 = 2: 18. S:a 7: 3. $21\frac{7}{5}$. b) Byggningshjelpen: 9 st. timmerstockar a 8 — 2: 8. En fyll — 12. S:a 2: 20. c) Saltpetterhjelpen: 5 tr god swart jord a 4 = 20. 1 t:a brunnen färgöfjel 8. $\frac{1}{2}$ t:a affa a 20 = 10. 3 laf god fastwed a 4 = 12. 2 färswar länghalm a 12 = 1. 2 dagswerken a 4 = 8. S:a 1: 27. d) Wofkaps- pgr 2. e) Skjutsfärdspgr 3. f) Dagswerkspgr: 12 dränge- dagswerken a 4 = 1: 16. 6 öfedagswerken a 8 = 1: 16. S:a 3. S:a S:arum 19: 18. $21\frac{3}{5}$. Jordeboksräntan war ungefärl.: 9 daler 8 öre. För 4 hemman, Stengårdshultsstaten, $1\frac{1}{4}$ skatte, $2\frac{3}{4}$ krono, war den pgr 3: 12, 6. 10 lpd smör 16: 8. 1 lpd 15 mf ost 2: 6. 1 t:a $4\frac{1}{2}$ skpa spm 3: 30. $\frac{3}{40}$ ko — 12. 18: dagswerke 3: 12. 17 årl. hästar 5: 4. 8. $11\frac{1}{2}$ fingshäst 2: 9. $14\frac{2}{5}$. S:a 36 d. 30 öre. $4\frac{2}{5}$ pgr då hemmantalsräntan för sam- ma 4 hemman war Landtogsgård 28: 15. $14\frac{2}{5}$. Byggningshjelp 10: 16. Saltpetterhjelp 7: 12. Wofkapspgr 8. Skjutsfärdspgr 12. Dagswerkspgr 12. S:a 78: 11. $14\frac{2}{5}$. S:a S:arum 115: 9. $18\frac{4}{5}$. Statsbidragen från städerna woro 1833: af Jönköping 22,202, Glesjö 5517, Grenna 2094. Statsbidragen hade 1822 warit, för landet 710,297 och för städerna 28,538, hwaraf man finner att skattebidragen sjunkit i sefnare tider. Sedan 39 Rykterhetsförening- gar uppstått hade brännerierne sjunkit från 1838 med 3538, så att af 7843 blott 4305 återstodo, ett resultat, som till stor del berodde af Landshöfdings-styrelsens nitälstan att ej för skattens Judaspen- ning sälja folkets moralitet och wälmåga, utan i Femårsberättel- sen, Hushålls-sällsk.:s handll., Kungörelser m. m. söka rikta upp- märksamheten på denna näringsgrens förderlighet; på dessa 5 åren hade blott 2 lidit dödsstraff, fångar hade funnits mellan 352 och 417, deribland 187—197 för förswarslöshet häftade. Folkmängden 1842 war 151,953, deraf 73,385 skatdragande. Under sista 5 år hade folkmängden öfats med 6653; under förra qvingvenniet med 8417. Wofkapsföfeln skattas äfwen här i länet för ringa. Man räfnade 21,712 orar och 52,531 for; hade förra qv:qv. räfnat 22,810 orar och 54,361 for. 1822 räfnades 21,633 orar, 49,167 for, 12,582 hästar, 227,995 ungnöt, 79,634 får, 20,829 swin och 8050 getter på landet samt i städerna 88 h., 82 or., 297 for. 1833 på landet 12,974 hästar, 22,727 orar, 52,397 for, 30,673 ungnöt, 83,779 får, 22,134 swin, 9375 getter.

Wägarne bemärkas inom häraderne. Gästgäw. gårbarne ut- göra $48\frac{1}{2}$ hem. Posthemman $38\frac{1}{5}$. Omfr. 52,000 hästar upp- bubas årl. i skjuts och inbringa till allmogon 26,000 R:dr; der- jemte postföring 13,568 hästar, till paketposten 1752. Postcontor

finnas i Jönköping, der 1840 A. Sjölén Postdirektör, R. W. O. Postinspektör; Ekeshö, der Postmäst. A. D. Ljung då war Postförvaltare; i Grenna, der Kap. R. S. O. C. O. Wahlberg war P. f. w.; i Hvetlanda, der Postmäst. S. P. Saldin war P. f. w.; i Bernamo, der Postmäst. A. Nyström war P. f. w. och i Qvarsebo, der Postmäst. C. Nordwall war nämnde år P. f. w.

Helsowården besörjes af Provincialläkare, biträdde af Regt:s och Bat. läkare. Distrikterne äro 3.

1) Jönköpings Läkaredistrikt.

- a) Innesfattande hela länet.
1. Dr. A. Sager 1667†89. War Hof-Rättsmedicus, med Assessor's plats i Hof-Rätten. Anlade Apothek i Jönköp. Vlef 1677 tillika Prov. Med. i Smål. och Wgmland.
  2. Dr. J. Jos. Constantinus 1689†98. Född i Rom. Gade i Vatis-canen selt en urkund om Medevi, hwarom han upplyste N. Hjärne. C. war Hof-R. Med. o. Prov. Med.
  3. Dr. And. Lundelius 1698—1707. Kom 1707 som Stadsphysicus till Götheb. † 1720. Upptagen i Jöchers Gelehr. Lex.
  4. Dr. Jac. Sjöberg 1707†34. Upp-tog 1713 Lindals helsobrunn Bodde på Sjöaryd i Tosteryds (ej Tosteryds) fm.
  5. Dr. P. Platin 1735†50. Förut Apoth. i Br och derpå Gästgw. i Ljungby. Se Saclén.
  6. Dr. L. M. Klase 1750—56.
- b) Innesfattande 3. län med adrag Ekeshö distrikt.
7. Dr. A. M. Wählin 1756†97. Upp-tog Marendals helsobrunn, skaffade Lannaskede och Näfweljö helsokällor privilegier. Bidreg att Lazarett in-rättades för länet i Jönköp. Utg. flera skrifter. L. K. W. A.
  8. Dr. C. W. Särds 1798†1817. R. Lifmedicus 1812. Fadr. Löjtn. bods-de i Elmehöda. C. W. S. war myc-ket werksam för vacciniens utbredning i länet.
  9. Dr. Fr. Eneroth 1818—30. Pros-fessor. Född i Nera 1785. Ges-nombref den nya fattigvårdsanstalts-ten i Jönk. med stor nitälskan.
- c) — med adrag af Ekeshö och Bernamo distrikter.
10. Dr. Sw. E. Sköldberg.

2) Ekeshö Läkaredistrikt, bildadt 1757, sträckande sig in i Werio stift. (Sacl. 2: 2. Suppl. 523.)

1. Dr. L. M. Klase 1757†66. i London. Fadren war Hof-Rätts-Medicus C. M. W.—m.
2. Dr. P. C. Brehmer 1775†79. Född på Husqvarna Bruk.
3. Dr. J. A. Wadström 1780—91. Asses. Erl. bror till den i Slast-handelsabolitionismen så märkvär-dige W—m, som eldade Wilberforce till nit häri Han synes skaffat Läka-ren i Ekeshö kallelse till Ledam. af Med. Societ. i Paris och Nord. Sällst.
4. M. Lic. G. P. Brandenburg 1791—1802. Asses.
5. Dr. J. S. Ölin 1802—15. Se p. 624.
6. Dr. C. E. Wulf 1815†29. Född i Strengnäs. Fadr. Rect. Scholæ.
7. Dr. R. J. Ljungberg 1829— . Fadr. Handl. i Carlskrona, som war g. m. Utr. Stocte från Tryeled.

3) Bernamo Läkaredistrikt, bildadt 1830.

1. Dr. Fr. S. Bunté 1830†34. Död i Cholera. Fadr. Pr. o. Kh. i Hörby Lunds stift.
2. Dr. L. Th. Sjöbeck 1834—. Fadr. Akad. Adj. i Lund.

Landtmäteristaten utgöres af 1 förste och 1 andre, samt 7 Commisf. Landtmätare; 1840 war J. Allwin Förste Landtmätare, en i Geologien och Antiquiteterne mycket bewandrad man. Hans Strödda Anteckningar ang. Jönk:s stad och dess omgifning, utkom Jönk. 1839. Hans utförliga Beskrifn. of. Westbo finnes i Adlerbethska m:stfaml:n (liksom Wallmans Anteckn:ar om Wärend), som nu kommer till Upsala Univ. Bibl. *). Andre Landts mät. 1840 war D. H. Montelin.

Sfwerjägmäst. Major C. F. Uggle war då tjenstfri och tjensten förd på indragningsstaten. N. P. Kullberg war Jägmäst. med en skogwaktare ä Holawedens Kronoallmänning, defutom 3 andra. Djurläkare är antagen af Länet. Saltpetersjunderiwerket hade 1840 sin t. f. Styresman i Hof. Secr. S. S. Gyllensköld. Magasinsförwaktare war N. P. Lindqwist i Jönköp. och N. P. Bergman i Ekeshö. Brandstodsbolaget för åbyggnader och lössören på landet, bildadt 1838, war 1842 spridt i 18 sochnar med 7,887,510 R:dr B:o förfädringswårde. Den högsta utgift något år hade varit 7p. $\frac{1}{2}$ runst. på hwar 100 R:dr af försäkr. wärdet. Ordf. 1840 war HofR. Assesf. A. Filén, v. Ordf. Ryttmst. B. Ribbing.

Sparbanksinrättningar finnas i: 1) Jönköping med 50,000 R:dr lånerörelse. — 2) Ekeshö med 36,000 R:dr. — 3) Wernamo med 16,093 R:dr (stiftad 1836). 4) Hörle Bruk. 5) Linderås sn.

Sockenmagasiner finnos 41 stycken 1843. Kongl. Hus-hålls-Sällsk. i Jönköp. län har utgifwit 17 häften, som utan twifwel äro de lärrikaste byliska wi ega, särdeles för den tid, då HofR. R. A. Th. Odencrans war själen i Sällskapet och Redacteur af Handl:rne. Landshöfd. är Ordf. Lagm. P. Löwenadler v. Ordf. Secret. Prosten S. Nordström.

Rörande länets berg och floder är Höf. i tillfälle att låta sakkunnigare tala. J. Allwin yttrar i bref:

Tit. önskar en anteckning öfwer jordytans struktur inom länet. J allt hwad jag kan, skall jag med de upplysningar jag innehar, wara till tjenst och således, så godt jag förmår söka teckna den.

En bergskedja, eller mindre köl, den der öfwer allt wisar sig såsom wattenbelare och är ingenstädes genomffuren af någon ström, genomfår halföns södra del, från trakten af Götheborg, öfwer Westergöthland, Småland, Östergöthland, och går till hafwet i Ljust af Calmare län. Hon träder in i Jönköpings län, wid stället, der Tweta och Mo härads gräns stöter intill Westergöthlands, går

*) Genom sakrika enskilda bref har Hof R. A. biträdt förf. af Ny Smål. Beskr.

i förstnämde gräns till Taberg, hvarifrån sedermera, igenom Barnarps, Rogberga, Ödestuge, Malmbåts, Almesåkra, Solberga, Flidsby, Bredestad och Åskeryds socknar till Östgöt begränsen, den här sedermera närmast följer, till Galmare län. Ut norr omsluter här Husqvarnåns, Nötteåns, Swartåns och Stångåns flodområden. Från denna hufvudbergssträcka utgår en gren, som ifrån stället der hon går in i Småland följer gränsen mot Westergötland till Halland och går i hafvet, väster om Halmstad. De watten, som uppflyta i westra sluttningen, falla till Stran (flyta i hafvet wid Falkenberg) och de på östra, till Nisfan. En annan gren utgår från Tabergsträcken och sträcker sig rakt igenom Mo och Westbo, till Femsjö socken, der han, wid hörnet mot Kronobergs län, i Hallandska gränsen, möter en annan, som från hörnet mot Westergötland följer gränsen emellan Halland och Småland och tyckes förena sig med Hallandsås. Trillesån uppflyter i des höjder, går in åt Femsjö socken, gör der en större bukt och går åter utåt Halland och faller i hafvet emellan Halmstad och Laholm. För öfrrigt är denna bergsträcka genomfuren af både Nisfan och Logan.

Ifrån förutnämde, från Taberg utgående gren, afwiker, inom Bonstörps socken, en annan, som går igenom Åkers, Käffjö, Wernamo, Kårda och Hångers socknar, emellan sjöarne Volmen och Widöfjern, mot Kronobergs län, der han förlorar sig i mera spridda höjder, till gränsen mot Halland. Från hufvudsträckan i Barnarps socken, utgår vidare en bergs eller höjdsträckning, igenom Byerums, Lofteryds, Hagshult, Fryelebs, Gällaryds och Wernamo socknar emellan sjöarne Hindsen och Ruffen, (heter å Hermelins karta Kosfelen) mot sjön Fuhr och sträcker sig sedermera i gränsen, emellan Sunnerbo och öfriga Kronobergs län, mot Skåne, der äfwen denne förenar sig med utbredningar af Hallandsås. Ännu en utgrening af hufvudryggen inom Almesåkra socken går genom Västra härard samt nära i gränsen emellan detta och Östra härard, mot Kronobergs län. Ut detta håll äro bergsarne mindre långsträckt. I Östra Härard wisa sig flere, men de hafwa ingen lång utsträckning; likwäl temligen höga på sina ställen. Från samma hufvudföt, gå nwenne grenar åt norr, en på hwar sida om Wetteren, af hvilka den på östra sidan utgrenar sig dels utmed Wetteren åt Ömberg, dels i gränsen emellan Småland och Östergötland, den här följer till och emellan sjöarne östra och westra Lägarn, der nedanföer han träffar ofwannämnde hufvudrygg, men utmärker sig icke med någon särdeles höjd och är flerstädes genombruten af wattendrag. Den befanta skogen Holaweden ligger i denna sträckning. — Allwin fortfar:

I händelse det skulle wara af något intresse för Smålands Beskrifning will jag nämna, att den äldsta Tordebok som i Kammar-Årkivet finnes öfwer hemman i Småland är af 1538. Denna upptager inga andra hemmansbråk, än hela och halfwa (bönder). År 1540 skedde den första kända allmänna skattläggning, hwarefter fjerdebels hemman och utjordar blifwa synlige. Hemmanens

naturer, såsom Kloster, Biskops, Kyrko, Präbende, jemte krono, statte, frälse och säteri-hemman samt Danst frälse, bibehöllos till 1632, då Zordeboken erhöill den form hon ända hitills bibehållit, med den stillnad, att ända till Carl XI:s tid deruti antecknades, hvilka Adelsmän som innehade säteri och frälsegårdar. Den 30 Jan. 1688 gafs den method, hwarest hemman i Jönköpings län skulle statts läggas. Härvid stadgades, att en lägenhet, som innehade åker, till årligt utfäde, i halfsädessjord 8, tresädessjord 10 och ensädessjord 12 tr, och godt hö 40 parmar, a 40 lpd parmen, derpå, jemte halmen, kunde winterfodas 36 klafbundna nötfreatur, utom, som det heter, hästar och får, skulle stå och swara för helt hemman. Denna method är än i dag gällande; dock enfsamt för Jönköpings län. Åfern skulle dock gifwa 6:te kornet i afkastning eller wara så mycket större i wiidd.

Detta om länets benrangel — des bergsystem af den, som wandrat de flesta fjäten med wetenkapliga intressen bland dessa stenmassor. Nu om länets floder af en länsinwånare, som gjort detta ämne till ett eget kapitel i des många topografiska studier! J. G. Lagergren skrifwer: — — Åfwen träffas i Småländs Gamla Beskrifning olika och mislebände uppgifter om samma sak, t. ex. om upprinnelsen af Laga och Nissa åar. Således säges att den förra upprinner både ur Dummemosse, sjön Ekern och från en mosse på Lake ågor i Månсарps sn (p. 397, 641 och 825), ehuru des egentliga ursprung är ifrån Sutterfjån på Granarps ågor i Barnarps sn, $\frac{1}{2}$ mil i öster från Lakeberg. Går sedan i Lake sjån och vidare i Ekern och till Hörle och Bernamo oc.— Lika så förhåller det sig med Nissa åns ursprung. — P. 547 nämnes att hon uppfommer ur Dummemosse och p. 824, att den har sitt ursprung nära Hackelsbo i Månсарps sn ur en wik af nämnde mosse samt att Nissån är den enda å, som upprinner ur densamma. På ett annat ställe p. 397 nämnes att både Nissån, Lagan och Sidan leda sin upprinnelse ur Dummemosse, men p. 575, att den har sin början i Rasteled sn och ändteligen p. 618 att den genomlöper Wortorps sn, ehuru hon icke på ett enda ställe widrör Östbo härads gräns. Denna willerwalla har oc förlebt många andra författare till origtiga uppgifter, ty ehuru åns egentliga och rätta ursprung, för öfwer 100 år sedan, blifwit undersöft och riktigt uppgifwit, har dock resultatet deraf blifwit okänt för allmänheten till des den i Smäländska Häfderne så förtjenstfulle Hofrätts-Rådet Obenerans uppgaf rätta förhållandet. Cf Jönköp. Hush. Sällsk. Handl. 10. S. p. 144, 145, 182. Till hwad der nämnes må oc tilläggas följande nog inwecklade förhållande, som är mig meddeladt af kunnig och trovärdig person, boende när åns ursprung. Nissa å har sin första och egentliga upprinnelse ur Nissa källa i Nissa kår på Hackelsbo ågor i Månсарps sn, $\frac{1}{2}$ mil wester från Lakeberg. Från denna källa leda sig 2:ne sankar "råker" (trafter, prov. danken), en i norr och en i söder. Ur den

sednare uppkommer Nisfa å, som genast formerat en större bäck. Sedan denna bäck ett litet stycke lupit i söder, wänder den sig åt wester, samt fördelar sig i 2:ne grenar, af hvilka den ena går i wester och den andra i söder. Den westra grenen, som utgör Nisfan, ingår på Tubbebo ågor i Angjerdshestra sn och antar efter $\frac{1}{8}$ mils wästligt lopp, en norrlig riktning, under hwilken den utgör gränsskillnaden mellan Mo och Tweta härader, på en sträcka af ungefär $\frac{1}{2}$ mil. Sedermera genomlöper den i samma riktning Höfhults, Gagnaryds och Swinhults ågor i sistn. sn. Ingår vidare i Mulseryds sn, hwarest den kröker sig något åt wester. Norr om Jära gåstgifswaregård i denna sn, och ungefär 2 mil från dess ursprung, ej långt från Bottnaryds sn:s gräns, wänder den sig åt wester och strart derefter åt söder, genomlöper åter Mulseryds sn och vidare Unnaryd samt Öreryds fr ic. — Södra grenen, utgörande Tabergs eller Ljungarums ån, infaller efter $\frac{1}{8}$ mils lopp uti 2:ne små sammanhängande sjöar (Tvesjön) midt för lilla Ekornahult i Bondstorp's sn, går vidare i samma riktning åt Grälebo, Weberyd, Håtnaryd och Södra Kulhult samt derifrån åt norr förbi Norra Kulhult, Håtnaryd och Skjutebo — allt i Byarums sn, hwarest den åter infaller i Månсарps sn, genomlöper Månсарps sjö, går vidare åt Taberg och förlorar sig i Lillijön wid Jönköping. — Den räknen, som från Nisfa källa leder åt norr, bildar, så snart hon kommer ur mossen, en bäck, som fringlöper Hactelsbo ågor, går vidare mellan Porfarp's, Smörwiks, Målsfogs och Käperyds ågor och faller ut i förbemänte Tabergs å ett litet stycke norr om Månсарps kyrka, wid norra ändan af Månсарps sjö. — Sälbes uppkomma 3:ne åar ur denna källa, och äro irosligen de 3 strömmar, som gifwit anledning till Mo härads sigill och den bekanta sagan om 3:ne åars upprinnelse från en källa, hvilka åar origtigt uppgifwas vara Nisfa, Laga och Helga, enligt följande i orten wäl bekanta minneswers:

Nisfa å och Laga

Ta' mången man af daga;

Men Helga å

Ta så många, som båda två. —

En Legend om dessa 3 strömmars tillkomst hörde jag i min barndom. En Jungfru bad, att till bewis på hennes ofskud, då man dömt henne till döden, 3 strömmar måtte upprinna der hon afslifwades. En källa uppsprang strart som 3delade sig då hon afslifwats. En widebuste stod nu, hette det, wid källan.

Ennes om Finheden p. 17 och Verell uti Hallands Beskr. 1: 332 angifwa äns upprinnelse ur en annan Nisfa källa på Stora Ekornahults ågor i Bondstorp's sn, hwilket i så måtto kan vara sanning att äfwen från denna källa utlöper en bäck, hwilken wid Tubbebo förenar sig med den verkliga Nisfa å. Tunells uppgift om ursprunget är riktig p. 841, men ogrundad p. 464. På förra stället rättas uppgiften sålunda, att öster förbytes till wester, ty

det är Lagan, som upprinner i öster och Nisfan i väster om La-
berg. I 4. D. af nämnde Geographi p. 185 finner man den cu-
rieusa uppgiften att Nisfan uppfommer i Höfna sn i Westergöths-
land, men på följande sidan, att den upprinner i Gullereds sn,
nära Smålands gräns. Efter så många heterogena uppgifter,
huru är det väl möjligt att få några säkra Chartor? — Både uti
Nisfan och Lagan har fördom idkats Perlfiske. Verell, Hallands
Hist. 1: 385. Ingen af dessa åar hafwa betydliga fall inom
Småland, men strart utom des gräns finnes uti Lagan det betyds-
ligaste wattenfall i Götha Rike, neml. Majefors. Efr Verell, 1:
333. 3: 84, 135. Sm. Best. p. 398. Wid Nisfans utlopp fän-
gas den i hela rifet bekanta Halmstads Laren. B. 2: 250, 429.
Der stod oc 1062 det namnfullniga slaget Nittar orosio. Harald
Härträdes Saga, Cap. 65, 66. Sturleson 2: 131. (Peringschöldes
uppl.) Förslag att göra Nisfasfloden segelbar hafwa blifwit gjorda
1664, 1680, 1719, 1740 och sednast 1838. Alltid utan framgång.
Helga å, som enligt den anförda versen, synes vara den största
och äfwen syster till de begge föregående, bör noga skiljas från en
annan å af samma namn, som så nämnes efter sitt fall ur Helga-
sjön wid Werid. Den förra uppfommer ur flera fällor wid Ry-
daholms Presteg. i Östbo Härad. Den sednare får ej inom Jön-
köpings län sitt namn om man oc anser den begynna i någon af
de åar, som komma ur Westra härad till Helgassjön. — (Om
Helgawarman se 2 D. p. 722, 756.)

Hoofån (Odestuguan) kommer fr. Westraby sjö i Rogberga
sn, går genom Odestugu, förbi Hoof, Svenarums, Hagshults och
Freyleds snar till Carlsofvs bruk i Bernamo sn, der den utfaller
i Lagan. Den kallas i början efter de ställen den förbilöper, men
längre i söder, Härån. Att denna å, såsom somliga förmena, skulle
vara en gren af Lagan, är alldeles okänt i orten. Efr Allwins
anteckn. öfw. Jönköpingsstrakten, p. 39. Storån utgår från Mor-
sjön i Bondstors sn, ej långt från Nisfan, går sedan genom
Bungebo göl i samma sn, åt Brandstors och Lofstors sjöar i
Byarums sn och vidare genom Åter, der den först får namn af
Storån, samt sedan genom Käfsjö, Kulltorp, Forsheba och Thors-
finge sr, der den wid Liljenäs kastar sig i Bolmen och förlorar sitt
namn. Inom Länet finnes äfwen en annan å med samma namn,
som uppfommer i Bankeryds sn och kastar sig i Wetteren wid Hus-
qvarna, kallas dertfore rättast Husqvarna å. Se härtom vidare
Prosten Gumelii Best. öfw. Swartorps Pastorat. Wrigstadsån,
uppllyter i södra gränsen af Sandssjö sn, går förbi Komstad, Wrik-
stad, genom sjön Rusten förbi Ofs bruk och faller i Lagan uti
Berga sn. Man må ej mislebas af en uppgift om Länets floder,
som finnes intagen uti Bihaget till Jönköpingsbladet för d. 27
Januarii 1844, deri åtskilligt är mistag. — Detta Lagergren.

Inom länet är Husqvarnaån ansedd märkligast näst Nisfa
och Laga. Den beskrifs i sista Femårsberättelsen: Upprunnen i

Westra härads drifwer den under sitt lopp genom Tweta en mängd wattenwerk och uisfaller i Wetteren, sedan den fort förut, inflämd i en trång klippbädd med pittoreska omgifningar bildad de till ortens märkvärdigheter räknade sköna wattenfallen wid Husqvarna Öswärdsfaktori. Emmån är $2\frac{1}{2}$ mil lång, då hon ur Östra härads genom Kalmar län flyndar till Östersjön. Röttle å nämnes och i Säröfven hwilken faller ur Sjön Bunn, genomgår Wista härads och nedförtar från bergshöjden wid Grenna i Wetteren, drifwande Röttle qvarnar och pappersbruk. Sjöarne beskrifwas i specialtopographien, den störste, Wetteren i Wista heds beskrifn., den andre, Wolmen i Westbo, Widöftern, Furen, Flåren och Hindsen i Östbo, Jällunden och Annen i Westbo, Örerödsjön wid gränsen intill No, Nömmen, Turken och Soljen i Östra, Nussen och Almannen i Westra, Ylen, Nätaren, Stenjön, Thenhultsjön, Näsösjön och Espejön i Tweta, Bunn, Ören och Landsjön i Wista.

Jordarten är bördigast i Wista och Östra, der lerjord, sandblandad mulljord, lergrus, sand och svartmylla omwärla, minst bördig i Westbo, der, liksom i stora trakten af Westra och N. delen af Östbo, sandmo, stenbunden grusblandad mylla, örjord och mjell-sand, endast tjenlig för skogswert, angifwas. I Tweta anmärkes ån lera, mylla och sandmylla, den bättre lermyllan på fast lerbotten, ån mojord; hufwudsakligen mulljord, som wanligen är mycket sandblandad.

Blott 8 fideicommissjer finnas i länet. Uckås, länets största herregods, Westana och Östana i Wista; Namsjöhölm och Alfnäs, begge fideicommissjer, Stensholm, Riddersborg, Strömsholm, Strömsberg och Björneberg i Tweta; Trollebo, Fars-torp, Salskult, Gölberga, Trishult, Sellinge, Bjädesjö och Flitshult i Östra; Ekjöhsögård, Nydala, Lundholmen, Hook, Fredriksdal, Wirjö, Pringnäs, Subbestad, Thorarp, Björneflog och Nordenflog i Westra; Hinfekind, Näsbyholm, Herrestad, Källunda, Lundboholm och Wallerstad, begge fideicommissjer, Säröhof och Ed i Östbo, samt Dannäs, Stora Gaslö, Segerstad, Säkantorp, Annenäs, Skedingsnäs, Källeryd och Patronatgodset Swaneholm, "nu fallet i bönders händer," näm-nas i Femårsbeskrigen såsom länets utmärkaste possessioner. Ad-len innehade 1830 jord för ett tareringswårde af 2,417,710 R:de men med nära $\frac{1}{2}$ intecknad skuld (45 $\frac{1}{2}$ % procent af wårdet). Sländs-personernas skuld, intecknad i 1,315,694 R:de trw. gic dock upp närmare $\frac{1}{2}$ el. till 47% proc., då allmogens jordmasa, wårderad till 6,856,695 R:de blott war skuldsatt för 13 $\frac{1}{2}$ % proc. af wårdet. Nämnede år hade 60 hela hem. fäteri gått i allmogens hand, wan-ligen med alla underlydande frälshehman, från det adlens utslu-tande besittningsrätt upphörde. 1833 klagades, att "boskapsjor-darne småningom blifwit utträngde af potateslanden och att mjölk-byttan fått gifwa wika för brånwinspannan." Oblingsflit war

1839—43 af Patriot. Sällst. belönt hos 42 personer. Mattenaf-tappningar verkställas här och der ofta af bolag. Orhandel samt affalu af ost och smör inbringa hushållsalliga penninginkomsten. Skötsel af ång och betesmark lemnas åt naturen sjelf med få undantag. Ullhandel på Norrköping har börjat bli föremål för Possessiona-rens speculation, till förmån för fåraslen. Skogs-hushållningen lig-ger djupast under kritiken, under det skogseffecter stiga i pris. Lin-skötsel begynner förbättras. Gewärsfactoriet i Husqvarna inbringa mest af fabriker, spridande omkr. 35,000 R:dr årligen bland folket. Pappersbruket anses ännu inbrågtiga, wårdet öfwerstiger dock ingenstädes 6,500 R:dr. Östbo tillverkar skindor och wagnar, Westbo sigtar, säll, wadmull och yllewäfnader, laggfärl, wäffedar, wäggur. Stålträdsbragningen aftager.

Rustning och rotering, jordbrukarens swåraste onus, träffar detta magra län 25 proc. högre än det bördiga S:g:land.

Vi erinna nu till slut att Westbo stifts andel af Jönkö- piings län utgöres af

Östbo } $\frac{2}{3}$ af Fin. Östra } Nju. Tweta } delar af s. d. Num-
Westbo } weden. Westra } dung. Wista } blaborgs län.

12 Kap.

Östbo Härad.

1 §. Allmän öfwerfikt.

Östbo härad utgöres af följ. socknar enligt Jordeboksutdra- get af 1844:

1. Tosterud	} I. Tosteruds past.	8. Wörtorp	} IV. Wernamo past.
2. Byarum		9. Wernamo	
3. Bondstorp		10. Fännö	
4. Fogshult	} II. Fryeleds past.	11. Kärda	} V. Kärda past.
5. Fryeled		12. Hänger	
6. Rydaholm	} III. Rydaholms } past.	13. Åker	} VI. Åkers past.
7. Sällaryd		14. Käppö	
		— Stengårdshults andel i No ^{*)} .	
		— Åsenhögas andel i Westbo ^{**)} .	

^{*)} Är afförd ur Östbo härads Jordebok, ingående i No härads Jordebok utdraget af 1844; men såsom "liggande i Östbo härad."

^{**)} Ordningen war 1209: Wernamo, Tando, Wörtorp, Gyllersth, Garsvohult, Åker, Fröale, Klapsyo och Topthenth. (Sw. D. n. 1010). 1300 uppräknas: Wernamo, Tando, Wörtorp, Sällarydh, Fröale, Garsvohult, Topthrydh, Klapsyo, Åker. (Sw. D. n. 1316).

Allmän öfversigt

Sofnar.	Areal i R. i b.	Form. h:mt.	Förmecl. Gemman.			Summa	Folksnummer	Höfvarde
			Fatte	trono	Frätle			
*) Kosterby	9,354	23	14 ³ / ₈	31 ¹ / ₄	31 ¹ / ₂	211 ¹ / ₈	1,175	56,470
Byatum	39,829	42 ¹³ / ₁₆	141 ¹ / ₄	13 ³ / ₈	187 ¹ / ₁₆	341 ¹ / ₁₆	2,046	103,848
Bondestorp	13,909	11	4 ¹ / ₈	1 ¹ / ₂	2 ³ / ₄	81 ¹ / ₈	534	22,073
Fogshut	9,581	181 ¹ / ₂	15	5 ² / ₈	—	155 ¹ / ₈	572	33,842
Fogvelde	17,889	357 ¹ / ₈	171 ¹ / ₂	41 ¹ / ₈	6 ⁵ / ₈	281 ¹ / ₄	1,106	76,028
Bjebabjelm	44,134	881 ¹ / ₈	511 ¹ / ₂	61 ¹ / ₂	151 ¹ / ₄	731 ¹ / ₄	2,965	223,242
*) Öllarby	15,043	213 ¹ / ₂	61 ¹ / ₄	1	10	171 ¹ / ₄	864	59,072
Bortorp	21,430	411 ¹ / ₈	12	13 ³ / ₈	203 ¹ / ₄	341 ¹ / ₈	1,281	96,003
Bernano	41,241	761 ¹ / ₈	321 ¹ / ₂	37 ¹ / ₈	197 ¹ / ₈	561 ¹ / ₄	2,561	113,508
Rännö	8,632	161 ¹ / ₂	5 ⁹ / ₈	11 ¹ / ₈	5	119 ¹ / ₄	503	26,674
Råbå	17,473	313 ¹ / ₄	3 ³ / ₄	17 ¹ / ₈	16	215 ¹ / ₈	1,056	55,760
Sånger	10,437	163 ¹ / ₄	2 ⁵ / ₈	—	111 ¹ / ₂	141 ¹ / ₈	509	28,187
Åfer	26,221	375 ¹ / ₈	17 ⁵ / ₈	51 ¹ / ₄	6 ⁵ / ₈	291 ¹ / ₂	1,631	71,998
Räffjö	19,903	207 ¹ / ₈	11	1 ¹ / ₂	3	151 ¹ / ₂	775	41,095
Åfenhoga	5,901	8	31 ¹ / ₂	—	31 ¹ / ₂	7	411	15,418
Σ:a	295,076	490 ⁵ / ₁₆	2123 ¹ / ₈	323 ³ / ₈	14213 ¹ / ₁₆	3879 ¹ / ₁₆	17,989	1,023,218

Summariff uppgift för Öfbo härab.

Stabelbet af Öfbo Gårdsförläggare-Gentor den 24 Augusti 1844 genom

Gent. Nils. Rofvingen
f. f. Gårdsförläggare.

*) Kyrkofloken är 14,325. Andelen i Westra härab 4971. De öfriga skatarnes areal är ej uppgifven i Forsells Statistik.

***) Kyrkofloken är 20,921. Andelen i Westra härab 5878.

†) Summan på kyrkofloknarnes areal hos Forsell är 305,925.

†) Kyrkofloknarnes folksnummer i Öfbo Contract war 1820: 7245 m. 7622 qw. Σ:a 14,867. 1840: 8915 m. 9211 qw. Σ:a 18,126. Sål. ökning under 20 år med 3259 pers. 3 denna 1840 års folksnummer war af Ridd. o. Adel a) gista 9: 9. b) 1 enkl. 2 enfor. c) egista öfwer 15 år 5 m. 26 qw. d) under 15 år 4 qw. Σ:a 56 pers. Af Prestit. a) gista 13 m. 13 qw. b) 1 enkl. 1 enfa. c) eg. öf. 15 år 13 m. 8 qw. d) under 15 år 9 m. 16 qw. Ståndsperf. a) 34: 34. b) 8 m. 14 qw. c) 24 m. 46 qw. d) 33 m. 42 qw. Borgersk. a) 4: 5. b) 1 m. 1 qw. c) 9 m. 6 qw. d) 8 m. 5 qw. Bønder a) 446: 446. b) 224 m. 581

Östbo härad är 7 mil i längd fr. N. t. S. och 4—4½—5 mil i bredd fr. D. t. W. Det gränisar i D. till Westra härad och Allbo, i S. t. Sunnerbo, i W. till Westbo och Mo samt i N. t. Tweta. Sedan Sunnerbo liksom eröfrats af Wärend återstod af det gamla Finneveden Östbo och Westbo. Närande dessas gränser wid 1665 få wi meddela en urkund, som i denna frågan måste anses afgörande.

Carl Johansson Siöblad har såsom Ghfd. öf. Östbo och Westbo, (tillika Krigs-Råd i K. Krigs-Collegio i Sthm och Öfwerste för Artilleriet i Sverige) låtit Östbo och Westbo häraders nämnder komma tillsamman d. 1 Aug. 1665 wid häradsstämman mellan Försö och Klårda i Landtmät. Dufes närvaro, då gränsen beständes eller erkändes wara mellan Westbo och Sunnerbo: 2:ne torp Östbo i Westbo och Blängsbo i Sunnerbo, berifrån i en bäck mellan Elgiurastöds och Finnaqwarnahemman, följande bäcken ner i Bollmen; dädan i Örneqwarns Ös mellan Börkerna i Sunnerbo och Jäsa i Westbo och Femsjö sn och Allandsnäs i Halland och Bredaryd sn, dädan mellan Mialared i Halland och Bredaryd sn och Hultaryd i Färgaryd sn i Westbo, dädan åt Werka stuga i Westbo och Färgaryd sn, dädan åt Knustehall, dädan mellan Kinnaryd i Kinnaryd sn och Kinnahult i Westbo och Gestra sn, dädan mellan Stratteboda i Ölimaryd sn och Börled i Westbo och Öryteryd sn, dädan i Kinnaspång mellan Westbo och Kind, dädan mellan Hörnebeta i Kind och Wika i Westbo i Wäteryd sn, dädan i Frankamo och Witastad emellan Allbo i Mo h:d och Hiultwed i Klälleryd sn, dädan i Lagmansrör der mötas Mo, Östbo och Westbo härader åt; derefter löper stämman ben:de härader emellan från Örhult i Mo h:d och Krafbo i Östbo i bron Märkesbro, dädan i Holmsjö mellan Sommerhult i Mo h:d och Pung i Östbo, dädan i äen i Stengårdshultsjön och uti äen i Rosjön, så åt Sandsebo i Östbo, deremellan och Styrshult i Mo, dädan mellan Öfornahult i Östbo och Sisdabo i Tweta, dädan i Lämman mellan Wered i Östbo och Renstorp i Tweta, dädan i Dierkerås mellan Skjutebo i Östbo och Rösshult i Tweta, dädan i Stengården eller rör i skogen mellan Sjöhult i Tweta och Ökered i Östbo, dädan i Wisjön i Ökersjö, dädan i Skittnebo på landsvägen, dädan i Nyille källa mellan båda Stigamogårdarne, dädan i tre brunnar i Fägeryds mader, der mötas alla tre häraderne, dädan i Krofasmad, dädan åt Rosta sjö mellan Senarp i Westra härad och Rosta i Östbo, berifrån åt Rasta sjö och så utföre åt Krängebron mellan Flahult i Östbo och Alfstorp i Westra, dädan i Käringes

qw. c) 1944 m. 1863 qw. d) 2503 m. 2475 qw. Alle andre a) 594: 595. b) 72 m. 148 qw. c) 366 m. 307 qw. d) 589 m. 563 qw. Af de 15 adelsmännen öf. 15 är hade Nydahlms 2, Klårda 3, Fosteryd 5, Bernamo 1, Wörtorp 4. En mängd statistiska tabb. för Östbo af H:r Prosten C. G. Werell finnas att tillgå i Samll. till Ny Smäl. Westr.

sjön utföre och i den neber åt Sandsjön, dådan i Råringeslyen mellan Gjäre i Östbo och Möllna i Westra, dådan i Tällningebäck mellan Waggeryd i Östbo och Bäck i Westra och beste Tällningebäck nedföre åt Gulta hägnen, dådan i Gimmarp, dådan i Toiteryd prestgårdshästhage ligger en stor sten, dådan i Märkesbro mellan Torremilan i Östbo och Järnboda i Westra härad, dådan i Fimnabro mellan Låstås i Östbo och Dalegård i Westra, dådan mellan Lilla Bohult i Westra och Skebolet i Östbo, dådan i Jorsren, en ö, ligger i Strömhultasjö, der möta tre häraders märken åt, som är Östbo, Westra och Allbo. Nu tager bemänte Allbo härad wid utmed Östbo, dådan till Dos damma, en ä, dådan åt Spångehall, dådan i Märkesfärret, dådan åt Gulta fälla, sunnan för Mistelås emellan Dradhult i Nyholm sn och Willarp i Allbo h:b, dådan i Gjölsjö myr, en stor mäsfa och i Elgnäsa sjö, dådan i Hötabro och Hötahall, dådan i Golewik, hwilket är ett hönemärke mellan Östbo och Allbo härader som och Sunnerbo h:b. Nu släpper Allbo och tager Sunnerbo wid och löper i Synshall, dådan i Örkull i Hyalt stolpar eller Skepälmar i en mossen wid Hyhult i Sunnerbo och Jonsbo i Nyholm sn, dådan ett torp, der ligger en sten Danhall benämnd, dådan åt Jdebussen, som ligger i Nyholms flog, dådan i Pipperhyltan liggandes en fjällra i en bokflog, dådan åt Stretelid, en backe i flogen, dådan åt Giåstihulta fälla norr om Giåstihulta gård i Sunnerbo h:b och Berga sn, dådan åt Sundshall in på Edbohult strar inom gårdesgården, dådan nordan wid Källaretorp tvert öfwer flogen mellan Tofta och Tånne, dådan och tvertöfwer Järgareds ö i Widöftern i Hwita hall, som ligger i sjönabben och tvertöfwer Åffenåseflog, dådan tvertöfwer Metawägen, en Bokflog och så till Östbo och Blängsbo igen, der första begynnelsen är. Preswet är intaget i Östbo Jordebok 1725—33.

Jordmänen är bättre än i Westbo och No, ungefärligen lika med Westra härads, men mindre bördig än länets öfriga härader. Den allmänaste jordmänen är sandmylla och mjelljord på grusbotten; på några ställen mulljord och sandmylla på lerbotten; i Nydholm och en del af Worioryp stark och god mulljord, der kornet, som utsås till $\frac{1}{2}$ mot hafre, ger god skörd. Hafrefådet är dock i allmänhet det öfwerwägande och det anses wara högmob, som går för fall, då någon förmögnare bonde köper råg till bröd. Man t. o. m. knotar i miswertår, att kronan blott består råg som ubsättningsspanmål. Rågsådd är mindre betydlig utom på större herregårdar. Man förmodar, att ett underjordiskt berglager med Taberg till rot uppbär hela det jordlager, hwarpå Östbo är beläget. Myrmalm, sjömalm och mineralkällor finnas till myckenhet. Af sednare formationen, såsom kalk och mergel, finnes ingen tillgång. Graniten är den rådande sten- och bergarten. Bland jordarter hör leran till undantagen. Sjelfwa jordytan bildas af ett mer eller mindre drägtigt lager af svartmylla, närmast derunder möter man gemensam

ligen en bädd af sand, men ännu ostare af så kallad röd mo, som är en ytterst fin sand, hvilken af jernrost eller jordens mineralhaltighet fått sin färg. Längre ned på djupet har sanden i allmänhet en större cohesion, är hvit och uppbrötes med möda. Vattenådror löpa allestädes och svårt är ej att anlägga brunnar. Bergs fyra besvärar ett så kuperadt landskap och dikning fordras förän wårtsädet kan undantrågas af höstfädd. Vlandsfädd utgör $\frac{1}{6}$ a $\frac{1}{8}$ wårtråg, det öfriga hwithafre. Rågfädd på swedjeland nyttjas of. Potatesförden är betydlig och slukas alltmindre af bränwinspannan i ett härad, der nästan alla prästerne nitälskat för nykterhetens upphöjande till folksed, lifwade af Contr. Prosti Öhrnbergs, lifsom Prostarne Berells, Östbergs och Blomens m. fl. exempel och mängen Stånds-person och Danneman har wisat en werksam brödrakärl på denna bana. Och denna werksamhet har i en mindre bördig ort varit påfallad af wigtiga förhållanden. Fattiga, som 1840 underhölls af andra, woro i Nydabolms pastorat 122 pers., i Bernamo 93, i Tosteryd 110, i Fryeled 81, i Kärda 72, i Åker 33, S:a 473 pers. der manliga personalen mellan 25—55 år, som wäl hufwudsakligen drager tyngden i stråfwandbet att söda 18,126 personer, wanligen ej för hwarje qwinqwennium hinner en högre nummer än fattighjonen, men mängenstädes wida understiger. En förbättring i dessa hotande förhållanden är uppenbar från den tid då C. C. Bergell utgaf sitt första Nykterhetsprogram.

	Folknr:		Sushäll:		
		förmögne,	behållne,	fattige,	S:a
1820:	14,867.	161.	978.	2,011 *).	3,150.
1830:	16,721.	226.	1,396.	1,821.	3,443.
1840:	18,126.	596.	1,827.	1,039 **).	3,462.

Förmänligt synes of det förhållandet, att man ser 1014 bönder på egna hemman 1830, men 1840 uppstigna till 1110; beremot Bönder på andras hemman 1830 nedsjunkna 1840 till 333, (woro 372 år 1815); torpare, som 1835 woro 864, ha 1840 förminskats till 817, då arbetsföre baktugusittare från 161 år 1830 blott funnat ökas till 165 år 1840, och arbetsföre inhyses män under samma tid blott uppgå från 84 till 87. Siffran är dock en synlig slugga af mäktiga krafter uti ideernas osynliga rike.

Watten saknar ej Östbo. Widöftern, som ligger 415 fot öf. hafwet, är $2\frac{1}{4}$ m. lång, $\frac{1}{2}$ bred, omgifwen i N. af Bernamo, i S. af Bernamo och Lännö i Östbo samt Dörarp i Sunnerbo, i S. och W. af Berga i Sunnerbo, i W. af Hwitaryd i S:bo samt Hånger och Bernamo i Östbo. Flåren, omgifwen af Wotoryp och Lännö i Östbo samt Dörarp och Berga i S:bo, är nära af lika längd, men till största delen smalare. Furen, begränsad

*) Deraf utfattige 769. **) Deraf utfattige 181. 1830 nyttjades ej denna rubrik.

af Rydaholm, Wörtorp och Berga, är nära $\frac{3}{4}$ m. lång, $\frac{1}{4}$ bred. Sindsen, 1 m. lång, $\frac{1}{4}$ br., omgifven af Fryeled, Vernamo och Wörtorp. Mindre sjöar nämnas i de socknar, der de ligga. Lagan blir ä i Cedern, en sjö i Byarum, och är wid Vernamo en af landskapets betydligaste äar. *Hook ään*, ankommande från det gamla Drenstjerneområdet Hook, är i sitt sammanfallande med Lagan wid Carlfors, dit hon ankommit från Westra härads genom Hags-hult, nästan wattenrikare än Lagan. Öfrige må nämnas i sockens beskifningarne.

Wägar, dessa konstens floder, som orma sig fram genom landet för att blifwa hwar watten dragen förut woro, medel för communicationen, äro af stor wigt i ett härads, der kolning och försörjning äro hufvudnäring, alltid den främsta bindningen. En bonde ä ett $\frac{1}{4}$ mil kan på ett år med en häst och ett par oxar derpå inbringa 100—200 Rdr men detta ofta utan trafikbugning och derpå följande inhägning för ny skogswert der ännu täta skogar utestänga stormen, sälebes för att njuta sjelf och ge sina efterkommande — flygsandsfält i arf. Ost och smör är dock äfwen en betydlig exportartikel, som vittnar att boskapsförseln ej bedrifwes blott för att få dragare för försörj. I Vernamo är wäghystemens medelpunkt. Här forsa hwarandra landsvägen från Elym till Skåne och vägen fr. Göteborg t. Carlströna eller i närmare hänseende twerwägen i W. o. S. från den gamle Nissa stigen, landsvägen, som går i S. o. N. förbi Willstad, och hunden till Vernamo går i S. D. förbi Wörtorp och Rydaholm mot Werid. En mindre landsväg kommer från Glesjö genom Brigstad till Vernamo, förenad med Elymsvägen wid Hörle. En kortare och i sednare åren anlaggd wäg från W—o t. Glesjö går förbi Fryeled öfwer Korparryen och träffar landsw. fr. Nederled till Brigstad mellan Bohults och Nebodas gfwgr. Från vägen mot Halland, Wgfl. och Göteborg afwiker en mindre wäg $\frac{1}{4}$ m. fr. W—o, som går förbi Sörjö och Wallerstads säterier samt Aminne Jernbruk till landsvägen wid Dannäs. Från Elymsvägen går en landsväg wid Skillingaryd, som wid Bredaryd (der Forsboda ligger emellan Vernamo och Bredaryd, som anmärkes wid Smål. Westr. p. 613), hinner den ofwan angifna twerwägen mellan Nissan och Lagan. N. om Kohults Gfwg. afwiker en häradsväg, som går förbi Lofteryds kyrka t. Skillingaryd, der Lorp i Lofteryds Skate är Gfw. 1 m. fr. Skillingaryd, $1\frac{1}{2}$ fr. Kohult.

Folkstammen är Finwens, med samma mundart, som är den sybliga på Färöarne. Se Inledn. p. 242. Man säger utom i några gårdar wid Allbo gränjen: blajo — stajuarne — — dajras harlihojt, när Wärendsbön säger: blöjo — stojnarne — dojras harlihojt. Gemensamt med Wärendsbön uttalar man schwen, schwart. Com:st. G. J. Engström i Hånger anför: Fri måndag firades fordom äfwen inom denna församling, då blott de nödige husets syflor förrättades. Orsaken härtill wet man ej. Nu

mera är en sådan lättjedag alldeles bortglömd. Giftermål beslutas nästan alltid i nymånad, då äfven lysning till äktenskap uttagas; då skall wed huggas och ljus stöpas; men i nedan allt timmer, om det skall bli fritt för mal och maskfing. Fordom war det allmän plägsed inom sin att ej några gröfre arbeten förrättades på Thorsdags aften. Numera är det blott några, som iakttaga denna plägsed. Den blå färgen, ytras allmänt, är högtidsbräkten. Inga skäl äro till twiswel att ej Finwedens Östra del haft samma hedna cult som deß Södra och Wärend.

Östbo har fordom haft en stad nämnd samtidig med Berga, staden i Sunnerbo förrän ännu Verio, enligt det wanliga antagandet, war stad i Wärend. Se derom wid Rydaholm. Detta härad nämnes flitigt i diplomerna. Skrifts Ösbo 1288, men Östbo 1216. Se vidare Sw. Dipl. n. 164, 165, 217, 300, 364, 541, (Östbo). 547, 843, 967, 1010, 1316, 1320 ic. Arch. Smol. VIII 374. Af danska eröfringen på 1150talet torde framwisas spår i Rydaholms och Wortorps beskrifning. I slutet af medeltiden finna wi att Östbo war anslaget Rikets Droß. 1524 skref Bisk. Hans Braff till socknemännen i Bernamo, huru Hr. Ture iönsön wessgöte lagman Drotsäthen som Häradet hafver aa cronona wegna lofpat skydda Bernamo kyrka mot Mooglöfs byamäns wäld och derom gifwit sin fogde i Östbo befallning. Ofta hann frigets eld hit upp, då Danmark och Sverige tjenade Nyssen genom att förswaga hwarandra. Här slog G. Mornai ett danskt parti 1564. (Blek. hist. af Sjöb. p. 57); här bröts Jörg. Marswins härjningståg 1567. I Gust. Horns skånska krig samlades wid Bernamo en här af 14,000 man, som drog mot Skåne. I K. Carl XI:s Dagbok heter det mer än en gång: drog sig till Bernamo, låg der stilla o. d.

Thingstället är och har af ålber warit Bernamo. I sigillet S. B. med öfverskrift S. Ösbo härad. Häradshöfdingar funna nämnas: 1. Jugemar prolocutor provincie i K. Erik XI:s tid (Sw. D. 294). 2. Bero Gota fil. 1238. 3. Thorkil Jafsson 1292. 4. Trote Attasson 1401. 5. (?) Lars Bertills-son i Hoff, som för Östbo härad underskref Westerås receß 1527. 6. Riks Jöransson (Gyllenstierna) tillsatte Lagläsare, sedan han 1560 d. 9 Nov. fått K. Erik's förläningsbref, på "Ösbo herredh uthi Smålandh sammaleghis kyrka och closters prebenden som uthi samma herred belagne äre med alle konungsl. rättighet och ärl. utskyder." (n. 244 i Arch. Smol.) 7. Christiern Cornelii son Skrifsware i Waashult, Ghfd. domhafswande i Ösbo 1574. "Alltid lagfaren man" enl. Petr. Jona. 8. Jören Måns-son till Gffilstorp. Lagläsare war 1575 Håkan Wågensump. 9. Isak Olsson i Hånger 1590. 10. Magn. Stolpe till Simmersnäs, på hvars wagnar Jöns Jons el. Jöransson t. Hamsarith (Samferyd?) satt thing 1605. 11. Bo Gustafsson (Båt) t. Gyllenäs 1608, på hvars wagnar samme Lagläsare satt thing. 12. Olof Hårdh t. Segerstad 1614 i Westbo, trol. och i Östbo. 13. Ped.

Sparre lifaledes 1627—37, med Nils Gfilsön som Lagläsare. 14. Oref Fr. Stenbock 1632. Lagläsare Und. Soterus el. Pol-
lerus. 15. Petr. Dober 1660—62. (Nämnes i Westbo 1645). 16. Carl Johan Sjöblad Öfverste för Artilleriet, Krigs-Råd
1664—76. Vice Gabr. Griip någon tid. 17. S. Fougman
1682. 18. Joh. Dressing 1692. 19. Gust. Berghman 1692.
20. Dan. Dressing abl. Lillienberg 1701—21. 21. C. J. Eke-
roth 1723. 22. C. G. Burman el. Beckman 1724—32; fal-
las i fullmakten af $\frac{28}{8}$ 1723 Hshd. i Östbo, Westbo och Sun-
nerbo. Förut är ej Sunnerbo nämndt, men Westbo synes öfver-
hufwud haft gemenamma Håradsböfvingar med Östbo hela 17:de
sekket. B. Bergins war wid sin död 1730 Hshd. i Sunnerbo.
23. Lars Barck, i de 3 häraderne, 1732—50. 24. C. G. Carl-
berg 1756—63, i 3 härne. Dahlström trol. vicarie. 25. Jo-
ach. Wetterberg Hshd. i de 3 härne enl. fullm. 1763. Bobbe
på Mösle i Bernamo, utarbetade en series Pastor. för Werio stift,
som eges i affkrift af Prosten Hjelmgren m. fl. 26. Dav. Vil-
lienberg 1775, owisft om i de 3 här:rne eller blott i S. o. W. bo.
27. M. Wallqwist enl. fullm. 1787 $\frac{23}{1}$ Hshd. blott i S. o. W.
liffom efterträdarne. 28. Jordan Kröger 1789—1805. 29. Carl
Sadders 1806—12. 30. Joh. Chrph. Lemchen 1812— efter
tjenstbyre med företrädaren.

Kronofogdar eller Kongl. Befallningsmän i Östbo kunna
nämnas: 1. Carl Jonsön K. M:ts Fougte i S. 1574. 2. Lasse
Rasmussön 1584. 3. And. Bengtsön i Brunseryd 1605. 4.
And. Richardsön t. Sjöaryd 1608; ännu 1615. 5. Nils
Trulsson Skarp, trol. son af Truls Nilsson Skarp K. i Län-
garyd. Monne den hvars namn står på Lidhults ena Kyrkflocta
af 1654? Gaf en R:dr till Bernamo kyrka som Kronans Besm.
1649. 6. Johan Andersön 1665, då K. J. Aulus i W—mo
twistade med Oref. Lillies frögare. 7. Dan. Dressing 1701, då
han blef Hshd. 8. Jonas Allman 1735. 9. Sam. Gumelius
wid 1780. 10. Chr. Hök, tog affl. 1800. 11. Joh. Lundahl
1800—05. 12. J. P. Westlund 1806—20. 13. P. S. Mo-
berg 1820+39. En för sin gudsfrukta och ädla werksamhet all-
mänt wördad man. 14. P. J. Meurling fr. 1840— Bor i Mäs.

Håradskrifware: 1. Christiern Cornelli son Skrifware,
blef sedan Hshd. 1574. 2. Sam. Gumelius 1735. 3. West-
berg wid 1780. 4. G. Gaslander. 5. G. Forsander. 6. P.
W. Rosengren fr. 1825— Son af Prosten M. R. Bor på
Hjellshammar.

Före synes här blott warit en Länsmän i Östbo. Detta war
And. Björkman, g. m. Elis. Frimolin, då 1645 deras son Jonas
föddes, som ablades 1695 (n. 1336) med namnet Cederborgh, †
1700 som Borgmäst. i Mariestad; ett namn, som blifwit rykt-
bart i Witterhets-, fast ej i Statshistorien. (Wi minnas Uno v.
Trasenberg's författare).

Länsmansdistricterne äro nu 3. I. C. G. Wibling war 1840 L.m. inom snarne n. 2, 4, 13 och 14, större delen af n. 1, egande kronouppbörden inom Bondstorps och Åsenhöga skate. II. J. A. Menckling inom n. 8, 9, 10, 11 och 12. III. C. W. Springer inom n. 5, 6 och större delen af 7.

Contractöproffvar:

- A) Af Linköpings stift:
1. Haqvinus i Tofteryd 1312—27 (Sw. D. n. 1924).	13. Thorstan Lohm i Ry—m 1638 —65 *).
2. Johannes i Bernamo 1350.	14. Rob. Junander i Tost. 1665—70.
3. Thordo d:o 1360.	15. And. Torpenis i Ry—m 1670 —72.
4. Åke d:o 1365.	16. And. Storerus i Fryeled 1672— 74.
5. Erlandus också i Sunnerbo 1397 —1403.	17. P. Fogelberg i Tofteryd 1674— 1700.
6. Sten d:o 1439.	18. Sam. Hannerus i Ry—m 1701 —24.
7. Arvid i Bernamo Prost i Östbo.	19. Jac. Flachsenius d:o 1725—34.
8. Peder d:o 1487.	20. Bengt Hjung i B—o 1734—56.
9. Germund d:o 1506.	21. Cr. Sultgren i Ry—m 56—65.
	22. Dav. Ståhl i B—o 67—89.
	23. Gudm. Nylander i Kärda 90—95.
	24. P. Starck i Ry—m 1795—1824.
	25. J. G. Lagergren i Tost 1824—33.
	26. J. J. Öhrnberg i B—o 1834—.
- B) Af Weris stift:
10. Wagn. Arvidi i Nydholm 1594.	
11. Petr. Arvidi i Bernamo 1594— 1626.	
12. Arw. Petri d:o 1626—38.	

§ 2. Tofteryds pastorat. a)

I. Tofteryds socken. (Moberförs.) b)

Stattehemman:		$\frac{1}{4}$ Östbo
mt:l		1 Tofteryd g)
$\frac{1}{4}$ Åshult		1 Molnary säteri h)
1 Boglös		1 Sjööryd säteri i)
1 Böhult c)		
1 Boary		$\frac{14}{6}$
$\frac{1}{2}$ Bårano		
1 Gshult d)		
$\frac{3}{8}$ Foglabäck		
1 Hultsgjerde		$\frac{1}{2}$ Apelås Sav. Pienten. best.
2 Linneryd e)		$\frac{1}{2}$ Elgamo d:o d:o
1 Råshult		$\frac{1}{2}$ Fraskås d:o d:o
$\frac{1}{2}$ Rulafarp		1 Holma Sav. Corp. best.
$\frac{1}{2}$ Ryd		1 Tofteryd prestg. g)
1 Stillingsryd f) Gfhwg.		$\frac{3}{4}$
		Kronohemman.

*) I hans tid 1643 restituerade K. M. t. Östbo h. och Kestled i Besbo den byggningslunna till kyrkorna, som de någon tid mistat. Arch. Smol. n. 374.

Tillförlitlig uppgift på Hemmantalet i Tofteryds Pastorat. (Af J. G. L.)

	Förmeblade			Öfvrmeblade				
	Ställe	Arono	Gräffe	Summa	Ställe	Arono	Gräffe	Summa
Tofteryds S:n, Östbo Härad	14 ³ / ₈	3 ¹ / ₄	3 ¹ / ₂	24 ⁷ / ₈	16	3 ¹ / ₄	3 ³ / ₄	27 ¹ / ₄
Westra h:d, Swenarums S:n	3 ³ / ₄	—	—	—	4 ¹ / ₄	—	—	—
Byarums S:n, Östbo Härad	14 ¹ / ₁₆	1 ³ / ₈	18 ⁵ / ₈	37 ¹ / ₁₆	17 ⁹ / ₁₆	2 ³ / ₄	23	46 ⁵ / ₁₆
Westra h:d, Swenarums S:n	2	—	1	—	2	—	1	—
Bondstorps S:n, Östbo Härad	3 ⁷ / ₈	1 ¹ / ₂	2 ³ / ₄	9 ⁵ / ₈	6	1 ¹ / ₂	3 ¹ / ₂	13 ¹ / ₄
Mo h:d, Stengårdshults S:n	1	1 ¹ / ₂	—	—	1	—	—	—
Summa Summarum	39 ¹ / ₁₆	6 ³ / ₈	25 ⁷ / ₈	71 ⁹ / ₁₆	47 ¹ / ₁₆	8 ¹ / ₂	31 ¹ / ₄	86 ¹³ / ₁₆
Härtill komma 4 Jernbruk, som wid Prestwal, Kyrko- byggnad m. m. beräknas sålunda: Götthaström i Toft- teryd, 2. Götthafors och Skersholm i Byarum, det förra till 4 och det sednare till 3, samt Kläss Mas- ugn i Bondstorp 1. . . . . S:a	—	—	—	10	—	—	—	10
Summa	—	—	—	81 ⁹ / ₁₆	—	—	—	96 ¹³ / ₁₆

Anm. Deputom finnes $\frac{1}{16}$ Hemman Lilla Uddebo i Byarums sn, skattlagdt 1805, som uti Berdebofen icke beräknas i summan. Se Gush, Sällsk. Handl. 10: 155, 161.

Detta pastorat är således belägit uti 5 socknar, 3 härader, 2 lagslagor och egenteligen i 2 stift, emedan hela Mo härad hörer till Stara. Dock beräknas past:t endast till Werid stift. Tofteryds prestgård ligger i 2 härader, Östbo och Westra, men kyrkan i Östbo.

*) Till Kyrksn L. höra deputom fr. Westra h:d $3\frac{3}{4}$ m:tl. Se Swenarum (Hindrisbo $\frac{1}{4}$, Hult 1, Skog 1, Smudsbo $\frac{1}{2}$, Torp 1, Statteggsvägd. S:a $24\frac{7}{8}$. Skatens ofm. m:tl är $4\frac{1}{4}$. S:a ofm. $27\frac{1}{4}$.

Redaktörerna:
1) Koförp k)
 $\frac{1}{2}$ (Krygabo l)
1) (Sinnarp m)
 $\frac{1}{4}$ (St. Gadelshult n)
a) Genliff. 2 fl. 2 afb. 13 mil i omförd, 4 mil i längd, 3 mil i bredd.

$\frac{1}{4}$ (Stubford o)
 $\frac{1}{4}$ (Tofteryd g)
 $\frac{31}{8}$
 $\frac{21}{8}$ *)

b) L. Moberfors. $1\frac{1}{4}$ m. lång *), 1 m. bred; gränslar i S. t. Swenarum, i S. t. Fryeled o. Hagshult, i W. t. Åker, i N. t. Byarum. Kyrkan 9 m. fr. Werid, $4\frac{1}{2}$ fr. Jönköp.

c) På Bohults egor (utgörande 10,000 geometr. tunland är Göthaströms jernbruk anlaggt 1689 wid Laga af Commisf. B. Håkansson, hvars bomärke ännu ses i jernstämplern. Sif privilegier 1690. Egdes sedan af Brukspat. Chr. v. Scheele, f. 1691 † 1750, sonen Bergs R. Chr. B. v. Sch. f. 1721, adl. 1768 (n. 2059), Åsjesf. Sjögren 1820, dennes enka 1843; disponeradt af mågen Bergmäst. Geisler. Bruket består af en stångjernsham. med 2 härbar samt en enbladig säg. Ladjernet hemtas fr. Taberg och deß masugnar. Göthastr. räfnas wid prestwal för 2 mtl.

d) På G—s egor i djup skog men på jemt fält är en owanlig "Zättestuga". Deß yttre utseende liknar ett berggras, ingången mot norr, grottans botten är en aln djupare än öfre forbytan. Den liknar en forkantig kammare med 5 aln. sidor. En person af wanlig längd kan der stå rak. Nästan wid medlet af norra wäggen ligger en kubiformig sten, som funnat tjena till fotställning åt en sådan fågellik sten, som funnits i andra sådana grottor (Sjööb. Samll. 1: 88. Hårofw. 1: 474.) Wäggarne äfwen som den stora tafhällen äro inuti släta, ehuru utanpå kantiga; nära ingången är en mindre tafhäll. Nära är en brunn af 6 aln. djup med godt watten. Både grotta och brunn betraktas med religiös wördnad af folket. Sjööb. Samll. 3: 174, efter "den skicklige forskaren J. G. Lagergrens noggranna uppgifter." Sägner om en sjunken "brudefärd, en af troll nedrifwen kyrkbyggnad i Wiebalen, slåtar sig samman med desä fornminnen. Snyttar ej här fram ett "Conelave Virginum," sådant Saro antyder? (Hårofw. 1: 454.) Wid Fryebo el. Frygebo fins ett rör och deri en "Lutesten" **). Tre resta stenar i hagen. En steisform utwisas på berget mellan Lofteryd och Torpet Snyttaberget, hvars folkbenämning anger ett forntida

*) Landswägen går rakt genom socknen 18,054 aln.

***) Uti Inledn. v. 474 är nog knapphändig och med tydlig misskrifning af Nissa i s. f. Laga, angifwit hwar en Rundesten och en Lutesten nära Fryebo befinna sig. Här må utförligare anföras ur Lagergrens anteckning: Utdrag ur Östbo härads Synedom angående Fryebo. Lingsyn hölls 1631 af Nils Gfilsen. Bland andra egomärken nämnas: en redesten, rätt D. om Fryebo hage, som kallades Lutesten, men då war kullfallen. Den hade förut stått i en der intill belägen Zättestuga, men nedrefs, då Peder Worsesson och Df.löjtn. Salom. Adam låto uppfatta grafwen, för att der finna Zättestugard eller annat. Sedan gick gränsen från Laga åt W. till Björkebro; der mötte Skillingaryd och der war ett stennärke, 5 stenar och ett stort fyrkantigt rör och mycket gammalt Zättestugard; derifrån öster i en anlid uti en bergsklippa stodo reste stenar 2 — derifrån D. på moen i ett triangelmärke med långa uddar och en redesten i hwar udde, der mötte 3 byar, Skillingaryd, Linnerhd och Hultögärde på den ena sidan, sedan i Rundesten D. om än, derifrån i Hågsjö — —

förhållande till då gällande cult. På Drmfullens S. sida i prestigårdet finnas 2 mycket stora stenrör, det ena af 70, det andra af 50 aln. omkrets omfr. 10 steg från hvarandra, der nära i berget en offerfälla är, hvars watten dricks midfommarsnatten mot främ-
por, under det ungdomen håller sin dans på berget. e) På L—ds egor wid torpet Skomakarebygget fins på en slät plan ett stort stenrör af 60 aln. omkrets, ringa höjd, synbar sotkedja. Midt uti är ett hål, men trädet ser man nu ej. Skärthorsdagsnatten ser wan-
tron der ett brinnande ljus. f) Hårisfrån bars St. Sture d. å. af allmogen till Jönköp. sedan han fått gift. Srefvs Stiellingerödt 1548, Skäsfungaröd i RimChron., Skedlingerid (Dal. S. N. G. 2: 853). Är pastoratets bästa hemman. Der södas i goda år 16 hästar, 100 nöt, 100 får: beladt nu i $\frac{1}{16}$ delar. Swagare hemman hinna ej upp till hälften.

g) Tophryth 1290, Topryth 1299, Tostryp 1310, Toptterödt (1518), Tostterydh 1640. Betyder en *upprobjning på toften*. Wi ha redan nämnt fornlemningar å detta hemman. Mot Still—ryd är en owal stensättning med Drottfsäte och blott en wårdhållare. Sjöb. Samll. 1: 65. D. om L. äro på en slät sida af ett berg 7 trekantiga hål, 1 qtr på hwar sida. J. Kilj. v. Br. N. F. n. 68 ser man en fyrkantig fornlemning med en skidgård. En slintknif fans på prestg. egor. Den nyttjades till signierier, men affla-
gen bortgafs den, ansedd nu såsom den der hade förlorat sin kraft. Se vidare Lunelds 8:de uppl. III. 2. 1007 f. h) Dolnatorp 1307. Tillhörde Erik Loob, som köpt det af Ryttmäst. Er. Res, som gått hem 818 mil till fots ut Siberien. Nu eges det af Wönder och Brufksinsp. Ryhblåcks arfgar. i) J. G. Lagergren har i diplomer ic funnit 25 egare nämnda 1268—1828. 1. Brud Haroksf. 1268. 2. Genuitus Kh. i Freyeled 1299. 3. And. Döf. Stråle adl. 1477. 4. Johan och Gudm. 1574. 5. Lasse Rasmusf. fogde i Östbo 1585. 6. Börje Andersf. Stråle t. Sj. före 1608. 7—14. Se Luneld. 15. Nsjesf. Jac. Sjöberg + 1733. M. Dr. i Utrecht 1704. 16—25. Se Luneld. k) Gadurstorp 1345. 1506. Kan-
ste och nämndt i n. 1914 i Sw. Dipl. år 1313. Hörde i 16:de seff. under Tostaholm. Egdes af Fru C. M. Drehuswud, sedan B. v. Gerdten 1740. l) Freyebo i 1733 års Forbeb. tillhörde Hans Ryhle och sednare Dan. Villenberg. m) Gummatorp 1320. Gematorp 1420. Köptes af Erik Hjerta till frälse stätte 1728. n) Lagm. Stebt egare 1740. o) Erik Sjöblad 1728, Fru Palbiskfi 1740. B. Amir. C. Sjöblad 1742.

Sjöaryds sjö är $\frac{1}{2}$ m. lång, $\frac{1}{4}$ br. Klls och Vinnsjön. Der omtalas Hafsstrun bo och trollfiskar af owanlig storlek finnas. En gädda har en guldgrimma. En liten ö Klackholmen säges dit-
kastad af en Jätte till fotträd då han med maka i 2 steg gick öf-
wer sjön. Förre Nyfjö är nu igenwuren till mad. Laga ån,

förfärdt af Eskerns genomflytande, här här redan sitt riftbekanta namn. Jordmånen är mest sand och sandmylla, i blandning med mojord eller rödalf. I Lagadalen består jorden mest af fin sand el. f. k. mjelljord; föga gifvande. Narne, der sandmylla ligger på grusbotten, löna bättre sina oblar, hvilket låter bäst förklara sig genom en starkare flod, som stöjt öfver dalen, men ej hunnit höjden. Sänings- och skördetid infalla 8 a 14 dygn sednare än i Jönköp. En Bos fans 1831 wid Snuddebo, den enda i gället; men 585 ekar räknades då och löstes. *Evernia vulpina* werte på gamla fyrstaket. *Typha angustifolia* werer wid Öroassjöns westra strand. Mårbar och gråstingar finnas. Örnar och rapphöns äro sedda. 1823—25 fångades 27 wargar och 41 råfwar; ända fällt 1827: nöt 4, getter 14, får 105, swin 2 af odjur. S:a 125. Allt i hela pastoratet.

Wäghållningen är här ett dygt onus. Lofteryds 24 $\frac{1}{2}$ f.m. mtl ha att swara för 16,612 aln. landswäg, 8 mil allfarig härads- och fodnewägar, 794 aln. broar, utom utfartswägar från hemmanen; $\frac{1}{3}$ mil på hwarje f.m. hemman. Största sådden är af hwitafre, blandsäd (wärråg och hafre), litet forn, något höst-råg, fällan arter, mycket potatis. Oblingen har nära fördubblat skörden på 30 a 40 år. Nästan hwar bonde har sin smedja och gör och består strindor till salu.

Folkmängden	1770:	1840:	} i Lofteryds sn.
Gush. af bönder	118.	120.	
— torpare	34.	59.	
Personer	924.	1376.	

I snöfria wintrar utsläppes ungbofskap, äfwen kor, på renmosa. Till wallgång nyttjas grisar, som uppfödas bland fåren, hvilka som stora swin förswara mot råfwar så godt som hundar. Mosälten kring Laga kunna blott tjena som berrstogars återfält. Skörden man på engång den grödan, har man flygtandsfält åter.

Kyrkan är utw. 57 $\frac{1}{2}$ aln. lång, 26 $\frac{3}{4}$ bred, med mur 10 $\frac{1}{2}$ aln hög. Tornet 11 $\frac{1}{4}$ aln. åt N. och S. samt 12 $\frac{1}{4}$ åt Ö. o. W. är 46 aln högt; uppbyggd på den gamla grund och inwigd 1838, pryblig och smakfull. Klosterbaden, Munkahatt (en stor sten), Munkvägarne o. d. wisa ej att här varit kloster, men att, då Nydala och Byarum lågo så nära, T. utan twifwel hade ett hus här, som tillhörde klostret, bebodt af Munkar, som wäl någon gång uppehölo Gudstjensten och upptogo infomsterne, såsom ofta lär hänt i klostrens grannförsamlingar.

Kyrkoherdar:

1. Haquinus de Toptryth, hade sigill. War Präst. i Östbo. Nämnes i bibl. af 1307, 1310, 1312, 1321. (Sw. Dipl. n. 1527, 1698, 1844, 1845). Troligen den Sacerdos in Toptryth. som fcl. brannicum ca-
2. Magnus Haqvini, Curatus in T. gjorde testam. 1360.
3. Hr. Anders. Sägna wet, att han och en bonde Jon gått emot Dan-skarne, anförde af en Franses, som

pucium enl. Geniuti i Frylebo tes tam. 1299 (n. 1275).

- föts af Jon. Åtten der han stupa-
pade heter ännu Fransosen. Man
tror det sett då Christiern Thraun
tågade fram.
4. Måns tog af Sjöaryd sämarf in
torpet Skinnarebo; efterträdde af
5. Pökan, som afqvittade sitt årsaltare
1584, för att få sika i stora Sjön
och Groa sjön.
6. Bronjolf hade 1585 Nilfens her-
rars bref på den torpstad Hr Måns
tog in, men måste den återlemna
till Sjöaryd. Lesde 1590.
7. Jonas Jona Dufaus Subfer. 1593.
Hittom fr. Hestra, som till Åter
1602, dit Bouskorp då lär hört som
Anner. Gade Sjöaryd. Sonen
Herm. D. Domprefst.
8. Måns war Kh. här 1595, enl.
Jönköp. Rådhusprotokoller.
9. Nils.
10. Swen.
11. Arovidus Petri 1616—26, då han
som till Bernamo. Se Khl. ibm.
I hans tid fick Kh. i L. rätt att
tillbyta sig Södra Linneryd i L.
för Målen i Byarum såsom stomm,
enl. Nils' och Kammarrådsbr. 1625,
men det gick snart åter, helst Peter
Stråle 1626 köpte Linneryd.
12. Canut. Johannis Säbvensis 1626
†39. Kom fr. Sandferyd. Sonen
Zachar. war Comm. i Jönköp. Hr.
Knut fick lönglig tillåtelse 1629 att
ega gället oparteradt, då Consiſt.
derifr. stilt Bouskorp.
13. Laur. Canuti Willman 1640—
48. Anses som son af Lect. i Wer.
Knut Wielman. Gade warit frigs-
prest i 10 år. Bisk. Baazius vif-
terade här 1647.
14. M. Robertus Paschasti Junan-
der 1649†70. St. i U. Utg. en
oratio. ibm 1635. Krigsprefst. Cont.
Pr. i Nibo 1665. G. m. Kerstin
Baaz, Bisk. J. B—ii d. års dtr.
Han säges ihjälpsnit sin dreng och
begrafwit honom i en åter. Efter
hans död gafs en fo i listfel till
kyrkan, värderad till 6 dal. 12 öre
lppm. Hans son war Paschas. Ro-
bertionius, se Ser. Comm. i Wär-
torp o. Khl. i Nhs; trol. också
Joh. Robertionius Inuec., Coll.
Sch. i J. 1875.
15. M. Petr. Olaf Hagelberg 1672
†1700. (Se häröfvr. p. 715). St.
i U. 54. Refv. 70 under Sam.
Stunkt; prest 72. Inwigd till Kh.
och wigd wid Gufan est. n. 14 Ker-
sti Johanedtr s. d. en månad efter
prestwigningen. Contr. Pr. 74.
16. Sw. Werionius 1702†1719. Be-
römmes mycket af Biskop. Cavallius
och Lund i Visitationens-protokoller.
G. m. en dtr af Erl. Colliander i
Hallaryd.
17. M. Sw. Pihlgren 1721†31. Fabr.
Nils Jhaſ. Borgare i Werid. Ngr
prim. i Nbo 1712 (bland 30 Sandd.)
Aboa litt., s. 18, förde i sigillet 3
pilstråd och 1 pilstråd öfver hjelmnen.
Trol. efter pilbåcken. G. m. 1) en
Unnerus fr. Hestra, 2) en Fiorin fr.
Tolg. War Pihlgren, som berättar
om K. Carl XII:s död såsom åhyna
wittne, en broder? Sw. P—6 som
Kh. i Sandferyd.
18. Enev. Pihlgren 1731†43. Bros-
der till n. 17. St. i L. 1716. G.
m. A. B. Fiorin fr. Tolg. Sonen
Magnus P. B. Notar. wtd Gene-
ral Gardies Krigsrätten. Lär utg.
En fri Swensk under 1761 års
Nilsdag.
19. Joh. Wetterholm 1744†56. St.
i L. 27. Prest. 30. G. m. Cath.
Dryfenius. Lycklig predikant. Pred.
på prestn. 55.
20. Jon. Carlöf. Swanbeck 1759†74.
Prest 1724. G. m. 1) J. M. Lind-
skorpius fr. Koräberga. 2) M. B.
Gumalius, enka est. Comm. Luns-
dahl i Stockaryd.
21. Wehr Elmarr 1777†1802. Wondf.
fr. Åsenhöga. Dillberg yttar: War
en lycklig predikant och förde en er-
emplariff wandel. G. m. A. G. Ha-
gans fr. Berg.
22. Jonas Joh. Lagergren 1803†33.
Se Matrifklarne. Tillägg: Ledamot
af Göstiska förbundet i Sthm 1816.
Utg. Tal wid den nya begrafnings-
platsens invigning i Byarum 1829.
Tal wid Prosten B. Bergwalls guld-
bröllof s. å. Beskrifn. om Lofte-
ryds pastorat, i Jönk. Hush. Sällsk.
Handll. X D. XIV D. Se vidare
Biogr. Ler. under Th. A. Deus-
erans. Dillberg yttar: war en mång-
kunig och owanligt arbetsam man,
en utmärkt lycklig talare, allmänt

Ålftad och värderad. G. m. 1) S. Chr. Lönnvall, dtr af Proft. L. i Swartarp. 2) J. G. Rydstedt. 3) B. U. Ryhlberg. Hade i 1:sta gifftet sonen J. G. Lagergren, arfwinggen till och förfaren af hans stora m:ftfamlingar särdeles i Smål. his storia. Se Comm. I. i Lesaryd.

23. C. G. Jungawist 1834—39. Se Khl. i Elmehoda.

24. Wehr Lärberg 1839—. Khl. i Burferyd 25. Proft 36. G. m. U. G. Hjelmerus fr. Ryhby, med hwilken han 1843 hade 8 lefw. barn.

2. Byarums socken. (Änner). a)

Stattehemman:		Frälsehemman:	
m:t:l.		$\frac{1}{4}$	Rubbestätt, Capell. hof. o).
$\frac{3}{4}$	Amelund b).	$\frac{1}{4}$	Wederyd. Cav. Profsoffst.
$\frac{1}{2}$	Brandstorp.	$\frac{13}{16}$	
$\frac{1}{2}$	Byarum Ggfwg.		
$\frac{1}{2}$	Ekerud c).		
$\frac{1}{2}$	Grytås.	1	Boarp.
$\frac{1}{4}$	Högås.	$\frac{3}{4}$	Dufwoled p).
$\frac{1}{4}$	Häfnarp.	$\frac{1}{2}$	Efeberg.
$\frac{1}{10}$	Hörsfary d).	$\frac{1}{2}$	Flahult q).
1	Jorarp.	$\frac{1}{4}$	Fällås.
1	Krängshult e).	$\frac{1}{2}$	Grålebo.
1	Krängsberg.	$\frac{1}{2}$	Grimfjö r).
$\frac{1}{2}$	Kulhult f).	$\frac{1}{4}$	Götarp s)
$\frac{1}{4}$	Lunden.	$\frac{1}{4}$	Hestra.
$\frac{1}{4}$	Lerås.	$\frac{1}{2}$	Köpet.
$\frac{2}{10}$	L. Möckelång g).	1	Kulhult.
$\frac{1}{2}$	Nösafog.	$\frac{1}{8}$	Löfwerud.
$\frac{1}{2}$	Plätt.	$\frac{13}{16}$	Möckelång.
$\frac{3}{4}$	Qwarnaberg h).	1	Målen.
1	Rasta.	$\frac{1}{2}$	Steg.
$\frac{1}{4}$	Rumperud.	$\frac{1}{2}$	Stödstorp.
1	Stigamo Ggfwg. i).	$\frac{1}{2}$	Sweningsstorp
$\frac{1}{2}$	S. Stog.	$\frac{1}{8}$	Smedjebo.
$\frac{1}{4}$	Stegshyllan.	2	Taqlarp.
$\frac{1}{2}$	Smedstorp.	$\frac{1}{2}$	Täflarp.
$\frac{1}{2}$	Tofarp.	$\frac{1}{4}$	Torestorp.
$\frac{1}{2}$	Tjurskult k).	1	Waggeryd.
$\frac{1}{2}$	Tröjebo l).	$\frac{11}{2}$	Brattebo S. el.
$\frac{1}{2}$	Udebo.		Bratteborg t)
$\frac{1}{2}$	Åstult.	1	Bösjary u)
		2	Örabo o. Gerde el.
$14\frac{1}{4}$			Gårhof v)
		$\frac{1}{2}$	Brattebo N. } Rår och Rör.
	Kronohemman:	$\frac{18}{10}$	
$\frac{2}{8}$	Boda Capell. hof. m).	$\frac{34}{16}$ *)	
$\frac{1}{2}$	Skjutebo n).		

*) Till kyrksöcken B. höra desutom 3 m:t:l fr. Westra härad. Se Swenarum i nämnde härad. (1 m:t:l skatte Möllna, 1 m:t:l skatte Nöthult, 1 m:t:l frälse Väsk) S:a $37\frac{1}{16}$. Som statens ofm hmtl är 3, så är R:sockens ofm. hmtl $45\frac{3}{16}$.

a) B. anner jemte Bondstorp till Tosteryd, är 2 mil lång *), 1¼ m. bred, fyrkan 1½ m. fr. Tosteryd, 9½ fr. Werio, 3 m. fr. Jönköping. Gränzar i S. t. Ödestuga, i S. t. Tosteryd, i W. t. Bondstorp och i N. t. Månarp. b) Anundalunda 1424. c) Nämnes i Diplomer 1408. d) Kallades förut Swarnabergs knallar. e) Nämnes 1292 (Sw. Dipl. n. 1018). f) Kolahult 1307 (S. D. n. 1534). g) Wyklaeng 1409, 1476. h) Nämnes 1576. På egorne wid en liten å, som flyter ut Horfjön, är Högafors manufakturwerk nyligen anlagdt. Egdes 1843 af Åsjesforsf. Sjögren på Smedsbo. i) Stighemoth 1216 (S. D. n. 831). k) Tjurehults jernbruk med masugn anlades omfr. 1630, af Pet. Stråff på Sweningstorp och Hammarfmeden Schults med Köpm. P. Håkanssons i Jönköp. förfräckning. Privilegier gäfwo 1649. P. Håkansf. egde 1665 Tjurehults bruk. Sedan blef det af sjön Eckern kalladt Eckersholm. Med 1 masugn, 1 stångjernshammare och 2 hårdar har Bruket 460 Stypds smide. Tillhörde 1828 Grefw. John och Jacob Hamilton. John † 1843. Tillhör nu bröderna Axel, Hugo, Malcolm och Jac. S. Wib G—m står på en liten hög nära Lagan den runsten (n. 1245 i Lilj. R. U.) som enl. Bantil (n. 1053) skulle finnas i Brigtiad sin wid "Gånås wid Rasawad" — obefanta ställen. Rättelsen meddelad Sjöb. (Samll. 3 D. 130) af "den slitige runstensjöfaren och wänner af våra fornminen" J. E. Lagergren, har dock hos Lilj. en mindre tillförlitlig text. J. E. L. läser nu:

† P I I A P T T A : † N Y A : P N D P N R † : R I D :
 | † A † P † † : | H N † A : † N † I † † ..

Det är: Ekfir = fulr (el. fulir): ankr: Rudfurn: rid: itru
 Pan: ifurn: autin f... Der synes vara tillkännagifwet, att Eckersfolt eller en Kol, som bott wid Eckern och deraf fått tillnamn och en broder Gudfurn (kanste Rudfurn) reste denna sten efter sin Fader Autin (Obin). Ofunnige runristare funnos wäl då, liksom ofunnige copister ännu, som t. ex. för sten funde. hugga itru o. s. m. Säggen wet, att stenen är rest öfwer en mäktig Wikingsfurste, som bott på Laglilla ö i Angsjön, der ruiner efter löpgraf m. m. ses enl. afritn. i Lgrska samll. och der saken utförligt utredes af J. E. L. Wid Ekeryd fanns 1781 nedgräfwet silfwer och guld för 1800 R:dr som wisar att här fordom funnits rika män. l) Trovobodhe. En del deraf sälde Giurdo Niclison (Drenstierna af Langörum) till Bisk. Lars i Linköp. 1291. m) För Com:st. i Bonstorp. Utsejddt 1782. Ligger 1½ m. fr. Bonst. 1½ fr. Tosteryd. Wägen war swär; men allmogen sammanstöt frivilligt till backarnes sänkning 1842 en wacker summa. n) Skio-dabobs torp 1408. o) För Com:st. i Byarum. p) Från D. är

*) Egent 37,785 aln. från Stigamo Ggfwg. t. Dusveledsbäck, der emellon landsvägen framlöper i rak linea genom furstogen.

slägten Falk utgången *). q) Här står ett stenfors, liksom wid Åker. — Sagn wet att en brudsfärd der omkommit. "Gunnel Åste och Lufwe red, Våda föllo i fven (sjöen) ned," upprepas och wiken der nära heter prestwiken. r) Här låg Grymmoosa 1210, 1244 (S. D. n. 334). s) På Götarps egor är Götafors jernbruk anlagdt, som privilegierades 1692. Veläget wid Laga; under Bratteborgs fideicommiss. Har en masugn, 1 stångj. ham. med 2 härdar för 575 skpyd smidesrätt fr. 1692; 300 skpyd ämnessmidesrätt fr. 1807 med en ämnessham. med 1 härd och 1 knipham. med 1 härd, en spisham. privilegierad 1827. Egare, se Luneb. Här under ligger Möllna. Se Lun. p. 1011. t) Köptes fr. Kronan af Borgmäst. P. Gudmunds. i Jönköp. 1647. Han war son af en Dansk Öst. g. m. 1) en ofrälse, 2) en fröken. Barnen i sista giftet abrades med namnet Strömberg (n. 365). Ofrälse sonen Postmst. i Jönk. J. Brattman, som egde Bratteborg, hade 5 söner, som abrades Stromberg, deraf Alex. Str. Lhd. och Gen. Löjtn. blef Frih. (n. 118) och Nils Str. Kongl. Råd och Presid. blef Grefwe (n. 50). Alex. Str. egde Bratteborg och Götafors 1718. M. Gabr. Seth stiftade fideicommisset. Innehades 1843 af Gref. J. Fr. v. Seth f. d. Löjtn. u) Egdes 1730 af Arv. Hägerlyckt. (Se äfwen Sackén 2: 2. 416). Nu af Gr. Seth. v) Har tillhört Gen. Maj. Chyhr Güntersberch, P. Gudmunds sons måg, † 1679, dennes måg Gen. Maj. J. D. v. Wiken f. 1653, † 1747 **); så dennes son Öst. G. J. v. B. som hade

*) Wi anföra, efter J. G. L. de förnämste i densamma. (44 ättlingar af N. F. äro der upptagne).

Abrah. Falk, Bergsfogde g. m. Agn. Nobek.

Joh. F. Kh. i Agunnaryd f. omfr. 1720. † 1783.

Magnus F. Hhd. i Westra h. g. m. en Lundeborg, fästerligen af Bist. Angermanni ätt.

Charl. F. g. m. Lagman Ullberg, Hhd. i Westra h.

Sedda F. g. m. Bar. W. af Klinteberg, Hhd. i Malmö.

Gust. F. Bergsfogde, bodde på Åsen i Sandserys förs. g. m. en Bist. W. Kares moster.

Adam F. Hhd. i Tjust. Lgm.

Christina F. g. m. Afsef. Esjgren på Smedsbo.

Christina Sj. g. m. Prost. J. Wetterling i Jönköp.

Charl. Sj. g. m. Bergsfogde Bratt i Jönköp.

Gust. Sj. g. m. L. Geisler på Götaström.

Abrah. F. Kh. i Sandserys, † 1776, g. m. Prof. Gyllenswärd.

Harald Joh. F. Lands. Estr. i Jönköp.

Christ. Regina g. m. Nils Gumelius, Kronofogde.

Sam. Gumelius, Pr. o. P. i Swartarp.

**) G. m. Br. Soph. Strömberg. Under det de woro egare, utpyckts rådgången wid 1702 mellan Ofraho och Gäre samt Byarums Ögving, då detta d. w. kronohemman på okändt sätt mistade $\frac{2}{3}$ af sina enl. en frän Gen. Landtm. Gent. utlöft charta tillhöriga egor, som nu ligga under Gerahof — en jordrymd af $\frac{1}{6}$ sjeedingswäg i bredd och nära dubbelt i längd.

18 barn. Här dog HofM. G. Geberstam (abl. n. 2024) som egare 1793. Egdes nu af Grefvarne Hamilton. I Gerahofs äng är en rund plats omgifven af 12 stenar med 2 stora wårdhållare i W. tätt wid banan (Sjög. Samll. I. 65. II. 137. pl. 18. fig. 72.)

Byarum har utan allt twifwel varit kloster. Rhyzelius som på gifningen om Börum i Hammarkind af Mesfenii ord: "desolatum Ostrogothiae Monasterium Byarmense," helst han, Linsköpings grundlärd Biskop, obegripligen ansåg, att Werid siift i fastholsta tiden omfattade hela Smålands lagsaga. Och ännu i Handll. t. Skand. Hist. IV. p. 8 widhållles Rhyzelii gifning. Sw. Diplom. I. 829, 831. tillåta ej twifwel. Der uppdrager K. Eric X (1210—16) gränsen för Byarumsklostret, som K. Johan I stadfästet, tillerkännande B. t. er. $\frac{1}{3}$ af Sigamoshults skog. K. Eric XI och Bisk. Bengt i Linsköp. (1221—31) skrefwo ett bestämmelsebref till W. Proluquator i Sunnerbo och härabets menighet, rörande den andel i Skens fiske, som Bisk. Kol gifwit W. kloster, men derefter nämnes det ej. Se De Claustris Sviogoth. I. 91. II. 55, 56. Det war anlagdt för att der insätta dottrar, som ej blefwo gista, således som systerkloster till Nydala Munkkloster af samma Orden, men på laxarne från Sken kunde Numnorne wäl ej lefwa här i surfogen. Klostret flyttades wid 1236 till Skog och blef Skogkloster i Uppland, bilbande der ännu ett af rikets märkwärdigaste herrefästen.

Cekern, sjön wid Cekersholm, emottager Lagan som namnlös bäck, upprunnen högst 500 fot öf. hafwet, knappt 200 fot öf. Wettern, och lemnar den som Laga å, hwars dalgång står det Smålandska bergland i tu, med högsta bergen åt S. Denna obörbiga dalsträckning har ofta anmärkta spår af att ha varit förut sköldb af större wattenmassa. Har Dummemosse för varit en sjö, som stått i underjordiskt samband med Wettern och Wettern häråt haft sitt utlopp förrän Motala elf uttömde honom? Jordmånen är i Byarum sandig utan Geschiebe, steril och endast bewuxen med tallskog, landet ofta likfom öde, med små oaser på högländtare ställen.

	1770.	1840.
Folkmängd	1367. (662 m. 705 q.)	2113. (1070 m. 1043 q.)
Bondhushåll	148.	164.
Torpare	58.	73.

Kyrkan står utan twifwel på klostergrund. Blef förskyrka 1766, fick torn 1782, men detta nedstörtade och raserade en del af kyrkans S. mur. Reparerad 1786. Tornet är nu 50 aln. högt, med 30 alnars mur och 11 alnars kupöl. Mellersta klockan har med s. k. munkstål: *Ave Maria gratia plena Halleluia*. Kyrkan är 60 aln. med chor, annars 44 aln. i S. och W.; 45 i N. och S. Den S. och W. korängängen är $13\frac{1}{2}$ aln. bred, den N. och S. något bredare. Sjelfwa kyrkan (ej församlingen), fick d. 5 Aug. 1827 namnet *Eugenia Desideria* (Ver. Stiftistidn. s. å. n. 8),

ett drag, som wäl måtte bewisa större tolerans hos Lutheriskt Ewangeliska kyrkan, än den Påfswiskt-Katholska, som klagar öfwer så mycken förföljelse i Sverige, wäl ännu mäktat åstadsomma mot en person af wår kyrkobekännelse. Grefl. Sethsfa ättegrafswen är här, med ett monument af L'Archevêque öfwer R. R. G. Seth. Man ser desutom en uthuggen Riddare och hans Fru på grassstenen öfwer Ståthll. på Wadstena Day. Dachsberg och Maria Uffar. Han adlades 1638 (n. 260), hon lefde ännu som enka 1662.

A) Kyrkoherdar:

1. Simon 1432.

2. Claus 1439.

B) Capellaner:

1. Zacharias 1640. Kom fr. Jönköp. Gaf sockenbudskafl och paten.

2. Carl Haqvini. Blef Rh. i Bondstorp 1648.

3. Knut; dog i en fog.

4. Djur eller Giurd 1667. Sedan Com:st. i Almedåfra.

5. Haqvinius.

6. Sof. Sjöbring 1690—1743. † 47.

7. J. Modahl 1743 † f. å.

8. Joh. Swalander 1745 † 77. Fog enkan.

9. M. Sam. Joh. Swalander 1778—90, son af n. 7, styfson af n. 8, hwars namn han af tacksamhet tog. F. 1742. St. i L. Ngr. i Orwld 61. Prst 62. Utn. Rh. i Kulltorp. Söner: Pehr Sw. Pr. o. P. i Sjöås. Joh. Sam. Sw. Com:st. i Drestugn. Jonas Sw. Lgm. i

Wigil R. N. D. Chr. Sw. Borgmäst. i Wimmerby, Carl Edw. Sw. Rådm. och Handl. i Göttheberg. — ett af de många bewisen, att Smålands fattige Kaplaner kunna uppfostra barn.

10. Magn. Siren 1790†1822. Son af en fogwaktare i Eskilstad Pet. Siren, trol. nämnd af det Siringe ihm, som nämnes i Sw. Dipl. n. 377. Männe ej en Bistöp Serenii frände, hwars far Sirenius war Simolandus? M. S. war g. m. J. F. Bursie, som wid 15 års ålders fick lungfot, låg sjuk i 9 år, blef 80 år gammal. Han hade ett hus, der allt gick exemplariskt till. Predikade wäl.

11. Dan. Rylander 1822—37. Se Rhl. i Switaryd.

12. Åke Genr. Wibom 1837— Com:st. i Ljureda 1830. G. m. 1) Agn. Bolmeer fr. Switaryd. 2) J. Grabnbom.

3. Bondstorp's socken. (Anner). a)

Slattehemman.

m:tl.

1 Bondstorp b).

 $\frac{1}{2}$ Väsk. $\frac{1}{2}$ Bongebo. $\frac{1}{4}$ L. Skornahult c). $\frac{1}{2}$ Gettrabo.1 $\frac{1}{8}$ Måshult. $\frac{1}{4}$ Sjöbo. $\frac{1}{4}$ Strångebo.

1 St. Skornahult c).

 $\frac{4}{8}$

Kronhemman:

 $\frac{1}{2}$ Palébo Infant. Förareboft. $\frac{1}{2}$

Frälshemman:

 $\frac{1}{2}$ Beth d). $\frac{1}{2}$ Bogla. $\frac{1}{4}$ Buddebo. $\frac{1}{4}$ Borisköp.

1 Palébo e).

 $\frac{1}{8}$ Strångebo. $\frac{2}{4}$ $\frac{8}{8}$ *).

*) 3 kyrksöcken B. ligga desutom $1\frac{1}{2}$ från Mo härad Stengårdsbult f:n (Råsten $\frac{1}{4}$ skatteh. och Ranshögstra $\frac{1}{2}$ krono, Skallemejlåf. boft.) S:a 9%. Slatens öfm. hmtl är $2\frac{1}{4}$, så att S:a öfm. är i S:socknen $13\frac{1}{4}$.

a) B. annex jemte Byarum till Lofteryd $1\frac{1}{2}$ m. lång, 1 m. bred. Kyrkan belägen 3 m. fr. Lofteryd, 2 fr. Byarum, $2\frac{3}{4}$ fr. Jönköp., 11 fr. Werö. Hör till Mohärads Domsaga. Gränzar i Ö. t. Byarum, i S. t. Aker, i S. B. t. Stengårdsbult, i W. t. Ummaryd, i N. t. Angjerdshesira, i N. O. t. Månsarp. b) Bondstorp 1299. Bodingsorp 1559. Bondstorp 1564. c) Här på egorne finnes ej Nissans källa, utan inom Månsarps-gränsen. d) Namnets egenhet tyckes antyda ett förhållande som nybygge från Beth i Bottnaryd sn, som Egm. Carl och hans hustru Hulwid Sigtryggs dtr egde omfr. 1260. (n. 899 i Sw. Dipl.) Trosligen är det Beth i Mohärad, som blef Adlerbethsättens utgångs-ort. e) Der anlades 1726 en masugn af Ol. Folkberg. Den ligger under Nissafors. Tillhörde Lhd. Arvid (ej Pehr) Silfwerföld; sedan H. C. Präsid. Bar. Sal. Lofwensföld.

Botheng, som gifwit Bondstorp namn, är ofärd. 3 Bondstorp's sjöar äro 6 holmar i rät linia, från hvarandra i nästan lika afstånd. Grönnsjön har ännu sin gröna färg och sitt jemt flygiga watten. Om Najsön, Nätalswien och Nizurqvild, se Westbo 1 §.

	1770.	1840.
Folkmängden	400.	623.
Bondhushåll	50.	64.
Torpere	18.	19.

Denna sn war, som andra i katholska tiden, ett eget gäll, försedt med sin egen sacerdos, som 1299 blef ihågkommen i Sacerdotis in Fröale testamente. I 1549 års Fordebok räknas St. Ofornahult till "Achers Sögen och Lensmanndöme;" men om od Bondstorp då blifwit med Aker förenadt, så har omfr. 1554 den gamla kyrkan åter i ståndsfatts. Församln nämnes 1559, 1564 och 1599, men trol. som annex till Lofteryd, åtminstone hade "före 1629 Consistorium parterat gället i 2 delar och gifwit den ena åt Capellanen utan något onere," hvarsföre Kh. Knut i Lofteryd sig bos K. M:t beswärat, då H. M:t befalle det borde H:r Knut alldeles oparterat njuta och behålla gället. K. Resol. $27/3$ 1629. 1648 blef Bondst. åter eget pastorat, som fortfor till 1710. Blef nu Kaplani, men hade ej egen Ordin. Com:st. förrän 1743.

Kyrkan har en wacker belägenhet wid en sjö, omgifwen af åkrar och ängar. Byggdes af fur 1694; tillbyggd 1819. 31 aln. lång, $12\frac{1}{2}$ br., wäggen $6\frac{3}{4}$ hög. Tornets äldsta klocka är från 1517.

Prester.

A) Com:frar:	K. M:ts Confirmation på Ofornahult som komm.
1. Carl Haavini war här före 1629. Sedan Com:st. i Byarum.	3. Carl Bolhemius som härifr. till Markaryd 1664.
B) Storköherdar:	4. Gabr. Willstadius 1678—1710.
2. Samma G. H. 1648—. Fick 1651	Resp. på prestn. 1685. Krigsprest

Ny Smål. Beskr. 3 D.

förrån K. Bar utnämnd till K. i Kårda, men resignerade godvilligt 1689 för Bisk. Biranii adjunct; då honom lofvades i K. Br. $\frac{30}{100}$ ett annat pastorat; men gafs i stället som annerhemman Sjöbo $\frac{1}{4}$ och Strengsbo $\frac{1}{4}$ Arch. Smol. n. 449—50, 52.

C) Adjunker:

5. Håkan Röbelin 1710†35. Döf, så att han ej hörde andras tal, sjelf med nästan ofattligt uttal, hölls han här af Pastor i L. som tog inkomsfjerne, för 6 L:er såd och 30 daler. Vode på ett tory, hade 6 barn, några wansinniga, andra bräckliga.
6. Nils Åkerberg 1737—39. Se Comst. l. i Färjaryd.
7. J. Rodahl 1739—41. Se d:o i Hyarum.

D) Commisstrar:

8. M. R. Berelius 1743.
9. Bengt Bergenholts 1744—71. F. i Demaryd, systerfön af Bruzelierne. (Se 2: Berga fn.).
10. Ol. Nordlin 1771†78. F. i Hem-

messjö fn, bondf. 1729. St. i Åbo. Ngr i Örv. 62. Pfrst f. Å. Fog enkan M. Chr. Kollberg, som g. m. 1) B. B. födde 1749, i Maj en son, 50 i Sept. en son, 51 i Dec. en dtr, 53 i Apr. 2 dtr, 54 i Aug. en dtr, 56 i Jul. en son, 59 i Mars 2 dtr, 60 i Nov. 1 son och 1 dtr, 63 i Jan. 1 son, 64 i Oct. 1 dtr, 66 i Jul. 1 son och 1 dtr, 70 i Aug. 1 son. S:a 7 söner, 9 döttrar i 12 barnfångar. 2) D. N., födde hen 1772 i Dec. 1 son, 75 en dtr. Af de 18 barnen blefwo minst hälften äldre personer.

11. Zw. Ol. Bergenholts 1782†1804. Son af n. 9. Föll i dryckenskapset och stöt sig sjelf ihjäl i en felsmila.
12. Gudm. Nyström 1805—39. En utmärkt Åkerbrukare och lika utmärkt underwisare. Flera ansedda män ha utgått ur hans pension.
13. P. J. Nyström 1840—. Son af n. 12. St. i U. 25. Pfrst 28. Hade af fadren underwisats tills han sändes till Akademien.

3 §. Fryeleds pastorat.

4. Söghults socken. (Anner). a)

Stattehemman.		
m:tl		1 Rösberga g).
		1 Starferyd h).
$\frac{5}{8}$	Böda.	$2\frac{1}{2}$ Torp.
$\frac{1}{8}$	Björkesfors b).	$1\frac{1}{2}$ Wäshult i).
2	Gräshult c).	1 Torrmyran k).
$1\frac{1}{2}$	Jönshult d).	15
$\frac{1}{2}$	Kushult.	
1	Musebo e).	
$\frac{1}{2}$	Nörkebo.	
$\frac{1}{2}$	Nälen.	$\frac{5}{8}$ Söghult Pastorsstomm. l).
$\frac{1}{4}$	Nästebo.	$\frac{5}{8}$
1	Packebo f).	$15\frac{5}{8}$ *).

a) Söghult, anner till Fryeled, är $\frac{3}{4}$ m. lång, $\frac{1}{2}$ br. Kyrkan 1 m. fr. Fryeled, $9\frac{1}{4}$ fr. Werid, $5\frac{1}{4}$ fr. Jönköp. Grän-

*) 3 Kyrksöcken S. finnes desutom 1, som tillkommer från Westra härad. Se Swenarum (Jernböda 1 statteh.) S:a $16\frac{5}{8}$. Statens ofm. hmtl är 2, så att S:an ofm. hmtl är $20\frac{1}{2}$.

far i Ö. t. Swenarum, i S. t. Fryeled, i W. t. Åker och i N. t. Lofteryd. h) *Boyrkefors* 1288, *Byrkhyffors* 1295, men förut kalladt *Vangafors* (Sw. D. 210. 966. 967. 1151). Dwararne tillhörde Linköpings biskopsbord 1295. c) *Gresolt*, *Gresbylta* 1259. 1314. ic. Fru *Ranfrid* bodde här 1259, trol. g. m. Riddaren *Birger* f. d. *Stänfare* (Pincerna: Öfwerste Munskänf). Riddarens dtr *Frofen Ingeborg* egde *Gråshulta* 1314. Hon war Lgm. *Birger Pederssons* i Upland moster (Sw. D. n. 1983. 84. 2007. 26.) Detta innebär wäl, att *Peder Andersson* till *Mohammar* varit g. m. 1) (om den uppgiften är wif) *Marg. Magnusdtr* (Engel), hwaras syster *Ingeborg* 1304 war g. m. *N. N. Grif Ostensson*; 2) *N. N.* dotter af *Ridd. Birger Stänfare* och Fru *Ranfrid* på *Gråsh.* En annan *B. St-*s dtr *Ingeborg* sålde *Gråsh.* 1314 till *Nydala* med sin systersons Lgm. *Birgers* tillätselse. En tredje dtr *Katharina* hade en gäldbunden son *Petrus* 1314 (n. 1984). d) *Enl. J. G. Lagergr.* det *Gydinghult*, som nämnes 1288 (n. 966) och 1320. e) *Klås Fagerhult*. f) *Besbodes* 1810 följ. af *Com:it. N. Stocke*, som hade en järnfild *Wibliotheksbyggnad* uppförd på hög stenfot. g) *Ubbe de Rosbergum* lefde här 1238. h) *Rändt* 1244 (n. 334, 1251 (n. 389, 1307 (n. 1530). Tillhörde *Lofteryd* f:n 1419—24 *enl. J. G. L.* i) *Uddi de Wesholt* 1236—38 (n. 294. 300) deltog i ett *Bernamos* möte rörande *Neltahult* och *Platastogen*. k) *Nämndt* 1320. l) *Hagshult* 1290 (n. 1010, 1299 (n. 1275), 1300 (n. 1316. 1320), 1259 (n. 454) ic. 1660 *strefes* *Haugshult*. Du är fråga att häraf bilda ett *Kaplansboställe* och lemna *Kh.* i *Fryeled* *wesderlag* i *Njöhult*, *Kaplansbost.* i *Fryeled* f:n. *Berodde* på *S. M:t* 1843, men war tillstyrkt af *Domcapitlet*.

Hagshult, (*Hagsjöhult*) är nämndt efter *Hagsjö*, en sjö i f:n, jemte *Törnnsjö*, *Torpssjö* och *Vinnnsjö*, som wid *Starteryd* sammanhänger genom ett smalt sund med *Sjöaryds* sjö i *Lofteryds* f:n. Wid *Jernboda* står en stor gränsten mellan *Njudungen* och *Finnheden*. Enligt *Hermelins* charta är det *Nydala* f:n, hwari *Jernboda* ligger och som tillgränsar *Hagsh.* så uppgifwes och *Nydala* sås. gränsförfam. till *H.* i *Smål. Bestr.* men wi ha följt sednare officiella uppgifter. *Hoof-au*, som går genom f:n mot *Lagan*, benämnd af den gamla *Orenstjernsta* egendomen *Hoof*, hwarifrån hon kommer, har säkerligen genom sina forfar och fisten föranledt *Hagshultshemmanens* begärlighet för adel och munkar i så tidiga sefler. *Jordmänen* är sandblandad mulljord, som stötes wäl, och odlingen är i tilltagande. *Marken* är couperad och mindre stogig. *Kolningen* till bruken minskar jemt stogstillgången. Wid *Rösberga* bro werer *Potamogeton gramineus* a) *graminisfolius*, annars blott funnen i *N.* *Swerige*, men här i öfvergångsformer. *Jorsan-*

der har också här funnits *Salix pentandra*, som anses uppkommen af *Salix bicolor* och *Salix aurita*.

Kyrkan med choret är $27\frac{3}{4}$ aln. lång, $13\frac{1}{2}$ bred invänd. Choret 7 aln. långt, blott 8 bredt. Orgverket gafs 1772 af Kronfogde Gumælius på Backebo. I kyrkgården fanns 1830 ett emaljradt knäskåp, likt det som aftagit i Jöuna 8 h. 89. Egges af J. E. L.

Com:st. längd.

1. Nils. Redlinus 1645—77. Son af Hr Sven i Fryeled. Förföret att bli K. i Hagsb. misslyckades.
2. Jör. Tredman 1678†1721. Resp. i Abo 1675; på prfm. 82. Sonen K. i Ågultob.
3. Birg. Fagerlin 1722—39. † 53. Bodde som skelmästore, efter afsättningen, sedan K. M. gifwit embetet, men ej Kaplanien åter, i ett tosp i Lesteryds sn. Chir. Magr Birger Magnusson Fagerlin. Ohn- diefarare som Linnés lärjunge (Sack- len 2. 478). Synes varit hans sonen.
4. Samuel Appelin 1741—73. Se Com st. l. i Elmehöda.
5. M. Wagn. Zwensson 1770—1803. Daktadt han som Huspredik. hos Gusepresidenten G. v. Hopen ofta lär predikat för en af "de tre Gra-

terne", påfwade han för att låta Wallqvist herre Åg. utan, då denne i Fryeled skulle hålla lifpredikan of. Brostin. Gref och tillfagt dagens predikant, Kaplanen S. att ej börja Gåderf. förän lifprocessionen hann framkomma, så "lodde Sw. tyk- lagen", började fl. 9 och stot sin predikan just som Biskopen syntes i kyrkdörren. En julottesångpredikan behöf i utläggning, rimligtvis med en härdragnig till Christ ig andeme- ning, af det gamla rummet om jul- lesarne.

6. Nils Stocke 1804—22. Se Ksl. i Berheda och Åsheda.
7. A. G. Zienberg 1823—27.
8. G. E. Sundberg 1828—40. Se Ksl. i Ågultob.
9. Cand. Joh. Laurén 1841—. S. i Hestra 1806. St. i L. 28. Cand. 31. Prst 32.

5. Fryeleds socken. (Moberförsaml.) a)

Stat:hemman:	
m:tl.	
$\frac{1}{2}$	Brumegård.
1	Fryeled Östtag.
$\frac{1}{2}$	Korsbo.
1	Gallnäs D.
1	Granstorp.
1	Hemmershult (Gfvg. b).
$\frac{3}{4}$	Hallagård.
$\frac{3}{4}$	Hällinge e).
$\frac{1}{2}$	Ingabo d).
$\frac{1}{4}$	Ingemansbo.
$\frac{1}{4}$	Leda.
$1\frac{1}{2}$	Njöbult e).
$1\frac{1}{2}$	Njöbult f).
$\frac{1}{4}$	Rösved.
1	Sölje.
$\frac{1}{2}$	Sjöskra.
$\frac{3}{4}$	Sårhult.

$\frac{1}{4}$	Staplehult.
$\frac{1}{8}$	Slätten.
1	Åa.
$1\frac{1}{2}$	Ånga, St. o. L.
$\frac{1}{2}$	Garyd säteri g).
$1\frac{1}{2}$	Kofstrås säteri h).
$17\frac{1}{2}$	

Kronohemman:

$\frac{1}{4}$	Broqvarn Infant. Capit. best.
$\frac{3}{4}$	Gallnäs Sergeants best.
$\frac{1}{2}$	Lesteryd Trumslag. best.
$\frac{1}{2}$	Näs Trällagård Inf. Capit. best.
$\frac{5}{4}$	Swanaryd bio bio.
$1\frac{1}{4}$	Fryeled prstg.
$\frac{1}{4}$	Njöbult, Besgård, Com:st. best. i)
$\frac{1}{2}$	Garyd säteri g).
$4\frac{1}{2}$	

	Frälshemman:	$\frac{1}{4}$ Rönkhult.
		$\frac{1}{4}$ Slåthult.
$\frac{1}{8}$	Bygget.	$\frac{1}{4}$ Dushult.
1	Fryeled Bergög. j).	$2\frac{1}{2}$ Näsbyholm säteri l).
$\frac{1}{8}$	Gjelen.	$\frac{1}{2}$ Näs Hålsvågård Rå och Rör.
$\frac{3}{8}$	Hultan, Et. o. U. k).	
$\frac{3}{8}$	Lid.	$\frac{6}{8}$
$\frac{1}{2}$	Näs Uragård l).	$28\frac{3}{4}$ *).

a) Fryeled moderförsaml. i Fr—ds Conslst. pastorat med anseren Hagshult räknas till 2:dra fl. 2 afdeln. Fryeled är 1 m. långt, af nära lika bredd, fyrkan $8\frac{1}{4}$ m. fr. Berid, $6\frac{1}{4}$ fr. Jönköp. Gränsar i S. t. Rydala, i S. t. Gällaröd, i W. t. Berköp. namo och i N. t. Hagshult. b) **Hembleshylt** 1288 (Sw. D. n. 966). c) Nämmes 1216 (n. 164) och 1299 (n. 1277). d) Tillhörde Giurd Nilsson (Drenstierna af Langstrum) 1310 (n. 1698). e) **Mintuhult** 1307 (n. 1531). f) **Nahylte** 1309—10 (n. 1638. 1658). g) Tillhörde Abjut. Bråkenbjelm 1795; Kapt. B. G. Ennes 1820. h) Löstes till skatte 1795 af Bråkenbjelm. i) Hårö, se Hagshult, Stommen. j) Joh. Friesendorff egare. Sedan Jöns Ghrenborg 1740. k) Hår föddes **J. G. Viljegren** 1791^{27/27} † 1834^{2/6}. Gansl-Ridd, R. N. D. Så länge Sveriges runstenar stå, lesver hans namn. Hans nit gaf Sw. Diplomatorium sin början. l) Bruns i Nesi söner Hegge och Gudsfafter bortbyte sitt fädernearf in Nesi till Rydala kloster, då Abboten Wilhelm war wittne (Sw. D. n. 164) 1216—20. Bildades till Sätessgård af **Staffan Klingsporre** introducerad 1633 (n. 195), Öfvt. för Små. Cavalleri. Död som General-Major 1676. Frun på N. war i hans tid den lärde Ganslern Dr. Mart. Ghemnitii dir Soph. v. Ghemnit. Sedan egdes N. af Klingsporrar m. fl. (se Tuned III. 1001 f.) tills den blef ett Tusculum för Majoren och Ridd. B. N. Ennes, en man af stor märkvärdighet. Han war kunnig i naturalhistorien, en Vinnéan af gamla skroter, anläggande på N. en slags botanisk trädgård; han war lärd i Sveriges fornrunskap och en aftningswärd författare både i nämnde wettenskap och Svenska frigsghistorien. Hans lilla skrift om Finheden, Jönköp. 1809, hans större arbete: **Biographiska minnen af K. Carl Xl:s frigsghare**, 2 Band. Sthm 1818, 19; hans meddelanden i Nord. Fornlemningar af Lilj. och Brunius, liksom i Sjöborgs Samll. för N. F.; hans artillar i Hermathene, Capt. Greiff's tidsskrift m. m. gifwa honom rätt att bland litterata militärer af sina samtida intaga ett utmärkt rum. Men störst war han genom den wettenskapliga anda, hwaraf han lifwades och genom den, wi drijsa kalla det, skola, han i kraft deraf måkade bilda omkring sig i djupet af Små-

*) Fr. Kyrksoden har bestomt $\frac{1}{2}$ från Westra härad (Se Rydala: Gmshult 1 fm. till $\frac{1}{2}$) S:a 28 $\frac{3}{4}$, enl. Wallängden af 1828. (29 enl. Matr. af 1825.) Dsm. 36 $\frac{3}{4}$ (Matr. 37 $\frac{3}{4}$).

lands fursfogar, så långt från Biblioteker, Universiteter, ja städer. **J. G. Liljegren**, bondgossen från Hyltan, fick här riktnings åt de studier, i hvilka han lemnade ingen framom sig i Sverige. Han var, förrän **G.** fick inflytande på honom till concentrering åt anti-quariska hållet, en mångfrestare, kanske ej af naturen utrustad med gåfvor att i många riktningar något åstadkomma af allmän wigt, som satt med en ryff grammatiska i handen, då **G.** först lyckades wända hans håg till runorna. Då **G. Fries** besökte sin kusin **Forsander** i Backebo, besökte begge ofta Major **G.** på **N.**, säkerligen ej utan inflytande på riktningen af studierna. Och grannar — wi nämna **Mouthan** på **Ed** — unga prestes — t. ex. **Hestén**, **Adjunct** i **Wernamo** — **J. Karlsson**, sedan fältprost **N. O.** — war här så ofta anförde **J. G. Lagergren** — t. o. m. Skrifwars å Fogdecontor blefwo Antiquarier, Botanister, Runstenssöfware. Till **Sjöborgs Samll.** ingick mycket från **Ennes** och hans schola, men **Ennes** låg öfwer **Sj.** i begrepp om redig plan och kritik; stref 1831 till **J. G. L.** att Samll:ne woro ett "jammelfurium och under all kritik, särdeles hwad hans runstensläsning widkom"; eggande **Liljegren** till sin öfwertråffande noggrannhet och grumblighet. **Ennes**, f. $29/10$ 1764, † $20/3$ 1841 på **Sörjö** i **Wernamo** sn. Hans ritningar och anteckningar lära finnas på **R. Bibl.** i **Stm.** Den, för hwars riktnings åt sina egna studiers bana, **G.** wäl har sin minsta ära, tecknar här denna enkla minnesruna, aldrig förgätande intrycket af den älskwärde mannen från sommaren 1815. Nu eges **Näsbyholm** af **Borgmäst. Elenman**.

Fryeled, som skrifs **Froale** 1201, **Froal** 1216, **Fryelle** och **Fryele** 1585, **Fryle** 1593 (så uttalas namnet ännu) har ett af **Lilj.** anmärkt spår af en led el. wäg till en fälla. (Se häröfw. 1. 409). Kyrkan synes anlaggd der socknen förut haft sin hedna cult. Hon nämnes i **Sw. Dipl.** n. 210. 966. 1216. 1275. 1277. 1316. 1320. 1537. 1658. 1698 r. **Hintbol** är en ång under prästg. 1299. (n. 1275). **Svoolån** flyndar genom sn mot **Lagan**. **Fryeleds** kronogworn war 1725 skattlaggd till 14 L:or mjöl. **Hins** sekunds sjö stöter in till sn **Lån.** och **Swenaryds** ligga derinom. **Betula alba pubescens oxycanthoides**, en variation, werer ymnigt wid **Näsbyholm**; **Parnassia palustris** wid prestg. I **Näsbyholms** gårde är en rund hög med lemning af ett altare. På egorne 68 grifthögar (**Sjöb. Samll.** 1 D. fig. 50). Här synes ha warit en utbredd ättis föreningspunkt i hedna tiden. Likaså wid **Fryeled**, der 40 grifthögar synas på ena och 13 på andra sidan om kyrkan. I dessa har man funnit kol, brända ben, jern och en glasperla. **Stora rör** är 126 aln. i omfrets. Det antages ha haft 9 hörn. 8 aln. högt. Är nu förstördt till stor del genom gräfsning. Flera griftrör anmärkas wid **Sölje**, **Nåhult**, i **Näsby** gårde, **Lofås** och **Swanaryd**. Här har man öppnat röret och funnit stenlistor.

"Andaktswårbar" utwisas, 1 i Sölje och 1 i Näsbyns gårde. En "thingsplats" wid Granstorps säg, 1 i Näsby gårde NB. om Trollagård, 1 i Mjöhults hage wid vägen. "Kumlar" i Sjöbo och Fryelebs gårde. "Bautastenar" wid Nöhults B. Abro, i Mjöhults hage, i Näsby gårde och Fryelebs gårde. I Kopparåldren har man här gjort husgeråd af Koppar. En kopparydel fans 1820 i Näsbyholm, jemte ett spånsmykke och 7 i åtskilliga färger stiftande glasflusperlor. Stenålderns relikter träffas också. Wid Lilla Gyltan fans 1790 en flintknif bland stora stenar på ett berg på ett ställe der hvarken varit odladt eller funnat vara en begravningsplats. Wid Swanaryd på Altarmässen är en "Offerhäll", som Sjöborg liknar wid Hoby altare. (Saml. 1 T. 58). Enl. v. Past. Collander finnes 2:ne altaren wid denna mässe, hvardera byggdt af 3 stora stenar, ett på "Byggarne" SW. fr. Swanaryd, hwilket altare kallas Packahall (Pulehall?), ett W. fr. Swanaryd på andra sidan sjön i sjelfwa Altarmässen. På Sjöbo gårde fins en owal thingsbana med 12 stenar (L. c. 66), "förklarad för en Ufrina el. Wälförbränningsplats L. 3. p. 151. Skyddshällen" på Näsbyholms B. gårde astagen å Pl. 9 fig. 55, beskr. p. 120 allt i 3:de L. synes ej angå Antiquarien; hwilket wäl och snart torde få gälla om "Jättegrutan" i Sjöbogårde L. 3. p. 139. På N—ms gårde är en hög med ett altare wid foten, B. om vägen mellan Trollagården och Lid. Högen är af 4 aln. lodrätt höjd, 12 aln. diameter wid foten. Altaret är nära 1 aln högt, $1\frac{3}{4}$ aln. långt wid södra sidan. Högen är öfverströdd af stenar L. 3: 145 (der rätsas hwad som anförts L. 1 p. 68). Se L. 3. Pl. 17. fig. 70. Wid 70 alnar N. från högen är en "Blothall" 16 aln. i qwadrat. Pl. 15. fig. 55. wisar ett fyrkant. jemnhögt rör med större hörnstenar. En åttfulle är nära, och der bortom en grop, som S. ansåg vara ett oblingsdike, men hwilken gifning B. N. C. ej kunde antaga i grund af sin autopsi. Se och Lilj. o. Br. LXVII, der förff. yttra, att watten måste dit ledts af ett behof, som varit alldeles i strid mot jordegarens intresse, påminnande om en Ossians skilling af en stenkrets i Norden på en klippa, men jemte en bäck. I Mjöhults skog finns ett trehörnigt stenrör med en större midtsten liksom större hörnstenar. En stenkedja sammanbinder här som wid Lännö trekant och en "Domring". Se Lilj. och Brunii N. Fornl. Pl. LVIII. 7, 8. h. I Nönnhults gårde finnes en rund hög med en toppsten, lntande. Se XC i L. och Br. N. Fornl.

Kyrka byggdes 1299, då presten i Fryeled gaf sin sundus Hiwibol och en äng i Fröale till Kyrkans uppbyggande. Ett fällt synst Echo höres från kyrkgården, då man ropar från vägen mellan prästg. och stora vägen mot kyrkan, 4—5 ggr upprepa t. o. m. 6—7 stafwiga ord. Fryelebs n. w. kyrka, $6\frac{3}{4}$ m. fr. Werjö, $6\frac{1}{4}$ fr. Jönköp. byggdes 1788 af sten, 45 aln. lång, $20\frac{1}{4}$ bred inom och $51\frac{1}{2}$ aln. lång, $24\frac{3}{4}$ br. utanill, samt $11\frac{1}{2}$ aln. hög mur. Choret är byggdt 8kantigt. Tornet byggdes 1789, 9 aln. i qwadrat ut-

wändigt, muren 32 aln. hög; träfuren 10½ aln. Altartaflan, skänkt af Major J. E. v. Koeh på Näsbyholm 1795, är af Jonnas Berggren; föreställer Jesu bön i Ortagården. Silfverkrona och dopfat äro gifna af General Staff. Klingspörr 1654 och Fru Anna Klingspörr 1670, begge boende på Näsbyholm. Utförligare kyrkoföskrifn. ses i Samll. till Ny Smål. West. i. n.

Kyrkoherdar:

1. Genintus Sacerdos de Froale gaf 1299 hvarje prest i häradet 3 öre i testamente m. m. Sw. D. n. 1275.
2. Patar Kyrkicheffe i Fråala 1414, närvarande wid en Konungedom.
3. Michael i Fryele, Riksdm. 1569.
4. Magnus in Fryele Riksdm. 1590, Subscr. 1593.
5. Andreas.
6. Haqvinus blef sedan Rh. i Björkö wid 1600.
7. Sweno Magni war 1625, enl. en dedic. (Daniel i Fryelö, menne Fryele? Se Lint. Bibl. Handll. 1: 134.)
8. Joh. Christophert Swan mågen, lemnade prestg. utan läsar, spjell, fensterfarmar och allt inventarium.
9. Georg Ofgangius 1645—62. Riksdagsm. 1647. Då han tillträdde Fryeled sökte man få Hagshult till försildt pastorat, hwilket R. M:t afflog som ofkäligt; dock lär Nhasw. Nedlians (son af Swen n. 7.) en tid innehafst en del af pastoratet, trol. Hagshult. D. kom sedan till Annerstad.
10. And. Hoijerus 1662. Prost. Resp. i Dorpt 1640, 44 och 47. Dog fort efter sin ankomst till Fr.
11. Zachar. Melovius 1675†1714. Bondi. fr. Elghult. F. 1633. Resp. i Åbo 64. Kapl. i Elghult 61, i Jönk. 71. G. m. Sara Stalenns Haqvinus dtr. Prost.
12. M. Jonas Petri Aspelin, mågen, 1715†29. Bondson fr. Weigshab.
- Resp. i Ups. 96 och 97. Mgr s. å. Prest 1702. Drerade i prsim. 1720.
13. M. And. Höök 1731—66. F. 1679 i Åker, Fabr. en Länsmän som war bror till P. Höök Rh i Ålsheba och Gudm. G. Afad. Råntmäst. i Åbo, swäger med Bist. J. Gezelius, v. samt Pphs. Profesi. P. Hahn A. Hööks mor hade en bror Jonas Björkman, abl. Cedersborg (år 1695). Höök war sjelf g. m. M. G. Kallengren, dtr af Osk. Ghyre F. enka efter Kapl. v. Wolschans, således R. R. Frih. Ghyre Kallengrens frände. A. G. St. i Å. 1700. Mgr 1707. Prest 10. Råntmäst wid Jönk. R. 11. Återkom som fänge ur Thyll. 16. War i Norge 18. Resp. på prsim. 35. War 57 år då han gifte sig, och wigde dock sin yngsta dotter.
14. M. Nils Stode 1768†86. Fabr. Rh. i Näsghult. St. i Lund 43. Resp. 47 och 48. Mgr s. å. Prest 51. Aman. Cons. Pred. på Orlogssteyp Dyp. i Prsim. 75. Prost. G. m. Ulr Chr. dtr af n. 13. Söner Proffarne Nils och Fr St.
15. M. Jonas Kjungeberg 1786†1828. G. m. 1) Mariana dtr af Dompr. Alm, 2) Hööks dtr. St.—es enka. 3) J. Beigwall, 50 år yngre än han. Desj andra hustru dog nära 140 år efter sin fars födelse
16. Magn. Bengtsen 1828†42.
17. And. Sjögren 1843—. Se Ahlstr. Matr. p. 145.

4 §. Nydaholms pastorat.

6. Nydaholms socken. (Moberförs.) a)

Statthemma:	¼ Bränswik.
m:tl.	¼ Björkerås.
1 Borningarp.	¼ Elmeslid.
¼ Boaryd.	¼ Elghult.

- $\frac{1}{2}$ Granstälida.
- $\frac{1}{8}$ Grönlid, kl.
- $4\frac{3}{8}$ Hjertfjös.
- $2\frac{3}{4}$ Herda b).
- $\frac{1}{4}$ Hallatorp.
- $\frac{1}{4}$ Hefra.
- $\frac{1}{4}$ Holmen.
- $\frac{1}{4}$ Högahult.
- $3\frac{1}{4}$ Kolfwarp.
- $\frac{1}{4}$ Knaggebo.
- $\frac{1}{4}$ Källarterpet.
- $\frac{1}{8}$ Köpshult.
- $1\frac{3}{4}$ Löpasfog.
- $1\frac{1}{4}$ Långstorp.
- $1\frac{3}{4}$ Löfaby.
- 1 Lindstads.
- 2 Lufverbyd.
- 1 Lagmansthyd c).
- 1 Linnäs.
- 1 Loshylltan.
- $\frac{1}{4}$ Lindeberg.
- $\frac{1}{4}$ Linnestorpet.
- $4\frac{1}{2}$ Nedertled.
- $\frac{1}{4}$ Nathult.
- 1 Nubbarp.
- $\frac{1}{2}$ Räftebo.
- $\frac{1}{4}$ Rystorp.
- 3 Skästarp.
- $\frac{1}{4}$ —ps qvarn.
- 3 Skästarp.
- 2 Striperyd.
- $\frac{1}{4}$ Spänshylltan.
- $\frac{1}{4}$ Sibbehult.
- $\frac{1}{4}$ Styckebo.
- $\frac{1}{4}$ Swensholmen.
- $\frac{1}{4}$ Skärbehult.
- 1 Tåstarp.
- 1 Torp.
- $\frac{1}{3}$ Tryggarp.
- $\frac{1}{4}$ Tåstemo.
- 3 Uplöf.
- $\frac{3}{8}$ Uplid.
- 1 Wästans haga.
- $\frac{1}{4}$ Örnahult.
- 2 Tryggarp säteri d).
- 1 Tåstarp säteri.
- $51\frac{1}{2}$

Kronohemman :

- $\frac{1}{8}$ Bolefen, Skogwakt. bost.
- $\frac{1}{4}$ Grönlid Fendr. bost.

a) R—ms pastorat regalt i 1 fl. med modersförs. R—m. $2\frac{1}{2}$ m. lång, $1\frac{1}{2}$ m. bred, gränssande i N. t. Gällaryd, i Ö. t. Wistelås och Hjortisberga, i S. t. Ryfby och Berga, i W. t. Wårstorp. b) Herida 1462. c) Köptes till Skatte 1723. War köpt

- $\frac{1}{4}$ Gesterstida Ruffinst. bost.
- 1 Löfaryd mll.
- $\frac{3}{8}$ Lundebo Ruffinst bost.
- $\frac{1}{8}$ Mid'ommar Fendr. bost.
- $\frac{1}{4}$ Striperyd predikants bost. inbraget till Generalsförråds Casf.
- $\frac{1}{8}$ Tåstarp, kl.
- $\frac{1}{2}$ Uplid Hageg.
- $\frac{1}{8}$ Hjertfjös kl.
- $\frac{1}{4}$ Kolfwarp N.
- $\frac{5}{8}$ Löfaryd S.
- $1\frac{1}{2}$ Nydholsms prestg. med ntj. Herda e).
- $\frac{1}{2}$ Grankferr Pastoris stomm e).
- $61\frac{1}{2}$

Frälsehemman :

- $\frac{1}{2}$ Bostilsbo f).
- $\frac{1}{4}$ Barnagerbe.
- $\frac{1}{4}$ Bottemåla.
- $\frac{1}{8}$ Brotorpet.
- $\frac{1}{8}$ Dragshylltan.
- $\frac{1}{2}$ Fornebyrd.
- $\frac{1}{2}$ Hø:da Vörjag.
- $\frac{1}{4}$ Holmebo.
- $\frac{1}{4}$ Jensebo.
- $\frac{3}{4}$ Karlsgjerde.
- 1 Lingshult.
- 1 Lufverbyd.
- $\frac{1}{2}$ Malaberg.
- $\frac{1}{2}$ Nedertled Ggfvog.
- $\frac{1}{2}$ — Smedg.
- $\frac{1}{4}$ Ryd.
- 1 Skeda.
- $\frac{1}{2}$ Striperyd.
- $\frac{3}{8}$ Skästarp.
- $\frac{1}{8}$ Smedjehäll.
- $\frac{1}{4}$ Slättbrohult.
- $\frac{1}{4}$ Twingsbo.
- $2\frac{1}{8}$ Uplid.
- $\frac{1}{8}$ Westenhaga.
- $\frac{1}{2}$ Wåberhult.
- $\frac{1}{4}$ Åsterås.
- $\frac{1}{4}$ Åsen g).
- $1\frac{1}{4}$ Hjelmånga med med afhytta h:m } Säterier.
- $\frac{1}{4}$ Hjelmåsen h) }
- 1 Sundet i) }

$\frac{151}{4}$
 $73\frac{1}{4}$

som Feudalgods 1670 af Grefwin. M. S. Drenstierna, f. Dela-Gardie (Biogr. Lex. X: 324.) d) Egdes af Prosten Hultgren, så af Dr. Starck, derpå af dennes swärson Maj. o. Ridd. Broberg (Prosten Asfar Lindeblads swärfader); 1843 af v. Befallnm. C. M. Springer. 1845 af C. W. E. Boye, Löjtn. g. m. N. S. Berell. e) Drott. Christina lade Klokkarg. $\frac{1}{2}$ till prstg. I denne war "inventet" 1682 ett par orar, 3 tor, 5 tor råg, 5 tor forn, en gryta, en bålster, en dyna, ett flåde. Den är wäl byggd och ligger $\frac{1}{16}$ m. fr. kyrkan. e) Com:st. bost. för Gällaryd, ehuru beläget $\frac{1}{4}$ fr. Gällaryd K. och $\frac{1}{2}$ fr. R—m. Efter bytet ger Com:st. pastor 4 $\frac{1}{2}$ t. a spanmål årl. Se Wr. stiftstidn. 1826 n. 12. f) Kallas Botelsbo i 1725 års Fordeb. g) En stor del af dessa frälsh. inköptes af Lshd. Bar. A. Koskull. De hade förut tillhört släkterna Rosenstierna, Liljehöf, Netherwood, Palbigki, Gyllengrip, Knerring, Flintensten, Bourdon m. fl. h) Weder Månsson Lood stref sig t. Hj. Carl Lood egde Hj. 1725. K. Lagerbjelle 1740. Sedan A. Koskull. General Frih. Sirt. Sparre sålde Hj. ej länge sedan till Bruckspatr. och Ridd. Genr. Hartman, swäger till Stats-Rådet Gr. O. Wirsén och Amiralen C. J. af Wirsén. i) War fordom Ladug. under Liaboda, n. w. Drfullsund i Gwitaryds sn. Egdes 1725 af Erik Sjöblads arf:gar. Sedan af 1. Kam:herre Vanér, 2. Ar. Palbigki, 3. Rapt. Brede m. fl.

Hydabolm

framställes i den enhälliga och bestånda sågen som en stad, der både Kung och Biskop inslätas i det dunkla minnets hjertesaga. Och forulemningar och urkunder ge wigt åt denna tradition.

Forulemningarne äro oemotståndliga och må först anmärkas. Främst står der ett dubbeltorn, 60 alnar högt af huggen sten, tydligen af samma byggnadsstil som Lunds dubbeltorn wid Domkyrkan. Och huggen sten, lik den i Lunds Kathedral, är ur gamla insatt i nya kyrkan. Uti Inledn. p. 59 ha wi afritat 2:ne runstenar med spår af s. k. tyfka runor, som äro insatta i tornet. I wapenhuset äro genom allmogens iswer åtskilliga stenar med ej illa gjorda halfsupphöjda figurer bewarade från gamla kyrkan. En sten 5 aln. hög och 1 aln bred wisar St. Görans stående på drakens rygg och med begge händerne nedtryckande spjutet i hans öppnade gap. I öfre kanten ses en till hälften utsträckt hand mellan Sol och Måne (halfmåne). På en annan sten ser man en man, ridande på en häst, a tergo af ett djur med lejon- el. menniskoansigte, sträckande sin flo till skölden, som riddaren för på armen. Djuret framspringer ur en buske. Tydliga löf omge det. Riddaren sjelf synes märjd snarare af rep än trädets grenar och synes hindrad att hålla betset genom det, som omslingar honom. Möjligt en symbol af menniskan, bunden i synden, lifsom St. Görans bilden är en wälbekant symbol af Riddaren. En tredje sten wisar

en Biskop med sin fräcka, anfallen af hotande män från båda försor. I kyrkan fanns desutom en "Biskopsstol". Det är orimligt, att utan alla tecken till likhet på andra ställen, påstå, att man satte dylika torn och prydnadigheter wid och i Småländska bondbyrarnes kyrkor under medeltiden. I staden var detta domkyrkan, men der fanns ända en annan kyrka, hvars "kyrkogård" ännu utvisas, liksom tomtningen. Enl. 1 D. p. 59 och 63 tro wi oss på dubbel-tornens större rinsten läsa: **OD: C OP: D: AB: S(?) gotr at Bor** eller **MC (1100) uppbyggd af Algöter** (el. Asgöter) **uti Bor**. På en annan sten har Prosten Berell funnit **MCX (1110)**. I dessa tider behöfdes wißt andra infomster för dylika kyrkobyggnader, än den några bondbyrar kunde åstadkomma.

Widare utvisas en **djup graf**, der öfver en Ryttare af Smålands adelsskara skulle wid mönstringen kunna spränga med sin häst. Det är allmänt erkändt. Här å kyrkodörren finnes **riksalnen**.

Och urkunderne weta något, om och ringa. En Lagoder på pergament uppgifwer att wapensyn här hölls med Tiohäradsfrälse. Och man stref 1548 **Riiholm** (Monthan om Ed p. 39), 1593 **Rijiholm**, men 1299 **Rythaholm** (Sw. D. n. 1275). Det synes wara bildadt af **riijtha**, **rida**, som i Smål. kallas **rija**. Om Rydaholmsalnen heter det i Riksdagsbeslutet i Norrköp. 1604, 7:de punkten: "i lifte måtte hafue wi och samtyckt och bejakat at alnen här uti Rikjet skal rättas efter Riiholms aln." Ännu 1740 sände Landtmäterifontoret en expedt, som ganska noga både i träd och jern copierade nämnde aln, förrän den nu gällande förordningen om mått och wigt utkom. Alnen har tybligen varit der på det att efter henne måtte dömmas om hästens höjd m. m. wid wapensynen.

Härtill måste läggas ett, som urkunden wet, då wi af säggen få höra, att staden wid Rydaholm hette **Ytterstad**. I Sw. Dipl. n. 1301 upplysas wi, att i **Fimveden** låg år 1300 en **villa Ethristath**, der Hert. Waldemar, Riksmarsken Thorkel Knutsson, Bisk. Lars i Linköping och andra af rikens råd, befunno sig på engång närwarande, då man der träffade den till Biskop i Wexerås walde **Nicolaus Satilli Swit**, som sedan blef Erkebiskop. Ombud från Wexerås hade i **Vndariuth** (Unnaryd) förut underrättat N. C. i Bisk. Laurentii Vinc. närwaro om walet, men han begärte då en månads betänketid; efter hwilken månads förlopp han träffades in **villa ethristath in finnithia**. N. C. behöfde ej en månad för att under en visitationsresa i sin Biskops sällskap hinna från Unnaryd till något annat ställe i Fimveden. Här synes således ha warit en ort, der Riddaren haft något att bestyra. Ja, Rikets regering war i C. en månad efter Seragesima. Då war wäl tid att hålla wapensyn för wårens ledung.

Hwad wet säggen bland folket om detta allt?

Den wet att staden **Ytterstad** blef förstörd genom ett anfall från Wärendis sidan, och att Rungen derwid flydde genom "kungss"

lebet" mot norr. Man wisar långsträckt wallar på några böses-
 stotts afstånd från kyrkan mot Wärend; men wid kungsgrunden sä-
 ster man berättelsen att, då Danfkarne inträngt i staden och intet
 hopp om räddning mera war öfrigt, Kungen flydde härigenom, förs-
 följd af fienderne. Men det war i skyningen en höftgwäll, då
 säden stod krafad. Och Nederleds qwinnor hede i det samma fatt
 hattar på alla krafarne, hwarigenom Danfkarne trodde att nya
 frigare framryckte mot dem och wände åter. An mera erinrar, att
 en kung här wistats. Ett jordstycke utom Åfergårdet kallas **kungs-**
stolen, ett stort stenrör på prestgården kallas **kungsgrafwien**. Säge-
 nen wet och att stadens andra kyrka, som war af trä, blef från
 den utwisade kyrgården bortförd till en grannby i Wärend, derwid
 låset likwäl mistes — **Wiste-lås**. Och i Rydaholm ha intill wära
 dagar wisfa slägter bland allmogen ansett sig förnämre än de öf-
 rige, bibehållande en särskild klädebrägt, som war röd med urgans-
 mal snitt, under det ingen annan i hela Småland burit röd brägt.
 Den sista röda långtröjan torde ännu förwaras, men bäres ej mer,
 sedan en 80årig, som bar den, nu dött. Äfwen detta pekaf åt dan-
 ska eröfringen.

Men wet historien allsintet, der fornlemningar och sägu-
 äro så märkliga, understödda af både run- och bokstafsurkunder?
 Knytlings-Sagan berättar, att K. Swen Orathe intog, utom
 Wärend, (der Bänderne, ej deras qwinnor, gjorde förhuggningar,
 som stängde hans väg), **Finneide**, som utgör 3 Herredet,
neml. Östbo, Sönderbo og Westbo, hwarefter han tågade wi-
 dare, men blef på Hälaweden, wid Östgötagränsen tvingad till
 återtåg. Soro, som war utan twifvel nu född, berättar derom ut-
 förligare, nämmande huru K. Swen derwid hade Ebbe Skjalms-
 son hwide såsom sin rådgifwäre. Han war, heter det, kungens bäste
 och näste wän och kungen beställde intet utan honom i dom eller
 rätttegång, i fred eller fejd, i ljus eller lön (hemliga wärf). Då
 lade K. Swen, som måst dela Danmark med kronpretendenter, till
 sitt tredingsrike **Ståne, Halland och Bleking**, äfwen **Wärend och**
Finneiden. Det war i slutet af 1152 och början af 1153 och
 till och med 1157 måste K. Swens rike anses sträcka sig öfwer
 dessa ofswannämnde landskaper. Förran stället, der wapensynen
 hölls och dubbeltornen stodo, eröfrats, kunde Finneiden, åtminstone
 Östbo ej anses intaget. Man har trott sig weta, att K. Swerfer
 derwid satt med händerna i förs, derföre att **skrift wiste intet**.
 Höra wi ej der sägu? Är det ej K. Swerfer *), som måste fly,

*) Några antecknare har fäst minnet om den flyende Kungen wid K. Carl IX, eller en kung i Rh. M. Arvidi tid. Historien har der redan för mörket wetande för att ens lemna gissningen qwor som en rimlig förslagöme-ning. An sednare har settet, som från Åhus, der en proffsen från Rydaholm nu bor, hört sägnen om Carl XI i Åhus prestgård, sammanbundit Rydaholms gamla kungesägu med den Åhusiska, så att den flyende kungen

sedan han motstått ända till skördetiden, genom "kungslebet."? Och när hans hästesven mördar honom i Östergötland 1155, hade anläggningen ej utgått från det danska tredingsriket, som sträckt sig öfver Finveden intill Östergötlands gräns? Se vidare Inledn. p. p. 346 f. Det är ej tänkbart, att K. Sven lät Finvedens kleresi höra till Linköpings stift. Och då afståndet från Lund war så stort och Wärends eröfring så owis, om den också warit något annat, än ett låg genom landskapet wid sidan af stora förhuggningar, som tidigt förantledde afwikandet mot N. W. in i Finveden, så är helt rimligt, att en dome efter samma plan, som man då nyss uppfört och inwigt en Domkyrka i Lund, skulle i Finvedens egentliga hufvudstad uppföras, om också blott kyrkan, men ej dubbeltornen stodo här från 1100. Meningen har då tybligen warit, att i det utwidgade rikets yttersta stad, Ytterstad wid Riddholmen, (permbreswets *Ethrafast*?) ega en domkyrka såsom medelpunkt i tredingsrikets norra och nya andel. Wi böra härwid erinra oss, att Nils Breckspeare, som säges afstjort Swen Grathe från sitt anfallsstrig på S. Sverige, som således just nu war i dessa trakter, 1152 sändts till Norden, för att här upprätta Biskopsdömen. (Molbechs Fortæll. 2: 264). Rimligen blef sedan strid om det nya Finvedsstiftet mellan både Linköpings Biskop och Berio Biskop; men strar efter Swen Grathes fall 1157 se wi Stenar uppträda 1158 som Biskop öfver både Östergötland och Småland, ehuru sebnare Warend blef hans Biskopsdöme, enligt den gamla begränsningen för detta stift. Se 1 D. p. 529 f.

Spår af denna historiskt wissa men forta eröfring, ha wi sett och så ytterligare se i ättilliga Finvedens äldsta adliga slægter, som ha wapen och familjnamn gemensamma med de i 12:te sekel anseddaste Danska adelslægter. Då wi torde träffa de Swenska Sparvarne utgående från Od med Starhult-Rosensparvarnes wapen, så möta wi de Swenska Bjelkarne, såsom inkomna från Danmark framom år 1300. De föra 2 bjelkar öfver skölden lifsom en gren af Danska Hwiderne. Lagmannen i Småland Gustaf Nilsson, † 1342, son af Nils Kettilsson, Regis Camerarius Sw. Dipl. n. 1657, trol. den samme som Dominus Nils K. nämnd i n. 1245 och 1399, har alldeles lika wapen med Erkebisk. Anders Suneesson, sonson af Ebbe Skjalmsson, som ledde med sina råd Finvedens eröfrare. I en folkwisa framställes Ebbe Skjalmsson såsom bände i Finveden nära Volmen. Ulfåslägten räknar honom bland sina förfäder genom en hans dotter g. m. Ulf Glugh. Men Hwidernes olika grenar hade olika sköldemärken *). Nils Kettilsson

*) Skulle warit K. Carl XI. Så förhåller sig folksågen inför våra ögon. Den diktar ej factum, den framflyttar det blott i tiden, uppskrifande fornsminnet genom fastslående wid ware minnen.

*) Det synes kommit deraf, att Hwideslägten till en början haft hwita färger såsom slägmärke, således skölden öfwerdragen med hwitt läder, hwars

Gwit, som på Edraftad mottog walet till Biskop i Wexlerås, förde 2 spetsiga bjelkar i sin sköld, likfom hans bror Carl Thydiffe, såferligen en medlem af Militia Ordinis Teutonici, hvars högsta pligt (primum et constitutum) att wafa öfwer sjute wi finna honom noggrannt iasttaga (S. Erici Vita et mir. 26). Har Nils Keills-son ej egt den förra staden Edraftad och haft Hertig Waldemar, Riks-föreståndaren och Nils-Näder som sina gäster tidigt på wären 1300? 1272 hade en Peter Erngislason i Forsgheda en gård i Edraftad, jemte en liten lägenhet, som begge gäfwos till Nydala kloster. (Sw. D. 559).

Att Edraftad skulle wara nuwarande Griktad i Gwitaryd, som bebyggts från Toftaholm, troligen af en Erik Stenbock och nämnes först i 15:de sekellet, är föga skäl att antaga. Men om och ej diplomernas Edraftad och sägnens Otterstad är samma ställe, så återstår det, som anförs om staden wid Rydaholm, att wara lika betydande för en kritik, som will finna janning, ej blott nära twiswelsjuka.

Än några ord om fornlemningarne i och omkring Rydaholm! Orten har warit en centralort äfwen i hedniska tiden, bebyggd redan i stenåldern. Man har funnit stinktuiswar i högarna. Hållstifistor 6—10 aln. långa, 1—3 aln. breda, 2 aln. höga, ej sällsanta i Finweden (Ejeb. Samll. 1: 80), ha öppnats wid Hjortjöö. Här fanns 1795 140 lod silfwer. Af jernåldren äro flera spår. I kungsgrafwien finnas ej sällan stigböglar, rostade spjut och betsfångar, som wisar att ej alla ryttare lyckats spänna öfwer grafwien, hvars öfverridande kungen fordrade. En graf har deremot warit begravningsställe troligen för ortens främsta ätt. Der war en hwalfd graf så hög, att en man säges ha ridit dit in, således stor som grafwarne på Samsö. Ett "ofanligt rör" ligger nära kyrkan. Att det haft samband med en qwinnoeult, synes antyd genom sägnen, att det legat i en Trollqwinnas förkläde. Hon erönde att fastä det mot kyrkan, då förklädsbandet brast och stensamlingen föll ur stötet. Qwinnan flydde nu, men sökte dock störta kyrkan. Hon flydde till hednaland, der hon engång träffade en frigsfänge från Rydaholm och gaf honom en kedja med begäran, att han wille spänna den om sin kyrka. Han lofwade och kom strax genom lusten hem — detta som lofwats honom af Qwinnan. Men han dristade ej strax hålla sitt löfte, utan spände kedjan på prof först om ett stort träd. Det slög strax bort i lusten. Man wisar ut hwar trådet stod. De hwhita twillingsorarne ha och be-

före Stig Skjalmsen, Skånes Hertig, K. Carl VII:s swärfader, kallad Gwitaläder; men när den Romerska opintionen i Heraldik: "parma inglorius alba", humnit bli besant, synes en hwar af den mäktiga ätten walt märke efter behag. Nils war och släktmann bland Dansta Gwiden. Stig Gwitaläders farbror Bert Toleson hade en sönson Nils Abjalomsen, som är den sista af ätten man kânt i Danmark. (Dal. S. R. S. 2: 128. 130).

stämt den första kyrkans plats här. En kyrkfloca lifjom Biskopsstruden doldes undan fienden. Klokan tror man ännu finnas till, men den som bewarade hemligheten hade dött, utan att meddela den åt någon annan. Ännu i K. Gustaf II Adolphs tid har man här plägat nedgräfwä gods. Man har här funnit i jorden en silfverspira jemte mynt med K. G. A:s och hans gemåls bilder. Under sednare tidens oblings företag har en mängd ättehogar med bautastenar nära Nydhholms kyrktorn blifwit förstörda. Tornet är uppfördt på en högländt plan och ses på flera mils afstand. "Det har stått öfwer syndafloden."

Twenne bergåsar genomstryka sn. Landsvägen går på den ena, kallad Getaryggen, $\frac{1}{2}$ mil. Jordmånen är svartmylla, i W. närmare Laga, är den sandblandad och mager; annars tämligen bördig. Ek och bokskog finns ej mer. Till sn gränsa sjöarne Nymmen, Juren, Ketteln, Lången, Gåshjön, Zinnen och Elganäs sjön, 19 små sjöar ligga inom sngränjen, bland dessa är Selgassjö märklig derföre att en liten bäck ur den infaller i en liten å, uppkommen af 2 bäckar, hwaraf den ena har sin källa på Nederlebs och den andra sin $\frac{1}{4}$ derifrån på Säfrarps gata, 15 mil fr. der ån — Selgan — utfaller i hafwet wid Åhus. Ådran eller Wermeshults å, kommen från Kömmen, går genom de N. gränssjöarne och faller in i Juren, sedan den varit gräns mellan Gällaryd och Wortorp. Här odlas mest korn, hafre och blandfäd; höstråg börjar alltmer från ståndspersonernas åkrar intränga till allmogens. I R—m är all bränwinsbränning, sedan flera år tillbaka, neblaggd, och wisade sig strax en stor minskning i fattigwärdens utgifter. En och annan "Possessionat" utom sn sträfwar dock, så klagar allmogeförståndet, att förmå bränwinspolypen att ånyo häfta sig fast wid allmogens afundade wälstånd. Detta tänker man, är sättet att drifwa allmogens hemman i "Bränwinsherrars" händer. Men de sedliga begreppen äro i stark rörelse och widga sig alltmer med hwarje år.

Den lifa arfsrätten, som länge varit både sed och lag i Wärend, har länge varit sed här. Alla hjonelag plåga försäkra sig om lifa gifrorätt. Är det försummadt, skita dock föräldrarne, när de förbehålla sig undantag, egendomen i lifa lotter. Sker ej detta, följa dock barnen wid erfskiftet "Wärends seden." Att taga laglig rätt kallas att sätta flicka till tredings och en slik handling kan wälla ett slägthet, som följer genom flera leder. Det bewisar, att lagens rätt wisä kannes djupt af det oförwillade förståndet, om och flyktiga adwokater kunna bortdisputera en grundfanning i — menniskohjertat.

Den nya kyrkan är uppbyggd 1793, sedan Bisk. Wallqvist nästan öfverröstas wid en snstämma af de stolte och högljudde R—msborne, (hvilka ej wille fullborda hwad de förut beslutat) — ett charactersdrag, så affstickande mot de i allmänhet fromsinta och inför auctoriteter wördsamme Smäl:ne. Möjligen har något danskt adligt blod från 1150talet ingått bland det Smäl:sta bondbloedet.

Säkrare ingick häri folkets nit för sin gamla kyrka. Torrens kvarstående måste strax lofwäs. Snarare hade bönderne låtit rifs wa sine egna hus. Dernäst måste medgifwas att så många stenar af den huggna stenen i gamla K. som kunde användas skulle insättas i den nya. Därför ser den nya ut som en förmålning af forn- och nu-tid. Äfwen måste alla stenar med runor, bilder m. m. insättas. Det nitet har bewarat öf de 2 runstenarne, som anföras uti inledningen.

Kyrkoherdelängd.

Sacerdos in Rythaholm 1299.

1. *Gammundus in Rychohm* emottog 1:25 i wärd af Abboten i Herrewadskl. Virgili Bucolica, Viridarium Poetarum, Vocabularium Juris, Diurnale, kistwar, fedar m. m. Hantl. rör. St. Hist. XVIII. 63 f.
2. Petrus.
3. *Magn. Arvidi* Prest i Niiabelm. Subst 1593 Hade Prest och Kloekargård i sambruk. Sonen *Arvid Månsson Rydaholmensis* daterade af Skattarps qwarn 1628 företaget till sin af Bisp. P. Bone utg. Dr. tabel. Sonen *Mils* satt qwar i Kloekarg som sitt arfweshemman.
4. *G. m. Krol* 1594 Se 2D. Hallaryd.
5. *Chphr Gudmundi* 1598—1614. Anses för son af n. 4. Fick 1600 2/3 K. confirm. på Kloekarg. Dog satt "farbror *Mils*" qwar.
6. *Mqr Canutus Jone* 1614—19. Förf. Conk. i Wr. (Se en Arv. Eideri dedic. 1618.)
7. *Thorst. Larsi. Pohn* 1619†65. Måg hos n. 4. Prest i Östbo 44. F. i Lemmarhds sn. Förf. Gem. fl. i Almedåfra; så K. i Bälaryd i 3 år. Sonen *Lars* resp i Dorpt 1644 Mågen
8. *Andr. Matth. Torpensis* 1665—72. Resp. i Dorpt 2 ggr 42 War Depostor ib. m 43—44. Contr. Prost 70. F. i Torp i Rydah *).
9. *M. Sam. Unnerus* 1672—1724. Höll i Ups. 1668 en Swensf oras-

tion om förmånerna af de wid den rifsdagen tagne författningarne — ett prof på d. w. Cancellers äsigt om epinionens wigt, då man genem 20-åriga studenter sökte winna allm. mening för rifsdays-förhandlingar. Utg. 2 Skriftekn. Se *Strider*. Wallqv. Hantb. 402 Fick som måg N—m 25årig. Man sate på ett yrskm. att han bort sere besordran hinna lära sig faber war. Följ. dagen oppnerade han extra och försönade de äldre. Drev i yrskm. 78. Prestb. i yrskm. 92. En dotter war g m. K. M. Joh. Agrell, en med K. M. Abel Lillander; en med 10 M. Joh. Lyberg, som länge så som v. Past. trol. och af wederbör. efter tidens sätt befullmäktigad efterträdare förestod pastoratet; men då U på 8de dagen stod lif, ferdde L. ihjäl sig i "prestboken" då han d. 8 Mars skulle fara till Gällareyd. Bleswo så 2 prester att begrafwa på en gång i R. Men wid den begrafningen föll en prest i brunn, så att 3 prestlik stodo der på en gång öfwer jord. Nu gick pastoratet ur Arvidiska släkten och husejerner begynte. 3. L. war född i Berga s. 1680. St. i L 1701. Resp. de primis Scandiae habitatoribus etc. and. A. Stobæus. Mqr 1708. G. m. Helena Unn. 1709. Blesf frigsprest wid Smäländska Casvallriet 1710.

11. *M. Sac. Flachsenius* 1725—33.

*) Log gerna ängsletter i liffkol, som han lade till yrsk. och som ännu tillhört den. En ärdajord i Hjortfjö insörliswade han och dermed. (Han lär satt Kloekarg. åter från "farbror *Mils*" arfwingar. Hans son *Lars Torpensis* P. o. P. i Forsgheda. Dottern *Glin* war Prof. Hagemans moder.) Prosten *Hultgren* fick sedan en lång process, dermed man wille taga en hop jordar igen; men han wunn wid Lagmansthinget. Mycket war tydeligen tillkommit i Katholska tiden. En jord heter ännu *Munfajorden*.

8. 1683 i Åbo Faderen L. us Theol. Profes. Dr. Jac. Bl. — Så står i Regbergsska metet, fast så olyckligt aftrycks i Smål. Vestr. St. i A. 94. Mitti sin far, men intogs i sin svåggers Dr. Dav. Lunds hus 1703. Resp. de oraculis Sibyllinis. St. i U. f. å i L. f. å. i A. 08. Sedan utrikes. Ngr. i Jena 1711. Lect. i Wr. 14. Prst 18. Prest i Döbo 25. Men enl. Wr. stiftst. 1798 p. 106 presiderade han icke i prsim. 1727. Då man drog in på Bröllovsstäten skaffade han 1729 ett sockensf. beslut, att de som måltade göra bröllof, skulle det ingalunda försumma, utan wanlig plägsed i Guds och Konungens lag grundad bruka.

12. M. Magn. Nunberg (sic) 1734-738. F. i Leferyd, Tweta h. Nunjana gård 1688. St. i U. 1712. Ngr 26. S. å. ConR. i Jönk. Rect. ib. 30. Pred wid prsim. 37.

13. M. Er. Sultaren 1739-64. Fog enkan Marg. Junbeck. F. torparjen i Sandfjö, Westra h. under Ålsjö-hult 1700. St. i U. 22. Ngr 31. Philof. Docens f. å. Fick Kåhresta stip. och reste utrikes. Prst 38. Snesprst hos Hfd A. Koffull. Gymn. Adj. Sedan Prost öf. Döbo. "En man af owanlig kraft, som kom i rättan tid, att återställa den sjunkande ordningen." (G. G. V.) Pred. i prsim. 57. Äldste sonen Theodor blef ett inventarium på prstg. sedan han bland Baroner Koffull och andra lustiga turar förspillt sitt fadernears och förgåhwes upphjelp sig medelst att 28-årig toga en 50 årig rik enka. Gick än omkring som "tiggaren Theodor," än som "Nyssa Grefwen". En warning för dem, som "wilja lefwa med de store" Brodren Pehr, St. i L. 66, Hfd. 71. Fick en domsaga i Halland 76; se-

dan Rinds och Redewågs i Wgll. Ablad sfs. adopterad af sin 2-dre swårfar KammarRåd (N. N. Grefwe Seths bror) J. v. Seth (n. 1505) 1772 Egm. p. v. Hfd. i Halland. Tisulerad Hfd. Egde och bebodde Dussbyholm. Adopterade sedan till son Joh. Boman, hvars far en Kronseigde han som Hfd. hade nödgats frändomma tjensten, då mannen-gaf sig sjelf döden; den så faderlös blifne Joh. Boman, adl. Joh. v. Seth dog som Kammarherre och N. N. D. en tid Skånes kanste mest aftade medborgare.

14. M. Laur. Junbeck 1767-84. Bergarson fr. Jönk. St. i L. 39. Ngr 45. Prst 48. Negmtspast. Pred. i prsim. 75.

15. Dr. Per. Stord 1785-1824. Måg hos n. 14. Se Forss. Matr. Nilsdagsm. 1809-10. 10. Th. Dr. f. å. Ledam. af Sams. pr. F. et Chr. Son Carl, Th. D. B. o. P. i Åhus, Lars Kh. i Moberga.

16. M. G. E. Berell 1825-. Se Biogr. Ler. Nilsdm. 1840. Extra Dyp. wid prsim. i Calmar 36 och i Merio f. å. Utu. t Dyp. wid nåssta prsim. Utg. utom i B. Ler. nämnde skrifter: Annen att behjerta wid Nilsdagen år 1840. Wr. 1840. Samwetet i förhållande till natur, konst och wettenskap. Jönk. 1840. Bönen Fader-wär: Bönebof för hemmet och kyrkan. Jönk. 1844. Det nya Julbordet, berättelse och betraktelse, tillgnad Nydhaholms Nyheterhetsförening 4:de uppl. Jf. 1841. Grundsatser i Nyheterhetsfrågan, venteraderade i Skara 1841, m. fl. Nyheterhetskrifter. 56 anföranden i 13-16 B. af Prest-Stånd. Protok. wid Nilsd. 1841, deribland en motion, som föranlät beslut om Choralmelodiernas revision af Musika-lifsa Akad.

7. Gällaryds socken. (Anner). a)

Statthemmaan.
m.t.l.
1/4 Bögjarp.
1/4 Bråten ab).

1/4 Fällan.
2/3 Gimmarp.
1/3 Gölsebo.
1 Gult.

Ny Smål. Vestr. 3 D.

$\frac{1}{2}$ Ella Gult.
 $\frac{1}{2}$ Måsfaryd.
 $\frac{1}{4}$ Ramnås.
 $\frac{1}{4}$ Niohygd.
 1 Luddabo.
 $\frac{2}{2}$ Bermedshult.
 $\frac{1}{2}$ Algaryd.

$\frac{6}{4}$

Kronohemman:

$\frac{1}{4}$ Bengistors Trumfl. boft.
 $\frac{1}{2}$ Gällaryd f. d. stomm, nu Cas
 rellansboft.
 $\frac{1}{4}$ Rålaföy Pufareboft., indraget
 till General-förordningskan.

1

$\frac{1}{2}$ Väkanås.
 $\frac{1}{4}$ Bro.
 $\frac{1}{2}$ Djurarp c).
 $\frac{1}{2}$ Skeberg.
 $\frac{1}{2}$ Skebohult.
 $\frac{1}{4}$ Gunnamo.
 $\frac{2}{4}$ Preßbo d).
 $\frac{1}{2}$ Sötåsa.
 1 Skafverås.
 $\frac{1}{2}$ Stenhällan.
 $\frac{1}{2}$ Ugglefull.
 1 Gällaryd e)
 1 Hemfaryd, nu
 Gripenberg f) } Säterier.
 1 Hylte g).
 1 Måshult h)

10

Frälsehemman:

$\frac{1}{2}$ Björnhult h).

a) G. anner till Rydaholm, $1\frac{1}{2}$ m. lång, $\frac{3}{4}$ m. bred, med fyran $1\frac{3}{4}$ m. fr. Rydaholm, 6 m. fr. Weris, $7\frac{3}{4}$ fr. Jönköping, gränsar i D. t. Slätthög, i S. t. Rydaholm, i W. t. Wortorp och Bernamo, i N. t. Rydala, i NO. t. Hjelmferyd, i NW. t. Fryeleb. ab) På Brätens egor ligger Andersfors manufakturwerk, jemte mjölkvarn uti Åreba å. b) egdes 1725—40 af Arv. Hågerslyckt c) Af Fröf. G. B. Pålhammar 1725. d) Per Bråkenhjelms egare före 1725. e) Egdes af L. J. Silfversparre Hof-Jägmäst. f. 1700 + på Dhs 1754. Entan sålde det 1809 till Kapt. Mundtel. Sedan v. Com:st. J. G. Springer. Så Prost. Ljung. Disponeras nu af N. Springer Possessionat. f) Sägdes ha sitt nyare namn af en Fröken Gripensköld. Fru Cath. Gyllensvärd egde 1725. And. Rosfull 1740. Nu Saltpet. fjud. werkmäst Lindqvist. g) Källs nu Hylteberg. Tillhörde den rike Olof Lönnflycht 1725. Lagm. Knorring 1740. En Ridderstedt sålde det till bönder. $\frac{1}{3}$ af hemmanet kallas Isfwars, der mjölkvarnar och såg drifwas af Åreba å, som här faller i sjön Ketteln. h) Major G. G. Bråkenhjelms köpte 1707. Har sedan egt af son efter far i 130 år.

Gällaryd skrifts Gylhryth 1290, Gellaryth 1299, Gellaryd 1300 o. s. w. (se Sw. D. n. 1010. 1275. 1316. 1320.

*) J G. Kyrsköcken finnes beskifom $4\frac{1}{2}$ mtl, enl. Matrifikarne, men efter sista Wallängd 5 mtl från Westra härad. Se Rydala (Dhs 1 mtl kronosäteri, Svenamo 1, St. Bohult 1, H. Bohult $\frac{1}{4}$, Pönåsen $\frac{1}{4}$, Gnesbacken $\frac{1}{4}$, Kåtholla $\frac{1}{4}$, Kålsöhytte $\frac{1}{4}$, Sanden $\frac{1}{4}$, Trålemo $\frac{1}{4}$, Blesfemo $\frac{1}{4}$, allt fätte. S:a $21\frac{3}{4}$ enl. Matrifik., men $22\frac{1}{4}$ enl. Wallängden. Staten är ofm. $5\frac{1}{4}$, så att S:a ofm. är $26\frac{3}{8}$, hwilket och öfwrensflämmer med sista Wallängd. Sista Matr. har $25\frac{1}{8}$. Då härtill läggas $3\frac{1}{2}$ mtl, hwartill fängjershårdar, manufacturwerk och masugn i Dhs beräknas, upplommer det nuvarande ofm. hmtl af $30\frac{1}{8}$ mtl som ligger till grund för byggnadsförlidighet wid fyrta och pastorebosälle.

1551. 1839. 1853). Torde ha samma rot som Gellbo. En bergsträda börjas wid Ekbohult i N. delen af socknen och sträcker sig $\frac{1}{2}$ mil mot Grippenberg. På des högsta höjd är widsträckt utsligt. Wid Bråten sägs ett berg ha jernmalm. Sjöar: **Rusten** (Rosfelen) ligger i W. härads state; **Åreda** å går fr. Rusten till **Vhen**, en sjö, som är $\frac{1}{2}$ m. lång, $\frac{1}{2}$ m. bred, som räder till Strömhult i Mistelås sn. Nära udden ligger Linaholm, en ö, der Wärend, Finveden och Njubung sammanstöta (Slätthög, Hjelmseyd och Gällaryds snar). **Sultafjön** synes på Hermelinska chartan vara öfre delen af Rymmen, men de äro skilda af Årka sund, sund, der Åka-ö fordom tillhört Kronob. län, men nu Jönköp:s, laggd under Lilla Gult i Gällaryds sn. Utför ön ligger **Åkasten**, som nu utgör länsgränsmärke. **Åreda** å löper åt Bråten, förbi Andersfors manufakturverk och Szwars quarnar in i sjön **Ket-teln**, som är $\frac{1}{4}$ m. lång, hvarwid Gylteberg ligger; widare wid Skastary i R-m:s sn i sjön **Längen**, som sträcker sig $\frac{3}{4}$ mil fr. Långstorp i R-m:s sn till Gällaryds säteri, utfaller wid **Bermeshults** *) säg och quarnar; sedan under namn af **Bermeshults** å flytande till Juren. I dessa sjöar är malmtägt; malmen föres till D:s jernbruk. På **Kalfön** i Längen ligger en gränsten, som har nästa märke i **Gällaryds altare**, hvarpå ligga 2 marmorstenar, följande märket är 3 stenar i Gällaryds kyrkobol, derpå ett i Skastverås och så wid Wortorps flockargård. Dessa rämärken ha fordom varit gräns för "**Bohrs bywälle**". Wi minnas en man i Bohr nämnd häröfw. 3 D. p. 43. D:s säteri i Westra härads state blef 1661 köpt från kronan, säteri 1664. Ligger wid Rusten. Här fins masugn, stjelpugn, 1 storhammare, 1 kniphammare och 2 spishamrar, stamp m. m. Tillhörde **Silfversparrar**, sedan Öfw. C. B. v. **Platen**, derpå **Bergs R. Åschan** på Käsebo. Nu Brufs patr. sonen **Nils Nilsson Åschan**. På D:s i Gällaryds sn **) bodde 1593 en bonde **Peder Eriksson**, Häradsdomare, hvilken då å häradets wågnar underskref Ups. mötesbeslut. Hans son **Erik Pedersson** lär bott i Wortorp sn ***) , då sonen **Nicolaus Erici Osander**, Rh. i Linneryd 1661—78, föddes †).

*) En ny erinring om att **Werna** betyder en flods utlopp — ett ord; som behöfs ätt åter upptagas. **) Se Wallqv. Geol. Samll. 3: 427.

**) 3 Regb:sta m:st. säges Nic. Er D. vara född i Wortorps sn.

†) Nicolaus Erici Osander Rh. i Linneryd.

- Peter Nilss. Osander Rh. i Linneryd.
- Olof Osander, Biskop.
- P. O. Sanderföld, v. Presb.
- Nils Osander Rh. i Marfaryd.
- And. Osander Rh. i Linneryd.
- Erik Nilss. Osander Rh. i Gällaryd.
- Erland Erikss. O-r Rh. i Långassjö.
- Nils Erikss. O-r Rh. i Pjeteryd.
- Joh. Erikss. O-r Auditent.
- Jonas Erikss. O-r Rh. Beckelsång.

Jordmänen är i allmänhet bördig, består af svartmylla, stundom blandad med mjelljord. 3 Präbbo återgårde äro 2 rör med förbjupningar midt uti; ett dylikt i hagen.

Kyrkan är byggd 1782—85; 80 aln. i N. från den gamlas grund, på kaplansbofställets egor, 40 aln. lång, 20 al. bred invänd., 12 aln. murhöjd. Hans Georg Bråkenhjems (f. 1684, † 1737), Herrens till Moshult, wapen hänger här jemte L. J. Silfversparres (f. 1700, † 54) och G. J. Bethuns (f. 1709 † på Hylteberg 1750). Tornet har 30 aln. hög mur*). Fullständ. bestrifn. ses i Samll. till N. Smål. Vestr.

Kh. längd.

Dom. Thorirus de Gelleryd 1312.
(Sw. D. 1853).

Com:st. längd.

1. Joh. Magni nämnd i en dedicat. af L. Lohm 1644†1660.
2. Petr. Thorstani Lohm, Com:st. i furvance 1655. Bar här till 1674.
3. Magn. Aroidi v. Com:st.
4. Gudm. Lohm 1676†1717. St. i U. 1671. G. m. Cath. Gumelius i Forsheba.
5. Joh. Innerus 1718—52. Sam. U—ri son i N—m. St. i L. 1706. Präst 1715. G. m. 1) Ulf. Bråkenhjelm. 2) Hel. Biridberg. Svernen Gislo Kh. i Dvenneberga

6. N. G. Wetterberg 1753†69. St. i U. 1733. Com:st. i Källersåb 42.

7. Jon. Hagrenius 1770†76. F. i Djaby. St. i L. 37. Präst 43.

8. Carl. And. Molin 1778—81. Se Kh. i Ålgutsböda.

9. Jonas Chrysfander 1782—93. Se Kh. i Karlsörp.

10. Mart. J. Lönlad 1794—98. Se Com:st. I. i Berg och Birestad.

11. G. C. Beckman 1799†1817.

12. G. A. Bruhn 1818†24.

13. P. Aspelin 1825—. Bor på Åspröbohl, det nya Capellansbofstället.

5 §. Wernamo pastorat.

8. Woxtorps socken. (Anner). a)

Pattehemman:

m:tl.		
1	Bohr Ggfwg. b)	$\frac{1}{4}$
$\frac{1}{4}$	Bohr, Ler och D. g. b)	$\frac{1}{4}$
1	St. Björkefulla.	12
$3\frac{3}{4}$	Drömminge.	
$\frac{1}{4}$	Ingabo.	
$\frac{1}{4}$	Rittebo.	
$\frac{1}{8}$	Kloen.	
$\frac{1}{8}$	Lilla Rona.	
$\frac{1}{4}$	Skallerona.	
$\frac{1}{8}$	Stigshult.	
$\frac{1}{4}$	Tegel.	

$\frac{1}{4}$ Ulls.
 $\frac{1}{4}$ Wikan.
1 Åsen.

12

Kronohemman:

$\frac{1}{2}$ Ulls N. Länsmansbofst.
 $\frac{1}{2}$ — Kaplansbofst. c).
 $\frac{1}{2}$ Woxtorp Klofareg:b, Mönster-
krifw. bofst. (ej Auditörs).

$\frac{1}{2}$

*) 1780 hade kyrkan blott 590 R:dr. Kostnaden gick till 1324. Länen woro återbetalte 1798 på 80 R:dr nära.

Frälshemman:	1	Ulös Söreg. g)	} säterier.
1 Bohr Söreg. h)	1	— Fräg. h)	
1/2 U. Björkfälla d).	1	Öfsegjerde	} Nå och Rör.
2 Drömmen d).	1/4	Gultan	
1 Stora Rena d).	1/8	Källarmoen	
1/4 Musarebo d).	1/2	Pinnarefälla	
1/8 Stråddarebo d).	1	Stäckarsbult	
5 Ed e)	1	Sölaryd N. o. S. i)	
4 Wortorp, nu	} säterier.	20 3/4	
Lundbeholm f)			
1 Lunden l)		34 1/8 *)	

a) W. anner jemte Lännö till Wernamo, är 1 3/4 m. lång, 1 m. bred; gränzar i S. t. Gällaryd och Rydaholm, i S. t. Berga, i W. t. Lännö och i N. t. Wernamo. b) Swärligen lär kunna nefas att på tornrunstenen i Rydaholm står at Wor, äfwen om man disputerar om Byggmästarens namn och byggnadsåret. Om Bohrs bywälde, se häröfw. p. 51. c) För Capellanen i Wortorp; ligger 1/2 m. fr. Wort., 1/2 m. fr. Wernamo, 3/4 m. fr. Lännö. d) Dessa fr. hem. ha tillhört Olof Lönsflycht, Gen. Maj. Rosenparre, Arw. Hägerflycht, Gr. Sjöblad, Lgm. Knorring m. fl. e) Om Ed, se 1 D. p. 454 f. 2: p. 730 (wid Bergawara).

Trollefamiljen anses ha warit egare från 1. Herde el. Arwid (I) Trolle, Heandius befehrare wid Eds klippa, wid 1000 el. 1250 ända till

7. Arwid (IV) Birgersson, g. m. Beata Lott, som här födde 1475 Twillingarne 8. Joachim Trolle och Marg. Tr., som blef den namnfulla Jens Ulfsstands på Skimminge maka. Sedan egdes Ed af 9. Arwid (VI) Joach:sf. Tr. 10 härads Lagm. Wäpn. 1539, N. 61. Den sista Trolle i Sw. N. rådet **). G. m. Helvi Kauts dtr.

10. Herlus Trolle, uppfallad efter sin morfar Herlus Schaffne (med semhörningen på skölden), son af n. 9, anläggaren af Herlusesholm D., Amiral, Befalln. m. på Cronborg, g. m.

den äbla Birg. Gide. På Ed fanns i Menthans tid Skiftesbrevet af d. 20 Jul. 1548 på 2 pergam. arf, det ena 1 aln långt, 3 1/2 quart. bredt, "det andra 3 1/2 quart. långt, 1 1/2 aln bredt," med antecm. a tergo: Skiftesbr. emellan mine f. hysen och mig efter min sal. Fader Joach. Tr. och sal. moder Christ. Skowes dtr. Hertof Trolle Ritther; hwaraf man trott sig hemta, att H. bör här införas.

11. Olof Rosenstierna förpantade omfr. 1660 Ed till Rådm. Stråle och General Maj. Granathenshielm för 10,000 dal. sm. län.

12. General Maj Bar. Libert. Rosenstj. igenlöste Ed 1720, g. m. 1) Beata Skeblad, 2)

*) Wi se häröfw. ofm. hmtl 41%, enl. Jordeboks utbr. fätte 15 7/8, freno 2 1/2, frälse 23 1/4.

**) Dennes broder Börge (VII) Joach:sf. t. Lillö, N. N. i Danmark hade senen Nils D. N. och Amiral, som gaf Trolleholm i Skåne sitt namn. Dennes dtr Anna Trolle war "den lärda"; hans son Arwid (VII) Trolle till Näs (Trollenäs) blef introducerad på Sw. Riddarhuset und. n. 36, stamsfar för Baronerne Trolle. På Trollenäs har sägnen om Edelklyppen och Herwed Trolle localiserats och berättas med så olikheter af Skånska allmogens beromkring.

13. **Cleon. Liljehöb**, hvilken under morgongfworätt länge inhade **Ed**.

14. **Bar. v. Yrkull, Cornett, g. m.** Fredr. Cleon. dtr af n. 12 och **B. Skelab**; samt hans swäger **Bar. v. Köhler och Kapr. Wernstöd. B. v. Yrkulls** andel köptes 1771 af **Bar. Alex. de Geer Kapten, R. S. D.**, som sålde den till en **Löthman**, hvilken sålde den till

15. **Hv. L. Tornerhjelm.** Dennes **Enkefru** blef sedan ensam **Egarinna** af **Ed**.

16. **Lagman Monthan 1783. Sonen 17. C. C. Monthan Assesf. 1792. Sonen**

18. **Christer Monthan Löjtnant 1830†38.**

19. **Leonhard Jonathan Lindström Grosshandl. 1842.**

Runstenen på Ed, n. 1248 i Lilj. N. U. Tusft: Karpe: Kumbel: est: Gla: Sun: f. 3½ aln. hög, 2 aln. bred. Ett stort rör jemte ett gräställe der nära på **Slægjerdes** egor, är 130 aln. i omkrets. På torpet **Grifsbo** under **Ed** är en öppnad hållfista, 12 fot lång, 2 f. bred, 3 fot hög, ännu nästan orubbad; den är 3 fot djup. Ligger i ett stenrör af 24 aln. diameter; kallad **Jättegrasuen**. 200 aln. N. om **Ed** ses lemningen efter fästningswerk, som stängt vägen mellan **Fur** och **Flå**. (**Eds** betydelse af **landtunga** är anmärkt i 1 D.) **J. Joh. Magni Chronica 22 boken, 13 kap.** upptages **Edsholm** bland de fästningar, **Engelbrecht** förstörde. **Monthan** hade funnit i ett tryckt exemplar af en gammal handstil tillagdt: *in gubern. Junecopia olim situs*. Om så än är, kallades dock sjelfva denna **Trollarnes borg Trolleborg**, enl. ett rågångswittnes intyg, som **Liljegren** antråffat *). **Jngemar** till **Edhum** 1300 med ett patriarchalkors i wapnet, lär bott på **Ed** i **Edmlnd**. Om wersen: **Emellan Fur och Flå** ic. funnits i huggen i en sten, så är denne förstörd. Om det poetiska språkets mening på prosa, se **Lilj. Runlära p. 86.** Se om härvarande fornlemningar: **Samll. till en historisk Afhandl. om säteriet Stora Ed, Werio 1819 af L. C. Monthan. Assesf. Ledam. af R. Patr. Sällsk. Analecta Monumentorum ad Ed, J. G. Liljegren och J. Forsander, Lund 1814. Lilj. o. Brunii N. Fornlemn. pl. XXVIII. XLIII. LXXI. LXXVIII. Imfr. n. XLIII. Sjöb. Samll. T. 3. p. 119. 184. Fig. 195.**

I dessa högar m. m. har man dels funnit minnen af stenåldern såsom flintknifwar, andra flintredskaper, små runda kulor af marmorglatt sten och kattsten (**J. E. L.**); dels metaller, såsom ett tresuddigt medfingsmycke bland ben, kol och aska. I en kulle har träffats ett skalp. afbränd koppar. Daktadt en del af gamla gods set afföndrades, då **Assesf. Monthans** måg **Kapt. och Kammar**

*) Sägner anför att en **Hertig Herman** bodde på **Ed**, som bekrigades af **Kungen i Sverige**, sökte då fly på den jernfeda, han dragit öfwer löwgraswen, men stöts derwid, eller enl. en annan sägn kom undan, men stöts under "**Hermans ek**," som ännu utwisas. Enl. historien (se **Ol. Petri Chronika**) innehade **Herman Gigeler Edsholm**, då **Peder Ulfson** af **Erwalla**, en konungsman, ättling af **Ynglingakungen Håkan VI** i **Norge**, infog detta fäste, under det **Engelbrecht** sjelf drog för **Oppensten**.

Herre Ribberborg tog sitt arf i underlydande hemman, är egendomen ännu 5 mtl säteri, $1\frac{5}{8}$ mtl frälsehem. med 25 jordtorp, ett mycket lönande tegelbruk, ett calcinerbruk, 2 qvarnar, 2 sägar m. m. Windbryggan kan ännu uppdragas. Gds boskrog är troligen den största uppåt Norrden ofwan Skåne. Ännu bitföras fvinhjordar, då stogen varit nötter i ymnigare mått. Här är stor trädgård, börbiga ångar, godt bete, widsträckt och goda åkerfält. 1844 nybyggdes gården. 1) **Dwagtorp** war en gammal sätesgård, hvars namn kyrkan bar. Det namnet möter of i Sw. Dipl. n. 294. 1010. 1275. 1316. 1320. m. fl. Sedan uppfom namnet Wortorp *). Gården synes ha fått namn af en **Dwag** (Dwe?). En **Dwagus** **Ræse** war 1236 närwar. wid ett möte i Bernamo (S. D. 1: 294). Då fanns likwäl redan en **Tubbe** in **Dwagtorp** på samma möte. Utten till Wortorp besyrdades med ansedda släcter. Då Ribb. Gengisle Plates Fru Margat. Jonsdtr (Ruse) begåfwade Nydala, bewittnade presien i Dw. gåfwan wid 1300 (S. D. n. 294). **Sirten** (Sparre) war g. m. **Ingrid** **Abernsdtr de Dwagtorp**. Deras son war **Abern** el. **Abjörn** S. of. (Sp.) t. **Tofta**, Hert. **Griks** **Dros**, g. m. 1) — 2) en dtr af **Nils** **Bengts**. (Drenstj.) af **Langsrum**, 3) **Ingeborg** **Ulf**, k. **Birgers** fränka 1296, som kallade **Thorkel** **Knuts**. cognatus (n. 1185 i Sw. Dipl.). En dtr af **Ingrid** t. **Wortorp**, **Ingrid** t. **T—**a war g. m. **Konungens** **Advocatus** **Röbh** **Keldors**son. Denna äldsta kända ätt till Wortorp, hwarifrån **Sparre**ätten fick namnet **Ambjörn**, förde en **Sparre** med 3 rosor, hwilket wapen **Abern** **Sirtens**son, ehuru med någon förändring, som kunde sägas wara en förening af fäderne och möbernewapen, också förde (Mon. Uller. p. 83). Troligen en **Dans** **Rosensparre**ätt, som wid **Jimwebens** intagande 1152 inkommit och här nedfatt sig, då andra **Danska** ätter synas wunnit insteg på andra ställen. **Tubbe** (till **Dwart**.) synes wara ett hwardagsutal af **Torbern**. **Torbern** d. äldre **Rosenspar** kaldet **Skarolt**, war farfar åt **Torbern** d. y. **R. k. Sk.**, hvars mormor war en **Virgitta** **Wase**; han har byggt n. w. **Skarholts** slottsbyggnad. Attesfadren **Jb** **Rosensp.** k. Sk. säges ha lefwat på 1100talet. Af den **Swenska** **Rosensparres**släkten woro flera grenar. Enl. **Stureska** tabb. p. 252 (m: på **Löberöd**) war **R.** af **Holbonäs** en gren. Fru **Mårta** **R.**, g. m. **Glaes** (**Wiiman**) **Vjelfenstjerna** har der sina 5 ahnor med 14 personer af detta namn. **Sparrarne** t. **Sellikis** (**Gustaf** **Matts**sons **R. R.** 1350 ätt) hade lika wapen som **Ab. Sirtens**son. Sednare egare af **Wortorp**, som i förening med **Lunds** blef n. w. **Lundboholm** 5 mtl:

1. So **Rosens**sterna 1665.

2. O. **Törnshökt** 1730.

3. Bar. **G. A. v. Knorring** Lgm.

Mågen

*) Här ej förblandas med **Wårtorp** 3 mil från **Kalmar**. Det war wid detta **Wårt.** Gudm. **Elatte** ihjälstöts af **R. Dacke** med 3 led på sin sotsång; hwaresten gården plundrades.

4. Jac. Neenstjerna Nyttmst.	8. Bar. D. Chr. 2—3 Nyttmst.
5. Jac. W. Neenstj. 1796—1812.	† 1832. Brodern
7. Bar. C. F. Nilsecreus hilsflyt-	9. Bar. D. G. 2—3 Maj. o. Ridd.
tade 2—3:a fideicommiss fr. Görle	† 1842. Sönnen
med K. Mts tillstånd. Brodern	10. Bar. Aug. 2—3, Löjtn.

g) Köptes 1728 af Lib. Rosenstjerna. Egdes sedan af Sam. Granatenhielm. Derpå af Lgm. Knorring 1740. h) Christina Stråle tillbytte sig det af Ol. Lörnslycht. Lgm. Knorring 1740. Sedan ha g) och h) varit förenade, med egare:

1. Jac. Neenstjerna 1740talet.	4. L. J. Meurling Kronobefalls-
2. Lib. Neenstj. Febr. 1800.	ningem. Stjuffar åt n. 3. Raw.
3. Apol. Neenstj. Thgförvalt. och	Egare.

des hfter.

Egendomen är i sednare tider mycket förbättrad. Oblingar på färrångar med lerbotten fortsättas med framgång. En mineralfälla på egorne har i flera år varit begagnad. i) Sulleröd 1548. Dwarren förpantades 1724 af Gen. Maj. Bar. Rosenstjerna efter K. Cammar-Coll. och Stats-Cont:s br. $\frac{8}{10}$. Sedan Rå och Rørs hem. under Ed.

Wårtorp har wid sina gränser de nära mils långa sjöarne Juren och Flären. **Bermeshults** å (ej Nissa *) å går från Lången till Juren wid gränsen af och inom W—ps sn. Juren utfaller sedan genom Eds å i Flären. **Jordmänen** är bättre än i Vernamo och flerestades häromkring, än med svartmylla och lerblandad mylla, än med sandmylla och grusblandad mylla. Lärsmesse rågen så wäl som höstråg ger 5—8:de kornet. Kornet ger 4—7:de kornet. Gisse drifwes äfwen till affalu. Linne och ylle wäfnader äro sofenexport. I den mån spriddrycken förswunnit ha splitämnen minskats. Fjellschola är under anläggning.

1820 504 m. 543 qw. S:a 1047.

1840 592 m. 649 qw. S:a 1241. (i 246 hushåll).

Wårtorps kyrka af sten, $\frac{3}{4}$ m. fr. Vernamo, 1 m. fr. Lånö, $6\frac{3}{4}$ m. fr. Werio, 8 m. fr. Jönköp. begagnades först till Gudstjenst Allhelgonadag 1843; grunden lades 1841. Hon är 54 aln. lång, 25 bred, med 3 gångar på längden med torn. Dwar är än den gamla taklan med en afritning af Edsklippan på 4 stolpar m. m. och en inskrift: "huru Herren på Ed reste om Julesnatt till thetta hellga tempel och när han kom till Trolla klippa kom en Jungfru och drack Herren till med ett horn som hade 300 färgor och han tog hornet med den wenstra handen och grep till swärdet med den högra och högg halsen af henne och han red till kyrkan och the andra trollen följde efter att taga hornet, men kunde intet bekommat." Den gamla Altartaklan förwaras och.

*) Se Smål. Beskr. 618. Luneld III: 991.

Skerdar.

Sigmundus 1286 Presbiter de
Owaxthorp (Sw. Dipl. n. 912). Sa-
cerdos de Ouarthorp nämnes 1299
(n. 1275).

Com: str: längd. sällas jemte Länns-
serien, emedan det stundom är svårt
att bestämma till hvilkendera kyrkan
några egentligen hört.

J Wårt. s:n bodde bonden Nils Pedersøn f. 1532†1599,
hvars son Petr. Nicolai Wälander, ses i Khl. i Switaryd.
Dennes son Pehr Pedersøn W. † 1680 Inspect. i Sammar-
Archiuum war Friherre (n. 146) Gust. v. Ws—rs (Amir. o. Lfd.)
lifskom den (n. 1788) ablade Joh. Wälanderhjelm (SkrivCom-
miss.) fader. Dessas brorsøn war Nils Peders. Wälander-
Föld (adl. n. 1911), Amiral.

9. Wernamo socken. (Moderförsaml.) a)

Stattehemman:

mt:l.
1½ Mandsryd b).
½ — Lundag. el. Rättabo.
¼ Förhlytan.
¼ Kuntabo.
¼ Gislabo.
3 Hjelshammar.
1½ Hof e).
½ Hornaryd Storeg.
½ Sultegjerde.
1 Lindstad N.
2 Maramö.
4 Mofle d).
⅞ — Uddebo d).
2 Nöbbeled.
½ Nederby.
¼ Rasmusjabo.
¼ Snuggebo.
⅞ Skaperyd.
2 Torp.
½ Tjutaryd dd).
⅞ Wernamo.
3½ Wällerstien.
½ Wraen.
¼ Wärnanäs.
½ Westhorja S. c).
¼ Wernamo Pilag. el. Torget.
1½ St. Hindeskind n)
⅞ Mofle Lunag. d) }
¼ — Ödreg d) } Säterier.
⅞ — Hageg. d) }
1 Sörstjö e)

32½

Kronohemman:

⅞ Mandsryd Profosjöbof. wid Småf.
Grenad. batalj.
½ Hjelshammar Krutbrännaregård.
Hältwåb bof.
¼ — Baden, Förarebof.
⅞ Torpet.
1 Wällerstien N. Pastoris stomm. f).
1 Wernamo vrfög. f).
⅞ Mofle Uddebo, deraf ⅞ statte d).
¼ Wällerstien Jonstingsg. deraf ¼
statte.
3⅞

Frälsehemman:

¼ Bygget
¼ Dufregjerde.
2 Hof e).
½ Hjelshammar.
½ El. Hornaryd.
1 Jusjö.
1 Kjelstorp g).
½ Lindstad S. h).
½ Lergraswen.
¼ Ljusfjefwa i).
1¼ Maramö.
1½ Nederby.
1½ Nöbbeled k).
1 Rörstorp l).
1 Stomstjö m).
½ Torp N.
2½ Westhorja c).
⅞ Wernamo Ögfwg.

1	Östhorja Norrhorja c).	1	Hindsekind säteri a).
$\frac{1}{2}$	— Erländsg. c).	$\frac{19}{8}$	
$\frac{1}{2}$	— Sörhorja c).	$\frac{56}{4}$	*)
$\frac{1}{2}$	— Knutsg. c).		

a) W. Mobergför. i ett regalt pastorat 1:sta fl. är $2\frac{3}{8}$ m. lång, 2 m. bred, gränsande i D. t. Wårtorp, i S. och N.D. t. Gällaryd, i S. t. Tännö, i S.W. t. Hånger, i W. t. Kärda och Käfsjö, i N. t. Åker och Hagshult samt i N. och N.D. t. Fryeled. b) Anses benämndt deraf att landet der haft selswa mötesplatsen jemte Lagan wid de ofta i urkunder nämnda möten mellan t. er. Wärendis och Finwedens män. Här äro högar, hwari man funnit små asflåga metallurnor, fulla af asflå och benfnotor. c) Här är en rund "Offerhög" och ett fyrkantigt stenrör jemte en liten sjö nära Östhorja. Då man känner, att Hof och Horg utmärkte i forntiden ställen för religionsöfningar, synes nog troligt, att här varit ett ställe för ortens cult, om man ock, då Bernamo blifwit folksamlingsort funnit behof att närmare detta ställe wid Westhorja ha en dyrkningsort. Se Lif. o. Vr. N. F. pl. LVII i 7:de och 8:de h. Göte de Horghum nämnes 1286 (Sw. D. 912). Han hade bröderne Genjut, Kh. i Fryeled, Jacob de Horghum, Lars, Thorgöte, Hemulf och systren Aron, alla lefwande 1299 (n. 1275). Wid Sörhorja är en Torstekälla, wid hvilken en älskarinna och älskare sägas ha druckit sig döden. I en hög derstädes stades 1806 2:ne "spännbucklor" af metall och ett messings-smycke, trekantigt, försedt med ornament (N. Fornl. af L. och V. LXXI). Wid både Hof, Sör och Westhorja ha "hällfistor funnits i kumblatne"; desutom Bauta stenar och "ättehögar". Hof egdes af Ol. Törnflycht och Arw. Hägerflycht wid 1730. 1740 af af Wöfess. Brouwer. Westhorja tillhörde Dan. Villenberg och Ol. Törnflycht, hvilken sednare också egde Östhorja N. h., som 1740 tillhörde Lgm. Knorring. Östb. Erl. g. tillhörde Arw. Hägerflycht wid 1730. Östb. Sörh. war 35 Jph. S. Gyllengrips. 1740 Wöf. Brouwers. Östb. Knutsg. tillhörde 1740 densamme. Förut Kh. Jac. Hofling och des enka Dorothe. Tillander. Wid Norrhorja byggdes wacker Corps de Logis af Bar. C. Killecreutz 1800. Kap. S. v. Delwig anlade trädgård. Egdes 1844 af v. Ghfd. J. C. Dichterlony. På de egor, som fordom tillhörde Hof och (D.) Horg, har i sednare tider uppstått 3 Bruksanläggningar, 2 wid Lagan, en wid Hoofån.

Hörle Ternbruk blef anlaggd 1659 af Holländaren L. Bac. Intogs i Jordeboken under namn af Hörleb, Frälsewarn, då den wid 1730 tillhörde Genr. van Rindt. Wid 1740 war Wöf.

*) Öfm. hmtl ses häröfw. $76\frac{1}{8}$ enl. Jordeb. utbr. neml. Skatte 44, fromo $5\frac{1}{8}$, frälse $26\frac{1}{4}$. Sista matriklen har $83\frac{3}{8}$. Man har neml. inberäknat Hörles och Carlöförs 7 prestwalskröster, då San egenligen är $83\frac{3}{8}$.

Brouwer egare, med hvars enka en Friherrin. Lilliecreutz *) N. N. v. Seth gifte sig. Nu blef Hörle med tillhörande bruk och lägenheter wid Taberg ett Friherrl. Lilliecreutziskt fideicommiss, som wid Grefwe Seths fränfalle tillträdde af Bar. G. N. Viljecreutz, hvars son Bar. G. L. fick 1812 fideicommissegenkapen öfverflottad på Lundboholms säteri i Wårtorps sn. Hörle köptes då af Major N. J. Eckerman, hvars creditorer sålde det till Grefwarne John och Jac. Esken Hamilton 1819. N. w. egare Ofr. N. C. D. Or. Jac. G. Hamilton underhåller den gemensamt med brodern anlaggda Brukschola, der öfwer 80 barn under och utom godset få kostnadsfri undervisning; har derjemte donerat 1000 Rdr B:o till uppfostran af wärnlöse fattige gossar inom församl. Råntan utgår a 5 pc. efter d. 1 Jan. 1843. Om någon arbetsinrättning framdeles uppstår för fattige barn inom W—o sn, så får kapitalet dermed förenas. Med Hörle är Carlsfors Bruk förenadt. Detta sebnare anlades 1733, $\frac{1}{4}$ mil fr. H. just der Hookån infaller i Lagan. Hörle och Carlsfors ha 3000 skppd årl. smide för 6 stångjernshårdar samt 2 spik och 2 manufacturhamrar. Se vidare Tuweld. "De Hörelsta werken" äro länets största Brukspossession. $8\frac{5}{8}$ mil ligga under dessa Bruken, jemte Tabergs norra hammare i Månsarps sn, Lomsjö masugn i Åkers sn m. m. likom

Lindstadsfors Bruk, $\frac{1}{2}$ m. fr. Hörle wid Hookån, anlaggt af Bar. G. Viljecreutz 1803, hade en stångjernshammare med 2 hårdar, då brukerörelsen der neblades och flyttades till Carlsfors. I ån på en liten ö werer ymnigt Osmunda regalis. Ligger N. om Lindstad wid gränsen af Fryeled. Wid Lindstad anmärkes en hållfista, likom åttehögar. d) Kallas Morslöf 1519, Mofled i Jordeboken 1725—33. Mofle Uddebo $\frac{1}{8}$ skatte och $\frac{1}{4}$ af W. Bonkeg. köpt till skatte 1720, sammanlades och bebyggdes af Lgm. Kröger 1796 under namnet Moflelund $1\frac{1}{8}$ mil kronoskatte, ligger wid Widöftern på en höjd med wacker utigt $\frac{1}{8}$ mil fr. Wernamo köping. Har sedan egts af Lgm. Dadders, Major Eckerman, Maj. Sten Otto Mörner, Possessionaten Mäkel, Brukspatr. Åkerlund, Kronfogde N. S. Moberg och 1843 Bruksförwalt. G. Carlander. Gården är omgifwen af rudera efter en förskansning 4—500 aln. på hwardera sidan med en Bastion i NW. hörnet. Dacke tros der 1540 någon tid haft sitt läger. Thingen anses ha hållits här i hedenhös. Thingsbanan har ännu flera stenar orubbade. I n. w. trädg. äro "offer- och åttehögar." Bautaftenar äro många på egorne; äfwen "Jättegrafwar." Metaltornlemningar äro härifrån sända till K. G. W. A. A. Mofle

*) Anna Marg. L—i, f. 1699, † 1771, war g. m. 1) Åsces. v. Lindt, som började anläggning af H. bruk † 1733. 2) Åsces. Brouwer, som fullbordade anläggningen, † 1742; 3) Or. v. Seth, † 1774.

fäterier sammanlades till ett Herresäte åt R. R. Fältmst. Gref Ar. Killies son Gref Gust. Helmer; kallad 1680 af Hshd. S. Fouzman i Östbo h. i ett dombref Hellmarthus. G. H. L. dog 1685, sedan han i friget mot Turfarne wid Ofens belägring tagit skada till sin hessa. Han egde tillika Hindsekind, likaledes ärft efter sadren. Reduceradt köptes Helmerhus (ej Helmershult) 1690 af den 1687 ablade Stats-Commisarien Gust. Palmfelt, hvars söner blefvo Friherrar, den ene Gust. P. blef R. R. (förut Hshd.) och den andre Joh. P. blef Hshd. Men det Grefsl. namnet upprepades ej på säteriet och detta står ännu qwar i Fordeb. under sina 3 gamla namn. Öfrige egare, se Luneld. På egorne är en *Mineralkälla*, som begagnas. Hela egendomen tillhör nu Bruksförvalt. C. Carlander; warande 1025 geom. tunnld med 12 jordtorpare, som utgöra 1392 dagewerken på egen kost. Tegebruk, qwarn och sågwerk finnas. Jordmänen består af lera och lerblandad svartmylla. dd) *Tjutaryd*, skifs och Tjudaryd. Der stå 2 höga resestenar utan inkrift, men folket säger, att en Dansk General *Tjute* här stupat i ett fältslag, efter hwilken gården fått namn. Knytl. Sagan wet att Nils *Dotta* (Dote) stupade i friget 1152—53, då *Ginweben* anfölls. e) *Sörfsjö* tillhörde också Gref G. Helm. Killie; reducerades, blef 1692 berustadt och sedan lagdt till stattsäterier. Egare se Luneld, der äfwen fornlemningar, funna på egorne, beskrifwas. Lars Caroli Kh. i W. fick af R. G. I. 1546 de 7 landtbor, som förut warit under prestbolet i W. med landtgille, ginsgärder och andre utskylder, i anseende till den trofskap och wälwillinghet han R. Mt bewist så och "den allminde wäg och swäre gästning, som han boor uti." Confirmerades af G. II A. åt Hr *Peder* i *Bernamo*, "sifom sittande i en stor allmän wäg under mycken tillfökning och gästning af vårt folk, som refer af och till här i landet." f) *Wallersten* skrefs fordom *Wellisten* (Sw. D. n. 294. 300. 1698.) Sibbe i W. deltog i ett möte i *Bernamo*, der *Birger Jarl* war konungens ombud 1236. g) Tillhört Gref G. *Killie*. Sedan *Arw. Hägerslycht*. h) Tillhört *O. Törnshykt*. Denne så ofta nämnde herre war en rik köpman i *Sthm* — resdare i 73 stöpp — som blef som Borgmst. ib:m, adl. (n. 1356) 1698. Dog som tituleradt Commerce-Råd 1713. Hans ene son *Olof T.* blef Friherre (n. 149) 1719 och Grefwe 1731. Adl. Cansler i Ups.; andre sonen *Mich. T.* Frih. (n. 153) och Grefwe war *ÖfStbl.* i *Sthm*. i) Tillhörde Gref G. *Bonde* 1730. *Nils Bonde* 1740. k) *Auc de Nybili* lefde 1236, *Botulf de N.* 1286. l) Anses benämndt efter den *Rörk* från *Bernamo*, som 1238 deltog i den förhandling, som utgör n. 300 i Sw. Dipl. Tillhörde 1683 *Chphr Gyllengrip*. Sedan *Er. Sjöblad*. 1742 *Lgm Knorring*. m) Lär före hetat *Stumsryd*. Detta wid *Bernamo* gaf af *Bist.* Lars till *Linföp*. *Bisfopsstol* 1301. n) 1272 gaf *Peter Erngislason* i *Forsheda* sin curia *in inzachind* till sin hustru för *Ubbi* i *Wärend*. Sw. D. n. 559. n) Ligger wid

jön Hinsen. Säterirusthället har särdeles widsträckt egorymd. Godset har 798 tunneld. öppen fskog, hwaraf 335 t.l.d. är till stor del bokskog. Säteriets areal är 3064 t.l.d. med 50 d:o öar dertill. Se vidare Timeld. Lgm. J. G. Lemchen är ännu egare. Bland fornlemn:ar märkas 2:ne s. f. Ringsbanor, den större af 19, den mindre af 9 stenar.

Wernamo strefs Wernamo 1236 (n. 294), Wernamo 1238 (n. 300), hwarwid det i det närmaste förblifwit. Då här är ett Wernanäs synes namnet nogsamnt vara af samma rot som Wärend, Wirda m. m. Et Wäru har wist tidigt byggts der Lagan utfaller i Widöftern. Wernamo "anses" för köping i Lhd:ns femårsberättelser. Den är neml. köping under Jönköpings och har köpings privilegier i kraft af Jönköpings privilegier af d. 26 Apr. år 1620 *. Här är Postcontor inrättadt 1765, Apothek sedan 1821, station för en districtsläkare (Östbo och Westbo utgöra nämnde distrikt; se ofw. 3 D. p. 7), Torg med sin torgdag, hwarje helgfri lördag, en namnkunnig marknad på Westhorja egor (Korsmesjemarknaden är den betydligaste landtmarknaden i Småland), Thingställe för Östbo samt bewisligen ända från 15:de seklets början Lgmethingställe för Jönköpings läns andel af 10härads lagfagan. Här är ock öppna handelsboddar, ett färgeri, anlaggd 1831, ett garfweri anlaggd 1811, ett tredje 1842, ett s. f. Stadshus, med rum för resande, som på Ggfwg. ej få rum. Öfwer Lagan är nu en stenbro hwälfd af 9 hwälf. Wernamo nämnes ofta i Sveriges historia. Wid Rödalsed härjemte anses Jörg. Marswin slagen jemte sin danfka tropp 1567. Gustaf II Adolph hade sitt höggwarter i W. under friget 1612.

Widöftern, ligger $\frac{1}{4}$ m. i S. fr. Wernamo. Hindsen sträcker sig till en stor del in i W—o s:n. Hookån eller, som hon här kallas Höfån sammanfaller med Lagan i W—o s:n. Hindsen har sin "Wärma" nära Näsbyholm, som går mot Hookån och lemnar under sitt lopp åtsjötte åt Rh:n i Tzeled innan hon strax ofwanför Tzeleds qwarn utfaller i nämnde å. Ludda källa på Mofle egor är bekant för sitt mycket kyliga watten och sin rika åder. Mineralkällor finnas på Tjutaryds och torpet Grönewads egor. Wärråg, gifwande fr. 3—5:te fornet undantränges alltmert af grå

*) Under Jönköpings förklarar följande köpingar lyda: Wernamo i Östbo, Moheda i Allbo, Horn i Sunnerbo, Fällinge i Westbo (Willsåds s:n) samt Masjö i Kinds härad. Blott Wernamo har tagit wara på den gäfwä, som Gustaf II Adolph skänkte. Helgfri Lördag är Torgdag i Wernamo. Alla som bo inom 2 mil fr. W—o äro wid ansvar ålaggda, att dit föra sina waror. 3 mindre häder äro Torgen sällan så fulla af säljare, som Wernamo torg är på sina torgdagar. Resande tro ofta, att der är marknad.

råg, som jäs i Det. ja Now. der wår fäd eller potatis wurit förut. Ger 5—7:de kornet. Ståndspersoner så mest Larsmesseråg i sednare hälften af Aug. Ger och 5—7:de kornet, men whitare bröd. Skorn ger 4—6te kornet, men brukas mindre än blandfäd af $\frac{5}{6}$ hwitthafre och $\frac{1}{6}$ wåråg. Någen går mest ut. Störden blir hafre, som ger, till största myckenhet el. ensamt fäd, 3—5:te kornet. Swarthafre brukas oc. Potatis ger 5—10:de kornet. Linfrösfäden är ej ringa, men ärter och hwete köpes mest från Östgöt. Jordbruket är i märkligt tilltagande. Kolning och försör är en vigtig näringsgren för denna ort. Jordmänen är i allmänhet grusjord, sandmylla och mjelljord; på några hemman djup svartmylla och lerblandad svartmylla. Jordhumlebon ha träffats af 147 slutna celler med puppor och 60 tomma celler med en klar, hwit honung. Dahlbom Skand. Insekt. 284. Ur jorden wid Mösle ha djurständer uppgräfwits, som anses ej tillhöra någon of bekant djurart. Profsten Öhrnberg har sett några 1843, af ungef. 4 tum omkrets, $2\frac{1}{2}$ till 3 tum långa, af gul färg. $\frac{3}{8}$ m. N. om Wernamo på wägen mot Hörle står en $5\frac{1}{2}$ aln. hög runsten n. 1246 i Lilj. R. U. Der läses: *purun: sati: stin estin: Östl: buta: sin: ank estin: sunn: sina: Swin: ank: Tusa: Kup: hialbi: selu pira.* På Wernamo kyrkg. står en runstod, der man säfer: — 1: *sati: st — a: ist..* (Lilj. R. U. 1565). Spegel uppgaf som en förmodan i Hist. Geol. p. 380, att Franciscanerne anlaggt ett kloster i Wernamo, liksom i Jönköping och Werio. I Hermanssons och Staafs disp. de Ord. Bened. in Swio-Goth. strifs: *Vernamoense (Claustrum) non in Wermlandia ubi Vastovius, sed in Smolandia.* Alii Franciscanorum illud suisse existimant. Antt då klosteregendomarne disponerades af G. I, gaf han 1544 d. 5 Sept. till Hr. Abrah. Grifson (Leijonhuswud) Wernamö klostres lantbor med alla Biskopsfakter och gästningar (Handl. t. Skand. Hist. XXII. p. 333.), då Sten Grifson fick Nydala klostres lantbor. Defutom nämnes blott större allmänt kända kloster. Suhm känner en Harald Abbot i Warnhem. Porthan en Eraldus de Wernemo, Canon. Lincopensis. Således är fråga om Linsköp., ej Skara stift. Om ett systerkloster byggts i Wernamo, har det dock säkerligen ej synnerligen långre bibehållit sig, än systerklostret i Byarum förut. "Warnem" är ofta ett uttryck för Warnhem. Se vidare de *Claustris Swio Goth.* I: 32—35. "Wördig Hr Bengt i Wernemo" war Bisk. Nils Hermanni i Linsköp. samtidige. Se Wisan om Nunnan Elisf i Wernemo kloster *).

*) Att, sedan Byarums Systerkloster flyttats till Skokloster, Brödraklostren i Nydala, Werio och Jönköping ej kunde tillfredsställa Tichårads lagslagans behof af ett Nunnekloster, der den tidens "bildade" kunde få sina unge döttrar "bildade" och ogifte döttrar "förförja" — att tala wår tids tungomål — är klart. Om förföt då gjorts att inrätta ett dylikt i Wernamo — en motswarighet till Nydala, såsom Byarum skulle warit — så sedde

Wernamo kyrka, $7\frac{1}{2}$ m. fr. Werjö, $7\frac{1}{4}$ fr. Jönköp., $\frac{3}{4}$ fr. Bortorp, 1 fr. Lännö, byggdes 1776, 55 aln. lång, 21 bred. Dörren är qwar fr. gamla kyrkan med sina märken efter ständeslott. Klockstapeln af trä. Kyrkan eget Funtebo $\frac{1}{8}$ mtl. K. Kammar-Goll:ii salubref 1722 $\frac{2}{3}$ förvaras bland kyrkans handll.

Folkmängden war 1820: 952 m. 1035 q. S:a 1987.
1840: 1204 1237 2441.

478 matlag. S. å. födde 81 döde 49.

Skerdar:

1. Gots presbyter de Wernamo 1238. (Sw. D. 300).
2. Graldus de Wernemo Canon. Lincoep. 1328; framlägger en bulla, då Pål. Nuntien förhör som vittnen Smålands lagman, Gardianen i Jönköp. ic.
3. Johannes Präpof. i Östbo 1350.
4. Thordo idem 1360
5. Acco Curatus Ecclesie Wernamo et præpos. provinc. Östbo vidimerar 8 äldre bref i Nydala 1372. Nämnes 1365—76.
6. Arwid Provesten i Östbo 1442. 51. Stiernm. S. M I D. 369.
7. Peder Prost i Östbo 1487.
8. Gudmund Prost i Östbo 1506. Om ej den samme som Gummund i Nyeholm 1526.
9. Bengt.
10. Lars Caroli 1544. Wallq. Gecl. S. 3. 324. Se häröfw. v. 60.
11. Swen. Sköte af en stalm. Uskan fick Kongl. försäkr. om Conserveration och blef g. m.
12. Petr. Arvidi. Subscr. 1593. Fick

- 1612 den ofwan angifna confirmat. Arch. Smol. n. 353 War Präpof. 1618. (Se Arw. Lidens dedie.) Riksdm. i Wadstena 1598.
13. Arw. Petri 1626—40. Kom fr. Lofteryd. 1629 fick han 40 tor wederlag och hälften af frenoutlagone afspittad, för den stora gårdning han måste utstå. 1634 Präpos. Osboensis.
14. Jon. Erici Dryander 1639—50. Riksdagsman 1638, 50 *). Se Gärdsby. Mågen
15. Joh. Anfinus 1652—70. G. m. Apollonia Dryander.
16. Laur. Krol Gudmundsson 1671—1700. Hofprest hos Gr. Sten Bjelke. Riksdm. 1678. Se Halsaröds fm.
17. M. Jac. Höffling 1701†24. Ngr 1685. G. m. 1) Rebecca Amb:sdtr Lindelius; 2) Doroth. Swensdtr Liliander.
18. Joh. Fornell 1726—29. Länte kyrkans pgr ut mot pant af bränwinds panner.
19. Bengt Ljung 1730†56. St. i L.

dermed ingen ting särdeles öwäntadt. Om det uppfom efter Bjarum wid 1240 och är qwar omkring 1390, så lär det ej blifwit hmyerligen betesradt eller mycket anlitadt, efter det ej träffas nämndt i urkunderna. Wännehyra mässe o. d. i Wermland, som hörde till Wernhem och Niseberga samt Gudhems Nunnekloster, kan mindre förklara Bist. Nils Hermanni uttryck om Östbo herren och hans dotter Nunna i Wernemo. In medio relinquendum! Om Wernamo Antiquitt., se Sjöb. Samll. 2 D. p. 124. 137. Bl. 19. 20. Fig. 18. 23. 80. p. 150. Bl. 8. Fig. 27. 3 D. p. 164. 165. 179. Fig. 164. 165. p. 180. 181. 182 i not. 183.

*) Han predikade 1650 wid riksdagen, att adlen låter sina hästar och hundar göda, äta upp säden, wägen till människornas uppehälle och låter de smela lan den fattige dö af hunger. Och uti samma anda predikade Smålands Arw. Lidens fr. Wedelsång. S. Mt sade att sådana prester woro Tubas seditionis. Och deras Bistop Stalenus släfsade ej sina prester, utan förklarade sjelf för alldeles nödigt att godsen kommo under kronan igen, frambrog äfkilliga causas motivas, talte och de modo procedendi mycket wäl och prudenter. Handll. rör. Skand. Hist. 22. p. 130. 145.

1696. Prst. 700. Capell. i Angeltad 1704. Pred. i yrsm. 1713. Resp. 1730. Prof. öf. Dsbo 1734. War utmärkt predikant. Ett resande Riks-Råd hörde honom som Capellan och kräde på hans högre befordran.
20. M. Daw. Ståhl 1757-89. G. m. G. Collander från Åsheda 1749. Mgr 43. Riksdm. 1765. 69. 71. 72. B. pres. på yrsm. 1763. Contr. Pr. i Dsbo 1766.
21. M. Jon. Collander 1789-99. F. 1732 i Skoghult. St. i U. 49. Mgr 58. Prst 60. Gymn. Adj. i Wr 1771. v. Gr. L. L.; Rect. i Söndfö. 76. Prof. 85. Blef namnkunnig genom Silverskjöldes poem om Krentlunds och Hagafelts afvenstyt i Bernamo.
22. M. Joh. Seurlin 1800-13. G. m. Marg. Dryfen fr. Ågutaboda. Uppförandet mot honom och föreskrädaren från Ständspersonernas sida, gjorde att ingen sökte W-o.
- Ögenblicket förrän fatalierne utgingo anmälte sig Lector
23. M. Jac. Nordgren 1815-23. Under den aftningswärde mannen hördes intet buller af från den sidan, som war fruktad. R. egde ej Ågrelles snille, urphann ej hans lärdomshöjd, hördes slutl. med besvär i Kathedern såsom lägmåld, men berömmes för godt huswärd och grundsliga kunskaper af competente män. G. m. en Lund fr. Fröderby.
24. M. Jonas Israel Öhrberg 1824-. Prof. 30. Contr. Prof. 33. Riksdm. 34 och 40. L. R. D. 39. Af Samf. pr. F. et Chr. 34. Af Sällst. för yrbande af nyttige salkunskaper 37. Utg. Amminnestal öf. Profin. Nyman i Willstad. Lund 1807; — wid Pr. S. S. Lagergrens begrafn. i Fosteryd. Sönf. 33 — wid Afsees:stan M. G. Wondthans f. Papes begr. i Wörtorp. Skjö 1843. Förf. i Luneld III D. en del af Dsbo Contract m. m.

9. Lännö socken. (Anner). a)

Skattehemman:		Frälshemman:	
mt.l.			
$\frac{1}{4}$	Norrtoorp.	$\frac{1}{3}$	Glimeslid c).
2	Relstorp b).	$\frac{1}{2}$	Kulla.
$\frac{3}{8}$	Lännö Ggfwg.	$\frac{1}{4}$	Kärebo.
$\frac{5}{8}$		1	Norrtoorp.
	Kronohemman:	$\frac{1}{4}$	Relstorp.
$\frac{1}{4}$	Norrtoorp Kronog.d. Capellansboställe d).	$\frac{1}{4}$	Stadswif.
$\frac{1}{8}$	Lännö Käragd, Kronofogdens i Dsbo boställe.	$\frac{2}{4}$	Lännö.
$\frac{1}{4}$	Hagahult.	$\frac{1}{4}$	Trehörningen.
$\frac{1}{8}$		<u>5</u>	
		<u>$\frac{11}{4}$</u>	

a) L. Anner jemte Wärtorp till Bernamo, är 1 m. lång, $\frac{1}{2}$ bred, gränsande i D. t. Wärtorp, i S. t. Dörrarp, i W. t. Hänger och i N. t. Bernamo. b) Germundsg. i R. upplogss förf af Germ. Spegel fr. stogsroten. 1 D. 538. c) Detta och de följande frälshemmanen ha tillhört R. R. Gr. Ar. Lillie, sednare Gen. Maj. Rosenskierna m. fl. slutl. Gr. N. Wonde. d) Utbytt mot Bernamo Bilag. el. Torget genom R. Mts bifall 1839²⁵/₁₀. Det nya bostället ligger en knapp $\frac{1}{8}$ mil fr. Lännö kyrka.

Tännö krets Tando 1236. Se n. 294. 1010. 1275. 1316. 1320 m. fl. i Sw. Dipl. Har en Tan-ö legat här förut i Wid-öfren, då för dyrkingen var och Stepp woro önsfade; men namnet bibehållits, sedan culten blifwit en annan, ehuru Tännö nu ligger emellan en liten å och sjöstranden på en landtunga? Runstenen n. 1247 i Lifj. N. U. står ej enl. Bantil (n. 1031) i Bernamo, utan i Tännö gårde. Der läses: Kupwar: lit: resa: stein: pana: eftA: Jupa: sun: sin: auk: Karl: esteA: Sten: sun: sin: Kup: hialbi: sal: Den Jutha, hvars själ fadren Gud var önskar hjelp af Gud, lär ha haft samma namn, som brukades i släkten från Horja el. Göte. Om Tännö Antiquiteter, se Sjöb. Samll. 1 D. fig. 57. 58. pag. 54. 116. 3 D. p. 180. 5 Steppsformiga högar wid Tännö ses afstagne i Lifj. o. Br. N. Fornl. 7. 8 h. pl. LX. Stenfattn. på en ö. 9. 10 h. pl. XLIX.

Kyrkan belägen 7½ m. fr. Werio, 8¼ m. fr. Jönk. 1 m. fr. Bernamo, 1 m. fr. Bortorp, är uppförd af karnfur, en af stiftets äldsta; klädd med spån till tak och wäggar: 25 aln. lång, 11 bred, 6¾ hög. Grundwal till ny stenkyrka med torn skall läggas 1848. Förslaget att förena T. med Wårtorp har mött motstånd från den lilla församlingen.

Capellaner i Tännö.

1. Hr. Arwid, sedan Kh. i W-c.	16. G. W. Thellander 1816 † 1839. Slöt en warningärlig lesnad med själsmord.
2. Hr. Peder i T-ö. † 1639.	17. Sal. Collander 1840—† 1807. Si. i L. 27. Brf. 30.
3. Johannes Arvidi 1639. Uppstref Kyrkans saker. Kh. A-böson. Kanse då blott Kloclare.	Wårtorp.
4. Laur. Magni Boek 1641—52. Se Kh. i Sandferyd.	1. Nic. Ahosweri subsc. 1593. Kom till Åker.
5. Brodde Swens. 1660†68.	2. — N. 3. i T-ö är Com:st. i W-p 1660.
6. Andr. Fagelinus 1674.	3. And. Bolhemius 1675.
7. Birg. Kebbonis 1675.	4. Petr. Wolterus 1689†1724. Kanse och en tid Com:st. i T.
8. Paschas. Robersonius 1676—86. Tillika Husprst hos G. Hellm. Lillie. Se Kh. i Åhs.	5. P. Ekstrand 1724†72. Informatör för N., S. och S. Braunerhjelm.
9. Sw. Holmberg † 1729.	6. Gudm. Undstedt 1772—97.
10. Chyphr Rubin 1730†55. Sönnen Kh. i Folg.	7. Ol. Starck 1797—1808.
11. Sw. Lundelius 1757†78.	8. M. N. G. Piedbeck 1812—18.
12. M. B. Bergwall 1778—93.	9. M. Tollén 1818—. Har donerat 66: 32. B:o till Bort. nya kyrka och 200 R:r B:o till stip. åt fattiga hoppgisw. Stunderande.
13. M. W. Elmquist 1794—1804.	
14. M. G. M. Husberg 1804—13.	
15. J. V. Lengqvist 1814—15.	

6 §. Kärda pastorat.

10. Kärda socken. (Moderförsaml.) a)

Skattehemman:

1/9 Swinanäs.
1 1/2 Wallerstad.
3/4
2/9 Gölharyd.
1 1/4 Räfte.

Ny Smål. Bestr. 2 D.

Kronohemman:		1	Nästa.	
$\frac{1}{2}$	Hörneforpet, Trumslagarebof.	$\frac{1}{2}$	Wallerstad.	
$\frac{1}{2}$	Kårda Jonsbo, Past. stomm h).	$\frac{1}{2}$	— Stomm. h).	
$\frac{3}{8}$	— Björög. Häradskrifv. bof.	3	Herrestad d)	} säterier.
$\frac{1}{8}$	— Kledareg. Jörarebof.	3	Hörda e)	
$\frac{1}{2}$	Kårda vrfög.	$\frac{1}{4}$	Sejda f)	
$\frac{1}{4}$	Nästa, Capellansbof. bb)	3	Källunda g)	
$\frac{1}{8}$		1	Wallerstad föreg. h)	
		$\frac{1}{2}$	— Bacqg. h)	
Frälshemman:		$\frac{1}{4}$	Kafary Nä och Röreh.	
1	Bestaryd e).	16		
$\frac{1}{2}$	Föskult.	$\frac{16}{21\frac{1}{2}}$		
$\frac{1}{2}$	Vararp.			

a) K. Moberfors. i ett Consist. past. af 3:e kl. $1\frac{3}{4}$ m. lång, $\frac{3}{4}$ bred, gränisar i D. t. Bernamo, i S. t. Hånger, i W. t. Forsgheda, i N. t. Kulltorp och Käfsjö. b) Se K. Kammar-Goll. bref $\frac{12}{10}$ 1788 om utbyte af Wallerstad stomm mot Kårda Jonsbo i Domcap:s Archiv. K. M. stadfästade $\frac{10}{1}$ 1797. bb) Ligger $\frac{1}{8}$ m. fr. Kårda, $1\frac{1}{8}$ fr. Hånger. c) Detta och följ. frälsh. tillhörd i 18:de sekel ömsom Ol. Törnlycht, Erik Sjöblad, Erik Ulfsparre, Dan. Lillenberg, N. Kenterhjelm, Lgm. Knorring m. fl. Denne Lgm. Kn. som wid 1740 lade under sig en så stor mängd frälshemman och säterier i Östbo war Bar. J. A. E. v. Kn. Lgm. i Elfsb. läns, Åfkins och Säfwedals häraders lagfaga 1733, i hela Wgll. 1749, tog affled 50, † 60, en dtrson af det rika Kammar-Rådet Isaac Cronström. Des swärmor war Handelsm. i Ethm J. Scharenbergs dtr. d) Ett gammalt Stjernegodts med ättehögar, hwari sten- och jernredskap finnes. Måns Persson (Stjerne) t. Harstad och Säby blef Lichärads Lgm. 1541, Befallnm. på Kronob. 1569, g. m. Brita Bölja, (med 3 stömmar i stölden). Erik Månsf. St—s dtr Maria blef g. m. Frih. Carl Johansf. Sjöblad t. Flättna och Harstad, General af Artill. född 1611†1696. Blef Frih. (n. 791). Maria Stierna bodde på Herrestad 1636. H. blef 1707 förmedladt fr. 7 t. 3. 1726—40 egdes H. af Gouvernören och Amiralen Frih. Erik Carlsf. Sjöblads († 1725) Enkefru Charl. Regina Walbiski, då deraf ärl. utgid som "bytesbrist" 10 dal. 11. $\frac{13}{10}$, kronan behället. 1742 af sonen Frih. Carl Georg Sjöblad, sedan Öfver-Amiral, utnämnd till R. R. 1739. Lhfd. i Malmö, † 54. Annu 1770 war hans enka Gf-winn Beata Stenbock egarinna. Sedan af hennes måg Frih. C. S. Strömfelt, Lhfd. i Dgll. Presid. och des fru Beata Sjöblad, hwilkas son Lhfd. Frih. F. G. Str. lär försäldt det till "Krigs-Commissarien Almquist", trol. stalden C. J. Ludw. Almquists fader (söf. af "Tre Fruar i Småland," en skilling som i mycket

*) Skriftoeknen Kårda är numera $22\frac{1}{8}$, sedan i kraft af K. br. b. 17 Dec. 1827 förra Bestorp 1 mil med Anniene masugn lades hit från Forsgheda fru i Westbo.

rör sig inom denna ort). Sedan egdes H. af Sekt. Hané, som 1813 sålde det till Grosshandl. i Hamburg J. Philip Peterssen, f. 1772, † 1835, hvars enka Fru Emilia Charl. P. f. Eckerdt nu till omgifningens stora båtnad eger detta gods. Derunder lyda 34 torp. En arbetsinrättning uppehålls af Fru P. som aldrig tillåter dem som vilja arbeta sakna förtjenst. Förlusterna betäder inrättningen. e) Atten Stjerna egde H—a på 1600talet. Arw. Stjerna t. Hörda och Lagary (g. m. Märta Sonne) † här 1641, 60 år gam. Har gifwit kalcken 1626 och kyrkans dopfunt 1639. Säteriet har mest haft gemensam egare med Herrestad. 2 mtl deraf äro nu gifna af Enkefru P. till hennes fosterdr. Frihnn Emmy Rappe. f) Hejda 1 mtl ofm. utan egen åbyggnad lär alltid haft samma egare som Beestorp, hwilket nu i eccles. hänseende hör till Kårda, men ännu i civilt till Forsboda i Westbo. Familjen Hanss gamla wapen finnes ännu måladt på fensterrutorne i B. som nu kallas Amime, sedan Lgm. Danwardt på B—ps egor anlaggd ett Jernbruk med masugn under detta namn dit säteriets byggnader flyttats. Efter Hand egde släkten Hjulhammar B—p. Nils Neuterhielm utbytte det till frälse. Fru C. Gyllencornett egde det wid 1730. C. G. Neuterhielm 1740. En Kammarherre R—m sålde det wid 1780 till R. Råbinnan Ebba Chr. Ruuth, som förenade det med Källunda fideicommiss. Denna R. råbinnna war född Sjöblad fästade wid Ruuthska fideicommisset "Sjöbladska Stipendiet," som tilldelas en Studerande i Lund af Werio stift. Råntan är 10 R. R. B:o. Se Samll. af Stipendieförfattningar, Lund, p. 107 f. g) Ett gammalt Ulfparregods. Gunnar Gröpes ättling Thorkten Ulfbane hade sonsonen Knut Abjörns. g. m. Ragn. Påfwelsdr Bjugg af dansk Rådsherreflägt. Sonen Måns Knutsf. upptog modernewapnet "en sparre of. en lind" sedan lindlöf och tillnamnet Bjugg. Dennes sonson Måns Påfwelsson Bjugg war Ethll. på Numlaboda slott i Tweta 1452, Ridd. af St. Britas Orden. (Från den nämnde förfadren Abjörn el. Ambjörn räknade Forstena släkten med lika sköldwapen sig härstamma.) M. B—s sonson Måns Påfwels. war Ethll. i Små. 1544. G. m. Elin Bölja. Hans sonson

1. Måns Ericf. fref sig till Källunda. Ethll. på Kalm. Slott 1579. Bodde på R. 1572. Det nämnes dock som frälse 1543. 1593 underfref M. G. t. Källunda Ups. Möt. beslut bland Werio frists adel. Bland Capellanerne i Wr. stift är ock då Paulus Ericf. subscripior. Dwisst em en Hofprest på Källunda eller Capellanen i Kårda (Hånger).

2. Eric Månsf. t. S. Ethll. i Jönk. 1609. 11. Introd. 1625.

3. Magnus Ericf. Ulfparre t. R.

1640. Öfste, g. m. Ol. Månesköld. En Lars U. nämnes som egare 1638.

4. Eric Månsf. U. t. R. 1686. Kap. g. m. Anna Soop.

5. Gör. Ericf. U. t. R. 1700. Löjtn. g. m. E. Stafe.

6. $\frac{2}{3}$ tillhöra 1724 Eric U—s arff. $\frac{1}{3}$ D. Lillienbergs.

7. Frih. Eric Sjöblads arff. 1725. (Er. Sjöbl. fref sig till Hårsta, Fogelsta, Dannäs och Källunda).

8. C. U. Bonde 1748.

9. B. Amir. Frih. C. G. Sjöblad

stiftade deraf åt sin dotter Ebba g. m. R. R. Gust. Knuth ett fideicommiss, hwilket sonen H. C. Gr. Eric Knuth fick öfverflyttadt till en skänst egendom Gunnaröf.

10. Carl Danckwardt Egm. Egare

fr. 1810. F. 1786. St. i L. 1801. Egm. i Kalmar Lagf. 1820, g. m. F. C. Ridderberg. Egenheten består af Stora Källunda 3 mtl, Lärarp 1½, Bössaryd 1 Höf; i ½. Veestorp och Sejda 1¼ samt 29 torp.

h) Tillhörde en Dressing, ättling af en kämpe wid Warne 1446, stamsfar till Grefl. Liljenbergska familjen. Lagm. Daw. Liljenberg, Hshd. i Sunnerbo ic. stiftade häraf ett fideicommiss, som nu innehafwes, utgörande Wallerstad 1½ säteri, 1½ stätte, 1 frälse, Gölfsaryd ¾, Kasarp ¼, af f. d. Ryttnst. Daw. L—g *).

Kärvas äldre skriffätt ses i Kherdeserien. Herrestads och Mästa sjöar äro omgifne af mindre. Afskafningen af wårsåbet, som är hafre, blandfäd och något korn, är 4:de och af wintersåbet, som

*) Som här är ett Liljenbergiskt fideicommiss, torde skal wara att något utreda denna slägts inwecklade och ofta med mistag framskällda inre förhållanden:

Eugenius Dressing, adlad 1446 för tapperhet wid Warne, hade en ättling Joh. Dr. som infom till Sw. g. m. en dtr af Peder Nilss. t. Gullunda, hwilkas son

Knut Dr. hade sonen

Jöns Dr. Borgmst. i Sala 1658.

Daniel Dr. Borgmst. i Grefjö, † 1683.

Eric Magn. Dr., adl. Lilienberg 1705 (n. 1431). Afsesf. Hshd. i Färs m. fl. härader.

And. L. Kammarherre, † barnlös 1743.

Dan. Dr. adl. Lilienb. Hshd. i Östbo m. fl. h. Afsesf. g. m. 2) G. M. Stiernflo, dtr af Hshd. i Westra h. And. Dan. St—o, adl. 1692 (n. 1244).

Johan Dan:st. Dr. adl. L—g Landsecr. i Jönk.

Dan. L—g Ryttnäst. g. m. G. Lofshöld.

Daw. L—g Egm. sistaren af Wallerstads sid. com. adopterad Frih. † 1787.

Freder. L—g Öfl. R. S. D. adopt. Frih.

Dan. L—g Ryttn. Stiftarens brotson.

Dan. Knutsf. Dress. Bergmäst. i Fahlun.

Daniel Dan:st. Dr. adl. 1719 (n. 1611) Säf. Öf:ste med bibehållet namn.

Friherrel. Lilienbergska ätten n. 273.

J. G. Liljenberg, Presid., sedan Grefwe, son af Hshd. i Östbo Dan. L—g. Fick på sitt Friherrenummer intaga bröderne:

Er. Gust. L—g, General-Löjt. G. S. D. † 1770 ogift.

And. Dan. Stiernflo Lilienberg Egm., ändrade namn 1751. Stiftade Agerny i Skåne till St—o Lilj:st fideicommiss. Han insatte i detta fideicommiss Stiernflo-Liljenbergska stipendium, som nu utfaller med 33 Rr 16 fl. Wo till en Juris Stud. i Lund. Se Samling af Testam. oc. i Lund p. 73—81. † ogift 1777; samt broders,

Carl Freder. L—gs, Gen. Maj. g. m. U. G. Bonde, son

Carl Henr. L—g, Öfl. i fransk tjenst; lifsom och Egm. Daw. och Öfl. Fr. L—g, se ofwan.

är råg, 6—7:de kornet. Det sednare blir allt allmännare. Mosfarne erbjuda starr och hårdwallen ljung till bete åt kreaturen och wedbrand, men ej timmer åt egaren. $\frac{99}{100}$ af folket äro torpare, som bruta andras jord. Folkmängden är 1075 i 202 hushåll.

Arbetsföreningen på Herrestad hade 1843 ett grundkapitel af 2497 R:r Rgd; för råntan inköpes ull och lin, som utlemnas till de fattige att spinna och väfva; sedan säljes det tillverkade till den mestbjudande, stundom enl. accord till frigsfolks beklånad o. d. En inrättning, till hvars efterföljd man alltmer skall finnas benägen, i den mån hjertat hinner bli förståndigt och förståndet att bli hjertligt.

Kyrkan, belägen 8 m. fr. Werö och 8 m. fr. Jönköping, står på kronogrund, byggd af sten, 47 aln. lång, $16\frac{1}{2}$ br. af $9\frac{1}{4}$ aln. murhöjd, med rund gafsvel och chor, som har 2:ne affatser. Man anser att, förrän kyrkan här byggdes, Gudstjenst hölls wid Stenforset i Alftöta, aftaget i Lilj. o. Br. 5 och 6 h. pl. XXXIX. Den n. w. kyrkans älder obefant. Wid altaret stå utbyggna i sten på hvar sin sida om altaret en Måns Ulfsparre och hans fru, man säger Öfft. M. U. och Elisab. Månstöld (Kapt. Måns U. † 1705, g. m. G. Lwingstone, † 1749; Kapt. Måns U. 1682, g. m. Marg. U. war Baron). Ulfsparregrafsven är under altaret. Gamla wapen brista ej på väggarne. I bosdynan på altaret sages Måns Ulfsparres skägg vara instoppadt, hwilket varit särdeles ymnigt. En ny dyna är dock gifwen 1839, då den gamla undanslyttades. Skalken med patén väger 40 lod; winkannen 76. Inskriften upplyser, att hon är gifwen 1660 af Elis. Månstöld i testamente efter hennes f. man M. U. till Källunda, Öfna, Hångelö och Hindriksholm. I Sakristian står en elekista med en mängd i trädet utfurna grupper af djur och menniskor, i frigs och fredstillsstånd, skänkt 1739 af B. Amiral Bar. G. Sjöblad. 2 stora silfverljusstakar har han gifwit i testam. efter sin fru Beata Chr. Sparre. Stjernegrafsven på K:gården nedrefs 1829. Petersenska grafven är murad nere i jorden.

Sk. serics.

1. Dn. Gaquinius Decanus de Kerit nämnes jemte Goth Presbiter de Bernamo 1238.
2. Dn. Arvidus de Karidhum war 1310 god man i en twist mellan Gureb Nilss. (Drenthjerna) och Munsfarne i Rydala.
2. Brudbo Plebanus i Kärythom, 1333. Förde Drenstiernewapnet. Hade Bisk. Carl i Linköp. till gäst nämnde år. Se DelaG. Arch. XVII. Bih. p. 44.
4. Benedictus.
5. Laur. Johannis. Subscr. 1593.
6. En Bengt war här "i stora böden" (1602).
7. Petrus dog 1643.
8. Hieron. Canuti möjl. densamma som Giermund Flyberg. Det förra namnet läses i en bedicat. 1642. Den sednare nämnes i n. 236 i Arch. Smol. Om begge säges att den befordrade war forut Husprst. G. G. † 1686. En Gabr. Wikstadius befullmäktigades nu af Doms Cap. Carl Sjöblad och Forsaml:ene klagade. R. Ut begärte Conf:ii förklarung huru W. kunnat praktisera till sig Kyrksäckarna. W. aflod frivilligt. Se Bondstorp.
9. J. Wiridberg 1689—1716. F. i Långaryds (ej Hänger) sn.

10. Joh. Thoranius 1716—32. † 33. S. m. N. Bojsman fr. Kerholm *).	41. Pst. 48. Comst. i Korsberga 57. Prost 84. Contr. Prost 90.
Dottern Cath. född i Carelen, blef g. m.	13. P. Collander 1797†1806.
11. Mag. Thelin 1732†75. Resp. på psim. 40. † 75.	14. C. F. Mellin 1806—22.
12. Gudm. Nylander 1776†95. F. 1722. Fabr. K. i Åker. St. i U.	15. Joh. Ljungstedt 1822†29. 16. A. W. Mellin 1829†33. 17. Jonas Blomén 1833— Prost 1838.

II. Hångers socken. (Anner). a)

Stattehemman.		
m:tl.		$\frac{1}{3}$ Inåkten.
1	N. Brusås.	$\frac{1}{3}$ Kloen.
1	Hånger.	$\frac{1}{2}$ Lönehult.
$\frac{1}{8}$	— Klofarteg. h).	1 St. Ryd d).
$\frac{1}{2}$	Röshult.	$\frac{1}{2}$ N. Ryd d).
$\frac{2}{8}$		$\frac{3}{8}$ Rånaföp d).
		1 Sanna e).
		$\frac{1}{2}$ Wäberås f).
	Fräsehemman:	1 Örestorp el. Kylvhof, säteri g).
1	S. Brusås c).	$\frac{11}{2}$
$\frac{1}{2}$	Drakaryd.	$\frac{14}{8}$ **).
5	Hånger c).	

a) H. anner till Kärda, är 1 m. lång, $\frac{3}{4}$ bred, gränsande i Ö. t. Wiböfjern, i S. t. Dannäs, i W. t. Kärda, i N. — enl. Chartan — till Bernamo. (Chartan synes ock fordra att H. räknas såsom gränsocken till Hvitaryd i Kronob. län. b) $\frac{1}{2}$ oförm. af Gr. Sjöblad förpantadt 1700. Köpt till skatte 1755. c) Gref. G. Bonde före 1740, då Nils Bonde blef egare. d) Gabr. Kyhle köpte a 3 pc. Sedan war Gr. Sjöblad egare. 1740 Östt Bar. Christer Horn. På S. Ryd, N. om gården, stå i cirkelform flera rejstenar på en jern plan, der Domarsäte anses fordom ha varit. Forncultstället synes deremot ha varit på Klintaberg SW. fr. Hångers kyrka, derur en bonde en tid före jul hörde en gäll stamma ropa: bed Wörtasuggan packa sig hem, ty hennes barn är fallit i elden. Han hemkom och omtalte hwad han hört, då i detsamma en trollqwina sprang ner från ugnen och störtade på dörren. Man fann efter henne en littel med den bästa wört och förstod nu, att hon stulit in i sin kittel krasten af bondens bryggd,

*) Man erindre sig Bojsman, som sprängde sig i luften 1577 i Wenden i Lifland, jemte 300 adl. fruar. Fejr. Verätt. IV D. p. 12.

**) Till kyrksocknen H. hör desutom Fröse Skate i Westbo härad, Fordheda sn. Den utgör enl. Profen Bloméns förteckning: skattefrälse: Fröse Söreg. el. Skärret $\frac{1}{4}$. Fröse, Lunden $\frac{3}{8}$ samt purt frälse: Fröse N. $\frac{3}{4}$, Fröse S. $\frac{3}{4}$. Fr. Kulan 1, Fr. Lilleg. $\frac{1}{2}$, Fr. Högeg. $\frac{1}{2}$, Hallabada $\frac{1}{8}$. S:a 4 $\frac{1}{2}$. (Oförm. $6\frac{1}{8}$). Således kyrksocknens mtl 18 $\frac{3}{8}$. Enl. Matriklarne skulle skaten wara $6\frac{19}{24}$ ofm., $5\frac{7}{24}$ sm. Wid walet 1822 upptog längden, som erkändes, $22\frac{7}{8}$: $20\frac{1}{8}$.

hvarföre den efter wanan misshaktas. Något ligger till grund för sagan; ty en fittel, som jades varit Wörtsnuggans, war gifwen till kyrkan och bortfälbes 1842, enl. Com:st. Engströms uppgift. Se 1 D. 165. e) Arfw. Hågerflycht egare. f) Kallas Wårås. I Wårås Hånger(yd)s s:n bodde Jugemar Jönsson, som war Carl v. Linnés farfarsfar. Se häröfw. 2. Switarud. Joh. Hindrichs. Reuter köpte W. Dan. Lillienbergs arff. egde det sednare. 1740 Henr. Aminoff. g) Bebyggdes af Ösköjtn. Ryhle. Innehades 1730 af Lena Stafe. 1740 af L. v. Rorendorf. Sedan bodde här Öf:skan Sandberg, som gaf en winkanna af silfwer (24 lod). Derpå v. Presid. i Göta Hof-R. P. v. Schaeij † 1761; sedan sonen Hof-R. R. J. W. v. Sch. och efter honom mågen Bar. Kn. Sparre, som bortpantade R. till B. Bergwall såsom Com:st. i Länno. R. ligger wid Widöftern. Ar nu bondgård.

Hånger war socken med fyrka reban 1299. Sacerdos de Hångor fick 3 öre i Skh. Genjuts i Fryeled testamente. Folkmängden 1840: 617 i 117 matlag.

Kyrkan, $1\frac{1}{2}$ m. fr. Kårda, 7 m. fr. Werid och 9 fr. Jönköp., är af tråd, 32 alm. lång, 12 br. 17 hög (till takåsen). Kalken är gjord för en Jontorps kyrka, trol. ett byte fr. ett frig i Skåne.

Com:st. längd.

1. Paulus Erici Subjer. 1593. Se öfw. wid Källunda.
2. Petrus; dog som Skh. i R. 1643.
3. Joh. Krof. Kom härifr. till Långaryd sacellani 1661.
4. Joh. Magni Gumelius. Kom sedan till Forsheba pastorat.
5. Chyhr Duse N. Dufens, † 1668.
6. Pet. Melander 1670. Fadren Kapsten. Sägdes död 1714 och efterträdd af n. 8. enl. en uppgift.
7. Laur. Wallenius. St. i U. 1672. Dog som Com:st. i Kårda.
8. Magn. Nowallius 1710†1753. F. i Moberda pastorat Öhes s:n 1670. St. i L. 1702. Prst 04. Kallas Wårås den starkt.
9. Nils Bolmeer 1755—71. Se Gesm:st. I. i Skåstads och häröfw. 2. Switarud. War g. m. Agn. Nowallius.
10. Mart. Bolmgren 1771†1812.
11. N. N. W. Wellin 1812—29.
12. J. F. W. Ström 1830—42.
13. C. J. Engström 1842—. F. i Skede 1810. St. i L. 1829. Upp. 31. Prst 35. Fabr. Dwart:ms. wid Smål. Hufarar.

7 §. Åfers pastorat.

12. Åfers socken. (Moderförsaml.) a)

Slattehemman:

m:t.f.	$\frac{1}{2}$ Ömarv.
$\frac{1}{2}$ Broddarp.	$\frac{1}{2}$ Gjölsafv.
$\frac{3}{4}$ Bäckbo.	$\frac{1}{4}$ Gölgåås.
$\frac{1}{4}$ Bohult.	1 Håradsföy.
$\frac{1}{4}$ Björnaryd.	$\frac{3}{4}$ Hagstads.
1 S. Gallås.	$\frac{1}{2}$ Harsjalt.
	$\frac{1}{2}$ Högabråten.

$\frac{1}{4}$ Häradsö.	$\frac{3}{8}$ D. Starife, Fältfärdsgefallsbof.
1 Klefshult (Gjfwg. b).	$\frac{1}{4}$ W. Starife d:o d:o.
$\frac{1}{2}$ Kyllås.	$\frac{1}{4}$ Malyd Gulug. Fältwäb. bof.
$\frac{1}{4}$ Kafwerhd.	$1\frac{1}{4}$ Aker prstg. e).
$\frac{5}{8}$ Linnås.	$\frac{1}{4}$ Föreberg S. Capellansbof. d).
$\frac{5}{8}$ Ljungberg W.	$\frac{1}{8}$ Väckebo.
$\frac{1}{4}$ Ledås.	$\frac{1}{4}$ Häradsö.
1 Näsfeberg.	$5\frac{1}{4}$
$\frac{1}{4}$ Norkebo.	
$2\frac{3}{4}$ Näsja.	
$\frac{1}{2}$ Ryd.	
$\frac{1}{4}$ Stenshestra.	
$\frac{1}{4}$ Ugglekull.	
$\frac{3}{8}$ Ulleshult.	
$\frac{1}{4}$ Wipparp.	
$1\frac{1}{8}$ Malyd.	
$\frac{1}{2}$ Abbebo.	
$17\frac{5}{8}$	
	Frälsehemman.
	1 Wasfeberg e).
	$\frac{1}{4}$ Wasfevall.
	1 St. Elgebo f).
	$\frac{1}{8}$ U. Elgebo l).
	$\frac{1}{2}$ Föreberg.
	$\frac{1}{2}$ Galtås.
	$\frac{1}{2}$ Grytås.
	1 Ljungberg D.
	$\frac{1}{4}$ Ljussegren.
	$\frac{1}{2}$ No.
	1 Näsja D. g).
	$\frac{6\frac{5}{8}}$
	$29\frac{1}{2}$ *).
	Kronohemman:
$\frac{1}{2}$ Föreberg Fältwäb. bof.	
1 Gult Cornettsbof.	
$\frac{1}{4}$ Hylteryd Fendr. bof.	
$\frac{3}{4}$ Näsja Fendr. bof.	

a) Aker, moderförf. i ett Consiſt. paſt. i 3:dje kl., 2 m. i längd, $\frac{3}{4}$ i bredd, gränſar i D. t. Toſteryd och Hagshult, i S. t. Bernamo och Käſſjö, i W. t. Menhöga och Stengårdshult i Mo härad, i N. t. Bonſtory och Byarum. b) Clewahult 1216. Se (S. D. n. 829). Bonden Måns i Klefshult hade ſonen **Johan Agrell** (af Ager = Aker) f. 1666. Om han åter upptog namnet eſter en frände **Nic. Petri Agrelins**, St. i Ups. af Smål. nat. 1647, hvilken utg. ſom Borgmſt. i Warberg en Swenſk Räknebok, upplaggd i Sigm 1655 och Göteb. 1672, känna wi ej; liksom ej om han war ſlägt till **Nils Agrell Smol. Rh.** i Helsingborg 1691 **). Men **Joh. A. Br. o. P.** i Willſtad hade ſönerne **Sam. A. Rh.** i Linneryd, **Dr. L. N. D. G. W. A.** s, **Orientaliſtens**, fader, ſamt **Ab. A. Com:ſt.** i Örenna, hvars ſon **A. A. Agrell** war **K. Hofpred.** c) Om Klokkarebolet $\frac{1}{2}$ kronohem. ſe n. 588 och 589 i T. XI af Arch. Smol. Det biſkölls då att det, ſedan förmebl. till $\frac{1}{4}$, ſid fortſarande bliſwa under den "ſtrina" prſtg. i A. d) För Capellanen i Käſſjö, $\frac{1}{4}$ m. fr. Aker, $1\frac{1}{4}$ fr. Käſſjö. e) **U. B.** tillhörde Öref G. Bonde; ſedan **N. Bonde** 1740. På Weſtra Wasfeberg anlades 1810 **Vomſjö masugn** af **Brutſpatr. Bar. G. Villſcerens**. Tillhör nu Öref **Jac. Eſſen Hamilton** på Hörle. f) På Elgebo grund är wid "Öſtra

*) Dfm. 37 $\frac{1}{2}$, enl. Fordeb. utdr. el. 22 $\frac{1}{4}$ ſkatte, 7 krono, 8 $\frac{1}{2}$ frälſe. Sista matrill. har 38 $\frac{1}{2}$.

) Obekant för Förf. om **Canzlfr. O. Agrell, ſon af **Rh. Jonas Agrell** i Hyby, war dennes ättling. Men **Jon. Agr.** fallas **Smol.** nägorfädes.

ån" Elghammar, ett jernbruk, med en stångjernshammare med en hård och manufakturverk anlaggd 1840 af n. w. egaren Brufspatr. Åferlund, för 600 Skppd tillverkning. Enl. femårsberättelsen 1843 p. 13. är här nu också en kniphammare med åsffa och en spifhammare. Stora Elgebo bebyggdes 1813 på ny plan. Det köptes först af Pehr Strömberg, men uppstod först som en af ortens wäcraaste sätesgårdar, sedan A. Åferlund g. m. Magdal. Bergwall här uppförde stor Corps de logis med flygelbyggnader, wacker trädgård, stor labugård, anläggande ett stål-trädsdrageri 1815, ett lädergarfveri 1822 m. m. g) Köptes ock af Pehr Strömberg. Egdes 1728 af Cassa Ståle och des syster. Sedan af Petr. Kererus.

Åfer, Åfer nämnes som socken i Sw. D. n. 1010. 1275. 1316. 1320, kanste ock n. 1534 från åren 1290—1307. 2:ne åar genomskära denna socken. S. ån kommer ut en sjö i Bondstorp och genomrinner en del af Byarum, förrån den hinner till Åfer. Här drifwer den utom Elghammars jernbruk, Stensö pappersbruk, anlaggd 1836; eges af Pappersfabr. Carlsson. Westra ån, hwarwid Komjso masugn är anlaggd, kommer från en sjö, också i Bondstorp och förenas med den östra i Långassjön inom Åfer. Den går sedan ner i Bolmen förbi Jorsheba. Fries yttar om vegetationen i Åfer: "Westra Smål. är mest bewuret med Erica vulg. och Scirpus caespitosus. De täcka alla öppna torra och wåta ställen. På oodlade orter Pini, Vaccin. Empetrum, Linnaea; men i socknen Åfer wägear jorden åfwen att frambitnga dessa, blott täckt af Lichenes, — i ångar Aira flexuosa..." Hisinger anmärker att wid Klefshult är en granitartad gneis med lager i N. o. S. men att der granithällarne beröra jordbrynet de undergå en så stark afvittring att de sönderfalla till groft grus, ej olift Finnarnes Kapafivi. Jordna stogselbar anses ha werfat en desaggeration.

Norr om Åfers kyrka wid torpet Korsbro står ett af Liljegren med jernband hopfogadt, förut sönderslaget, stenfors med runor, som i Bautil (n. 1034) orätt föres till Wernamo sn. Lilj. N. U. n. 1612. Det är 5 aln. högt, 1 qtr tjockt af gråsten; tverkorset är af 1 alns längd, ½ alns bredd. Säggen wet att en fältherre, t. o. m. heter det, en polst, är der begrafwen. Enligt en annan årtigt har det utmärkt kyrkplats, förrån kyrkan hann uppbyggas. Wi anse troligast, att här varit kyrkplats och att korset är uppsett öfwer en person. Gahn säger att runorna på andra sidan äro borta. Der har således sunnits dylika. Och instriften här wisar nog tydligt selande ord, som torde stått, om ej på andra sidan, dock på ett annat dylikt närstående och motsvarigt kors. Här läses man — urs — fi . a — grp — f . kl — mi — . Någorstädes är anmärkt att i trakten bodde nu flera medlemmar a

den gamla Drenstjerneätten med namnet Giurd eller Gurd (Sigurd). Omfr. forset finnas några pyramidformiga stenar af ungef. 2 aln. höjd. Dylika fors, ofta med våra runor och på vårt språk träsfas i Britannien, der Skandinaverna koloniserade sig i "omwändelsetidewarfwet;" t. ex. på ön Man wid Kirf Michael, på Kirf Andrews kyrkgård, wid Kirf Braddan, på Bewcastle kyrkgård i Cumberland, wid Ruthwell i Skottland.

På Marys gårde ser man ett stort stenör framför hvilket stå 3 resta stenar i rad och 2 framför dessa. Se pl. 54 i Sjöb. Samll. 3 D. Beskrifn. p. 149. På medlersta stenen af de 3 står en man i Riddarrustning. Deröfwer ett fors och 178 på ena sidan, 170 på andra sidan om forsets mellansträf. Inbuggningen torde utmärka någon gränstillnad mellan krono och skatteandelen af N. verkstädt af den förste Fältwäblen, som bodde här efter 1681, då kronohem:t blef boställe.

1770:	1840:
Jofsur:n war 497 m. 514 q. S:a 1011.	792 m. 803 q. S:a 1595.
Bondhushåll 145.	133.
Torpare 24.	67.

Kyrka skall uybyggas 1845, 65 aln. lång med chor och 30 aln. bred, på samma plan som den gamla, 5 mil fr. Jönköp., 9 $\frac{3}{4}$ fr. Werio, 1 fr. Käfsjö. Collect till reparation af den gamla uppbars i sifftet 1696.

På en ringflocta i staplen läses enl. J. G. L. Arom efter Gus byrd mdcxxviii Alf Nelsi stöpte. Gude oc Jomfru Maria tel lof. linnrats Andreas. Tydligt är, att Curatus Andreas srisfwit Kurat9, men att stöparen i & trott sig se li och i hopdragningen af us blott s.

Åh. längd.

1. Henricus 1307. Sw. D. n. 1534.
2. Petrus 1499. Åh. här i 50 år.
3. Andreas 1528. 1549.
4. Harald B. 1574. Subser. 1593. † 1601. Han kallade hungen för jordens grå här. Red öfwer ett fäud i Långsjö. Hade säblen på altaret.
5. Jonas Jona Dufaus 1601—06. Förut i Lofteryd och Hestra. Son Herm. Dufaus Domprost. Her Jons esterlättna enka i Åker Anna Laris dtr sålde 1615 Sjögarnd i Lofteryd. Alls Jonas D. i ett protocoll af 1646.
6. Nils Åhadwert 1606†24. Förut Com:st. i Wörterp. Någen
7. Petr. Benedicti 1626—42. Hade 18 barn, som alla lefde; 9 af sin första, 9 af sin sista hustru. Förut Com:st. i Tolg och fatt dey och höll thing. Se 2. p. 831.
8. Jor. Jona Kroz, kallat Bisk. Nils Krosius Patruus. Utg. 1627 ett Carmen de Theanthropo i Kalmar 4 ark. Com:st. i Rogberga 1634. Resp. i Ups. 1624, präst. ib. 1629. Kyrkskrifvarne hängdes på bärestången wid hans begrafning.
9. Joh. Swalander 1653†73.
10. Jon. Swalander 1674†98.
11. M. Joh. Swalander 1699†1738. Någen
12. M. Petr. Matin 1738—45. Kom sedau till Grenna.
13. Wagn. Nylander 1745†55.
14. Nils Ljungstedt 1757†95. Måg hos n. 12.
15. Sw. Joh. Ålander 1795†1801. Måg hos n. 13. Sonen Sw. Joh. Ålander. Mgr i Lund 1823. Prst. † 30. Enkan efter n. 15, blef g. m. en bonde i socknen.
16. M. Bengt Bergwall 1802†34 som

stiftets Senior. En Krauss Abbe, som på en resa träffat honom iaf. Com:st. i Lännö återopade honom såsom bewis på svenska presterskapets bildning i G. M:s Hof. Son Wärr. Chr. B. Kh. i Hedw. Kleon. förf. i Sthm. L. N. D. Dottren Märta

Chr. g. m. Profesi. Ågren wid Carlberg. Johanna g. m. Prosten Ljungberg i Fryeled Gufa.

17. M. A. Andersson 1834. — Communiist. i Hjerlanda 1833. Gift med Sophia Swalander. Har 10 barn.

13. Käffjö socken. (Anner). a)

Stattehemman.		Kronohemman:	
m:t:l.		1	Käffjö, Pastoris flomm.
$\frac{1}{4}$	Baggebo, Als Väskaryd.	$\frac{1}{2}$	Mjogaryd, Länsmans bos.
1	Klahult.	$1\frac{1}{2}$	
$1\frac{1}{2}$	Hädinge.		Frälsehemman:
2	Hillerstorp.	$\frac{1}{2}$	Mjogaryd d).
$\frac{1}{2}$	Hökhult Gshög.	1	Stråfved h).
$2\frac{1}{2}$	Käffjö.	$\frac{1}{4}$	Swänö c).
1	Mjogaryd.	$\frac{1}{4}$	Limanstorp.
$\frac{1}{2}$	Marsås.	1	Uppebo d).
$\frac{1}{8}$	Mudö.	<u>3</u>	
1	Stungås.	<u>15$\frac{1}{2}$</u>	*)
$\frac{1}{4}$	Wissebo.		
11			

a) K. Anner till Åker, $1\frac{1}{2}$ m. lång, 1 bred, gränisar i D. t. Åker, i S. t. Bernamo, i W. t. Kultorp och i N. t. Åsenhöga. b) Här och ej i Åkers s:n ligger Stråfveds kulle, der stenen togs till Hörle byggnader. Der på höjden stå 3 stenar i trekant och troll berättas der ha bott, som måste fly af hat till den hvita kon (Käffjö kyrkan), särdeles sedan hon fick hjällan på sig (ringflocta) — tybliga spår af en förchristlig kultöfning på kullen, törhända ock af en cult, i hwars ritualspråk kon hade en wigt och betydelse, som kunnat föranleda det besynnerliga wedernamnet åt kyrkan. St—d 1 m:t:l blef tidigt frälse statte. Egdes 1728 af Nath. Elias Gederstiöld; sedan af Kh. Jac. Hofflings i Bernamo enka Dor. Liliander. 1740 af Petr. Platin. c) War derunder förenadt med St—d. d) Lillhörde Baronerne Sjöblad 1720—42.

Käffjö strefvs Kiepsbo 1290, Kepsbo 1299, Kapsbo 1300 ic. se Sw. D. n. 1010. 1316. 1320. Kiepsir eller Kieffir i Wgtlagen (p. 445) utmärker den som lefwet samman med en frilla. Monne ej sammankonisterne på Stråfveds kulle ännu sedan Chri-

*) Dsa. $15\frac{1}{8}$ statte, $1\frac{1}{2}$ krono, $3\frac{1}{2}$ frälse. Sa $20\frac{1}{8}$. Siffa matrisfen har $21\frac{1}{8}$.

stenbomen antagits i denna ort, wällat stället detta namn? Om arten af dessa sammankomster på berg för hednist gudsdyrfan är äfswilligt upplyst uti Inledningen till detta arbete. Märkligt i detta hänseende är att socknens 2 störste sjöar på Hermelins charta beta, den ene **Käffjön**, den andre **Korsjön**, hwarest de hedniska twagningarne torde stett. 1841 börjades uttappning af Käffjön, som 1843 gaf 200 enbetsläs grof starr. Om ännu 2 berg, ett wid Käffjö sjö, ett mellan Käffjö och Väctaryd på Slungås egor äro folksägner anmärkta i Luneld. Ett stort grafvär på en fulle i Kyrkbyns skog af 160 stegs omfrets och 7 aln. lodrätta höjd öppnades under 11 karlars arbete i 6 dagar 1817, då stattesjöarne blott funno i midten en stenlista af några på kant stående stenar, täckt med 3 flata hållar, deri ett blott 16 tum långt metallswärd och ett förmuradt ben, som lär varit swärdsfäste, men ej tecken till asfa eller skelett. Stenstod ej som wanligt på rörets botten utan $2\frac{1}{2}$ aln. högt uppe i detsamma, war ej som wanligt 6 utan blott 4 aln. lång, blott $1\frac{1}{4}$ aln bred (annars 2 aln.) och $\frac{3}{4}$ aln djup (annars $1\frac{1}{2}$). Det synes vara en tumulus inanis öf. en i fjerran land stupad. En fyrkantig $3\frac{1}{2}$ aln. hög, $1\frac{1}{2}$ aln bred sten kallad Hummesten står i en åker på Käffjö gårde. Se Lilj. o. Dr. N. F. VII och VIII pl. LI, der äfwen anföres att en stad **Ulrike** funnits wid Käffjö, der spår af gatorna ännu utwisas W. om kyrkan. "Den war i flor, då det stora röret anlades." Tyder ej mycket dertill att hedningarne i denna aflågsna skogsort här bibehållit den forna religionsöfningen, sedan wid Wernamo och andra orter wid allfarliga wägar här omkring Christendomen redan wunnit seger? — Åkerjorden, mest mulljord, är här i allmänhet bättre än i Åfers sn.

Kyrkan är af trä, 6 m. fr. Jönköp., $8\frac{3}{4}$ fr. Werio, tillbyggd 1725 och, enl. Luneld, 1775. Sägnes nu vara ljust och i godt skick. Uppgiftes i Smål. Beskr. wara 27 aln. lång och $9\frac{3}{4}$ bred.

R. herde.

Johannes 1634—59, g. m. en Ländsmansdr.

Capellaner:

1. Haq. Magni 1661-88 *).
2. Nils Magni Ingorman **) 1689-1720 ***). F. i Ingaryd, Solberga ****) sn (Kris i Tordeb. Ingarna. Ingorman i Götteryd war fr. Ingaryd i Åhs sn). Förut Com. i Bergheda. G. m. Maria Swalander.

3. Magn. Haqvini Arnelius 1720—21. Bondf. fr. Arnanäs i Hjertlanda sn.

4. Sano Laur. Arnelius 1722—40. St. i U. i 15 år. G. m. enkan efter n. 2.

5. Carl Swalander 1742. Fabr. Joh. Sw. d. y. St. i L.

6. Simon Petri Nordstedt 1742—66. F. 1707 i Dalby, Hultsjö sn. St. i U. 37. Pst 42. G. m. Hedw. Swalander. Sonen Peter N. Th. Dr. Lect. prim. L. N. D.

*) Gf 1668. **) Gf Ingorman. ***) d. $2\frac{2}{12}$; ej 1719. ****) Gf Korsberga. Allt rättadt efter Rogbergsta ms:it — till prof på aftryckningen anfördt.

7. N. Jon. Nylander 1768—88. Se Khl. i Kulltorp.
 8. Abr. Almén 1788—1800. Se Khl. i Kulltorp.
 9. Carl Lund 1801+22. Bar G. O. i Åbo Hof-Rätt och i R. Kammar-Coll. förrän han blef prest. Skref franska och latinska bref utan lexica. Sid 1787 en sjukdom i allo lif den s. l. predikosjukan, funnande än ej tala, än ej tiga. Hans egen utförliga beskrifning af 1809 träffas i Lagergrenska Samll. *).
 10. G. J. Unnerus 1822—

§ 8. Skaten i Mo härad.

14. En andel af Stengårdshults socken. a).

Skattehemman.	$\frac{1}{2}$ Tranhult.
m.t.l.	$\frac{1}{2}$ Bubbary. Ruffnst. kost. wid Jönk. Inf. Rgte.
$\frac{3}{4}$ Sandsebo.	$\frac{1}{4}$ Sandsebo.
$\frac{1}{4}$ Bung.	$\frac{1}{4}$ Bung.
$\frac{1}{4}$ Kiåshult.	$\frac{2\frac{1}{4}}{4}$ **).
$1\frac{1}{4}$	
Kronohemman.	
$\frac{3}{4}$ Gwirschult.	
$\frac{1}{2}$ Lindhult b).	

*) Då denna psykiska sjukdom i våra dagar anses för något oerhördt, som väckt lifa oförhåndsiga hatare som beundrare, må ur G. Lunds själsbeskrifning något meddelas, så att om den åter utbryter, något må allmänna vara kändt om sjukdomens art. (Lund ansåg denna åkemma ännu 1809 såsom en inspiration). Han anfölls deraf, då han 1 G. i Åbo. 1787 red att predika i Onessjö. Först stjfnade händer och armar och födo raft upp i wädrret. Slafnade sedan. Håsten gick fram med honom till kyrkan, der han afstfades stum. Då han sedan börjat tala, kunde han ej tiga; höll nu förfärliga straffpredikningar för det omkringläende folket. Han fick se syner. I himlen såg han R. G. III och alla Excellenser och pralater wid ett bord med liförer och läckra rätter. En annan gång såg han Eurovas alla Keffare och Kungar med kronor på hufvudet, men hwilka började luta till fall och ramlade den ena efter den andra. I helwete såg han eld och talte derom för folket. Kommen till fri rörelseförmåga, började han skrifwa "Domegäbref" om sina syner till Bisk. Wallqwist och Dom-Capitlet, till Häder och landsbyggder. Hade samtal med Gud. Satan slög ofta öfwer honom. Afte så med en häst och kärra omkring hwarthän hästen wille gå, som dreg honom först till 6 mil ofwan Philisvstad i Wermland, sedan till Wirserum i Kalmar län, hwarunder han likwäl mest gick, tills fötterne särades, så fastlåstes wid sterna. Led grusligt och omwärdades af ingen, hatad eller beundrad för sina tal. Inlöstes slutl. på hospital, kom ut, blef Gernst. men alltid i hög grad behymerlig, nästan till för stor grad att tjensigöra som prest. Märkligt är att det som af hans ännu qwarwarande förstånd inswändes, säges merändels "af Satan." — Här må wäl ej "Läseriet" ha varit sjukdomens orsak. L. war förut ej känd för annat än "wanlig gubafighet" och rörelser, liknande hwad man nu förklar med läseri, funnos ej wetterligen till i Westbo 1787. Må man emellertid hwarfen försölja eller försälja sika symtomer, men med barmhertighet och kärlek wärda de hemstföte.

**) Numera är blott $\frac{1}{2}$ Bubbary krono; det öfriga skatte.

a) Moderförsaml. i ett Cons. past. 2 kl. med 4 amnerer i Mo härad, Jönköpings län och Skara fiist, med kyrkan belägen $4\frac{1}{2}$ m. fr. Jönköping. Den öfriga andelen af Stengårdshult är $14\frac{1}{8}$ förm. hem. Alltsammans ses i Häradskrifware J. G. Skelunds uppgift för Tweta, Wista och Mo härader, längre fram, likväl anmärkt att denna del af Stengårdshult ligger i Östbo, fast den flyttats i Jordeboken in i Mohärad; men staten har sin plats i Östbo härad enl. Jordebook öf. K. Mts o. Cronones Ordin. o. G. O. räntor i Östbo härad pro Annis 1725—33 i Lag:ka samll. Denna state skuter som en til in emellan Bondstörps, Åfers och Åsenhöga (Östbo andelen) snar, som äro gränsen åt S. och S. J. N. gränjar staten till Stengårdshults andelen i Mo härad, i W. till S—ts ena Anner Waldshult. Sandsebo ligger der än ur Råsjön faller in i Stensjön, sedan himmande Nisfan i Dreyds sn. b) Vidhult i Skelunds Jordeb:s utdrag.

9 §. Staten i Westbo.

15. En andel af Åsenhöga socken. a)

Skattehemman:	Frälsehemman:
m:tl.	
$\frac{1}{4}$ Guntilstorp.	$\frac{1}{2}$ Aberrakull.
$\frac{1}{2}$ Häfentorp.	1 Granstorp.
$\frac{1}{4}$ Hestra.	1 Ingary N.
1 Ingary S.	$\frac{1}{2}$ Skärshult.
$\frac{3}{4}$ Mo.	$\frac{1}{4}$ Svenskshult.
$\frac{1}{4}$ Skärshult.	$\frac{1}{4}$ Skarköp.
$\frac{1}{2}$ Bertorp.	$\frac{3\frac{1}{2}}{7}$ b)
$\frac{3\frac{1}{2}}$	

a) Se Åsenhöga Moderförs. i Westbo, till hvars kyrksöcken $26\frac{3}{8}$ ofm. el. $21\frac{3}{8}$ förm. mtl denna staten, $8\frac{1}{2}$ oförm. 7 förm. hemman räknas. b) Desse frälsehemman ha i förra seklet tillhört Dan. Killienborg, Carl Ridderborg, N. och G. A. Killiecreuz, Arw. Hågerflycht m. fl.

Ann. 3 Matriflarne ha Östbo härads vastergater följande ordning: Rydaholm, Bernamo, Kärda, Fryelch, Lofteryd och Åfer.

13 Kap.

Westbo Härad.

1 §. Allmän öfverfigt.

Westbo härad har 27 socknar, förenade till 12 pastorater, bestående af 12 Moderförsamlingar och 15 Annerer med 12 Kyrkoherdar och 13 Communistrar. Socknarne ha i Jordboken följande ordning *):

1 Annaröd	} I. Annaröds pastorat.	14 Retteled	} VII. R--ds past.
2 Tälluntesta		15 Understorp	
3 Femsjö	} II. F--ö past.	16 Åsenhöga	} VIII. Å--a past.
4 Långaryd		17 Källeryd	
5 Kårgaryd	} III. K--ds past.	18 Kulltorp	} IX. K--ps past.
6 Östra		19 Önsjö	
7 Österyd	} IV. Ö--a past.	20 Forsboda	} X. Ö--a past.
8 Burseryd		21 Brebaryd	
9 Sandwil	} V. S--ds past.	22 Thorsfinge	} XI. Åhs past.
10 Bofebo		23 Åhs	
11 Willstad	} VI. W--ds past.	24 Källerslad	} XII. W--ö past.
12 Wäraryd		25 Bolmsö	
13 Wåthult		26 Dannäs	
		27 Lannåfer	

*) Upsala Mötetsbeslut af 1593 underskrefes af pastorerna i följande ordning: Forsboda, Bolmsö, Kulltorp, Långaryd, Understorp, Bielstadha, Åsenhöga, Östrådhe, Bursedy, Åsen, Nästila (genom tryckel Nästila). 3 Matrilialarne ordnas häradet: Forsboda, Bolmsö, Annaryd, Femsjö, Långaryd, Östra, Burseryd, Willstad, Retteled, Åsenhöga, Kulltorp och Åhs.

Utdrag af Westbo Härad's Mantals- och Lageringslängder för år 1843.

Socnar.	Areal i R.t:ib	Djörn. hntel	Förmedlade Hemmantal						Folkmängd	Lageringsvärde
			Ställe	Krono	Frälse			Summa		
					Hemman	Pärier	Sk. och Skör			
Unnaryd	34,923	66	27 ¹ / ₂	2 ¹ / ₈	12 ¹ / ₄	5	—	46 ⁷ / ₈	1,582	69,940
Zälluntofta	10,553	49 ¹ / ₂	3 ³ / ₈	5 ⁵ / ₈	5	3	—	12 ³ / ₈	377	16,960
Zemssjö	15,552	29 ³ / ₄	11	1	6	1	—	19	691	33,870
Långaryd	35,941	106	46 ¹¹ / ₁₆	5 ¹¹ / ₁₆	19	3	7 ⁷ / ₈	75 ¹ / ₄	2,660	104,210
Färgaryd	19,162	41 ¹ / ₄	18 ¹ / ₈	3 ³ / ₈	9 ¹ / ₂	—	—	28	1,076	43,318
Hestra	20,829	57 ³ / ₈	16 ¹ / ₂	3	16 ¹ / ₁₆	3 ³ / ₄	—	36 ⁵ / ₁₆	1,177	57,244
Gryteryd	10,275	16 ³ / ₈	3 ¹ / ₈	1 ¹ / ₄	5	1	—	9 ³ / ₈	375	15,910
Burseryd	19,625	53 ³ / ₈	18 ³ / ₄	2 ⁷ / ₈	9 ¹ / ₄	1 ¹ / ₂	—	32 ³ / ₈	1,090	54,176
Sandwif	6,364	9 ¹ / ₄	1 ¹ / ₂	1 ¹ / ₄	1 ¹ / ₄	2	—	5	225	10,630
Bosebo	6,110	17	7 ⁷ / ₈	—	6 ⁷ / ₂₄	2	—	9 ¹ / ₆	243	20,390
Willstads	33,303	78 ³ / ₈	23 ⁷ / ₈	5 ¹ / ₈	13	3	3 ¹ / ₂	48 ¹ / ₂	1,836	86,155
Våraryd	12,705	27 ¹ / ₄	13 ⁵ / ₈	1 ¹ / ₈	2	1	—	17 ³ / ₄	671	29,630
Båthult	8,447	23 ¹ / ₂	7	1 ¹ / ₂	3 ¹ / ₂	—	—	12	427	19,730
Resteleb	39,505	69 ¹ / ₁₆	19 ⁵ / ₈	6 ¹ / ₁₆	15 ¹ / ₈	5	3	48 ¹³ / ₁₆	1,497	81,660
Understorp	22,680	28 ¹ / ₄	8 ¹ / ₂	1 ¹ / ₂	6 ³ / ₈	3	—	18 ⁵ / ₈	831	34,050
Åsenhöga	17,403	17 ¹ / ₈	7 ¹ / ₈	1 ³ / ₄	4 ¹ / ₂	1	—	14 ³ / ₈	705	22,359
Källeryd	18,121	16 ³ / ₄	7 ¹ / ₈	—	2 ³ / ₄	—	—	9 ⁷ / ₈	478	18,760
Kullstorp	21,685	33 ¹ / ₈	13 ¹ / ₂	2 ¹ / ₄	6	3	—	24 ³ / ₄	992	43,095

Socnar.	Areal i T.:b	Öförm. h:m:t:l	Förmedlade Hemmantal					Summa	Folkmängd	Läreringswärde
			Krono	Gfatte	Hemman	Gäterier	Rår och Rör			
Gnosjö	12,821	20 ³ / ₄	3 ⁸ / ₈	5 ¹ / ₈	6 ³ / ₄	1	—	13 ¹ / ₄	647	25,578
Korsheba	12,705	21 ¹⁹ / ₉₆	1 ⁷ / ₈	4 ¹ / ₄	11 ³ / ₈	4	—	21 ¹ / ₂	718	42,927
Bredaryd	14,626	30 ¹ / ₆	2 ³ / ₈	5 ¹ / ₂	9 ¹ / ₂	5 ⁵ / ₈	1 ¹ / ₄	24 ¹ / ₄	1,066	51,860
Torslinge	12,937	17 ¹ / ₈	1 ¹ / ₄	2	5 ¹ / ₄	4	—	12 ¹ / ₂	569	23,800
Ås	15,899	35 ¹ / ₄	2 ¹ / ₄	2	11 ¹⁵ / ₁₆	5 ³¹ / ₃₂	3	25 ⁵ / ₃₂	880	56,765
Källersåb	7,521	16 ³ / ₄	1 ² / ₂	6 ¹ / ₄	2 ¹ / ₄	1	—	10	455	17,150
Bolmsö	29,044	42	3 ¹ / ₄	8 ⁵ / ₈	6 ¹ / ₈	10 ¹ / ₂	1 ² / ₂	29	943	37,900
Dannäs	9,044	24 ¹ / ₂	5 ⁸ / ₈	13 ³ / ₄	8 ¹ / ₈	3 ³ / ₄	1 ¹ / ₄	15 ³ / ₈	626	33,820
Tannåker	4,513	12 ¹ / ₄	—	4	4 ¹ / ₄	1	—	9 ¹ / ₂	259	17,330
Summa	472,668	930	47 ³ / ₄	286 ⁵ / ₁₆	208 ¹⁹ / ₂₄	72 ³ / ₃₂	13 ⁵ / ₈	628 ⁵⁵ / ₉₆	23,096	1,069,217

Westbo Häradsskrifwars-Contor Åbo den 15 Augusti 1844.

G. Th. Wallenqvist.

Westbo härad utgör Jönköpings läns 6:te (sista) fögderi samt i förening med Östbo, Lohärad's Lagslagans 6:te Domsaga, men Werjö stifts 9:de kontrakt, som kom till detta stift 1555 (Thyfel. p. 390). Westbo härad gränzar i Ö. t. Östbo och Sunnerbo, i S. t. Sunnerbo och Halland, i W. t. Halland och Westergötland,

i N. t. Mo härad och Östbo. Det räknas wara i S. o. N. $5\frac{3}{4}$ mil långt och i D. o. W. 5 m. bredt. Namnet är gifwet med hånseende till wäderstrefet inom Finweden. I sigillet af 1660 ses ett W. under en tillsluten krona. **Jordmänen** (enl. D. Nordin): öfwerst en tunn matjords, mulljords skorpa, mest af förruttnad ljung ("ljungmylla"); derunder sandjord, mjälljord, mosjord; sällsynt träsfas lera, aldrig mergel. I mossarne under hwitmossan är en öfwergång till brännorf mot djupet. **Jordbildningen** har mycken werking. Berg och höjder ha ofta sitt inre sammanhang dolbt. Dock ser man, enl. J. Allwin, att den stora bergskedja, som skiljer Småland och Östergötland, inkommen från Westergötland, der Tweta och Mo härader sammanträffa med nämnde provins, utskidar en gren, som ofta utgör gräns mellan Westergötland och Småland och genom Halland går ned i hafwet wester om Halmstad. De watten, som uppflyta i westra sluttningen, falla till Stran, som utfaller wid Falkenberg, och de, som utwälla i den östra, nedströmma i Nisjan. En annan gren utgår från Labergs trakten och sträcker sig rakt genom Mo och Westbo till Femsjö sn, der den wid hörnet mot Kronobergslän i Halländska gränsen, möter en annan, som från hörnet af Wgthd följer gränsen mellan Halland och Småland och tydes förena sig med Hallandsås. Trillesån uppflyter i dess höjder och går in åt Femsjö sn; faller sedan i hafwet mellan Halmstad och Laholm. Den nämnde bergskedjan är genomfuren af Nisjan och Lagan.

Af Jönköp. läns 140,000 och Finwedens 80,000 t:land mäs-sar och får har Westbo ensamt 50,000. Dertfore utgör ett hemmans areal härstädes 635 t:land, då i Wista det har 249, i N. Wedbo 380, i Östra 422 o. s. w. Och dessa mäs-sar och får äro ruiner af fogar. I alla finnas stubbar och rötter på botten. Gela lager af nedfälda tran träffas under gyttjan och mossan. Då erfarenheten styrkt att en mäs-se werer årligen högst $\frac{3}{4}$ dec. linea i höjd, så följer att en 24 fot djup mäs-se är 3000 år gammal och i Finweden, der Westbo wid Bolmens stränder torde ganska tidigt bebyggt, finnas wida djupare mäs-sar, ja sådane, der man på 16 fots djup funnit oförruttnad, i ytan friskt werande hwitmäs-sa. 5000 års ålder måste man således inrymma åt dessa. Detta enligt Allwin. Man ser häraf, att den nyare forskningen sammanfaller med den bibliska chronologien, som wid samma tid antager en werldsofwer-swämning (syndaslofen). Mos-bildningen fortgår. Annu 1538 befallde K. G. I sin fogde i Westbo att fria de stora ek- och bokfogarne från nybyggares intrång. (Arch. Smol. n. 327). Ljungfält uppstå på högländta orter efter stogen; någon gång ett ljung-starr och mos-bewuret, hwarur glefa grässtrån uppstjuta. De nye plantorna wårdas ofta af getter.

Bolmen, som ligger 400 fot öf. hafwet, med en areal af omkr. $1\frac{1}{3}$ qv. mil, oberäknad Bolmsö, som innehåller wid 9580 t:land, är från Sken till Kiljenäs $3\frac{1}{4}$ i längd och midt för Lann-åfers fyrta $\frac{3}{4}$ m. i bredd; den eger sitt utlopp wid Sken. Fallet

från ytan af lugnvattnet till höjden af Skens bruksdam är 4 fot, 4 tum och stiger aldrig mer än $2\frac{1}{2}$ fot deröfver. Om G. Stephens förslag till denne sjös sänkning, se Jönköp. G. S. Handll. XI. h. p. 5. f. jmsr 3 h. p. 30. Förslaget omfattar äfven **Drafsven**, som ligger 10 fot, $10\frac{3}{4}$ tum öf. Volmens wattenyta. **Unnen**, 2 mil lång, ingår i Kronob-län, liksom Volmen, men **Fegen**, 3 m. lång, $\frac{1}{4}$ m. bred ingår i Wstgötland och Halland.

Om **Nissan** och **Lagau**, se ofwan p. 10. f. **Storån** upprinner wid Åsenhöga-höjden, öks genom åar från Ötbo, Käffjöns, Herrestadsjöns m. fl:s watten och utfaller i Volmen. **Villån** nedströmmar ur Drafsven. **Fyllean** ur Fyllen o. s. w.

Wägar bräta ej. Här är en landsväg med anor från hebenhös, "Nisfastigen" eller landsvägen jemte Nissan, sammanbindande Jönköping och Halmstad. Till denne landsväg kommer en dylik från Wernamo öfver Forsheba och Elmstad, som går till Gislawed genom Båraryd åt Götteborg. Omfr. 1800 nedlades landsvägen mellan Willstad kyrky och Nenesmo i Reseledds s:n $\frac{3}{4}$ m. och anlades i stället ny landsväg mellan Willstads och Reseledds kyrkor, som går förbi Burseryd in i Wgtland. En häradsväg går fr. Bredaryd förbi Kulltorp till Tosteryd. En från Kulltorp förbi Gnosjö åt Nisjasfors till landsvägen wid Öreryd; en fr. Kulltorp förbi Anderstorp till Gislawed. Nära Ölmedstad börjar en, som wid Willstad träffar Nisfastigen. På Bolmsö går en öfver ön från kyrkan till stranden gent emot Lannäfers kyrka. Wid wägens begge strandpunkter finnas prämar för öfverfart äfwen med ålön, ställd i sammanhang med skjutsfarten på fastlandet, der häradsvägen fr. Lannäfer går både till Dannäs och åt Sunnerbo. Från Leabo i Bofebo s:n till Gråstihult är förra häradsvägen mot Gislawed nedlaggd, men anlaggd i stället från Leabo förbi Bofebo till Wåstihults kyrkor. En dylik går fr. Långaryd förbi Unnaryd till Densjö i Sunnerbo; en fr. Färgaryd går förbi Femsjö till Unnaryd, derifrån till Åhs och Bredaryd; fr. Långaryd går en till Källerstad och Åhs; en fr. Burseryd till Sandwik stannar wid sjön Fegen, en fr. Hestra slutar wid Örteryd; en från Forsheba, dit Ögfwärdens är flyttad fr. Lunden i Bredaryd, går till Hwitaryd i Sunnerbo.

Om **Jernbruken**, se Åsenhöga s:n, **Marieholm**, och **Anders- torps** s:n **Gyllenfors**. Mineralkällor finnas nästan i hwarje socten; blott Glörje i Anderstorp torde förtjena att här nämnas.

3 **Westbo** med sin **njällfjord** är **hafrebygdens** hufwubort, blandsåden består här af $\frac{1}{6}$ råg och $\frac{5}{6}$ hafre. På en "fjerding" fås 6 tr hafre el. "bland", 1 tra korn, 3—6 kappar "enbar" råg, 2 a 3 tr potatis. 1 tra hafre fås på 12 geom. kappland, 1 tra blandsäd på $14\frac{1}{2}$, 1 tra potatis på 5 b:o. Hafren fås (i slutet af April el. börj. af Maj) 2 år i rad efter korn, der den werlingen kan ske. (Kornet fås b. 20 a 24 Maj). Lärsmessferåg fås på trådesjerd af ståndspersoner och prester samt utbreder sig här och der bland allmoge. Wid misfommarstorka fås knappt 2:dra fornet;

i goda år sås 5:te; 6:te är ofärdt, om ej på Gnosjö Capellans-
bofäälle. Wanligen räknas 3:dje kornet, hwilket intygades från nä-
stan alla församlingar, då Jörf. uppgifvit 3—4:de såsom det wan-
liga. Allmogen gödsjar $\frac{1}{2}$ af åkren med comport af ljung och
granris. Lin och hampa ha ej framgång, men humlegården har
en erportwara. Slogshygge och swedjeland berömdes ännu i Jönk.
H. S. Handll. 3 h. p. 34; men numera gillas det ej af någon,
som skrifwer. För en tunna säd af 14—17 R:dr wärde förstöras
100tals furtrån, som eftertrådas af bråcken och frösorris eller ljung
för en åbos hela tid. Mängenslådes är all odlingsbar jord upp-
odlad. Blott mäsjar och sten återstå; men mäsjen kan uttappas
och lerbotten torde ofta kunna påträffas under moslagren, och ste-
nen kan uppbrutas och läggas till gårdesgården för seller, stogen
till besparing.

Wostapossfötslen beror för mycket af åkerbruket, att ej betin-
gas deraf. Som här ej är råd att ge hästen säd, då enbart hafre-
bröd ofta är en wällust för folket, så är denne dragare här en sällsynhet.
3 Willstads gåll ega 200 bönder 68 hästar. Blott de som skjuta
eller drifwa transporthandel lägga sig till detta dyra husdjur. Orar,
ehuru små, har dock gerna hwar sjerdingss bonde. De 200 Will-
stadsbönderne ha 138 par orar, jemte 637 kor, 273 ungnöt, 2,280
får, 350 getter. "Getabygden" är i synnerhet fring Unnen. Tysfa
får spridas från herrgårdar. På 1 geom. tunland äng sås, utan
ödling, 1 last hö a $1\frac{1}{2}$ Skppb. 3 goda år får hwar person omfr.
2 tor 8 kappor säd till föda. Beskattningen är — betänklig. Ett
exempel! Kulla $\frac{1}{2}$, ett af de sämste hemmanen i det magra Restes-
led, skattar 77 R:dr 42 st. 3 rit. V:co utom obestämbara onera.
Se Jönköp. H. S. Handll. XI. 163 f. Inkomsterna af 1 h.
hem. ha uträknats mängenslådes (t. er. i Resteled och Åhs) wara
af säd, då 24 tor*) sätts a 3:dje kornet 72 tor, el. då utsä-
det afdragits 48 tor = 213 R:dr 16 st. 30 tor potåter = 40
R:dr. Lin, hampa, humle 12 R:dr. Af sadug:dens 25 nöt, 4 hä-
star, 30 får el. getter = 244 R:dr (deraf 14 kor a 8 R:dr, 11
orar och ungnöt a 4 R:dr o. s. w.) S:a 437 R:dr 16 st. Ut-
gifterna: Offentl. bidrag enl. specif:n, ordin. 160 R:dr, extra ut-
gifter 12. Wäglagn. 24 dagsw. med ökar 20 R:dr. S:a 192.
Behållning 245 R:dr. Extra förtjenster upptagas till hälften här-
af, då behåll:n blir 368 R:dr. Nu lede omfr. 30 pers. på
hwarje helt hemman; sål. till hwar persons föda och kläder m. m.
12 R:dr 12 st. eller omfr. 1 st. 8 rit. om dagen. Ringäre är
ingen fångkost i Europa!? (Jönk. H. S. Handll. XI h. p. 161
—165.) Huru är det då möjligt att detta folk ej swälter ihjäl?—

*) På bättre hemman sås 30 tor, neml. 1 ta råg, 5 tor korn, 25 tor
hafre, 5—10 tor potatis, der wid god odling wäl 4—5:te kornet kan sås
af stråsåden, 5—10:de af potatis och 50—100 smålast hö bergas a $\frac{1}{2}$
skppb. Klafbundna nöt fodas 1 för hwar utsädes t.

"Nöden lär nafna konån spinna." Folkets slit är beundransvärd. Bondens slöjd går nära det otroliga, om man lefwer och ser folket i den bördigare delen af Skåne, der Wintren är en hwilofid, under hwilken främlingen tröstar och bränner åt Skåningen, som ofta blott ligger, äter och super. En bondsfamilj i Westbo, särdeles der Dr. Norbin och hans wänner tillämpat associationsideén, är en fabrik i smått. De minsta men redan talande barnen plocka ullen, de små redan läsande karda henne; de större dottrarne spinna den, de fullwerte wäfwä, då modren berisfrån är hindrad. Så kan bonden sälja 100 a 200 alm. wadmal om året. Smöret säljes. Stutarne, då de blifwit orar, säljas "till skatten." Denne utgår berföre årligen någorlunda i tid och man låter beskattnings-systemet fortfara! Öfwerfott till odlingar, som kunde öfa folkets styrka att bära sina skatter, kunna således jällan uppfomma. Dock ha de, som årt förmögenhet, förmått det, då det wisat sig, att jordet i Westbo ej warit alldeles otacksam. Nils i Gult af Onosjö sin sådde efter stenbrytning 9 tor på samma åkerrymd, der han förut blott kunde få 5. Lars i Källerstad, fattig på sin sjerding, oblad på gamla sättet, hade wunnit stälig förmögenhet, då, han följt en tid Profien Hesselgrens exempel.

Folkstammen är den Finwediska. Öfwerwägande härfärgen är blond, Götarnes mest älskade. (D. N.). J. Allwin yttrar, att han, under långwariq wistelse bland folket, funnit att Finwedens, Wärends och Blekings bebyggare äro af samma, ehuru i den gränste forntid söndrade, stam. Finwedens dialect, särdeles i Westbo, anser han mer beslägtad med Angelsariskan, än med Jölandstän. Sunnerbo och Östbo-uttalet *stain*, *bain*, *ain*, är i Westbo snarast *stän*, *bän*, *än*. Men an (en) framför vocal, blir a framför consonant, t. ex. a get, an oge. Deras sägs Dara el. Da'ra, liksom i Afs. Så Jag wat, du wast af weta, liksom i Afs wat, wast af wetan; anseende J. N. att Finwed är Afs: Kär-fog. En by i Forsheba med 1400 tid mofmark, heter Feneftad (Fainesta). Då Finwedens folk far ofwan Finwedens N. gräns mot Jönköping, om och blott till hemmanet N. om den från Laberg mot S. gående bergskedjan, så säger han sig fara till Ögmland. Rh:n i Feme-fjö yttrar: Folkstammens härfärg är mörk, f framför w uttalas som schin, hw som engelska wh. Wj för e höres mest. Rh:n i Gestra intyggar detsamma om f och hw, men om e, att det ej uttalas som diphthong utan som långt a t. ex. Gaftra (Geftra), an, stan, lafwa (lemna). W. Past. i Kesteleb: stammens öfwerwägande härfärg mörkbrun, f uttalas som sch i swart, hw som wh; e som ai: stajn, lair (ler). Rh:n i Långaryd: härfärgen mörkbrun, f t. ex. i swara uttalas schwara, hw som wh, ä som aa (t. ex. gaa (gå) el. som a t. ex. stan (sten); huswäfsfärgen å äldsta klädebräkten mörkgrå. Rh:n i Kulltorp: e uttalas som det tyfka ei: t. ex. ja wajt. Marknad sägs: märten: sw och hw såsom schw, wh. W. Past. N. Nilsson i Forsheba anför: stafwelfer på

ai och aa omwexla, så att man säger både bain och baan. **Pajfe** säges, ej **pojke**. **Hustru** kallas **käna**, utan smålek taladt. Allmänt intygas att **Danneman** nyttjas blott om **gifta män** (**Tha-nith** war äftenskapets gudomlighet); att **lysningar** begäras på ny, hwarwib stundom tillägges, att man flyttar i ny och då huggar timmer. **B. Pastor** i **Kestefed**, som upprepar det nyssnämnda, anför od: **Spinning** och gröfste arbeten företogo ej de gamle på **Thorsdagsvallar**. **Thorsdagsbarn** kunna se spöken. **Enskällabo berg** i **Bredaryd** besöfes fr. **A—d**, der dans hålles *); likaså på **Heligås** i **Willstad** s:n. **Orion** kallas **Tröggerod**. Mellan **Michaelis** och **Jul** säger mängen, då han kan se **Tsjernorna**, hwilken timma det är. Efter **wintergatans** utseende spår man om hösten till **wintrens** art. Man har sett **Hästaberg** stå på pelare och wet att en **stogs-gubinna** wisar sig dansande. Man låter **döttrar** wanligen **ärftwa** lika med söner och berömmar **Wärensdqwinnornas** tapperhet i deras "öppna strid." **Klofe** rådfrågas som orafel och mest **qwinnor** anses för **klofa**. **Flintstensknifvar** finnas här och der; annars wanl. **jernbitar** i **fullarne**.

Folkmängden ökas mer än tabellerne wisa, ty **ungdom** söfer gerna **tjenst** i bördigare orter, emellertid ökas **fattigpersonalen** ej heller till fara. 1800, då **folkmängden** i härabet war 17,304 i 2920 **matlag**, war **fattigpersonalen** 642. 1820, med 18,465 **perf.** hade man blott 533 **fattighjon**. 1840, då **folkmängden** war 23,011, woro **fattighjonen** 855, men hade redan 1830 warit med en **folkmängd** af 21,024 **perf.** 846: således hade under det **decennium** då **bränwinsbränningen** ansågs bland **allmogen** som en "förädling af **Guds plebejiska gäfwor**," ja en **förnam** **näringsgren**, hwilken nu **spredde** sig ut i en större **scala**, **fattighjonen** stigit från 533 (nära 100 **mindre** än 20 år förut) till 846, men under **decenniet** från 1830 till 40, då **Tusenårs Jubilei** barn, **Ryfterhetsföreningen**, **börjat** **allwarligen** **omhuldas** af **Westbo Contract's Prost** och **Presters** **skap**, hade **öskningen** ej **hunnit** sitt **fulla tiotal**. (En tablå! **)

*) Sedan har nu förskunnat. **N. Nilson** **Commst.** i **Bredaryd** yttrar: Sedan **Ryfterhetsgrundsats**erne gripit mer omkring sig har **läsning** blifwit ett **folknöje**. De **bacchanaliske** **upptågen**, de **nattlige** **orgierne** äro **undans** **trängda** af en **bättre anda**. **Gifwe Gud för alltid!**

	födde	böde	wigde	åbor	g. og.	g. og.
1785.	400.	418.	115.	gifte. 2161.	264.	293.
				ög. 1532.	723.	591.
1805.	517.	335.	159.	på egnah. 1664.	685.	582.
1810.	569.	579.	172.	1793.	500.	817.
1820.	588.	409.	142.	1920.	403.	876.
1830.	661.	357.	129.	1962.	428.	937.
1840.	723 ***)	371.	146.			

) Deraf blott 10 **wäkt, således **hwart** 45:te.

Man eger från trycket utgifwen Prosten J. Gaslanders till-
ring af Westbo härads, utgifwet som första stycket i en *Beskrifn. om*
Sw. Allmogen. Här upptagas folkets "sedes wid högtider —
widskapelser, lefnadsfätt i mat och dryck, klädrägt, sjuksdomar och
läsemedel, orternas läge och bestaffenhet m. m." *Ethn* 1774. Ställ-
ningen war då wida bättre än den sedan blef. "Husen hållas öf-
wer allt snygga och stäbade, så att knappt en wärpande höna får
wara i stugan, mindre grisar och kalfwar." — "Allmogen är
i allmänhet wälmående." — "Så wäl i egna hus som gästa-
bud är allmogen sedig, skicklig och nykter, så att den, som är öf-
dig, ofskicklig, slättjesfull, eller öfwerlastar sig med fylleri, swär, will
tråta och slå, anses med förakt och blir hwar mans ättöje." —
"Den som beträdes med uppenbara laster, såsom snatteri, hordom,
tjufveri, falskhet och bedrägeri, högfärd m. m. tåles ej bland dem i
samqväm, utan föraktas och begabbas." Man ser der en bonde
från Unnaryd och hans hustru aftagne i högtidsdräkten, som för-
dom warit allmän, nu blott bibehållen i U. *Uti* 4 kap. "om all-
mogens widskapelser" inhemta wi, att man här aftat på aftonsjers-
nan Venus och hennes gång före och efter månen, för att utröna
bliwande gröda (p. 29). Mjölken är mäktig mot all slags för-
trollning (p. 52). Man sätter "Zlogrönnen, hwilken rotar och fäs-
ter sig på andra trån, i tjärnor, orof och i alla bostäpstrummen.
Huggas höga eller gamla trån ned wid gärbar, hwilka tros för-
swarade af elfwor och wätter, så tros den, som huggit trädet, få en
obotlig sjuksdom. (p. 38). Med qwistar tagna af nio fruktbärande
träd, rökas sjuksdom eller fruktitrån, hwarur sjuks, om de skola mera
lyckas. (p. 36). Swinhår skall läggas i barnets första lögewatten
(p. 29). Arsgång kräbde tystnad, fastande m. m. (p. 22). Kom
någon in i spöfens julotta, måste han skynda ut och lemna någon
klädnad efter sig, som de höde sönderstyckade. Dömmelweckofsyflorne
beskrifwas p. 23—25. Aggjern nedsatt i gödselhögen hindrade troll-
packorne att rida bort på något derwarande creatur. Ingen "fring"

Bakst. sitt.		Öfrige *).		Hush.	Folkmängd.		Summa.
g.	og.	g.	og.		m.	qw.	
142.	170.]	117.	1053.	2690.	7481.	7919.	15,400.
111.		103.			8434.	9260.	17,694.
92.		128.			8260.	9225.	17,485.
158.		148.			8805.	9660.	18,465.
116.		163.			10,076.	10,948.	21,024.
165.		144.			11,141.	11,870.	23,011.

*) 1785: Ståndspersoner med landbruk gifte 22. Dgifte 14. Nybyggare
g. 95. Og. 20. Drängar 513. Pigor 506. 1805 och följ. år siffran
summan af nybyggare och inhysseshjon.

gerning" (görande med verktyg som går omkring) fick nu sse. Helig Thorsdag hade draken sina pengar uppe att vädras. Då och om pingstdagen skulle qvinnorne ha röda kjortlar. Pingstdagen kallades därför röda söndag. Flyttöl singo' ej sse på Mån-el. Thorsdagar, ty då blir nya tomten ej lycklig, ej heller på lördag, ty då blir wistandet der ej långvarigt. Flytning måste sse i ny; likaså bröllop, om makarne skola bli rika och wälmående. Nyfödde barn skola bäras ut och ställas mot månen och tvättas, under bar himmel med oskyldt ansigte (p. 31). Barnet bör lösas om lögerdagen. Sön- och Fredagar äro lyckligast som wigfeldagar. Englarnes fall beskrifs här nästan lifsom i Wärend. (Inledn. p. 453) "För tuppår röda Springa de böda." (Phoenix war dödens besegrare). Sön- och Thorsdagsmorgnar skola creatur botas före soluppgången. Gamla qvinnor innehade wanligen denna hemliga wisdom (p. 57). Jmf. Inledn. 380. 383. 413. 431. o. s. w.

Thingstället är i Olmestad, Ræstebod sn. Domare: Thure Jönsf. (Tre Rosor) såsom Riksdrog 150*—29 innehade Östbo, trol. och Westbo. (Sland. Samf. Handbl. 13: 67). Han förböb sin fogde göra något mot gamla privilegier. Om han dömdes sjelf inom sin förlänning, eller genom en Under-Härads höfding, är obefant. 1536 war Jöns Larsson till Esfilstorp "Domare i Westbo." Omfr. 1580 war Christiern Corneliszon Domhafwande också i Westbo. 1590 Isak Olsson i Hannger (Se Stattebref i Attebo). 1601 Jöns Jönszon till Samseryd. 1614 höll Ambiern Jacobsson thing på Jör. Månszons (Stjernas) wagnar; 1616 Anders Swensson, "Häradsstrifwären," som mördades wid Broderhalla, synes hållit thing under Sluff Hård till Segerstad, "Ghfd. i Westbo." 1630—36 möta wi här som Domare Nils Eriksson i Gult (se 2 p. 638, 824). 1653 war Andr. Lotherus (?) Lagläsare. Petr. Dober, Råsesjorn i Göta Hofd. satt här thing 1645 och en Jac. Dober 1663. Tyres Larsson 1666. Måns Eriksson till Källunda dömmar som Lagman 1675. Nils Nilsson är Lagläsare. S. Fougman håller thing 1682, förbjudande sälja brännwin och öl wid kyrkor. Johannes Swenonis Boderus, St. i L. 1675—76; kallas Judex territ. in Weshoe i Nat. Matr. Hans Berghman satt domare 1690—99. Joh. Dresting 1692. Dan. Dresting (Villenberg) 1701—21. Se vidare Östbo serien.

Fogdar: "Westbo oc Synderbo hafde K. Christiern (1) och hafde ther en foged inne, hed Cortt Starckwald." Sedan fick det Gust. Olofsson (Stenbock); efter hans död Sten Sture d. ä. *) 1536 war Wehr Mass fogde. 1590 erlig och welartig Lars Madmundsson. 1601 Nils Boefson t. Bollstad. 1614 Passe Månszon. 1636 erlig och försigtig Anders Bengtsson.

*) Sland. Samf. Handbl. XVIII. p. 192.

1654—63 äreborne och wälbetrodde Nils Trulsson Skarp, Lars Pederssons underfogde. (Se Likhult i 2 D.). 1675 Knut Stolpe. 1695—1722: D. Drefling adl. Gillienberg. Sedan har fronan 2 betjente på ord. fiat.

Kronofogdar:

1. Ad. Swannström 1727.
2. Pet. Gumelius 1735—54.
3. Z. S. Strömsten 1764.
4. Nils Gumelius 1774—80. † 83. Sönnen S. G. Pr. och P. i Swartz arw.
5. O. W. Strömsten 1780—85. Son af n. 3. St. i U. 1765. Not. i K. Kammar-Revisionen 1769.
6. A. G. Erelund 1787—1825. Assessor.
7. A. L. Brandt 1825—38.
8. C. J. Wallerström 1838— Förut Länsmän i 4:de distriktet.

Häradskrifwäre:

1. Joh. Gust. Westberg 1735.
2. Gumelius till 1742.
3. Sam. E. Burfio till 1749.
4. Luc. Gadd till 1769.
5. Kererus till 1770.
6. Gabr. Seth 1770—1803. Tit. Landeskamrer. Sönnen
7. Joh. W. Seth 1803—42. Tit. Landeskamrer 1824. G. m. Klise Almén fr. Kulltorp.
8. Carl Theod. Wallenqvist 1843—†. 1812. Radr. Com. st. i Kdshult. St. i U. 35 Lång-Not. i Bonk.
41. G. m. S. M. Hof.

Kronoläusmän: woro 1840 1) inom socknarne n. 1, 2, 22, 25, 26, 27 och största delen af n. 3: P. O. Örré. 2) inom n. 14, 15, 18, 19, 20, 21: N. G. Samfjoe. 3) inom n. 4, 5, 6, 7: S. Håkansson. 4) inom n. 8, 9, 10, 11, 12, 13, 23, 24 samt i wiäsa mål 16 och 17 *): A. Enholm.

Häradsproffar:

1. Andreas Präst i W. 1297. Rh. i Gestrå.
2. Thordo Präst. 1306 trol. Rh. i Brebaryd. Sw. Dipl. n. 1497.
3. (?) Olof Herolds prest 1359. St. Gestrå.
4. Petrus i Wivilstads hem Prowaster i Wasbo 1381.
5. Ericus, Prowest i Wasbo 1389.
6. Gudmundus Prowast hii Wasbo 1393. (v. Gagestr. veribr. n. 40).
7. Borge, Kyrlioprest i Wivilstads hem o. Pr. i W. 1419.
8. Thure i Willstad 1470—1506. Canon. Linc. Prest i W. (möjl. 2 versjoner).
9. Joh. Swenonis i Forsgheda Prest 1593.
10. Jonas Benedicti i Holmsö. Prest. 1618.
11. Nils Halwardi Brandius i Unnaryd. Prest 1628.
12. Erik Spincrus i Räfteled. Prest.
13. Ambj. Lindelius i Långarby 1672.
14. Genr. Comerus ibm. 1686.
15. Erik Ruda ibm. öfwer en del af Westbo 1725.
16. Joh. Rogberg i Unnaryd öfwer S. delen s. å.
17. Joh. Agrell i Willstad 1731. Här: prest öf. N. delen allena.
18. P. Gaslander i Burseryd 1741—58.
19. Sw. Almqvist i Unnaryd. War Spr. 1764.
20. Joh. Gaslander i Burseryd 1780—88.
N. P. Isenberg 1789. Bicar.
21. Dan. Berell i Willstad 1794—98.
22. Jon. Sellman i Forsgheda 1799—1828.
23. Dan. Nordin i Willstad 1828—

*) Åsenhöga och Källeryd höra till Mo härads Domsaga, men Fogden i Westbo har der kronoppbörden.

2 §. Uunaryds pastorat. a)

I. Uunaryds socken. (Moderförsamling). b)

Stattehemman:		
m:t:l.		$\frac{3}{4}$ Åker.
1	Almesö, Stora.	$\frac{1}{4}$ Ålganäs.
1	Bäck.	$\frac{3}{16}$ Åspåhult.
1	Böfåhult.	$27\frac{1}{2}$
$\frac{1}{2}$	Böföna.	
$\frac{7}{8}$	Boalt, D. W.	Kronohemman:
1	Boda, D. W.	1 Uunaryd prästg. c).
$\frac{9}{10}$	Berg bb).	$\frac{5}{8}$ Gryshult
$\frac{1}{10}$	Brunsbäcka.	$\frac{1}{2}$ Själsarp S. } Löstn. boställe.
$\frac{5}{8}$	Dråpåhult.	$2\frac{1}{6}$
$\frac{1}{4}$	Danshult.	
$1\frac{1}{4}$	Förba S. R.	Frälsehemman:
$\frac{5}{8}$	Fägerhult.	$\frac{1}{2}$ Almesö Lilla.
$1\frac{1}{4}$	Fjällandensås R. S.	$\frac{1}{4}$ Andersåbo.
$\frac{5}{8}$	Getterhult.	$\frac{1}{4}$ Bofebo.
$\frac{1}{2}$	Gråshult.	1 Gult.
$\frac{5}{8}$	Gullanabba.	$\frac{1}{2}$ Förhult.
$\frac{5}{8}$	Hålgshult be).	$1\frac{3}{4}$ Karénås R. S.
$1\frac{1}{4}$	Häpshult D. W.	$\frac{1}{2}$ Lida.
$\frac{1}{2}$	Högård.	$\frac{1}{2}$ Mølneqvarn.
$\frac{5}{8}$	Hyttal R. S.	$\frac{1}{4}$ Njöshult.
$\frac{1}{4}$	Hjelmshult.	$\frac{1}{4}$ Osberg.
$\frac{1}{4}$	Kärebo.	$\frac{1}{4}$ Pringebo.
$\frac{7}{8}$	Läckabäck.	$\frac{1}{2}$ Rangelso Östra.
$\frac{1}{4}$	Lassaberg.	1 Säfås S.
$\frac{1}{2}$	Nickelsbo.	$\frac{3}{4}$ Stifshult.
$\frac{1}{4}$	Piggebo.	$\frac{3}{4}$ Småöija.
$\frac{5}{8}$	Retabo.	$\frac{1}{2}$ Sjö.
$\frac{5}{8}$	Rangelnsås.	$\frac{1}{4}$ Lyfagård.
$\frac{1}{4}$	Rangelso W.	1 Bret.
$\frac{1}{2}$	Realsbo.	$\frac{1}{4}$ Rällsnäsfatorp.
$\frac{1}{4}$	Risa, Lilla.	$\frac{3}{4}$ Åkebo St. L.
1	Säfsås R.	$\frac{1}{2}$ Danneqvarn (Unneqvarn) ee).
$\frac{1}{2}$	Själsarp R.	1 Hylte d)
$\frac{1}{4}$	Sønnerfög.	2 Järansås e)
$\frac{1}{4}$	Sarhult.	1 Näsja f)
$1\frac{1}{4}$	Uunaryd S. R.	1 Wallnäs g)
$\frac{1}{2}$	Unnebäckås.	
1	Ware D. W.	$17\frac{1}{4}$
1	Väs.	$46\frac{5}{6}$

a) Consistorielt 2 kl. 1 afdeln. b) År $1\frac{3}{4}$ mil i längd, $1\frac{1}{2}$ m. bred, $3\frac{1}{2}$ i omkr. Nämn'd af sjön **Uunen**, som torde vara nämnd af fornsw. ordet **unna**: älsta, deraf ynnest. Namnet har då utmärkt ett beröm. Namnet frefs **Uudarindt**, då 1300 Biskopsvisitation hölls här och ombud från Westerås hittommo att underrätta Nils Ketilsson Gwit att han walt till Biskop i Westerås. Se ofw. 3 p. 43. Det frefs **Underrydh** 1593. U. gränfar i D. till Volmen, i SÖ. t. Densjö, i S. till Lidhult, i SW.

t. Femsjö, i B. t. Färgaryd, i NB. t. Långaryd och i N. t. Jälluntosta snar. bh) Nära Berg på klinten af Hölmingsberget mötas Jälluntosta, Åhs och Unnarvds snar. bc) Här föddes **N. Hellman**, Pr. o. Rh. i Christianstad 1679—1707. En säll visas här, som han fällt på sig såsom gosse och låg sanslös då fadren Lars lofvade Gud att låta honom studera om han kom sig. c) Prosten Andren har här anlaggt en wacker trädgård, der äfwen utländska blommor fågna sin odlare. Från ett bokehult i prestgård är en wacker utsigt öf. kyrkan och sjön Unnen. ce) f. d. Soldat **P. Palm** har som egare här anlaggt ett färgeri 1844. d) **Kallas Hölteberg** i Smål. Westr. Egdes 1708 af Jungfr. W. Stjerna, före 1758 af en Fröken Märta Hjertas arfw. Af Proft Sw. Almqwist 1758. Lect. **P. Collin**. Proft Rosengren. Nu bönder. e) **Hette Gällenas** i Arch. Smol. Proft Sw. Almqwists uppgift; **Järanäs** i Torbeoken. (Gården uttalas här **Gälen**). Ligger wid Volmen. Egare:

1. Arw. Månson (Stierna) 1600.	5. Åsfej. W. Eneroth † 1748. Hans enka 1758.
2. Gypfr Gyllenstierna Kongl. Råd 1681.	6. Landtmät. Leander.
3. J. F. Örnefelt Lhd. Frih. 1719.	7. Lagm. J. A. Leander.
4. Dl. Lundblad Brufspatr.	8. Bänder 1842.

h) Wid Unnen. Owist om det Nässjö, hwarifrån Orhuswudätten utgått. Sannolikare war detta Nässjö i Lemnhult sn. Nässjö i U. sn egdes wid 1700 af Gen. Löjtn. **N. Rehinder**; innehades under förpantning fr. dennes arfwingar af Sara Lilliegranath 1758. Hon war Prostens i Christianstad **N. Hellmans** enka, Åsfej. W. Eneroths swärmoder. Egdes 1770 af Löjtn. **J. G. Hedenstierna**. Proften **Bråfensjelm** i Bjeteryd har varit des siste f. f. Skyddspartron. Egdes reban 1828 af bönder. g) **Kapt. Sw. Ödel** *) bes bodde **W.** 1688. **Kapt. Gabr. Gyllenstähl** 1708. Åsfej. **G. Chrencrona** 1725. 1758 innehades det som pantgods af Prostinnan **Drelgren**. Proften **Sw. Almqwist**. Dennes måg Proften **Lidell**. Landtmät. **E. G. Ghytraus**. Nu bönder, utom $\frac{3}{8}$ som 1844 egdes af **Kaptenkan S. J. v. Porath**, f. Eneroth. I ett sund mellan **W.** och **N. Unnarv** syntes fordom lemningar af en bro. Då den war i stånd, "bodde en lung på **W.**"

U. sn **W.** om **Volmen** är särdeles wattenrik. I Arch. Smol. 4 Vol. uppger Prosten **Sw. Almqwist** 1759: 9 större och 30 mindre sjöar, 12 gölar, alla med särskilda, der upptagna namn. **Unnen**, 2 mil lång, deraf $\frac{3}{4}$ mil inom **Summerbo**; wänligen smal; bredast likwäl inom **Westbo** härad. En å utfaller wid **Unneqwarn**,

*) Öblawapnet hängde i gamla kyrkan och Öblagrafwen war i Sacristian. Se Götha Hofrätts Hist. p. 45. DelaG. Arch. IX. 4. XII. 163.

der Unnaröd och Odensjö snar sammanstöta, och infaller i Bolmen. Fjällen (ej Fjällen) är $\frac{1}{4}$ mil i längd; $\frac{1}{8}$ mil i bredd. Nafjön sträcker sig $\frac{1}{8}$ mil in i Lidhult. Stora bokefogar nämnas ännu 1758. Mellan Unnen och Akebo werer Scirpus fluitans i mängd. Denna Friesiska novis, träffas blomstrande hela året och med ar hela wintren der det ej fryser. "E Cyperoideis nostris maxime spectabilis." Från U. utgångna personer: Lect. **Gislo Amnerus**. Se p. 663. **M. G. Audstedt**, se Forsf. Matr. p. 79. **Lars Palmqvist** f. 1797. St. i L. 1817. Mgr 20. Doc. 22. Adj. i Hist. 26. Curator för Sm. Nat. 24—33. Prest 30. Stod på förslag till pastoralprofessionen i Lund. K. h. i Tullstorp Lunds stift 37. Utg. **Saga**, Hist. Tidst. Dispp. "Folket är i allmänhet stilla, slitigt och hushållsamt; wälmågan någorlunda allmänt utbredd; så att här icke finnas några rika, men ej eller många utfattiga;" enl. Prosten **Per. Andrén** yttrande. Nämnade prost har förmått den förståndigare allmogen att så råg, som flett med fördel och många ha erkänt, att deras rågbröd nu kostar dem mindre, än hafrebrödet förr. Wårsåden ger wanl. 3—4:de kornet, men sommarrågen ger här 5—10:de kornet. Brånwinet som "sofwel till den hårda hafrefakan" har genom bemäkte Prost, som dervid äfwen begagnat Nykterhetsfällsapsformen, märkbart förträngts af **werklig föda**. Allmogen saknar ej odlingslust. Märten **Behrson** i **Nickelsbo** bortförde 1817—24 från sin åker 11,000 laß sten, odlade till ång och anlade wattenledning åt den samma m. m. utgifwande 685 R:de B:co hufwudsfalligen till dem han beredde arbete. Kyrkwården **Lars Andersson** i **Lassaberg** har börjat odla i större skala. Följande ännu lefwande personer hafwa dels af Hushållnings-Sällskapet i Jönköp. dels af Kongl. Patriotiska Sällsk. i Stockh. erhållit belöningar för odlingslit: Märten **Bersson** i **Nickelsbo**, **Lars Samuelsson** i **Danshult**, **Soldaten S. Wif** i **Hylteberg**, **Häradsdomaren Lars Bersson** i **L. Akebo**, **Korporalen P. Raf** i **Nickelsbotorp**, **Kyrkow. Nils Larsson** i **Nässjö**, **Gudmund Andersson** i **Småöja** och **Ewen Olofsson** i **Berg**. **Finwens gamla sch. och wh..** ha hos de yngre, som underwistats i **Lindeströmska skolan**, i allmänhet lemnat rum för rent swenskt uttal. **Lindeströmska folkskolan** förtjenar all uppmärksamhet. **K. h. C. Lindeström** donerade sin egendom till en fond, hwaraf räntan skulle användas till underhåll för fattige, men kunnige personer, som intagne å denna fattigwård, underwistade socknens barn. **Fonden** utgjorde 1826 wid Testators död 9386 R:de 14 ff. B:co. **Dom-Capitlet** förordade då hos K. M:t en ändring i testamentet, för att deraf få en **Berelunderwistnings-schola** med kunnigare lärare, än U—ds sockens fattighjon kunde påräknas wara. K. M:t wågrade bifall, men medgaf att inga andra fattighjon här måtte intagas, än de, som hade bewis om skicklighet och god frejd. De fattigare barnen ha här allt freitt då de bewistade underwistningen. **Fonden**

utgör nu (30 Jan. 1844) 10,504 R:dr 18 fl. 4 rst. B:co. Denna anordning "är till stor nytta" enl. A. Andréns ord.

Bjellkar, bräder, bokstafwer, fött, släkt, smör och torkad fisk utgöra socknens betydligaste export.

	hemmanbrukare.	torpare.	backst. sitt.
1770:	189.	36.	
1844:	233.	47.	37.

Kyrkan står på frönogrund, belägen $12\frac{1}{4}$ mil både från Werio och Jönköping, $5\frac{1}{2}$ fr. Halmstad. Nybyggd 1833; invigd 1835. Är 68 aln. lång, 30 aln. bred. Orgel af 15 stämmor tillkom 1840. Den gamla war ofta itänd af de Danske, men elden alltid släckt. De der afmalade dygderne beskrifwas utförligt af Sw. Almqvist i Arch. Smol. 4 Vol. n. 141. Symbolerne woro stundom sinnrike. *Humilitas* utmärktes genom en hand, pekande på en dödfalle. *Veritas*: regnbogen (Gen. 9: 13). Om utjorden, som tillhört kyrkan, men blifwit flockarbord, se Smål. Beskr. Tillhör kyrkan efter K. Resol. $\frac{2}{12}$ 1742. Skattlagd $\frac{1}{4}$ 1632.

Kyrkoherdar:

1. Nic. Henric 1560.
2. Georgius 1561.
3. Laur. Petri 1575.
4. Jonas Petri Subscr. 1593. Prost 1603.
5. Abraham (i Wetterbergs serie).
6. Nils Palvardi Brandius 1621—28. War Com:st. 1603. Gul. Kleckin:skrift. Sist Prost. Hans son Oislo Hosp. Prest i Kalmar. G. Calm. 2: 279.
7. Paap. Petri Miöbeckens 1629, —50. Först Com:st. i Dannäs och Werio. Sist Rh. i Femsjö.
8. Magn. Andra Werionius 1650—58. Gul. Swen Aussenii dedicat. af en Henr. Austi disp. 1653. men falskas *Wexionensis* som Riksdm. 1654.
9. M. Dan. Laur. Kiojerus 1659†88. Resp. i Deryt under Stiernstråle 1650, under Lidens 54. Född af gamla prestsläkten i Barkeryd. G. m. 1) relicta A. Megalina, Rh.dtr fr. Agunnaryd. 2) Glsa Trogenia. Fodr. Jusf. Erns Trogen hos Grefwin. Lillie. En dotter A. Elis g. m. 1) Lect. J. Alander i Werio. 2) Com:st. J. Hjelmens i Odenjö.
10. Bengt Dorthenius 1689—1701. Husprest förnt hos G. Baners enla. G. m. 1) relicta; 2) M. Reslin Laredtr fr. Jönköp. En dotter g. m. Joach. Lemchen, Jusf. på Bolmaryd; en annan dtr g. m. Con: R. Selsin i Jönköp.
11. M. Joh. Rogberg 1702—28. F. i Rogberga sn. Blef Prost 1725 ef. sitt eget pastorat och Femsjö sn. Hans personalier läsas i Arch. Smol. 4 Vol. n. 145. Hans 4 söner blefwo Hårabsprostar, den yngste tillika Domprost. Hans 3 döttrar g. m. Hårabsprostar. Se Rogberga i Lweta härab. G. m. Christina Hellman. Fodr. A. G. Pr. o. P. i Christianstad. Någen
12. M. Sw. Almqvist 1730—80. Pred. i prstm. 1755. Riksdagsm. 1760. Firade guldbröllop d. 2 Jul. 1779 med Stina Rogberg, då 4 söner och 3 döttrar woro närwarande: Joh. A. Th. Lect på Wisingsö, Pakald A. Rh. i Markaryd, Anders A. Landb:sekr. i Wennerberg, Sw. Magn. A. se n. 13. Sara g. m. M. Heurlin i Götteryd, Anna g. m. Gaflander i Barkeryd. Sedw. g. m. Th. Lect. Collin i Wr. De medförde 17 barnbarn. Sw. A. dog på dagen ett år efter guldbröllopet. Lifpred. hölls af S. Grenander.
13. M. Sw. Magn. Almqvist 1781†93. F. 1751. St. i L. 69. Mgr o. prst 72. Coll. Sch. i Wr. 77. Prost 86. Resp. på prstm. 1793 och dog under återfärden i Nydas holms prstg. G. m. S. G. Ullgren fr. Angelstad.
14. M. Magn. Forsander. Se Hjelm. Matr. Död $\frac{12}{1}$ 1800. Son af Ruffh. Jöns Swensson i Forse

rum, hvars föräldrar voro Ewen Jönsson och Åra Samulebtr. M. F. var g. m. Joh. Mar. Bernelin Bengtstte fr. Femsjö — Senen Joh. Korf-r, se p. 639.
15. M. Carl Lindeström 1800†20.

Om den vackra donationen till fattigtvård och folkskola, se ofvån.
16. Carl Joh. Mellin 1821†26. Sonen S. F. M. se häröfw. p. 596.
17. M. Arwid Andrén 1827—. Se Conrectoratet i Jenk. i Ahlstr. Matr. Prost 1835.

2. Jälluntosta socken. (Inner). a)

m:t:l. Stattehemman:

$\frac{1}{2}$ Gunnalt b).
 $\frac{1}{4}$ Hult bb).
 $\frac{5}{8}$ Jälluntosta Ng. o. Klockag.
 $\frac{1}{2}$ Skiepalt
1 Tanshult b).
 $\frac{1}{4}$ Vingården c).
 $\frac{1}{4}$ Årnarp.

 $\frac{37}{8}$

Kronhemman.

$\frac{1}{8}$ Blångöbo Capellans best. d)
 $\frac{1}{8}$ Ihn Kättwåbels d:o.
 $\frac{1}{4}$ Jälluntosta S. Pastoris ston.
 $\frac{1}{8}$

Frälshemman:

$\frac{1}{2}$ Bråta.
 $\frac{1}{2}$ Foglanås.
1 Getterhult e).
 $\frac{1}{4}$ Hult.
1 Kingshult S. N.
 $\frac{1}{2}$ Långa.
 $\frac{3}{4}$ Ålmhult. S. Mll. N.
 $\frac{1}{4}$ Ålgshult.
 $\frac{1}{4}$ Olmesberg.
3 Simmaritonsås säteri f).

8

 $\frac{12}{8}$

a) Är 1 m. lång, $\frac{1}{2}$ bred. Gränisar i Ö. t. Åhs, i N. t. Källerstad, i S. t. Unnaröd, i W. t. Långaryd. Kyrkan ligger å Jälluntomten wid sjön Jällon el. Jällunden. Här synes varit ortens hedniska grasplats. I en fulle utom ringmuren har man funnit en jernast med jord och aska. 1268 gaf en Joh. Eriksson i Gesleby i Linköpings kapitells närvaro 2 mark af lössörobot i Brarånås till en kyrkas uppbyggande in jälluntomtom, jemte andra gåfwer till lika delning mellan alla prester och kyrkor i Vestbo. (Sw. Dipl. n. 532). War der tomten — eller låt wara toften efter ett Gelbo, en Gel (offerfälla), den Gällen, hwaraf fälla torde bildats? Se häröfw. p. 518. b) Gunnalts och Tanshults sägar äro stättlaggda. Gunnalt har åker 7: 15, ång 49: 7, utmark 214: 6 = 270: 27 $\frac{1}{2}$ enl. D. Chytræi charta af 1817. Tanshult åker 11: 12, ång 150: 21, utågor 330, måsfa 103 = 595, enl. G. Ösping 1810. Wid Tanshult jemte Tanssjön erinra wi oss Tans-åker, Dan-nås m. m. i denna tract. Se ofw. p. 521. Här är nu en privil. wadmalsstamp. bb) En fyrkantig stensättning fins på krongården. c) Ramnens härledning af Win måste ha nyare grund, liksom "Winfäden." d) Ligger $\frac{3}{8}$ mil fr. J. och 1 m. fr. U. kyrka. e) Afsnättes 1724 af N. Hagman. Åkren war då 5: 18. 24 nöt, 4 hästar, 30 smale (sår och getter) ansågos kunna winterfödas af 11 $\frac{2}{3}$ parrn hårdwallis och 13 $\frac{1}{2}$ parrn madwallishö jemte halmen. I bäcken nära Turasjön

var en älfsta. 1) Kallas nu Simarydsnäs (äfwen Sunmarydsnäs enl. Lunelb). 1762 utgjorde återn $4\frac{1}{3}$, ången 35. Alghult är Rå och rörsjem. till S.; likså ligga 14 torp under säteriet. Här bodde Magnus Stolpe, hvars enka Estrid Silfversparre 1620 återupprättade J. kyrkas W. gaswel, som fallit. Sedan Ryttnist. Jac. Roupe. 1758 egdes hälften af Thom. v. Hagedorn, hälften af Löjtn. G. E. Flobin. Den sednare egde allt 1770; Roupes mäg. Flobins mäg Jältwåb. J. D. Handberg är egare 1844.

Bland 9 sjöar är Jällunen (så kref Lammerus 1758) eller Jällon (Lunelb) eller Jällunden (Hermelins charta) störst, öfwer 1 m. lång, ingensådes fullt $\frac{1}{4}$ m. bred. En wik går in till J. kyrka; har jernmalm. Zan-sjön är $\frac{1}{4}$ m. lång, $\frac{1}{8}$ m. bred, sträckande sig in i Källerstads sn. På Riddö wid Källran i Zan-sjön mötas Jälluntosta, Källerstad och Karaby sfoglager. Annu 1758 bestrefwos J. sn:s sfogar såsom betydliga. Der fans skönt timmer och storwirke af fur och gran, ållonsfogar af bok m. m. 1844 heter det: sfogen är till största delen uthuggen. 1823 upps-gafs, att årl. köptes wid 220 tor fäd. Afkastningen beräknades till 600 t.or. Måsfar upptogo 1290 t.lb; ryar 1060 t.lb; åfrar 150 t.lb.

	Folkmängden.	Hemm.br.	Torp.	Bakst.
1770.	198.	44.	11.	
1840.	375.	51.	23.	2.

1770 hade ingen folköfning stett från 1749. 1763 woro 99 m. 99 qw.

Kyrkan, som ligger $11\frac{1}{2}$ m. fr. Berid, 11 m. fr. Jönköp., $6\frac{3}{4}$ fr. Halmstad, ligger på kronogrund, 30 aln. lång, 14 bred; byggd af sten, trol. med någon mur eller grund från byggnaden 1268. Först 1750 behöfdes läktare. 1775 öfades kyrkan med chor, 12 aln. Hwalfwet nedtogs öfwer hwilket man fann spillning af får och getter, hwaraf följer att man här som der Jon. Rothovius togs till wallgösje, haft gethuset under kyrktaket. Dopfonten är ännu i behåll. På den stora klockan står, enl. Smål. Bestr. det protestantiska: *Si deus pro nobis, quis contra nos. Jens C. Verbum Domini manet in æternum*; men derjemte *Anno Dni 1131*. Enl. And. Lammeri uppgift: Anno Dni 1173. Klart är att ett 5, sådant det på 1530talet krefes (se DelaG. Arch. XVI, Blanch. n. 9), här är andra siffran. Lilla klockan är af 1696. En silfverpatén har en hand med 2 utsträckta finger samt med munkstil: *JESUS Marie filius, nobis propitius et clemens. Amen.* Sjöb. Samll. 3 T. p. 110. Pl. 47.

Capellaner:

1? Jens C., war wäl, om ej Klofs gjutare, den fste Kherde, efter hwilken kyrfors förening till ett och samma pastorat blef allmän.

2. Saggens Magni subscr. 1593.
3. R. Galsardi Brandius 1613-21. Kh. i U.
4. Andreas 1647.
5. Alvard Brandius, son af n. 3. 1666.

6. Paqv. Nisfenius 1676. Velmsö. Sonen Magn. Lamér, Domprost.
 7. Magn. Gumelius 1682†1711. St. i U. 1667, då han skref Gumelius. Hade 1695 i lön af Pastor 8 tior fad. Fadren Jon G. i Försheba.
 8. Andr. Volm (ej Blom) 1712—1746. St. i L. 1694. War Com:st. i Vurseryd 1795. Fadren Gabr. Volm Rk. på Velmsö.
 9. Andr. Lammerus 1748†90. Fadr. Jon. Lammerus, Com:st. i Färgaryd. St. i L. 1734. Prest 43. G. m. en dtr af Rk. Wartman på Velmsö. Sonen Magn. Lamér, Domprost.
 10. Magn. Löndblad, 1791—97. Rk. i Hestra.
 11. M. G. S. Jungberg 1797—1809. Rk. på Velmsö.
 12. M. Fr. Stocke 1810—16. Rk. i Järstorp, sht i Fröderyd.
 13. J. Blomén 1817—1833. Rk. i Kårda.
 14. And. Unnerus 1834—41. Com:st. i Färgaryd.
 15. J. Fr. Wdström 1842—. Blef Com:st. i Hänger 1832.

3 §. Femsjö pastorat. a)

3. Femsjö socken b).

☞ Kattehemman:		Kronohemman:	
m:tl.			
$\frac{1}{2}$	Allgöshyllte.	$\frac{1}{2}$	Dufhult St. Capellans best. c).
$\frac{1}{2}$	Behult.	$\frac{3}{4}$	Femsjö pastors best. d).
$\frac{1}{2}$	Bökeberg N.	1	
$\frac{1}{4}$	Dufhult Kl.		
1	Femsjö.		
$\frac{1}{2}$	Frillakt.		
$\frac{3}{8}$	Klahult.		
1	Köfhult.		
$\frac{1}{4}$	Håknaböke.		
$\frac{3}{8}$	Knallakt.		
$\frac{3}{8}$	Nåhult.		
2	Saraböke S. N.		
$\frac{3}{8}$	Stubbhult.		
$\frac{1}{8}$	Stubbeböda.		
$\frac{1}{8}$	Stensbol.		
$\frac{1}{2}$	Tranhult St. Kl.		
$\frac{3}{4}$	Ufswanås.		
1	Ulmåse.		
$\frac{1}{2}$	Ulmhult.		
11		7	
		19 *)	

Frälsehemman:

1	Bökeberg S.
1	Stornahult W. D.
$\frac{3}{4}$	Hallaböke.
$\frac{1}{2}$	Haghult.
$\frac{1}{4}$	Hallanås.
1	Kullhult e).
$\frac{1}{2}$	Lörjenås.
$\frac{1}{2}$	Nåbba.
$\frac{1}{2}$	Wallehult.
1	Yaberg. förut Djaböke, säte- ri l).

a) Consiſt. 3:de kl. b) Utgör ensam pastoratet, en mil i längd och nästan lika i bredd. Gränzar i S. t. Lidhult och Uneraryd, i S. t. Lidhult, i W. t. Halland (Vredared och Torup), i N. t. Färgaryd och Långaryd. Femsjön, hwaraf kyrka och socken

*) Ett hemman, hwarå 1842 bodde 16 pers. hör till Sunnerbo. Se 2 D. Sänno 1 mil i Lidhult hiträknadt ger åt kyrksocknen 8. 30 $\frac{3}{4}$ osm. samt 20 fm. mtl.

ha namn, har 2 sjöar öfver sig, 2 under sig i samma wattenled. c) Begagnas af Pastor. som uppbär hela Com:sterlönen af försam. ligger $\frac{1}{4}$ m. fr. kyrkan. d) Ligger jemte kyrkan. Femsjö Hagegård, reducerad från Sjöbladskla släkten, lades hit 1692, der-
 efter begge hemmanen uppförts för $\frac{3}{4}$. För en utjord betalas dock 1 Lpd mjör och 4 st. till ser. fogden. e) Ut en af framl. Kyrko-
 herden M. Bolin inrättad och här befinnlig anteckningsbok, finnes följande att läsa: "Año 1600. Herr Erlandus Nicolai, född uti en gård, benämnd Kullhult i Femsjö socken, har varit Kyrko-
 herde öfver Femsjö pastorat wid på 20 år. Han samt des barn och efterkommande hafwa kallat sig Colliander, hwilket är en besömligt presteslägt ännu i Werö län." Vidare står: "Der gården Kullhult fordom stätt, finnas höge och runde kullar, unde denominatio facta est." Någen Petrus, Bondeson från Anderstorp s:n i Westbo, står såsom transporterad till Hestra, efter att här hafwa varit Pastor i 10 år. f) Blef först 1677 sätesgård i P. Gyllenswärds hand. Tillhörde Entefru Ribdermark 1708; 1757 Hbfd. Joh. Killegranath (ej Gyllen—t, säf. i Smål. Bestr. o. Tunelb anføres. Se Arch. Smol. 4 Vol. n. 150). 1770 Köjtn. Cedersköld. Sedan en Hård. Nu eges en del af Professor G. Fries; en del af bönder.

Sjöar. 7 upptagas som större i Prostens Bolins beskrifning. Derisland S. o. Mlln Fjårgen, (N. Fjårgen se Fjårgaryds s:n), Sjå fjön wid Sjåböke; Allgummen som är gråns mellan Halland och Småland; liksom St. o. El. Frille; den förra $\frac{1}{2}$ m. lång, $\frac{1}{4}$ bred är socknens största. Jemmen el. Femsjön S. om kyrkan. Kullhults ån har wid sitt utlopp ur St. Frillen qvarnsfall med qvarnar och ålfiske. Almåsa å eller Fyllan inlöper från Lidhult, utgör grånsen mellan länen ett stycke, går genom Jemmen och des 2 nedre sjöar och faller ut wid Fyllinge by D. om Halmstad.

Ingen orts Flora i hela Sverige är fullständigare känd än Femsjös. Den är beskrifwen i *Stirpes Femsionenses*. Phanerogamerne äro 284. Monocot. cryptog. 30. Monocot. phanerog. 111. Vid Almås och Bökeberg är liksom en oas i det affskölda W. Småland. *Epipogium aphyllum*, "nobilissima et rarissima Flora nostræ civis," fans först d. 4 Aug. 1816 wid fjön Fjårgen i Bökebergs grånstog. Uppkommer af meteoriska förhållanden. Har sedan funnits af Karstadius i Angermanland d. 7 Sept. 1824, Glas-son i Dalarne 1824 o. f. w. Som Wilbenow ansett den som species af *Limodorum*, kallad hos honom och i Flora Danica L. *Epipogium*, men Omelin och Swarz upphöjt *Epipogium* till eget genus, brifstar en f. d. dilettant i botaniken hemställa till *Principes Botanicorum*, om ej det nya genus *Epipogium* kunde kallas *Friesia*? Linnæa werte wid Stenbrohult som en rar wert. I Femsjö werer och *Stellaria longifolia*, kallad St. Friesiana hos utl. Jörff. Wastra

bofhult finnas ännu. Af bokträdet göras fylltunnor, som föras till sjöstäderna.

Fornlemningar göra och socknen märklig. **Wrångsrör** (så stref M. Bolin) wid Hallands gräns är "ganfka stort och högt," af 100 alnars omfrets. Enl. Bolins uppgift 1746 angafs här ha stått ett fältslag mellan våra fäder och **Hummerne**. Röret bestämde då säkrare walet af stridsbanan, än uppverte till stridens minne. Har säkrast varit ett gränsmärke mellan 2 kungariket. **Sölskullen** är en "ättehöj" på Hallabökes egor nära **Jbo**, som Bolin anser vara **Jebro**, näset mellan S. o. **Mån Färjen** och den ström som dem sammanbinder. En rustning af silfver såges vara här funnen. **Sjöb. Nomencl. 107.** Kullen är af 60 alnars omfrets. I **S.** finnas utom dessa runda rör, äfwen 2 a 3 fyrkantiga och nästan flata på höjder eller wakra slätter, samt 10 rör, kallade **Trehörningar**, like trifolier, enl. samme Bolin. De kallades i hans tid också **Tillbedjeplatser**. Den ena udden wänder mot norr eller öf söder. I midten är wanl. en håla, der ett träd kan ha varit planteradt, der möjligtwis och en spåqwinna torde stått *). Nära **Femsjö** ligga de 2 "guldstenarne" på snärrer stenar, en på hwardera sidan af wägen, den ena 6 alnar hög, 4 aln. i qwadrat. **Jättegrystorue** må ha återbördats både från **Jättarne** och de äldste **Mölnarne**, men ha ofta ändå sin myth, såsom fordom obegripna. Här såges om en trefantig "gryta" $\frac{3}{4}$ aln på hwardera sidan, 3kantig ända ned i botten, att den uppkommit derigenom att **Sigfrid** i brist af watten lade på stenen sin hatt, då en källa uppsprang, hwarur han drack, enl. en annan sagn, hwari han döpte. Märkligt är att här träffa en sagn om **Sigfrid**, **Missionärbiskopen** i **Verio**. I **Femsjö** åt **Sigfrid** middag på sin uppresa till **Verio**. 1 D. p. 309. Gränsregleringen i **Emund Slemmes** tid erkännes här ännu vara den gällande. Af de 6 stenarne som sattes mellan **rikiænne**, neml. mellan **Smålands gamla Kungarike** och **2:ne Lagmansbömen** samt **Danska kungariket** (**Vleking** och **Skåne**) och **Swea-kungariket** i **Wester** (**Wgtland**), stod den 3:dje, **Kinnesten** i hörnet, der **Wester götland**, **Halland** och **Småland** wid **Fegen** sammanstöta, den 5:te **Hwite sten**, möjligen i gränsen mellan **Wärends** och **Kalmar** lagsagor samt **Vleking**, den 6:te **Brimse sten** nära **Ostersjön** på **Smålands** och **Vleking** gräns. Men den 4:de i **uracnæsi** mellan **Kinnesten** och **Hwitesten**, stod utan twiswel på det **Wraguas**, hwaraf 2 marker anslogos till **Jaluntompta Kyrka**, (**Sw. Dipl. 532**), monne ej **Wrangsnäs**, ett näs i **sjön** **Frellen** i **Femsjö** sn, enl. **Lector Wallmans** anmärkning. Ligger ej der nära **Wrångsrör**, nämndt **håroswan**?

*) De store stenar likuande grästener, som finnas "lagde eller reste" på somliga, ha säkerligen alla till en början varit resta. Rören äro släta som en gata ofwanpå. Ligga på höjder eller i lundar. Speciellt beskrifna liksom de 4kantige i **Arch. Smol. IV** Vol. n. 151.

Kyrkan är en **Öfverkyrka**. Annu i Bolins tid ansåg aslägset boende folk henne som sin och offrade till hennes underhåll, "alltid hafvande der sin kyrkgång." Hon är belägen 13¼ m. fr. Werio, samt lika långt från Jönköping, midt i försam. Den peripheri, hvarpå grannkyrorna ligga, räknas vara 11 mil. Denna stenkyrka är 39 aln. lång, 16½ bred; var före 1739 dels af sten, dels af trä. Målningen är utförligt beskriuen i n. 149 i Arch. Smol. Stentorn byggdes i Wernelins tid (1777). Orgwert tillkom 1842.

Kyrkoherdar:

1. En onämnd från Danmark, hade sin kammare med fång på kyrgården.
2. **Jacob** 1539†60. Från 1553 hade han afträdt K. till
3. **Hr Hans**, som bortfördes i dansk fångenskap 1564. Derefter war länge ingen prest.
4. **Severinus** kom 1575 från Åhs. Lär warit blott Capellan under Pastor i Ummarby, som under ledigheten efter den fångne Hr Hans uppehållit gudstjensten i K.
5. **Hägge Månsson** el. **Häggers Magni** 1587—Subscr. 1593 som Capellan, men kallad Pastor i ett Domkap:s bref 1590. Det war han som bugade för björken, af hvars quistar han som barn fått ris.
6. **Petr. Swenonis** 1597—1600. Kallad skof hos Wetterb. Dömt i Arch. Smol.
7. **Erk. Nicolaj** 1600—20. Född i Eskir, Kullagården. (Se 2: p 644 *). Detta enl. P. Collanders, Kh på Wisingö, antedn. i Arch. Smol. IV. n. 153. G. N. war g. m. en dotter af Birgers Petri Kh. i Åsenhöga. På Werio Bibl. fins en Bisk. P. Jona förlitn. frist mlln Hr. Erland i Finsed och hjulmakare Anders om en gatgång. Mågen
8. **Petrus** 1620—30. Att han kom

sedan till Sestra synes osannolikt, liksom att Erk. Petri 1617 kom till Femsjö fr. Långaryd. Namnet skof blott en gifning.

9. **Sw. Petri Paludius** 1630†45. Bondson fr. Retteled. Vottröfwades af Snapphanar fr. Halland 1644, men släpptes i Mjåla i Torups sn.
10. **Magn. Werionensis** 1646—50. Krigsprest. Född i Werio. Kom sist till Ummarby.
11. **Paap. Wjööbeckensis** 1650—56. Född i Eransmo sn i Kind, Wgtl. Bytte med Måns och kom hit fr. Ummarby.
12. **Petr. Nicolai Brandius** 1656—63. Född. Kh. i Ummarby n. 6.
13. **And. Bononius** 1663—88. Född. hette och war Bonde. Krigsprest. Näste under krigsöroligheter hålla Gudstjensten på Åffe berget, wid vägen åt Ummarby. G. m. 1) en Finka. 2) Eufan af n. 9. 3) Cecilia. Söner M. Sam. Runnaus, Kh. i Västad, M. Dan. L. Kh. i Gadsöf i Halland.
14. **Joh. Anstrenius** 1688—90. Kom då till Odenfjö. Född i Örege. i Ummarby.
15. **Magn. Bened:ci Rastadius** 1690—1711. Född i Nästa i Kärda. Måg hos n. 13. Då han fått alla rösterne wid walet 1690, ansåg Consist. honom eo ipso utnämnd. Förut

*) Ett må derwid anmärkas. Kh. Bolin antager att Erk. Nicolai war son af (ej bror till) en bonde i Kullhult i Femsjö sn. Kh. J. Oplow i Åsenhöga uppger i Arch. Smol. n. 132, att denne Erk. Nic. war född i och hans son kallade sig efter Moskint (collis) wid Mo gård i Åsenhöga. Det synes som Collander-stamsfadrens födelseort wore nästan lika twiflig som Homer. Åsenhöga, Femsjö, Bjetteryd och Werio landförsamling må emellertid kämpa om äran tills en framtidens granskare finner något som afgör twifelsröjan. Se vidare Åsenhöga Khf.

- ansåg woul. Dom-Cap. sig lifa obundet af walet wid Conſistorielska, som K. Mt wid regala pastorater. Wallqvists Handb. 310. Söner Bengt N. dog som frögspref i Välen 1709. K. N. fick Hagegården i S. Se N. 632 o. 633 i Arch. Smol. T. XI.
16. Petr. Tob:nis Amnerstadius 1712 f32. Fabr. Jens Persön vende i Amnerstad. St. i U. 1698. Prst 1708. Måg hos n. 15 *). Söner: Sam. Handl. i Carlskrona, Waan. Mgr, v. Hfd., Dav. Com:st. i Stafelöf, Daniel Lh. Profes. i Ups, alla kallande sig Amnerstedt. Se om ten sednare Biogr. Lex. Mågen
17. Wagn. Zach:æ Bolin 1773†70. Född bondson i Bohult, Odenjö sn. St. i L. 24. Prst. 32. Dyp. wid yrstm. 51. Har förf. n. 146—154. samt n. 648 i Arch. Smol. T. IV och XI. Mågen
18. Bengt Wernelin 1771†92. Född 1715 i Mofle, Wernamo sn. St. i L. 36. Mgr 45. Prst 46. Son Wagn. W. Correct. i Wer. Cu dotter g. m. K. N. Forsander i Unnaryd; en dotter g. m.
19. Theod. Fries 1793†1839. Jusbelmgr i Lund 1835. Söner Elias Fries Profes. i Ups. N. N. D. Se Biogr. Lex.
20. J. G. Gollander 1841—. Comminist. i Bredaryd 26, Gnosjö 27. Mifelds 31.

4 §. Långaryds pastorat. a)

4. Långaryds socken. (Noderförf.) b)

Kronohemman :		
m:t:l.		1¼ Håsnaryd St. L.
1½	Amfrepo N. Mll.	1 Hålgult,
½	Applaryd.	½ Hofalt.
1	Bälshult S.	½ Hästerås.
1	Björnaryd S.	½ Horskult.
1	Böshult.	½ Hattaböke.
2	Boary Sfg. D. Näswag.	1½ Kråkerud S. D.
½	Borgen.	¼ Krochult.
½	Borhult.	¼ Kåringanäs.
½	Bålsås.	½ Källaregården.
½	Bälshult.	½ Kråksås.
¼	Brohult.	¼ Kråks.
¼	Bänfarefull.	1 Linnäs.
1½	Öferyd N. S.	½ Långaryd c) Sfg. o. Klofarsgård.
1½	Öferyd S. N. L.	¼ Lunnagärde.
½	Öthult.	1 Mårenäs.
½	Ölmhult.	1 Mjälleryd.
1	Fagralt.	½ Måshult.
½	Fängsjö.	2 Nyary St. W.
½	Fagerhult.	1 Nisaryd Gallag. Ggfwri.
1½	Gåstjunga S.	1½ Ibm Mg. o. Mllng
½	Gärdshult.	1 Nishult.
¼	Glasbo S. N.	1¼ Rva St. o. L.
½	Gällingsbo.	½ Råfna.
¼	Gåstlingsbo.	¼ Segelsbo.

*) Tillträdde wid swärfadrens böd, men fick ej fullmakt förrän efter 11 år, hvarunder — hustrun varit 3 ggr i Öthm derom och "mycken orätt lidit."

$\frac{1}{2}$	Ståreshult Kl.	1	Båleshult D.
$\frac{1}{2}$	Sjögården.	$\frac{1}{2}$	Björnaryd R.
$\frac{1}{2}$	Stog, Stom.	$\frac{1}{2}$	Boary R.
$\frac{3}{8}$	Sotaryd S.	1	Gearyd.
1	Tofshult.	$\frac{1}{2}$	Giehylte.
$\frac{1}{2}$	Trottagården.	$\frac{1}{2}$	Kjusnäs.
$\frac{1}{2}$	Tollabo.	1	Gasbo.
$\frac{1}{2}$	Tostabo.	1	Helmen.
$\frac{1}{2}$	Träppia.	$\frac{1}{8}$	Höljeryd St. o. Kl.
$\frac{3}{4}$	Wistabo.	$\frac{1}{2}$	Kräkeryd W.
$\frac{1}{2}$	Wifan.	$\frac{1}{2}$	Kungswefa.
$\frac{1}{2}$	Åkershult S. o. R.	1	Lindhult.
$\frac{1}{4}$	Åker M. R. o. S.	$\frac{1}{4}$	Nöckelhult.
$\frac{1}{2}$	Ålmelid.	2	Nemma S. R.
$46\frac{11}{10}$ *)		1	Ståreshult St.
		1	Sotaryd R.
		1	Stenshult.
	Kronohemman:	$\frac{3}{4}$	Stårkehylte.
$\frac{5}{8}$	Boary, Hallag. Kronofogdebost.	1	Strömhult R. S.
$\frac{1}{2}$	Bäckås Fältw. bost.	$\frac{1}{8}$	Stifvan Rå och Rör.
$\frac{1}{2}$	Gearyds qwaryd Kapt. bost.	$\frac{1}{2}$	Tånge.
$\frac{1}{10}$	Göplunga S.	1	Åkebo.
$\frac{1}{4}$	Gåfwabo Trumfl. bost.	1	Denabäckshult.
1	Regård Kapt. bost.	—	Höljeryd Pappersbruk e).
$\frac{1}{2}$	Närås Batalj. prestbost.	1	Stårkeryd fäteri f).
$\frac{3}{2}$	Nås Capellansbost. d).	1	Ytterljo d:o g).
$\frac{3}{4}$	Sällonäs Rältwåb. bost.	1	Holmseryd Rå och Rör.
$\frac{1}{4}$	Stog Kl., Länsmansbost.	$\frac{1}{4}$	Landeryd S. fäteri h).
$\frac{1}{8}$	Åkerhult R.	1	Ibm M. o. R. Rå o. Rör.
$\frac{1}{8}$	Långaryd prestg. d).	$\frac{5}{8}$	
$5\frac{11}{10}$ **)		$22\frac{7}{8}$	
	Frälshemman:	$75\frac{1}{4}$	
$\frac{5}{8}$	Åmrebo S.		

a) Regalt. 2 klass. 1 afdeln. b) 3 mil lång, 2 bred; öf. 10 m. i omfrets. Gränzar i D. till Unnaryd och Jälluntosta, i S. t. Femsjö, i W. t. Färgaryd och Hestra, i N. t. Willstad, Kestelid och Kållerstad. c) Vångered strefvs fordom, liksom de Halländske Bredared ic. förrän man i Småland började kalla en uppröding för ryd. Se 1 D. p. 208. d) Utgör ett helt hem. efter det utjorden Mjöhult och N. Göplunga (Göplunge) 1692 dermed för- enats (n. 416 i Arch. Smol.) Ligger nära L. kyrka. Nås, Ca- pellansbostället för Färgaryd, ligger $1\frac{1}{2}$ m. fr. Färgaryd R., $\frac{3}{4}$ m. fr. Långaryd. Bytte för att få 2 skattehem. i Beret afflogs 1692, om det ej begärtes mot 1. Capellanen behöll då Nås. (n. 493 i Arch. Sm.) e) Dreß 1828 af Fabrikör Rosenqvist. Ett annat pappersbruk Strömsholm ligger och wid ett wattendrag, som kom- mer från Jällunnen, går $\frac{3}{4}$ m. genom Långaröds sn och utfal- ler i sjön Färgen. Strömsh. anlades omfr. 1814 af n. w. Ögä- ren J. Kjällman. 1) Kallas nu Jansberg efter Kapt. (sedan Nås

*) Efter sista beräk. $47\frac{3}{8}$. **) — $5\frac{1}{2}$. Laggegården $\frac{1}{2}$ krono kunde som öde ej upptäckas 1742.

for) Jean Alfspärre som egde det wid 1750. Sebnare egare: En Fröken Wrangel, Bef:m. A. G. Selund, Löjtn. C. A. Kuylenstjerna, Auditor Göthe. Kapt. J. E. Kuylenstjerna. Jansberg afbrann 1844, hwarwid, enligt Häradskrifv. Wallenqvists uppgift, en större bosfämling uppbrann, men der i afkan Arndts Paradis Lustgård fans med förbrända permar och kanter, men intet tryckt ord stadadt, under det spår ej fans till af de öfrige böckerna, som stått på samma hylla. "Denna tilldragelse i förening med hvad i företalet till äldre editioner af denna bok finnes upptecknad, är anmärkningsvärdt nog." g) Ytterstjörholm tillhörde wid 1700 Lilje- fjelkslägten; hade wid 1770 haft på 12 år 14 egare, den sifte Fältmst. G. B. Stael v. Holstein; en ibland dem Kapt. Löjtn. Lagercrantz. 1828 egdes det af Prosten Rosengen. 1843 Handl. Andersson. h) Tillhört Roos, v. Rosen, v. Kothen, Kornett A. Strömhjelm. 1843 J. H. Planting Gyllenbåga, Öföjtn.

In Finwed Lokarydh cum appendice nämnes i Påfiv. Alex. III:s skyddsbrief för Linköp. bispestol 1157. (Sw. D. n. 74). Monne ej Lokaryd? Longeredts s:n gafs 1547 som behaglig tidsförläning med all Cronones renta och Konge och Biskopsfader och gästningar, som ther fälle kunne till K:s troman och tjenare Lasse Pedersson (till Segerstad), Höfvidsman redan 1521). Hans far Peder Olofsson (Hård) war son af Olof Pedersson (Liljespärre) till Nässta R. R. 1534). Då modernegods ärfdes synes innehafwaren ännu ofta ansett ättens wapen som stamgodsets bömärke, hvarföre wapen ombyttes. Lasse Pederssons son Peder Hård blef slagen i Sthm 1576 (Arch. Smol. n. 328). Dennes son Olof Hård blef krigs öfwst. i Smål. 1609 (Arch. Smol. n. 344), befalldes 1612 d. 8 Jul. att uppbyda man ur huse till Kalmar. Hans skrifware ihjälsgogs wid Brödraball, hwarom se Ksh:rne i Långaryd och Hestra. Olof Hård räddade sig då genom att krypa ut genom fenstret. Han war G. II Ad:s fadder, nu Lhd. i Jönk. och Ghfd. i Westbo. Jordwallarne å Näsaryds och Gafslungas egor äro nu mycket sammansfallna. Troligen uppfästade under Dansta krigen i 16:de el. 17:de seklerna. Sjöarne äro små, som med större bådar inslyta i Näsån, som går genom socknen. Landerydsån faller i Näsån i Torups s:n i Halland, men går genom Långaryds s:n, kommande från Willstad. Härifrån har den nu lefwande prestslägten Filén utgått. Joh. Filén, nu stiftets näst äldste prest, Ksh. i Sakarp, Contr. Prost i Tweta, är född af bondföräldrar i Långaryds s:n trol. tagande nämn efter en äldre frändeslägt. Petr. Filenius Smol. f. i Sonhult, Färgaryds s:n *), inskrefs

*) Fabr. Mils Milsen, g. m. Christina Pehrs dtr Kruse, hade förut varit Handl. i Jönköp. † 1677.

i Smål. Nat. i Lund 1690; blef Pr. o. Rh. i Röbbinge i Lunds stift (liksom en Jonas Filenius i St. Köpinge) den tid, Skåne förnämligast genom Småländningar som prestmän "förswenstades." Petr. Filenii söner: Petrus, se nedanför, Lars Filén Secret. wid Sjötullsfocieteten i Sthm, Nils Filén, Tullförwältare i Warberg. Dotter Christina, g. m. And. Roos, Rh. i Röbbinge. Deras son Dr. Petr. Roos Pr. o. Rh. i Westerstad. Petr. F. blef Profess. i Åbo, war medarbetare i det stora werket: *the universal History*, deri han skref på Erkebisk. Dr. Potters och Bisk. Chanderers uppdrag de partier, som gällde Norden. Dog som Bisk. i Linköping. Lars Filén war trol. den Sekreteraren som war Landsk. v. Reisfers Commissionär 1770. (DelaG. Arch. XVII. 58). En ättling från Sonhult war wäl Millionären Filén i Demerary, om hvars gods Småläningen Petr. Filenii i Röbbinge öfrige ättlingar så länge processade. Det rifa arfwet tillföll Commerce-Rådet P. C. Filén, som deraf gjort wackra dispositioner för det allmänna.

Kyrkan blef af Danstärne "uppbränd och spolierad" 1570 (ej 1579) och 1644, derwid likwäl en flock med rinnerstning i wapenhuset funnat förwaras, upptagen under n. 1907 i Lilj. R. U. men oafritad. Man lär berom nu ej känna något på stället. Kyrkan nybyggdes 1809—10 af sten, 60 aln. lång, 27 br. inom murarne, inwigd 1816. Har ett orgwerk af 18 stämmor. I kathedoliska tiden hade Curatus in Långared t. ex. 1371 pedum, hwilket i äldre tider war ett insigne episcopale, hwarföre den lärde Berchlandrade en författare, som yttrat att en Rherde "fört herbestafwen." (Samtlaren 1774: VI D. p. 648). Möjligen hade denne Rherde ytterst i Linköpings stift genom pedum rätt att utöfwa några Biskopspligter såsom att "fyrma" (confirmera) sfriftebarn o. d. Ett 20 tors weberlag gafs Pastor i Långared, då han 1557—60 bortmistade "landtgille" af större wärde, som torde warit anslaget för beswäret att föra pedum i Westbo. Detta weberlag, då mera 10 tor, indrogs först 1836 till fullo. Kyrkan i L. är byggd på Klofargårdens grund, till hwilken gård hon sjelf eger skatterätten. R. Besm. Nils Trulsfons Skarp har gifwit Oblatist 1655 och St. Klofkan 1662. Bland grassstenar märkes en med inskrift: M. 1644 ten 13 Sept. affomnade i D. ten erew. o. well. Sr. Truls Nicolai Skarp fordom Kyrkoherde wid Långaryds geld — — —: den 4 Dec. An. 1627. . Matrona Margar. Peders dotter — — Trulses Rh. i L. hustru. . . En annan med inskrift: *Hic sepultus jacet Amernus Johannis Lindelius, natus a:o 1600, 18 Maj Phil. Mgr Upsaliae renuntiatus 1632, Ejusd. Ac. Phil. Adj. 1634. Rect. Sch. Jenecop. & Past. in Barnarp 1636. Rect. Gymn. & Scholae Wex. ac Past. in Yaby 1643. Past. i Långarydh 1646. Duxit uxorem 1. Sar. Bringiam ex qua Gabrielem & Ericum habuit filios. 2. Christinam Andreae fil. ex qua Johannem filium, filias vero Saram, Elis: Martam, Annam, Helenam, Elsam & Rebeccam suscepit. Denatus 1684, 4 Nov. I*

gamla kyrkan funnos epitaphier öfwer Prosten G. Comerus med dennes biographi, likså öfwer en Regements Tw. mst. Santhe Behrsön.

Kyrkoherdar:

1. Wårten (i Wetterb:sta) el. Mauricinus (i Rogb:sta serien). Kallad hin Danke.
2. Wåns Danke.
3. Fr. Jogan i Langaryd 1575—97. Wårändspröwesten Gudm. Spegels son. Se I. D. p. 138 o. Khl. i Kåls-wik och Kalltorp. Att han kallats Krol är blott gissning. Subscr. 1593.
4. Gudm. Krol 1598—1609. Se Khl. i Hallaryd och Nydholm samt Krol geneal. i Hallaryd. Sonen Nils Wistop.
5. Erl. Petri 1610—16. Först Cons. Rect. i Wr. Ansågs belattig i Allmogens upprörerielse 1616 och då han bad för dem, som wid Brödras hall ihjälslagit Olof Hårds skrifware (se p. 102), så blef han affatt, sedan benådad men transporterad till Femsjö, trol. så att Er Erl. Nicolai ibm skulle fått L—b; men Erl. Petri dog före flyttningen (affatt d. 7 Jan. 1617 af R. Mt, hwilket d. 16 Sept. stadfästes af Consist. Regni. Erl. Petri son M. Birchmæus blef Khl. på Wifingsö och Präpostus i Grefskapat.
6. Truilins Nicci Starpus 1617—44. Först Cons. i Jönk. Se Smål. Vestr. p. 995. Cler. Galm. 2: 266. Wallqw. Eccl. Saml. 2: 411. 1644 Palmfönd. måste Khl. Truls fly för Danskarne och dog i Lönghult, dit han under flykten hunnit.
7. M. Amb. Juis Lindellius 1646† 84. War ej son af Gf. Lindellius i Sandfjö past—t, nu amner till Linsneryd, utan af Jöns Ambjörnson i Dannås. Se här nedan wid Dannås best. Prästberade i Ups. för böpp. (se Lidén), och wid prästn. i Wr 1641 (biop. tr. i Jönköp.) Proft i Westbo 1672. Kallas dock blott præp. honorar. 1683. Höf honom uppehöll sig Drott. Christina 1667. D. 6 Jun. kref Gref. P. J. De-la-Gardie till sin bror R. Ganzlern, huru Drott:n "flatterat Khen i L. i Smål. dermed, att ou det icke wore en ting för honom, att bli Bisk. i Werio i den afstbnes ställe. (Då J. Rudbeckius blef). Staud. Samf. Handll. XIII. 163. Redan wid Bisopswoalet i Sthm wid riksdagen 1651 fick N. L. 36 röster af Clerus, då J. Lundeb. blott fick 7. War som Pr. o. P. Riksdm. 1659. Sonen Er. L. Khl. i Dwenneberga. Dotter Sara g. m. 1) Gudm. Stapelius i Fröderby 1670. 2) Joh. Gollander Proft. Rebecca g. m. Hofling Khl. i Wern—o. Märta g. med
8. Gentr. Comerus 1686—1724. Bles ff. Khl. i Åhs Hroft, då 1683 N. L. tog afsted. Dotten Gwa Klif. g. m.
9. M. Eric Nuda 1726†33. Fadren Rådm. i Jönköp. G. N. war Riksdm. 1693. Proft i södra delen i Westbo 1725. Utg. arbeten: Lifsred. öf. Ngr Magn. Beeth, predicant i Willstad, Ruffhll Magn. Comerus (son af n. 8) och Dannem. And. Anderöf, alla drunnade i Hultsjö, begrafne i Willstad. Jönköp. 1713. Prstmöts pred. i Wr. 1713. Jönköp. 1715. Sam. o. Andr. se Khl. i Ureshult och Hultsjö; dit Märta Cath. g. m. 1) Khl. Serenius i Drängsered, 2) Proft S. Åmgren i Hestra. S. E. gift med P. Gumelius i Jönköp. G. G. g. m. Långman Leander.
10. Petr. Lundeen 1735—43. F. på torpet Lund i Bortorp. St. i Åbo. Krigsprst 20 år. G. m. Helena Beeth, enfa est. Rect. Sth. i Jönk. Ribelsfröm. Sonen Sw. L. Math. Lect. i Wr.
11. M. Petr. Gollander 1746—73. Fabr. Lect. P. Coll. Medr. Gel. Rubenius. Fog här relictam G. Beeth. Orerade på prästn. 1753 ut alter Cicero. Som gratist i Lund höll han sin oration på lat. vers memoriter. Nedan som Gymnasist orerade han i Werio de Wexionia 1723, med utmärkelse oaktadt "sued

minn." Hans söner se p. 645 Ver-
rells Herdam. i Gölleb. ft. 2: 114.
12. N. Isak Sandahl 1774†96. Bonds-
fr. Bringelofsta. F. 1736. St. i
L. 57. Disp. pro gr. 60. Prst i
å. Amir. past. i Gölleb. 64. Profst.
Utg. en pred. på 13:de dagen 1765.
G. m. 1) Elis. Raab, fadr. Dfw.
Löjtn. 2) Gwa Colliander, dte af
n. 11. 3. Cath. Rodhe, profstbr fr.
Halland. Sonen med henne Maur.
Z. f. 1777. St. i L. 95. Besökte
Indien som Supercargeur. Direk-
tör öf. Fältsjukhusen i Lund 1808.
Stadsfiskal i Lund 1810.

13. N. Sam. Adelin 1797†1834. B.
Conte. Profst 1828. L. B. O. 29.
G. m. 1) en dte af Profst. Selin i
Grenna. 2) Mar. Kuslenstierna.
Barnlös. Gaf till Fångaryds fat-
tigkassan 666: 32 B:co. Köpte för
555 Rdr 26, 8. B:ce $\frac{1}{4}$ förm. till
 $\frac{1}{8}$ Ironskattehem. Lunnabo till ewärd.
Höstarbost. med skatt till fattigkassan;
likfom af torpet Malmeryd derunder.
Gjorde stora uppseeringar för fyr-
kans byggnad och prydnad.
14. N. Carl Em. Eneroth 1834—
Profst 1830. G. m. Johanna Nor-
lin fr. Barnarp.

3. Färgaryds socken. (Anner). a)

Skattehemman:	
mit. l.	$\frac{1}{4}$ Sandåkra c).
$\frac{1}{4}$ Byås, B. D.	$\frac{1}{4}$ Stafanabo.
$\frac{1}{2}$ Bårhult.	$\frac{1}{4}$ Wefa e).
$\frac{1}{2}$ Beret, N. S. b)	$\frac{1}{2}$ Åkralt, B.
$\frac{1}{4}$ Bäckhult.	18 $\frac{1}{2}$
$\frac{1}{4}$ Dölhult.	
1 Eldshult.	Kronohemman:
1 Ekenäs.	$\frac{3}{8}$ Färgaryd Lilla, Pastors Stemm.
$\frac{3}{4}$ Gohult.	$\frac{3}{8}$
$\frac{1}{2}$ Gislebo.	
1 $\frac{1}{2}$ Hästehult, St. o. Ål.	Frälshemman:
$\frac{3}{8}$ Holtferyd.	1 Byås ml.
$\frac{3}{8}$ Höfalt.	$\frac{1}{2}$ Bårebo.
$\frac{1}{2}$ Jacobsbo.	$\frac{1}{2}$ Dröghult.
1 Kambo *).	1 Färgaryd, St.
1 Krårhult.	1 $\frac{1}{2}$ Hästehult, St. o. Ål.
$\frac{1}{2}$ Kull.	1 $\frac{1}{2}$ Hyltan, D. W. f)
$\frac{1}{2}$ Kjerstinabo.	$\frac{3}{8}$ Högferyd.
$\frac{3}{4}$ Lohult c).	$\frac{1}{4}$ Högshult.
$\frac{1}{4}$ Lunnabo d).	$\frac{1}{4}$ Jonsbo.
$\frac{1}{4}$ Lintalund.	$\frac{1}{2}$ Kallshult.
$\frac{1}{2}$ Rittebo.	$\frac{1}{4}$ Seglehult.
1 Senhult dd).	1 Ulfhult.
1 Stubbhult.	$\frac{3}{4}$ Åtrebo.
1 Säftebo, St. o. Ål.	$\frac{1}{2}$ Åkralt, D.
$\frac{1}{2}$ Stega.	$\frac{9\frac{1}{2}}$
$\frac{1}{4}$ Sutarebo.	28 *)).

a) Lill Fångaryd. Är 1 styf mil l. och 1 mil bred. Grän-
sar i D. och N. t. Fångaryd, i S. t. Jemsiö, i W. t. Torup i Hal-
land. Sjön Stora-Färgen, hwaraf sin har namn, är 2 mil i om-

*) Där detta Kambo se And. Spolets biogr. i Biogr. Ver.

**) Dfm. 41 $\frac{1}{4}$ enl. Profst. Eneroths, 42 $\frac{1}{4}$ enl. Ahlstrandiska Matrifikens upr-
gift.

frets. Nissan är gränsen till en del mellan L. och F. snar, dock ligga 4 gårdar i F. W. om Nissan. Färgån för St. Färgens watten i en mild lång bana i Nissan. b) I gårdet nära Färgen ligga stenar ordnade i en fyrkant. Der skulle kyrka byggas; men det refs af osynliga händer ned. Sattes så 2 nöt för wagn, singo pistflång och gingo efter behag; stannade der nu kyrkan är i en asplund wid Färgens strand. (C. G. Eneroth till J. G. L.) Jfr p. 408. c) I gårdet är på begge ställen en triangel af stora fullriga stenar och en håla i midten, der ett wårdträd står. I Lahults gårde äro utomkring uppreste stenar. Ställena äro fridlysta. Ej ett grässtrå slås, ej ett löf afbrytes. Mån må det ej. Kreaturen skulle deraf dö. Lahults triangel ligger nära Nissan, der som är gräns mellan Småland och Halland. En fyrkantig fornlemning är der nära. d) I Lunnabo gårde står på en större "stenklämma" en sten i form af en con, omkring 4 å 5 famnars peripheri, kallad Vockehall, "slungad af en Jätte mot F—ds kyrka, då den nyss byggts." Se om denna gård widare n. 13 i L—ds Rh. serie. dd) Se ofwan p. 102 f. e) På Wefas egor anlade Löjtn. Hammarberg ett pappersbruk 1828. f) I Hylte gårde är en 4—5 alnars qvadratplan under namn af Ribbarebolet, "der 2 ribbare stupat i enwig." Bergas allbrig, ehuru inhägnad.

Folknumren. Åbor. Torp.

1763: 602. 124. 12.
1840: 1055.

Kyrkan af sten, 30 aln. lång, 18 bred, är urgammal och utsynt, (riswes 1845). Ritning på den nya med torn är gillad af K. M:t. Des documenter röfwades af Ebbe Ulfelt såsom anförare för ett danskt parti enl. Olmeftas bombot för 1646. Kyrkan eger en ängspark i Åker m:llng., gifwen af en piga i sabdergåfwa, då hon i katholiska tiden bewistade en tornklockas dop. Den nya Kyrkplanen ligger också wid Nissan, $\frac{1}{4}$ m. fr. sjön Färgen.

Capellaner:

1. Dan. Zonæ 1593.
2. Aro. Magni 1617—19.
3. Gudm. Laurii Mellin 1653—61. Från Melleryd, ett torp i Färgaryds sn. Son L. M. Pr. o. Rh. i Jönköp. Trol. war och Theophil. Gudmundi Mellinus hans son, (han hade 8), hwilken, f. 1639, St. i U. 57, blef Afjes. i Amiral. Colleg. 80. Ablad 43 med namn Ehrenstjerna. † 89 ombord utanför Wlad.
4. Joh. Krol 1661—81. Som Adj. hos sin swärjar "Petrus (?) i Hestra," förgick han sig mot honom och blef affatt; sedan restituerad blef han här Capellan. Fadren war wäl den olycklige Pehr i Hestra.
5. Er. Lindelius 1681—1702. Hade af sin far före 1695 i lön: Stommen, 18 R:dr och 1 La såd. Gudm. (n. 3) hade 12 torr såd och en hud, och Erik fick 1695 12 tor. Kom så till Dwenneberga.
6. And. Joh:ns Willscher 1702†07. F. i Willarp i Åke sn.
7. Jon. Lammerus 1707—36. Född i Lammasulla, Agunnaryds sn. Sonen Anders (n. 9) i Jälluntosta. Per Lammerus Smol. St. i U. 1712. Sidsprest hos Gref. Mörner, Reg:ts Past. Gabr. L—us Smol. St. i U. 1718. Krigspref. Rh. i Wlad 1730. Begge trol. And. L—i bröder.
8. Nils (ej And.) Åkerberg 1737†85. G. m. Märta Lammerus, dotter af n.
7. Sonen Eric Å., Domkyrkofys:

lom. i Br. N. A. walbes på det fättet att sedan J. L. som blifwit blind 1736, dött 48, upplästes ett Dom-Cap:s bref $\frac{1}{2}$ f. å. med frågan till försam. om den war nöjd på A. till Capellan. De sakade. Blef derwid.

9. And. Collanber 1785+1803. Fabr. G. C. Rh. i Swartary.

10. N. P. A. Bising 1803+40. Jus belm:gr i L. 38. Canzl:R. 3. Halsenberg's wän. Fick hans gulbur i testamente.

11. And. Unnerus 1841—. Comm:st. i Lidhult 26, i Källuntofta 41.

5 §. Hestra pastorat. a).

6. Hestra socken. (Roberförsamling). b)

Slattehemman:

m:t:l.	
$\frac{1}{2}$	Bolrum.
1	Boda, Bergs, allg.
$\frac{1}{2}$	Bösfingehult d).
$\frac{1}{2}$	Bröttjaryd, St. c).
$\frac{1}{2}$	Broaryd, A.
$\frac{1}{4}$	Bro.
$\frac{1}{4}$	Basöen.
1	Danhult, St. e).
$\frac{1}{2}$	Dung.
$\frac{3}{4}$	Flintegården.
2	Hyggås, B. D. f).
$\frac{1}{2}$	Hensjö Skag.
$\frac{1}{2}$	Hagshult.
$\frac{1}{2}$	Hulu, A.
$\frac{1}{10}$	Hestra Kloföreg. H).
2	Kindhult, S. D.
1	Långarefull.
1	Prippebe.
$\frac{3}{4}$	Råsebt.
$\frac{1}{4}$	Rifagården.
1	Slåthult.
$\frac{1}{2}$	Sjögårde.
$\frac{3}{10}$	Sjuthult, B.
$\frac{1}{10}$	Sjöaslätt.
$\frac{1}{2}$	Tönnerbohult, S.
$16\frac{1}{2}$	

Kronohemman:

$\frac{1}{2}$	Glenäs, D., Mönsterf.-bost. g).
1	Kärringahult, Sanjunt.-bost.
$\frac{3}{8}$	Kalfsnäs, Pastors-stomm.
$\frac{5}{8}$	Hestra, Pastors.-bost.
$\frac{1}{2}$	Tönnerbohult, mll., Capl.-bost.
3	

Frätskemman:

$\frac{1}{2}$	Aplagården.
---------------	-------------

2	Boda, St., Väcka.
$\frac{1}{4}$	Bröttjaryd, A.
$\frac{1}{4}$	Broarp, D.
$\frac{1}{4}$	Dommakull.
$\frac{1}{4}$	Danhult, A.
$\frac{1}{4}$	Glenäs, B. g).
$\frac{3}{4}$	Flinteryd, S. Dtra.
$\frac{3}{8}$	Fosterhult h).
1	Granhult.
$\frac{3}{8}$	Hensjö, D.
$\frac{1}{2}$	Hyggås, A.
$\frac{1}{2}$	Hulu, B.
$\frac{1}{2}$	Högshult.
$\frac{1}{2}$	Hälghult.
1	Kalfwia, D. B.
$\frac{3}{4}$	Markeberet, St. o. A.
$\frac{1}{4}$	Ma.
$\frac{1}{2}$	Drås, S. N.
1	Påbo.
$\frac{3}{8}$	Röckla.
$\frac{1}{4}$	Sjuthult, D.
1	Thorsnäs.
$\frac{1}{2}$	Tönnerbohult, A.
$\frac{1}{2}$	Tångabacka.
$\frac{2}{10}$	Ulgånäs.
$\frac{3}{10}$	Dnna.
$\frac{1}{4}$	Dvesbada.
$\frac{3}{4}$	Sanseryd, säteri i).

$16\frac{13}{10}$

$36\frac{5}{10}$

Som "färfildta lägenheter" ans föras i Fordeboken: Karsånga utjord under Dnna: Mönsterstrisw. bost. wid Infant. 6 Dwarnar, 2:ne Sägar m. m. En utjord Flintöen tillhörde ferdom kyrkan. Se Smål. Bestr. v. 555.

a) Consistorielt 3:dje kl. b) Riknar en triangel, är $1\frac{1}{2}$ m. lång, $1\frac{1}{8}$ bred på norra kanten, knappt $\frac{1}{8}$ m. wid södra vinklen,

dit åt sin alltimera affmalnat. Gränzar i Ö. t. Långaryd, i S. t. Kinnareds sin i Halland (Torups anner), i W. t. Gryteryd och Sandwif, i N. t. Burseryd och Willstad. Wid Halländska gränsen ligga Kinkhult och Bössinghult på Småtiska och St. o. Kl. Kinna-red samt Amot på Halliska sidan. (Detta allt efter Jos. Koräns berättelse wid 1750). **Hestra** strefvs Ecclesia de Hethum bland ecclesias provincie de Wæstbo, näst efter eccl. Sandvik & eccl. in Jælundtomptom i Joh. Erikssons i Hefleby testamente 1268 (n. 532 i Sw. Dipl.) Dr D. Norbin anser det derföre benämndt af **hed** och **stad**, hwari ett r insmugit sig i ett owardadt uttal. Det har då stett före 1310, då i Sw. Dipl. n. 1684 D:nus Magnus de **Hestrom** förseglar ett intyg af Erik Bofe rörande en jordlott wid **Garkuryd**. 1385 sålde Agundaryd kirka den jord hon egde i **Höökås** (n. w. Hyggås?) i **Hestro** sockn till en **Tobba Eriksson**. Permb. i v. Engest. Bibl. n. 31. 1386(?) egde **Göthar Haquonson** g. m. **Mårta Knutsdotter** gods i **Finwidh** i **Hystra** sin; i dessa gods hade **Lindorm Pederssons** (en af **Torstenssons** förfäders) hustru en anpart. De la G. Arch. III. 124. Då dessa jordegare i **Hestra** strefwo köpe o. d. bref, bewittnades de af **Boo Jonsen Drotzät** i **Swicki**, **Algot Månsen** (**Sture**) **Riddare**, **Bo Stensson** (**Natt och Dag**) o. d. 1593 understrefvs **U. M.** beslut af **Andr. Bononii** in **Hestrådhe**. Torde således wara bildadt af **häst** och **ra(b) = rid**. Se här ofw. p. 208. Således = **Hippodrom**. En bylik beskrifs i södra delen af **Finweben**, (se **Sunnerbo**) och torde flera funnits i den westra. Man har der **Hagshestra**, **Stenhestra** o. d. Men är skrifsättet af 1268 det rätta, så är Dr R—ns förklaring bättre. c) Wid **Hestra** blef ej kyrkan först byggd utan wid **Bröttjared**. Wi hänwisa till **Inledn.** p. 354 f. $\frac{1}{6}$ mil fr. **Hestra** kyrka ser man en fyrkantig ringmur omkring en jordhög. En fälgård derjemte kallas **kyrkgård**, deri man funnit en stor nyckel. Ett ställe i **Br.** heter **prestgården**, en brunn der kallas **prestbrunnen**. Der omkring i "ödegården" ser man märken efter igenlagda åkrar med ekestubbar af owanlig omkrets på ången. **Folksågn** är enstämig att kyrkan förbränts af **Danstar**. Ett torp der nära heter än **Stansen**, och en jordwall uppwisas, som förklaras wara uppkastad af **Danstarne**. **Svenskarne** hade då sitt läger $\frac{1}{6}$ mil derifrån, der man ännu ser ett långt, bredt och djupt bife med all jorden uppkastad på N. sidan, så att bröstvärnet synes ställt mot **Bröttjared** kyrkplats, hwilken då efter förstöringen innehafvs af fienden. Wi ha i **Inledn.** wisat att **Hestra** kyrka varit till redan i **Erik XIII:s** tid. Af det ofwananförda finna wi, att den så war redan wid medlet af 13:de sekellet, hwaraf wäl torde kunna slutas att **Tiohärad**s lagfragment affattats i sin n. w. form förut. **Wårdhögen** el. **Wårdhögen** ligger nära **Bröttjared**. Der tänkes edar, då fienden anryckte, för att tidigt samla motståndskraft. d) Enligt **H:skrifw.** **Wallenqwists** egenh. **Jordeboksutdrag** heter det **Bössinghult**, men enl. **Hush. S. Handl.** 14:de S. p. 126 **Bössinghult**, som lär

vara tryffel. Se l. c. p. 131. e) Stora Danhult flitades 1815 af J. Allwin. Hade Åker 10: 11, Ång 92: 29, Betesmark 256. Taxer. värde 1,530 R:dr B:co. f) Kallas Svökas 1385, Svögås på Hermelins charta och Gush. S. G. p. 128 o. 129, men Hyggås ib:m p. 124 och i Jordeb:s utdr. ff) Tillhör Hestra kyrka, men innehafves af Klockaren mot jordlega. g) Ekenäs hörde till Grefwin. Ebba Brahes arfwegods. War då 1 hem:n, räntande i städje pgr $4\frac{1}{2}$ mark, fodernötspgr 1 daler, förslepgr 1 d., malt $1\frac{1}{2}$ ta, smör 3 pund, får $\frac{1}{2}$, höns 2, ägg 20, dagswerken 8, årl. hästar $4\frac{1}{2}$. Detta hemman bortbyttes af Gr. Jac. De la Gardie mot ett annat hem. till Gust. Lejonhufvud 1631. (Ar. Jul. De la G:s Copiebok, Vol. IV. p. 164 på Löberöd). Ekenäs Kronohem. blef sedan Mönsterkriw. Voställe. Ekenäs Frälsehem. egdes 1784 af Hofjunk. D. Gh. v. Conow. h) Tillhör Upsala Domkyrka, som har $4\frac{1}{2}$ ml frälse i Westbo, neml. $\frac{1}{4}$ i Femsjö, $\frac{3}{4}$ i Långaryd, $\frac{1}{4}$ i Färgaryd, $2\frac{1}{2}$ i Hestra samt $\frac{3}{4}$ i Gryteryd. De ha hittills erlaggt städja wid äbo-ombyten samt årliga räntan till en frälse-rättare; men i början af 1845 ha de fått löpobref af Domkyrkan mot en wiß summa samt ha nu att blott årligen betala den wanzliga räntan. Wid salu-afhandlingar måste hemmanet hembjudas först till Domkyrkan. i) Enl. Jordeb. uttalas af folket Samferyd, såsom det heter i Smål. Beskr., Tuneld och R. H. Sällst. Handl. Ar 2 oförm., förm. 1803 till $\frac{3}{4}$. Åker 15, Ång 113: 13, Tax. värde 3,060 R:dr. Egare: 1. Nsjesf. Aug. Viljesparre, son af Jöns Dlof. L. på Åsa, bror till Stallmäst. Per L. enl. Obenerans (Götha Hof-R. Hist. 37). Omkr. 1640 war Fru på denna sätesgård Agneta, dotter af Bröms Gyllenmårs. H:r Arvid gaf till Hestra kyrka måshake, kanna, kall och fat af silfwer. Han dog 1656. 2. Fru M. S. Voct, Wilh. Netherwood och J. Friesendorff egde S. 1708—13. 3. General Genr. Aminoff 1740—50. 4. Kapt. J. B. Aminoff 1760—66. 5. Ryttmäst. J. G. Sundberg 1795. 6. Löjtn. C. A. Roupe 1800. 7. Nsjesf. A. G. Skelund. 8. Magasinsförvaltaren S. M. Skelund.

3 Hestra äro 15 sjöar, blott Tunnerbohultasjon wid Capellansbost. och Orsjön äro $\frac{1}{4}$ i längd, $\frac{1}{2}$ i bredd. En Öster- och en Wester-å flyta härigenom, sammanfalla snart och gå in i Risån. Den förra kommer fr. Willstad, den sebnare fr. Bursferyds sn. Bröttjarets f. d: kyrka har legat nära Westerån. Isaberg har en liten sjö, ofwan och underjordiska gångar, (Ennes om Ginnweden p. 19).

3 Nydkulla, (Rökla i Jordboksutdr.) föddes af bondföräldrar Th. Dr And. Nyden (se Hjelm. matr. p. 71). Th. Dr 1809. Död f. å. Utom 400 R:dr B:co som han 1805 donerade till stipendium wid Wexiö schola (se p. 657) har denne minneswärde öf-

versättaren af Bontoppidans Collegium Pastorale *) donerat till Hestra församl. 300 R:dr V:co, hvars ränta bortlottas till en af årets tyfva brudar och 488 R:dr 42 fl. 8 r:st. hvars ränta utdelas bland de fattigaste bönder, som ha de fleste barnen under 12 år. **Magnus Thelin**, Physices Adjunct i Lund 1805, † 1810, upp gifves och såsom född i Hestra (enl. Forsfs Matr. i Willstads sn).

	Folkmängden.	Åbor.	Torpore.
1770:	770.	114.	13.
1840:	1158.	123.	35.

Wid Hestra Prestg. är en Timwisare af flera i en krets omfring en trefantlig resesten uppställda flata stenar, på hvilka tim-talen äro uthuggna. På den större stenen ser man S. G. 1741, som wäl anger Sam. Elmgren som Horolog. Han har planterat 2 almer, sannolikt symboler af hans och makans namn, som nu äro owanligt stora.

Kyrkan, den gamla, war mer än en gång tillbyggd. Den nya byggdes 1829 af sten; är utom tornet 56, med tornet 66 aln. lång, 26 aln. bred med 10½ alns murhöjd, tornet 34 aln. af sten, 10 af träd, inwigd 1835. Örgwerk af 18 stämmor tillkom 1843. Då 1831 gamla kyrkan refs, fann man der 12 monetæ Lundenses med Erik XIII:s pregel i grunden, men under en tillbyggnad 6 "mon. Malmoiens." med R. och omstrift Christiern D. G. R. D.

Kyrkoherdar:

1. **Andreas**, Rh. i H. Prest i Westbo 1297.
2. **Magnus** 1310. Sw. Dipl. n. 1684.
3. **Olaus** 1359. Kallar sig här hofes präst. Man bör der wäl snarast tänka på ett slikt uppdrag, som det en prest hade omfr. 1340, då R. Magnus Smel sände 1 riddare, 2 wäpnare och 1 prest till Nowgerod att der sluta förbund, som än återopades af G. I. Se De la G. Arch. III. 46, f. IV. 35. I Rogb:ka ms:stet har 1359 rättats till 1395, (i Sm. Westr. 1397).
4. **Mauritius** 1550—87 i Rogb:ka ms:stet. (1582 i Smål. B.) Hans grafsten fanns i gamla kyrkan. Han hade Gryteryds utjord i förlän. 1550—67.
5. **Andr. Bonde**son el. **Bononius** 1587. Subscr. 93. I Hestra källare fanns ett stort krein med silfverpenngar efter hans död, som kom hans enka och sboarfwingar till gods, emedan han ej egde bröstarfwingar. (A. Hjelmqwist, efter en prot. bok).
6. **Jonas** *Jona* 1595 å 96—1602. Se Rh:ne i Lofteryd och Afer. War af gamla Duse-slågten. Sonen Domprest **G. Duseus**.
7. **Petr. Krof**. Trol. för att ej besflugga Biskop. Krof-slågten har man antagit en Petrus Krof 1602—14, som war Biskopens broder; sedan en Petr. Krof, "owist om el. hurn nära beslagtad med den förre." Sannolikt samme man**).
8. **Laur. Gudmundi Augermannus** *Theonomus* 1617/45. Biskop A.

*) Conflit. i Ethlm yttrar i censuren af nämnde werk, att Öfversätt:n A. R. war känd för goda studier och andra berömliga egenfaper, liksom att öfversättningen war tillfökt med åtskilliga nyttiga och wadra anmärkningar. Boken är utplagad 1766, 1784 i Ethlm samt 1826 i Mariefred. Den har utan twifwel burit många wälfignelserika frukter öfwen i Sverige genom Rydens adla omtanka.

**) R. G. A. Kref i Söndöp. d. 4 Jan. 1617 det bref, som är aftrykt i Stockholmsposten d. 2 Aug. (n. 178) år 1787: "Efter thet M. Peder Jons

- Jona "broder"; sål. wäl halfbroder. Utkäpade Hr. Maria och S. Dlofs bilder ur kyrkan, men blef deröfwer mycket melancholisk. Inflyttade dem igen och blef frist.
9. Joh. Olai Hoffmannus 1645—68. Tog redan 1640 wid "pastoriam," då Hr. Lars eller enl. Gahm en Hr. Peder som warit här past. (kommen fr. Femsjö) 1630—45, war mycket gammal. 1651 stödde ett kyrkotumult, derefter presbyterne ålades att gå in efter församln. Förut Com:st. i Hjelmseryd.
10. Gudm. Laur. Theonomus 1671—81. Kallar både sig och fadren (n. 8) Theonomus i sin disp. i Dorpt under A. Virginus 1635, (då säledes ingen Peder war K. i Hestra). Först Capellan i Hestra i 30 år. Står med fru och 11 barn afmålad på en tassa i kyrkan.
11. Dan. Annerns 1686—96. St. i U. 1672 G. m. 1) en dotter af n. 10. 2) Elisab. Torpens fr. Nydholm. Resp. 1691 wid prestm. Hotade dem med scims wid själfseccutionens werksällande, som ej be-

Vi här hafwe lätthet hålla rättgångh och ransakning om thet buller och motwillige ohörsamhet, som sig uti Wägbo tilldragit hafwer och the godhe Herzer och män, som samma sak ransakat, hafwa besunnit, att Her Peder uthi Hestra och Her Erland i Långerydh en stor orsak thertill warit hafwe . . . therfore de icke äre wårde samma prestegjeld widare att besittja . . . war nåd. wisse, att j samme prestegjeld med sticlige och trogne Kyrkoherdar förörje . . . Och aldenstund Her Peder i Hestra sig så grufweligen förseet, så at han icke allenast är owård att blifwa Kyrkoherde, utan och hafwer förstykt och är dömd at mista sitt prestekall och det aldrig mer igen bekomme; begiere wi att j med brukelige ceremonier honom privero och hans prestefiortell aftage wele . . . Gustaus Adolphus. Presterskapet bönsöll för sina medlemmar, men ett nytt brott af Hr Peder framkallade följande dem, dat. d. 16 Oct. 1617: Episcopi, Capitulares och gemene presterskapet, som här i Sthm på riksdagen äro församblade giöre witterligt, att an. 1617 d. 16 Sept. då wi stödde woro i Sthms Capitel, som förståndig och wälactad Carl Olufson, Wår allern. K. o. H:s fiscal och andwardade en domb, dat. Jönköp. d. 4 Jan. 1617, thet uti förmåltes at Her Pehr i Hestra war dömd ifrån sin prest och gjäld och förwit af 2 laudsändar, nembl. Småland och Westergjötland. Sedan antwardade han och en copia af ett bref, som han af K. M:t på Kongsöhr 1617 d. 20 Mart. till Biskopen i Werio bekommit hafwer, uthi hwilket förmåles, at H. K. M. för presterskapets ödmj. förbön hafwer af gunst och nåde undt honom bruka sitt prestaembete, dock att på någon tidh till H. K. M:ts widare förklaring skulle förhålla sig här nypa i landet undan, hwilket H. K. M:ts bref Hr Peder sedan swar på hemresan i Drebro uppbrutit och under H. K. M:ts höga namnu et annet bref dictat, underskrifwit och med samma H. K. M:ts secreet som han tog ifrån det förra breswet förseglat. Theruti war infört, at han icke allenast skulle bruka sitt prestaembete, utan och blifwa i landsändan. njuta sitt förra gjäld och alla thej lägenheter; och begärte förbemälte G. D, at wi häruppå wille gifwa Capitelts sentens och Domb. Si efter Her Pehr icke kunde sådant förneka . . . derfore blef han med alles wår enhällige sentens och Domb . . . affagdh ifrån sin prestlerlige embete . . . skall uti församlingens närwaro sollemniter och honom till nesa och blygd wara aflädd sin prestlerlige skud, så framt H. M:t icke af behynderlig gunst och nåde wille hafwa honom med denna solenna depositione förfont, emedan han synes icke alldeles wara wedt sin fulkomlige skäl och förnuft . . . Med Upsala Capitelts insegel . . ." Hr Pehr fick ej den endast ifrågakomma nåden, men fanns den dag han skulle utföras för att sollemniter afläddas ifrunden, död, som man trodde, af intaget gift. Säggen om förwisning till en stuga, som stod hälften på danst grund, lär sakna skäl.

- talte prestaräntan. Sonen Gisto, Rect. i Sönd.
12. **And. Pavius** 1697†1699. Gulan funde ej få någon conferverare, utan en ung kånst student, som knappt funde föra råfensstapern. Denna dog efter 2 år.
13. **Benj. Burjelius** 1699—1700. Dog efter 3 veckor. Son af Rh. Petr. Olai i Burseryd, der han förut war Rh. Någ hos n. 9 häroswan. Sonen Joh. B. Rh. i Bringetofsta.
14. **M. Er. Ruda** 1701—26. Se Rhf. i Långaryd. Begräfwen i Hestera, der Spitalstiet war i G. kyrkan.
15. **M. Sam. Elmgren** 1726†44. G. m. Märta Cajsa Ruda, dir af n. 14, enka est. Rh. i Drängsered Serenius, som dött i Hestra 1721, då han skulle flytta till Finland. (Bisk. Serenii far war Smolandus.) "Elmgren" (i Stud. Matr.) war född i Almesås i Moberda fm 1691. St. i L. 1714. Resp. under Dr. Gh. Heyne säs. Medic. Stud. i L. 1717 (dispen nämnes i P. J. Bergii Lal om Sthm p. 181). Aman. wid Akad. Bibl. s. å. Aman. i Conf. Acad. 1718, då P. Formel war Sekreterare. Resp. 1723 und. Contr. Dwenfel: Vindicia pro calculo etc. Mgr s. å. Conf. Not. 1721. Dypon. på prestm. 32. Prof. 41. Söner: Gabr. s. 1730. St. i U. 51. Mgr i Greifsw. 60. Med. Lic. i U. 64. † i Sthm 65. Sackén 2: 2. 429. Joh. Rh. i Nefteled. Eric Vosbindare. Dr. Fredrica g. m.
16. **M. Joseph Koran** 1746†77. F. i Kärnäla, Nöbbeled fm. (Dispen. titlarne rättas efter Liden). Prof. 1774. Sonen Joh. R. (Se Rhf. i Tolg).
17. **M. Pet. Theorin** 1778†96. F. bondson i Gds församl. i Uppland 1718. St. i L. 43. Mgr och prest 48. Com:st. i Gnosjö 52. Stref ännu 1795 tärda bref till S. J. Lagergren. War en sv. poet i sin krets. Dpp. på prestm. 60. Pred. 73. G. m. 1) Charl. Dre, en Öfwerstes dir. 2) W. Nylander. 3) Lydia Leander. Söner, se Rhf. i Dwenfel och Com:st. ser. i Almudseryd och Furuby. En son af 1:sta gifte dog som tjensteman wid Swartfjö.
18. **Magn. Lönbald** 1797†1829. G. m. 1) en Kamé fr. Jällmofsta, 2) Petr. Cath. Collin. Sonen P. M. L., se Com:st. i Herråkra.
19. **And. Hjelmawik** 1729—40. Se Hjelmferyds Rhf.
20. **M. P. Erl. Oféen** 1841—. F. 1809 i Annerslad. St. i L. 27. Mgr ultimus 32. Gäll. Sch. 33. Prest 40. G. m. Wilhelm. Blomstrand, Lect. B—ds dotter.

7. Gryteryds socken. (Anner). a)

Stattheman:		Frälsheman:	
mt:l.		1	Bojeryd, S.
$\frac{3}{8}$	Barelida.	$\frac{1}{2}$	(Sidshestra, S.
$\frac{1}{2}$	Edshestra, N.	$\frac{1}{4}$	Finnanäs b).
$\frac{1}{2}$	Röshult, S.	$\frac{1}{2}$	Gölgult.
$\frac{1}{4}$	Risås.	$\frac{1}{4}$	Gryteryd.
$\frac{1}{4}$	Rosenfull.	$\frac{1}{2}$	Hensnäs.
$\frac{1}{8}$	Rumpebohl.	$\frac{1}{4}$	Höfabäck.
$\frac{1}{2}$	Stiswebo.	$\frac{1}{4}$	Hornaberg.
$\frac{5}{8}$	Zimmershult.	$\frac{1}{4}$	Holtelida.
$\frac{3}{8}$		$\frac{1}{4}$	Mölnetängen.
		1	Röshult, N.
		1	Bojeryds fäteri c).
	Kronoheman:	$\frac{6}{6}$	
$\frac{1}{4}$	Bäck, Und. Loftnantöbst.	$\frac{9}{6}$	
$\frac{1}{4}$			

a) Till Hestra. Socken är $\frac{1}{2}$ mil i längd och nära lika i bredd. Gränjar i S. t. Hestra, i N. t. Sandwif, i S. o. W. t. Sunarp, Drengsereb, Torup och Kinnared i Halland. Grytha är ett nom. propr. hos Saxo. b) År hörnet af Småland wid sjön Fegen med Halland nedan och Wgtland ofwan. c) Egdes af Löjtn. Joh. Gyllenhammar, som gaf orgwerk till Gr. kyrka 1769. Sedan war sonen, en Sergeant G—r, egare. Derpå dennes son R. Herden R. Hofpred. J. W. G—r Kbh. i Abilds pastorat i Göt. stift 1820. Kbh. i Sönderum och Wapnö samma stift 1835. Se Ber. Herdam. 2: 207. Åhstr. Matr. p. 135. Som man 1758 läste "namnet G—r" på ena klockan, synes säteriet tillhört denna ätt från ättens begynnelse. Jon. G—r ablades 1665. (n. 776). Kapten. Egdes nu af bönder.

Sjön Fegen går in till Gryteryd wid södra gränsen. Hensö-å i Limnäs uppgift n. 169 i Arch. Smol. eller Hånse å i Smål. bestr. är densamma å, som i Hestras beskrifning kallas Westerån. Danabäck sökes här nära Gryteryd kyrka af Schlyter. Se härse ofw. 1. p. 311.

	Folkmängd.	Åbor.	Torpäre.
1770.	228.	32.	5.
1840.	394.	48.	12.

Kyrkan på kronofattegrund, uppbyggd af sten 1763—64, invigdes 1769 (n. 642 i Arch. Smol. T. XI). Den gamla trädkyrkan war 24 aln. lång, 16 bred och 20 aln. hög. 3 klockor finnas i tornet.

Capellaner:

1. Sven, affatt för en slag. wigsel wid ett pteurör (monne en hednist quarleswa?)
2. Joh. Olaf Hoffmannus antogs 1635 på Hans Högwälborenheits i Wöjeryd begäran. Förut war Gudstjenst blott hvarannan el. 3:dje sönd. Se Kbh. i Hestra.
3. Gudm. Laur. ii Theonomus 1641—71. Söner
4. Laur. Kallström 1671—93. Född på Kallnäs stomm 1642.
5. Nils Broderjonius 1695 † 1725. Fabr. P. W. Kbh. i Stenbrohult. Tönnersböhult blef i hane wid hofställe. G. m. Sara Lindelia. En dtr g. m. Wälb. Roos till Gällstad.
6. Knut Widegren 1726†37. F. i Lannastebe 1700, der fadren war Com. st. Bengt W. Modren An. Streling. St. i L. 18. Prst 23. Föll af hästen wid en ridt millu kyrkorne Ann. dag Jul 1736. Wid det stället reste S. Elmgren en sten med inbuggning: Cave vialor. Dog 1737. G. m. Bist. Humbles brores dotter Christina, f. på Torp i Noheda kn. Söner Dawid W. Kbh. i Nyby. Carl Fr. W. f. 1736, Ledamot af K. Högsta Domstol 1793 R. W. D., J. U. Dr. Lgm. och Just. Borgmst. i Malmö — monne ej och en son af Kn W.?
7. Ingemar Limnäs 1738†91. Född 1701 i Öby Blådinge socken, Fabr. Carl Andersson, bonde, modren Karin Ingemarsdtr. St. i Ups. 29. Prst 36. Dog som Senior i Skiftet, lemnande betydl. lösegendom och 4 a 5 hela hemman. G. m. 1) Christina Humble, enkan. 2) Helena Koran Josephdtr, barnlös.

Var nitisk i sitt kall. Predikade 8. Ewen Sultén 1793†1824. Boud-
 wekopredikningar, äfwen om ingen sen fr. Nottebäck.
 Helge- el. Apostladag inföll, öfwer 9. Ol. Gudm. Sultén 1824— G. m.
 Spillarne. M. Emmerg.

6 §. Burseryds pastorat. a)

8. Burseryds socken. (Moderförsaml.) b)

Statthemman:		Frälsehemman:	
m:tl.		$\frac{5}{8}$	Burseryds prestg:d.
$\frac{1}{2}$	Ångsås.	$\frac{1}{8}$	— Past. stomm.
$\frac{2}{4}$	Betary, Väcke.	$\frac{5}{8}$	Lida, Öfra, Cavall. Corpor. bost.
$\frac{1}{2}$	Börkebo.	$\frac{1}{2}$	Lida, Ötra, Infant. Profosjöbost.
$\frac{1}{2}$	Burseryd St.	$\frac{1}{4}$	Långhult, Emedg:d, Capellans- bost. f.)
$1\frac{1}{4}$	Fråstanäs.	$\frac{3}{8}$	Spadebo All. Härads F. bost. g.)
1	Gösebo St.	$2\frac{1}{8}$	
$\frac{1}{4}$	Grabbelund.		
1	Holgryte.		
$\frac{1}{2}$	Helgarem.		
$\frac{2}{4}$	Hult D.		
$1\frac{1}{4}$	Kjättabo St. A.	$\frac{1}{2}$	Betary N. All.
$\frac{1}{2}$	Knastrabo.	1	Fråstabacka.
$\frac{1}{8}$	Kullsebo.	$\frac{1}{4}$	Förshult.
$\frac{3}{4}$	Kallabo.	$\frac{1}{4}$	Gernundabo.
1	Långhult.	$\frac{1}{4}$	Gösebo A.
$\frac{1}{4}$	Lökna.	$\frac{3}{4}$	Hult.
$\frac{1}{4}$	Linnö.	—	Hälleback.
$\frac{1}{2}$	Mörkebo.	1	Långhult N. S.
$\frac{1}{2}$	Millanlida.	1	Pilagården.
1	Påbo N.	$\frac{1}{2}$	Påbo S.
$\frac{1}{3}$	Röshult.	$\frac{1}{2}$	Ringebo.
$\frac{2}{4}$	Stenbrohult D.	$\frac{1}{4}$	Rosenbohl.
$\frac{3}{4}$	Spadebo N. c).	1	Stenbrohult S.
$\frac{1}{4}$	Stubbakull.	1	Stafås, N. S.
$\frac{5}{8}$	Toassjö.	$\frac{1}{2}$	Stijwebo.
1	Utterkull.	$\frac{1}{2}$	Åsberg.
1	Wickelsbo.	1	Gallaböke el. Hallas bäck h)
1	Dunnabo d).	$\frac{1}{2}$	Möllnebo el. Möll- berg i)
$18\frac{3}{4}$		$10\frac{3}{4}$	
		$32\frac{3}{8}$	Säterier.
	Kronohemman:		
$\frac{1}{4}$	Betary, Jeppa, Capellansbost. e)		

a) Consiſt. 3:dje klass. håller i omfrets 6 mil, 79 $\frac{5}{8}$ öfm.; 46 $\frac{11}{24}$ fm. Hade 1772: 1136, 1840: 1531 personer; af dessa woro 109 egna bönder, 49 brukare, 59 torpare, utom inhyfes och fat- tighjon. b) 1 $\frac{1}{2}$ mil i längd, lika bredd; öfwer 5 m. i omfrets, gränſande i N. t. Bofebo och Willſtab, i D. t. Willſtab, i S. t. Heftra, i W. t. Bofebo och Fegen, gent emot Gunnary i Halland och Kalf i Wgtland, ſamt till än Kinneſprång, ſom ſkiljer Burseryd från Hälsöwik i Wgtland, Elfsborgs län. c) Spadebo. Sig-

ger wid sjön Spaden el. Span. I Danaholmsurkunden läses: ...
 Fygdis vic. Här hittis at wart land oc finnisd oc halland.
 Nu or fygdis vic oc i barn or barn oc i östfygdi. or öst-
 fygdi oc i Spada. or spada oc i spadabon. or spadabonne oc i
 biarghjö. Schlyter förklarar i sitt 3:dje inder till Westgötalagen
 F—vic: en wit af sjön Fegen; Barn: ett ställe wid sjön Fegen;
 Öst—di: sjön Östfegen; Sp. och Sp..n: sjön Spaden och byn
 Spadebo i Burseryd; Bergsjör: Sjösjön el. Glabäcks sjön på
 gränsen af Burseryd och Bosebo, likväl tilläggande: "tilläfventyrs,
 "troligen." d) 1622 bodde Swen Ambjörnsön i Dnnaboda, bror
 till Jöns Ambjörnsön, Lindeliernas stamfar. e) För Capellanen
 i Sandwik. Det ligger $\frac{1}{3}$ m. fr. Burseryd, 1 m. fr. Sandwik och
 $1\frac{1}{2}$ fr. Bosebo. f) För Capellanen i Bosebo; ligger $\frac{3}{4}$ m. fr.
 Bosebo, $\frac{1}{2}$ m. från Burseryd, $1\frac{1}{4}$ m. fr. Sandwicks kyrka. g) Så
 uttrycker sig Hush. Sällsk. Handll. h) Är beläget mellan Halla-
 sjön, Storsjön och Sjösjön. Tillhörde för Sparfvensfeldtar, hvil-
 ka, enl. Stiernm. Ndl. Matr. n. 541 och K. Hush. Sällsk. Handll.
 XIV: 137 räknade anor från Swen Twestågg i Danmark, St.
 Erik, St. Knut, St. Brita ic. Släkten egde här tillika Burseryd
 Pilagård, Frostnäs S., Rosenbohl, Stafås m. m. Sift nämnes Öf-
 werstallmäst. Sp—t 1751. Tillhörde Kunowsta godsst, då det köp-
 tes af bönder. i) Tillhörde 1708 Elisab. Ståhlhammar. 1751
 Ant. Joh. Roos. 1845 Kronfogde G. J. Wallerström.

Burseryd strefst Burseryd i äldre Jordeböcker. Buri är ett
 mansnamn på runstenen n. 1072 i Lilj. R. U. Sjöar: Fegen
 3 m. lång, Spaden $\frac{1}{2}$ m. lång, Storsjön $\frac{1}{4}$ m., Sjösjön $\frac{1}{8}$
 m., Hallasjön och Vången äro än mindre. Westerån går här-
 igenom mot Nisjan, Kinnesprång är gränsbäck mot Wgmland.
 Runefälla war länge offerfälla, ligger på Rösshults egor.

På bergen tändas ännu påstelbar "för att fördrifwa troll och
 påstfaringar," nu mera af wana, som ärligen aftager, ej af wantro.
 G uttalas nästan som aa i sten, ben o. d. Wälmågan har i sed-
 nare tider tydligen aftagit; jorden utmagras af swejdande.

Burseryds kyrka, belägen $13\frac{1}{2}$ m. från Werid, 10 m. fr.
 Jönköping, nybyggdes af trä 1752, 50 aln. lång, 16 bred, 19
 aln. hög. Den gamla kyrkgården ansågs äldre, än att man trodde
 sig kunna utwisa det först här begrafna likets sten: "Sibbastein,"
 mot hvilken man gned listornar, för att fördrifwa dem. Sibbe
 war mördad i en äldsta af sin son. Mördaren war dock okänd.
 Liket framställdes på kyrkgården. Alla skulle röra derwid. Då so-
 nen darrande tog i sin far, måste han belänna. Man sade att
 blod frustade ur bödsfåret och bestänkte sonen. På minsta klockan
 är en runskrift, som tydligen ritats någorlunda rätt i formen och
 således ofstast blifwit bakvänd på klockan. Der står: *Annus inkar-*
nationis Pomini millesimus tutentesimus tritesimus ohtavus erat

fatta (facta) af (hæc) *Kampana* *) *Vero* Star besit. Det år Ar efter Herrans menniskoblförning 1238 blef gjord denna kloka. Björn Star(e)gjorde (secit). På stenfunten låses runskriften (enl. i Arch. Smol. förwarad afsteking af P. Gaslander): *Arin* biorn: gorthē: *Witkunter*: *prester*: *skref*: *mik*: *ok*: *här*: *skal*: *um*: *stuka*: *stanta*: *Stuka* år med hinderunor. Då u ofta måste tilläggas, synes här kunna läsas: *stugan*. Doppfuntens runor anses af Gaslander vara wida äldre än klokan. Funten har n. 1968 i Vilj. R. U. men utan läsning. Klokan år n. 1990 ib.m. Se ock Sjöb. Samll. T. 1 p. 28. T. 2 p. 21. En gammal fyrkobot af pergament fans här i G—rs tid; enl. en anteckning der: *pratum Furuweke quod Genfastus Faber dedit ad mensam sacerdotis. An. Chr. MCCC tertio decimo*, blef ängen Furuwefe i Önnabo hage tillbömd prestgården 1578.

Kyrkoherdar:

1. *Witkunter*.
2. *Paquinnus*.
3. *Jon Hök* nämnd i ett dömbref 1578. Anses vara densamme som *Sonus Petri*, som subscr. 1593. † 1614.
4. *Petr. Hök*, sonen, efterädde. Förut *Kh. i Åhs*.
5. *Joh. Erici*. War här 1626 och ännu 1634.
6. *Petr. Olai*. Tid fullmagt 1647^{20/4}. † 80. Förut *Krigsprst. Dompr. Cu. Wibebeck* höll utpred. *Bist. Scarin* begrof.
7. *Sam. Petri Barsell*, sonen, 1680 † 1713. St. i L. 1671—72. *Brodren Benjamin* blef *Capellan* i *Wesebo*. *Past. Sam.* byggde en af stiftets wackraste prestgårdar 1702, som stod till 1829 mot en wis afgift af församl.n. *Begröfs* af *Bist. D. Lund*. En son *P. V. Bergmst*, i *Werio*.
8. *Petr. Nic. Gaslander* 1715†1758. F. i *Gaslanda*, *Gårdsby* sn, *bonds*. då fadren war 70 och modren 50 år. (G. m. 1) en dotter af n. 7, 2) *Regina Roos*, född i *Stettin* 1694, *Kadr. Kapl. Ant. Joh Roos* (som denna slägt *Roos* härskammande från *Ynglinga*-ätten se *Biogr. Lericou XII B.*) *War Orat. Pred. och Dyp. wid prestm.* *Wid* en hemridt slaga *Past. i Willstad* och *Past. i Burseryd* wad en tra öl om hvem som först skulle komma hem. *Willstads* enstis wamm. *Contr. Pr. 41. Utg.* en utlägg. öf. *Hustafan. Jönk. 1738 12.v. (Sw. Merc. 1758 p. 1412).* *Hans* *sjelfbiogr.* se *Arch. Smol. n. 175.*
9. *M. Joh. Gaslander* 1759†93. *Sonen* af *Edra* giftet. *Resp. wid prestm.* 67. *Prof. 74. Contr. Pr. 80—88.* 3 *Beskrifn.* om *Swensta Allmogens* *sinnelag*, *seder* *wid* *ärlige* *högleder*, *frierier*, *bröllof*, *barndop*, *begravnin* *gar* *oc.* *år* *1:sta* *st.* om *Westbo* *här* *rad* i *Smäl. Jönköpings* *län.* *Sthm* 1744. 4:o af honom. *Den* *utkom* *genom* *Fr. Westerbahls* *förfög.* *Se* *Warmholts* *Bibl. Sviog. I s. 181.* 182. n. 489. III. s. 228. n. 1581. *Förf.* *kallas* *orätt* i *Westerdahls* *förf.* *ord* *Gustaf.* *Andra* *ha* *tillskrifwit* *denna* *bok* *åt* *P. G—r.* *fadren.* (Se *Arch. Smol. T. IV. n. 175.*) *Bist. D. Osander* *förebrädde* *J. G.* *wid* *offentl. prestm.* *denna* *boks* *utg.* *som* *dock* *stett* *förrän* *D.* *blef* *Bistop.* *G—r* *blef* *beröfwer* *få* *förtörnad*, *att* *han* *uppbrände* *alla* *exemplar* *han* *kunde* *öfwerkomma.* *Wiken* *är* *der* *före* *rar.* *G—r* *war* *mycket* *ill.* *En* *son* *blef* *w. Ghfd., Sw. P. s. 1754* *Härads* *skrifware,* *Harald* *f.*

*) Enl. Gaslanders afritu. i Arch. Smol. XI Tom. står der ej an *Kampana*, utan af *Kampana*.

- 1759, lefde ännu 1839 som Jordbrukare.
10. Olof Beckman 1793—1803. Smedson fr. Zénköping.
11. N. Joh. Sjöstrom 1805†1807. Tillsträbde dock ej, utan fick såsom huf quvarblifwa i Åsa, der han war Com:st., tills helsan något återwans. Dog i Werid under flyttningen till B. G. m. en Ståhl fr. Bernamo.
12. Olof Start 1808†25. Då han hitflyttade 1810, hade B. ej haft K. h. på stället sedan 1803. G. m. 1) S. Bark, 2) G. Hjelmgren.
- 13) N. Pehr Lötberg 1825—39. Prost 30. Någ hos S. J. Hjelmerus i Nyssby. Se K. h. i Lofteryd.
14. Magn. Feklen 1840†41. K. h. i Verheba 38. War snäll botanist.
15. G. Chyhr Sellman 1842—Com:st. i Lofstinge 1826, i Berga 31.

9. Sandwiks socken. (Anner. a)

Stattehemman.		Frälshemman.	
mitl.			
$\frac{1}{4}$	Angsås Lilla.	$\frac{1}{4}$	Borhult.
$\frac{1}{4}$	Björnakull.	$\frac{1}{4}$	Klockebohl.
$\frac{1}{2}$		$\frac{1}{2}$	Rosendal.
	Kronohemman:	$\frac{1}{3}$	Spångelycke.
$\frac{3}{8}$	Bökelund Förarebof.	1	Sandwif } Säterier c).
$\frac{1}{4}$	Finnanäs Trumslag. bof b).	1	Mjöhult }
$\frac{3}{8}$	Hörebo Fouritrsbof.	$\frac{3}{4}$	
$\frac{1}{4}$	Holgräta Piparebof.	5	
$\frac{1}{4}$			

a) Till Burseryd, åtminstone någon tid före 1696 till Bofebo. Församln är $\frac{3}{4}$ mil i längd och nära lika bred; 3 mil i omkrets. Gränzar i W. t. Fegen gent emot Kalsfs sn i Wgtl. (gårdarne Östra o. Yttra Backa, Joarsbo och Gräfria) och Gönnaprs sn i Halland (Orne Sotanäs och Strättebo); i S. t. Hestra och Öryteryd, i W. och N. t. Burseryd. b) Trol. fordom Finwedensnäs, såsom Finwedens yttersta punkt, med Wgtl. i NW., Halland i SW. c) Wid 1700 egdes Sandwif af Dan. Lilljenberg, och Mjöhult af Ar. Neuterfölb. Han egde begge 1709. 1753 egdes begge säterierne af D. Löjtn. D. Barkenbom, Sandwif sedan af Löjn. Gyllenskepp. 1828 af Hfrfw. Sw. P. Gaslander; Mjöhult af bönder. Wj. har en s. f. oföpt kronan behållen ränta 1 R. dr 38 ff. 6 rst.

Sjvar: Fegen 3 mil lång, $\frac{1}{4}$ m. bred, är gränssjön så långt socknen sträcker sig, mot W. Hans namn erinrar oss om att Wanerna kallade haf Bag (Inlebd. p. 163). Stenen jemte Finnanäs i Fegen, som varit märke mellan Småland, Halland och Wstgötland kallas ej Tornesten utan Ternesten. I honom är en triangel huggen, som riktar hwar sin spets mot de 3 sammanstötande landskaperna. I följ af Finwedens angränsning mot främ-

mande furstares land, ha här varit uppkastade förskansningar ej långt från Sandwifs kyrka enl. v. Bast. Janders utförliga uppsats i Samll. till N. Smål. Vestr. Enl. Joh. Gastander syns i "Jättestenarne," en liggande $\frac{1}{8}$ mil, en $\frac{1}{4}$ m. fr. kyrkan, ränder efter slungbandet till 3 fingres bredd, och wet en hwar, att Jätten, som slungat dem mot Sandwifs kyrka, sedan flytt öfwer "Jättehallarne." Man ser spår både af Jättens och hans fos fjät. Sjön Hursfven är $\frac{1}{2}$ m. lång, St. Bordsjön $\frac{1}{8}$ m., liksom St. och L. Urskafen. Kan Bordsjön ej vara Danaholms-urkundens biærgho? (Se spadabonne oc i biærghio, se ofwan p. 114).

Kyrkan är belägen på fräsegrund, Säteriet Sandwifs egor, hvaraf den fått namn, liksom begge af den wif af Regen med sandbotten, der de ligga. Derifr. är $13\frac{1}{2}$ m. till Werio, 11 m. t. Jönköp., 1 m. till Burseryd, $2\frac{1}{4}$ m. till Vosebo. Westra delen af kyrkan anses vara den äldsta i Werio stift, S. delen nyss byggd. War 1753 af träd $19\frac{1}{4}$ aln. lång, 11 bred, $6\frac{1}{2}$ hög. Hade 1646 utplundrats af de Danste, som togo minsta flockan och kyrkstruben. Drott. Christina lär igenlöst flockan för 50 dal. s. m. och kyrkan sin skrud för 12 dal. Om sägnet, att här fans kyrka, då ännu Bollbynäs säteri i Vosebo sn hade en hedning som egare samt att Sigfrid tog vägen häråt, då kyrka anlades, och diplomintyget, att här i trakten fans ett templum Kinnasten 951, liksom kyrkboksinthyget att Sandwif ännu 1725 hade som offerkyrka från nära och fjerran så stora inkomster, att flockaren redan för uppörden hade årligt arfwode och K:herden då fick ett betydligt, se Inledn. p. 309. Det påswissa rökelsefaret väger 3 mark. *Ecclesia Sandvik ad mensam Sacerdotis de incolatum unum landö* skref Johan i Håslöby d. 12 Apr. 1268 (n. 532 i Sw. Dipl.), hwilket wisar, att S. war då redan ett eget pastorat med samma namn som nu ena anneren eger. — Odlingshågen har hunnit äfwen hit. Johannes i Klockebohl hade före 1827 planterat och ympat 45 frukttrån och bortfört ur sina åkrar 8050 last sten.

Capellanslängden, se Vosebo.

10. Vosebo socken. (Anner). a)

	Stattehemman:	$\frac{1}{4}$	Brännesbacka.
m:t.l.		$\frac{1}{2}$	Dalskult.
$\frac{1}{2}$	Vosebo.	$\frac{1}{2}$	Gldskult.
$\frac{5}{9}$	Mångsbo.	$\frac{1}{2}$	Grano.
$\frac{1}{4}$	Sälshult.	$\frac{1}{2}$	Gäddås.
$\frac{1}{8}$		$\frac{2}{3}$	Hulu.
		$\frac{1}{2}$	Krabby, Kl.
	Frätschemman:	$\frac{1}{2}$	Kyrkarp.
$\frac{1}{2}$	Börtebohult.	$\frac{1}{2}$	Veabo.
$\frac{1}{2}$	Boshult.	$\frac{1}{2}$	Lunden.

$\frac{1}{4}$ Näs.	1 Krabby, St. c).
$\frac{1}{4}$ Sibbehult.	$\frac{87}{24}$
$\frac{1}{2}$ Lörås.	$\frac{91}{6}$
1 Bosebo el. Bolbynäs. Säteri b).	

a) Till Burseryds past., med hvilket pastorat Bosebo pastorat förenades genom K. brefvet d. 22 Oct. 1696, n. 483 i Arch. Smol. Det lär dock ej varit eget pastorat längre än från det efter Petr. Olai död 1680 sadrens pastorat deltes så mellan bröderne Samuel och Benjamin, att S. fick B—d och B—n fick Bosebo (och Sandwif?). Det heter i K. Carl XI:s bref af d. 22 Oct. 1696 — — huru som åtskillige pastorater finnas vara föntrade så att en pastor är wid Moberkyrkan, en annan wid Annaren — — Burseryd och Boseboda — — med hvar sin pastor — — Här war nu ej ledighet; men då sådan inföll, skulle reunion ske.

Bosebo församl. är $\frac{3}{4}$ m. lång, $\frac{1}{2}$ bred, $2\frac{1}{2}$ i omkrets. Gränzar i W. och NW. t. Göteborgs stift, Sjötofts sn (gårdarne Abbhult, Ahult och Grofselid); i N. t. Wåthult, i S. och S. t. Willstad och Burseryd. Då man reser från Burseryd t. Bosebo, går vägen till en del genom Willstad s:n. b) På Bolbynäs bodde i hebniska tiden en Bose, hvars hushållersta eller hustru war Christen och wille söndagligen gå till Sandwif, der kyrka fans. Bose, wred beröfwer, fyllde en säck med en qwarnsten och satte henne deruppå, då säcken ur båten kastades i sjön, bedjande att hon nu wille segla till hwita krist, för att hemta säcken full med "Guds ord," som hon sade sig der wilja inhemta. Han trodde sig göra mera nytta på dagen med sin yxa i skogen. Och si — säcken med qwarnstenen flöt öfwan på watinet och hon seglade så öfwer Mejsjön mot Sandwif. Bose såg och trodde och red nu sjelf till Sandwif, men byggde sedan **Bosebo kyrka** just der de 2 otambe stutarne stannat, då platsen skulle bestämmas. Så antecknades sängen 1753 och 1830. Någon werling fins likwäl i denna. An heter qwinnan **Maja** och sjön säges nämnd efter henne; än **Cecilia**, då hon blir oakadt räddad ur sjön, dit hon kastats bunden wid qwarnstenen, halsbuggen af hebnisk fanatism, hwarwid **Cicelas** källa uppsprang, der blodet flöt. Der offrades i förra sellet, i hopp att "**Sifella**" skulle borttaga offerarnes fraktheter. Källan ligger nära kyrkan wid Mejsjön. Säteriet egdes 1753 af Lagm. **Wadsts** enkefru, hvars man köpt det af en **Hjulhammar**. Sedan af **Cornett Strömbjelm**. 1828 af Reg:tskrifw. **Nylanders** arfwingar. c) Wid Mejsjön. Egdes 1753, ej af Enkefru **Wadst**, sås. i Jönk. H. Sällst. Handll. IV p. 132 och i **Lunelb** upprepas efter Smål. Beskr. utan af Kammarherre **Gref Jac. Spens** enka **Elljenstedt**, enl. Jordeboken och **P. Gaslanders** uppgift. HofMR. **Klingspor** war egare 1760; Hofjunk. v. **Konow** 1766. Han sålde egendomen till bönder.

Sjöar: Mejsjön $\frac{1}{2}$ m. lång, är Meghinsjö i Danaholms-arkunden. Grästen $\frac{1}{2}$ m. lång, Årsbrunn (Åsperun) och Sarsjö $\frac{1}{8}$ mil hvardera. Här framgår Danaholms-arkundens wattenlinie mellan det gamla Göta och Wirbaland: Orbiærgsjö (se Sandwids sn) oc i tofersjö Or toleressjö oc i Sario. Or Sario oc i megghinsjö. Schlyteröfwerfätter: B-sjöar: Sjöfön el. Glabäcks sjön på gränsen mellan Vosebo och Burseryd; T-sjöar: tillåfvent. Harsjön nära Glabäcksjön i Vosebo sn. S-sjöar: trol. sjön Åsperun nära Mejsjön i Vosebo sn; M-sjöar: Mejsjön i Vosebo. Allmogen är konstfärdig. Redan 1819 såldes härifrån hundratals spinrockar på året till andra orter.

Kyrkan byggdes 1752, 24 aln. lång, 12 bred, $6\frac{2}{3}$ hög. Den äldsta war byggd af "Jätten" Vose på St. Bohult, som sedan byggde Vosebo kyrka och efter hwilken Bolbynäs oc har namn. Den ligger $1\frac{1}{4}$ m. fr. Burseryd.

Prefter i Vosebo och Sandwits.

a) Capellaner "i Burseryd":

1. Petr. Jona subscr. som Capellan i Buresjö 1593. Sedan nämnes en
2. Jona och en
3. Jacob.
4. Joh. Erici way Capellan, då han blef Kfh. i Burseryd omkr. 1626. Bodde också som Capellan i Burseryd.
5. Simon Franus bodde på stomen i Burseryd † 1646.
5. Nils bodde i Lörås i Vosebo sn.
6. Matthias Josefius bodde i Rängsbo, i B-o sn. War fr. Wieslanda; se 2. p. 776. 781.

b) Kyrkoherde i B. med Capellan i S.

1. Benjamin Burjelius Kfh. 1680—99, då han som Pastor i Vosebo blef Pastor i Hestra, men dog följ. året.
1. Pehr Ingrell, Com:ter i S., som sedan till Hwellsanda, sist till Lidhult.

c) Samtidige Capellaner i B. och S.:

1. M. Nils Fagrellius 1699—1704, då han blef Gynn. Adj. sedan Lector.
2. Saab. Mellinus som 1704 till Bergunda.
3. And. Bolm 1705—12, då han som till Jälluntofta. Bodde på Betary, som nu blef Sandwits Capellansbofälls.

A. Theod. Swalander 1706—42. G.

m. 1) en syster med Kherdarne Burjelius. 2) Fröken Anna Doroth. Roos, syster med Pastor Jan Gaslander. Han hade med henne 1 son och 2 döttrar. Bodde på Långhult, sedan på Betary, sedan han blifwit efter 1712 ensam Capellan.

b) Capellaner efter hwarandra i Vosebo och Sandwits.

1. M. N. Wernell 1743—59. F. i Bernano sn. St. i L. 31. Agr o. Prst 38. G. m. N. Gaslander.
2. M. Gregor Christi Lignell 1759—72. "Vino deditus." Hans son Sw. Leonh. L. dog som Coll. Sch. i Halmstad 1805.
3. Ol. Bäckman 1773—94. Se Kfh. i Burseryd.
4. M. G. G. Ljungberg 1794—97. Se Capell. ser. i Jällunt. och Kfh. i Belmsö.
5. Joh. Theorin 1798—1811. Se Kfh. i Öwenneberga. Fick dubbel årsberäkning såf. bestribande 2 Capellanier, såsom efterträdarne deu ene efter den andre fått.
6. Pet. Ol. Bäckman 1812—20. Se Gplf. i Göteryd.
7. Magn. Bengtsson 1821—28. Se Kfh. i Fryled *).
8. C. F. Nilsson 1829—35. Se Kfh. i Ljunga och Hwitaryd.
9. Swen Jöns. Hagberg 1836—.

*) I hans tid berättades att wid följ. ledighet 2:ne Com:strar skulle tillsättas (K. br. 3 Oct. 1823); men efter hans transport berisfrån upphäfde K. Mt förra beslutet genom K. br. d. 27 Jan. 1829. Då Gfj. "minst hwar

7 §. Willstads pastorat. a)

11. Willstads socken. (Moderförsaml.) b)

Slattehemman.		Kronohemman:	
m.t.l.		$\frac{1}{2}$	Willstads Kloockarg. Posth. p).
$\frac{3}{4}$	Arwidabe e).	$\frac{1}{2}$	Drebo.
$\frac{1}{2}$	Applagården.	$\frac{1}{2}$	Isen.
$\frac{3}{4}$	Bråddebo.	$\frac{3}{4}$	Åtterås Jeppag.
$\frac{1}{2}$	Bölarby Ggfwg. d)	$\frac{1}{2}$	
$\frac{1}{2}$	Erlandsbo.	$\frac{1}{2}$	
$\frac{1}{2}$	Fällinge e).		
$\frac{1}{4}$	Guaström.	1	Bränne g).
1	Horsshaga f).	$\frac{1}{2}$	Fällinge, Runna, Pastoris stam.
$\frac{1}{2}$	Högeberg.	$\frac{3}{4}$	—, Bruns, Länsmansbost. r).
$\frac{1}{4}$	Horsamo g).	$\frac{1}{2}$	Fägerhult Rustmäst. bost.
1	Källsebt D.	$\frac{1}{4}$	Fägerhult, St. Kl. Löjtn. bost.
1	Krusvebo N.	$\frac{1}{4}$	Gulubo Serg. bost.
$\frac{3}{4}$	Källåkerstog Posthem.	$\frac{1}{2}$	Löpskra d:o d:o.
$\frac{3}{4}$	Karshult h).	$\frac{1}{4}$	Mulafull d:o d:o s).
$\frac{3}{4}$	Källsebt.	1	Willstads pastoris bost. t).
$\frac{1}{4}$	Käringbacka i).	$\frac{5}{8}$	
$\frac{1}{4}$	Lunden.		
$\frac{1}{2}$	Ma.		
$\frac{1}{4}$	Marcksås S. k).		
$\frac{1}{2}$	Norrby i Åtterås, norra.	$\frac{1}{2}$	Borlandsbo.
$\frac{1}{4}$	Norrby i d:o södra.	$\frac{1}{2}$	Öfveberhult.
2	Dwarnarby D. o. W.	1	Fägerhult D.
$\frac{7}{8}$	Nyb.	$\frac{1}{4}$	Fällinge, Gulug., Åsfareg. och
$\frac{1}{2}$	Rosendal.		Skytteg.
$\frac{1}{2}$	Remb.	$\frac{1}{4}$	Klensbacka.
1	Slåthult S. l).	$\frac{1}{2}$	Högafull.
$\frac{1}{2}$	Sislebo m).	$\frac{1}{2}$	Källsebt W.
$\frac{1}{2}$	Skjepschult.	$\frac{1}{2}$	Krusvebo S.
$\frac{3}{8}$	Sporabo.	$\frac{1}{4}$	Knöckelås.
$\frac{1}{4}$	Swanabo i).	$\frac{1}{4}$	Kappeled u).
$\frac{1}{4}$	Sandferby.	$\frac{1}{4}$	Pöbbo (Löfbo) S. Mll.
$\frac{3}{8}$	Trehörnahult i).	$\frac{1}{4}$	Marcksås N.
$\frac{1}{2}$	Tuskebo eller Attebo.	1	Swenshult.
$\frac{1}{2}$	Trånebo u).	$\frac{1}{2}$	Slåthult N.
$\frac{1}{2}$	Ufwakull S.	$\frac{1}{4}$	Stenbåstegården.
$\frac{1}{4}$	Uggilary.	$\frac{1}{4}$	Sjökallid.
$\frac{3}{8}$	Wipperhult.	$\frac{1}{2}$	Ufwekull N.
$\frac{1}{2}$	Wickelsberg, D. o).	$\frac{1}{2}$	Wickelsberg W.

14:de dag" hölls wid Sandwif, så måste pastor el. Com:st. duplicera wid de 2 andra kyrkorne, enl. P. Gaslanders uppgift. Enl. en sednare tillkom församl:nes begäran om 2 Com:strar 1822 af hoppet att få P. Nyman till Östra Com:ster, lönt genom frivilligt anslag, så länge ord. Com:stern lefde qvar. Då det ej undersköddes, men ändå K. Mt bestämde att wid nästa ledighet 2 Comm. skulle tillsättas, bönfölls om nåd. ändring häri, som wans. Com:ster innehar nu begge boställena. 12 ggr om året står undera Kyrkan utan Gudstjenst eller hwarannan söndag mellan d. 1 Oct. och d. 1 Maj. Annars dupliceras.

3	Ätterås.		3	Isberga	} Rå och Rör.
1	Ärenäsholm v)		$\frac{1}{2}$	Slabäck	
1	Isberga mellang. x)	} säterier.	$\frac{19}{2}$		
1	Sännås		$\frac{48}{2}$		

a) Regalt i 1:sta klassen. b) 3 Billstad äro 11 stättlaggda qvarnar och 5 dito sägar; längden i N. och S. nära 4 mil, bred- den i D. och W. $\frac{3}{4}$ — $\frac{5}{4}$ mil. Gränisar i D. t. Räfteleb, i S. t. Långaryd, i SW. t. Hestra, i W. t. Burseryd, i NO. t. Bofebo, i NW. t. Wåthult, i N. t. Våraryd (gränisar ej t. Anderstorp). Skrefs **Winitstad** 1268, då Joh. i Hæstleby gaf *Eccliesie de W. solidum terre de saldonge*, och 1393, då "Dandamannen" Er. **Paawal hii Winitstadha** beseglade ett bref n. 40 i Engeströms perm- brefsamf. (förteckn. p. 18). 1506 skrefs **Wielstad**. 1593 skref sig Er. Maurittii "in **Wielstadha**." 1621 skrefs **Wielstad**, 1668 **Wielstad**, såsom ännu i den äldre jordeboken. Då man känner huru r vanligast förwinner framför consonant i ställetnamn under en längre tid, må wi erinra oss, att Særo känner en **Suirwillus** (enl. några editioners läsart) såsom Princeps Hallandis. Af **Wirwill** synes först uppkommit **Wiwill**. Att deraf uppstått **Wiß**, är bevisst. Om denne Hallandsfursten eller en annan af hans namn här byggt en **stad**, d. ä. anlaggt en inflyttning från Halland eller annars gifwit stället sitt namn kan nu ej utronas. **Wiwill** slogs af Olo, Skånes furste, trol. i 8:de sekel. (Se Runamo og Runorne). **Wiwill** är annars i Eddamythen den som rider Stufe, då Wale rider Westen och Sigurd Orane o. s. w. Se Håstnamnen i Skaldspråket 58. Här af följer att **Wiwill** varit besjungen lifsom Orane i Wisor som woro gamla, då Eddorne skrefwos. Möjligen är denne **Wiwil** Særos **Suirvill**, om hvilken han wäl lärt något i fornwisor. Sjöborg, som blott sett mellanskriffättet **Wielstad** ansåg namnet bildadt af **Wi** d. ä. helig och **eldestad**. **Wid** kyrkan finnes och en altarbäcke och ättefullar der nära. c) Enl. Hartan har detta hemman 6: 31 åker, 64: 16 ång, 257: 25 betesmark, S:a 329: 8. 600 Rdr tar. wårde. d) **Wid** "Nisfastigen" eller Landswägen jemte Nisfan mot Halland. e) På Fällinge egor wid torpet **Mörkafull** *) (prestastammen Lunnagårds) finnas trehörniga fotanglar, der hwar sida är 24 fot med stora stenar i hörnen. På Fällinge Hulugårds skog har "kyrkan fordom stått." Gamle "kyrkogården" är af 90 alnars omkrets. Der har man sett rese- stenar som grafwårbar. Zernlöf ha och funnits wid grafwarne.

*) Kallas **W. Mörkafull** under Brunsgården i F. D. M.—full ligger under Lunnag:s stomm h—n. Hulugårdens skog har nu tillfallit Brunsg:d. Fällinge by är $10\frac{1}{2}$ mtl, ofm. men då måfle Brunsg:d wara 1 mtl ej $\frac{1}{2}$, såsom i Jordebokentbraget uppgifs, men de $\frac{1}{2}$ äro ödehemman. Fällinge Brunsgård war före 1727 Hårabskrifw. boställe. Tradition föregger att F—ge by egt fordom köpings privilegier.

Andra stenfattningar å denna kyrkgård bestå af 3 stenar med slat-
sidan inåt, der öppningen är mot södet. En och annan sten är
cylinderformig. Här war sedan asrättsplats, der trollpackor brän-
des. Man har här och funnit brända ben och aska. f) Det
Horsrhaga, hwartill en gren af Tre Rosorslägten stref sig, låg
i Westergötland nära Dagsnäs. g) Åsven här finnas trehör-
niga, ofta likfödigade triangelformer. h) "Silfwerberget" på Karls-
hults (ej, som i Luneld, Carlshults) egor anses hysa silfwer-
malm. En Kjerulf undersökte anledningen på 1780talet. Der-
inne i berget "bor en bergfru," som man hört säga: "Jag är ej
rif, men gå till min syster Sala; hon är rifare." Folket bäfwar
för trollskapet i berget. "Det war denna bergfru," som stjelp-
t båten d. 30 Oct. 1712, då presten Magnus Beth drunknade jemte
Magn. Comerus och en bonde. i) Kärningbacken, Swanabo och
Trehörnahult ligga i nära grannskap. Namnen antyda den Waniska
kulten. Se Int. p. 444 f. Swanabo ligger likfom på en ö, omgif-
wen af mossar, således wäl fordom af sjöar. I Trehörnahults
återgård stod en ek, genom hvars ihålliga stam 2 män funnat
rida i bredd. Nu ligger stammen fullfallen. Trehörnahults göl
ligger nära Swanebo. k) En hage här 12: 7 har "wid en ring-
flockas dop" gifwits kyrkan i fadbergåfwa. l) Här utwisas hwar
en "Herregård" har stått. Murar, tegelsten, källrar anmärkas.
Lilafå på Jällinge Lunnagård i återgårdet. Så och under S. Slät-
hult. m) Kells och Dälegården, möjl. efter den i Sandwik hugfom-
ma bejan Cecilia, som blef Martyrinna. n) War förr, sägs det,
säteri, brändes af Danstorne. o) Wid torpet "Smålands stenar"
stå 100 fannar S. om Nisfan 5 cirklar nära hwarandra bildade
af mestadels spetsiga och aflånga stenar, 22 i den sybligaste cirkeln.
Deß stenar äro 1 a 2 aln. höga, 4 a 5 aln. i omkrets. Cirkelns
diameter är 28 aln. En annan cirkel är 26 aln. har 10 aflånga
spetsiga stenar i peripherien, 2½ a 3 aln. långa, 5 aln. i omkrets.
Mittelfstenen är 2½ aln. hög, 11 aln. i omkrets. De småre cirk-
larnes stenar ha 6—16 stenar qwar. Ejdö. Samll. 3 T. p. 177.
p) En offerfälla finnes på egorne, nära ett kärr (f. d. sjö?) q)
Tillhör Wisingsö scholhemman — det enda dylika i Westbo. Smel-
lertid har man tillstrifwit de förswunna Herregårdarne åt en Örefwe
Brahe. r) Se noten wid e). s) Heligås är ett högt berg på
M—ås egor, der i *dymmelweckan*, eldar upptändas af ungdom,
som ditsamlas i mängd. En Östara fest! t) Wid Prestig. är en
"altarbäck." Ö. om kyrkan, der hednisk cult anses hållen. Grist-
högar i prästg. trädgård wisar, att der varit begravningsplats i för-
Christlig tid. Brudfärdstenar finnas på prästgsegor, der 2 a 3
aln. höga stenar förklarar vara en i sten förwandlad brudfärd.
Wi påminna om Nerthus = brud. Dylika stenfattningar anmär-
kas och annorstädes i trakten. Prestigården hade 1750 i utåde
1 t. a 5 skepp. råg, 4 t. 3 ff. höstråg, 1 t. 4 ff. korn, 3 t. or 5 ff.
blandfäd, 30 t. or 1 ff. hafre, S: a 42 t. or. Skörd: 13 t. or 2 ff.

råg, 18 t:or 3 ff. höstråg, 6 t:or 4 ff. torn, 12 t:or 4 ff. blandfäd, 94 t:or, 2 ff. hafre. S:a 145 t:or. Högrödan 150 laf. 1812: Utfäde 27 t:or, störd 71. Då föddes 2 hästar, 16 klafsbundna nöt, 14 får, 20 getter; högrödan 112 laf. 1839 fäddes 32 t:or, stördades 156 t:or, förwandlade i rågwärde: 112 t:or. Högrödan 260 laf. Afwen sedan 4 torp anlaggts, der 9 nöt födas af stogsångares foder, födes å prestg. 36 klafsbundna nöt, 3 hästar, 24 a 30 får. Således utom hästar och torp fobertillgång till 46 nöt — i det magra Westbo. Och den innehafware, som så uppdrifwit odlingen, afwen till sina efterträdare's gagn, har warit en af Sweriges grundfastaste webersakare af läran om drantfabrikers gagn för återbruk och boskapskötsel. På ett torp på prestg:n:s stog Klafslarp har en prest fordom, enl. anteckning af sägnen 1715, blifwit efterskickad att ge en sjuk G. S. Rattward. I fången låg ett swin. Han förbannade huset och det sjönk. Man ser än sumpen, der det stått, men ej höres längre, att "tupparne gala" i jorden. Sådant begabberi kan knappt antagas möjligt, utan att religion sattes mot religion. Frejsgalt lär här hafst dyrkare wid sidan af den inträngande Christendomen. u) Ett kapell har här legat. I jorden har man funnit spår af sebnare krig, med mustökulor och wärspettar. Afwen "stenflastor." v) Egdes wid 1700 af en Lörneslykt; 1750 af Rmhv Gref Jac. Spens. 1760 af HofMA. Klingsporr. 1766 af Hoffjunk. v. Kunow. Sedan af en Enkesfru Sparfwensfelt. Nu af bönder. x) Isberga säteri med Sännås säteri och flere rå och rörs hemman ingå i det Grefl. Liljenbergska fideicommisset Wallerstad, som 1828 innehades af Ryttnst. Dan. Liljenberg. Se ofwan 3: p. 68.

Sjöarne äro små. Nisfan öfwerfwämmar ofta. Är om sommarens ofta helt grund, men stiger om höst, liksom wår, ofta i stor hast 6 a 8 alnar högt, står ut jordstycken, för träd med sig, tagande höstackar, dammar och broar i farten. På mäsjar är ej brist. Willstads mässe lär wara $\frac{1}{2}$ qv. mil, mycket wattensjuk, med fall mot Nisfan; Nyds mässe, $\frac{1}{4}$ qvadr. mil är fullrig och kan lätt utorkas. Stogen Ragsten och Fällinge stog ha hwardera mer än 2 mil i omkrets. En mineralkälla finnes på Willstad prestegor. En källa på Lunnagårds egor i Willstad har så stark ädra, att en mjölqwarn går wisja tider blott af dess watten. Se utförlig beskrifning i Jönk. G. S. Handl. XIV b. p. 106—117; 140—173. Sockenmagasin fins med 4—500 t:or fäd.

Folkmängd:	m.	qv.
1775.	892.	1028 i pastoratets 3 socknar.
1840.	844.	928 blott i Willstad.

Öppna jorden räfnas till 786 tunland.

Kyrkan nybyggdes 1788—93, 66 aln. lång, 25 bred, $10\frac{1}{2}$ hög. Tornet 14 aln. i Akant., 33 alnar högt. Inwigdes 1794.

Prosten Verell sträfwade att få en copia af St. Clara k. i Sthm. Vid Jubelfesten d. 25 Dec. 1841 skänkte Dr. Nordin en Gustaf I:s Bibel af 1541 till kyrkan. På stora kalfen står: "Maria — Jesus — Gott hilf. Pro ecclesia Sti Nicolai." På St. klokan: Past. Dav. Gudmi Krokio campana. eccl. Willstad renovata An. 1636 11 Apr. På mellankl. Bf. 113. v. 3. Dav. Krofius past. Willst. A. 1689. R. C. XI vivat. I nedra kanten afsonerande latinsk vers:

En ego Campana numquam denuntio vana

Dum trahor, venite, voco vos ad gaudia vite.

På Lilla: Andr. Krofius past. a. 1668.

Kyrkoherdar:

1. Petrus, i Willstadsbom i Wasbo 1381. Riks-Ärch.
2. Paawal hii Willstadsbom 1395.
3. Björn 1406, nämnes i ett skattebref, som förvaras i Lussebo.
4. Brygbe kyrkoprefter i Willstadsbom, Provester i Wasbo 1419. Riks-Ärch.
5. Thure 1470—96, Canon. i Linköp. Nämd i 2 permbref i Swarebo och Källäferskog. Prost i Westbo. Möjl. 2 med samma namn. 1506 om hösten dog Dr. Thure in Vielstad Canon. Line. enl. Necrolog. Lincop.
6. Petrus. Dödf. om det var honom H. Bräst visiterade *).
7. Bengt Svensson 1568. Sköt under friget (enl. Wetterberg) Danska General Kn. Gedde wid n. w. Gådbro 1/2 mil fr. W. Transp. t. Alsheda, "för att undgå Danskanes hämd."
8. Laur. Gaqvini i Willstadsbom 1569. Riksdm. (d. 26 Jan): subscr. 1593.
9. Eric Mauriti. Fader. K. i Hestra. Subscr. som Capellan i Willstadsbom 1593. Skall 1607 varit Kherde, då Drottningen var öfver natten wid Drottningstegen i brist på rum i präst. Följde så K. Carl IX:s mandat om att prästgårdar skola byggas med 7 laga hus. En natt låg G. H. Ab. i Willstads; switen i Fällinge.
10. Dav. Krof. 1621—53. Bisk. N. K—s bror. Förut Capellan i Annerstad (se Sm. Best. p. 442).
11. M. And. Krof. 1653†83. Son af n. 10. Har icke örerat de Justitia 1646, men 1643 trycktes i Ups. And. Nilsson Krofs, Biskopsens, Orat. de cardinali virtute justitia, hålles Michaelisdagen s. å. And. Davidss. Kr. resp. i Ups. 1629 under Jär. Jonæ Krof. A. Kr. var Riksdm. 1642.
12. M. Dav. Krof. 1683†95. Son af n. 11. Se Hallaryd. St. i L. 69. K. Carl XI betalte nattläger till fadren med fullmakt åt sonen, som då var Com. st. och hade 6 år förestätt pastoratet. Han tillsatte kyrkråd, rotmästare och 2 barnmorskor. Födde 1692 42 nötkreatur i präst. som nu skattades för ett helt.
13. M. Petr. Beth 1696†1719. D. 29 Jan. 1668 skref han in sig så som den förste studenten i Lund af Smäl. Nat. Biografien ses i Smäl. beskr. 1715 insatte han en skolmä-

*) Stand. Samf. Handl. XVIII. 321.

- flare i hvar rote. 1708 leddes en so "den endaste" till prestig. i lifsiol; förlifte 1715 2 skridande qvinnor inför altaret. Bröte den fattiga, sätte 3 bar i flocken; bröte den rika, böte 2 kan. win till kyrkan. Förbödd 1712 wid 4 mark att sälja brännvin wid kyrkan. Pågrade lemna kyrkans pengar till friggård, utan köpte 1718 ny altartafla. Gaf sjelf i 10 år 4 fors värde till kyrkan. Utg. fort utläggn. af Ottesängs- och Högmåsofterterne till d. 20 Jun. 1690, som är den 2:de soleanna Faste och Bönedagen. (Sommelius egde deraf ett fragment.) Han hade 1673 resp. i Wittenberg under S. F. Frenzelii disp. sistens cadavera homana ad præsectiam occisoris eruentata. Farfadren Lämsman Pehr war från Beth i Mo Härad *); fadren Thore war Råd- och Handelsman i Sönd. Sonen Gudm. klef ej adlad med namnet Adlerfelt utan Adlerbeth. Aften, sedan barenlig, nu utgången.
14. N. Joh. Agrell 1721†40. Född i Åker. Hans under P. Hahn i Åbo 1694 utg. disp.: Qualitatum physicarum in sphaera naturæ är ofänd af Liden. 1697 disp. han ibm under P. Hahn ej de germine utan de Sermones. Riksdm. 1714 som Lector. War 1731 Gyprest i N. Westbo. Han satte 40 dal. böter för den som sålde el. köpte brännvin wid kyrkan eller der röfade tobak. Stj. skulle alltid börjas i tim. efter soluppgången. Enkade en böndag, gående från altaret ut i wapenhuset wid communionen, frepentet. Derom war långvarig process.
15. M. Peter Apelbaum 1742†73. Dyp. wid prestm. 1753. War mustaher. Bestände å sockenstäm. 1767 suparnes antal, "Åfssupen oräknares." Brandföredastan 1768. Till kyrkan betaltes 1 öre s. m. i weckan för lån af Luthers postilla. 16 öre för året. Sonen Pehr N. † 1785 såsom M. Dr. och Afsektor. Nils N. † 1809; lifaledes M. Dr. och Af. Sackén 2. 1: 608. 2: 2. 85.
16. M. Dan. Berell 1774†98. Bondfr. Werheda. F. 1731 St. i Ups. 51. Ågr 58. Prest 60. Comm:st. i St: Clara och St: Olof i Sthm 1770. Prost 1783. Contre. Prost 94 B. pres. wid prestm. 93. Riksdm. 1786 o. 89. Söner: Daniel, se Comm:st. serien. Gustaf Christian f. Swen Petter, Th. Dr. L. W. D. se Ahlstr. p. 127. Gust. Chr. Läfare, se Sackén Suppl. p. 568. Jonas Magn. Revisor † 1838. Just. Gabr. Th. Dr. Kh. i Härplinge 1830. Ahlstr. p. 127. Carl Em. se Khf. i Rydaholm. Dan. W. har ett utmärkt minne i Billstads. G. m. Magdal. Strömwall fr. Odensjö.
17. M. And. Nyman 1799†1810. Forsf. matr. p. 74. G. m. M. G. Brinkman fr. Sthm. "Predikade kristligt; lesde exemplariskt."
18. D. Dan. Nordin 1810—. Ahlstr. p. 98. Dypen. wid prestm. 36. Suppl. wid Revisionen 27. Contre. Prost 28. Riksdm. 28 och 34. L. N. D. 39. Th. Dr. 44. Se vidare Biograph. Lexicon, utg. i Ups. Tillägges, att D. N. bidragit ansefligt till kyrkans orgelverk och altartafla, utom andra donationer.

12. Bårarvds socken. (Änner). a).

Skattehemman:		
m:t:l.		1 Gbbabo.
1	Bondarv.	2 $\frac{3}{4}$ Gislaved b).
$\frac{1}{8}$	Bårarv. St. o. Ål.	1 Hedestorp, S. o. N.
$\frac{1}{4}$	Bäckshult.	$\frac{1}{2}$ Ingelabo.
$\frac{1}{4}$	Bråddarv.	$\frac{1}{4}$ Mo.
$\frac{1}{4}$	Dämbo.	$\frac{3}{4}$ Näs.
		$\frac{1}{4}$ Norlida gästgivarerg.

*) Se n. 899 i Sw. Dipl. Kogn. Carl i Wärensd egde det 1260.

1	Slätteryd.	$\frac{1}{2}$	Allerås, Furirsbof.
1	Signelsö.	$\frac{1}{3}$	Kullen, Fendr. bof.
$\frac{3}{4}$	Stenhestra Posth.	$\frac{1}{6}$	
$\frac{3}{4}$	Sebjörnarp.		Frälsehemman:
$\frac{1}{2}$	Sprättebo.	1	Gislaved, gästgivarög.
$\frac{1}{2}$	Skällandebö.	$\frac{1}{2}$	Sandshult.
$\frac{1}{4}$	Ubbås.	$\frac{1}{2}$	Wiken.
$\frac{1}{4}$	Övegårde.	1	Wårhult el. Örnaholm c).
$\frac{13}{6}$		3	
	Kronhemman:	$\frac{3}{4}$	
$\frac{3}{8}$	Båreryd, Ö. Hautboisbof.	$\frac{17}{4}$	

a) Till Willstads. Socken, då "Nissa stigen" följes nära 2 mil i längd, annars $1\frac{1}{2}$ m. i N. o. S. samt $\frac{3}{4}$ m. bred i Ö. o. W. Gränsar wid Kullen till både Göteborgs och Skara stift, neml. i N. t. Gestra i No härads och i W. t. Woffjöbo s:n af Efsöb. län och Götob. stift. Wid Wiken till Sjutofsta s:n, som jemte W—o hör till Tranemo gäll; i Ö. till Källeryd och Anderstorp, i S. till Willstads och Wåthult. Båreryd, fordom Bårerydh, härleder Dr Norbin af bar: kal. Om slättmarken har gjort denna red påsande att bestämma till slagfält (den utmanade hären egde, som wi se af Hervarasagan, att bestämma betsamma), så torde namnet funna härledas från baria (isl.) bæria (fornsv.): slå. Se runstenen n. 902 i Lilj. R. U. Deraf Wardhagi: Fältslag). Afwen Jölandske Sagorne känna bylita wid Nissans stränder. b) Här intill ligger "twisteparken" Rasten. Efter 100:årig rättegång är den nu tillbömd Gislaveds by i B—ds och S. Ryds och Horsamo i Willstads socken. I Gislaved är en läderfabrik. Gislaveds marknad hålles i Jun. (ej Jan.) och Sept. Har ett bolagsmagasin. Här ses å chartan i Jönk. H. S. handl. ett Gislaberg. c) "Wårhult" kallades Örnaholm, då det innehades af Gust. Örnwinge, döb som Åsness. i Göta Hofrätt 1709, son af Gust. Örnwinge, förf. till Geneal. Brahea, som war naturlig son af R. R. Öref Erik Brahe och Anna Kerner. Ö—holm har 3 torp. Köptes af Prosten Beths arfwingar; sedan af Prosten Dwaft i Åsenhöga; nu af bönder. Här i trakten lär nog gränsregleringslinien af 951 framgått, der det heter: Dr Klæssio (se Wåthult) oc i aueb. Dr anni ö oc i maal oc i sendu Dr sendu oc i samp: sio etc. Se Källeryd.

Kyrksjön wid Båreryds kyrka och de 4 öfriga sjöar ge fisk, ej så fattigt, men ej braren. Skogsbrist anmärktes redan 1770. Öppna jorden räknas till 273 tunnland. Ett berg i denna socken, högt och brant, består af klippstycken, stora som små hus öfwer hwarandra, hotande de förbiresande.

Kyrkan af sten, tillöft 1776, är 36 aln. lång, $17\frac{1}{2}$ bred, 10 aln. hög mur. Staplen af träd. En äng, som ligger under Gislaved N. är skänkt, säges det, till kyrkan af en "Grefwinna

Horn," eller "Fru Liljehorn t. Dannäs," möjl. den Bengta Liljesparre till Höga full, som ock begäfwat Willstads kyrka. Kalk, fanna och oblatass i B. wäga 105 lod. Om ett åfkeslag i gamla B. kyrka i Aug. 1708, se Rhyzeli Brontologi p. 100.

Capellaner, se Wåthult

13. Wåthults socken. (Änner). a).

Zattehemman:		Kronohemman:	
m:t:l.		1	Smalås, Fendr. bof. e).
$\frac{1}{2}$	Aborrefull.	$\frac{1}{2}$	Smörhult, D. o. B. Capellans- bof. f).
$\frac{1}{2}$	Åfsebo b).		
$1\frac{3}{4}$	Gråfthult.	$\frac{1}{2}$	
$\frac{1}{2}$	Gulleryd c).		Frätshehemman:
$\frac{1}{4}$	Gulte.	$\frac{1}{4}$	Gjölsebo.
$\frac{1}{2}$	Mo.	$\frac{1}{2}$	Loftegården.
$\frac{3}{8}$	Måsebo, B.	$\frac{1}{2}$	Mångarebo.
$\frac{1}{4}$	Mällnehult.	$\frac{1}{4}$	Måsebo, Ål.
$\frac{1}{2}$	Pålebo.	$\frac{1}{2}$	Snollebo.
$\frac{1}{2}$	Snårebo.	$\frac{1}{4}$	Tuffwebo.
$\frac{3}{8}$	Swinabo.	$\frac{1}{2}$	Wåthult Klockarebof.
$\frac{1}{2}$	Trånebo.	$\frac{1}{2}$	— Zeppag.
$\frac{1}{2}$	Wåthult, N.	$\frac{1}{4}$	Wåtsjö.
	Öfrarp utjord d).	$\frac{3}{2}$	
7		12	

a) Till Willstads, jemte Båreryd; $\frac{3}{4}$ m. lång, 1 m. bred, gränssande i D. t. Båreryd och Willstads, i S. och S. t. Willstads, i B. t. Båsebo och Spjutöfsta församl. i Elfsb. län, i N. t. Båreryd. b) Här bodde en trollpacka, som regerade öfwer wargar. Wid en skall förswunno de uppspårade objuren; en man fann dem ligga som hundar i gummans stuga. Hon förddes bersföre till böden å brinnande bål wid Lunnagård i Fällinge (se Willstads sn). Fogden följde henne. Man hann en forä af 8 ökar, hvilka hon anmodade att stanna genom trollkraft. Den 8:de fortsatte dock sin färd, fast de 7 woro lifsom fastnaglade wid wägen. Swarföre har du öfwer denne ingen makt? frågade Fogden. Packan genmålte: Den äro twil- lingnöt (bröbrädf), formannen Thorsdagsbarn, wagnen af rönne-trä. Öfwer allt detta har djefwulen ej makt. Fogden bad henne injölka ihjel en nämnd persons ko. Han skulle betala henne. En knif fattes i ett träd. Hon mjölkade först mjölk, slutligen blod. Kon befanns döb wid samma tid. Lågorne weso från packan; men hon swartnade. Man öste trollmjölken öfwer henne. Nu syntes iniet af henne. Ar här ej spår af en Nerthus dyrkan? c) Här har stått "en stor herregård," wid Gulleryds Ös, der en Grefwe bodde. Han hade sina smalor (får, getter) i Smalås och Wåts- hult i Båreryds sn, sin svingård i Swinabo, sitt kostall i Smör- hult, sin siffump i Aborrefull, kråstor gåswo af Gråfthult. Han

tog Wåthults brudkrona i förvar wid ett frigsanfall och gånbe henne jemte sitt eget silfver, som han nedgräbde i hemlighet. Som han stupade i striden, wet ingen och ha många förgåfves sökt platsen der silfret ligger. d) Gåller för $\frac{1}{16}$. War $\frac{1}{2}$ krono, men blef öde. Upptogs och skattlades 1732 till 4 sk., 1 Risp. smör, $\frac{1}{2}$ t:a säd. Löft till statte 1802. e) Anses ha varit säteri förut, men att dess rättighet sedan öfverslyttades på Warhult, som så blef säteriet Denaholm. f) 2 h. hem. ofm. ligger $\frac{1}{8}$ m. fr. Wåthults kyrka; och en knapp $\frac{1}{4}$ m. fr. Båraryds. Sammandrogos till en åbyggnad enl. K. br. $\frac{80}{1}$ 1697. Arch. Smol. n. 488.

Sjöar: Mejsjön $\frac{1}{2}$ m. lång emellan Wåthult och Bofebo, Skjarsjön öfver $\frac{1}{4}$ m. omring. Om desse heter det i Danaholmsurkunden: **Or Maghinisio** (se Bofebo s:n) oc i **Skjærffio**. Öppna jorden är omfr. 200 tunnland (dyliska tunnland äro mindre än de geometriska, warande den jordrymd, der man utsår en t:a råg eller korn, eller 2 t:or blandsäd eller hafre, eller 4 t:or potatis). Allmogen är här som i grannskapet mycket konstfärdig. Lars Knutsson i Aborrefull förfärdigade omfr. 1827 ljustronor, prebikostolar, altartaflor (utom duken) m. m. 1823 inrättades här ett bolagsmagasin.

Kyrkan af sten, $34\frac{1}{2}$ aln. lång, $15\frac{1}{2}$ bred, $9\frac{1}{2}$ hög efter utwidgningen 1781, med platt tak inuti. Klofstaplen är byggd 1693.

Capellanslängd:

1. Er. Mauritiij subscr. 1593. War 1615 K:h i Willst:b.
2. Jacob.
3. Jonas.
4. And. Krol 1635—53. K:h. i W—d. Bodde redan 1635 som Capellan i N. Wåthult.
5. Joh. Bened. Disentius, monne far åt n. 8 bland Capellaner i Jälluntosta?
6. M. Petr. Birgander 1654—83. Disp. i Dorpt 1649 för Gezelij gref. bisp. περί της εκκλησίας των τόπων θεολογικών συζητησις. Resp. de stellis 1647. Hade 12 barn, 8 söner, 4 dtr. "Nåster Pehr i Attebo" war från Risbo ("i Willstad su"?), hwadan namnet (virga?).

7. Dav. Birgander 1684†1741. Hade 1695 i lön: 10 t:or (Antecessor 12 t:or). Hade 7 barn. Se Com:st. ser. i Källeryd.
8. Jon. Dracander 1737†79. Resp. wid prstm. 40. Läste latin wäl. Skref en fiska full af lärda arbeten, kände ej sina egna for; hade stult. också blott "legetor", insatte för födret. Fadren Com:st. i Näsby.
9. Jon. Dracander 1780†1815. Son af n. 8. Hade prebikat (efter 1801 som blind) 3481 ggr (omfr. 2 timmar åt gången; fadren prebikade dock dubbelt längre), fristat 664 ggr i kyrkan, 783 ggr i sjuksrum. War prst i 61 år. Skref, liksom fadren, wacker latin. Testamenterade 1000

*) P. Birgander, g. m. Chr. Krol.
 . . . David B—r, successor.
 . . . Petr., v. Com:st. i Pjeterbyde.
 . . . Jonas, K:h. i Myresjö.
 . . . Dav., Domf. sjuksom. i Werio.
 Ny Smål. Beskr. 8 D.

baler till annerernes fattigsholnrättning, 100 baler till hwardera sine fattigwård *).

10. And. Sär. Allmén 1816†37. Waldes säsem slägtning till företrädarne. Då han dog hade Kros-Wirgander-Draflanderfka ätten fört andans embete här i 217 år. N. war och er-temporator, dock ofteg hans prediko-

timmar mot företrädarens med 1 a 1/2. Däsa läsefunnig. Uppfostrade wäl 8 barn i sin fattigdom.

11. Don. Berett 1838. Son af n. 16. bland Khar i W-d. Tillträdde 1841. G. m. Christ. Hagelberg fr. Resleed. En son Joseph Fingal f. 1815. Et. i L. 36, i U. 39. Prst 40. Salomon och Justus milifärer.

S §. Resleeds pastorat. a)

14. Resleeds socken. (Moderförsaml.) b)

Skattehemman:		
m:t:l.		1/3 Koshult.
1/2	Boarhd.	1/2 Mällby, Dräng., Vackeg., Brung.
2/4	Bäljaryd c).	2/8 Rennesmo, Skatteg., Norrby o. Mäsag.
1	Galtås.	5/8 Röbbled, Bengteg.
1	Gaga.	1/4 Nabba.
2 1/4	Gafarp, W. S. Mill. co).	1/4 Norrby i Rennesmo, Li.
1/4	Gult.	1 1/2 Köplinge, Nedreg. S.
1/4	Genfjö, Li.	1/2 Sibbo.
1/4	Ingarp.	1/2 Torp.
1/2	Kulla d).	2 2/8 Wäcklinge, Et. S. N.

- • • • • Son, P. & P. i Wireslad.
- • • Dav. W-r, g. m. en sköten Noos.
- • • Margar., g. m. J. Dracander, Com:st. i W-d.
- • • And. W-r, Com:st. i Gwitaryd.
- • • Sam. Wirgman, anskuld wid Bergelagen i Westml.
- • • Peter, hade tjenst wid K. hofwet.
- • • Nils W-n, Frälseinsp. i Skåne.
- • • Gabr. W-n, Kapten, död i Norge 1718.
- • • Abrah. W-n, Guldsmedälberman i Göteborg.
- • • Peter W-n, Guldsmed i London.
- • • Gudmund, Kusthåll, nära Norrköp.

*) Denne sannerligen märkwärdige man for i sockenbud 87:ärig, sedan han i 14 år varit blind, med mycken sinnesfriskhet och lättbet. Man säg honom 86:ärig begrafwa lif med en wärdighet, som wida öfwer giel en och annan Theol. Doctors. Patriarchen satt fränst i stugan omgifwen af gamla tjenare. En yiga tjente till sitt 85:te år och då hon efter 50 års tjenst dog, böd han sina grannprester till begrafningen och 10 kommo. Han war for en ringa lön sin gamle faders medhjelpare i 26 år och war nöd att bli 52 år, förrän han wän — capellansbefordran, oaktadt wackra, wid ett prestmöte uppmärksamhetswäckande, kunstafer. Och de gamle som hört honom 61 år predika öfwer samma text, slumrade lifwäl, sägs det, aldrig af den tyngd, som äfwen yngre personer kunna få, då de höra det lifgiltigt uppsägas, som de i fullkomligt lifnande ordalag ofta hört. Men de som förswara n. w. pericoptwäng önsfas i straff att predila öfwer besamme Bibelutdragen i 60 år! Säferligen skola de fleste ej befinnas ega D-rs för-måga att bibehålla egen och åhörars lifsaktighet. D-r war g. m. Chr. M. Loenbom, Prosten Apelbaums hysker.

$\frac{1}{9}$ Wä, W.
 $\frac{1}{8}$ Wimmelstorp, W. D.
 $\frac{1}{8}$ Wshult.
 $\frac{11}{2}$ Olmestad, Norrbo o. Leag. e), h).
 19 $\frac{5}{8}$

Kronohemman:

$\frac{1}{16}$ Boaryd, Ll.
 1 Mellby, S. St., Gård. bost.
 $\frac{1}{2}$ Nöbbelö, Gulu, Mönsterstr. bost.
 $\frac{1}{2}$ — Söreg.
 $\frac{3}{8}$ — Stom. Pastoriat.
 $\frac{3}{8}$ Kennesmo, Haga, Mästst. bost.
 $\frac{1}{4}$ — Bagge, Trumslag. bost.
 $\frac{1}{2}$ — Söre, Capellansbost. f).
 $\frac{1}{4}$ Remb, Länsmansbost.
 $\frac{1}{4}$ Nefteleb, Past. bost. g).
 $\frac{1}{4}$ Sannaryd, Länsm. bost.
 1 Olmestad, Kronog, Reg:ts Past.
 wid Smäl. Cavall.

6 $\frac{1}{10}$

Frälsehemman:

$\frac{1}{4}$ Altaryd.
 1 Bjärnaryd h).
 $\frac{1}{8}$ Bjärnhult.
 2 Dye, W. N.

1 Flahult.
 $\frac{1}{2}$ Hylte.
 $\frac{1}{2}$ Jorbebo.
 $\frac{1}{2}$ Lid.
 1 Kennesmo Korpa, Ll.
 $\frac{3}{4}$ Näfteled, Löstög. o. Klockareg.
 $\frac{1}{2}$ Stålebo.
 $\frac{1}{4}$ Skatefull.
 $\frac{1}{4}$ Tånga.
 $\frac{11}{2}$ Wäcklinge, Sjög. o. Lilleg.
 2 Wä St. Ll. Hageg.
 3 Olmestad, Rilsag, Månag. o.
 Gunnag.
 $\frac{1}{2}$ Jb:m Lilleg., Gåstgivarereg.
 1 Strand.
 2 Segerstad, St. k).
 1 Olmestad, W. m).
 1 Wä Ågård el. Wäbo-
 gård, åfwen Wäbo-
 helm el. Wäby-
 holm. n)
 — Hallag.
 — Örogård.
 1 Segerstad, Ll. } Nå och rör.

$\frac{23}{8}$
 $\frac{48^{13}}{10}$ *)

a) Consistorielt, 2 klasf. 2 afdeln. b) $1\frac{7}{8}$ m. i längd; $1\frac{1}{10}$ i bredd, sedan Löfsäby enl. K. Resolut. $2\frac{9}{10}$ 1817 förenades med Anderstorp. Sns areal är 29,500 tunnland, deraf 1602 $\frac{1}{4}$ watten. K. gränisar i D. t. Bredaryd, i S. t. Källerstad och Långaryd, i W. t. Willstad, i N. t. Anderstorp. 3 Ups. m. besl. läses Råffkila, der f tydl. är tryckfel i st. f. t. Man har dock deraf uppgjort uppgiften (i Smäl. Vestr.), att Näfteled kallas Råffkila i Ups. m. besl. och en sägn har uppstått om råfshiden, der kyrkan byggdes. Kh. Sebelin och Com:st. Elmström nämna ej om denna sägn i sina uppgifter till Smäl. Vestr. 1393 förseglades in Ræptinge salubref med Prostens i Westbo och Kh—s i Willstad insigler (n. 40 bland v. Engestr—s permbr.) Annu hålles Westbo thing i Näfteled sn. Ha ej kyrkan och socknen fått namn deraf, att råf-sta thing der höllos? Härförbi gif ledn eller wägen till Råffstahinget. 1569 $2\frac{9}{10}$ skref Pastor härnådes såsom Riksdm. i Ethm B. Johannis i Nefteleb och samme Sweno Petri, som 1593 skall ha skrifwit Råffkila, befinnes ha d. 29 Febr. 1594 som Riksdm. i Ups. skrifwit i Nefstille. Capellanen J. Nicolai skrifwer "Råff-tile" under Ups. möte 1593. c) Wägarnd på Chartan i VIII h. af Jönk. Gh. S. handl. Ligger intill Källerstad sn, är högsta stäl-

*) Gul. Prost. Hagelbergs uppgift äro ofm. m:tl 69 $\frac{1}{10}$, enl. Aflstr. matr. 70 $\frac{1}{10}$.

let i R:s sn, hvarifrån man kan se höjder i Kronob:s, Halmstads och Elfsborgs län samt in i Mo och Östbo h:der af Jönköp. län. cc) På Sakarps egor har J. Allwin (se Sjög. Samll. T. 3 p. 176) funnit en åttstupa med altare att offra på. Jemte altarbordet 3 stenar. Vägen från åttstättet, $1\frac{3}{4}$ aln högt, platt ofwan, till åttestupan, 30 aln. i längd, är stenlaggd. Stupan är 24 aln. djup. Skirvattendammen nedanför är 50 aln. lång, 25 bred. d) Till prof på besättningen må ansöras att Kulla, som är bland ortens sänste hemman, skattar R:de B:co 77: 42. 3, utom obestämbara onera (J. GhS. h. XI. 163 f). e) Här är od thingsstället för Westbo, $\frac{1}{4}$ m. fr. R. kyrka. Förut war thingsplatsen wid Brödraballa, ett n. w. torp $\frac{1}{8}$ m. fr. byn, der 2 stora rese, man påstår också runstenar med otydliga runor jemte stora vägen påstås utmärka att 2 bröder der mördat hwarandra, om hwilla war spådt, då de woro barn, att så skulle gå, hwarföre de åttstilles spåda, men å thinget möttes och dräpte de hwarandra, utan att känna sin släktstap. Spådomen war således gifwen åt de spåda såsom sed war i Wirdaculten. Inlehn. p. 442 f. Nära eller på förra thingsplatsen 50 aln. nära landsvägen har funnits en "murad graf, $1\frac{1}{2}$ aln bred, nära 5 aln. lång," således en hållkista. 1837 fans här i hållkistan ett owanligt stort, groft och långt benrangel. På titelbladet å Westbo härads Dombok läses: "1618 hade Westbo härads bönder ihjälslagit sin Häradsstrifware Anders Swensson uppå ett fritt häradsthing wid thingsladan wid Brödraballa, derföre od de sannskyldige blewo hårdeligen straffade med stegel och hjul i Jönköping. R. G. A. war i egen person deras anslagare, föregifwande att G. M:t ide wille taga uppå sig Sveriges krona förrån sådane menniför blipwit straffade. Alla från 15 till 60 år i häradet måste böta, och böterne anslogos till Jönköpings stadshyrkas uppbyggande. Någon tid hölls thing wid torpet Dingstad under Wäbholm, liksom på Högsåsen under Lilla Segerstad. Fastebref dat. på begge ställen finnas än i behåll. I Olmestads gårde äro grift-högar. En "kopparurna" har funnits af oval form med brutet arbete på locket (Jönk. GhS. h. XI. 174). Stundom har man här i jorden funnit kol och aska i små högar utan tecken till förvaringsfärl. Metallstycken af wapen ha od anmärkts. f) Capell. bost., $\frac{1}{2}$ m. fr. R. och $\frac{3}{4}$ fr. R. wid vägen mellan begge kyrorna, ehuru ett boningsställe gifwits i Anderstorp. (Se Stjerneholt). Rennesmo bys ångar utgöra nära 3000 tunnland, men der öfwerhufwud blott ett ringa höfoder af mösblandad starr förbas på 543 Tunnl. 26 kpl. Denna stoglösa, stenfria widd sluttar mot Nissan. Nära än är först mossa och mösjord som ett öfwerdrag, derpå $\frac{1}{4}$ å $\frac{1}{2}$ alns mäktigt grus och sandlager. Under detta lerbotten. En gång skall man wäl borttaga öfwerfwämningsbildningen och finna en bördigare jord. g) I en åker på R. gårde, som ligger 8 aln. öfwer färran, werer werkelig sjöhwaß (Arundo phragm.) som ej kan utrotas. I R. kohage finnas åttehögar. Prestgården ny

byggdes 1804. h) Ölmeftad Ggfwg. och Björnaryd (Bjernaryd) frälsh. testamenterades af Rh. Formells i R. enka Elisab. Gladesrus 1744. (Testam. år n. 126 i Arch. Smol.) i) Ligger till en del jemte $\frac{1}{4}$ rå och rör Ramsås i Bredaryd sn, hvarföre presttionde betalas 2 är till R. och 1 är t. Forsheba. Har tillhört Herrar Hård. Ryttmäst. Oluf Hårds dotteröson Bengt Silfverwärld, Dwartermäst., egde säteriet 1823. k) St. S. med $\frac{1}{4}$ Attaryd och 7 torp har den bästa jordmän i sn. Mangårdshuset är byggdt 1601. Sk. och fänsfurtimret är ännu i godt behåll. Här jemte Ölmeftaan, som går ned i Drafwen, bodde af ålder en af de Smäländske ättgrenar med ormärke, som behållit hela hufwudet och der till affsilde sig från andra med samma wapen genom att fring hornen på det röda orhufwudet i gyllne fält släta ett rött band litt ett liggande 8 — kanste ett härband (Chevaleriets strumpeband är wäl kändt). Peder Staffansson Haar förde det nys bestrifna wapnet, g. m. Kersti Krumme; deras dotter Anna war g. m. Knut Jenssen af Arlöse, Landsdomare i Halland 1560. Gunnar Tunneson, Bisk. i Skara 1326†40 (kallad Hård i Rådsl. III. 204) räknas till samma slägt. Släkten lär utdött på manliga linien, då Lasse, son af Joen Hårdh t. Halstarid, hwiilken wid 1415 war g. m. en Ingeborg Toit ("Toyp" i swenska genealogier), synes ät sin dotter Gunnilla, g. m. Olof Pedersson (en Lilliesparre t. Nedsjö i Östra härad) t. Segerstad lemnat det gamla Haar-godset, hwarföre des bomärke med skäl upptogs af Lasse Hårds dotterösoner. Atten uppsteg till Greflig med RR. G. O. Hård, en af de 1739 licentierade Rådsherrarne, förut en af K. Carl XII:s Drabanter och Generaler *). Ryttmäst. Oluf Hårdh, som kom hem till fots ur

- *) Gunnilla Hård, Lasses dtr, g. m. Olof Peders, t. Segerstad.
 Peder Olofs, RR. 1534, g. m. Kar. Store.
 Lars Peders, t. Segerstad, Höfwidm. i Smäl., g. m. Dr. Ribbing.
 Peder Hård, flagen i Ethm 1576.
 Oluf Hårdh af Segerstad, Hfd. i Westbo 1616. F. 1555†1630.
 Hfd. i Sönfop. G. m. G. Hochbin, f. i Hessen † 1640. Begges bilder ses å en sten i Restelebs tornmur. Hans wapen i St. Segerstads salspisfel med årt. 1601.
 Johan H. af S.
 Adolf H. af S.
 Nils Olofs, S. t. S., besegl. arffören. 1544 (t. Händelunda).
 Bengt Olofs, S. t. Mellunge 1530.
 Knut B:st. S. t. Hornatorp, Amiral, Ståthåll. 1564. G. m. Märta Ulfar, Ped. Sof:s dtr.
 Carl Knuts. S. 1598. Hans sonson (?) Carl Hård t. Segerstad introducerades 1650 n. 17, med ett rött orhufwud i gyllne fält.
 Bengt Knuts. t. Hornatorp o Alma 1595.
 Clas Knuts. S. t. Mellunge 1590.
 Knut Bengts. S. och broder Carl B:st. Dal. S. R. G. III: 46.
 And. B:st. S. 1570, g. m. 1) B Kasse, 2) B. Lilliesparre, Son. Olofs, t. Åsa dtr.

Siberien efter 13-årig fångenstap och lesbe till 85 års ålder, bodde på St. Segerstad, men egde alla säterierna i Westeles sn. Han hade ingen son, men 4 döttrar. En måg Löjtn. Roupe fick St. S. Sedan egdes det af en Ryttmäst. Cedercrona. Nu är Löjtn. Agels-son egare. l) Gick fr. D. Hårdh till mågen Maj. Bölschow, sedan till dennes måg Maj. C. v. Menker och 1842 till den sistnämndes son Kammarjunk. C. v. Menker. Här uppräfsades ur jorden skölbucklor, spjutuddar, betskängar m. m. som wisar att här varit en segers stad och ställe. m) Westra S. hade redan wid 1760 gått ur Hårdhsläktens hand. Egdes då af Sverfste Lillienberg. n) Wäboholm är det wänliga namnet, tillföll med Halla och Grogd Oluf Hårdhs 4:de måg Major Drake, som sålde det till Löjtn. De la Grange, hwars måg Kornett Netherwood sålde det till bönder. 1843 köpt och nu bebodt af Hr A. W. Reuterswärd.

Sjöar. Draswen $\frac{1}{2}$ m. lång, är aldrhögt $3\frac{1}{2}$ alm djup. "Står i förening med Volmen och är derföre outtömlig på fisk." Utgör gränsskiplnad mellan R., Bredaryd och Åhs. 12 andra upp-räknas i v. Pastor J. Lings berättelse. Flintstenar ha funnits på St. o. U. Segerstads, Elmestads och Westeles egor. Gåstaberget wid Flahultsjö har enligt folktron stått på pelare, då troll setts dansa derunder. I Kinnaberg jemte Draswen bergtogs en kristen hustru, men när berget om julnatten stod på pelare och der dansades, bröt sig mannen in och ryckte hustrun med sig och hann in med henne på den försärde åkren, der yan stod till soluppgången. Således synes samma forncult ha funnits i Westbo som i Ostbo wid Ed, efterlemnande lifnande myther i folksägna såsom orediga minnen af en Gudstjenst på berg under nätter. Bengli Källa ligger nära Moa stora sjö i Elmestad skog, anses mycket djup, men ingen törns skjuta en stång ner för att mäta henne. En gång hördes derur till en mätare: Mäter du mina wäggar, skall jag måla dina läggar. (Drakelspräkten äro, märker man, gerna rimmade). En kopparkittel full med pengar har upptäckts af en "twillingstut" en natt. Annu "pinglar" det i källan. Brynesbo och Rönne-ljung äro ödelagda gårdar. I R. sn äro 98 torp, som ha 100 T:lb öppen återareal; desutom 10 à 12 backstugor (1820). I sn såddes då, ansåg man, 1045 T:or och förbades 3666 T:or. Bes-hålln. således 2620 T:or, deraf 329 T:or Råg, 288 Korn, 649 Bl-säd, 1354 Hafre. Deraf uppfom 2 T:or 8 kppre till hwar per-son. Detta i goda år. Mösar upptaga 6433 T:lb, ryar 2936. Åkrar 578 T:lb ell. ej fullt 12 T:lb på 1 h. hemman.

Bengt Anders. S. i. Lorestorp, Besm. på Öland 1605.

And. W. S. S. i. T-p, introd. 1625 under namnet Hård af Lorestorp och n. 22 i 3:dje klassen mellan n. w. nr 59 Hård och n. 60 Ille. R:ret blef sedan indraget.

Den gamla kyrkan var af sten, 46 aln. lång, 16 bred, utan torn. Stenhwalsfwet, hvilande på 6 stenpelare, bortogs före 1780. Flyttafet bortogs 1814. Kyrkgården war 1823 fylld till öfversta brädden af ringmuren. Jorden der sägs sällad så fin af lifsöidsfångar, som dermed köpt lifswet, således wäl fångar hos de gamla herrarne till Segerstad. Kyrkan war byggd der twillingstutar stannat. "Gamla kyrkgården" $\frac{1}{8}$ m. fr. den n. w. blef då öfvergifwen. Nya kyrkan uppfördes 1837 wid 200 aln. fr. den förra; inwigdes 1839. Hon är 67 aln. lång utvändigt, 27 bred, med 10 aln. murhöjd. Tornet 52 aln. högt, 15 aln. i fyrkant utw. Orgwerf byggdes 1844; 19 $\frac{1}{2}$ stämmor. Dofan med n. w. silf. o. kopp. mynt nedfattes i en urholkad stor sten i S. D. kyrkhörnet. Härifr. är 10 $\frac{1}{2}$ m. t. Weris, 8 $\frac{7}{8}$ t. Jönköp. Kyrkohemmanet Bjernaryd $\frac{1}{2}$, doneradt af Fru Formell, är qwar. Ena hälften ger årl. städa 2 R:dr B:co och statten efter uträkn. Andra hälften, löst till statte, ger blott nämnde statt, som gör omfr. 30 R:dr B:co.

Kyrkoherdeserien:

1. Petrus, en "Manl" skall ha dränkat i Mumfahålan mlln R—b och N—p.
2. Petrus Johannis, Riksdm. 1569.
3. Sweno Petri, trol. sonen. Subscr. 1593. Riksdm. 1594. Besof sin swägersta och aslhwades wid Brödrhalla. Enen på hans graf ansågs ega en stor märkwärdighet.
4. Arv. Nimmius, Krigspref. Kom hit 1600. Sonen Lars, Rh. i Gl. mebeda.
5. Saawinius, föt af wåda sin hustru ihjäl.
6. M. Eric Gistonis Spjernerus 1627—73. Ngr i Ups. 26, Ultimus. Hans disp. under G. Gestrinus war de Philosophia — — — sobrio in S. S. Theologia usu. War redan 1634 Pr. & P. in Rästila. War Riksdm. 1650. (M. Er. Sp. in Rästled). Hade 11 röster till Biskop 1651 inom Cler. Comitalis. War Bisk. Krols måg. Genr. Spin. i Smål. West. är tryckel.
7. M. Joh. Romstadius 1674—76.

(Skref med R. på begge dispp.) St. i U. 53. Disp. Syll. qv. är af 1664 och in sol. under G. Ravins; R. hade dock resp. redan 1662 und. Joh. Edeius de S. Scripturae canon. 1664 resp. han ock under Mart. Brunnerus de verecundia.

8. M. Joh. Swenon. Flacherus 1678†1728. Disp. i Klostet 1678 de peccato in Sp. S. Tog relictam och fick samma år pastorat. Fadr. Rh. i Möbbed. Hans begrepp i conservationstheorien lära varit stränga*). Presb. på prstm. 84. Sonen Flackman, Kapten. Ditr. Helena g. m. Com:st. Dav. Wickelius, Elisab. g. m. n. 9, Cath. g. m. Com:st. Nydelins i Forserum.
9. M. Joh. Formell 1729†39. Se Kalsfwik. Ngr i Grw. 1708. Resp. i prstm. 25. Hans enkas testam. till kyrkan, se ofwan.
10. Nils Sebelin 1742†60. "Trätte sig till pastoratet." Dog mått af "processer och trätor", enl. n. 129 i Arch. Smol.

*) Initialerne i Wallqw. Geel. Handb. p. 69 synas utmärka J. F. i N(esteled), som hade en måg D. W(ickell). J. F. kallade D. W. Student till Capellan i sitt pastorat. D. W. approberades i prästeramen och antogs till Capellan i N. När slutt. kom en fråga i Consistorio: Will Ni laga en af Rh. F—i dottrar? Derpå svarar D. W. nej. Consist. som förklarade detta wara willforet för Rh:s kallelse nekar nu inwigning till prestembetet. Consist. Prot. d. 12 Mars 1702. Då blef D. W. eftergifwen och Helena Fl. blef D. W.—s hustru.

11. p. Elmström 1785†87. G. m. Elis. Wickell. Läste hvar söndag ett Bibelcapitel; höll Dittesång, Catechismi och Predikoförhör och predikade ända stundom på 3:de timman. Gij. började kl. 9 f. m., slöt kl. 3 e. m. En Fendrik slagade deröfwer wid Bisk. vifst. 1737, då G. var Capellan. Församl. slagade icke och Bisk. Humble berömde församl. derför, "helt sällige och andäktige åhörare ej kunna förtycka att Gij:n warar länge. Dock behöfde ej predikanten predika mer än en timme; godt om församl:n mindes det."
12. O. Annerus 1769†82. G. m. Sara Dryfen. Resp. und. H. Stridberg, då han utg. Rabbini Don Fischach Abarbenelis in Jesaia Proph. Cap. 2. v. 2—4 Commentar. . . .
13. M. Joh. Sam:lis Elmgren 1783†94. Fabr. Kk. i Hestra. F. 1740. St. i U. 59. Mgr 64. G. D. Wat. pred. wid Smål. Cav. 65. Adj. i St. Clara 68. Huspred. hos Frh:n Fleming 70. Gsqv. predikant 73. Regts. past. 76. Dpp. i prstm. 83.
- G. m. Marg. Sam:bitz Rogberg fr. Fröderyd. Enda fonen Dompr. Dr. S. Elmgren. "Kärd af sällsynt ömhet och kraft i sitt embete. Hans namn nämnes ännu med wördnad och kärlek af de gamla." (B. Lindwall om J. G.)
14. N. Bengt Hagelberg 1794†1818. Jubelmgr 1817. Blind i sina sista 11 år. Predikade derunder 17 ggr. Bewillade allmogens högtider; höll derunder nöjet inom strängt uppdragna gränslinier; sföng med dem psalmer, höll morgon- och aftonbäner, corrigerade opasfande ord af de unge isynnerhet. Söner: Dr. A. S. i Tolg, N. S. i Kulltorp. Johannes S. Landbrukare i Skåne. Se Ringdås 2: p. 715.
15. Adolph Lindwall 1818†43. Prof 1830. G. m. 1) S. G. Hagelberg, dtr af n. 14. 2) S. G. Lundblad. Stiftade 1838 förlifningsoddomstol, som nästan upphäfde processsjukan.
16. G. M. Nilsson 1844—. Pædag. i Billstab 28. Communist. i Anebede 37.

15. Anderstorps socken. (Anner). a)

Skattehemman.		Frälsehemman:	
mitl.		$\frac{3}{9}$	Anderstorp D. Klofate.
$\frac{1}{2}$	Elgarum h).	$\frac{1}{2}$	Bohult N. D.
1	Hult o).	$\frac{1}{2}$	Fryebo e).
$\frac{1}{6}$	Henja D. N.	$\frac{1}{9}$	Garås.
$\frac{5}{9}$	Klo.	$\frac{5}{9}$	Henja Mng.
$3\frac{1}{2}$	Lofås d).	$\frac{1}{4}$	Herrestorp.
$\frac{1}{2}$	Mjärhult.	$\frac{1}{2}$	Kårbo.
$\frac{1}{6}$	Mjärhultstorp.	$\frac{1}{2}$	Stenbrohult.
$\frac{1}{4}$	Måsfarp.	1	Törås N.
$\frac{1}{4}$	Nyb.	1	Totary N. S.
$\frac{1}{2}$	Stret.	$\frac{3}{4}$	Tånghult S. D.
$\frac{1}{4}$	Storebo.	1	Bråary Säteri f).
$\frac{1}{2}$	Törås S.	2	Pisslaryb D. W. E:o (Sjerne- hult) g).
$8\frac{1}{2}$		—	Gyllenforé jern- och manufaktur- werk h).
	Kronohemman:	$\frac{9}{9}$	
$\frac{1}{2}$	Stenås Sergeantstbof.	$18\frac{3}{8}$	
$\frac{1}{2}$			

a) Till Resteleb gåll; $1\frac{1}{4}$ m. lång, $\frac{3}{4}$ bred. Gränfar i D. t. Kulltorp och i Bredaryb, i S. t. Restelef, i S.W. t. Båreryb, i N.W. t.

Källeryd, i N. t. Gnossjö. Att kyrkbyn upptagits af en Anders är klart. Då släkten Hård egde alla säterierna i Nefteled, som väl omfattade äfwen And—p, förrän der blef kyrka, är sannolikt, att frälsehemmanet A—p hörde derunder. Anders war här ett familjennamn *). I en före of liggande genealogi finner jag flera som bära det, deribland: **And.** Bengtss. 1570, hans sonson **And.** Bengtss. 1625, en **Enut** Bengtss. 1564 hade sonson **And.** Glass. **Anna** i 18:de sekellet: **And.** Hård, hans sonson **And.** Utriks-son. b) Hörde till Rådets Or. F. Wredes gods i Småland, räntande 22 dal. 3 öre 16 pgr, då Torp i Bredaryd sn räntade blott 9 d. 26 öre 20. Återlemnades till kronan 1706. Sedan löst till statte. c) På Gults egor anlades Gyllenfors bruk; se h). d) Ladets fr. Nefteled till **And—p.** Se ofwan. På Löfsås egor ligger Löfwaberg, wid 200 fot högt, med en sjö af några tunl. wid på hjesan och 2 sjöar wid foten. Ingen törs sitta i den på berget liggande sjön. Det är "trollets." Görje källa på Löfsås egor framter ett nytt bewis att mineralkällor varit i forntiden widstefligt utmärkta Urdarbrunnar. Allmogens samlas här midsommarsnatten och dricker duktigt, dansar än duktigare, offerar och i källan, allt i tro på gagnet för helsan af denna källdyrkan. Prov. Medic. Assess. Wählén fann denna ur 2 språng starkt framvällande mineralkälla vara god; gytjan jemnföres med den wid Lannasfede och man har hemtat deraf till Ljunga helsekälla. Ett af källsprången flyter i söder, ett i norr. e) Fröjebro; ett i Småland ej sällsynt namn. f) Egdes 1757 af "Gener. Fleetwoods arfwingar." Den förste swenske Frih. Fl. skref sig "Herre t. Bråarp." Bar. F. U. Fleetwood sålde det 1776 till en enkefru **Flack.** Sedan woro bönder egare. Derpå Löjtn. **C. W. v. Menzer,** Löjtn. de Frese. Nu Bönder. g) Egare: Gamla släkten **Stierna,** hwaraf namnet **Stiernehult.** Sedan: 1. Löjtn. **C. W. Gyllenhöf.** 2. Öfl. Frih. **F. U. Fleetwood,** som 1757 hade sålt en del **) till Kapt. **Wallerman.** 3. Frih. **G. O. Fl.** 4. Löjtn. **C. W. v. Menzer.** 5. Jägms. **N. W. Gislander.** 6. Landskamrer **J. W. Seth** fr. 1816; men en del är såld till bönder. En dräng **P. Ekström,** som af Stiernehult egde $\frac{1}{8}$ mtl gaf det 1839 till Capellansboningsställe, för att få presten närmare kyrkan. Desutom 400 R:dr B:co, hwaraf rântan skall användas till fattiga barns underwisning i Christendom. h) Består af 2 stångjernshårbar med 2 hamrar med $666\frac{2}{3}$ skepp.

*) Likaså i den grenen, som förde rödt orhuswud i silfwerfält. **And.** Vosson war den äldste, v. Stiernm. bland dem kände, lefwande 1504, g. m. **Anna** Kull; hans broder Jöns Vossons dotter Märta war g. m. **Licharads** Lagman **P. Ribbing.**

) Möjligen war det säteriet **Selgård, som nämnes i Smål. Beskrifning v. 579; men om hwilket hwarfen Jordboken eller Presterskrevet på stället eger någon kunskap. Då Smål. Best. utkom, tillhörde $\frac{1}{2}$ hm. i **B. Fisslarud** Lejonskifta ätten.

ärl. smide, samt manufakturverket, innefattande en knip-, en plåt- och en räckhammare. Masugnen, privilegierad wid Gyllensfors, der rösträttigheten för den samma begagnas, är belägen wid sjön Gårren i Gnosjö sn. För både bruk och masugn räknas t. er. wid prestwal 4 röster. Mjöl- och sägqvarn ha liksom samtl. werken i sednare tider blifwit totalt ombyggda. Der är alla årstider öfverflödigt drifwatten från Nisfan. Tackjernet köps från Taberg. Der användes sjö och mormalm i masugnen. Egare 1. Kammarherre Gust. Gyllenhöf och Hr Joh. Camitz anlade bruket 1740—43. G—fs enka en v. Scheele innehade det 1757 och 59. (P. Höl, som ablades 1687 med namnet G—f, war Inspector öf. Ebba Brahes bergwerk). 2. Frih. G. O. Fleetwood. 3. P. Dahlgren och N. W. Hallén. 4. Jon. Schröder. 5. Öfr. Tornerhjelm. 6. Jens Kraft Bøegh, Danst till nation. 7. N. 5 igen. 8. And. Dahlgren. 9. Endshöf. Gyllenborg. 10. Insp. Wöfgren. 11. Enkefru Dahlgren. 12. Brukspatr. W. Abjörnsön och N. S. Dahlgren, ett bolag, som egt G. sedan 1828. 1843 tillverkades här 493 skepp. stång- och ämnesjern. Tillverkningsvärdet wid "betta så ringa bruk" uppgick till 9870 R:br B:co. (Jernårsberätt.) War efter branden 1819 länge i lägerwall. Boningshusen, ej werken, nedbrändes 1845.

Bråarps sjö är den största, $\frac{1}{2}$ m. i omfrets. Nisfan går genom sn, der hon, enl. J. Allwins uppgift, kröfer sig så, att hon på 7940 aln. linie-stundom har en längd af 16,000 alnar. Ett af de bästa hemman här har i utsåde 10 a 12 t:or "strid såd" (råg ell. korn?) eller 18 a 20 t:or med $\frac{3}{4}$ hafre, 2 a 3 t:or potatis, 9 kpp lin och hampa; ger 80 a 90 last hö i goda år, söder 23 bostaps kreatur, 2 hästar, 20 a 30 får och getter. Ett medelmått. år förhåller sig här till som 2 till 3, ett dåligt som 1 till 2. Odlingen här går upp i hedniska tiden. 1819 fans en slipsten wid Löfsås (Elj. o. Br. N. Fornl. 12 h. Pl. c. 1.

Kyrkan af träd byggdes 1754, 19 aln. lång utom choret, som är 11 aln. i längd och 12 i bredd. Kyrkans bredd 14 aln. Wäggen höjd 8. Timret högg på Willstads pastorsbosälle på Ehfs:es resol. med DomCap:s protest. Jordom anses kyrkan ha stått i Åsgårde, en fulle under N—p flockargård. En quadratformig stensot wisar att det då varit blott ett litet kapell. På storflokan i N—p läses Lætatus. sum. in. his. quæ mihi dicta. sont (sic) etc. An. D:ni MDCXXXIII.

Capellaner:

1. Joh. Nicolai Subser. 1593.
2. Petr. Ricci Brandius 1629. 39. Rh. i Femsjö 1656.
3. Joh. G. Ankrenius 1656—77. St. i U. 66. Kom härifr. till Westbo Capellani.
4. And. Wickelius 1677—1703. St. i U. 66. G. m. en Krof fr. Willstads. Han war född i Wickelsbo i Burseryds sn.
5. Daw. Wickelius el. Wickell 1704—34. G. m. Hel. Flackerus. St. i U. 97. Öpp. i prfm. 24. Någen

6. Vet. Elmström 1736—65. Se Rkf. i N.	10. Ad. Sjöman 1823—29. Se Rkf. i Hestra och Hjelmferyd.
7. J. W. Sebelin 1766—75. Fabr. Rkf. i N.	11. C. F. Sjöstrand 1830—36. Ett af offren för mistag i den swära, men då moderna måttlighetsalflyen.
8. Bengt Hagelberg 1776—94. Rkf. i N.	12. Ad. Wsh. Bergwall 1837—. F. 1806 i Långaryd sn. Fabr. Händl. St. i U. 28. Prest 29. Fånghuspred. i Br. 36. G. m. N. G. Bergh.
9. Joh. Sarelin 1795+1823. Swärg till Domprost Kamer, säs. g. m. Mar. Elis. L.	

9 §. Åsenhöga pastorat. a)

16. Åsenhöga socken. (Moberförs.) b)

Skattehemman:		Kronohemman:	
m:t:f.			
$\frac{1}{2}$	Appelds.	$\frac{1}{2}$	Berg pastors stomm.
$\frac{1}{2}$	Berg pastors stomm.	$\frac{1}{4}$	Gymnäs Byen, Sergeantböf.
$\frac{1}{4}$	Djupelsbo.	$\frac{1}{2}$	Göstarps Capell. böf.
$\frac{1}{4}$	Ekshult.	$\frac{1}{2}$	Åsenhöga Past. böf.
1	Gymnäs Skatte.	$1\frac{3}{4}$	
1	Gjööshult.		
$\frac{1}{2}$	Gylltan.		Frälsehemman:
$\frac{1}{2}$	Hult.	1	Boulevard.
$\frac{1}{4}$	Hammelsbo.	1	Gymnäs, Smeds.
$\frac{1}{4}$	Kärringabacka.	$\frac{1}{4}$	Kramphult.
$\frac{1}{4}$	Pung.	$\frac{1}{8}$	Lidshult.
$\frac{1}{2}$	Rannebo.	$\frac{1}{2}$	Mjöshult.
$\frac{1}{2}$	Rackhult.	$\frac{1}{4}$	Smedjebo.
$\frac{1}{4}$	Slätthult.	1	Walebo c).
$\frac{1}{4}$	Trälfsbo bb).	$\frac{2}{8}$	Walebo.
$\frac{2}{8}$	Törestorp S. N. B.	1	Bräddhult fäteri d).
$\frac{1}{4}$	Tältsbo.		
$\frac{1}{4}$	Ödh.		
$\frac{7}{8}$		$\frac{5}{2}$	
		$\frac{14}{8}$ *)	

a) Conßist. 3 klass. b) $1\frac{1}{2}$ mil lång, nära lika bred. Gränssar i S. t. Åker och Käffjö, i S. t. Onosjö och Kulltorp, i W. t. Källeryd, i N. t. Stengårdshult i Mo härads, Skara stift. Westbodelen af Åsenhöga gränssar i S. t. Östbodelen. Namnet är tydligen af den höga Åsen, hvarpå en del af Åsenhöga ligger, i hvars gränsskap landet börjar anses ligga minst 800 fot öf. hafwet. Allt watten går från, intet kommer till Å. Om Lufweberget se nedanför bb) Här föddes Psalmopeographen Högmark. Se 2: p. 675. c) Är det Willbo, enligt Luneld, som blef fäteri Tigerhof, hvarunder sock-

*) Tillkommer staten anford i Östbo härads, under Mo härads Domsaga, 7 mil. Se här oöwan 3: p. 78. Gela Åsenhöga fur utgör således $21\frac{1}{2}$ mil. $10\frac{1}{2}$ fr. skatte $1\frac{1}{8}$ fr. $8\frac{3}{8}$ fr.

nens westra del låg som hosverigods, då Borgmst:sonen Magn. Durcell, dotter:son af Olof Hårdh till Segerstad (Ståthll. i Jönköpings 1616) med en Tiger i sitt nya wapen skref sig till **Tiegerhoff**, Kiellerö, Wallen och Dömmestorp (abl. 1648). Blef reduceradt och fick då sitt gamla namn med sin förra natur. Se widare Lunelb p. 885. d) Har tillhört Fru Anna Store (trol. hon som war g. m. Bengt And:öf. Hård till Lorestorp, Besm. på Öland.) Seban släkten Hård till Aggarp, så en Hjulhammar. Tillhörde 1757 Öfwerste Carl Ridderborgs arfwingar. Redan 1808 gaf K. Mt bönder fasta på detta fäteri.

Af sjöar finnas **Skårfsjön**, **Mosjön** m. fl. 3 R. sträcker sig in i socknen ur Waldshults fm i Mo härab **Waldshults** sjö, der den gamla gränsen war mellan 2 fugariken. "Or natu oc i nalfio. Or nalfio oc i ralfio," heter det i den gamla urkunden (se Källeryd). **Ufweberget** 2 bösseskott S. om Åsenhöga prstg. lifnar en lufwa eller mössa. Man kan der se ända till Freyleds kyrka i hjertat af Östbo. **Elmås Kulle** har en god källa på sin högsta höjd. Från nejen af **Moklint** jemte lilla Mo-sjö ansåg K. Gislöw att den äldre Gollandersläkten härstammade. **Modala** tegelbruk, anlagdt 1831, samt **Marieholms** jerubruk, anlagdt 1839, eges af anläggaren Brufspatron **A. Wingård**, hwilken, oaktadt blind, ledt dessa anläggningar. Det sednare har en stångjernshammare och en hård för 600 skepp. tillverkning, samt en knipshammare, en spishammare och 2 äsffor. Ligger på Skårshults egor, der Skårfsjön utfaller i en å, som genom Mo m. fl. sjöar förbi Forsheba går mot Bolmen. Se Åsenhöga skate i Östbo 3: p. 78. Här äro flere antagne och privilegierade arbetare under Husqwarna Öwärs-faktori och en stor mängd bland allmogen söder sig genom stål-trådsdragning.

	Folkmängd.	Åbor.	Lorpare.
1770:	500.	72.	13.
1840:	1097.	116.	40.

Örtens hedna cult synes varit här på Åsen, hwarest en "ofantlig jättesten" hwilar på 4 andra.

Första kyrkan säges ha legat på "Klockeberget;" man utwisar en cirkelformig plan, der staplen stod. Klockan hördes till Jönköpings och staden wille taga den. Bönderne borrhade då klockan, offrande ljudet, för att ej förlora malmen. Den nya planen är wald "af twillingorar," som stannade i ett alefårr. Kyrkan är 34 qln. lång, 14½ bred; belägen 12 m. fr. Werio, 6 fr. Jönköp. A. lär först någon tid laggt under Kulltorp *), fick likwäl snart egna

*) "En munk bodde i Kulltorp och hade tillifa Åf—a, Källero och Önsjö." Wetterberg.

Kyrkoherdar:

1. Andreas blef Past. 1521 och war det i 40 år.
2. Birger Petri 1562. Nifadagsm. i Sthm 1590. Subter. 1593. War död 1602.
3. Nicolaus Magni, f. i Gåghults by, Källeryds sn (ej tvertom). Fick en bedie. i Ups. 1622. War citerad för lönsfåläge, men föt en kattlo i Elmås äng, gaf den åt Weberbörande och slapp ansvar. Sonen Erl. N. Capellan i Sthm.
4. Jacobus Andreae 1623†57. F. 1564 i Bokebo, Åkers sn. Då J. A. strängt bestraffade ett tjuvbands våd, nedryckte en man från Ungary talaren från predikstolen, hvarwid han "illa handterades och krossades." tån-der slogos ur munnen. Den arm, som fattat i presten, afhöggs bonden. J. A. dog 20/1657 93 årig. Hans son, kallande sig Elmegren af Elmås kulle, blef som Kth i Wieslanda mördad af en drucken allmoge.
5. Birger Erlands. Colliander 1657—83. Om hans börd twiflas. Se 2: p. 644 och 3: p. 97. 99. Gislw anger hans far född nära Mo Flint. A. J:st. Almén uppger Birger wara dotterson af n. 2 härofwan. B. G. G. war g. m. 1) Maria dtr af n. 4; hade med henne sonen Erl. G. i Ålsh. 2) Karin, de andre barnens mor. Hon gaf all struben till A.
6. Zach. Colliander 1683†1704. Son af n. 5. F. 1647. St. i U. 66. Com:st. i Almesåker 75. Dog af twinsot sedan han mött S. Elfa "ridande på en warg" (som trollkona). Begrofs af Bist. D. Cavallius.
7. Pet. Jugemars. Lacander 1706—09. F. i Sjöby i Skatelöf sn. Först frigsprest. Start i fång som predikande.
8. Pet. Dwaist 1711†42. Prost 37. G. m. 1) relicta. 2) Chr. Beth, v. Presb. Adlerbeths systers, enka efter en Lundberg. Styffonen P. Lundberg M. Dr. 1740. Linnés ungdomswän, Asses. i Coll. Med. J Acta Litt. Svec. för 1738 är en hans affhandl. införd. En Dwaists egen dotter blef g. m. L. Högmars. Se ofw. 3: p. 139. 2 Söner Grofs-handlare i Sthm, den ene måfåg Nifad. man.
9. M. Magn. Gislw 1744†73. Måg hos n. 8.
10. Abr. C. Almén 1774†1804. Se 2: p. 751. F. 1722. "Utmärkt god sångare och predikant." Hans söner: Abrah. Kth. i Kullterp, Aud. Sät. Com:st. i Gnosjö, Gerh. Com:st. i Werio, samt
11. M. Joh. Almén 1805— tienstfri 1839. G. m. Chr. Angelin fr. Skurup i Lunds stift. Söner: Abr. Joh:st. Se Dannäs Com:st. Joh. Gerh. F. 1814. St. i L. 34. Präst 39. v. Past. Abr. A. och des yngsta son Joh. A. ha tienstgjort inom detta pastorat i 94 år. Prosten J. A. har oftadt blind åttilliga gge predikat.

17. Källeryds socken. (Anner). a)

Stattehemman:		2	Källeryd d) Sät. Ruskhäll.
metl.		1	Näs Capellansbof. e).
$\frac{3}{8}$	Åguststorp e).	$\frac{7}{8}$	
$\frac{1}{2}$	Gidhestra.		
$\frac{1}{4}$	Gumillabo.		
$\frac{1}{4}$	Kämpabo e).	$\frac{3}{4}$	Frätshehemman:
$\frac{1}{4}$	Mjöhult.	1	Bärhult St. Ll.
1	Swalås St. Ll.	1	Hjulshult e).
$\frac{1}{4}$	Stog h).	1	Hägelstorp f).
1	Åghult.	$\frac{2}{4}$	
$\frac{1}{4}$	Ddh.	$\frac{9}{4}$	

a) Till Åsenhöga, Patronett till Egareu af Källeryd; 1 m. lång, $\frac{1}{2}$ m. bred, gränzar i S. t. Åsenhöga, i S. t. Onossö och Anderstorp, i W. t. Båraryd i Westbo samt Gestra och Dreryd i Mo härab; i N. t. Dreryd och Waldsjön. Namnet strifs i Jordeboken Källeryd. Här är ingen ö. Men af Källered blef—re—rd. Jordebokens namn bör således bli det enda, särdeles som Matrils larnes namn är en naturwidrig benämning på en continentalsocken. b) Gent emot Skog ligger wid Näsjan Näsafors bruk i Dreryds sn. c) Enl. donat. bref $\frac{12}{6}$ 1677 skänktes af M. Durell 1 hem. Näs till Capellansbost. Det ligger $\frac{1}{2}$ m. fr. S. kyrka. Hälwa hemmanet disponerar Capellanen fritt och mottager det med inventarium: 1 häst, 1 par oxar, 6 kor, $1\frac{1}{2}$ tra råg, $1\frac{1}{2}$ tra korn, 3 tor hafre. Till andra hälften eges blott skatte rätt. Ghuru Näs är kronoskatte, så njuter det frihet från alla räntor. En utjord af samma namn lyder derunder, räntande 6 runst., som anslagits till civilstatens aflöning. Durell fans död i sin wagn 2 dagar efter donerandet på wäg till Sthm. d) Säteri rusthåll. Löst till skatte 1796. Blef säteri, då desse $7\frac{1}{2}$ (sm. till 2) befunno sig bland det adliga gods Dr. Christina 1645 gaf den nye ädlingen M. Durell. Åter rusthåll med förlorad säterifrihet wid Reductionen, dock förbehölls rustättigheten egaren. Sedan 1785 som säterirusthåll sibeicommis inom Öfwer-Commis. Sam. Löfvenskjölds ätt, jemte Näsafors bruk. Durell war Lunds Akademis "Curator" och bewistade som sådan inwigningen 1668. Denne "Magn. Durelius" (se disp. und. Jör. Bringius 1634. 35) skref sig som adlad Durell (n. 422), men bröderne Pet. Joh. och Nils, som adlades 1654, skrefwo Dureel (n. 609). Hr M. D. war "en af de stikligaste och nyttigaste embetsmän wi någonsin haft." Se Biogr. Lex. G. m. Brig. v. Grafau. Herresätet tillföll 2. mågen Bar. Christ. Horn 1686—1705; sedan sonen 3. Swante Horn 1705—50 *). 4. Assessorsthan Flack (ej Falk). 5. Hennes far Brukspatr. Camitz, 1756—85. 6. Sam. Löfvenskjöld, som striftade sibeicommisset, 1785—1803. 7. F. b. Presid. H. E. Frih. Sal. Löfvenskjöld 1803—. Källeryd säteri rusthåll, löst till skatte 1796, bör upptagas ibland kronoskattehemman. R—ds säteri bestod fordom af följande hemman: Källeryd 1 mtl, ibm Brundg. 2 mtl, ibm Östreg. 1 mtl, ibm Westerg. 1 mtl, ibm Storeg. 1 mtl, ibm Backeg. 1 mtl och ibm Klockareg. $\frac{1}{2}$ mtl, Summa $7\frac{1}{2}$ mtl som 1692 förmedlades till 2 mtl och utgöra nu stam till 2ne rusthållsnummer nemligen 112 och 113 Jönköpings Comp. af Smålands Grenadier-Bataillon. Ågaren till R—d Baron Christer Horn war först Assessor i Götha Hof-Rätt, men sedan han råkat i ordwerling med Hof-Rättens öfrige ledamöter, i

*) War en Horn till Aminne. Gaf "Horniska Testamentet" 500 bl. f. m. hwaro ränta är bekänd till grafwens underhållande wid R—d kyrka.

wredesmode mot dem dragit wärjan och utkastat dem från sesjonsrummet blef han af en serfild domstol assatt och dömd till döden — Benåbades dock af Kon. Carl XI och utnämndes i stället för straff till Commendant på Norrköpings Skants eller Fästning. Dennes son Swante Horn war en af K. Carl XII:s busjar. Blef fången efter slaget wid Pultawa 1709 och hölls i fångenskap i Sibirien till 1722. Efter det ställe Solikamski, hwarest han under fångenskapen wistades, lät han uppkalla ett torp på R—ds ägor, som ännu bär namnet. Swante Horn hade utstått besynnerliga öden (se Ennes Carl XII:s frigare 1 B. p. 273). Ännu omtalas han och i orten såsom en from, men besynnerlig Herre. War ej gift. Låde ej fruntimmer, hwilka aldrig singo wisa sig i hans rum. War god emot fattiga och sina underhafswande. Hade besittat 23 sältslag och i alla blifwit särab. War i activ tjenstgöring ännu wid 72 års ålder. e) Se Inledn. p. 153. Wid Gylshult är en "Kung Gylfes hög." 11 stenar stå der omkr. en större. En silfverhäftsko med 12 sömmhål fanns omkr. 1760 derstädes. f) Här lefde ännu 1844 en 105 årig Gumma, som wiste mycket att förtälja om Swante Horn.

Sjöar: här ligger den sjöbedjan, hwarifrån Nisfan utfaller såsom en stor å, och som utgjorde gränsen mellan K. Griefs och K. Emunds riken 951. Det heter i urkunden förrän gränsen kom till **Nalsjö** (se Åsenhöga) och sedan den varit i **Mæghinsjö** oc **Skærffsjo** (se Bofebo och Wåthult): or **Kiæffsjo** oc i. ana ö. or **amni ö** oc i maal. or **mal** oc. i. **sændu** or **sændu** oc i **sampsjö** or **sampsjö** oc i **scuasjö** or **scuasjö** oc i **scuabæck**. or **scuabæck** oc i **eksbæc** oc i **ana niz** oc i **uatu** or **uatu** oc i **nalsjö**. Alla dessa namn kunna blott åsyfta ställen mellan Bofebo och der Waldshult och Åsenhöga sammanstöta, således föga öfwer 4 mil genom Bofebo, Wåthult, Båteryd och Källeryd snar. Sjöarne i Källeryd kallades 1757: **Gusjö**, **Wikare sjö**, **Algutstorp's sjö**, **Zuhlweeds sjö** och **Öreryds sjö**, genom hwilka alla Nisfan går. (Arch. Sm. 133, Com:st. Wallins berätt.) Då; enl. hwad Schlyter i Wgtilagens 3:dje inder ger wid handen, **Watu** (el. **Watu**) tilläfwentyr's är **Öreryds sjön**, såsom den norrligaste sjön näst Waldsjön wid denna gräns, så synes **Ana** nås wara det nås, som inffjuter i Öreryds sjöns södra udde nära der Nisfasors nu ligger **Scua-sjöer** synes wara sjön Söder om D—ds sjön i Nisfans wattendrag, der wid Stora och Lilla Ewalås (uttalas **Schwa—l—ås**) är beläget och hwar's norra del wäl är Zuhlweeds sjön hos Wallin, och hwar's södra del är Algutstorp's sjön med sin ö, der man wisar tomning efter Gylfes Allgubahof. **Wikare sjön** wid **Wik** i Heftra (Mo h.) sn och **Gusjön** äro således de sydligaste sjöarne, hwarur

Nisfan går nära Slätteryd i Våraryd sn, följaktligen Sampstor (Sam—el. de 2 sfoarne?). Härifrån gick dock gränsen ej längre jemte wattudraget utan wester om Nisfan, möjligen der gränsen ännu är. Således torde Sændu legat der Sandhults frälshemman nu finnes nära der nu Skara, Werid och Östeborgs stift sammanstötta, ej långt från der Örnaholm sedan uppbyggdes.

	Folkmängd.	Åbor.	Torpere.
1770:	300.	25.	15.
1840:	486.	40.	26.

Kyrkan är byggd 1672, 37 aln. lång, 18 bred, 7 hög (muren) af sten hemtad från Holland (?) af M. Durell. Kostnaden gick till 6000 R:de courant. Härmedelst wanns Jus Patronatus till Capellanien, confirmeradt genom K. Utslagen $\frac{10}{12}$ och $\frac{1}{12}$ 1775 åt egaren af Skälleryd. Kyrkan invigdes $\frac{12}{12}$ 1675. Om Bistf. Scarinii tal se häröfwo. 1. p. 555. Se widare om kyrkan n. 133—34 *) samt 593 och 608 i Arch. Smol. IV och XI DD. J. Durells grafwen stå 23 kistor. Flera bekrifwas l. c. n. 133. M. D. och hans måg Östf. J. West ligga med sina fruar i fopparkistor. Mågarna Chr. Horn och Östf. Georg Stierna hwita med sina fruar i slädda träkistor. M. D—lls och Trus bröstitbilder af alabaster stå i kyrkan, der porträtter hänga bland wapen och wärjor af andra inom familjen. Kyrkorne woro Christna ättelhögskamrar. Öwarsbo postcontor ligger ej $1\frac{1}{8}$ m. utan blott $\frac{1}{4}$ mil från Skälleryd.

Capellansserie:

- a) i Åsenhöga, Skälleryd och Önsjö.
  1. Petrus Birgeri subscr. 1593.
  2. Petr. Benzi Tostenius. Wodde på Grimhult i Önsjö sn. 1654 Kk. i Kulltorp.
  3. Birgerus Erlandi Collander 1644—53; då han blef Kk. i Skälleryd, el. fick sin swärsfars $\frac{1}{2}$ pastorat, som innehades till 57, då han blef Kk. i hela gället.
  4. Joh. Petri Scharconander 1658—75. Wodde ock i Grimhult, dupplicerades i Skälleryd och Önsjö, gående till fots. "Prestabron" ligger än på hans gångstig. 1675 Capellan blott i Önsjö.
  - b) i Skälleryd, jäf. ensamt anner till Åsenhöga.
    5. Isaac Wibebeck 1675—78. Se Kkf. i Hofmantorp. "För bristande lön" tog han med sig inventariihäften. Denne återkom först 1808 till inventariet. J. W. war först Husprest hos Durell.
    6. Zach. B—i Collander 1679—84. Kk. i Å—a, då han som sådan öfwertog förvaltningen af K—yds kyrkemedel, ditills förwaltade af segden på K—yd.
    7. David Petri Birgander utnämnd 1684, men tillträdde ej. Se Com:st. l. i Wätthult.
    8. Gabr. Hagelman 1684†1725. F. i Hagastuf i Uråsa sn. Bistf. Knut Dahns systerfon. Hade studerat i Lyfland. War "puncteur" och troddes så kunna spå. Satt en dag béd wid kyrkwägen på färd till Å—a. En hans son blef Borgare i Christiansia. Mågen
    9. And. Wallin 1726†63. Färdre Com:st. i Torstinge. Prest 20. Hade 12 barn. "En god evang. predikant." Mågen
    10. Abrah. Almén 1764—74. Kk. i Å—a.
    11. Magn. Holmbeck 1776—89. Se Furaby.

*) 134 utgör M. Durells och Trus Testamente af d. 12 Jun. 1677.

12. C. J. Mellin 1787—1806. Kbf. i Unnarbyd.
 13. M. Vet. Blomberg 1807—16. Kbf. i Malmåck.
 14. M. G. E. Berell 1816—28. Kbf. i Nydaholm.
 15. M. Joh. P. Ling 1828—41. Kbf. i Dwenneberga.
 16. Joh. Strömbom 1841—F. 1814. Fadr. Bergesfogde. St. i U. 35. Prst 37.

10 §. Kulltorps pastorat. a)

18. Kulltorps socken. (Moberförsamling). b)

Skattehemman.		$\frac{3}{4}$ Kulltorp Past. bost.
mit: 1	$\frac{1}{8}$ Albo, St. o. Sjög.	1 Lyngel S., Pastorstomm.
	1 Brännehytte.	$\frac{2}{4}$
	$\frac{1}{2}$ Bobacka.	Frätskemman:
	$\frac{1}{4}$ Brogården.	$\frac{1}{2}$ Gohult.
	1 Kjärswarbyd.	1 Högehult.
	1 Lanna, Hagag. Ögfwg.	$\frac{1}{2}$ Håthult.
	$\frac{1}{2}$ — Nästeg.	$\frac{1}{4}$ Horehult.
	$\frac{1}{2}$ — Söreg.	$\frac{1}{2}$ Kulltorp Klofakreg.
	$\frac{1}{2}$ Pufajord.	$\frac{1}{2}$ Kalfedt.
	$\frac{1}{2}$ Målefog.	$\frac{1}{2}$ Lanna Smeag.
	1 Siggebo.	$\frac{3}{4}$ Sommatull c).
	$\frac{2}{8}$ Lörestory Gåstgifswareg., Mlg. D. B. c).	$\frac{1}{2}$ Westenhaga.
	$\frac{1}{4}$ Lyngel N., Gåsfag., Backeg. o. Lilleg.	$\frac{1}{2}$ Åshufvud.
	$\frac{3}{8}$ Båfedt.	$\frac{1}{2}$ Almås D. B.
	1 Österfog.	2 Aggarp c).
$\frac{13}{2}$		1 Åshufvud St. c.) } Säterier.
	Kronohemman:	Gjöbo qvarnbehl ligger på St. Å—de egor, tillhör Past. bost. f).
	$\frac{1}{2}$ Albo S., Håradsfrifv. bost. d).	$\frac{9}{24\frac{3}{4}}$

a) Consiſt. 3 kl. b) 1 m. lång, $\frac{1}{4}$ m. bred; gränſar i D. t. Kårda och Käſſjö, i S. t. Forſheda och Vredaryd, i W. t. Anderſtory, i N. t. Gnoſjö och Käſſjö. c) Om Aggarp och Löres-torp, ſe Inledn. p. 306. Aud. Bengtſſon Hård t. L. o. A. war g. m. Eſtrid Store, ſom ſkall ha ärfst A., St. Å—d, Lyllſtory och Broddhult i Åſenhöga ſin efter C. Eſſen Gyllenhielm. 1668 gaf Fru C. S. ſtora kloſtan t. K—p. Sednare egare t. A.: 1. Guſt. Hård, Liſdrab., ſon af Guſt. Bengtſſ. 2. Gerdt Fredr. H., Major 1739, ſon af n. 1., g. m. B. H. Morat. 3. Fredr. Ad. H. och Anna H—s man G. Gyllenſting. Sälde till 4. K. H. S. Swanſtröm. 5. K. B. Lund, måg hos n. 4. 6. Hſfd. N. P. Lagerbjelke, måg hos n. 5. Han anlade en trädgård med 800 frukttrån, men hwaraf ej 80 åro qwar. I Weſtbo klimat gå frukttrån ofta ut. Enkefru Lagerbjelke eger Å—p efter 1837. St. Å—d ſäldes 1572 af Dlof Larsſon till Grefwin. Ebba Lejonhuf-wud; räntade då 7 pund ſmör (Stureſka Copieb. på Löberöd p. 75). 1829 tillhörde $\frac{1}{4}$ Serg. Bornik, det öfriga Bänder. d) War Ny Smål. Beſtr. 3 D.

Länsmansboställe före 1727, då det utbyttes mot Fällinge Bursgård i Willstads. 3 Albo gårde, liksom wid Tyngels by äro en mängd attehögar, hvari svärdsfästen blifvit funna. c) Skrifv i äldre Fordeböcker Sannofull af Sann = Sand. f) Gifwit af Fru Estrib. Är en hästfage med qvarn $\frac{1}{4}$ m. fr. Prestig.

Kulltorp har sitt namn af sina kullar. Högst äro Lanna och Almås kullar samt Lysåsaberg wid Tyngel.

Storån går härigenom förbi Forsheda till Bolmen. Botrychium Matricarioides anmärkes. "Genom hemmanens klyfning och uppöbling har jordens afkastning mycket tilltagit, så att de fleste hemman icke såsom förut köpa spanmål, oaktadt i bästa sädessår återbruket gifwer högst 4:de tornet och jordarten består af rödmo och ringa svartmylla, mycket bewuren med ljung och hwit mossfa." (Prost. N. Hagelberg). Hafren är wäl ännu mesta utfädet, dock mindre än förut, sedan Larsmäsferåg kommit något i bruk. Genom annan idoghet underhjälpes hwad återbruket ej förmår anskaffa. Stältråd, häftor, ullkardor och tagelsiftar tillverkas i mängd. Nära K. kyrka ligga "Jutakullarne," der Danstarne som stupade här 1564, anses begräfne. De hade förut uppbränt kyrka och prästg. Den sednare anlades derefter på den fula plats, han ännu eger. 3 Lörestorp dog 1831 en 87-årig enka, lemnande 70 ättlingar (10 barn, 40 barnb. och 20 bbb.)

Kyrkan, tillöft 1803, är $40\frac{1}{2}$ aln lång. $12\frac{1}{2}$ bred, $8\frac{3}{4}$ hög till panelet. Tornets mur blott lika hög med kyrkans. Byggnadsfattet det gamla med stora stenar ins och utvändigt, klappersstensfyllning emellan. $10\frac{1}{4}$ m. fr. Werid, $7\frac{1}{4}$ m. fr. Sönköping.

Scherie, sedan Åsenhöga fränstills:

1. Sven.
2. Laur. Gudm. Spegel. Kom möjl. fr. Rottebäck efter 1551. "Hade varit här K. i 53 år." Subscr. 1593. † 1602. Se 1 D. p. 538. Mera ses i Wallqv. Eccl. Samll. 2 Fl. p. 66 *). Han war g. m. Hebla, Bisk. N. Stephani dtr. Han red ihjäl sig mellan begge kyrkorne på bergstrådan Klackarne.
3. Joh. Petri (Gahn) 1603—1653. Kallas blott Joh. Petri i en dedicat. af P. P. Skatelowius 1619.
4. Petr. Ben:ii Toftenius 1654—67. Förut Com:st. i Gnosjö. Riksdm. 1660 i Sthm.
5. Jonas Bone Grennfis 1668—87.
6. Erl. Alsonius 1690—1716. Fadr. Prästefesallm. i Täfvelsås, modr. Marg. Angermannia.
7. Eric Wallin 1717—19. Fadr. G. Wallin, modr. Christ. Osander.
8. Joh. Linnelius 1721†747. Hans mor war dtr af K. i Odestuga Lars Uddenis, hwars Wasablad är kändt. Senen Niels Com:st. i Agunnaryd.
9. And. Börjell 1749—67.
10. N. Hans Swanström 1768†83. Resp. på präst. 1763. G. m. G. N. Jagersens. Nägen
11. N. Zach. Lund 1784—87. F. 1750, bondson fr. Fröderyd. Präst 75.
12. J. S. Swalander, Com:st. i Byarum, der hay dog före tillträdt.
13. N. Jonas Nylander 1787†89. F. 1732. Fadr. K. i Åker. Marg. 63. Präst 62. Com:st. i Käffjö 68. G. m. H. Lallestson.
14. And. Broman 1790†1800. F.

*) Han har i ett ex. af Revelat. S. Brigittae, tryckt i Lübeck 1492, antecknat sin släktafsa 1591.

på Nyds bruk; på Niesfaryd, Långs-
ryd sn, uppsostrad. Hielm. N. v. 19.
Söner: 1. Erik Com:st i Gällskad,
Göteborgs stift. 2. And. Jac. Th. Dr.
Pr. o. K. i Skärkind, Linköping stift,
1830. 3. Adolph Jonas Njts past.
wid Göta Artilleri 1831. K. i
Ditterskad, Stara stift, 39. Prost

f. å. (Mhlftr. p. 129). De ha dö-
nerat 50 R:dr till K. kyrka mot
wård åt fadrens graf.

15. Abr. Allmén 1800†26. G. m.
C. C. Erasmi. Någen

16. Nils Fagelberg 1827—. Fabr.
Pr. o. K. i Nefteled. Prost 37.

19. Gnosjö socken. (Anner). a)

Skattehemman:		Frälsehemman:	
mit:l.		1/4	Bottningabo.
1/4	Bärebo.	1/8	Fägerås.
1/8	Borrebo.	1	Gård.
1/8	Grimhult.	1/4	Granås.
1/2	Gamlebo.	1/4	Härerud.
1/2	Gult.	1/2	Hofmannatull b).
1/2	Hornåbo.	1/2	Hyllan c).
1/2	Hagsheftra.	3/8	Kåringagarde.
1/2	Lidas.	1/2	Lid.
1/2	Norrebo.	1/4	Marås.
1/4	Rudö S.	1/4	Nwarnabo.
1	Stackebo.	1/4	Rudö N.
1/2	Sjörarp.	1	Sunnerbo N. S.
5/8		1/4	Söderby.
	Kronohemman:	1/4	Stog.
1/8	Gnosjö Capell. bost.	1	Tällstorp Säteri d).
1/4	Förefull d.o.		
3/8		7 3/4	
		13 1/4	

a) Till Kulltorp. 3/4 m. lång, 1/2 m. bred. Gränisar i D.
t. Käffjö, i S. t. Kulltorp, i W. och SW. t. Källeryd och An-
derstorp, i N. t. Åsenhöga. Socken skall först ha hetat Norrsjö,
sedan Gnosjö, därför att man gned trädberstades. Sednare tidens
folk-etymologi! I äldre Jordeboken strifs Gnosjö. Det första G
har väl i uttalet uppkommit af det andra genom den naturliga
allitereringslusten. Kuo i fornsvenskan utmärkte en på marken lig-
gande stock, öfver hvilken andra kunde huggas. (Zhrs Gosfar.
1110). Då man ändligen framträngde till denna sjös stränder
torde tiden ha yra förutan fältt dyligt wedföråd wid samma sjö.
"Stället kallas än af allmogen Gnos och Onor." J. E. L. b)
Se Inlebn. 153 och häröfw. och nedan. c) Här bodde Swen No-
rin, en Architect, R. W. D. som började måla kyrkan men afbröts
af böden. d) Egare: 1 Carl C:sf. Gyllenhjelm. 2 Estrid Store,
g. m. N. Hård. 3 Gust. Hård. 4 Ryttnst. Carl Bonde (1757).
5. Guvernör Sjöblad. 6. Någen RR. Gr. Ruuth. 7. Gr. Er.
Ruuth. 8. Carl Danckwardt. 9. Bønder. War under Ruuthar-
nes tid fideicommiss i förening med Källunda. Fideic:ß-naturen öf-
werslyttades sedan på Gundralöf i Skåne, Wallåfra sn.

J Sären, $\frac{1}{4}$ mil lång, $\frac{1}{8}$ bred, är malmtäckt för Aminne bruk. Jorden ger i de ymnigaste år ej mer än 4:de tornet. Com:st. bostället har under förständig behandling i sednare tider uppdrifwit till dubbel produktion*). Allmogen arbetar som för hest som stålträdsbragare, notbindare o. d. eller som stockhuggare åt Gewärsfactoriet wid Jönköping. 1815 gaf K. M:t en hedersmedalj att i Wasa-Ordensbandet bära på bröstet åt Anders Hansson i S. Sunnerbo**) och 2:ne andre Åboar.

Folkmängd. Bönder på egna — andras h. Torp.
1840: 611. 41. 7 20.

Kyrkan byggdes 1718, efter en wädelb 1717, på krongrund, 25 aln. lång, 12 bred, $8\frac{1}{2}$ hög, tornet 36 aln. allt täckt med spån. Ligger 11 m. fr. Weris, 7 m. fr. Jönköp., 1 m. fr. Kulltorp***). Den gamla kyrkan war byggd af trindtimmer.

Capellanslängd:

till 1675, se Källeryd. Grimhult, som då war yrt krono, war lemnadt till Capellansboställe.

1. Eric Sylstenius 1703. † 1733 d. 12 Maj. F. 1667 $\frac{1}{2}$ i Hyltan, Kulltorps sn af bondeförältrar (Reg: b:sa m:tel och uppgiften efter Kull:ts pastorarchiv). Studerade i Weris 13, i Lund 6 år. Prst 1702. Fick Förefull och Onosjö t. bost. Sonen
2. Peter Sylstenius 1735†51 i Jan. F. 1704 $\frac{22}{11}$. St. i L. 30. Prst 33. Sonen Er. Pet. S. se Dieslanda Kbf.

3. M. Pet. Theorin 1752—77. Kbf. i Gestra.
4. Sw. Holmberg 1777†89. F. 1738 i Holma, Lemnhults sn. St. i L. 56. Prst 66. War susp. för dryckeskap då han dog.
5. Joh. Dof 1790—1803. Se Elmehöda Comstf.
6. A. S. Almén 1804—16. Se Wälthult Comstf.
7. Nils Hagelberg 1816—27. Se Kbf. i K—p.
8. J. E. Colliander 1827—31. Se Femsjö Kbf.
9. Abr. Almén 1832—.

11 §. Forsheda pastorat. a)

20. Forsheda socken. (Moderförsaml.) b)

Slattemman:

m:t:l.
 $\frac{2}{2}$ Fänestad St. L. o. Kl. c).
 $\frac{1}{2}$ Rannäs Skatte, Berget, Holts cc).
 $\frac{1}{2}$ Åreved, Brodda, Gsfvng.

 $\frac{4}{4}$

Kronohemman.

$\frac{1}{8}$ Forsheda, Bengbo och Bosg, bost. för Öwertimmermannen wid Smäl. Grenadierer.
1 — Past. bost.

 $\frac{1}{8}$

*) 1695 tilldömdes Com:st. i Gn. "så wida han gjorde full Com:st. tjenst" 6 L:er i lön af pastor. Wid Biskopsvisitationen nedfattades de till 4 L:er. Genom rasf odling af bostället har särdeles n. w. Com:st. uppdrifwit des affastning ansefulligen.

**) För uppfinnigen att draga ståltråd wid watten.

***) Vägen mellan kyrkorne har de störste backar i Westbo. Stacksalbid är derjemte full af källsprång, så att det påförda gruset göres quarliggande allenast genom kastar, tätt intill hwarandra lagga.

Frälsehemman:

$\frac{1}{4}$	Djuragårde.
1	Fänestad N.
$1\frac{1}{2}$	Forscheda Ag. Oghv. Ledo.
$\frac{1}{2}$	Dwaren.
$\frac{1}{2}$	Wipparp.
$2\frac{7}{8}$	Årewed Lyfka, S. N. Lilleg. o.
	Per Larsg.
$\frac{1}{4}$	Åle.
1	Forscheda säteri d).
2	Schedingsnäs f. d. Rakeryd sä-
	teri e).
$\frac{9}{8}$	
$15\frac{3}{4}$ *)	

Westbo Skate liggande inom Hsto:

	a) i Kärda kyrksn:
1	Beestorp säteri med Aminne ma-
	ngu N.
	b) i Hånger kyrksn:
1	Fröset N.
$\frac{3}{4}$	— S. el. Kärret.
1	— Gulan.
$\frac{1}{2}$	— Å.
$\frac{1}{2}$	— Högs.
$\frac{1}{8}$	Hallabacka.
	Skattefrälse:
$\frac{1}{4}$	Fröset S. el. Kärret.
$\frac{7}{8}$	— Lunden g).
$\frac{5}{4}$	
$21\frac{1}{2}$ **)	

a) Consist. 2 ff. 2 afb. b) $1\frac{1}{4}$ m. (ej $\frac{1}{4}$ enl. Lunelb) lång, $\frac{3}{8}$ bred; gränisar i S. t. Kärda och Hånger, i W. t. Brebaryd, i N. t. Kulltorp och i S. t. Lorfkinge. Kallas ej Forscheda på en runsten i sn. Men Forsith 1272 i Sw. Dipl. n. 559. Namnet är nog taget af Storåns försände. c) Här har kaplanen för annererne bott 1593, då wi finna, att Andreas in Feinestadha underkref Ups. W. b. nästefter capellanen i Kälundha och före capellanen i Yongarydh. Se ofw. 3: p. 67. I Fänestad torde det hebniska cult-stället med sina ättehögar ha funnits för denna ort. Der är ännu en gammal helig ansedd lund 200 aln. från en mängd ättehögar, der man funnit ben af menniskor och hästar, sporrar, svärd m. m. äfwen kolslybb. cc) N. Holtsg. $\frac{1}{4}$ war capellansbost. och kronohemman till 1830. Låg mer än 1 mil fr. Brebaryd. (Se Brebaryd h). d) Består af 2 halvgårdar Bollagård och Kolabo. B. låg förr under Schedingsnäs, såldes derifr. af B:n Kn. Sparre till Prosten Isenberg. Egdes 1844 af Enkefru Bes:m:sk. U. Moberg, född Ydström och des son Bruskobokyll. N. W. Isenberg, son af mannen i 1:sta giftet Comst: N. O. J—g, Prost. J—g (n. 10 i Forsk. Khs.) son. R—o såldes fr. Sch—s 1764 till Cornett Gyllenswård; egdes af hans enka, som giftes med Prosten C. J. Mellin. N. w. egare Bes:m. N. G. Samfjoe köpte det af M—ns arfw. e) En 1. Öfwerste Scheding tillbytte sig Rakeryd bondby af 3 mil mot säteriegenom i Söderm:land; fick säteri natur och hans namn. Efter hans död köptes Sch—s af 2. V. Presid. P. v. Schæfij f. 1700, † 1776. 3. HofRK.

*) I Ahlstr. matr. 15 $\frac{1}{2}$ men ofm. 21 $\frac{1}{2}$ (ofm i Prost. Ederichölds upp-gift 1844: 21 $\frac{1}{2}$ el. ff. 6 $\frac{1}{2}$ fr. 1, fr. 13 $\frac{1}{4}$), men då Ahlstr. matr. utkom war 1 Beestorp ej afföndradt från kyrksodnen. Här i socknen finnes en utjord Wipparp, som hörer till Wallerstad säteri i Hsto h:b och är ruckhålls fram till n. 84 Jönköp. Comp. af Smäl. Örenab. bataljon.

**) Westbo skate i Hsto är, utom Beestorp, 6 $\frac{1}{8}$ ofm. 4 $\frac{1}{2}$ fm. el. 3 $\frac{3}{8}$ purt frälse, $\frac{7}{8}$ skattefrälse. Ifr häröfw. 3: p. 70. Uppgifternas olifhet kan jag ej förena.

J. W. v, S—j. 4. Någen Bar. Kn. Sparre. 5. Major Abr. Bratt, som gjorde sig olyckligt namnfunnig som religionsföraktare och fring hvars minne myther af mörk egenkap tidigt började bilda sig. 6. Ryttmst. Lillienberg 1828. 7. Löjtn. Georg L—g 1844. Under godset ligga 1 skatte, 6½ fr. 14 torp. Ett stort kummel på egorne uppgifves af allmogen ha varit ett "afgudatempel;" och torde man deri ha mera rätt än de som tro att det är en graf öfver en i stridens tumult fallen kämpe. f) Genom K. Br. 17½ 1827 afsondrades Aminne bruk och masugn till Kårda s:n. Härom se 3: p. 66. Namnet Beestorp har bortfallit, sedan sjelfva äbyggnaden flyttats midt öfver sjön intill Källunda egogräns, med hvilket fäteri det länge varit förenadt. g) Se 3: p. 70.

Sjöar och åar: Årewedssjö har utlopp i Jyllen, hvilken sjö genom Lillån går ned i Volmen; Rakeryds (Schedingnäs sjö) sjö som N. om Försheba utgjuter sin å i Storån, hvilken går ned W. om Lillån i Volmen; Namnäs sjöns å förenar sig med Rak—s öfwan F—a. Jordarten är till större delen mjälljord, på få ställen sandblandad svartmylla, ej stenbunden. Åkren ger i vanliga år 4:de, i goda 6:te, högst sällan 8:de tornet. Höstfådet är i tilltagande. Då miswvert ej inträffar behöfs ej spanmålsuppföy utom pastoratet. Smör och talg säljes på Götbeborg; förstor för Aminne jernbruk indraga mycket mynt. Inom Försheba s:n står blott runstenen n. 1029 i Bautil: Den är rest wid Håstabäcks bro, enl. en annan uppgift på "Rylleberg," ¾ m. W. om kyrkan, 60 aln. S. om landsvägen, der Erlj. (N. U. n. 1251) läser: Bautil: auk: Dskihl: rihp: stiu: poust: etir: Liffstiu: fapur: sin: is: warp: tupr: o: Skoun: a: karp: stokum: auk: fupr: o: Finhipi: Nolf och Dskil ritade sten denna efter Liffsten fader sin. Han war böd i Skåne wid Gårdstånga och förb till Finheden. Gårdstånga eller gården Stång, (der en stång wäl först lades öfver än) torde wara nämndt i fragmentet om Brävallaslaget. Wi anse ej osannolikt, att Finweden slagit sig löst fr. Danmark efter Swen Grathes döb. Deltog Liffsten och hans söner, som sedan hemförde sin fader till ättens hög, i den striden?

Kyrkan på kronogrund, belägen 8¾ m. fr. Werid, 8¾ m. fr. Jönköping, är af sten, 35 aln. lång, 10(?) bred, 7 hög; tilldöft 1704 och försedd med prybligt torn. En flocka har med munkstil: *Verbum Domini* × × *Si Deus pro pobis quis contra nos* × *manet in æternum* × *An. Dni 1379*. I derpå en ofänd figur, lif C., sifst R. Detta enl. Kbh. Lars Ekdahls uppgift 1757. Som han afritat figuren mellan I och R, är wäl trol. att der han skrifwit 1379 ej står MCCCCLXXIX. Då der står arab. siffror, så är säkert infrisiten: *V. D. m. in æ. S. D. — nos. An. Dni 1579* I(ohannes) R(ex), om ej samme Jens C. som 1531 och ej 1131 skall ha gjutit Jäluntosta flocka (se öfsw. 3: p. 95), gjutit Förshebas ej 1379 utan

153(?)9. Den lat. instrift, som läses i Smål. Vestr. p. 588—89, är delad på de 2 stenarne så, att på den ena står t. o. m. **L. M. Torpenis** namn; men *Laus Altissimo etc.* på den andra stenen. I afstryket äro dock flera fel, som kunna rättas efter n. 122 i Arch. Smol. T. IV.

Kyrkoherdar:

1. Hr Swen i Forsa 1503. I St. Rimskroniskan införes Sten Sture d. å. sågande:

— jag må här för allom klaga
Huru Doctor Carl tog mig afdaga.

När Hr Swen i Forsa jag natt-
läger tog.

I den stund månde han mig förgifwa.
Uppgiften betwoiflas af Råhs.

2. Biörn.

3. Eric.

4. Joh. Swenonis subscr 1593 som
praepos. & past.

5. Jon. Blomma 1611—29.

6. Sac. Veni (Forjelius) fick dedicat.
1629 och 35 jäf. Rh. i F. Någen

7. Jonas Magni "Gummelius" 1659
†80. Kallas dock ännu 1662 vice
past. i F. hvaraf synes följa, att
svärfadren "tagit undantag" men
ännu lefde, enl. den ännu warande all-
mogeseden, som då war presternas.
Sonen Sac. "Gummelius" f. 1656,
dog i Ups. 79, då Ol. Rübbeck till
begrafningen utfärdade program.
S. G. resp. wid prism. 41.

8. N. And. Andr. Bolin 1680†98.
Resp. både und. I. Deutschman och
G. Nöhrensee i Wittenberg 1669.

9. Laur. Torpenis 1699†1739. Fadr.
Rh. i Nydholm. Prost 1731. G.
m. en dtr af n. 8. Drottren Helena
g. m. P. Santhesson i Moheda. L.
L. war en "lärd, from, nitist och
kraftfull lärare." G. G. G.

10. M. Lars Ekedahl 1741†70. Resp.
på prism. 40. Pred. 60. Utg. en
lifpred. öf. Chr. Santhesson, Prost.
N. Wiesels maka, 1747. Söner:
Pehr Mgr, Pst, Jonas Com. f.,
Lars Ghb. i Torna, Vara och Hars-
jager, † 1774.

11. M. Nils Pet. Isenberg 1772†92.

Född 1732. Modren Chria, dotter
af Rh. Joh. Lundberg i Slättfög,
Bist. P. Jona Jonson, war g. m.
Länsmän J. E. Isenberg i Fölg.
N. P. J. war på Klafrestrom Mich.
Geswas (Anckarhwards) lärare. St.
i N. 55, sedan han blifwit den förste
Stipendiarius Colliandrius. War
Informatör hos Satebrukspatroness.
Geijer på Vossjöholm i Wermland.
Då han disp. pro ex. i Ups. in-
funno sig 10 opponeater, från hvilka
alla han redde sig. Överade ihm
1771 om Smål. sa. Lihandteringen.
Skref sin gradual disp. de Regulis
& Ducibus Smolandiae; höll sin le-
ctio praecursoria om de Smål. sa.
klostren. Underwisade i ritkonst,
franska, engelska och tyska. War les-
damot i en Ordre pour l'humanité
et les sciences. Mgr 61. Pst 62.
Docens wid kadettskolan i Carlskrona
64—66. Lector ihm 71. Fick 1782
uppdrag af Dom-Capit. i Wr. att
öfwerse och förbättra Sw. Psalmerna
162—213; han fyllde uppdraget och
tillade 15 nya psalmer, hvaraf några
lära finnas i Ups. proppsalmb. af
1793. Blef Prost 84. War v.
Contr. Prost 89. Wid Bist. visitas-
tionen 88 inthgade till protokolls
Bist. Wallqwist 3—gs "goda håg
och wilja, förenade med drift och förmäs-
ga; "han" predikade grundligt, wacker
och ganska uppbyggligt; warande
många andra till säter föresyn."
Om hans förtjenster af Stifteshisto-
rien, se företalet till 2:dra delen af
Ny Sm. B. "Han gick hemma i
trädskor, red ut med silfversporrar."
G. m. en dtr af n. 10.

12. M. Jon. Zellman 1794†1828.
G. m. 1) Ingr. Bergman, Prost-
dotter fr. Galary, 2) en Wolmstedt
fr. Skede, 3) Elis. Rübbeck fr. Wad-
stena, Rect. Bergmans på Wisingsö
enka*).

*) Söner: And. Joh. Rh. i Gällaryd Gåsteb. hist 1827, Prost 32. Sw.
Niel. se Comstf. i Dörarp. Carl se Rh. i Durseryd.

13. Casp. Vät. Federichsjöts 1828+45. Dvartermäst. 2 bröder Professo-
 Prost 28. G. m. H. Ingelman. rer. Se 2: p. 875. En son Stud.
 Hans far Staffan Casp. G. var i Lund.

21. Bredaryds socken. (Nimer.) a)

Ekattehemman:		1	Bredaryd Hageg.
m:t:l.		1	— Runneg.
$1\frac{1}{2}$	Bröttjestad.	$\frac{1}{4}$	— Klofarestad.
$\frac{1}{2}$	Bredaryd, Lunden.	$2\frac{1}{2}$	Samra N. Lunda, Ml. b)
$\frac{1}{2}$	— Knorren.	$\frac{1}{2}$	Lönshult.
1	Safrida S.	$\frac{1}{4}$	Lappebohl d).
$1\frac{1}{2}$	Samra h), Håfang. o. Knutög.	1	Loshult.
$\frac{1}{2}$	Wiesjö S.	$\frac{1}{2}$	Lofswaryd.
$5\frac{1}{2}$		$\frac{1}{2}$	Wiesjö N.
		1	Nolary.
Kronohemman:		$2\frac{1}{2}$	Amneberg, förut Höreda med Ses- tefull och St. Lod, dd). Säteri.
$\frac{1}{4}$	Bröttjestad N.	1	Skilstorp, e). Sät.
1	Bredaryd Torp, Infant. Capit. bof.	1	Safrida, Forslyckan f). Sät.
$\frac{1}{2}$	— N. d:o d:o.	$1\frac{1}{8}$	Såfantorp g). Sät.
$\frac{3}{8}$	— S. Fältwåb bof. e)	1	Safrida Ågard Nå och rör; Cas- pellansbof. h)
$\frac{1}{4}$	Löriskull, Inf. Trumfl. bof.	$\frac{1}{4}$	Ramsås, Nå och rör i).
$2\frac{3}{8}$		$\frac{16\frac{3}{8}}$	
	Frälsehemman:	$24\frac{1}{4}$	
1	Bröttjestad W.		

a) Är 1 m. lång och nära lika bred, gränisar i D. t. Fors-
 hedga, i W. t. Rستهled, i N. t. Kullstorp och Understorp samt i S.
 t. Åhs. b) Af n. 1497 i Sw. Dipl. inhemtas, att Drmolff, In-
 gemund m. fl. arfwingar efter Herr (D:nus) Arwid de bred-
 arydh förpantade 1306 *curia in hambrum* till Nydala kloster för
 60 mark af de 80, N. hitigifwit, sedan Abboten efterskänkt de 20.
 Derwid wittnade Thordo präpositus, Gunno de Nyby och Wddo
 Skalga m. fl. Skalga war en gammal ätt. Denne Herre el.
 Riddare Arwid till Bredaryd, hvars arfwingar uppgöra affärer
 1306 med en Wddo Skalga ibland sig, — monne det kan wara
 någon annan Dominus än Arwid Ska(?)ga, som upptages i
 Rådslängden II. n. 57 för 1250 eller dennes son Arwid? Dom.
 Arwidus de Bredaryd må emellertid tilläggas i Libells Riddares
 längd. Eskil Skielga war en af Revisores Legum 1292. Ett
 hans bref af 1310 fins på Skofloster *). Magnus Skilsjon
 Skielge dog som Bisk. i Westerås 1371. En Petrus Skielgha,
 omförmåles hos Anund Haraldsson (wingad lilja), ihågkoms framför
 Capellanen och Nepoter i testamentet, n. 1290 i Sw. Dipl. Fulco
 Skielga bytte gods 1338, Matthias Skielgi sålde gods 1345.
 Porthan Chron Epp. Aboens. p. 248, 257. Om Niclis Skiel-

*) Är Skilstorp benämndt efter honom? Se säteriet c).

gas sigill 1392, se nedanför. (N. 18 i Diplom. DelaGard.) Har Skjalgaätten infommit från Norge, då Finn Skjalges son Givind Skaldaspillers sonsons sonbotter Drottin. Ulvilda hit anlände omkr. 1130? Arvid Skjalgha N. 1250—70 hade en son Gustaf (N. L. II. n. 63) och en son Arvid. I Peringsf. Charact. fol. 90 och 95 ser man N. Arvids sigill. Der är klufven (Skalge?) stölb, i högre fältet en englawinge, mycket lik den som ses på Birger Pederssons till Fjinstad grafsten; i venstra fältet en half frjerna, om ej rotula calceris (heraldikens les molettes), sådan M. Joannis fil. förde hel, då han 1241 gjorde sitt testamente i Gudhem (Peringsf. Char. fol. 68). En Chyrph Andersson t. Koupangergård i Norge förde en byllf. I Nils Skjalges sigill 1392 ses de 2 nederste wingfjädrarne; det öfriga är bortbrutet. Men de likna mycket hvad som ses neberst i Arv. Sk—s högra stölb. c) Hit hörer en äng i Hamra by. d) Monne benämndt af Lappar? dd) Kalladt efter Åsness. Jör. Stiernas maka Anna Kyle, enkefru 1674—84. Efter hennes död köptes det nya säteriet af Åsness. Stiernflo, sedan af Åsness. D. Lillenberg; ärfdes af hans son Gen. Löjtn. Frih. L. Köptes 1810 af Maj. A. v. Menzer; egdes 1844 af Löjtn. Jos. v. Menzer. e) Tillhörde förut "Starke Schanken" och hans ättlingar. Se Luneld. Skilstorp gick från Gyllengranatka till Dankwardtska släkten, då Lagm. C. D—ts fader gifte sig med en Fröken G—th. Sätergården är nu genom Lagm. D—t såld till bönder, men förpantningsrätten till de underliggande torpen, som innehafwa nästan halfwa säteriets egendom, är förbehållen släkten. f) Tillhörde förr Schedingsnäs. Sednare egare, se Luneld. g) Egdes 1844 af Löjtn. Ruylenstjerna. Förra egare, se Luneld. h) Som Rannäs i Forsheba sen låg mer än 1 mil fr. Bredaryd, inköptes i stället S. Ag. (1/2?) 1830. i) Enkefru Lilliehöök, f. Hård, blef g. m. Cornett Silfversvärd. Egdes 1828 af B. F. S—d.

Sjvar ligga wid och nämnas efter Anneberg, Skilstorp, Wisjö och Tojwaryd. Störst är Draften, som ligger jemte Hamra mellan Bredaryd och Rasteled. $\frac{3}{10}$ mil S. fr. kyrkan står runstenen n. 1252 i Kils. N. U. (n. 1028 i Bantil) wid Bjurbäcksbro, dit den flyttats från stogen. Der läses: . . . **FakM s X sati X**
stin X pasi X estin X uta X sun X sin X harpa X fu-
pan X trif — — — **niM ar.** Monne ej minnesstenen, som stått på Skjalga-ättens hög, öfwer Uta, diplomets Wddo Skalge af 1306 eller någon annan med samma namn i samma slägt? Fadren kallar sin son harda gudau dri(n)k eller dreng, som på latin hette *valde strenuus miles* (sednare öfversatt med stränge riddare). Om Hårda Guden Thor ha wi således ingen upplysning härstädes. Folket berättar att en betydande fränmande person här omkommit. I Bröttjestað lund ser folket ännu hus wid stora högtiber. S. om lunden äro 13 thingstenar, 12 i cirkel, en

i midten. Attehögar finnas på Bredaryds och Hafribas egor: på förra stället omge de snärrer en större. En Attefupa utvisas wid Ensfallabo berg, Lofthults egor. En "Jätteförfuga" utmärkes i berget. S. om berget ligger "Helig sjö" med en "Helig å". En sten kastad mot Bredaryds kyrka, der Jättens handtag utvisas, ligger der nära. Vid berget uppgräfses, tror man, ej länge sedan nedgräfdt gods.

Kyrkan på krongrund är 34 alm. lång, 11 bred. Här är den gamla Stjerneättens familjgraf. Då R. R. Arw. Sfa(l)ga, trol. och hans son Gustaf förde en half stjerna, synes denna ätt beslyndad med Stjerneätten, liksom den Magnus Johannis fil. 1241, som förde en hel stjerna synes tillhört Stjerneätten, af hvilken en Gustaf Mattsson t. Lindö och Tofta war R. R. 1350, och Gustaf Mattsson Ribb. 1388, † 1406 (Rädsångden III. 256 och 370. Monne ej samma person?), en Gustaf Mattsf. R. R. 1450 (R. Långb III. 566. G. m. en Vät t. Flisshult, dottren g. m. en Kn. Ribbing). En Finwid Magnusson förde en 7uddig stjerna i styckad sköld 1357 (Ant. Arch. i Ethn. Misse 16. 2; Egbr. anteckn.). Hans ätt kallas Finwidssöner. Stjernan i deras wapen på en grassen i Wadstena är alldeles lik M. Johannis filii stjerna af 1241 (Se Videns afteckn. i Lund), med en rund öppning i centren af 7 uddar. Denna ättens gren införes bland Wasarnes anor i R. Erik XIV:s egenhänd. ritade stamtafla (på Löberöd). Wi anføra Finwid — Ragwald — Finwid — Peder. Wäpn. wid 1420. G. m. Christ. Stens dtr Bjelke, — Sten Pedersson t. Ribö. R. R. R. Kallas Stjerna af Libell. Ribb. 1443†58. G. m. Karin Eriks dotter (Brahe) t. Wäsby. (Se Biogr. Ver. XI. 2 h. p. 258). Egbr. kallar denne Sten af mistag Gyllenstjerna, då han i S. R. H. IV. p. 281 anför huru han satt i den domstol, som dömdo öfwer Magnus Ören; anseende honom för den "förste" af G—sta ätten. Men det war R. Carl's måg Erik. Sten Pedersson war Stadtholler på Stockholm 1447. Hans dotter Kerstin war Nunna i Wadstena. Man kallar honom och "från Skåne" i genealogier från 17:de sekellet (Sture Lillie— på Löberöd), derwid förblandande honom med Sten Pedersson t. Ingelstad i Skåne, som war en Gide, med 3 musfalkar i skölden, g. m. 1) Kar. Rud, 2) An. Wille. En gren af den gamla Swenska Stjerneätten hette "Nils Jonssons ätt." Nils Jonsson, som kallas Hvide af Fryrell, war R. R. 1310; men trol. af en svenst Stjerna. Monne Nicolans Jona de Richaby g. m. Christina, egande 5 söner och 5 döttrar, enl. en grafwård i Sigtuna? En Christina de Richaby lefde 1325 (Wal-lins Sigtuna p. 427). Sonen Joh. Niclisson Ribb. 1340—51, G. m. 2) Sune Engislessons (Flisshyätten) dotter Märta. Sonen Nils Johansf. R. R. Egm. i Dstgl. 1340—69. Sonen "Erik Nilsson (Stjerna) Ribbare 1345." Libell. En man som förde en 7uddig stjerna i styckad sköld är begrafwen i Dalby klosterkyrka, der man läst: Olaus Jenssen de Swetia. Sålledes fans en Swenskt

Stjerneått, som hvarken var den Danska Hvide el. Gyllenstjernes ätten. Magnus el. Måns Pedersson till Säby och Herrestad (i Östbo) var g. m. Brita Völja, och Ståthll. i Små. Hans son Jör. Månsson Stjerna *) t. Volmsnäs (nära Bredaryd) var Anders Stjernas fader, som introducerades 1635 under n. 77 och namnet Stjerna. Jör. Månsson Stjernas 16 anor i tafet af Bredaryds kyrka, målade 1617, förtjente afteknas. Jemte Stjernes vapnet ses Ulffsparrewapnet i denna kyrka. Tornklockan hade 1600 en stjerna och J. M., förrän hon 1779 omsjöptes. Kyrkan tillbyggdes 1706. Man ser Arwid Månsson Stjernas och hans frus Karin Måns dotter Brings bilder på en grafsten å kyrkogården. Han kallas Herre till Swaneholm och Herdesnäs. Göran Månsson Stjernas köpebref af Sträng (Strand i Rosteled?) är n. 83 bland Stierneldsfa permbrefwen.

Kerdeser. i Kath. tiden, då Bredaryd var ett pastorat: Sannolikt Thordo präpos. i Westbo 1306. Sw. Dipl. n. 1497.

Capellanserien, se Thorstinge.

22. Thorstinge socken. (Annex) a).

Slattehemman:		Frälshemman:	
m.t.l.		1	Göebo.
$\frac{7}{8}$	Gummarv N.	$\frac{1}{3}$	Gummarv, Udda.
$\frac{1}{2}$	— S. aa).	1	Slätts Mattsa.
$\frac{1}{2}$	Råbeckatorp.	$\frac{1}{2}$	— Udda b).
$\frac{1}{2}$	Slätts N.	$\frac{2}{3}$	— A.
<u>2</u>		$\frac{5}{8}$	— Rårret.
		1	Thorstinge N.
		$\frac{1}{2}$	— Genrif.
		1	Fylleryd Sät. c).
		1	Gjelmaryd d) Sät.
		2	Liljenäs f. d. Nyd och Hammar eller Volmsnäs e) Sät.
		<u>$\frac{9}{4}$</u>	
		<u>$12\frac{1}{2}$</u>	
	Kronohemman:		
$\frac{3}{4}$	Thorstinge stomm, pastors.		
$\frac{1}{4}$	— Klokkarg. Capellansbest.		
$\frac{3}{8}$	Slätts Stätte, Förarebest.		
<u>$1\frac{1}{4}$</u>			

a) $\frac{3}{4}$ m. lång, $\frac{1}{2}$ m. bred, gränisar i Ö. t. Dannäs, i W. och S. t. Ahls, i N. t. Forsheba. Namnet är härleddt af Thor och Kinge, som anses betyda Fulle och äfsta en nära wid kyrkan belägen offerhög, hvars träd ingen ännu drifstat nebhugga. Snarare tänka vi på runurkundernas Kin... Kina, isl. Gina, som är bypning mellan mola, deraf Klarhet, glaus (Gaua, i Små. se uppåt.) Kani: Ledentydare. Dieterich p. 137. 146. aa) Från

*) Se häröfwan 2: p. 603.

Sammarp i Thorstinge här Gummeliska släkten utgått *). h) Udda och Mattsgårdar påminna oss om Stjerneåttens Udde och Matts. Hörde förut under Swaneholm. c) Här mest legat under Eshedingsnäs. Egdes 1844 af Hr Löjtn. Georg Lilljenberg. 1842 fans här wid en rörfästning på en träda mellan landsvägen och sjön en "kummelgraf," 15 aln. i qvadrat och kanterne $1\frac{1}{2}$ aln höga, fylld med klapper, inom hvilken man fann en mindre graf $1\frac{1}{2}$ aln lång och 1 aln bred, hvars 4 flata stenar sammanhöllos af en smal stenläggning från de större sidosstenarne, liknande ett kors. Denna mindre graf var betäckt med en tunn wacker sten och fylld med fin hwit fällad sand, i hvilken befans kol och brända ben. d) Förre egare, se Lunelb; egdes 1844 af Löjtn. Bar. Fredr. Palmqvist. Har 5 torp. e) Bolmsnäs, wid Bolmens R. strand war ett gammalt Stjerneegods. Jören Månsson t. B. war 1615 Ghfd. i Dsbo. Egdes 1757 af Assess. M. F. Segercrona. Sid under Lillienbergarne namnet Lijenäs. Tillhör nu med 9 torp Hofmarskalkinnan Silfverstolpe.

Bolmen är mycket siffrik. Storån går genom s:n. Om Flygsandsfältet, som borttog 146 t.l.d 1817 från Slättö by se Jönköp. GhS. Handl. 3 h. p. 25 f. Denna sandöfen war då 162 t.l.d $12\frac{1}{4}$ fpl. men ändrar sig mycket, årligen utwidgande sig. Den war wid 1700 ej öfver 40 qvadr. alnar. Här finner man ofta fulor, böppipör, swärd m. m. som vittnar att en träffning stått här i sednare seklerne. Mattsa och Uddag. $1\frac{1}{2}$ i S—ö såldes 1816 fr. Swaneholm för 3000 R:dr B:o. "Fornminnet eller Kummelrunan i Thorstinge," Göteborg. 1836, är af G. G. Lindblom. I "Thors hög" el. Kinge fans ej länge sedan ett swärd och ett mycket groft betfel.

Kyrkan står på kronogrund, 37 aln. l. 15 br., tillöft 1705 **). Dömd att sammanbyggas med Forsheba 1853, enl. K. M. bref b.

*) Den är, enl. J. G. L.:

Jonas Magni Gummelius, bondsen, född omfr. 1610; † som Kh. i Forsheba 1680. G. m. Maria Jacobsdtr Ferselius.

Magn. Gummelius, Comm. i Jällentofta 1682. † 1711.

Petr. G., Kronfogde i Westbo 1735 med flera efterkommande, bodde i Tosterhyde s:n.

Nils G., Kronfogde i Dsbo f. 1736. † 1783.

Sam. Gummelius, f. 1776. P. o. P. i Swartarp.

Jonas Gummelius, Coll. Sch. i Wex. Comm. i Hjertsberga 1687.

Johan Gummelius, f. 1669. Comm. i Wirstad 1694. Gift 1693 med Maria, dtr af Pro-Cancelleren i Lund Bernh. Delreich. J. G. blef Kh. i Berg 1722†41.

Bernh. G., Kh Moheda 1735—46.

En Jungfru Gummelius af den gamla släkten bor än i Hjelmabyd. På J. G. L.—s tabell äro 57 afkomlingar af den äldste Gummelius upptagna.

**) På stora flockan är inskriften, att dömma af L. Gledahls säkerligen min-

$\frac{24}{3}$ 1840. Th. war förr en tid moderkyrka. Thorstinge pastorat dömdes att bli ett anner under F. då ledighet ingick, genom R. br. $\frac{22}{10}$ 1696 (n. 483 i Arch. Smol.)

a) Capellaner i Bredaryd och Thorstinge.

1. Andreas, bodde i Fänestad, Forsh. sin. Subscr. 1593.
2. Olaus.
3. Jac. Forselius 1621.
4. Zw. Blomma 1646†64.
5. And. Laur. Gradman 1664—78. St. i U. 58. Vlef Rh. i Stensberga 78.

b) Kyrkoherde i Thorstinge med Commis:ur i Bredaryd (?)

1. Lars Torpens 1678—99. Vid hemkomsten fr. Upsal 1678, "ordin. Comm:is. i Forsh. och tillika Pastor wid den mindre annexen Th. hwilket embete han förestod i 2 år." Genom R. Br. 1696 stadgades, att ej Forsh. och Th. mera med hwar sin Pastor skulle wara försedde. Se Forsh. Rhf.

c) Capellaner i Br. och Th.

1. Eric Wallin 1699—1716. Rh. i Kulltorp.
2. Pehr Hjelm Dahl 1717—30. Se Comm:is. i Skärstad.
3. Jf. Lindberg 1730†78. O. m. U.

M. Munthe, btr af Rh. Jöns M. i St. Elögary.

4. Jonas Ek Dahl 1779†1825. 2. ne söner prester. Se Rhf. i Hallaryd och Comm:is. i Forserum.

d) Capellaner i Br.

1. J. G. Collander 1826—27. Se Rhf. i Femsjö.
2. Fr. Erlich 1827—38. Se Comm:is. i Ljureba
3. G. G. Theorin 1839—40. Rh. i Håflöv, Göteborg. Stift. F. 1807. Fadr. Klofakare i Ljunga. St. i L. 28. Prst 31.
4. N. Nilsson 1840—F. 1810. Bondsou. St. i L. 31. Prst 36.

Capellaner i Th.

1. Carl Sellman 1825—32. Se Versga Comm:is
2. J. G. Gultgren 1832†34. O. m. G. M. Starck.
3. C. Andersf. Carlstedt 1835†37. F. 1802. Fadr. Borgare i Br. St. i L. 21. Prst 27.
4. J. A. Norlén 1842—F. 1812. St. i U. 35. Prst 38. Fadr. Bonde i Röbbeléd, Domprestens prebendes pastorat.

12 §. Åhs pastorat. a)

23. Åhs socken. (Moderförsamling) b).

	Skattehemman:	1	Åhs S. Pastors stomm.
		$\frac{3}{4}$	— Prestig.
m:tl.		$\frac{2}{4}$	
$\frac{1}{2}$	Ingaryd B. c).	$\frac{2}{4}$	
$\frac{1}{2}$	Kärrshult.		
1	Åhs, Anderög.		
2			
	Kronohemman:	$\frac{1}{2}$	Frälsehemman:
		1	Billarp.
		4	Drafsö Fatte.
$\frac{1}{4}$	Arfwidabo } Förarebofållen.	4	Drafsinge d).
$\frac{1}{4}$	Hökås }	$\frac{1}{2}$	Flahult.
		$\frac{1}{2}$	Ingaryd D.

dre noggranna afteckning (Arch. Smol. IV B. n. 123) 1757, ej "anglo-sariska" utau ryska. Troligen ett frigsbytte från Ryssa frig efter reformationsen; är synnerligen wälljudande.

$2\frac{3}{10}$	Sporba S. N. Dwarng. och Bergsg.	Månsfag. med Baggaris e).
1	Sunnerås (och Snöstorp)	Drafö S. med
$\frac{1}{4}$	Starrebo.	$\frac{1}{2}$ Baggegård f).
$\frac{1}{4}$	Lättebo.	$\frac{1}{2}$ Karaby, Backen.
$\frac{1}{2}$	Ahs Mllg.	$2\frac{1}{2}$ Swaneholm, f. d. Flätteryd g).
$\frac{1}{4}$	— Kläckare.	1 Ahs N. h).
$\frac{1}{2}$	Åbjörngbo.	$5\frac{31}{32}$
$\frac{1}{2}$	Dija, D.	

 $11\frac{15}{16}$

Säterier:

 $1\frac{1}{2}$ Adolfsberg eller Karaby $25\frac{7}{32}$

På och Rdr. 3 Karaby S. W. Linnä.

a) Alternerande Consiſt. och Patronett. 3dje kl. Patronus är egaren af Swaneholms säteri. b) 2 m. l. 1 m. br. gränſande i N. t. Bredaryd, i S. t. Forsheba och Thorsſtinge, i S. t. Bolmen, i W. till Källerstad och Reſteled *). Namnet är allmänt härledt af deſe höga belägenhet. Församl. jemte ſin anner är utförligt beſkrifwen i Jönköp. R. GhS. Handll. XI h. p. 76—85. 118—154, dit wi hänwiſa. Det är en bland de meſt tillfredsſtällande ſothenbeſkrifningar wi ega i Sverige. c) Här bodde And. Bengtſ. i Jngaredt, hwars ſöner And. Jngarman Proſt i Sunnerbo, Kh. i Götoryd, och Kn. J. Zuſp. öf. Amtet Schönwalden i Pommern uppreſte ſin fabers minneſwärd på Ahs Kyrkg. 1716. d) $\frac{1}{2}$ ml här kallas Jutabo, der en drabbning ſkall ha förefallit mellan Swenſkar och Danſkar. Man finner i åkrarne böſſeflintor, brutna wärjor och ſporrar. Wid ſlaget här ſlydde en bonde ſå fort med ſitt ſilfwer att han wid Rackåſen (ett torp under Swaneholm) föll och afbröt naden. På en höjd under Draſtinge, kallad Thingſtad, ſå 13 näſtan ſkantige ſtenar 12 i rundel och 1 midt uti. Ett här i trakten förwaradt bombref, utfärdadt på Thingſtad helig Thorsdag 1536 af Jöns Larſſon t. Ekilſtorp, är uppfändt till Göthiſka förbundet i Sthm. Galgabacken är ett torp der nära. Draſtinge och Drafö ligga nära ſjön Draſwen. e) "Säteriet Karaby (Månsfagård) har äfwen bliſwit kalladt Adolfsberg; en deraſ fränſkild $\frac{1}{4}$ ding kallas Baggaris;" nu ſäldt till 5 bönder. Det nya namnet är, ſynes det, till minne af egaren Adolph Jac. Fleetwood, ſom egde Swaneholm med förenta säterierna då han dog ſom Öf. och Commendant på Bohus 1676. Miles Georg Fl. tillbytte ſig $4\frac{1}{2}$ i Karaby, $1\frac{1}{2}$ i Sporba m. m. af ſin ſwäger Fältmſt. Herm. Wrangel, "Aloe-Riddare," 1640. Åbjörnabo köptes af Adolph Fl. 1669; men fränſäldes 1815 för 2250 Rdr rgb. D. Jngaryd köptes af Georg Fl. 1653 för 48 dal. ſ. m. f) Drafö säteri och Baggegården ſäldes 1756 af Kapt. Kalmberg och deſe fru D. C. Wörner till Öf.ſtin. C. W. Fleetw. för 4500 d. ſ. m. Egens nu af 6 bönder. g) Swaneholm, der för närwarande fin

*) Enl. uppgiſten. Enl. Chartan af Hermelin gränſar Ahs i W. äfwen till Jälluntosta och i S. t. Ummaryd.

nas 38 egare, war länge ett namnkunnigt säteri. "Genom denna förflingring har jordbruket otwifvelaktigt wunnit, folk mängden öfats och wälmågan icke minskats." (S. Ch. S.) K. Göta Hofrätts Utfl. d. 20 Jun. 1767 förklarar Swaneholms säteriegare berättigade till Jus Patronatus i Åhs modersförsaml. alternatift med öfriga församl:n, wid Pastors tillsättande. Af f. d. sätesgården ha 9 bondgårdar uppstått. Förre egare: 1. Erik Gyllenstierna. 2. Carl G—a, Åsfej. i Göta HofR. † 1621. S. m. A. Ribbing. 3. Dottren Brita G—a g. m. Georg Miles Fleetwood, infkommen till Sverige 1632, Friherre, Gen. Löjtn. † 1667. 4. Adolph Jac. Fl. Öf. Löjtn. J. 1647, † 1676. S. m. M. E. Sjöblad. 5. G. W. Fl. Ljfd. i Jönk. † 1719. 6. Chr. Maria Fl., dotter af n. 5, g. m. Öfvt. Jf. Cedererans. 7. Carl Hartwig Fleetwood, broder till n. 5, General-Major † 1729. S. m. M. E. Sparre. 8. Jf. Cedererans se n. 6. Egde och Wegeholt i Skåne. 9. Wihl—a M—r Ced—z, dotter, f. 1747. † ogift 1814. 10. Thor August Odenerans, HofR. R. g. m. E. L. Fleetwood, sonsens dotter af n. 5. Se Biogr. Ler. Litt. D. Han ufsälde 1821 godset till bönder. Gade inköpt egendomen för 45,000 Rdr. En odling wid N. Snöstorp blef kallad Odensberg, 28 tunl. upptagne på Karaby Månsagårds (Adolphsbergs) utmark. h) Kallas äfwen Åhs, Lunden el. Åhslund; tillhörde wanligen, lifsom socknens öfriga säterier, egarne af Swaneholm.

Bolmen stöter intill församl. ej på "Norra" utan sydöstra sidan. Swaneholms fiskare har der ärl. upptagit efter medeltal under 20 år 158 pund fisk, deraf braren 50 Lpd *) , 17 Lpd lakar, 30 Lpd gäddor, 36 Lpd sil, 23 Lpd mört med not, nät och hämsmor samt en mängd använda dagsverken. Draswen stöter till sin i Norr, Flaten i SW. utom 14 mindre sjöar och gölar. Alla fins wattendrag förena sig i Bolmen; Draswen genom Villån, Flaten genom Qwarån och Villån; Mjösjön genom Sporda ån. Not flygsand är en wacker inhägnad plantering i Åhs by. "Ättehögar finnas wid hwarje by," är här anmärkt af Skerden, såsom i allmänhet. I Swaneholms gårde är en af höga aspar och ekar beskuggad ättekulle, der på en ohuggen ättesten ses Gyllenstiernes och Ribbinge hjertwapnen samt initialerne A M S G . K R D R . 1594; lifsom Fleetwoodske och Gyllenstiernske hjertwapnen med S J R . W S S 1640; och Fleetwoodske och Sjöbladske hjertwapnen med A J F . G M S B 1668; sist Fleetwoodske och Sparrewapnen med S H F . M E S 1739. Se Sjöb. Samll. för N. Fornålf. T. 3. p. 183. Ättehögar ses oc wid prästgården i Åhs. Stället kallas Wallhall. Man har wid gräfsning funnit lerurnor och jern.

*) 1845 fångades här på 3 bygn 14 Stppd braren.

	Folkmängd	m.	q.	Gen:åbor.	Lorpare.
1770:	281.	302.	64.	28.	
1840:	405.	467.	122.	49.	

Ännu är $\frac{1}{4}$ den minsta hemmansflykning, utom en $\frac{1}{8}$, en $\frac{1}{12}$ och 2:ne $\frac{1}{60}$ (förra säteritorp) Sölmesberg är socknens högsta berg, der Åhs, Unnarby och Jälluntofta s:nar träffas. Lera finnes wid den å som går ur Drafwen i Wolmen. Bröttjestads, Draftinges, Åhs och Karaby ångar ligga alla på lerbotten ($\frac{1}{2}$ a 1 aln under matjorden); på djupet mera ren af circa-1 alns måstighet, blåaktig och klabbig som wät; som tor, hwit och fin som asfa. Wid Lillåns stränder i Åhs by är med jäsleca blandad mjällmylla. 1823 förbades $1\frac{1}{2}$ t:å säd till personen i pastoratet. På 1 mtl af de sämste funde säs 1 t:å winterråg, 2 tor forn, 16 tor hafre och swag blandsäd; gaf knappt 3dje fornet. Dnera af 1 mtl war 217 Åbr 31 sk. 4 rst. b:o. "Man må i sanning förundra sig att så stora afgifter möjligen kunna utgå i denna ort." J. Ch. G. Men här samlas t. o. m. här, swansar, horn och "wändas i pengar." 1823 anjågs hwart helt hemman ha 660 t:l:d med åkerwidd af 12 t:l:d 10. Socknens åkerwidd beräknades wara 393 t:l:d, 29, men måsfarnes 2800 t:l:d och Ryarnes 2200 t:l:d: I denna fattiga ort grasserade predikofjukan särdeles enwist. G: under om de sägo "syner." Ty genom starkt fastande wann man i den fordna munktiden den förmågan, som lätt uppstår wid rubbad jemmwig i naturen, ware sig af förmycket eller för litet.

Kyrkan, numera 43 aln. lång, 13 aln. bred, $9\frac{1}{2}$ hög till takfoten, af sten med klofstapel, förörktes 1818 genom Fleetwoodska grafwens förening med kyrkan. Kistorna med balsamerade lif, nedjattes i kyrkgården. Kyrkans plats uppgifwes wald der "2 små hwita drågtiga twillingkor" stannat med en wagn, hwarå grundstenen, "inwigd af S. Sigfrid," laggtö. Wid S. sidan af den kulle, der kyrkan står, är en "S. Sigfrids källa," der man offerar silfwerbitar och pengar mot krämpor. Att Sigfrid der döpt är en gammal enhällig sägn.

Kyrkoherdar:

1. Påswel drunknade i "Påswelspöl" en julnatt på kyrkfresa till anneran.
2. Söfning, blef Åh. i Kemsjö 1575, sedan han wille fly från en ort, der 7 döttrar låtit besöfwa sig *).
3. Swen. Subter. 1593. Lesde ännu 1602. Ausernas stamsfar.
4. Pet. Söe. Kunde ej förlitas med Herrskapet på Swaneholm. Se Burseryds Åhs.
5. Wagn. Henrici Augustus 1611—

Auses ha warit sonson af n. 3. G. m. 1) Cecilia Håkansdot. 2) Dorina Larobtr 1669. M. A—ii son Henr. Augustus, se Biogr. Ber. Dens nes söner: Gauntus Henrici A. St. i U. 1659, Hofpred. † i U Carl Hen: A. Skref greffik vers 1683; war en förfallen utfattig person. (Ups. Libn. 1776 n. 30). Säl Augustus, som resp. 1627 under Joh. Matthia, war psalmist lär warit Henr. Aushi bror (uppskald

*) Huru wid samma tid en Amiral Ohllenlod klagar öfwer sina döttrar, se DelaG. Arch. V: 12 f.

- efter sin morfar?) Kanste lifaså
 Joh. Augustus, K. i Bernamo 1652
 —70. En Jac. Augustus (se G.
 Psalmb. n. 394) nämnes ock.
- 6 Petr. Canuti Comerus 1644†67.
 F. 1610. Com.st. i Källerstad 28
 —44. Fadr. Bonde i Käraby. Di-
 wer honom trycktes i Upl. latinsk
 eleg. vers af Andr. G. Auserius, ett
 lat. bref till enkau (en dtr af n. 5),
 af Gr. Lindelius, samt swensk stens-
 stil af J. Broderus. Sonen Magn.
 P. Comerus, St. i N. 63. Resp.
 1672, Hofpred. hos Gref P. F.
 DelaGardie, drunknade 75 *).
7. Genr. Petr. Comerus 1668—86.
 Prost. Öfverträdde sin swärfar Lin-
 delius i Långaryd.
8. Paschasius Robertsonius 1686 †
 1703. "G. m. Domprost Benhyrini
 dtr, men barnen wille ej fort."
9. Jon. Swaueberg 1704†24. Bistop,
 Cnen. Emenenti mäg.
10. Joh. Bjurbeck 1725†1746. F.
 1671. St. i A. 1694. Prst 1703.
 Se Gunes Carl M:s frigare 1:
 487 och Sm. Westr. 10 n. Joa-
 chimodalrar "fädde i Sachsen, för-
- warade i Ryssland, hemförde till
 Småland" ses ännu i en bågare af
 40 lod som för n. w. egas af n.
 15 **). Bist. Ålström fallar J. W.
 "en gudfruktig och nitälskande Jo-
 hannes." J. W. war g. m. B. M.
 Kyllman. Kallas för "Comeri mäg."
11. Jon Leander 1747†57. Mäg hos
 n. 10. F. i Kestefeld och war Adj.
 der 1731; men Com.st. i Källerstad
 42—47. Pred. wid prestn. 51.
12. M. Nils Bernell 1759†74. F.
 1707. Dypon. wid prestn. 51. Mägen
13. M. Joh. Lor. Leander 1775†91.
 F. i Kestefeld 1733. Fadr. se n. 11.
 Mgr i L. 57. Prst 60. Com.st. i
 Källerstad 68. Prost. Mägen
14. Magnus Hesselgren 1792†1826.
 Höf. sockenbetsrättningen öf. Åhs och
 K—d i Jönk. L. G. S. handl. XI
 häftet.
15. M. J. Chr. Hesselgren 1826—
 F. d. 10 Dec. 1785. Son af n.
 14. St. i L. 1808. Mgr 1811.
 Prst 26 och K. på falletse af Säs-
 teriegande Aborne på Swanehelm.
 Prst 38. G. m. G. Skvall. Stifs-
 tat förläknings-comité, absol. nykterh.
 fören., brandstods-comité m. m.

24. Källerstads socken. (Änner) a).

	Skattehemman:	$\frac{7}{8}$ Håhseberg.
m.t.l.		$\frac{1}{2}$ Källerstad, Bred c).
$\frac{2}{8}$	Anestorp.	$\frac{1}{4}$ Kullabo.
$\frac{2}{8}$	Agnestaryd S.	$\frac{1}{2}$ Lunden.
$\frac{1}{4}$	Högshult.	$\frac{1}{2}$ Näsa.
1	Heljarp.	$\frac{1}{2}$ Skallewed.
$\frac{3}{4}$	Horsöja.	
$\frac{2}{8}$	Hjulslyult b).	$6\frac{1}{4}$

*) Han presenterade en recommendation af M. N. Gref P. F. DelaGardie
 Detta retade Dom-Capitlet i Wr. så högt, att de fordrade af honom, om
 han skulle bli prestwid, en arbön och en förödmjukande obligation, att al-
 drig mer prejudicera Dom-Capitlet. Wallqw. Handb. p. 63.

**) En penning — fädepenning — är i botten, på ena sidan föreställande dö-
 pelsen och på den andra nattwarden. De 9, slagte 1696, 97, 98 och 1701
 i Brunswig-Lüneburg och Saren äro satta rundtom i bågaren.

Kronohemman:		$\frac{1}{4}$ Gillsbo.
$\frac{1}{4}$ Stengårdshult, Inf. Piparebof.		$\frac{1}{4}$ Klata.
$\frac{1}{4}$ Källerstad, Klofåregård, Com:st. bof.		$\frac{1}{2}$ Gult.
		$\frac{1}{2}$ Källerstad Dwarng.
$\frac{1}{2}$		1 Staffanbo Säteri d.
Frälsheimman:		$\frac{3\frac{1}{4}}$
$\frac{3}{4}$ Agnetaryd Nl. W.		10

a) Ej fullt 1 mil lång, men mer än $\frac{1}{2}$ m. bred. Gränsar i S. t. Åhs, i S. t. Jälluntosta, i W. t. Långaryd och N. t. Räfteled. b) Se härom Inledn. p. 153. Det är här sagan om **Gylfe**, Jota kungen, finnes localiserad — en saga, hvaraf wist inga spår finnas i **Finland**, i detta namns nya betydelse. **Hjuls** hult ligger 1 m. fr. Volmen, gent emot **Volmsö kyrka**, der nära **Finwedens Kungahof** sedan träffas, enl. **Hervara sagan**. c) Här finnes och en "frasägn" om **S. Sigfrid**, som rimligen på sin färd mellan **Weriö** och **Skara** kan ha hwilat här, ehuru namnets härledning deraf, att han här funnit en **Käll(er)stad**, wittnar af nyare tiders förklaringsmaf (nämnes först 1666). Enarare kan släkten **Käll(er)**, med lika wapen, som **Trollarne**, här ha förefått en hednisk cult, förrän **Sigfrid** här upprättade en kyrka. Den äldsta war förs kyrka, byggd af upprättstående tjocka eleplanke om en alns bredd och en tverhands tjocklek, hwilka woro plogade och hölls samman af en ekstjwa, som war stucken i plogningen mellan hwarje 2:ne planke. Djupt inskuret såg man årtalet 999 öfwer främsta kyrkbörren. Om och detta sednare inskuret, är nog sannoslikt att det stett efter någon äldre uppgift. Det står ej illa samman med **Hallenbergs** mening om **Sigfrids** döpande af **K. Olof** i **Skara** 998. En **Sigfrids källa**, der **Biskopen** döpt hedningar, utwisas. **Wattnet** anses kunna bota främper. **Kyrkan** är ännu offerkyrka, inbringande denna öfvertygelse ärligen något till kyrkasidan från andra orter. **Kyrkan** står på den höga spetsiga kulle, "der **Sigfrid** hwilade" *). d) Nu bondgård. Egdes wid 1700 af **Cornett G. Sabelfeldt**. War 1757 förpantadt till **Prosten Almquist**. Egdes 1760 af **Kh. Elmström**. 1777—95 af **Commis. Swansonström**. 1805 af **Jägmäst. Bäckman** och **Stogwakt. Lindgren**.

Sjöarne äro små. **Flaten** går in fr. **Åhs**. En sjö ligger wid **Hjuls**hult. Wid ett wattendrag wid **Hersöja** är ett **Ståls** trådsdrageri, wid **Helsarp** ett påbörjad **Factori**, der bysfor och pistoler borraras och tillverkas, jemte andra arbeten i jern, mesång m. m.

Ny kyrka byggdes 1759, inwigdes 1764. Inwigningen beskrefwes i n. 610 i **Arch. Smol. T. XI**. Blef utdömd 1835. Är förs kyrka 24 aln. lång och lika bred.

*) **M. J. Grusenstolpe** utg. **Källerstad, legend**. **Sthm** 1821 (anon.).

Folkmängd.	Äbor.	Lorpare.
1775: 254.	36.	8.
1840: 440.	49.	38 utom backstugusittare.

Capellanslängd.

1. Dan. Petri Wåfve 1622. Kom sedan till Rogberga Capellani.
2. Petr. Canuti Comerus 1638—49. Sedan Rh. i Å.
3. Jon. Magni 1649—68.
4. Canut. Innerus 1669—98. Log assistent och testamenterade sin egen dom till kyrkan. Gade enl. regleringen af 1695 i lön 6 t:or såd af Pastor.
5. Gudm. Nederlin 1698—1718. Se Wallqv. Handb. 238. not. q. Kom fr. Blådinge Capellani. G. m. Oreta Libelia.
6. M. Nils Sebelin 1719—42. Se Rhf. i Räfteled. Bondf. fr. Långasjö. St. i U. 1712. ("Sebliu")
7. Jonas Leander 1742—47. Se Rhf. i Åhs n. 11.
8. Nils Wetterberg 1747—53. St. i U. 33. Kom till Gällaryd.
9. Hans Swanström 1753—68. Rh. i Kulltorp.
10. M. J. L. Leander 1768—74. Ut-nämnd af Patronus till Com:st. sedan till Rh.
11. M. Ezech. Enberg 1775†1814. G. m. D. Bernell.
12. P. Håberg 1815—25. Se Rhf. i Burseryd och Tosteryd.
13. Dr. W. Hesselgren 1826— s. å. som brodern blef Rh. i Åhs. G. m. S. Ekwall, flytt till Prosten H—us i Åhs mata.

13 §. Bolmsö pastorat a).

25. Bolmsö socken. (Moderförsamling) b).

Skattehemman:

m:tl.	
$\frac{3}{4}$	Bregården.
$\frac{1}{2}$	Bakarebo.
$\frac{1}{2}$	Bo.
$\frac{1}{2}$	Bjärnarby.
$\frac{1}{2}$	Bolmsö Klofåre.
$\frac{1}{2}$	Gusaby Mln, D.
$\frac{1}{4}$	Lida, Stora.
$\frac{1}{4}$	Stinnebo S. N.
$\frac{1}{4}$	Stapeled.
$\frac{1}{8}$	Tjust Kärrag. Backag. o. Bosag.
1	Ugglebo f).
$\frac{1}{2}$	Ushult.
$\frac{5}{8}$	Wätterås, Öfre, Nedre.
$\frac{1}{2}$	Wätterås.
$\frac{8}{8}$	

Kronohemman:

$\frac{1}{2}$	Gusaby W. Löjtn. best.
$\frac{1}{4}$	Hof Å, c).
1	Möcklagård Pastors stomm. d).
$\frac{1}{2}$	Sunnerö N. Und. officersbest. f).
$\frac{5}{8}$	Bolmsö prästg.
$\frac{5}{8}$	Smederbyd St., Capellansbest. e).
$\frac{3}{4}$	

Frälsehemman:

$\frac{1}{2}$	Horn.
$\frac{1}{4}$	Gusaby, Å.
$\frac{1}{8}$	Hålan f).
$\frac{1}{2}$	Lida, Å.
1	Perstorp.
$\frac{1}{4}$	Qwinnebo f).
1	Slätterbyd f).
1	Tjust, Lunnå.
$1\frac{1}{2}$	Torp f).
$\frac{6}{8}$	

Säterier:

2	Bolmslåd g) med Bursberg och
$\frac{1}{2}$	Börka (Bjurfa).
1	Håringe h).
1	Hof, Stora i).
1	Sunnarby med
1	— Labugård k).
1	Stafshult l).
2	Tira m).
1	Tostenäs n).
$\frac{10}{2}$	

Nå och Nör:

$\frac{1}{2}$	Stieba el. Å. Håringe.
$\frac{29}{29}$	

a) Conslst. 3dje kl. b) Ligger dels på ön Bolmsö, dels på fastlandet W. om Volmen. Dns längd är $1\frac{1}{2}$ m., bredden $\frac{1}{4}$ och något deröfver i N. och på midten. W. om sjön ligga $12\frac{3}{8}$ osm. hemman, hvaraf några ha $\frac{3}{4}$ mil sjöväg till sin sockenfyrka och prest. Landsföknen i Wester gränisar i SW. t. Unnarby, i W. och N. t. Åhs; men landsföknen i Norr gränisar i N. t. Dannäs. c) Hofgården, liksom stathemmanens ringa antal och mängden af krono- och frälsehemman samt fäterier öka skälen att här söka Sagans Bolmsö. d) Namnet torde uppstått såsom efterbildning af Wäringarnes välbekanta Myrskog. e) För Com:st. i Lannåfer; ligger på Bolmsö $\frac{1}{4}$ m. från Lannåfers fyrka, $\frac{1}{4}$ m. från moderfyrkan och $1\frac{1}{2}$ mil fr. Dannäs. På egorne utvisas ett forntida Domjäte. Enl. n. 488 i Arch Smol. T. IV medgaf K. Carl XII:s förmyndar-Reg. 1697, att Smederyd fick utbytas mot Bjernared till Capellansboställe åt "Capellanen på Bolmsö." f) Ligger på fastlandet. Dock ligger $\frac{1}{4}$ af ön på ön. g) Huswudorten i ö-föknen. Hof war derunder en tid Ladugård. Börfa eller Birea (kallas *Villa Bollstad*) synes varit handelshamnen. Vid *St. Bollstad*, såsom Bolmstad skrifs i Smål. Vestr. och v. Päst. J. G. Alméns berättelse 1844, der m. torde inkommit som i Mal(m): bec m. m. är en stor offerhög, på hvilken Bäl tändis, kanske så kalladt såsom en *Baals-eld*. 3 Lilj. v. Br. N. Jörnlemn. 2 h. pl. IX. aftecknas Bolmsö tre högar, ännu 3 aln. höga, med en 5 aln. hög (Jrefe?) sten och en tresantig stensättning å Skeda egor jemte en "Helga sjö" på Dns NÖ. hörn; äfven ses quarstående stenar efter en domring, som nämnde Jörff. anse ha bestått af nio stenar jemte en midtelsten. Vid vägen mellan Skeda och Håringe är en 300 steg lång ås; på hwars S. ända utmed Volmen ligger en stor hög, 10 aln. i höjd, 100 aln. i omkrets. Fölsägningen uppgifwer den som en *Kungshög*. Griftfullar ligga till antal af 40 i närheten både af Trehögarne och Kungshögen, warande platsen för griftfullarne quadratförmig, liksom omgifwen af wallar. På flera högar äro stenar upprest, likwäl inga stenar af manshöjd. 3 högarne har man funnit skantliga genomborrade agatperlor bland ben, aska och kol. Men äfwen spår af förödnist begravningsätt påträffas. Mellan Myrskog och Hof i Håshagen har man funnit i en "ättekumme" en *stenkista*, 3 famn. lång, 1 f. djup, $1\frac{1}{2}$ f. bred. Ö. gasvelhällen war en owanligt wacker sten; W. gasw. stenen war borta. Sidostenarne 3 aln. höga, $1\frac{1}{2}$ aln. breda stodo upprätt och tätt satta. Röret war 8 famnar långt, nästan lika bredt, 3 famn. högt. Hwara sagan känner att en Grim satte sig ned på en heirri er *Bolmur* heitir. Se vidare Inlebn. p. 203 f. Sent torde på denna ö, såsom hewnist kultställe, Christendomen kommit till stadga. Utminstone har denna ö kommit sist i Jordeboken, oaktadt den eger fungliga minnesmärken. 1293 gaf Prosten i Sunnerbo Skill alla sina gårdar *in bolmsö* till Linköp. domkyrka, då Ribbarne Joh. Fors och Olof Carps bewittnade gåfwan. På Bolmsö blef Stiernefamiljen sedant

godsägande (se Bredaryd); derefter Ryhle, sedan Gyllenswärd-ätten. Dessa 3 ätters banerer "pydde" kyrkan 1757. Per Jönsson, Sköjtn. af Smål. Regite, g. m. Elis. Hand till Gafle, hvars mor var Virginia, k. Griks nat. dotter med Agda Persdotr, hade 1632 fått af k. G. II Adolf ett Gyllenswärd, introd. med detta namn och n. 240. Hans son Joh. G. t. Sunnerby, Bollstad, Prestorp och Gafle, f. 1617, g. m. Märta Stjerna, † som Ryttnst. 1688, har i B. kyrka sitt epitaphium. Löjtn. Harald G. war egare af Bollstad 1757. Villa Bällstad har sålts af en Gyllensw. till Landmät. C. Sarelin. St. Bollstad gick fr. Gyllenswärdar till Maj. Elias v. Porath; 1829 egdes hälften af en Fru Gyllenspalm, hälften af bönder. Nu ega bönder alltsammans, sedan Genr. Gyllenspalms arfwingar sålt sin del. h) Kallades förr Håringe; ansågs benämndt af Hergrim, befant af Hervera sagan. På egorne är en Gårstakulle, der en sten är rest. Figurene förklaras af D. Nordin ej vara runor. Der är ock uthugget ett "riksäpple" (Lidh?) åt wester. Säggen uppgifwer att dessa tecken äro minne af Kung Ring; kanske medan det runda äpplet ansetts symboliskt uttrycka ring. Korstecken anmärkas åt öster. "Ättestupor" finnas här nära mot sjön, det ena berget kallas Kullerbyttan, det andra App-laberget. Wid stranden af Håringesnäs gent emot Toftnäs är en "Jättebro" af fullersten, af 10—13 alnars bredd, som sträcker sig mot Åstö 700 aln., synlig öfwer wattenytan, ut i Bolmen. Det är ett oemotfägligt bewis, att här fordom funnits annat än fattiga bönder och en söga mächtig adel, det enda historien likwål framvisar. Guru långt den sträcker sig under wattenytan, är ej uttrönt. Att "en Jätte laggt," må ej bewislas, fast han ej behöfwer ha warit en jätte genom sin egen kroppsstyrka; men han måste ha egt mer än Håringe, som 1820 gaf i arrende 250 Aldr egd. Från Stjerneätten öfvergick H. sannolikt till Gyllenswärdar; sedan till Lilljenbergar. I Bolmsö kyrka ses epitaphium öf. Åsness. Dan. E—g, f. 1676, † 1723. G. m. Gh. M. Stjernko. Egdes sedan af en Sparre och derpå af Palmquist. Sålbes till bönder af Presid. War. Jof. Sylwander 1838 (hans son war g. m. en Pröf. Palmquist, dotter af Amir. P.). Wid Håringe är en obegagnad mine-ralkälla. i) Ligger på en höjd wid öfverfarts-stället till Tannåfers kyrka. En upphöjning S. om St. H. anses vara ruin af Gudahofwet. En bred anlaggd wäg för dit upp. Egare i förra seklet: Major N. v. Porath; des son Rapt. J. G. v. P. Egdes nu af bönder. Hemmanet har af ålder haft det onus, att för in-tet öfverföra till Tannåfer 900 alnar derifrån kronbetjening och prester stadde. å embetsresor. k) Ligger på fastlandet W. om Bolmen. Tillhörde Stjerna-slägten, sedan Gyllenswärdar, sedan Fru Beata Villjesparre, hvars possession sträckte sig här wid 1760 en mil i längd och 1/2 i bredd. S. tillhörde en Rehusstjerna, då det sålbes till bönder. l) Ligger ock på fastlandet W. om Bolmen. Stora Stafshult tillhörde Fru An. Hård. War Presid. Villien-

bergs egenom 1760. Kapt. B. Ennes' 1828. Nu bönders. m) **Tiraholm** ligger också W. om Bolmen. På Tira bodde, enl. en tradition, Ebbe Skialmsön: om en Ebbe Pyl från Margarethas eller en Ebbe Hvide från Sverker II:s tid må gissas efter behag. En Ebbe af Hvidefläkten var i Swenska kungens, sin morbrors, hof wid sednare tillfället. Se Angelstad i 2:dra D. Härifrån är en full mil sjöväg till kyrkan. 1708 egdes Tiraholm af Abr. Lilliegranat. "Professorskan Lilliegranat på T—m" nämnes i Smål. Bestr. Åsjesforskan Hellman egde gården 1757. Sednare; Kapt. Liljehöf, Maj. Stridsberg, Åsjesf. Eneroth, Lagm. Eneroth, Kapt. Cl. v. Porath. 1844 egdes T. af E. & A. Löfgren. Der är ett förträffligt siffraste. n) Ligger på fastlandet i N. wid gränsen af Dannäs sn. Tillhörde Åsjesf. D. Killienberg; 1844 egdes det af Kapt. Bar. Fredr. Palmqvist.

Jemte Helgassjön finnes blott sjön **Sjuncken** på ön; inga rinnande watten att nämna. I de 2 nämnde sjöarne fins nu ej sik. I Bolmen är deremot sik till ymnighet, åfwenjom braren. På ön byggas ännu enwåningsstugor med wåwåningsloft ("höga loftsbur"). Höga stog, mycken ljun, getter och ingen råg anmärks af sockenbefriswarne. Dock werer "utmärkt wacker och god råg" nb. der den säs. Vete till dragarne leges utom ön. Säd säljes om höst, återköps om wår. Jordmån är grus och sandjord, med mer eller mindre djup mylla. Jordbackarne wid stränderne kala och obewerta; blåsten mest från W. och S. är bistrare än på fastlandet. Ett rim upprepas ofta:

När isen går åt Tira gator
Bliw hwarthen sofwel eller kafor,
Men när han går åt Dannäs wif,
Så gläder sig både fattig och rik.

I Bolmsö sn räknas mäsar upptaga 3000 t:lb; ryar 3500 t:lb. Omfr. 424 t:or säd räknades wid 1823 såsom inföpsbehof. Ön är glest bebodd. Kronofskjut och skallgång obefanta onera. Utstyberne betäckas genom smörhandel. Hwar ko anses affasta årl. $1\frac{1}{2}$ Lpd smör och 1 Lpd ost. Åkeruppodling har här och der gjort säd till erportwara ur socknen. Jonas Andersson i Dwinnelsbo har werkställt "utomordentligt stora stembrytningar och oblingar." Här W. om Bolmen har folket den gamla dräkten mest orubbad i behåll. Den sägs likna Dalsfolkets.

Kyrkan, belägen $9\frac{3}{4}$ m. fr. Werisö, $10\frac{1}{2}$ fr. Jönköping, $\frac{1}{2}$ fr. Lannåker och $1\frac{3}{4}$ fr. Dannäs, är af sten, 41 aln. lång, 16 bred; nu förfallen och för liten. Mellan kyrkan och prestg. ligger Skateberg med 12 större fullar och med flere resestenar. Derifrån är en wacker utsigt öfwer Bolmens "300" öar, deraf litwål blott 2 utom Bolmsö äro bebodde; räknas wara 170 i Arch. Smol. IV L. n. 160. Om fornlemningarne på Bolmsö, se widare Lilj. o. Br. N.

Fornl. 9 o. 10 h. pl. 77, der thingsstället mellan Eskeda och Håringe är afritadt, jemfördt med Kongshaue och Jarlschaue i Norge; Sjöb. Samll. T. I. p. 62 o. 63 Riddaregrafsven på B—ö, Offerhögen wid Hof och Thingshögen wid Smederyd ("på 4 sätt förklarad"), pl. 22, fig. 64, pl. 23, fig. 66, pag. 118 o. 119. T. II. pl. 4, fig. 11, pag. 133 (jmf. I. T. p. 63) en Thingshög med 16 i rund resta stenar wid högens fot; T. III. pl. 49 o. 50, fig. 157 o. 158, der man, enl. förklaringen p. 37, ser Gårsta fulle och K. Håf. Rings sten med fors och riksäpple; fig. 156 wisar högarna mellan Eskeda och Håringe; fig. 159 Håseltrör med den öppnade stenfistan mellan Hof och Smederyd; fig. 160 ett griströr wid Bo nära Nycklagård (T. III. p. 86 ff.) Om en flintsten af halsmänsbild, funnen på Volmsö, se Inledn. p. 413. Slika stenar war det Lagen fordom förböd att tro på. (Två hebenhelgedomsstenar, som äro runda, förvaras i Stengårdshults kyrka i Mo häråd. De lifna två kaför och sägas wara "julkaför.") En aftad lärð anser, att Volmsö ej kan wara Herbarasagans **Volmsen**, helst Volmen ligger 400 fot ofw. hafwet, och detta skulle stått lika högt om Urngrimis söner skolat kunna segla från Volmsö till Samsö, men att i slift fall intet Samsö funnits till. Anmärkningen förutsätter en noggranhet i sagornas resbeskrifningar, som ej alltid träffas i vår tids res-skizzer. Vi få ock minnas huru Skidbladner fördes till lands mellan segelbara watten. Argonauterne förde Argo från Donaus källor till Rhenens djupa strömfåra. S. P. Verell har bewisat, att fölar plöjt Hallands från Finveden nedströmmande foder, åfwen på andra banor, än der de nu framgå. Från Attehögen wid Håringe, kallad **Kongshögen**, är en widsträckt utsigt. Den 16 fot höga wallen, som sträcker sig 50 alm. ända till sjön förflaras i correcthet jemnförlik med nutidens fästningswallar. (S. Allwin).

Kyrkoherdar:

1. Nicolaus, som 1557 till Amerstab.
2. Andr. Matthiae in Volmsö, Riksdm. 1569. Dmgicks olof. med en bendes hustru i Håringe. Bonden stöt honom äfende på förstugustenen i yrstg. Kallas And. Dansk.
3. Christoph. Georgii 1576. Subscr. 1593. Måg i Volmsö presthus. Förut Coll. Sch. i Wr. och Kalmar (1574—76), som fr. B. till Switaryd 1594. Bewistade Kathar. Jagellonicas begrafn. 1583. Cler. Galm. 1: 148, 149.
4. Jon. Benedicti 1594†1631. Måg hos n. 3. Född i Fryelebs qvarn. Riksdm. 1602. Prost 1618.
5. Andreas Zonæ past. in Volmsö 1631†72; son af n. 4. Fick 1635 en dedication af Gudm. Laur. Thee-

- nomus säf. resp. under J. Chesneepherus. Kallas Volmens. Hans son war, hves det, Joh. Andrae Bohlm, St. i Ups. 1646. Mågen
6. Bengt Cassander 1674†92. Se 2 D. p. 639, noten.
7. Gabr. Bohlm 1693†1722. Sen af n. 5. Skref i Ups. Matr. 1662: Gabr. Andrae Bolm. Hade från 1680 varit Rh. i Dannäs, boende i Nycklagård, tills 1693 detta pastorat förentes med Volmsö. Dog på sin födelsedag 80-årig. Mågen
8. Dan. Gystorphius 1722†37. F. i Agunnaryd. St. i L. 1706. Prest 13. Domesticus hos Domprosten i Werö.
9. Magn. Wietius 1737 † f. å. Swäzger med n. 8. F. i Skärstad. Han

- dog på Gassö, dit han sjuf hemtats att döpa ett barn.
10. M. Mich. Barkman 1738—60. Mår i L. 30. Resp. på yrskn 55
11. M. Olof Ståht 1761†75. Fäbr. Com:st. i Berga. St. i L. 37. Mår 41. "Stor till werten, mild till lynnet, behagade alla." G. m. 1) en dtr af J. Brunzelius i Ljunga, 2) D. G. Angel. Sonen Joh. Flor. St. Kongl. Råntmst, Landtråntmst. i Gifsbergs län.
12. M. And. Odén 1776†1804. Fick färsa förebräelser af Bist. Wallquist för oordentlighet i lära och lesnad, wid en Bist. visitation. Hans son Dan. Odén drunknade i Bols men 1805.
13. Sw. Sandahl 1805—09. Se ofw. p. 839 och Hjelm. matr.
14. M. Carl Gustaf Liungberg 1809†1844. Protst 1828. Predikade flera gånger 1843 på 86:te året *).
15. P. Lundeberg 1844—. Com:st. i Nötja 1827. G. m. D. G. Leander se. Götheryd.

26. Dannäs socken. (Anner). a)

Kattehemman:		$\frac{1}{2}$ Dwarnagården.
mitl.	$\frac{1}{2}$ Böse.	$\frac{1}{4}$ Råshelod.
$\frac{2}{8}$	$\frac{2}{8}$ Sjögården.	1 Streberg, St. H.
$\frac{2}{8}$	$\frac{2}{8}$ Förrestorp.	$\frac{1}{2}$ Förrestorp Mill.
$\frac{1}{4}$	$\frac{1}{4}$ Förrestorp el. Smiswebo.	$\frac{1}{2}$ — Stensabo.
$1\frac{3}{4}$		$\frac{1}{2}$ Wäderås.
		$8\frac{1}{4}$
Kronohemman:		Wäterier:
$\frac{2}{8}$	$\frac{2}{8}$ St. Förrestorp, Com:st. best. aa).	$2\frac{3}{4}$ Dannäs f).
$\frac{2}{8}$		1 Gassö, St. g).
		$3\frac{3}{4}$
Frälsehemman:		Nå och rör:
1	1 Boda b).	$\frac{2}{4}$ Gassö H. med Swinanäs.
$\frac{2}{4}$	$\frac{2}{4}$ Dragaryd.	$\frac{1}{4}$ Ytebo.
$\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$ Hellskult.	$\frac{1}{4}$ Dunabo.
1	1 Zonsbo c).	
1	1 Ingemarstorp S. R. e).	$\frac{1}{4}$
$\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$ Kuddabo.	$15\frac{3}{8}$
$\frac{1}{4}$	$\frac{1}{4}$ Linnegården d).	Dannäsqwarn är beräknad till $\frac{2}{16}$.

a) D. är 1 m. lång, $\frac{1}{2}$ m. bred; gränsar i N. t. Forssheda och Thorskinge, i Ö. t. Hånger, i S. t. Hwitaryd. Den westra sidan är begränsad af sjön Bolmen. aa) Bost. för Com:st. i Dannäs; ligger $\frac{1}{8}$ m. fr. Dannäs k., $1\frac{1}{8}$ fr. Bolmsö k., samt $1\frac{3}{8}$ fr. Lannåfers k. b) Här bodde Swen, hvars son Joh. Boderus föddes 1656, Hshd. i Halland, g. m. en dtr af M. Durell, v. Presid. Deras son M. F. abl. Segercrona, Nsfsf. i Göta HofR. c) J. har wacker boskög. På Dannäs kyrkgård är en wälhuggen grafsten, der i upphöjda bokstäfwer står: Här hwilar Jöns Ambiornsö i Zonsbo, hwilken i en f. stur 1644 5 Maj insomnade: samt Märta Lars dotter Hans — — — (hustru). Titulum me rexit **) Lars: J. Lindelius Ps. CXVI. Ps. III. (Bf.

*) Född d. 24 Jun. 1758 (ej 1759 som uppgifwits i Matrifskarne).

**) Grafstenen införes wäl talande, ty l. me rexit ej l. rexit står der på stenen, enl. J. G. L—s försäkr. Möjligen har stenhuggaren illa copierat.

116: v. 8 och 3: v. 6 låra affes). Denne Jöns i Jonsbo anses hafva förut bott i Jonsbo Linnegården i Hvitaryd, efter hvilken gård sönerne kallade sig Lindelius *). Förf. får lemna åt andra att fullt utreda hvad som är dunkelt i släktförhållandet mellan Lindelius och Linnéerne **). e) Förf. påstår, att Kapten Elin (som war, ni fallor, fr. Wermland), den rystbara Blåfullsarenskan, varit född här. Deri skinnar ett af nyare minnen uppflarnadt fornminne om en Lhanitsprestinna i denna ort. f) Anledning till Lhanitskyrkan på denna ort är anmärkt i Inledn. p. 409. g) Dannäs egdes i 16:de sekellet af en slägt, som war Peter Dubas arfwinge. Se 2 D. Hjeteryd. En Arvid Rosenbjelle hade sönerne Olof och Jöns. Olof egde Dannäs 1575. 1585 skiftade bröderne arfwegods, då D. fick Dannäs 3 gårdar, räntande 4 lösp. smör, liksom **Dausjö** i Lefaryd sn, af lika ränta m. fl. J. fick Lesta i Bleenge sn, räntande 14 p:d smör, Hülleswich i Westlanda r. 2 p:d smör, Hulteryd 1 p:d m. fl. 21 gårdar skiftades derwid ***). Skiftet hölls på Elmteryd, hos J. A:sons swärfar. Säteriet St. Dannäs egdes och beboddes 1640 af **Asesöf. S. Kyhle** (ej Kyl), g. m. Elin Drake. 1703 afträdde D. af Fru **Anna Kyhle**, **Hans Kyhle** och **Kapt. Mr. Starke** till **Amir. Gr. Sjöblad** och desz Friherrin. **S. Regina Valbicki**. **Nils-Nädin**. (Nils-Grefwin.) **Horn**, som egde Dannäs, måste efter en stor spelförlust en afton på Kongl. flottet förfälta delsamma och en stor del af öfrige 90 hemman i Östbo och Westbo. Detta är folksägn. D. såldes efter **Major Ekerman** på enj. auction, då det inropes af **Bruckspatr. Dahlgren**, hvars måg, Kam:herren **Bar. C. B. Fägerföld** nu är egare. g) **Stora Gaste** (sic) gafs 1448 till Wadsjena kloster af **Carl Störkarsson**. Stiernm. H. M. 2: 179. Från detta Gaste snarare än från **Geste** war "den rife **Johan Helsing på Gaste**," hvars son **Carl** 1259 blef Biskop i Westeras. Släkten förde **Michael** stridande med draken i Hölben. (Wi ha ofwan p. 45 sett att **Nicolaus** Katill waldes till Bisk. i Westeras i en Finwensens villa 1300). **Carl på Gaste** (i d. w. **Vinköp**. stift, om wår mening är rätt) war Kanik i **Vinköping**, då han blef Bisk. i Westeras.

*) Se Hvitaryd i Sumnerbo h: 2 D. Troligare Linnegården i Dannäs sn.

) 3 Westbo härads dombok har J. J. L. funnit åtfylligt om Lindeliusns stamsfader. 1622 kom Jöns Ambjörns son för rätta och slagade öfwer honom förhålllet arf efter en bror, som dödt i Wimmerby och som bortdrifwit den hustru med hennes barn, såsom herken, hvilken anammat arfwet. Jöns Ambj:son fick i lösen för sitt fädernes Duneboda af brodern **Ewen 27 daler. **Ewens** hustru har warit 4 ggr med att lösa sin mans lif för hors brott, 1:o) i sakören 30 daler, 2:o) 60 daler, 3:o) 100 daler, 4:o) utlade hon tredingen el. 102 dal. Der betaltes då 306 daler, men de gäldades genom 22 stycken orar; och pengar 38 dal. Glest gifwit för sin mans lif 134 daler 12 mark. Hon hade ock 1583 löst ut sin mans hysen ur **Duneboda**. **Rågen** **Börje** i **Börhult** bortwantade **Börhult** till **Per Christiernson** (Sjöblad) på **Hletna** och **Himfeliud** för en rustning, god för penningar 35 daler.

***) Se 2 D. p. 771, 774, 778 f.

Han inwigde öfwer 20 nya kyrkor, anlade 4 nya stora vägar, var orsaken till Erkebiskopsfätets flytning från G. till N. Upsala, tog frivilligt afsked och dog 1283. *Excerpta ex Scriptis Episcopi Arosinsis Caroli a. 1276.* Benz. Mon. p. 17. Jordom reste Kungarne mellan Sverige och Danmark öfwer Gasse. Sednare egare: 1. Nyttmst. Harald Gyllensvärd. 2. Maj. Cl. v. Porath. 3. Jägms. C. F. Björnberg. 4. Sanjunk. M. Ramberg och Maj. Planting Gyllenbåge.

J. G. L. uttrar: "Dannäs sin fallas snörklimpen i Westbo. För dystra furstogor på moar möta här bosstogor på ångar. I hela socknen fins ej mer än en fur och swag är den. Löfstogen rif. 15 arter i Bodas gårde. I mossarne wisa furrötternas mängd, att furstogor funnits." Om "Swartemosse" se 1: p. 409. "Härnosstog och Sönnarstog," nämnde i Smål. Bestr., äro nu ej ens till namnet kände. I Com.st. N. Swanbecks uppgift i Arch. Smol. T. IV. n. 162 fallas de dock Huralden och Sönnestfog, enl. Gahms afskrift. J. G. Almén ansför att D—s sin ej är så olif Jemshög och Asarum i Blekinge; dock ej wid gränsen till Gwita ryd och Berga, der Westbo-naturen herskar; utan isynnerhet wid säterierna. Rådande sädet hos allmogen är dock hafre — kanske alltså sedan Lhanitsdyrkande kolonister uppsökte genom flodsegling denna oas wid Bolmens strand, medförande abura. Se Inleon. p. 137, 138. Blott på Dannäs säteri trädas jorden. Jordmänen är svartmylla, mer eller mindre grusblandad. Stogarne medtagas hårdt. Nästan hwar bonde bor i tvåwåningsbyggning. Då t. er. Jäluntoftas 10,553 t:lb ha 2,350 t:lb mäsjar och ryar, så ha Dannäs 9,044 t:lb blott 360 t:lb mäsjar och 650 t:lb ryar. Då åter widben i J. är 150 t:lb, är den 253 i D. Då i J. bodde 1,105 personer å qwadratmilen, räknades 1,681 i D. Lifwål måste man i D. köpa 128 tor fäd. (Uti J. köptes omkr. 220). När man räknade i D. 1,681 pers. å qwadratmilen, war der 775 i Thorsfinge, 817 i Forsheba, 921 i Åhs, 937 i Kesteled o. s. w. Dannäs har största fattighjonsantalet i häradet. 1844 war der en skara af 21 ordinära hjon och 48 personer utan bestämdt hemwist. Och detta äses af våra rike, som draga in-miljoner för en åtminstone ouddig dryckeswara, ur de fattigas fickor, med sublimt lugn!?

Kyrkan, den gamla af sten, 22 aln. l., 10½ aln bred, nära nybyggdes 1816, men så slarfwigt, att den nu måste förbättras. Åsfeß. Hans Ryhles kopparkästa blef 1816 nedfatt i en särskild graf, då Ryhlesta graspyramiden borttogs. "Steingska" i Smål. Bestr. lär betyda Stiernefska släkten.

Capellandlängd, se wid Tannåker.

27. Tannåkers socken. (Änner). a)

Slattehemman:		1	Sunnerö.
m:t:l.		$\frac{1}{4}$	Tannåker Klofåreg.
$\frac{1}{2}$	Dwarfshult.	$\frac{4}{4}$	
$\frac{1}{2}$	Moen.		
$1\frac{1}{2}$	Stållansö S. N. b).		Zäteri:
1	Tannåker Skatte.	1	Tannåker, Stora c).
$\frac{1}{2}$	Stållansö All.		Nå och rör:
4		$\frac{1}{4}$	Finnatorp.
Fräsehemman:		$\frac{1\frac{1}{4}}$	
$2\frac{1}{2}$	Klahult S. W., All. Backeg.	$\frac{1\frac{1}{4}}$	
$\frac{1}{2}$	Kyfull.	$9\frac{1}{2}$	

a) Till Volmsö. $\frac{3}{4}$ i längd, något mer än $\frac{1}{4}$ i bredd. Gränisar i W. t. Volmen, i N. t. Dannäs, i S. t. Angelstad, i S. t. Hvitaryd och Berga. b) På slutningen af Stållansö-åsen ligger en stor sten, lik en lämbstol, kallad prebikstol, der S. Sigfrid säges ha prebikat. c) Tillhört: 1. Fröken Virginia och Chr. Gyllenwård 1708. 2. Löjtn. Carl Gyllenpalm 1757. 3. Cereomonimäst. och Hfhd. C. J. G—m. 4. Secret. J. G. G—m. 5. Kapt. C. H. v. Porath. 6. Kapt. N. G. Ramberg eger ena hälften och Insp. Hagrens enka andra hälften.

En sjö heter Tann-sjön, möjl. benämnd lifsom Tann-åker och Dan-näs af Tan fana (fru Tan).

Kyrkan, belägen 8 m. fr. Werjö och $10\frac{1}{2}$ fr. Jönköp., är af sten, byggd 1793, (den förra af trä, utom choret, $19\frac{1}{2}$ aln. lång och $10\frac{1}{2}$ bred), 29 aln. i längd och 18 i bredd. Ena klockan i stapeln är den gamla skolklockan i Werjö, köpt för 250 R:dr R:glb. I Sacristian är Gyllenpalmiska grafven. Denna ätts stamfar Johan Gyllenpalm, förut Palm, ablad 1682 n. 1023, Justitie-Prestident i Malmö 1676, sedan han mycket bidragit till afläendet af de belägrade Danstarnes storm, uppgifves såsom son af Jonas Palma från Göteryd, Superintendent i Jemtland, sedan Br. & P. i Thorstuna, således bror med Germund Palm, Stadsfiskal i Falun och morbror till Germund Palm, ablad Cederhielm. Se Göteryd i 2:dra D.

Capellanslängd.

a) i Dannäs och Tannåker:

- Andr. Petri subscr. 1593 in Volmsö.
- Olaus.
- Saav. Mjöbeckens till 1629, kom som C.m:st. i Dannäs till Unnaryd pastorat; sedan Femjö.
- Germund i L. 1651 och 61.
- Sw. Nofelinus.
- Gabr. Bohlm, säges ha varit Rh. i Dannäs fr. 1672 (ell. 1680) tills han 1693 också fick Volmsö.
- Clem. Flodin var Com:st. i L. 1683 då han blef Rh. i Werheda.
- Sw. Wexionius 1683—88. Kom då till Werjö Capellani.
- Joh. Cassander 1688—93. Kom då till Jönköp. Capellani.

b) i Dannäs.

- Lars Schierbeck, Com:st. i Dannäs 1693—94. St. i Åbo.
- Joh. Ring 1694—1714. Rh. W. Cassanders måg. Boudf. fr. Konga. Hade 8 L:or i lön af Rh:n.

3. Jon. Cronanius 1714†41. F. på Kromansö i Håbo sn. St. i L. G. m. Com:st. M. Gunnelli i Burseryd enka Sigr. Hasfelgren. Kallsås "Trosspresten." "Kunde ej dö förrän en militär stulit en värja genom talet."
  4. Magn. Swanbeck 1743†88. Bondf. fr. Fryeled. St. i L. 29. Prest 49. "Var långt slägg, om söckenban i en pung, slädd i luden brofig kalfskins-tröja." G. m. Com:st. Sjöbrings dr. G. m. Com:st. i Hjertlanda.
  5. Bengt Widegren 1789—1804. Se Com:st. i Hjertlanda.
  6. N. P. Niclas Wieslander 1805—09. Se Wr. Com:st. och Rkf. i Ödensjö.
  7. N. A. Odén 1809—17. Se Com:st. i Hamneda.
  8. Dan. Molander 1817†30. Kif "permisjonen på obestämd tid" 1828. G. m. Friherrin. Mariana v. Liewen.
  9. Joh. Edo. Lagergren 1830—35. Se Com:st. i Öfvingu och dr. Leferyd.
  10. P. M. Rydberg 1836—45. F. 1804 i Werisö, St. i L. 24, Prest 28.
  11. A. Eson Almén 1845—. F. 11. St. i U. 35, Prest 26.
- c) i Tannåker.
1. Nic. Nydelius 1696—1714. Fadr. Öff. N. f. 2 D. p. 692. Måg hos Gabr. Wohlm. War St. i L.
  2. Magn. Wictius 1722—37. Se Rkf. n. 9.
  3. Per. Valmör 1738—81. War ganska fattig och lemnade bestället i försället skif.
  4. Joh. Sorelin 1781—95. Se Com:st. i Anderstorp.
  5. S. G. Rosenblad 1795—1809, då han utnämndes till Com:st. i Örenna, men dog här innan tillträdet.
  6. Lars Wieslander 1810—13. Se Com:st. i Lihult.
  7. Jon. Blomén 1814—17. Se Com:st. i Jälluntosta och Rkf. i Rårda.
  8. N. P. Eldahl 1818—24. Se Com:st. i Forserum.
  9. Joh. Fägerström 1825—43. Se Com:st. i Rösjö.
  10. C. G. Hjelmmerus 1843—. Född 1814. St. i U. 35. Prest 37.

14 Kap.

Njudungen, Östra Härad.

1 §. Allmän öfverfigt.

Om Njudungen såsom ett fornrike jemte Wärend och Finwe-
den, alla sedan förenade till en Tio härads lagsaga, ha wi yttat
of uti Inledn. p. 202, liksom p. 189. Tidigt utgörande ett Östra och
ett Westra härader i den Wärendska lagsagan, har detta rike lem-
nat så spår af sin forntida högst sannolika sjelfständighet *). Östra
härad består nu af 18 församlingar, förenade till 9 pastorater,
hwaribland det ena dock har en församl. förenad med sig ur Westra
härad. 9 Kyrkoherdar och 10 Capellaner äro här bosatta. Sock-
narne ha i Jordbeksutdraget följande ordning:

1. Gwetlanda	} I. G—a pastorat.	11. Näschtult	} VI. W—ts past.
2. Björkö	} II. B—s past.	12. Stenberga	
3. Näschtult		3. Korsberga	} VII. K—a past. jemte Solberga annex i Westra härad.
4. Karlstorp	} III. C—vs past.	4. Lemnhult	
5. Kråshult		6. Verheda	} VIII. V—a past.
6. Alsheda	} IV. A—a past.	16. Näsby	
7. Skede		} V. S—s past.	17. Myresjö
8. Öfna	18. Lannastede		
9. Skirö			
10. Nye			

*) Bland desse tre äldsta folklanden i W. delen af Wirdaland nämnes wan-
ligen Njudung sät, ehuru skrifwet på werlande sät. 1167 Njud-
ungia i Dipl. Sw. n. 71, liksom 1177 i n. 74 1178 Njudungia i n.
89. 1196 Njudungia i n. 102; 1201 Njudungia i n. 119. 1210 Nju-
dungia i n. 138. 1240 Njudungia i n. 896; 1248 Njudungland i n. 364;
1249 Njudung i n. 369. 1266 Njudungia i n. 522; 1278 Njudungia
i 649 och Njudungie i n. 654. 1290 Njudungia i n. 1010. 1292
Njudung i n. 1065; 1300 Njudungie i n. 1316. 1320 Njudung och
Njudung o. f. w.

*) 12—1300: Gwetland, Kråshult, Karlstorp, Skiri, Korsberg, Beckö,
Skedha, Näsby, Byrtache, Alshda, Myresjö, Limandahult, Näschtult,
Myresjö, Näsby. 1593: Korsberg, Myresjö, Bäckedha, Karlstorp,
Gwetlanda, Skirö, Byrtche, Näschtult, Alshda. I n. w. matrifel: Alsh-
heda, Korsberga, Gwetlanda, Skirö, Näschtult, Karlstorp, Björkö, Verheda,
Myresjö.

Sodnar.	Areal i T. f. b.	Form. h. m. t. l.	Förmedlade hemman					Kostnångb.	Kätteringsvärde
			Fätte	Krono	Fästhemman	Rätterier	Summa		
Önnetanda	20,528	74 ¹³ / ₁₆	32 ¹ / ₂	8 ¹ / ₁₆	16 ¹ / ₄	—	56 ¹³ / ₁₆	1,714	165,587
Björkö	17,565	37	15 ³ / ₄	2	6 ³ / ₄	3 ³ / ₄	28 ¹ / ₄	1,088	70,795
Ståhnefjö	14,048	34 ³ / ₄	14 ¹ / ₂	5 ¹⁰ / ₁₆	3 ¹ / ₂	2	25 ³ / ₈	942	64,650
Karlshorp	10,946	27	13 ¹¹ / ₁₆	2 ⁵ / ₁₆	1 ¹ / ₂	3	20 ¹ / ₂	723	62,000
Kräshult	6,526	16 ¹ / ₈	11 ⁵ / ₈	—	—	1	12 ⁵ / ₂	440	36,200
Ålsheda	28,720	97 ¹ / ₄	54 ³ / ₄	10 ³ / ₈	8 ³ / ₄	1	74 ¹ / ₈	2,592	230,605
Stede	16,524	50 ³ / ₄	22	12 ⁵ / ₈	5	—	39 ⁵ / ₈	1,361	121,665
Öfna	22,703	34 ¹ / ₄	24	2 ¹ / ₄	3 ⁷ / ₈	—	30 ¹ / ₈	1,279	105,500
Öfna	10,854	37 ³ / ₈	17 ³ / ₄	7 ¹ / ₈	10	3	31 ⁵ / ₈	942	89,633
Öfna	10,044	48	22 ² / ₃	2 ¹ / ₈	7 ⁷ / ₈	2	34 ⁷ / ₈	987	102,825
Stöve	18,468	53 ¹ / ₂	22 ¹³ / ₁₆	1 ¹¹ / ₁₆	7 ³ / ₈	1	38 ¹ / ₈	1,315	119,933
Kräshult	13,076	48 ¹ / ₈	25 ⁷ / ₁₆	3 ¹ / ₁₆	6 ¹ / ₈	3 ³ / ₄	38 ¹ / ₄	1,312	98,407
Stenberga	28,952	70 ¹ / ₄	27 ¹ / ₁₆	5 ³ / ₁₆	9	8	49 ¹ / ₄	1,637	147,595
Korsberga	13,029	40	11 ⁹ / ₁₆	3 ¹⁰	9 ¹ / ₄	6 ¹ / ₂	28 ¹ / ₄	961	77,097
Kemnhult	8,054	32 ¹ / ₄	20 ¹ / ₄	2 ¹ / ₂	2 ¹ / ₄	—	26 ¹ / ₄	705	61,650
Bergheda	11,132	34 ³ / ₄	23 ³ / ₄	1	10 ¹ / ₄	12 ¹ / ₂	26 ¹ / ₂	719	83,883
Ståshy	17,126	36 ⁷ / ₄	20 ⁷ / ₄	2 ¹ / ₈	4	3	30 ³ / ₄	1,051	93,177
Myrtefjö	5,809	22 ¹ / ₂	11 ¹³ / ₁₆	2 ⁷ / ₁₆	1	3	18 ¹ / ₄	809	44,500
Kannafede	3,448	—	—	—	—	—	—	—	—
Del af Birtenum	277,552	795 ⁵ / ₁₆	376 ⁵ / ₁₆	66 ¹ / ₈	113 ³ / ₈	53 ¹ / ₂	609 ⁵ / ₁₆	20,577	1,768,702
Summa									

Östra härad utgör det 3:de fögderiet i Sönköp. län, men 4:de Häradshöfdingebömet i Tio häraders lagsagan samt 11:te Contractet i Werio stift. Det gränzar i S. t. Åsholands h:b i Kalmar län, Linköp. stift, och t. Hanbörds h:b i Kalmar län, Kalmar

*) Statte säteri ruckhult äro härbland 2¹/₄ i Björkö, 2 i Kråshult, 2¹/₈ i Ålsheda, 3 i Näsuhult, 1³/₄ i Stenberga, S:a 11¹/₂.

***) Krono säteri 1 mil finnes härbland, Capitainesboställe i Korsberga s:n.

stift, i S. t. Uppvidinge h:d i Kronob. län, Werio stift, i W. t. Westra h:d Jönköp. län, Werio stift, i N. t. S. Webbo i Jönk. län, Linköp. stift. Östra h:d uppgifwes wara $5\frac{3}{4}$ m. i längd, $5\frac{1}{2}$ i bredd. I sigillet ser man 3 dalpilar. Rörande gränserne gäller för Björktorakten ett dombref af Nils Sjöbladh, gifwet i Swetlanda d. 10 Maj 1600, der gränsen för Byrke by utförligt beskrifwes: — de (4 gamle bolsaste män) hafwa "först uppwist Nordan prestgården (i Björkö) i måssen råmärke i en sten, som ligger i häradsmärke mellan S. Webbo och S. h:d, Ternehall benämnd och ej kan ogillas; derifrån — Gjöbingsrör, Korsfingåsse stätt och gent öfwer Skidingslärr, Donsfirings udde, som går i stora Röm, Högansö, der en hörnsten är, stora Karfvingeö i d. . . Korsfingeklint, der häradsmärken (mellan) Westra och Östra h:der är med Jernstifwer i bergsklinten inlagde, m. m. Arch. Smol. T. VIII. n. 341. Originalet förwaras i Björkö kyrka.

Jordmänen är bland den bättre i länet. Swartmyllan är djupare här och i S. Webbo än i de öfriga häraderne. Trädesjord och höstfäde kallades redan 1827 "nästan allmänt." Linculturen hade tilltagit, sedan Bruckspatr. C. J. Stedt från Norrland hemtade en föreständerka för en underwisingssanstalt i länkstofvel och fänpånad. Ej sällan belönas allmoge af Länet's Gush. S.

Watten: Emmån, som anses upprinna i Solberga sen, S. Webbo h:d, $1\frac{1}{4}$ m. W. fr. Ekfjö, blir ä i Östra h:d, förfört fr. sjöarne Saljen, Tjurken, Näfweljsjö, Hellinges, Gultaby's m. fl. sjöar. An wid Jarstorp i S. Webbobelen af Krårhult stadnade wid samma tid som Notala kl. 1 e. m. d. 16 Dec. 1843. Strömfåran hade endast fradga till d. 17 Dec. kl. 3 e. m. Dwarnarne aftannade således för mer än ett bygn. Jernmalm tages i flera sjöar.

Wägarne ha sin medelpunkt i Swetlanda. Landsvägen fr. Ekfjö till Kalmar delar sig der. Den södra armen sträcker sig öfwer Stockatorp till Carlskrona. Andra vägar gå ut från Sw., en öfwer Broby mot Werio, en öf. Krårhult mot Wimmerby, en öf. Neperda möter landsvägen, som från Wimmerby till Werio går genom Stenberga och Näsby. Från Broby är i sednare tider en ny häradsväg anlaggd åt Trishult öfwer Fröderyd mot Werio. Landsvägen fr. Ekfjö t. Swetlanda går $\frac{1}{4}$ (ej $\frac{1}{2}$) m. genom Björkö sen, derigenom den stora landsvägen fr. Ekfjö går mot Skåne m. m. förbi Sandfjö kyrka i Westra. En häradsväg löper från Swetlanda förbi Näsby och Näfweljsjö mot Sandfjö, andra bylika att förtiga.

Jernbruk finnas här ej. **Manufacturwerk** anmärkas wid Dwill i Krårhult, Abelfors i Alsheda, der Nickelverket wid Ribbe och bör anmärkas, Hellinges manif. werk i Näsby och ett än mindre byligt wid Rosenholm i Lannastede. Pauliströms jernbruk i Carlstörps socken ligger i Kalmar län.

Om Skatarne se wid Björkö, Näfwelssjö, Carlstorp, Kråghult och Stenberga. 3,448 tunnland af Wirserum i Kalmar län, Linköp. stift ligga inom Stenbergas civila jorden.

Folkets lynne wisar en öfvergång till det Östgötiska. Man frymtar här snarare rikedom, än döjer den under förebärande af fattigdom. Kläd och fäsänga äro wanligen walmågans stöldhållare. Man är frifostig på mynt, om dermed kan köpas ära. En bonde bestämde 100 Rde i liststol efter sig, men med willfor att presten skulle wälja till listert Gf. 57: 1. (1815). Den fattige utwecklar ej litet snille för att komma åt den rikes egendom utan juridiskt brottslighet. Gröfve brott äro sällsynta. Processjufkan, liksom fylleriet, äro ännu mycket i swang, oaktadt motkraster ej saknas. Man söker dock ännu tjenare härifrån, i anseende till deras trohet, willighet och stidlighet för åtskilliga sysslor. Det utwertes lefnadsfättet är i allmänhet mycket städadt. Rike bönder "kalasa" ej sällan i tour med Ståndspersoner. Särdeles Hwetlandabon anser sig ha en anornas ära, som fordrar representation. "Wår slägt har från urminnes egt denna gården" swaras stundom med ett förnämt smil. Blått och grått är högtids- och hwardagsdrägt. Natten till d. 1 Maj upptändas elkar på berg i Carlstorp, Koroberga m. fl. Elden leingdansas wid hornmusik. Wid en dylik fest hörde Magr D. Lindblad först Neckens polska. Offerfällor besökas midsommarnatten, derur de sjule dricka och deromkring de friske dansa. Om jul-afstn äto de gamle presterne wid samma bord som deras husfölf. Lyssning begäres alltid i ny. Boningshusen äro ofta 2 wåningsbyggningar, men spjäll brukas icke t. ex. i Hwetlanda. Wjöd brygges der 1815 flerstädets årligen. Wjörnstek kunde bjudas på bondbröllop. Och bönder kunna disputera om fornminnen fr. o. m. Ketill Runste t. o. m. Stångebro slag.

Thingstället är i Hwetlanda. Demare i Östra: Peder Thordson Bonde Wåpn. 1341—56, Ridd. 1361; redan död 1375, war Hsh. i Östra, liksom trol. både hans fäder och ättlingar långt neder. Från honom torde det qwarwarande Smålands lagboks fragment härleda sig, der lagfagan förklarar sträda sig från Björkö till Mioahult. 1477 war Näfwels Mattsson Hshd. i Östra hd, närwarande å ett Nils Stures thing, jemte Wåns Nilss. Hshd. i Westra och Ped. Eriksson Hshd. i S. Wedbo. Sturarnes Copie bok 2. p. 61 (Löberöd). 1597 utnämndes Axel Johansson (Matt och Dag) t. Göksholm till Hshd. i Ö. af Hert. Carl. Han förklarades pligtig, att som en rättwis och owdäds Hshd. döma den fattige som den rike till rätt och ärl. wid midfasto tid i furzil. kansliet inlemna en wijd bombok på alla förra årets dömdes saker. 1599 war Hans Eriksson Hshd. i Östra, utfärdande fastebref på Ahulta tullqvarn, som Sofren Kijl sålt Mauris Sture. Stur. Copieb. 3: 49 (Löberöd). 1600 satt Nils Sjööblad Hshd. i Hwetlanda. Följ. seltet förenades Östra med Konga och Uppwidinge. Gust. Berghman war der Hshd. 1737. Pet. Ånge, som blifwit Stud.

i Lund 1736 blef Domare i de 3 häraderne 1747. **Joh. Rogberg**, abl. **Bergencrutz**, blef efter **P. Unge** 1776 Ghf. öf. Konga, Uppwidinge och Östra härader. Efter skilsmässan 1796 ha **C. F. Hummelshjelm** fr. 1796 tillf. han blef Lgm. 1817 i Östergöthl. och **Bar. Walte v. Piewen** fr. 1817 (Kammarjunkare 1819) varit domare i detta härab.

Den Kungl. befallningen i Östra härab 1542 hade **Anders Carlsson**, som då ihjålslogs af **Nils Dacke**, jemte en annan fogde **Olof Larsson**, då begge fogdarnes gårdar sköflades. Fogde i både **D.** och **B.** här: var **Michil Siffridsen** under **Carl Gustaf Stenbock** 1597, hån Hert. **Carl** affatte St—t, kallande honom till sig att afslägga råenskaf, tillägande folket, att hjelpa honom till Hertigen, om han ej godwilligen dit begaf sig. Arch. Emol. n. 339. **Pinnart. Jöransson** i **Hjordestad** var Kronans Bef:m. i Östra h:d 1600. Kronofogde i **D.** och **B.** var följ. seklet **Kjellman** g. m. en **Djenhjem**; sedan **Anund Georgsson Brauting**, som blifwit St. i **U.** 1700, resp. 1705. Sift Borgmst. i **Ekfjö.** 1735 var **Jac. Borteij** Kr. bef:m. och **B. Stenberg** H:skrifsware. Omfr. 1800 var **N. J. Sultman** Kronofogde, **J. Santesen** H:skrifw., denne efterträdd af **P. U. Melin**, Prostson från **Kårda**. Omfr. 1820 var **Carl Cellerström** Kronof. 1840: **S. F. Thunborg** Kronof., **N. A. Lindawist** H:skr., hvars goda biträde för denna beskrifning tackfamt erkännes. Länsmansdistricterne äro 3. 1:sta innefattar socknarne n. 1, 2*), 3, 15—18. **C. Cederblad** var här Länsm. 1840. 2:dra districtet utgöres af delar af n. 4 och 5 samt af n. 6—8. Länsm. 1840 var **C. Schoultz**. 3:dje districtet utgöres af n. 9—14 samt Jönköpingska länets andel af **Wirserum**. Länsm. 1840 var **G. Sultman**.

Östra härabs Compagni hör till **K. Kalmar Infant. Regte**, hwarom särskilt.

Contractöprostar:

1. Paquinius , Canon. Linc. Præp. i Nindung 1295. Gæde flera böcker. Se n. 1124 i Dipl. Sw.	9. M. Joh. Lindwallius i Korsb. —1708.
2. Clavus , Præp. de Alsida 1307. (Boo , Præp. de Björkeryd 1307?)	10. M. Erl. Colliander i Alsheda —1720.
3. Doct. Johannes , Præp. 1356. Kh i Alsheda .	11. M. P. Lindstorphius i Korsb. —1742.
4? Magn. Michaelis i Korsberga 1563 —1606.	12. M. P. Colliander i Alsh. 1743 —53.
5. Petr. Moringius i Alsh. "Prof" —1626.	13. M. Som. Klintin i Alsh. 1753 —71.
6. Gudm. Spegel i Korsberga —1640.	14. M. And. Unge i Korsb. 1771 —96.
7. Bar. Mowius i Alsh. —1672.	15. M. M. Klintin i Korsb. 1798 —1812.
8. M. Joh. Dryander i Alsh. —1681.	16. D. Joh. Ståhl i Ekfjö 1813—.

*) Den delen som hör till Jönköp. län.
Ny Smål. Best. 3 D.

Östra Härad hörde ännu 1544 $\frac{29}{7}$ fortfarande till Linköping. stift, då Cl. Gwit här visiterade, men djefnepengarne hade då någon tid gått till Werio schola. De lades likväl f. å. $\frac{30}{11}$ åter till Linköping. schola. 1555 förklarades hela Jönköp. län utgöra ett nytt Jönköpings stift. Efter Ordinariens Anders Torfelssons död 1587, om ej strax wid Nic. Stephani utnämning till Biskop i de Lio häraderna, som blifwit ett Werio stift 1583, synes Östra lagts till det stiftet. Se Lhyfel. 2: 251, 257, 361, 404.

2 §. Hwetlanda pastorat. a)

1. Hwetlanda socken. b)

Skattehemman:		$\frac{1}{4}$ Torfilstorp.
m:tl.		$\frac{13}{4}$ Långberga g).
1	Alarp.	1 Långhult.
$\frac{1}{8}$	Baggamåla posthem.	$\frac{1}{2}$ Upplanda.
$\frac{3}{4}$	Bjefstad.	$\frac{1}{4}$ Wermunderyd.
1	Dalsheda.	$\frac{32}{2}$
$\frac{3}{4}$	Dagsås.	
$\frac{1}{4}$	Delleryd, St. Kl.	
2	Eckerda, Spola, Uppebyn bb).	Kronohemman:
$\frac{1}{2}$	Ekenäs M.	$\frac{3}{4}$ Grifshelter.
1	Fageräng.	$\frac{3}{4}$ Helmesberg, Sergeantbof. h).
$\frac{11}{4}$	Fiskefall, St. Kl.	1 Hwetlanda, Thomas med Kulla i).
$\frac{1}{2}$	Flugeby.	1 Hyndarp, f. d. Dwartermäst. bof.
$\frac{1}{2}$	Föreba c).	$\frac{1}{10}$ Silferyd.
4	Gettinge.	$\frac{1}{2}$ Upplanda Åg:d.
$\frac{1}{4}$	Gäddemåla.	1 — Hane:g:d.
1	Gult.	$\frac{1}{2}$ — Krono.
$\frac{1}{4}$	Gulu d).	$\frac{3}{4}$ — Mellan.
1	Hwetlanda Gg:g:d.	$\frac{1}{2}$ — Skatte *).
—	— Apothek e).	1 Kettilstorp, Past. bof. k).
—	— Postkontor f).	$\frac{1}{4}$ Torget, Kiste, Com:st bof.
$\frac{1}{2}$	— Kl., M. N. Post.	$\frac{8}{10}$
1	Höryd.	Frälsehemman:
$\frac{1}{2}$	Kopparp.	$\frac{1}{2}$ Arfwidstorp.
$\frac{1}{2}$	Krasfaberg.	$\frac{1}{2}$ Eckerda.
1	— Stora.	1 Ekenäs.
1	Könneberg.	$\frac{11}{2}$ Flugeby kk).
$\frac{1}{8}$	Mogerde.	2 Föreba.
1	Månstorp.	$\frac{1}{4}$ Hallamåla.
$\frac{11}{4}$	Måggbråsa, St. Kl.	$\frac{1}{2}$ Hwetlanda.
$\frac{1}{4}$	Solkarp.	$\frac{1}{4}$ Hännaryd.
2	Tellerda N. S. g).	$\frac{1}{4}$ Lambotorp.
$\frac{1}{2}$	Torget, Brunns, Mälare.	$\frac{1}{4}$ Lättebo.

*) Detta, enl. Häradskrifwarens Fordebefskudrag. Enligt Pastors-Embetsets uppgift är Upplanda, skattehemmanet inberäknadt, blott: $\frac{2}{4}$ Majorsbof. wid Smål. Gufs. Negte, $\frac{1}{2}$ Kronolänsm. bof. och 1 m:tl enst. egendom.

1	Näsja l).	$1\frac{1}{3}$	Sälleryd, St. U.
1	Berstorp.	3	Långerda g).
$\frac{1}{2}$	Ryd.	$16\frac{1}{4}$	
$\frac{1}{4}$	Sjöarp.	$56\frac{13}{16}$	
1	Steg.		

a) Consist. 2 kl. 2 afb. b) Utgör ensamt pastoratet. $2\frac{1}{2}$ m. långt, $\frac{1}{2}$ m. bredt. Namnet skrifves Svvetlanda 1290—1301. bb) J Eskerda sammanvigde en till prest förklädd bonddräng en brud, som fogdebottren Ingla klädt, med en dräng 1680. Wallqw. Handb. p. 156. c) På Kringemad wid F—a har ett fältslag, enl. sägen, stått. Wapen-reliker ha funnits. d) **Hulu Blåsgom** (*Dracocephalum Ruyschiana*) angifves såsom här werande och här-efter benämnd. En egare, dotterson, om jag rätt minnes, af en Superintendent Fahnehjelm i Carlskrona, kände denna rara wert och hade länge alla år "slagit fina ängar", då han 1815 försäkrade mig, att den numera icke werer i Hulu. Men gårdar med namnet Hulu ligga i Näsbyhults, Krårhults m. fl. snar. På **Sulestätt** i Sw—a är ett kyrkantigt rör, som säges ha varit kyrka i fornda dagar. Deromkring äro flera runstenar. e) Apoteket anslades år 1824. f) Detta postcontor blef inrättadt omkr. år 1809. 1815 war C. Forsberg, 1840 G. P. Hallbin postförwältare. g) Af Tellerda stomen 1 h. har Pastor blott skatterätten. Om 2 rusthåll Tellerda och Långerda och den till Tell. 1668 förlänte utjorden, såsom anslagen Befallningsm. L. Kiellman, se R. Carls bref 1693, n. 436 i T. VIII. af Arch. Smol. "Långerda herregård" har i sebnare tider tillhört Gen. Majoren Stjerngranat; men äges numera af Näsbyfören C. G. Hellman. h) Wid Smål. Husf. Reg.te; genom trycksel **Holmstorp** i Sm. Vestr. och Tuneld. i) Det förra Bukarebof. lär nu indragits till kronan. k) Ligger $\frac{1}{4}$ m. fr. kyrkan. Gj här på egorne utan på Ketillsås nära kk) Flugeby förlägges Ketill Runstes förtrollade slott, som tros ännu stå qwar, ehuru ej synligt för den som söker att upptäcka det. Deremot kan en annan oförmödat få se det, om han oförwarandes kommit inom porten. Här wisa sig då stora hus och trädgårdar mellan dem och sköna frukter på träden. Man får äta deraf, men kommer ej utom trollringen, förrän man laggt ifrån sig allt som man der tagit. 1690 kom så bonden Sven Månsson i Gettinge inom den af Ketill förtrollade borgen, enl. hwad Besm. Joh. Larsson i Hultaby förfätrat Rudebeck. K. Runste kände de äldre runorna, som woro måftigare än Odens — ett minne af samma art som Eddasången "Wasthrubner" förwarat. Se Minnes-Sånger ur Wärend, 4de Sängen: Odens Wandringar, p. 9—12. l) Köptes af Jac. Dela-Gardie, Riksmarsken, räntande då afsträdsprg 11 öre, städjepgr 8 öre, fodernötsprg 16 öre, smör $1\frac{1}{2}$ p:b, dagsw. 6, årl. hästar 8, kungshästar 4. Vortbyttes 1631 till G. Lewenhaupt. Här nära ligger Hultaby slott. Se Näsby sn.

Swetlanda har länge ansetts såsom qwarleswån af den i sägen och wår okritiska historia upptagna staden **Vitala**. Man har här funnit stenläggning wid "Torget", stenlaggda gator på flera ställen, "då man litet jöker i jorden", källrar m. m. $\frac{1}{8}$ bels mil från Torget går Emmån mot Östersjön, dit upp Wikingar, som woro hemma i orten kunde segla, under det främmande, som fingo motstånd, ej kunde af hämb eller winningslystnad förfölja dem. Den tid Lagan och Nisfan kunde bortsköla matjorden så högt upp åt fullarne, kan wäl Emmån ha varit segelbar *) och en Njudungens handelshamn här varit, möjligen med sin "civitas" wid **Hultaby**, dit man då bör funnat ro härifrån. Men sammanhanget med **Viter** och **Betala** het är blott en nyare förslagsmening, lika grundlös, som förmodan att **Vitalis** eller **Fetaliebröderne** skulle här med ha någon gemenskap. Kanste är det närvarande namnet för anlätet deraf, att **hwete** här först sätts. Hertig Bengt stref som Bisk. i Linköping ett bref till invån. i Njudungen och Östbo, datum **hwetelandum** 1209. Rector Ecclesie Sweteland **Clavus** gaf 1293 fina in **Swetelandum** köpta gårdar $\frac{1}{2}$ till Biskopsbordet, $\frac{1}{2}$ till Domkyrkan i Linköping. 1352 bewittnade Bisk. Lars i Linköping Hert. Bengts testamente, hwaraf man finner att Hertigen egt en **curia** in **Swetelandum**. Märkligt, att **Sw.** har främsta rummet i Jordboken. Mythen, den i poesi med Östlands wadkraste sägner täflande mythen om Ketill Runstes flott i Ketillstorp, är anförd häröfwan. Märknadsplats har här varit af ålder.

Landet, skrifwer Hisinger, från Lannåskede till **Sw.** blifwer allt mera flakt, med granit af flera förändringar. Från **Sw.** mot **Bergheda** möter grå och rödspräcklig granit i skarpa hopträngda berg. Jordmånen består mest af mulljord, blandad med lera. Emmån kommer ur **Näswellsjön**, **Tjurken**, **Hellinge** och **Hultaby** sjöar, (den sednare stöter intill **Sw.**), har här krästor och muslor, hvari ej sällan äfwa perlor funnits **). Hon kallas här **Oy**—ån. Thesium alpinum weter ymnigt wid Emmån nära **Torget**. Jordmånen är något sandmylla, men mest djup klapperblandad swartmylla, ej sällan beswärad af alffyra, enl. en sednare uppgift.

Runskriften har här synnerligen blomstrat. 1797 inlades två oafritade runstenar i den nya kyrkan längre ned. En anmärktes af mig 1815 i en tornslugg wid uppgången till ringklockorne. Genom **Fält-Prosten J. Karlsson** eller **Major Ennes** sändes en afritning till **Profess. Sjöborg**, som anförde den i **Samll. 3 D. p. 118**, aftecknad pl. 58, fig. 188. Wlef sedan aftagen af **Liljegren**, derpå af **Wallman**. Bättre än min, som af **Sjöborg** meddelts, är **Liljegrens** läsart i n. 1220 i R. U. . . . **ka: sati: stiu: pana: ac:**

*) Äfwen Emmån synes ha bortskölt matjorden på socknens lågländta andel, som är wida mindre bördig än den högländtare.

***) En rik bondslägt ansåg 1815 ha förwärfwat sin rikedom genom att sälja äfwa perlor.

Gumunt: bur: upur. På n. 1216 i R. U. läser Lilj.: **Katill**
 X **risti** X **sten** X **efter sin bropur: nah** **har stens sun.** Fol-
 ket wet att stenen är rest "öfwer Ketill Runse*)." Namnet **Nah-**
har påminner om "**Nahar Balos**" hos Tacitus. Den säges ha
 stått der kyrkan byggdes, således wäl öfwer den graf, som öppnades
 1673, der ett jättefkelett uppgräfsdes, som ännu 1815 låg i Svve-
 landa sacristia. "Jätten **Skinnskarpe** hade hängt sig öfwer en,
 som ofredat desja ben," hvarsföre de ej gernä widrördes af flera än
 flockaren. De lågo 5½ aln. djupt under gamla kyrkmuren. Huf-
 wudstälten war nära 1 tum tjock, 8 tum i diameter från nacken till
 pannan samt 6 tum twersöfwer, lårbenet 3 qv. 4½ tum, under-
 benet 3 qv. 4 tum, enl. D. Lilas uppmätning 1757 (Arch. Smol.
 1 B.), öfwerensstämmande med den mätning jag verkställde 1815.
 Här har tydligen varit en person, som lik Cananeerne funnat af
 sina gramnar anses för **Jätte**. (Om Joter-ättlingar wid Gultaby,
 se Inledn. p. 154, 155. Att **Nahar** är ett phoen. ord, se Inledn.
 p. 520). På n. 1216 i Lilj. R. U. läses (Baut. n. 1016):
uf ristil . stin: astir . . . atar han bu Gup . gin . . .
sielim komi. R. 1217 i Lilj. R. U. (n. 1017 i Bautil) är lik-
 som de 3 förut anförda inlaggda i kyrkmuren. R. 1221 i Lilj. R.
 U. (Bautil n. 1014) står wid Torget. Der läses: **Animun: fati:**
stin: hanfi: estid: Heru: sapur sin: bruhr: sina: hurbun:
auf: afas. En **Hera** (Herre) nämnes på Langsedgahall i Sand-
 sjö (Njundingen). Arinworpr war dennes sonson. 3 Långerd
 källgård står n. 1223 i Lilj. R. U. der det läses: **Osbaka let . .**
a: kubl iftdi Sapur: stinb sun sin. Wi finna här att wår tids
styh fordom hetat **stinb**, som närmast öfwerenskommer med **Agš.**
steopild = oogavos, af **stapan** (Allm. stinfan) beröfwa någon
 något. **Stiuffader** är således: de faderlöfas, de faderberöfwades fa-
 der. R. 1222 i R. U. ligger som bro öfwan **Runstensbäck** ej långt
 från den nämnde "fyrförinen" nära ⅛ m. s. om Gulu. Der
 läses: **Wikutr: resti: stin: hanfi: estid — Kirfast: beopur: . .**
sina: kup hia . . e. (Geirfast = spjutfast). R. 1020 i Bau-
 til kan nu ej uppspanas.

Svvetlandas med minnesmärken öfwersädda nejd är astagen i
 Sv. Ant. & Hodierna sista pl. öf. Småland. Der ses 3 runstenar
 aftagna, Ketills och Arimuns, ehuru der läses, såsom jag och sin-
 ner i min egen afteckning: **Arinfast**; men tror mer på Liljegrens
 läsart. A en här anford sien hade man läst: **Wjur satte sten**
åt Starkben, hvars hjäl Gud hjelpe. En sten har hjälmpryd-
 nad och 2 stölar med kors, trol. wård åt en katholsk curatus. Här
 är Torgets stensatta plats utmärkt, liksom "förborgen." **Sunne-**

*) Annars utwisas Ketill Runses graf nära Kinnelulle på kapellbacken. Det
 monumentet, som ses i Sv. Ant. & hod. T. III., är wäl upprest af Graf
 W. G. DelaGardie, om ej af Gör. Poste (1595).

hallar äro och utmärfta och ha äfwen här sin "Kackasten" i grannskapet. Jfr Sjöb. Samll. 3 D. p. 27. I Byestad skog fanns 1790 den i Sjöb. Samll. 3 D. pl. 8 fig. 29 afritade delen af en "kopparrurna" bland brända ben och aska, trol. fanten af en stölbuckla, der flera christna kors synas utwisa, att den wäl tillhört en kristen, förrän den forbades i en bränd hednings hög. En lerurna fanns derjemte. Sjöb. Samll. 2 D. p. 124, 3 D. p. 145. Äfwen ett wäl arbetadt "metall-urnlock" fanns 1815 nära Torget i en låg hög. I Nord. fornl. IX. X. h. LXX. yttras, att ej owanliga "stenläggningar i rader" torde gifwit anledning till påståendet att i Hwetlanda varit en stad. Johan på Torget, Brungården, framställde dock ej de der anträffade stensättningarne såsom i rader lagga stenar, utan i större bredd nedsatta. Se Sjöb. Samll. I. 2. f. 121. pl. 19. 20. Swid. G. munita p. 96.

Kyrkan byggdes intill det gamla tornet (32 aln. högt, med 23 aln. lyfta, byggdt 1724) 1797—1800, inwigdes 1803; är utw. 60 aln. i längd, 30 i bredd; med 11 alnars hög mur. Målades 1815. Den berömda Altartafeln af Profess. Sandberg föreställer Frälsarens bön i Örtagården, skänkt 1717 af Riksdm. And. Sandsten i Gult. Predikstolen, hwit med förgyllning, gafs s. å. af Rikshållaren Magu. Swensson i Göttinge. Den store Dopunten begagnas ej mer. Ett röfelsekar är och qwar från medeltiden. 1800 nedslog åskan i tornet och strålen inbröt i kyrkan, men utan större skador. Orgverket är af 1827. Klockverfarna ses i Samll. till N. Sm. Best. En K. Erik uppgifwes begrawen under gamla kyrkans chor. Sw. kyrka ligger 8 m. fr. Werid, 8½ fr. Jönköp.

Kyrkoherdelängd:

1. Clauns, Rector Eccl. Hwetland 1293; gaf afstigejord i Sw. till Jönköp. Sw. Dipl. n. 1094.
2. Laurentius i Myresjö fick Hwetlanda 1523. St. Sams. h. XVII: 174.
3. Johannes.
4. Birgerus 1544.
5. Nils Jonasson war g. m. Christina Pedersdottr, en syster till Superint. J. P. Ungius i Kalmar.
6. Nic. Theodori tog enkan. Subscr. 1593; item obligationen i Ulf. 1594 ½, jemte (sonen?) Nicolaus Nicolai, Studiosus, Pastorum vice. Hufstrun dog 1609. Se Bist. P. Jona af Fred. öf. henne. Sthm 1609.
7. Petr. Nicolai.
8. Birgerus Jona Cimini war här wäl. 1644 (möjl. denamme, som i Smål. Best. kallad Birg. Larss.) Se en L. P. Wisii dedic.
9. Magnus Johannis Kellander 1649 771. Riksdm. 1649, 54. G. m. Hr Birgerii enka Cath. Petri Krefselia. Deras son Joh. K. St. i U. 1668, sedan Drott. Christinas Casbin. Sefr. blef Antl. Cardinal i Rom*). Brodern M. Pet. K. St. i L. 1675, i U. 1678, Mgr 82. Math. Lect. i Götob. Nst. Prost och Rh. i Lumbby af Götob. Nst. förföt anbudet af Cardinalens stora arf för en af sina sönar, om den fått uppföras i Kath. läran. Peters son Nils blef Borgmäst. i Jönköp. Riksdm. 1741, 51, 60. Hans söner Nils

*) Cardinalskapet är dock blott ett "rykte". Anteckningen om Joh. K. fr. Hwetlanda i Ulf. Nat. Alb. är: J. K. St. i Ulf. 1668; A Secretis Reginae Chr., quam e regno profectam prosecutus est. A vera ad papist. religionem defecit. Postea, ut credunt, Cardinalis Romae.

- och Swen ablades 1772 med namn **Mannerstang** (n. 2082); N. blef **Dwerve**, Sw. Kapf. och Commendant på Warberg. Se n. 531 i Arch. Smol. Tom IX.
10. **And. Erici Herlin** 1672†90. Född i Härlöf. Fabr. prest. Förut Cons. Not. i Wr. Prost 86. G. m. 1) **Christina Krof**, Bist. Krofs dtr; 2) **Maria Dom**. Egde Baazii Invent. Eccl. 1664.
11. **Gunnar L. Heurtin** 1692†98. Se **Sunnerbo**, Berga sn. St. i Klostet 1671. Resp. 73 und. J. Grapius. Prest 75, Rect. Sch. i Wr. 77. Gfster Herlins bdd röftrade för. i Sw. dels på en Mager Florans, Herlins någ. Pray. Communit. i Lund, dels på sin Capellan. Consiist förklarade Bl. för ung och Capellan för enfaldig; tillsatte dertföre Rect. Sch. G. Förf. wägrade honom mottaga. Cons. annälte ärendet hos R. N: som förklarade att det skulle försaras efter kyrklagen, hwarpå Cons. gaf H. fullmakt. Wallqw. Handb. 311. G. m. 1) **Maria**, Domprost Bephyrintii dtr; 2) **Anna**, Kh. Siggenii dtr i Agunnaryd.
12. **M. Jonas E. Gedahl** 1700—07. Fabr. Insp. Sw. Månson i Göttinge. Resp. und. Tälpo för M:tia part. Logica J. Gezellii; und. P. Hahn de Cometis 1695; und. D. Lund de Paradiso 97. G. m. Brita Kjellman, således swäger med en Leijonabder och en Ehrenreuter.
13. **Jfr. And. Warkenius** 1708—30. Fabr. Com:st. i Warkeryd. F. 1655. St. i U. 74. Com:st. i Näsffö. G. m. **Justina Ulmstadi**.
14. **Sw. Blidberg** 1731—46. Förf. röftrade ej på någondera af de 3 föreslagne, enhälligt begärande Bl. R. N:t biföll. Wallqw. 283 f. Riksdm. 1738. Resp. wid prstm. 35. Pred. wid prstm. 44. G. m. **Elfa Mansquer**. Dhw. henne är Clem. Helins lifspred. tryckt. **Warkenii fästmo N. B. Uge** fick ett nådår. R. Wr. $\frac{9}{4}$ 48.
15. **Pet. Tholander** 1747†81. Fabr. Abr. Andersson. Resp. i prstm. 46. Hade sönar: **Anders**, **Abrah.**, **Gabr.**, **Johannes** och **Pet. Wilhelm** *). G. m. 1) **Ul. Chr. Unnerus** fr. Genna, 2) **Ståhl** fr. Hafarv. En af sönerne blef som prest affatt för insbrottsföld och led sedan straff. Se R. Götha HofR. Utfl. $\frac{19}{8}$ 1790 i T. XIII. af Dom-Cap. Archiv. En son af den olycklige war fattighjon 1815 **).
16. **M. Magn. Klinton** 1782—97. Se **Korsberga** Khlängd.
17. **Sw. Florén** 1797†1809.
18. **Pehr Alex. Thalin** 1810†44. G. m. 1) **Chr. Rödning**, 2) **N. S. Colliander**. Son **M. Olof Coll. Sch.** i Bönföp. Döttrar **N. Chr. g. m. Com:st. J. G. Boring**. **Maria Soph.** 3 febnare gifst inga barn.
19. **M. Joh. Ewensson** 1845—. Comst. i Gärdbby 27. Kh. i Björkö 34. Pred. wid prstm. 36. Prost 43. Har inlaggt förtjenst både wid **Gärdesby** och **Björkö** kyrkbyggnad. (Wr. St. Tidn. 1838 n. 4 Bihang).

Comministrar:

1. **Carolus Nicolai**. Subscr. 1593.
2. **Ingemar** Aro:st. **Stumpzoelius**

*) **P. W. Th.** f. 1770. St. i L. 1791, i U. 93, 94. G. D. wid Riks- Arch. Gjorde lärda resor till Tyskland och Paris, derunder Ngr i Göttingen. Solmäst. wid Ulriksdal 1806. Hornjotter i Östfista el. Iduna-förbundet, "Th-r" i Iduna; utmärkt Antiquarius. (Iduna XI: 20. 42). Utalade förf. den öfvertygelse om Svealand, söfom en yngre kolonisering fr. S. Sverige, hwilken numera är Geijers. † 1815. På hans graf är en bautaften rest å Solna kyrkogård. Se Sw. Litt. Tidn. 1816 n. 18. Bihang n. 7. Sw. Witterh. Hist. af H. föld—Söndén p. 538. Adlerbeth och Liljegen uppburu hans förtjenster högt. Hans enkilda anspråkslöshet och goda hjerta hade wunnit honom warmt tillgifna wänner.

***) Kort efter blef en "Prestman Magister Carl Strömbom" allmänneligen efterlyst, som, hörande till Skara fiskt, rymt i swart peruk efter en indrettsföld.

- St. i L. 1670. Com:st. här om-
fring 1680. † 1710. "För ensal-
dig att bli R:herde."
3. Petr. Mich:is Ingrell. St. i L.
1695. Kom härifr. till Lidhult 1723.
Eller och war en "Herr." Ingrell
Com:st. i Hwetl.
4. Harald Lundman.
5. Herm. Streling 1732†75. O. m.
Chr. Osander fr. Hallaryd.
6. Zw. Florén 1776—97. Se Khl.
7. Ol. Koronins 1798—1810. Se
Capell. ser. i Råfwelshö.
8. Pet. Nylander 1810—15. Se Ca-
pell. ser. i W. Thorsås.
9. N. G. F. Ekwarhet 1815—24.
Se Capell. ser. i Grenna.
10. J. P. Collén 1825—†41.
11. J. G. Boring 1842—. F. 1804
^{5/10} Fad. Kapten. St. i L. 24.
Prst 27. Com:st. i Hjortberga 37.

En sägen förwaras inom Stålhammarska släkten, att K:h. i
Hwetlanda någon gång haft Verheda och Näsby som Annerer,
men att, då Hr Stålhammar på Hulswik i Korsberga sin, wid
ett Kungens (man säger Carl XI:s) besök inbjudit ortens prestes
och ståndspersoner, Prostinnan fr. Hwetlanda kommit alltför rift
utstörd. Kungen i harmen häröfwer, dömde mannens inkomster
wara för stora och gjorde Capellanen i Verheda till sjelfständig
Kyrkoherde.

3 §. Björkö pastorat. a)

2. Björkö socken. (Moderförsamling). b)

Stattehemman:	
m:t:l.	
1	Aggarv c).
1 1/2	Björkeryd, N. S. d).
1 1/4	Björkö, Skatte, Klokkare.
1	Boba D. B.
1/2	Gunnaryd.
1/2	Gripe.
1	Holmen, Säteri dd).
1	Källeryd.
1	Hyneseshult.
1/3	Mottelkull.
1/4	Dwarnabof.
1/2	Dwill.
1	Ryd.
1	Sjöeryd Skatte.
1	Skårsboba.
1	Sonarp N.
1	Styggestorp.
1	Sälleryd.
1/4	Lufweryd Kro. n.
15 3/4	

1/2	Ånga.
1	Björkö prästg.
2	

Frälsehemman:

1/4	Applastog.
1 1/4	Björkö.
1	Djuswanäs.
1/6	Laggaretorp c).
1/4	Lycke.
1/8	Råfwelshö.
1/4	Sickelsås.
1/2	Sjuhult, fallas nu Christine's Lund.
1/2	Sonarp S.
1	Tjunnaryd.
1/2	Lufweryd.
1/2	Fällemad.
1 1/2	Növdjenäs Säteri f).
1	Sjöeryd d:o g).
1	Hårbanäs d:o h).
1	Sjö d:o i).

Kronohemman:	
1/3	Gdderyd (ej Udderyd) } Serg.
1/4	Hjäderhult. } bof.
	10 1/2
	28 3/4

Till kyrksocknen tillkommer "Björkö Skate" i S. Wedbo (3078 tunland), Norra delen af s:n:

1	Bodassjöle.	1	Mörteryd.
$\frac{1}{4}$	Drömmeshult.	1	Nömme k).
$\frac{1}{2}$	Hesterfog.	$\frac{1}{2}$	Torp.
1	Katteryd N. S.	$\frac{1}{4}$	Wif.
		$\frac{5\frac{1}{2}}{2}$	*)

a) Consiſt. 2 kl. 2 afdeln. b) Bj. s:n är $1\frac{1}{2}$ m. lång, 1 m. bred, gränſar ej till Mellby, men till Norra Solberga (i S. Wedbo) och Höreda i N., t. Hwetlanda i S., t. Näsby och Näſwellsjö i S., t. Sandſjö och Näsſjö i W. c) Här bodde länge en bondslägt, widt utgrenad i s:n, som kallade ſig Trolle och ansågs härſtamma af den adl. Trolleätten. De 2 ſiſte af manl. kön ha utſlyttat ſedan 1837. På en gammal ſana i kyrkan läſes i gullboſtåfwer: Hans Kongel. May:z wår allernådigtſt Troman och wåibefältat Leutnant öfſſer ett companige Smålands Cavallerij, ehrboren och manhaftigh ſalig hos Gudh P. Jacobsſon (Björneram?) til Aggarp är affomnat d. 25 Dec. a. 1658. d) På Björkeryds egor finnas 10 ſmårre ſtenkretſar, dels af 7, dels af 9 ſtenar, 2 ſotanglar, den ſtörſta nämnd i Sjöb. Samll. 2 L. p. 151; ett rectangelrör med ſtörre hörnſtenar; ett mindre dylikt ſamt 11 runda ſmårre ſtenrör. Enl. uppgift af C. G. Lagergren 1813. Se widare Sjöbl. Samll. 1 L. p. 66. 2 L. p. 91. 113. 119 r. 18. 120 r. 30. 128 r. 15. 179, r. 19. Verells Hålands Hiſt. företal af Sjöb. 2 D. p. XIII, der Sj. hänför på lös giſning ådbren till omfr. 1161. dd) Egdes 1741 af Carl Guſt. Hårdh. Se Björkö mindre flocka. e) Här är en widſträckt utſigt från en betyblig landthöjd. f) Är bildadt af Rödjenäs 1, och Skuru $\frac{1}{2}$. Skuru egdes för af adl. ſläkten Nääf. Rödjenäs egdes af Chr. Sjöblad 1621, ſedan Chphr Ribbing. Så Lars Jacobsſon Björneram 1636, Wehr Larsf. Bj—m 1674. Sedan blef N. ett Mörnerſt gods. Frih. Guſt. Mörner till Luna, f. 1673 † 1734, Kapten wid Pultawaſlaget, nämnes förſt; N—s innehades af beſ. enka Frih:na v. Drenteln till 1758; ſedan af ſonen Hofjägmſt. Bar. C. G. Mörner g. m. N. F. Duſe. Här föddes beſ. ras ſöner Riſſſtåthåll. Gref Carl Carlſf. Mörner 1755 och Wiſſ. Frih. Ludw. Mörner 1764. N—s köptes 1799 af den förre från modrent. Sålbes 1807 till Gener. Jf. L. Silhwersparre. 1819 till Öſt. Gref Guſt. Grenſwård; 1827 till Öfl. D. M. Drake; 1837 till Löjtn. C. J. Fr. Schmitterlöw. N—s ligger wid ſjön St. Nömmen med wackra åbyggnader. g) Ligger öf wid St. Nömmen, egdes i 17:de ſell. af 1. Knut Krabbesſon, 2. Gdr. Patfull, 3. Kap. Sam. Duſe f. 1624, † 72, 4. Kap. Chr. Sam. Duſe f. 1656, 5. Löjtn. Fr. Duſe, f. 1694, † 1751, 6. Bar. C. G. Mör-

*) Ha aldrig förmedlats. Sål. ej 11, ſåſom det uppgifs i Smål. Beſkr.

ner, mågen. Sedan har Sj. varit förenadt med R—s. h) Är beläget på en medelst en gräfd kanal fringsluten ubbe i St. Nömmen. Egare: 1. Hans Leonh. Drake Löjtn. wid 1770. 2. Enskan efter Frih. C. G. Mörner, M. F. Duse. 3. Hennes äldsta son Bar. Gust. Fredr. Mörner, Kapt. död ogift 1814. 3. Kapt. Baumgardten. 4. En Bonde. 5. Hufd. Joh. Broman. 6. Dennes måg Löjtn. Carl Broberg. i) Har gemensam egare med G—s. k) Wid Nömme i beteshagen är en från längre tid tillbaka ädeliggande koppargrufwa, som äfwen lär innehålla guldmalm; muttsedel erhöles d. 6 Dec. 1845 af Borgmäst. Rubin i Lindesberg. Wid samma Nömme står n. 1214 i Lilj. N. U. **RufNa: rispi: stin: pansä: aftiN: suni: sina: Sin: ank: purstin: Turika: fupan: fapura: ank: at: Sam: RubiN: at: Siu.** Folket i orten kan ej läsa runorne, men uppger att der står:

Här ligger Ruwa i Rufsån med alla sina män.

Den ene hette Ruc, den andre hette Swen

Den tredje hette Thorsten;

med någon werling. Se Lilj. Runlära p. 86 och 87. Rufsån 1 h. h. ligger i Höreda sen här nära. Om Jätten Rufeke berättas, att han i sitt härband kastat en stor sten, som är i Nömmes fohage, mot Råpswellsjö kyrkas döpte kloster.

Björkö strefvs Bjureke 1300, (n. 1761) och Bjærkyrdh (?) 1307 (n. 1534 i Sw. Dipl.). Annu 1680 stref R. Carl XI: Bjureke. Enl. wår tanke är "Bjuresis" el. Bjureke, hwilket utmärkes, såsom beläget högt i Norr, uti ingresfen till Smål. Lagen, detta Bjureke, n. w. Björkö. Jordmänen är sand- mull- och klapperstens jord; äfwen som mjell. Sjön Stora Nömmen är 1 m. lång, $\frac{3}{4}$ m. bred. Folket uppger med en wanlig hyperbol holmars och döars antal till 365. Rödjenäs och Hårdanäs ligga på hwar sin sida, $\frac{1}{4}$ m. fr. hwarandra. En liten bäck förenar St. och Villa Nömmen. I Stornömmen är stor äl och "storfil" wägar ända till 4 stälp. stycket. Braxen finnes ej i dessa sjöar. Skärfwen och Bodasjö märkas ock. Marken är jenn och mrager, med 2 stora mossar, mycken mabäng, fur- och gransfogar, der Linnæa borealis werer i mängd; intet skoglöft hemman. Om springstätt wet ingen tala, dialecten är östgötisk (man säger swart, hwit, sten, men foa för foen, fönstera för fenstren); stugor med löst mins ingen. Lysning sker oftast i ny. Orion kallas Trigge och Triggers rock. Folket är härdigt, barn så wanligen alltid lära något handwerk, sliktan inöfwas t. ex. som notbinbersta, gössen lär snidra, ofta ock sy kläder eller skor, utan att derföre bestämmas till "Embetsman." Man ålskar snuggbet; tiggaren sjelf är ej gerna trafig. Begäret att bilda sig efter bildade, går nära intill fäsfanga.

De gamla bokträden äro uthuggna, men en liten yngre bokskog wårdas i Linhugget. Man har grävt i de små ättehögarne

wid Björkö kyrka, liksom wid Römme 1820—22 och funnit pilar, jernknifvar, spännen, lerkrufor med brända ben uti; numera synas inga ättehögar till wid prestgården. Runstenen n. 1024 i Bautil, som säges stå i Björkö sn wid Glömsjö bro, står l. c. i Näfwellsjö sn, jemte en annan i Bautil ej nämnd runsten. N. 1025 i Bautil, som säges stå i Björkö sn på Skepperstads egor, finnes i Westra härads, Skepperstads sn, Solfaryds qvarn wid Skrifstens wad. N. 1026 i Bautil, som säges stå i Björkö sn, Holtöby gårde, har stått i Holtöby, Allsheda sn; men är nu sönderslagen. N. 394 i Arch. Smol. L. VIII utgör ett K. Carl XI:s bref för samtl. Allmogem i Byrke, att få under prestig. behålla 2 torp, Stammes ryd och Spinkeboda, som Kungar före laggt derunder, 1680¹⁰/₇. 1840 funnos här 88 bönder på egna hem., 36 på andras, 28 Jordtorpare.

Kyrkans grundwal lades d. 1 Maj 1843 på ny plan Ö. om wägen, der gamla kyrkan låg W. om wägen. Den nya af sten är 63 aln. lång, med Chor och torn, 30 aln. bred. Belägen 7³/₄ m. fr. Werid, 6¹/₈ fr. Jöntöp.. 1³/₄ (ej 1¹/₂) fr. Ekessjö. 3 ringmuren wid kyrkan är runstenen n. 1213 i Kilj. R. U. insatt. Der läses: — — un: Kupfastr: seti: stin: af(ter). . il fapu. sin. Soifut. Kup. puir. . . . . Sven Ingemansson Kjungh har lemnat Gahm den afskrift af Ghfd. i Östra Nils Sjöblads dom ¹⁰/₁₆₀₀, ang. Byrkeby bolsys och prestgårds råmärken, som utgör n. 341 i Arch. Smol. n. VIII. Orig. fins i Björkö kyrka. Friherrl. Mörnerfka grafwen står der gamla kyrkan stod. Den underhålles af kyrkan för gåfwan af en silfverkanna (78 lod) af Justit. Råd Lindstedt, som der också hwilar. En silfwerdoppsål är gifwen af Riks Ståth. Gr. G. Mörner.

Kyrkoherdar:

1. Boö, praepos. de Bierkyddnum 1307 (n. 1534 i Sw. Dipl.)?
2. Canutus, som fr. Hlshby.
3. Petr. Biel.
4. Michael Erici i Byrke 1587. Riks dagm. 1590. "Restaurata est ecclesia hæc per Mich. Erici," stod öf. Choret i Ö. kyrkan.
5. Nicol. Nicolai. Subscr. 1593. "Præsidio partimque sussragio Nicolai Nic. hujus eccl. past. fundatum est Sacrarium," stod öf. Sacristibörren. Blef 1605 transporterad till Näfwellsjö för lägersmål. I Dombrefwet af 1600 står: "Kom för rätten samptl. äbberna tillika med wördigh kirkhoferde Druth i Byrkeby." Säkterligen här Drigbrefwet: deruthi.
6. Paapinius, som fr. "Frylöf" (Fryelob).
7. Andreas 1607.
8. Olaus Laurentii 1643.
9. Joh. Berlin 1657+75. F. 1612. Son af Ericus Joh. i Herlöf. Brodren war i Hwetlanda. Joh. Herlins son Eric H. f. 1659. Mgr i Ups. Hospredik. 1691. Rese utr. 1699—1703. Rh. i Kågeröd, Lunds stift 1698. † 1723. Enfan g. m. Nyttmst. Cast. Rönnow.
10. N. Nicol. Saap. Klintin 1676—1701. F. 1620. St. i U. 53. Prst 166*. Hustrun war fr. Ups.
11. N. Joh. Klintin 1703+17. Son af n. 10. Ö. m. Cath. Lernerus.
12. N. Er. Brummerus 1718+20. War Lect. Log et Phys. in Gymn. Wiburg.
13. Joh. Myrberg 1721 † före tillträdet.
14. N. Joh. Sjöman 1722—38. Profst. Hans Diarium und. Krigståget 1704

- 09 gafs af P. J. Wickelgren till
Ber. Gymn. Bibl.
15. M. Sam. Klinton 1739—54. Son
af u 11. Drex. på prästn. 46. Kom
till Alsheda.
16. M. Sw. Ingemarsf. Hjungh 1754
†82. Medp. på prästn. 1755. Proft
76. G. m. Drelgren fr. Skärstad *).
17. Nils Swensf. Melander 1783†
1803. Skiftets Senior. Hans för-
klaring öf. runnstafwen är gifwen jemte
en i 70:de året fluren runnstaf till
Br. Bibl. af D. Wallqvist. So-
nen Corn. W. se Com:st. I. i Lannas
stede.
18. M. Wagn. Elmquist 1803†21.
I hans tid kallade Adjuncter Björkö
för Spandan. "En drifrig och ords-
ningsam pastor." (S. Sw—n.)
19. Joh. Bergholm 1822†26. Proft 25.
20. M. Salom. Holmdahl 1826†34.
21. M. Johannes Swensson 1834—
45. Se Hwetlanda Kshl.
22.

3. Näfwelssjö socken. (Anner) a).

Stattehemman.		Frälsehemman.	
m:t:l.		$\frac{1}{4}$	Häselåkra.
$\frac{1}{2}$	Böfarp, Kl.	$\frac{3}{8}$	Ahult Trolla.
$\frac{5}{6}$	— St.	$\frac{1}{2}$	— Dvarna e).
2	Glömsjö b).	$\frac{3}{4}$	Boda
$\frac{1}{2}$	Hagelsås.	$\frac{1}{2}$	Glömsjö D. h).
1	Hjertansterp.	$\frac{3}{4}$	Målen.
$\frac{1}{2}$	Häselåkra.	1	Räggsjö, Bengts, Pistolsmedsbof.
$\frac{1}{4}$	Kärr.	$\frac{3}{4}$	Ånga.
$\frac{1}{2}$	Maglarp.	$\frac{1}{2}$	Dahlstog Capellansbof. f).
1	Runneryd.	$5\frac{1}{2}$	
1	Räggsjö stomm c).		Frälsehemman.
$\frac{1}{4}$	Räfseljerd.	$\frac{1}{4}$	Mosås.
1	Rösås d).	$\frac{1}{2}$	Näfwelssjö, Klofatare.
$\frac{1}{2}$	Swenstorp.	2	— N. o. S.
$\frac{1}{2}$	Brå.	$\frac{1}{2}$	Stoarp.
$3\frac{5}{8}$	Ahult Kulla, Grifs, N.	$\frac{1}{4}$	Ahult S. e).
$\frac{3}{8}$	— Trolla.	1	Bjurwicks säteri g).
$14\frac{1}{12}$		1	Kulleberg Ladug.
	Kronohemman:	$5\frac{1}{2}$	
$\frac{1}{6}$	Böfarp, St.	$25\frac{3}{8}$ **).	

a) Till Björkö; är 1 m. lång, $\frac{1}{2}$ bred; gränsar i N. t. Björkö, i S. t. Näsby och Myresjö, i S. t. Lannastede, i W. t. Wallssjö

*) Sonen Ewen Ingemar Hjungh. F. 1757, St. i U. 75, engag. i R. Kammarcolleg. Kronfogde i Wedbo 1779. Afled med Landsejers Charact. 93. Ledam. af R. Wett. Akad. † 1828. War i sin tid en utmärkt botanist af Thunbergsska skolan. Trof. den enda Kronfogde, som varit Ledam. i Wett. Akad.

*) Till Kyrksöcken hör Staten i Westra härad: Stattehem. $\frac{1}{8}$ Ahult Kl. $\frac{2}{4}$ Brantås Kl., 1 Ingary, $\frac{1}{2}$ Lida, $\frac{1}{2}$ Nöbbeledsholm, $1\frac{1}{4}$ Nöbbeled St. Kl., $\frac{1}{2}$ Slåthult, $\frac{1}{8}$ Spegelstorp, $\frac{1}{4}$ Abbary. Kronohem.: $\frac{1}{2}$ Nöbbeled, Kammarfogd., Sergeantsbof. Frälsehem.: $\frac{1}{2}$ Näfwelssjö, $\frac{1}{4}$ Wahrhæster, 1 Brantås St., S:a $7\frac{1}{4}$. Se Sandhjö sin i Westra h. $9\frac{3}{8}$ mtl ofm.

och med staten till Sandsjö. b) Vid Glömsjö tvertöfwer en widsträckt käreång, som synes fordom varit en fortsättning af Näfwelssjön i Njudungen, stå ännu i en dubbel rad fasta ekpälmar, som på några ställen omwexla med en forntida broanläggning af stenar. Vid ett wattendrag mellan Näfwelssjön och Glömsjö finnes å W. sidan, der runstenen n. 1232 i Lilj. R. U. står, en spång, men å S. sidan, der n. 1231 i Lilj. R. U. står, är nu den gamla bron upprifsven och båtfart öppnad. Denna gamla nu obrukbara "Glömsjöbro" eger en sträckning af flera hundra famnar och har fordom mellan Näfwelssjö och Myresjö socknar erbjudit en kort och beqwäm farwäg af högt $\frac{1}{2}$ mil i st. f. den omwäg af 3 mil, man nu måste färðas. Se Sjöb. Samll. T. 3. p. 22. Lilj. Runlära p. 130. Å runstenen n. 1231 står: þurþr: ank: þur þiouru: karþu: þru: þas: eftið: Þerskulf: þapur: þiu. Å runsten n. 1232 står: þorkar × let × þiara × bro × þesa × eftið × Salka × þiu × þiu × þup × þialbi × out × þans × þel ×. Vid Nösås *) står runstenen n. 1233 i Lilj. R. U. der man läser i likadana runor: Kuntkel: sati sten: þansi: eftið: Gunnar: þapur: þiu: þiu Grupa: þalgi: lagþi: þan: i: sten: þru þrupur: þiu: a: þaklæti: i þapum. Således har den stora bron byggts till fadren Þerskulf's äminnelse af sönerne Thord och Thorbjörn, boende öster om wattendraget, samt af Thorkar, boende wester derom, till sonen Salkes äminnelse. Då en dylik byggnad blott kunde iusföras af en rik slägt, och Thord war det äldsta namnet i Bondeslägten, och dennes son war Håradshfd. i Njudung, är ej osannolikt, att wi här se ruiner af denna äfwen på swenska thronen upphöjda ättis äldsta storwerk. Och detta synes dock ha skett, då man ännu lade lifen i Steupro (Se Inledn. p. 353.) och då man war nära bekant med Englands städer, hwilket wäl mest är att wänta efter Ragnar Lodbroks colonisering på Irland 825 och intill des Ewen Estridsöns ätt besegrats i England af Normanderne 1066. Den i Bath i England **) i en stenkista begrafne war således en som blef begrafwen lifsom hebniska förfäder, ehuru detta numera ej war allmänna seden. Möjligen war denne Gunnar Nösås son, slägt med Olof Nöde, en Jungald Ill-

*) Egentligen mellan Nösås och Nöbbeled på utmarken eller mellan Östra och Westra härader; kallas Limbyresten.

***) "Söder i England, nebanför Bretland" (Wales) stupade R. Grif Lodbrya, då äfwen Arnket (ett namn med en lika rot med Kuntkel) och Geland föllo, söner af Orknoja Jarlen Torföinar, från hwilken Wätätten till Fliskult nära Näfwelssjö så säkert härstammade, att en af samma ätt i 14de sekellet blef Jarl af Orknoarne, tydligen i följd af sin börd (Englisle, son af Sune Jonsen t. Fliskult, Tio häradslagman). Efter slaget drog härens öfwerlefwa jemte Drott. Gunhild till Orknoarne. Nordboarne kände emellertid wägen förbi Winchester genom Wiltshire till Bath. Ewen Otto följde den äfwen då han i Bath emottog hyllning af fringliggande landskapet.

rådes och Ragnar Lobbros ättling, som blef Kung i en del af Skottland, och dennes frände Thorsten Röde med nyss anförda anor, som ock blef Kung öfver en del af Skottland g. m. Thurida, dtr af Einwind Austmadr, "så kallad, derföre att han kom östan af Sverige, väster om hafvet," d. å. Östersjön, således från Småland el. Ögland (Inledn. p. 255). Genom sonsonen Thorder och dennes sonson Thorder, som var den i Americanska kolonien omfr. år 1000 namnkunnige Thorsinn Karlesnis fader, är Thorsten Röde stamfader i 29:de led åt Bildhuggaren Thorwaldsen. Thorsten Rödes dotter Thorhilda var stammöder i 6:te led åt Are Grobe. Thorsten Rödes dotter Oro var stammöder i 3:dje led åt Paul Jarl till Orfenaarne, Torf Ginars sonsons son, † 1099, g. m. en dotter af Göta kungen Häkan Röde; deras son Häkan kom till K. Inges hof i Sverige, Karfarsfarfar åt Peder Gelandsöson, Jon Pedersöns till Flisshult (Vät) Fader. Flisshult och Hultaby ligger nära Glömsjö. Att Bondeätten var en gren af Vätätten, synes mycket troligt. De förde samma Vät som ättmärke. c) Pastor eger deraf blott skatterätten. d) Om runstenen derstädes, se häroswan. e) Ahults qvarn, gammalt frälse, rentade 1599 tre tor mjöl. War Söfren Kjils modernearf, som då såldes till Gref Maur. Sture för 20 dal. pgg. Sturarnes Copieb. 3: 49. f) Ligger $\frac{1}{4}$ m. fr. Näfweljsjö, $\frac{1}{8}$ fr. Björkö. Om stenhästen derstäds, se Smål. Beskr. p. 746. g) Här ha bott: 1. Ryttmst. M. Ljungfelt † 1760 i Sw. lägret i Pommern. 2. Joh. Ab. Sticht, g. m. A. M. Silfversparre † 1777. 3. Kapt. Matth. Gustorph. 4. Justitie-Råd J. Fr. Lindstedt, f. 1730, † på Röbbjenäs 1782 *). 5. Ryttmst. C. G. Bruce sålde 1793 W—f och Kulleberg till 6. Löjtn. C. G. v. Gerdtén, som 1798 sålde dessa egendomar till 7. Wönst. skrifw. J. Wettermark. A. w. egare 8. v. Kronobefm. S. J. W—f, son af 7. Här erinras man om Blekinges naturfönhet.

Näfweljsjö strefes *Nawilsho* af Bisk. Carl i Linköp. 1300 (n. 1010 i Dipl. Sw. se äfw. n. 1316. 1320). War ett eget pastorat, då det 1696 förentes med Björkö. (n. 483 i Arch. Smol.) Sjöar: Tjurken och Näfweljsjö äro sammanbundna med en liten å. Från Sandsjö till Näfweljsjön rinner den å, deri Ahulta qvarn är anlaggd. Naglarps (ej Unglarps) sjön "såges ha 2:ne bottnar." Kropp-å går härigenom från Westra härad mot Alsheda. Näfweljsjö är bördigare än Björkö, med mera löf och mindre barrskog. Om Silfebruns helfokälla wet man nu intet. Ena källan wid Lannastebe nära Näfweljsjöes bys egor kallas Näfweljsjöfälla; men ingen helfokälla är känd inom sockengränsen. Bönder på egna hemman äro 73, på andras 24, Jordtorpare 22.

*) Har testam. till past—to fattigaasja 93 R:dr 12 fl. Rgd.

Kyrkan af sten 33 aln. lång och 14 bred, stades 1760 med en 15 aln. lång tillbyggnad åt Norr. Se utförl. beskrifn. i Arch. Smol. T. XI n. 636.

A) Kyrkoherdar:

1. Nils hade 1624 varit här Rh. i 30 år.
2. Andreas, fick en debic. 1663. Kal-las Andr. Brobectius i Rogb. m. s. tet. War Rh. i 40 år.
3. Andr. Almelin. Son af n. 2. War Rh. i 20 år. En enka Margar. Almelin dog 1749, 74 år gammal, hwars far war Rh. i N-ö. 1696 förenades N-ö med B-ö. Se n. 483 i Arch. Sm.
3. Nils Melander 1753—1783. Se Rhf. i B-ö.
4. Cand. And. Lindfors 1784†1807. Sonen Prof. Dr. A. O. Lindfors i Lund. Se Minne af A. O. L. s, Lund 1843.
5. M. Ol. Koranius 1810—20. Se Rhl. i Fröderyd.
6. M. Sal. Holmdahl 1821—26. Se Rhf. i B-ö.
7. Joh. W. Lengqvist 1827—32. Se Rhl. i Bringetofsta och i Urshult.
8. Joh. Sultman 1837†43. Förut i Nye. Ljensleb. 1841. G. m. Hedw. Rosengren fr. Varkeryd. Sonen G. S. f. 1817, St. i U. 35. Prft 40. Huspred. hos Landhöfd. War. v. Kramer.
9. G. J. Lindblad 1843— Com:st. i Hinneryd 1830. G. m. G. M. Chrylander fr. Carlstorp. En son Ngr i Lund, O. S. utmärkt musicens. En son S. W. S. f. 1817, St. i U. 36. Prft 40.

B) Commisstrar:

1. Petr. Almelin. Son af Andr. A—n. Dog 1733, g. m. en Afsenia. Han hade varit prest i 36 år, lefwat i 63. Sonen
2. Jf. Sam. Almelin 1733†51. St. i Ups. 1727. Red sig ihjäl 1752. Hans enka fick dubbla nådår. K. br. 1754.

4 §. Carlstorps pastorat. a)

4. Carlstorps socken. (Moderförsamling). b)

Kattehemman.		$\frac{1}{2}$ Ugglefärr Ramsebo utford.
mitl.		$\frac{13^{11}}{16}$
$\frac{3}{4}$	Bondary.	
1	Carlstorps Backeg.	$\frac{7}{10}$ Kronohemman:
$1\frac{1}{4}$	— Kronog. S.	$\frac{2}{10}$ Kolskult.
1	Husnäs.	$\frac{2}{10}$ Bimmary Sjögle utford.
$\frac{1}{2}$	Häfle.	$\frac{2}{10}$ Carlstorps prftg d).
$\frac{1}{2}$	Högagård, Pypebyn.	
$\frac{1}{2}$	— Nedbyn.	
1	Kärr.	$\frac{1}{4}$ Frälshehemman:
2	Klackehult.	$\frac{1}{4}$ Carlstorp A.
2	Knisshult.	$\frac{1}{2}$ Ryd.
1	Kulla.	$\frac{1}{2}$ Nasa S.
$\frac{7}{10}$	Kolskult.	1 Bimmary D.
1	Målarps stomm e).	1 Husnäs fateri i).
$\frac{1}{4}$	Nyboda.	2 Gröpslands b:o k).
$\frac{1}{2}$	Dlofsboda.	$\frac{4\frac{1}{2}}{20\frac{1}{2}}$ *)

*) Kyrksöcken är $38\frac{1}{4}$ fm. hemman; deraf de $17\frac{3}{4}$ i Kalmar län, Aspe-

a) Conſiſt. 2 kl. 2 afb. b) Gränſar i S. t. Löneberga, i S. t. Järeba i Kalmar län ſamt Öſna i Jönk. län, i W. t. Alshed och Skeda i Sk. län, i N. t. Krårhult och Heſleby. c) Paſtor eger deraf blott ſkatterätten. Mälarp $\frac{1}{2}$, Capellansboſt. $\frac{1}{2}$ mil fr. Krårhults och $\frac{1}{8}$ mil från Carlſt. kyrka blef nybyggd af Comiſt. M. Colliander. Lär ligga i Kalm. län. d) Proſten Chryſander upptog "röſwarefällarne" i preſtgården och fann 2 aln. under jordbrynen en ſtor efefyll förkolad. En kopparkittel war der inmurad. Utom "en ſtor mängd menniskoben" fann man en ſtor nyckel, en liten ſilſpenning och en liten puffert. L. o. m. i en bakugn, på 2 aln. djup belägen och i en 6 aln. djup brunn ſans menniskoben. Tegel (S. 1:8 hiſt. 2: 192) upplyſer, att det varit Dackes partiſaner, ſom här förgjordes af K. G. 1:8 folk en natt 1543. På präſt:n ſtod i förra ſeklet en aſt ſom wårdråd af 12 a 13 ſamn. peripheri; den öfwerſtyggde hela präſt:n och ſyntes 2 a 3 mil berifrån. Harsnäs utjord har legat hit af ålder. (Conſ. Wer. prot. 1684.) Bebyggdes 1742. Noten: e) Major och Öf. Jägumſt. N. Pauli fick 1726 tillſtånd att på Boanäs och Swenarps egor anlägga ett Jernbruk, ſom han efter ſig kallade Pauliſtröm. Här war då masugn, en ſtångjerns, en ſpik- och manufakturhammare m. m. Men under det Gener. War. C. J. Becklin här ſmidde ſina rånkor, förföll bruket. Egdes efter P. af Kronan; hade då en ſtångjernshammare och en hård. Såldes af kronan 1832 till Apothekare Bergelin i Wimmerby, ſom 1837 afhände ſig det till KammarRättsR. Ribb. Nordſtröm, efter hvars död det inköptes af Bruckſpatr. Hugo Skelund 1843. f) Fl. wid ſjön Folken, wänligen kalladt *Floeken*, anſes af denſamma benämndt, liksom Folken af Folke, Fokungeåttens ſtamfader. En "Ulſwagraf," en kanal mellan Kolſjön och Floeken, förklarar gräſd af Ingrid Ulſwa el. Ulſwa. Carlſtorp uppgiſwes benämndt af Biſk. Carl, en Folkunge, Ingr. Ulſwas ſon. På en ſyll i gamla kyrkan fanns 1759 inbügget J. M. S. 1252, ſom antogs betyda Ingrid Minniſköld. Då Proſten J. J. Lagergren war ung, hörde han allmänt bland folket berättas om Fru Ingrids dröm, när hon wid den af henne

lands härad (efm. är hela lſ:n $38\frac{1}{4}$, ſtaten i Kalm. län $26\frac{3}{4}$). Deſt utom, enl. Aſhſtrands Matrifel: Pauliſtröms jernbruk e), räknadt för 3 mtl och Boanäs qvarn 1 mtl. Carlſtorps ſtaten är 12,381 tunl: b i areal, uppfattad till 78,080 R:dr Bo. Stattehemman äro $7\frac{7}{8}$ fm. Kronohem. 4, deribland Boſtad $\frac{1}{2}$ Furiboft., Boanäs $\frac{3}{4}$ Präſtboſt., Flenshult $\frac{3}{4}$ Cav. Gerper. boſt. Brälſhem. $5\frac{1}{8}$. Deribland ſäterierne Flensdesh rā och rörehemman. Nuxerum h) 3 mtl, fm. till $\frac{1}{2}$ är 1 ſäteri ruſthåll. Böls, Backſta och Lirerum lades i K. Joh. III:s tid till Löneberga i Kalmar län; men de kommo åter till Carlſtorp genom Biſkopens i Werjö interceſſion. Carlſtorp hade fått erfättning genom några hemman af Heſleby och Swena, men genom Biſk. B. Jonæ i Linköping bemedling återgingo de till ſina förra förſamlingar. Se K. Br. $30\frac{3}{8}$ 1642.

till sin i Finland fallne sons äminnelse byggda kyrkan insomnat, under väntan på presten, huru 2 ormar fröpo upp ur henne uppåt kyrkan, den ene föll från väggen, den andre, som nedfällt den förre, hann upp på taket. Man utlade det om hennes ättlingar Waldemar och Magnus Rabulås. Flur. tillhörde 1770 Pechlin och Maj. Silfverbrand, sedan Öfw. Sthll. Bar. Rubbeck. 1799 N. L. v. Sydow. 1844 Öfl. Ridd. J. G. v. Schoting, som oblar med kraft. g) Flensh. tillhörde Kapt. de la Granges enka, född Ridderborg samt N. Ulfsar 1770. Löjtn. v. Schans 1799. Nu bönder. h) Hade länge efter 1770 gemensam egare med Flensh. Tillhörde förut slägterne v. Schröder och Lorich. Nu war. egaren Löjtn. J. A. Ulfsar oblar med framgång. i) Tillhörde 1729 U. A. Silfverbrand, 1737 Väfverfelt m. fl. Se Luneld. Är nu lagdt under Gripshund. k) Hette Ugglekärr, Red efter 1770 sitt n. w. namn efter d. w. egaren Ryttnist. Gripenschöld. N. w. egare Kapt. A. M. Nordenschild bebor ej stället.

Carlstorp kallas också Karstorp. Är ganska bergigt och stenbundet, helst den stora bergstruggen, som af ålder stigit Småland och Götarnes land här framgår. I Boanäs å stadnar stundom watten, och kan då lifna tjockt blod; hon utfaller i Emmån nära Järveda kyrka. Ett Brudaberg ligger nära Bodanäs, der "en brudfärd blifwit bergtagen." Monne ej ett minne af en hednisk brudfest? Walborgs eldar upptändas här på flera berg och fringdansas under sång. Carlstorp blef 1696 åter förenadt med Krårhult. Se n. 483. i Arch. Smol.

Kyrkan är byggd 1760, af sten, 44 aln. lång, 22 bred. Grundligt reparerad 1839. Klosterskaplen, ett mästestycke i sitt slag, byggd 1744, har 3 klokor.

Kyrkoherdelängd.

1. Franciscus.
2. Jonas Andrea 1569—84. Cler. Galm 2: 367. 540.
3. Petrus Swenonius. Se Alsheda.
4. Paulus ihjälslagen af rösware under färden mellan kyrkorne.
5. Christoph. Gudm. Spegel. Subser. 1593.
6. Sveno Petri. Kom fr. Alsheda 1597. † i pesten 1602. Kallas också Jon Petri.
7. Eric Holgerdt 1623. Synes wara den Rh. Florenius i Karstorp, hvars dotter Catharina blef g. m. Krigspressten Gastovius, "hvilken dog i Pohlen i G. X:s tid." Monne ej n. 3 i Krårhults Kherie? Deras son Eric G. f. 1655 i Carlstorp, St.

- i Ups. 80. Prof. i Ups. † 1703. Se Biogr. Lex.
8. Sw. Lang 1649—63. Någen
  9. Christ. Gudmundi Arelins 1673. St. i Ups. 54. Garnis. pred. i Tyffl. Hade 72 fätt Conf:ii försäkringsbref på Carlst. men Conf. ändrade sig. K. M. gaf honom dock fullmakt. Affatt "för handel full med tusswar" (Gul. Regb. m:t); "ob commercium cum laribus," enl. Ssens b:sta m:tet. Trol. har han under Trollransafningarne ej varit nog nitist mot trollentis anhängare, då laribus läfite för suribus.
  - 10? Jonas Petri Sjetm. St. i L. 1670. "Past. i Karstorp" enl. Smol. Nat. Matr. i L. Förut Com:st. i Lemnhult.

Ny Smål. Beskr. 3 D.

11. Johan Angoßin 1704†20. G. m. gultboda. Sönnen J. J. L. se Fos-
Amica Smidell. feryd.
12. Isak Arelius 1722†39. 15. Sw. Ryman:son 1774†93. Född
13. N. Sam. Björkman 1740†47. Borgm:son Werio 1717. St. i U.
Resp. på prästn. 44. Sönnen Kh. i Lemnhult 53.
Hvitaryd.
14. N. Jonas Lagergren 1749†74. 16. Cand. J. Christander 1793†1829.
F. 1704. Mgr 1:mus 1738. Resp. G. m Rebecca Barkman fr. Belmsö.
wid prästn. 55. Prost. Häradspost G. m
etter Klintin i Alsh.(?) G. m. N. 17. N. Wehr Wagn. Palmberg 1829—
G. dtr af Prosten N. Hjelm i Al- Se Ahlstr. matr. p. 158. F. i Carlst.
fm. Präst 28. Coll. Sch. 29. Prost
37. G. m. N. L. Chrysauder.

5. Kråghults socken. (Änner) a).

Skattehemman:		$\frac{1}{4}$ Kyrkyrd.
m:tl.		1 Näs.
$\frac{1}{8}$	Arfwidshög.	$\frac{1}{2}$ Stallaberq.
$1\frac{3}{4}$	Bjellerum.	2 Fagerhult säteri b).
$\frac{1}{2}$	Dahl.	$11\frac{7}{8}$
1	Heda.	
$\frac{1}{4}$	Hofswaberg.	1 Fagerhult säteri b).
4	Kråghult med Gfving.	$12\frac{7}{8}$ *) c).
$\frac{1}{4}$	— Klockare.	

a) Gränisar i S. t. Lönneberga, i S. t. Carlstorp, i B. t. Skede, i N. t. Vällö och Hesleby. b) Egdes 1715 af Löfstr. Kalmberg, sedan af dess son Georg K. År 1742 af Ryttnst. Silfverbrand. 1744 af v. Pres. C. F. Klingporre, sedan af en Fleming, en Ulfsparre, Öfverjägarnst. Cassel, 1790 af Bar. Hindr. Sparre, 1793 af Ryttnst. J. M. Keij, 1828 af dennes mäg Kapt. N. G. Riedholm. F. n. Kapt. Carl Keij på Gdshult, hvars fader ofwannämnde Ryttnästare J. M. Keij gjort sig mycket förtjent wid den nya kyrkbyggnaden. c) De följande bokstäfverne ses i noten. d) Dwill bebyggdes 1782 af Brukspatren J. G. Blohm, som wid än anlade Blomsholms pappersbruk 1817. Sönnen Brukspatr. S. M. Blohm anlade här manufakturmedja, oljezslageri m. m. N. w. egare är den sistnämndes son, Patr. J. Mart.

*) Andelen i Östra härad är blott 6,526 tunl.d. Deremot är andelen i S. Wedbo 18,399 tunl.d eller: Skattehem. $\frac{1}{4}$ Boary, $\frac{1}{2}$ Borefall, 2 Foglehult N. S., $\frac{1}{2}$ Hultna mll., $\frac{1}{2}$ Hult, 1 Hög, $\frac{1}{4}$ Lindåsen, $\frac{1}{4}$ Nörreryd, $1\frac{1}{2}$ Prästorp N. S., 1 Skalla Funghult, $\frac{1}{2}$ Skäggaßjögge, $\frac{1}{2}$ Skällarp, 1 Swenstorp, $\frac{1}{2}$ Tockeryd, 1 Lotarp, $\frac{1}{2}$ Alarp, $\frac{1}{2}$ Åsa, $\frac{1}{8}$ Åfatorp, 1 Åbbary, S:a $12\frac{7}{8}$. Frälste $\frac{1}{4}$ Funghult L., $\frac{1}{2}$ Hultna N., $\frac{1}{2}$ Hultna S., $\frac{1}{4}$ Gwitfälla, $\frac{1}{4}$ Håggarp, $\frac{1}{2}$ Dlofatorp, $\frac{1}{2}$ Dwill med Blomsholms pappersbr. d), 1 Färstorp säteri e), 1 Skälafjögge säteri la- bug. e), S:a $5\frac{1}{4}$. S:a S:ar. $19\frac{7}{8}$ efter Häradsskrifwars Fagerborgs Fordebots utdrag; $18\frac{7}{8}$ enl. Prost. Palmbergs uppgift. $18\frac{7}{8}$ (ofm. $23\frac{1}{2}$) samt Bjellerums qvarn 1 mtl, enl. Ahlstr. matr., $31\frac{1}{4}$ enl. Forsells Sock. stat. och 9 wid påß enl. Smål. Best. Variatio!

Blohm, "som väl underhåller den konstriff anlaggda egendomen."
e) Egas af bönder. Förra egare: Löjtn. Schildt 1768, Fru Knor-
ring 1770. Proft Sackenstöld 1773 m. fl. Se Lunelb.

Kråghult har mindre skog än Carlstorp. Å Dahls mo (skog)
ligger bergskresivan Siggekljsta, en bergsal, 11 aln. lång, 2 aln.
bred, 5 a 6 aln. djup, med slåta och todrätta väggar; har varit
tillhåll för ett röfwareband i äldre tider.

Folkmängden var 1840: 1161 pers. deraf 86 bönder på eg-
na, 18 på andras hemman, 11 jordtorpare, 44 badst. hjon o. d.
"Pauperismen är i förfärlig tillwert."

Krågh. var, förrän det med Carlstorp 1696 blef förenadt, eget
pastorat från Bist. B. Jonæ Ang: i tid.

Kyrkan byggd 1801—2 af sten genom Prosten Chrysanbers
outtrötteliga bemödnande, är 54 aln. lång, 24 bred innv., med sakri-
stia i Ö. och torn i W. Inwid 1803. Belägen midt i sn, $\frac{1}{32}$
mil fr. den gamlas plan. Altartaflan af Hörberg föreställer Jesus
wälsignande barnen. Skänkt af Ryttnst. S. W. Keij på Fagers-
hult. 5 andra smärre taslor af Hörberg pryda den wackra kyrkan,
hvilka äfvensom predikstolen äro skänkte af Brukspatr. Sw. W.
Blohm. Nybyggnads förslaget wäcktes 1714, ritningen stabfästades
1791, sedan frågan 1776 kommit åter i gång. Byggnaden kostade
2,525 R:dr och lennade kyrkan blott i 333 R:dr full.

A) Kyrkoherdar:

1. Petr. Gudmundi, Past. i Krågh- hult, † 1652. Förnt Collega i Wr.	3. Jör. Lönnwall 1741†50. F. 1702. Fadr. Com:st. Joh. L. g. m. Elis. Millenia. St. i L. 23. Prest 31.
2. Petr. Olavi Choranus el. Kåhre 1653—70. Fr. Kalmar.	4. Nils Wikholm 1752†59. O. m. A. G. Odman.
3. Laur. Castowins 1670—74.	5. And. Lohm 1761—92. Kth. i Nyss- by. "Gjerde mycken nytta i Förs. Arbetsam och driftig."
4. Hemming Gudmundi Bengelins 1675—Förnt Collega i Wr.	6. Magn. Colliander 1793†1827. Se härefw. 2: p. 644.
5. Henr. Petri Stigelius. Kallas Past. i Kr. då han 1690 resp. wid prestm. i Wr. St. i U. 1673. War här Kth. 1688.	7. Dan. En. Lönegren 1828—37. Se Åsheda Capellansf. r.

B) Communistrar:

1. Olof Fogendahl † 1721.	8. C. G. Friman 1838— F. 1799
2. Lars Komstedt 1723†40. F. på	$\frac{2}{3}$. Fadr. Dwart:mf. St. i U.
	24. Prest 26. Com:st. i Hylletofta 31.

5 §. Åsheda pastorat a).

6. Åsheda socken. (Moderförsamling). b)

Slatthemman.
m:tl.
 $\frac{2}{3}$ Åsheda, Bäcka.

$2\frac{1}{2}$ Appelheter Ö. W. Börje.
 $\frac{3}{4}$ Berg.
 $3\frac{1}{2}$ Björkholm, Finna, Lyffe m. m.

$1\frac{3}{4}$	Byestad.	$\frac{3}{4}$	Alsheda, Bengts, Trumpefarebof.
$1\frac{1}{2}$	Germunderyd.	$\frac{1}{2}$	— Eskomafare, Kronobesjm. best.
$\frac{1}{2}$	Gobanstorp.	$\frac{3}{4}$	— Anna, Mönsterstr. best.
1	Granstorp.	$\frac{1}{2}$	Björkholm Håland.
$\frac{1}{10}$	Gubbajorden.	$\frac{3}{4}$	Borragård. Förent med Appel- hester, Börjes.
$4\frac{7}{8}$	Holtsby (Kleswa Koppargrufwa m. m.) c).	$\frac{1}{4}$	Knapnöta L. Auditörebef.
1	Hulta.	$\frac{3}{4}$	— St. d:o.
$1\frac{3}{4}$	Hullåfra.	$\frac{3}{8}$	Lena, Fältwåb. best.
$\frac{1}{2}$	Husqvarn.	1	Möcklarp.
1	Häfle.	$\frac{1}{2}$	Slättåfra.
1	Högakull.	$\frac{1}{4}$	Sunnerfeg Trumpe. best.
$\frac{1}{4}$	Kulla.	$\frac{1}{2}$	Ammaryd Dwartmst. best.
$3\frac{1}{2}$	Lamåsa.	$\frac{1}{2}$	Nyaby d:o.
$\frac{5}{8}$	Lindås.	1	Alsheda yrstg. g).
$\frac{1}{4}$	Lushebo.	1	Aspö, Anderögård und. yrstg:n g).
1	Nederby ce).	$\frac{1}{2}$	Holtsbyholm, Capellanens i Skede best. h).
2	Möcklarp.		
$2\frac{1}{2}$	Nyaby.	$10\frac{3}{8}$	
1	Prästorp.		
$\frac{1}{2}$	Repperda Ögfwg.		
$3\frac{1}{4}$	— Östens, Källa oc. d).		
1	Saltwaryd.		
$4\frac{7}{8}$	Slättåfra.		
$\frac{3}{4}$	Språklaretory.		
$1\frac{1}{4}$	Sunnerfeg.		
$\frac{1}{2}$	Trullhålla.		
$1\frac{1}{2}$	Waguhester.		
1	Wranghult.		
$2\frac{1}{2}$	Ammaryd.		
$\frac{1}{10}$	Ädelfors, Brufseg:d, med Gya- fors qvarnar e).		
$\frac{1}{4}$	Ammaryd.		
1	Döshult, Brände.		
1	— Torsten, Ögfwg.		
$2\frac{1}{8}$	Hulta säteri l).		
$54\frac{3}{4}$			

Kronohemman:

$\frac{1}{4}$ Appelhester, Börjes, Cav. Corp.
best.

a) Alsheda regalt past. i 1:sta kl. b) Alsh. fm är, då An-
neren Öfna inberäknas, 2 mil lång, $1\frac{1}{2}$ mil bred **); grän-

*) I Korsells sockenst:sk upptages skatte $53\frac{3}{8}$, krono $11\frac{3}{8}$, frälse $9\frac{3}{8}$, S:a $74\frac{3}{8}$. I Matriflarne ofm. 987 $\frac{3}{4}$, fm. 75 $\frac{11}{12}$, hvart är inberäknade $1\frac{1}{48}$ mtl Dwarnar, som neml. ega så stor rösträtt wid prestwal enl. R. Resol. $\frac{14}{12}$ 1802. Prosten Rogberg uppgifwer jemnt 75 mtl. I Länets R. Ghl: S. Handbl. XIII p. 168: ofm. 96 $\frac{11}{16}$, fm. 74 $\frac{13}{16}$, deraf $50\frac{11}{16}$ skatte, $12\frac{3}{8}$ krono, $8\frac{3}{8}$ frälse, 1 säteri och $2\frac{1}{8}$ skatte säteri. Dwar-
narne räknades för $1\frac{1}{48}$ i Mst:er. Matr.

**) Utom Öfna räknadt är landsvägen från Svellanda mot Klöfda omkr. $1\frac{3}{4}$ m inom Alsh. fm och från Språklaretory wid Skede till Byestad i Skirö på chartan mer än $\frac{3}{4}$ m.

Frälsehemman:

$\frac{1}{8}$ Alsheda, Klofare i).
 $\frac{5}{8}$ Appelhester, Måns.
 $\frac{1}{2}$ Sästorp.
 $\frac{1}{2}$ Germunderyd, Thers k).
 $\frac{1}{2}$ Hagebel.
 $\frac{1}{2}$ Horjabäck.
 $\frac{3}{4}$ Möcklarp Bogård.
 $2\frac{7}{8}$ Repperda Drake, Carls oc. d).
 $\frac{3}{8}$ Slättåfra l).
1 Språklaretory.
 $\frac{1}{4}$ Sällehägnad.
1 Waguhester, Bjelke, Pila.
1 Släggaby säteri, kallat nu Carl-
sjö m).

$9\frac{3}{4}$
 $74\frac{7}{8}$ *).

fande i N. t. Skebe, i S. till Öfna, i S. t. Skirö och Nye, i W. t. Gwetlanda. c) I Holtöby gårde står n. 1225 bland runstenar i Lilj. R. U. . . . Kair: brupur: pir i pkuhan. . . Der nära werer *Potentilla rupestris*. På Holtöby-åkra egor finnes **Sunnerfogsberget** med **Kleswa Koppargruswa** och **Rödfärgs-werk**, som nu tillhöra Bergs-Nådet Dr. J. L. Aschan. Kopparmalmen brytes och bearbetas dock ej som sådan, utan innehåller den äfwen betydligt med Nickel, för hvars bearbetning Bergs-Nådet uppfört en hytta $\frac{1}{2}$ mil derifrån, på Nepperda Källagårds egor. Enl. Prost Rogbergs uppgift, föres den till Ribbe, der den smältes. Efter stora nedlagda kostnader och mångåriga försök, börjar detta **Nickelwerk** löna sig. K. Bergs-Collegii privilegium på Kleswa Kopparwerk är af $\frac{1}{3}$ 1694. Ut dömdes på 1760talet. Upp-togs af Bergs N. Aschan på 1820talet. Rödfärgstillverkningen har jemt fortgått. Sedan Kleswa Koppargruswa åter blifwit upptagen, har derwid befunnits, att den egentliga syndigheten derstädes utgöres af nickelmalm- och hafwa i en för denna malms tillgobogörande uppförd smälthytta wid Kleswa, 126 Skppd f. l. rånickel blifwit åstadsomna, af hwilka 38 Skppd 15 Lpd undergått garning wid Ledsjö bruk, och lemnat 6 Skppd, 3 Lpd nickelkoppar, bestående af circa 80 proc. nickel och 20 proc. koppar. (Bergscollegii Verätt. till K. Rät för 1844). ce) In på Medaryds egor går **Kettillås** från Flugeby i Gwetlanda och sagan om Ketill Runke samt den förtrollade trädgården berättas här lika som i Gwetlanda sn. d) Wid Nepperda står runstenen n. 1228 i Lilj. R. U. der han läser: **X Bui: fati: sin: paa: asti: purkut: brupur: sin.** En **Thurkut** är äfwen nämnd på en runsten i Stepperstad. Wi minnas **Turgesius**, Östmannen, som kom till Irland och se att namnet kan ha burits af en, som bott "östan i Sverige, men westan om Östersjön." I Nepperda står ock n. 1229 i Lilj. R. U. der man läser: **Saralt: . . . — . . . brupur sin.** N. 1230 står utom byn; sunnen af Leet. Wallman; men läsningen är mig ej bekant. Wid Nepperda besöktes ännu 1815 en offerfälla midjoms-marsmorgon, då en mängd sjuka bröto den tunna isen och brucko före soluppgången. Sedan dansade och sjöngo de friske. Liksom **Vinnerhielm** här fann en i historien lärde bonde, fann jag ock sist-nämnde är en dylik, som innehade folksägnshistorien i en utmärkt grad, beraf han framställde en curs i sammandrag från Ketill Runkes saga, hwilken han berättade alldeles så som **Spole meddelat Dahlberg** densamma 1695, till sägnen om **Stångebro slag**. Han hade som barn sett en hög öppnas här, derur en mängd jernswärd togos. "Neparyd" gafs 1367 till **Munneklostret** i **Kalmar** (Kalm. o. des Stift 1: 87). e) Gya, hwarefter **Gumman** här i orten kallas Gyan, "nobilliterades" med namnet **Abelfors**, då 1738 en guldmalmsåder här blef upptäckt. En **Genr. Leyel** hade $\frac{3}{7}$ 1581 af **K. Johan III** bekommit bref på en gulmgrufwa i denna trakt. (**Zoh. Collianders** bisj. de **Aurifodina Abelfors** p. 5); men det lär wa-

rit en gulbanwisning i Säby sn, N. Webbo härad; ingen anstalt lär i anledning deraf widtagits och saken kommit i glömska. Bergs R. Anton Swab genomdref upptagningen wid Oya 1738—41. Första smältningen stebde siftnämnde året, då 64 dukater slogos. Bergs Rådet D. Tillas, sedan Landshöfd. skrifwer i sina resanteckningar 1757 (Arch. Smol. I L.), att här funnos många ädla geschichter af guld och koppar. A. Kronoberget (hufwudsfalligen i Öfna sn), i en Grsgebürgiff hellestens trakt $\frac{1}{4}$ mil N. om strömmen. Här låg en jernmalmsgång. B. Kleswaberget med wackra anwisningar på Kupferglas, Lazur, gediegna silfwer och kopparansloger *). Hisinger fann guld både gedieget och i förenig med jern och swafwel insprängt i sjelfwa bergarten, men förnämst i gångarne, der ädla malmsfallen hysa dels synligt guld i blad och taggar, dels och mest med jern och swafwel förenadt till kis från omärkliga spår till $2\frac{1}{2}$ lod på centren, 8—10 lod på kubikfammen. 100 delar af den ljusgröna Zeoliten innehålla, enl. Bergman, Kisel 62, Lera 18, Kalk 16, Watten 4; d:o af den blefröda (Zeolithe rouge d'Edelfors) Kisel 80, Lera 9₁₀₀, Kalk 6₁₀₀, watten 4. En sednare lösnig: Kisel 57₇₇, Kalk 35₁₅₀, Lera 1₈₃. Jernoxid smittad med manganesoxid 1₁₀₀, flyktiga delar 0₇₅, förlust 3₁₅. S:a 100₁₀₀. Kronan öfvertog guldverket från den första "Societeten." Hit slog man 1748 $\frac{10}{7}$ under "Guldverkets frihet" Ålsheda, Öfna, Skede, Hwella, Skire, Nye och Lemnhult (i Bergs-Collegii Extr. Protoc. 20₁₁ äro Hwella och Nye genom Notariens slarf utslutne). Östra härad sattes under förbud, att inga kronoegendomar måtte försäljas till skatte eller skatteegendomar säljas utom börd, utan att hembjudas guldverket. Till det samma anslogos: 1. Kiebbe bokwerk; 2. Örmunderyd 1 mil und. Smål. Cavall; 3. Ö-d Ebbagård $\frac{1}{2}$ augm. till rusthållet; 4. Skire Käragd $\frac{1}{2}$ rusth., $\frac{1}{4}$ augm.; 5. rätt till förslor af Repperda Backeg:d el. Hagebolet $\frac{1}{2}$ mil frälse; 6. en ärl. grufwedrång af Björtorp i Skire sn, m. m. Från 1741 till och med 1773 slogos 12,000 dukater; men med Frihetstidens slut slafnade den patriotismen, som här gaf arbetsförtjenst och skaffade guld från Norden. 1805 fick Adelfors, der nu ett postcontor, som en tid bibehölls, blef inrättadt, som ett jernbruk med en ämneshammare, 300 Skpyd smide rätt med en härd. 1819 medgafs N. guldwerk och underlydande hemman, att utan ränta till kronan begagna Öyafors säg. En tid utarrenderades guldverket; men Arrendatorn begagnade förslor och dagswerken till helt annat än arbete i grufwan, der jag 1815 fann blott 2:ne

*) Om Kleswa 1694, se Arch. Smol. n. 634 i L. XI. I Sunnerstogs Koppargrufwor anmärkte Hisinger: Röd halfflar quartz; gedieget silfwer i quartz; Isfwerfärgad kopparmalm (brunt Kupfererz), röd kopparmalm; grön kolskrad koppar, kopparglas, gediegen koppar. Wid Linnäs by: grofbladig swafwelbunden molybden i quartz, och fältspat jemte gul molybden oxid i bergartens sprickor.

som gjorde trästor, 100 alnar djupt. Då jag kom, började de slåggå. Arrendatorn lär sedan anslagats för sitt sätt att hålla arrendekontraktet. "Af sin gamla härlighet har Ådelfors nu ej mer kvar än en spiffmedja." Sjelfva åbyggnaden, uppförd i S. M:s tid, afbrann 1829. Ådelfors Bruksgeb är nu förfäld till statte och en gammal åbyggnad istänsfatt af egaren Riksdagens. Peter Behrson. Se vidare Smål. Beskr. 754 f. f) Tillhör Landtmät. Dir. G:s arfw. g) Åspö donerades hit af Frih. Carl Oera 1564 $\frac{1}{2}$; confirmerades af Konungen 1576. Ny Confirm. 1666. Se derom Wer. Conf.ii Arch. 2 Tom. bland "Utdrag in fol." p. 370. 381. 457. R. Förordn. 2 Tom. 438—457. 534—42. En ransafning hölls i årendet 1636. R. Bref 2 Tom. p. 438. Åspö, färd som Ålsh. prästg. har sandig och stenbunden jordmån; ej gagnadt af sista storstiftet. h) På Goltsholms egor äro i en åker funna mästobes och hufvudstolar. Somlige påstå att något Capell, tillhörigt Vitala skall der stått; andre åter att der varit ett begravningsställe under härjande pest. — Från sjön Soljen i S. Webo här rad har den å (Skebe ån kallad) sitt ursprung, hvilken rinner genom Goltsholms egor, och wid detta boställe förenar den sig med Gmn-ån. Tåka och bördiga Holmar (af hvilka bostället troligen erhålles namn), bildade genom wattenfärningar, finnas wid åarnes föreningspunkt. Icke långt ifrån Skebe ån i en hage äfwen på Goltsholms egor äro stenar, som utmärka dommarefåte från hedenhöd. Efter år 1841 slutadt Landtmäteri har denna by, som fordom låg sammanträngd wid sluttningen af en ås, blifwit uppflyttad och fringspridd på löfrika höjder och högländta åkrar, hwarifrån man har den herrligaste utsigt utåt den widsträckt bördiga dal, genom hvilken Gmn- och Skebe å flyta, samt åt Ålsheda och Skebe kyrkor. h) Ligger en god $\frac{1}{2}$ m. fr. Skebe. i) R. M:t tillåt 1829, att detta boställe sja försäljas och nytt boställe inköpas i Öfna. Lilla Öfna war redan inköpt 1832. k) Egdes af Ryttmäst. Pär Joensson, hvars son Erik Fröberg, ablad 1717 (n. 1535), hade deltagit i kalabaliken i Bender, blef Öfwerste, men dömdes från tjensten af riksdagen 1742. Wid G-b och i Killån wid Ådelfors fins sjö och myrmalm, dels i stoffliga kakor, dels i form af runda större och mindre korn, stundom plattade (penning och årtmalm). l) Från S-a by togs ån mera jord till Ådelfors, då det bebyggdes. m) Ar ett gammalt Ålssparregods *). Egdes 1770 af 1. Fru Ålssjar; 2. Kronfogde Gultman; 3. Lgm. Hummelhjelm; 4.

* 1630 kallade Gustaf Persson (U.) till Slåggaby S. Åzovius till Åh. på Förf:s wagnar. Fru Eliana † på Åh. 1667. En Kapten Ålssjar bodde här 1679; en Jendr. Gust. Ålssjar 1700. Gahn anfåg, att den Olaus Gotte (trol. Tunells Klase), som 1369 gaf terram suam in Slåggaby till Ålsh. kyrka, war en Ålssjar. Gåfwobreswet förwarades i Gahns tid i Ålsheda.

Rapt. Schank; 5. Öf. Lagercranz; 6. Fältkamr. v. Porat; 7. Brufs-Patr. Carl Uschan, som förbättrat det på utmärkt sätt.

Alsheda war twifwelsutan det Alfsda Nyndhunger (Niud..), som 1360 gafs till Joh. Elisofon af Egm. på Oland Nielis Thuresson (Bjelke), Ulf Abiornssön (Sparre) Helga Bengtsdtr och Erngiäsel Sonafon, hwilka ärft stället efter Sune Joneson t. Fliskhult. Stjernm. Höfd. M. 1: 339. En gammal sägn härleder namnet deraf, att wid kyrkplattens bestämmande anguriet tagits af en ål, hwilken en förbiflygande korp tagit på byggnadsmännens middagsbord och släppte på heden, der man beslöt bygga Alshedens kyrka. Från Alsheda är Ahlstrandska släkten, om Dan. Ahlstrand, pædagog i Wr., f. i A. 1737. St. i L. 62, war Con:st. P. Ahlstrands bror? På kyrkgården står runstenen n. 1224 i Litj. N. U. **KremiM: auk pir Wis. . . . ufi: estir: maMtin: sin fa-pur: sun: Hurst. . .** Ett af de få namn å runstenar, som vittna om christen tidsålder. Mellan Alsh. kyrka och Rösa wid wägen står n. 1226: . . . **rifi: stin: paufi: esteM: sun F. — — och n. 1227: — — u . . t pakis . . .** I Alsheda by har C. F. Cavallius funnit Drachocephalum Ruyschiana; v. Past. Jozhansson nära Åbelfors: Linnæa borealis waxer på fogen mellan Repperda och Holtöby. På kyrkgården står ett gammalt stenhus med små fönster, som ansatts som klosterbyggnad, ehuru utan allt skäl. Trol. likwäl qwarstående från kath. tiden. Egna bönder äro i sn 136, Brufare 47, Jordtorpare 52; Backstuguhjon, som anses arbetsföre och inhyses personer äro i hela pastoratet 170.

Kyrkan, byggd på krongrund 1774, inwigdes 1788. Grundstenen war laggd af Hsbd. Bar. Silfwerhjelm. Orgwerket har 17 stämmor, tornet slagur. Ett wapen är insatt i en niche öfwer Öf. J. Gyllenpamp, Herre t. Gulta, f. 1668, † 1741 och hans fru Frih:na Beata Mörner till Kettilstorp f. 1674, † 1739. I choret ser man porträtt af Dr. Kempf och en medaillon af jern, med bröstbildn af Bergs-Rådet N. v. Swab. Kyrkan, rymlig och ljus, är 70 aln. lång, 30 aln. bred, med 12 alnars murhöjd. Nyligen grundligt reparerad inwändigt.

Kyrkoängan, en utjord, gifwen kyrkan, utarrenderas till kyrkans förmån. Kyrktienden i A. gafs 1630 ²⁴/₁₀₀ af K. G. II Adolph åt Theol. Lect. J. Starbechius i Kalmar. Confirm. 1643 åt denna "professio theologica," men lär snart återgått.

Kyrkoherdeseried.

1. Clausus præpos. de Alsidum 1307. Se Sw. Dipl. n. 1534.
2. Doct. Johannes, Prest i A. 1356.
3. Zacharias 1426, nämnd i ett perm-bref, som funnits i Hweltauda.
4. Wagn. Anundi dreg 1428 härifrån.
5. Victorinus Forchilli (Gahn har läst: Sictonius).
6. Kell.
7. Olaus Clementis, Artium liberalium Baccalaureus.
8. Petrus Swenonis kref: "istud idem inventarium ego P. S. canonicatus Ecclæ Alzheda fateor me

- levasse a venerabili viro Dom. O. Cl.^o i Kyrkbofen. Kom till Carlstorp då
9. **Zuno Petri** kom till Ålsb men P. Sw. kom sedan åter i hög ålderdom till Ålsb, hvarunder embetet emottogs af
10. **Johannes Petri**, Canonicus Lincopensis, som födde B. Sw. hos sig. Blef så Ålsb präbende till ett kanonikat i L. omfr. 1502.
11. "**Zuno Petri**" kom nu från Carlstorp; lär vara den *Simon in Alse*, som dog 1525; war Canonicus Lincop. Se Linc. Bibl. Handll.
12. **Jonas Ingielbi** el. *Soen Ingels* son 1525.
13. **Jonas Swenonis** "war för Dacksejdens full sängen och kom sedan ej åter."
14. **Michael**, som war Rh. i Korsberga 1523, lär kommit till Å. wid 1542.
15. **Joh. Laurentii** 1544. Kallar sig Smolandensis. Mågen
16. **Bened. Swenonis** kom hit från Willstad omfr. 1570 sedan han wid Geddebro ihjälslagit Dansta Öfversten Gedde och ej i Willstad war säker för händen.
17. **Joh. Petri** subscr. 1593. Kom till Carlstorp 1597.
18. **Petr. Laurii Moringius** 1597—1626. Förut Rect i Wr. Prost
19. **Andr. Andæ Junecopensis** 1628—29. Förut Genl. i Wr.
20. **Harald Petri Alzovius** 1630—72. F. i Ålsb. "Dog enkan med 3 barn." Sedan g. m. Domprost Dufwi detter. Örerade 1623 i Upsala de Scholis. Hofprest hos Gref Wagn. Brahe. War Håradsprost 1644—63. Stiernm. utgiffwer i Bibl. Sviogoth. p. 481, att Jör. Starbeckius war past. i Ålsheba från 1644¹²/₁₂ till 1647²⁰/₁₂, då han blef Lect i Kalmar. Riksförstånd af orden i Star—ii Lect. fullmakt, att han Ålsheba och Ljungby geld, så länge han denna function förehår, Capitelts fritt njute och behålla må." Cler. Galm. 2: 269. Lär älystet kronkonden från dessa gäll (snarare än kyrkonden). Under fadrens ålderdom innehade sonen **Nils Ålsbovius** (St. i U. 1656) Å—a past., men blef mördad genom ett knifstyggn. 1666 emottogs gället af
21. **M. Joh. Örvander**, Rh. 1673—81*). Måg hos n. 20 och bedde i Åspö, då swärfadren ännu lefde. Född i Wernamo. St. i U. 1659. Som Regius Alumnus resp. 1665. Sonen **Jonas Dr—r**, Profesfor(?) Legationssekker i Paris † 1707. St. i U. 1686. Dottren Cathar. g. m. Bisk. Scarinus.
22. **M. Pet. Höök** 1682†92. Hofprest hos Or M. Gabr. DelaGardie. St. i U. 66. Mgr 79. Fick prästign fri fr. onera 1682, helst den under frigtiden war förswagad. Hans ästa hustru Kofelius blef sedan g. m. Ösander i Linneryd. Den 1:sta war dte af n. 21.
23. **M. Erl. Collander** 1693†1720. St. i U. 64. Mgr 76. Se häröfvo. 2: p 644. 3 Regb:sta mttet gifte honom Elsa Donnerus fr. Elghult till hustru.
24. **M. Pet. Collander** 1720 † 53. Mgr i U. 1710. Fick fullmakt i fadrens lifetid 1719. Drer. i präst. 1717. Övön. 1725. Håradsprost 1736. Stiftade det häröfvo. 2: p. 656 nämnda stipendium. Jernberg (se häröfvo. 3: p. 151) blef 1:sta stipendiaten och örerade (på latin) om gagnet af naturalhistoriens studium. Öfwer P. G. höll Bisk. Ösander lifpredikan, tryckt 1758. Ett utdrag ses i Swenska Merc. 3:dje årg. p. 1403.
25. **M. Sam. Klintin** 1754†71. Fadr. Rh i Björks. Rect. Sch. i Wisingsö 1736. Hår. Prost 54.
26. **Dr. Carl Joh. Kempf** 1772†80. Född 32 Fadr. Kronfogde. St. i L. 53. Mgr 63. Pest 60. Som:st. i Lutarud 62. Hofpredikant 1769. Riksdm. 69 och 72 samt 78. Anslagades 1769 att wid riksdagen ha spelat kort på Långfredagen, men urskuldade sig med att det varit i ett Riks-Råds hus. Nybyggde Ålsb. kyrka och prästg. (den på ny plan), "briffig och werksam pastor, godt

*) 1666 ²⁰/₁₀ lennade R. M:t pastoratet åt J. Dr. såsom Rh. i surv. men 1668 ¹⁰/₁₀ tillstref R. M:t Dom-Cap. att förordna Dr. till pastoratet.

- hufvud, häftigt lynne." (A. N.) War fader åt Kronprinsen 78, och blef då Th. Dr.*).
27. M. Harald Borek 1781. Död före tillträdet s. å. i Verheda. "Lycklig yrst. Allmänt aktad." (A. N.)
28. M. Olof Wallqwist 1783—86. Se härofw. 1: p. 572.
29. M. Jonas Ekelund 1786†1801. Senen A. W. E. Profes. i Phys. i Lund 1840. Skötte sitt uppdrag som präses wid yrstm. 98 wäl.
30. Dr. J. D. Rogberg 1802†19. G. m. 1) Chr. Cath. Collander fr. Fröbergh. 2) G. Ch. Bruze fr. Sund i Luf. stift. War mera måf- tigt att wäl uttrycka sig på grekiska och latin än swenska. Ged och äls- stad. Söner: Dr. Carl Georg Th. Prof. i Ups. affade sig Bisk. förslag i Hernösand. Om honom sjöng Tra- ner, då Smålands söner bedömdes: Si primus Linnæus erat, petit esse secundus
- Rogberg, cui nullum gloria metron habet; tilläggande att han war: purissimo animi candore, integerrima vitæ sanctimonia venerabilis, subtilissimi ingenii, pertinacissimi laboris, sum- mæ eruditionis, flexanimi eloqui laudibus incomparabilis. Dr. Olof N. är Pr. och Kh. i Nyköpings Westra Stads och St. Nic. Lands- förs. 3:dje sonen
31. M. And. Rogberg 1821—. Prof. 28. B. Contr. Prof. 36. Fick ens- håll. fallelse till 4:de man; den nekades. Hela försam. war tillfädes på walgagen men svarade icke wid uppropet. K. M:t lät derwid blif- wa och utnämnde A. N. som befans bland andra sökande. A. N. war g. m. Henrika Chr. Arrhenius, Handl. Sw. A—ii dtr i Stgm. Efter hens nes död är han g. m. Chr. M. Starck, Prof. dtr fr. Rydaholm.

7. Skede socken. (Änner). a)

Skattehemman:	
m:tl.	$\frac{1}{4}$ Skummö.
$\frac{1}{4}$ Bengtstorp.	$\frac{1}{2}$ Stenqwill ee).
1 Berg.	$\frac{1}{2}$ Selberga N. D.
$\frac{1}{4}$ Boås.	$\frac{1}{2}$ Språtarp.
$\frac{1}{2}$ Böhla M. Gsfg. h).	$\frac{1}{4}$ Ödebilstorp.
2 Ekfull M. B. c).	$\frac{1}{2}$ Ömmatorp.
1 Gefwellester.	$\frac{1}{4}$ Dimmö.
$\frac{1}{4}$ Götthögge St. L.	$\frac{1}{4}$ Geseberg.
$\frac{2}{4}$ Hällaryd, M. M. D.	22
$\frac{1}{4}$ Koppeberg.	
$\frac{1}{2}$ Kåhlbråna St. L.	Kronhemman:
$\frac{1}{4}$ Laduboda.	$\frac{1}{2}$ Böhla M. Gsfg. h).
$\frac{1}{2}$ Lucebäck.	$\frac{1}{2}$ Språtarp.
1 Läckarp.	$\frac{5}{6}$ Ömmatorp B.
2 Rösa N. D. d).	$\frac{1}{2}$ Billstorp St.
1 Rofatorp.	$\frac{1}{4}$ Brunshult.
$\frac{1}{2}$ Sibbarp.	1 Böhla M. B.
$\frac{3}{4}$ Skede, Preste e).	$\frac{3}{4}$ Dimmö.
$\frac{1}{4}$ — Klockare.	$\frac{1}{2}$ Ekfull M. c) Länsmansbost.
$\frac{1}{4}$ — Skatte.	$\frac{3}{4}$ Geseberg.
$\frac{3}{4}$ Sjunnerga.	$\frac{1}{4}$ Hageberg.
	1 Hørsjoberg.

*) Han war Capellanernas ifrige och inlystelserike förkämpe. Pastorerna funno honom farlig, men skaffade genom sina myndige kanaler K. Msheda. Sedan talte han ej em Capellaner.

$\frac{1}{2}$ Höfaffjö, jemte $\frac{1}{2}$ i Brunshult	$\frac{1}{4}$ Långhester.
Trumpet. bof.	1 Norrlida f.
$\frac{1}{4}$ Långås.	1 Rösa, Frälse d.)
$\frac{1}{4}$ Mostorp.	1 Hega Rösflida f.)
$\frac{1}{4}$ Påtarep.	$\frac{1}{2}$ Skede Bränna, R.
1 Rösflida St.	$\frac{1}{4}$ Slättaberg.
$\frac{1}{4}$ Rösa R. d) Cornettbof.	$\frac{1}{8}$ Torp.
$\frac{1}{4}$ Solhester, R. S.	5
$\frac{12}{8}$	$\frac{39}{8}$ *)

Frälsehemman:

$\frac{1}{2}$ Brunshult S.

a) Skede, Anner till Allsheda, $1\frac{3}{4}$ m. lång, $\frac{3}{4}$ m. bred, grän-
sar i N. t. Mellby och Gdshult, i S. t. Krårhult och Öfna, i S.
t. Allsheda, i W. t. Hwelleda. b) Böla Skansar omtalas och
några högar synas wid gården. Ent. N. Rogberg. Trol. hwad i
Tuneld heter Skede Skansar, som der sammanbindas med sägnen
om Vitala stad. I en hage ej långt från Böla stans ligger Kungs-
berget, derifrån kungen i en strid skall ha åstadat härarnes sam-
mandrabbning. I berget synas trappsteg. $\frac{5}{8}$ m. fr. Böla stans
rinner Siljebäcken mellan Skede och Gdshult eller Öfna härads och
S. Webbo. c) På Skeskulls egor är en med ekar bewert kulle,
hwarifrån man ser sju kyrkor och Soljen med des wackra stränder.
På byns dragontorp föddes Notmästare Pet. Gts son Joh. Gust.
Gt d. 3 Sept. 1808, som läste så wäl upp sin faders bref från
Leipzig efter det stora fältslaget der 1813, att han fick i belöning
tillåtelsen att studera. Modren förde honom ännu 3 år derefter till
Weriö till en begynnande lästermin, då hästen tröttnade och modren,
som medförde 2 R:dr R:glb contant, wände sig med sorgbundet
hjerta till goßsen, frågande, om han ej skulle wilja lemna "läsning-
gen," han kunde, på det han läst, bli skrifware hos Länsmannen.
Wi låta Gt sjelf berätta: "Jag hade ett ögonblicks strid inom mig.
Men kärleken till min mor segrade. Jag teg, wände mig bort;
men wände också kärran om mot hemmet. Då såg jag en tår i
min moders öga. Den tåren glömmar jag aldrig. Hon gick in på
Gästgiffwargården, men kom snart ut igen. Tåren war borta. I
stället röjde sig i blicken en fasthet och ett mod, sådant hos quin-
nan endast moderkärleken och förtrostan till Gud kan stänka. Af-
wen hon teg, men wände kärran mot Weriö." Derpå wann lärda
werlden Profess. i Lat. Litter. i Lund J. G. Gt. d) Wid Rösa
är wattenfallet Sjunden eller Sjunnefall i Gunnån, der Laren går
uppåt. Twå klippor luta sig öfwer fallet från begge sidor, 5 a 6
aln. flilba. Det är ett af de wackraste i Sverige. De lodrätta
klippwäggarne äro omkring 10 alnar och wattenmassan nedstörtar
lodrätt 4 a 5 aln. djupt. Der sägas 6 tjuswar hoppat öfwer, men
den 7:de fallit. Möjligen war det ett medgiffwet bestraffningsfätt i
tider, då lifdömme fingo wälja att t. ex. gå på jernstängen mellan

*) Dertill räknas wid prestwal Dwarnar $\frac{25}{100}$. S:a i matr. $\frac{39}{100}$.

Verio begge gamla kyrkorn? eller dö på hopplöshetens galgbacke. e) Lär varit prestig. då Skede i katolska tiden var ett eget gäll. Då capellansbofjällen anskaffades i Carl XI:s tid öfver allt, medgafs först $\frac{1}{2}$ kronohem. Ålsheba Väctag:b, men som det var rusthåll, gafs 1696 i stället Ålsheba Klockarg:b $\frac{1}{2}$ fm. t. $\frac{1}{8}$, som ena capellanen accorderat sig till af förra kyrkoherdens enkä, som det upptagit ur ödsmaal med frihet till 1699; men den andre capellanen fick 1694 $\frac{1}{2}$ kronohem. Hålsbyholm. Det har ansetts troligt, att Åspö först gifwits Capellanen i Skede, men sedan af Rh:n i Ålsheba eröfrats. Hr Carl Gera lär näml. gifwit det 1564 åt "Hans, Capellan i Ålsheba," hvilken ansetts vara den Johannes Laurentii, som 1544 var Rh. i Ålsheba. ee) I Stenqvillshage fins jernmalmsbrott som går åt jordens djup. Des första upptäckt är icke bekant. Omfr. 1833 bearbetades det för Brusaholms råfning. Grufworne äro numera blott wattenreservoarer. f) 1440 solde Brighitta Pawelsdotter sin frände Wälbörd, man Simon Gudmundsson två garbha lighiandes i Nybhung i Östra h. i Skedha fm, hvilken heta Kullo (Stekull?), Brunnatorp (Brunshult?), Köslida och ett ödetorp Norrlida för 20 mark och 100 penningar. Thorgisle kyrkoprest i Wedelsång, säljarinnans bonde Nielas Thinason, Gust. Lansson och Kusa Nilsson beseglade brefwet, som egdes af Benzelius. N. 543 i Arch. Smol. T. X. Rösja Ulg:d $\frac{1}{4}$ är som Cornettsbofjälle förenadt med Elmhult $\frac{1}{2}$ och Sjögleryd $\frac{1}{4}$ i Öfna.

Skede synes fått sitt namn af Skiep: mellanrum, ty här börjades wäl det tomrum, som fanns mellan Göta och Wirdaland, förrän ännu Weden, Stogen, dememellan fick bo-män, bebyggare. I diplomer läses om Skedom, Skedum, nämnes Skedha, Skedæ omfr. 1290, 1300, 1316 (Sw. Dipl. n. 1010, 1124, 1316, 1320, 1761), såwida ej Lamma-Skede är i fråga (n. 18 bland socknar i Östra). Göta sjö och Wöla sjö äro genom en liten kanal förenade. Åkerbruket drifwes med nit och omtänka. Oblingsföretag försommäs icke der desse sig erbjuda. Kinodling är här folkets wigtigaste näringsgren. Bland de yngre af allmogen finnes mycken hog och äfwen anlag för industriösa företag. Det är icke sällsynt, att bränngar i snickare- och ställmakare-arbete täpla med stadens handwerkare. Plågseder wid bröllopp äro till större delen ännu hos de förmodnare bibehållne sådane, som de i läsning för folket 8:de årgångens första häfte affilibras. Julaston fl. 1 gifwes högtidens ingående tillkänna genom klokringning, och wid solens nedgång inträder hwar och en af husets medlemmar på förfärens wis i den wäl uppvärmda badstugan. Skjutning är här brutlig Påskmorgonen före solens uppgång, då annorstädes denna plågsed iakttages dagen förut på aftenen. Maffester firas ännu; Walborgsmässo

afstom med stoft ut handgewär, musik af clarinett och bans omkring på höjder anställda stora lust-elbar. Dessa förlustelser wara stundom hela natten. Affigten härmed är att bortsträmma stadsejuren från ägora. Den så kallade Midsommarsgången, eller att tillbringa natten under bar himmel fastande, tyst och wakande, i affigt att se tillkommande händelser såsom under året inträffande bröllopp, begravingar m. m. är nu mera till i tradition, men högst sällan i verklighet; men wandringar till offertällor och hälsjobrunnar, der de sjuka dricka för hälsans återwinnande, och de friska dansa och äfwen dricka till preservativ mot under året infallande sjukdomar, äro ännu i bruk. Wid Brostugan på Ekefulls ägor är och har länge varit marknadsplats, hwilken församlingen söker få privilegierad. År 1831 d. 8 April stiftades i Ekede en nykterhetsförening. År med denna stiftelse, som den tiden war den första i Werio stift, icke hela den äfystade wälgörande ändamålet wunnet, så har den dock inplantat hos mängden en affly för den wanäran, att wid marknaden, kallaser och samqwäm wara drucken. 1834 byggdes kyrkan, inwiggdes 1837; 67 aln. lång, 30 bred; murhöjd $11\frac{1}{2}$. Tornet $42\frac{1}{2}$ aln. i höjd. År 1835 fick Ekede nya kyrka genom församlingens befostrnad ett prybligt orgwerk med 12 stämmor. Församlingen är för närwarande i öfwerläggning om anskaffandet af en altartafsa föreställande nattwardens instiftelse. Ekede kyrklockor äro inom Werio stift omtalte såsom de wackraste bland landtbygghedens. Wid den större klockans gjutning i medlet af 1600:talet berättas den händelsen hafwa inträffat, att då den betingade mästaren bröjde, öfwerstalade folket den redan ankomne gesällen, att gjuta klockan, hwilket denne sednare ock gjorde, och undfick sin betalning. Under gåendet från stället mötte han mästaren mellan Ekede och Rösa. Då gesällen berättade, att klockan redan war gjuten och att mästaren kom försent, så utbrast denne sednare i sin förargelse: tager du brödet från mig, så tager jag lifwet af dig; hwarestier han skall werkställt mordet. $\frac{1}{4}$ m. fr. kyrkan är en rishög som utmärker stället. Allmogen säger sig wid sjärlingningar och begraving isynnerhet höra klockan i ett slagande moll-ljud lemna ett recitativ af den sorgliga händelsen: En ung man — har mist — sitt lif — för mig. Under Ekede kyrkas nybyggnad hände, att en muraregesäll föll ner från det till 30 alnars höjd hunna då uppförda tornet. Sedan han några timmar återhämtat sig från sin försträckelse, återgick han till sitt arbete aldeles ofstadad.

Bönder på egna hemman 1840 woro 81, på andras 13, jordtorpare 14.

Capellanslängd.

A) För hela pastoratet.

1. Hans Capellan i Alesheda 1564.

2. Åro. Jonæ subscr. 1593.

3. Sigfrid 1651+61. Son af Kth. Moringius i Alesh.

4. N. Haraldh Aljovius wid 1668. Se n. 20 i Alesh Kthlängd.

5. Pehr Hall och

6. Dr Wäns nämnas wid samma tid, torde warit vicarier.

7. And. Wolander, Com:st. i 40 år. G. m. Cath. Arelinus fr. Carlstorp.

- En dtr g. m. Com:st. Lacander i Granhult; en dtr med Com:st. Lönwist i Lofsta; en dtr med
8. Nic. Telovius. Han kom wid 1698 till Berga.
9. Joh. Silenius 1698—1708. F. i Hof wid Br. 1658. G. m. Biff. N. Krofs dotterdtr, Mar. Dav: dtr Krol.
10. Simon Erici Schallander. F. i Namqwilla fr 1673. Uppfesträd i Schallen i Gultsjö. St. i U. 1699. Com:st. i Ålsh. 1708. I hans tid fick Öfna sin egen Capellan N. Colliander.
- B) För Ålsheda och Skede.
- Sim. Schallander fortför i detta hånseende utan biträde till 1739. Då "upplade han tjensten" (böd 1752) och
11. Nils Bolmstedt blef först v. Com:st. sedan efterträdande Sch—r. B. war född på Bolmsö, bondson 1713. St. i L. 37. Prst och hit misstiv. 39. G. m. Annika dtr af Cornett Brans
- tenberg 1740 *). Gul. U. Regb:s uppgift blef han Com. loci 1758, † 1792. Gul. Sam. Regb:s m:st till Smål. Vestr. har han en efterträdare
12. Carl Lavin (Larin?) frän 1745. Denne war f. i Femsjö fr, bondf. St. i U. 37. Skolmäst på Ålshedal. Prst 45. G. m. Elsa Collianders, fodr. Com:st. i Öfna. War det han, som dog 1792?
13. N. Joh. Mulander 1794—1813. Se Kalfewiks Rheseries.
14. Pet. Erelin 1814†19. G. m. en Ringensou fr. Slätthög.
15. Pet. Dufén 1820†26. Tjenstled. för oordentlighet 1824. G. m. Albertina Neriman fr. Gults fr.
16. Theod. Chrysanter 1826—30. Se Khl. i Pjetaryd och Sandjö.
17. C. G. Wikmark 1831—. Förut Com:st. i Gylletofta. Leg par. ex. 1837. G. m. Charlotta Kattr. v. Hedenberg fr. Gultsfred i Öfna socken.

Ann. Comst. i Skede väljes af Ålsheda och Skede, men ej af Öfna. R. Br. $\frac{23}{100}$ 1830.

S. Öfna socken. (Anner). a)

Stattehemman :		1	Öfverhult.
mt:l.		1	Stora Öfna.
$\frac{1}{2}$	Bufan.	24	
1	Skoberg.		Kronohemman :
2	Gmhult A., Skatte.	$\frac{1}{4}$	Kullaboarp.
1	Gmhultatorp, Grifs.	$\frac{1}{6}$	Nedelatorp.
1	Harghult.	$\frac{1}{4}$	Tjushult.
1	Kulla h).	$\frac{1}{2}$	Gmhult Ell. e).
$\frac{3}{4}$	Kullboarp.	$\frac{1}{4}$	Sjögleryd e).
1	Lakeberg e).	$\frac{1}{2}$	Amjölkesbo.
$\frac{1}{4}$	Lindeberg.	$\frac{1}{2}$	Öfna Ell.
$\frac{1}{4}$	Nedelatorp.	$\frac{1}{8}$	Villa Öfna f).
$\frac{1}{2}$	Nöshult Skatte.	$\frac{2}{4}$	
$\frac{1}{8}$	Pufabo.		Frälsehemman :
1	Dwill d).	$\frac{1}{2}$	Gfelund.
1	Roaryd.	$\frac{1}{4}$	Graneberg.
$\frac{1}{2}$	Nåshult.	$\frac{1}{4}$	Koppary.
$\frac{3}{4}$	Strängånäs.	$\frac{1}{2}$	Nöshult, Frälse.
$\frac{3}{4}$	Tjushult.		

*) Sonen Magr Jfr. Bolmstedt, promoverad i Lund 1768, † 1772.

1 Torpa, Åfa.	1 Skinsfälla.
$1\frac{1}{2}$ Ufwanås B. S.	$1\frac{3}{8}$ Torpa St. Ell. g).
$3\frac{1}{4}$ Amjöfkesbo.	$3\frac{7}{8}$
$1\frac{1}{4}$ Årsgårde.	$30\frac{7}{8}$ *)
$2\frac{1}{8}$ Ölandehult.	

a) Till Ålsheba. Gränisar i N. t. Carlstorp och Kråkskult, i S. t. Järeba i Kalmar län, i S. t. Skirö, i W. t. Ålsheba och Skede. b) Se Skede f). c) Trol. så kalladt efter Lake-släkten. Sannolikt war den Wälb. Simon Gudmundsson, som 1440 köpte Kulla m. m., af nämnde slägt. d) Quills pappersbruk anlades här 1770:talet af en Hr Gran. Köptes sedan af Aboerne i Quill. 1828 tillhörde det Fabrikör Wiberström på Skorpatorp i Kalmar län. 1844 Insj. Jung. e) Förenade med Rösä Ell. till Corn. (Löjtn.) boställe. Se Skede. f) Inköptes till Capellansboställe, sedan Ålsheba klokkaregd försålt. Se Ålsheba häröfwan. g) Om en helsebrunn på T—as egor anför Luneld efter en tidn. af 1766.

Öfna torde så blifwit kalladt med hänseende till den öfna, som dessa bergsträcker wäl länge utgjorde. Öfna utgöres af 3 mycket betydliga åsar, hvilka, enl. Prof. Ek's uppgift, sänka sig mot socknens S. gräns, der Kalmar län och Emmådalen widtager. Den sydligaste af dessa bergåsar, utåt hwilkens hela sträckning de wackraste bondgårdar äro belägna, utgör det i socknen med namnet **Groneberget** utmärkta gulbberget, hwilket nogare stiles af folket än Geographerne från Åldersfors i Ålsheba f:n, detta wattenwerk wid Emmån för gulbmalmens "tillgörande," som ligger $\frac{1}{2}$ mil från det egentliga gulbberget i Öfna. Kyrkan ligger på den wackraste åsen, snart sagdt på högsta punkten i f:n, omgifwen af den härligaste lösskog, deribland spridda bokar på frälseg:n Wöskhults egor, hvilka wedelägga af Pontins uppgift om Åreba som bokens gräns åt detta håll. Från fyrkornet ser man Carlstorps och Järebas kyrkor öfwer en mil derifrån. Ett owanligt skönt skådespel är att härifrån se om julottan de från alla håll truppwis sig närmande blosfen. Hemanen S. och W. om Skumberget i S—a f:n blefwo genom K. Vr. 1743 20% tagna från Pauliströms bergslag och laggade till Åldersfors. Willkoren derwid ses i Graellii Lunalåns m. m. Bestrifn. p. 393 f. Skumbergslid täflar i brantbet med Husqwarna.

Från Öfna war Lect. **P. Dahlstedt**, f. 1798, St. i L. 1820, Mgr 23, Eloq. Rom. Doc. 24, Lect. wid Sthms Gymnas. 34, † i Vr. 41 — en man af klassiskt latinitet, som täflade med sin lärare Lidfors i makt öfwer Roms språk, men blef liksom Lidfors (se Biogr. Ler.) ett bedröfligt bewis att Romarkraften ej ensam kan rädda karakteren från prestelsernas tyranni. Hans föräldrar bodde i Ufwanås, dit inflyttade från Carlstorp.

*) Härtill räknas wid prestwal $\frac{1}{10}$ mtl Tullqwarn. Se i matr. $30\frac{1}{10}$.

3 Öfna woro 1840 Bønder på egna hemman 79, på andra 26, Jordtorpare 19. Man säljer bräder till Döderhultswik och fol till Pauliström, Ådelfors och Kibbe. Hemmanen i denna högländta ort äro temligen bördiga. Sockenmagasin är inrättadt. Silfvermalmskärpningar ha funnits, men ej ansetts lönande att bearbeta.

Öfna kyrka är byggd af sten; invigd 1767 af Sproft Klintin; är $28\frac{3}{4}$ aln. lång, utom choret, som är $10\frac{1}{2}$ aln invändigt, $17\frac{3}{4}$ aln bred inv.; $8\frac{1}{2}$ aln hög till taklisten inv., 20 aln. till takåsen. Tornet rundt, med $7\frac{3}{4}$ aln. diam. Kyrkan reparerades betydligt 1828 och 1837. Predikstolen är gifven af Byggnist. Wennerholm och Ruzhåll. Johannes Swensson i Torpa. Nya altartafelan, föreställande Christi nedtagning af korset, målad af Lindblom i Kalmar, skänktes af Kyrkwården Jonas Persson i Elmhult och hans dotter Siina Catharina. Nytt orgwerk köptes af församl. 1839. En ljuskrona af glas i choret är skänkt till minne af Lectorn wid Sthms Gymnasium P. Dahlstedt af hans moder Catharina Sjafsdotter i Ufwanäs Westregård 1843.

Capellanslängd.

Här skall först 1559 byggts ett kapell för den D. delen af Åsheda församl. Troligen blef dock ingen järnfilb Capellau, utan Communiistern för Skede torde här predikat, då predikan hölls. Snart förföll kapellet. En myndig bonde Swen Larsson i Elmhult (ej Lemhult) begynte 1678 yrka att kapellet änyo sattes i sitt stånd. Com:stern i Skede predikade här hwaraman söndag, till 1. M. Collander 1725 blef här Ord.

Com.st. Vice Past 1778. † 1783. G. m. A. G. Angvillia fr. Carlstorp.

2. Cand. P. Sandmark 1784†95. Bondson. F. 1749. Pst 76. G. m. Sara, dt af n. 1.
3. Joh. Bergholm 1796—1812. Se Rkf. i Sanderyd och Björkö.
4. S. S. Holmbeck 1813—32. Se Comst. i Allmunderby.
5. J. Chrysr Schens 1834—. G. m. Juliana Stode fr. Åsheda

Ann. Com.st. i Öfna wäljes af Åsheda och Öfna, utan deltagande af Skede. R. Br. $\frac{2}{3}$ 1830.

6 §. Skirö pastorat. a)

9. Skirö socken. (Moderförsaml.) b)

Skattehemman:		$\frac{3}{4}$ Stora Sjögle Skatte.
m:tl.		1 Sjöary.
$\frac{1}{2}$	Björnstorp.	3 Snuggary.
1	Gata.	2 Tolja.
$\frac{1}{4}$	Pillary.	
1	Loalles e).	$17\frac{3}{4}$
$\frac{1}{4}$	Skirö, Kära, Lånsm. bost.	
$\frac{3}{4}$	— Skatte.	Kronohemman:
2	Millebo.	$\frac{7}{8}$ Skirö prästg.
$\frac{3}{4}$	Rackaberg.	$\frac{7}{8}$
1	Skirö Skogs.	Frälschehemman:
1	Östra Skirö Skatte.	1 Bystad d).
1	Lilla Sjögle.	1 Götoboda e).
		1 Raringtorp f).

$\frac{1}{2}$ Lillarp g).	$\frac{3}{4}$ Lofja i).
$\frac{3}{4}$ Rudu.	2 Gölbergs säteri k).
1 Sjödarp l).	1 Wallby v:o l).
$\frac{1}{4}$ Skirö.	
$\frac{1}{8}$ Östra Skirö.	13
$\frac{1}{8}$ Sjögle h).	$\frac{31}{8}$ *)

a) Conſiſt. paſt. i 2 kl. 2 afb. b) Skirö ſ:n ſynes å chartan af Odencrans i K. GhS. handl. XIII h. wata $1\frac{1}{16}$ m. läng, $\frac{1}{2}$ m. bred; gränſande i D. och i SO. t. Wirſerum och Järeda ſinar i Aſbolands h:d, Linfof. ſtiſt, i S. t. Stenberga, i W. t. Nyse, i N. t. Alsheda. c) Eller Loalklöf. Har en hög belägenhet, näſtan lika med Gölbergahöjden. d) Säldes på auerion 1756 för 3206 dal. ſm:t. Wid 1790 öfades egorna genom en ſjös fänkning åt Emmån. Kom under Gölberga, men ſäldes derifrån 1806 för 2666 R:dr 32 ſt. V:co. e) Säldes 1754 af G. A. Ribbing till Kapt. Utterbom för 2152 dal. ſm:t; kom till Gölberga tills 1806, då det ſäldes för 2333 R:dr 16 ſt. V:co till 2 bönder. f) Eller Karingarp. Egare: 1. Thure Bjelle 1549. 2. Fru Malin på Berggwara 1555. 3. Johan Sparre 1645. 4. Dan. Lejonſtjerna Burggreſwe och Borgmäſt. i Noreköping 1655. 5. Pehr Sparre och Kerſt. Lejonſtjerna 1665. 6. Lars Gyllenpamp Ryttmäſt. 1675. 7. Ewa Greta Stålhammar Majorſka 1735. 8. Joh. Nyman Cornett 1740. 9. Lars Klase Doct. Provinc. Läk. och Cathar. Ulfſag 1753. Sedan den ſednare ſom enka 1770, då hon ſälde det till 9. ſin morſar J. N. (n. 8) och dennes hustru i 3:dje giftet Mar. Eliſ. Swab. 10. Mr. Norlin Enkeproſtin. 1789. 11. Dr J. Ståhl 1810. Gammalt ſäteri. Utbröts 1762 fr. Snuggarps by af Prow. Med. Dr L. Klase. Tillhörde 1806 $\frac{1}{2}$ Proſten J. Ståhl, $\frac{1}{2}$ Comſt. D. Wilbom. g) Tillhörde 1785 Öſt:ſkan v. Öerdten. h) Kallas Skagler 1278. (Sw. Dipl. n. 654). Egdes jemte Stora Sjögle ſtateg:n 1775 af Maj. R. S. D. Jon. Stålhammar, Ryttmäſt. A. S—r, Ad. J. Grufell och en Fröken S—r. i) Här är ett godt ålfiske (Sällje ålfiske), der ålen genom uppbämning kan fångas med händerne. Kallas Salghowirke år 1278. Sjögle ſäldes jemte detta fiſke 1806 för 3333 $\frac{1}{2}$ R:dr V:co till Kronofogden J. Gultman. k) Kallas Gölberga. Kallas genom tryckfel i Luneld 8:de uppl. Gölberga; beſkrifwet efter Jönk. Läns K. GhS. handl. XIII, 146 f. Egare: 1. Erik Griö t. D:nary 1 mtl och Åke Hansſon t. Brorwit 1 mtl 1635. Ståthåll. And. Grijs i Smål. (ſe ofw. 2: p. 601) lär warit den förres anherre. 2. Erik Hjerta 1 mtl, Åke Hansſon Ulfſparre $\frac{1}{2}$ mtl och Pehr Nilſon Ulfſag $\frac{1}{2}$ mtl 1646, 51. 3. Ryttm. P. Fröberg och Agneta Ulfſag 1714. 4. Deras dotter Anna Brita g. m. 1) Major Bergſtröm, 2) Kapt. Utterbom, 3) Öſt. v. Öerdten. 5.

*) Till Kyrkofodren hör deſutom Åleberg $\frac{1}{4}$ i Stenberga ſ:n, ſå att Stifets Matuſeteln har i Skirö $31\frac{1}{8}$ mtl. $33\frac{5}{8}$ ofm.

Jan Odencrantz HofMR. Lagm. f. 1737 † 1804, g. m. Andrietta Fröberg, dotter af Löjtn. And. Leonh. Fröberg, Fru Anna Britas bror. 6. G. och G. och Th. A. Odencrantz 1804. 7. Bar. Fr. A. Nilas köpte G—a med 2½ frälsehemman Villarp och Skirö med inventar. för 10,466 R:dr 32 ff. B:co 1805. † 1830. 8. Öföjtn. C. Lagercrantz. 9. Löjtn. A. O. Pählman 1833. 1) Wallby 1 mtl med Säteri-Ladug. Aleberg ¼, Sjöarp 1, 2 torp några hemman och lägenheter i Stenberga fm är ett af våra nyare fideicommissjer. Eten Bjelke hade 1635—51 lemnat detta frälsehemman som lifstidsförläning åt sin fogde Johan Matsson. Det såldes 1754 af Kammarherre G. A. Ribbing till Kap. Uterbom, blef sedan Kornett Joh. Nymans tillhörighet, som hit fick öfverflytta från Karintorp detta ställes säterisfrihet. Det innehades efter Nymans döb af dottersonen Kap. C. A. Stuart, derefter af dennes syster Mr. Stuart, g. m. Prostén P. Bråkenhjelm i Pjeteryd. Innehafwes nu af deras äldste son Johan Nymän Bråkenhjelm såsom fideicommissarius; han, som är Landssekreterare i Christianstads län R. N. O., har nyss låtit i Wallby uppföra en stor och pryblig sätesbyggning. På egorne finnes ett privileg. färgeri, en wadmalsstamp, ett pappersbruk, såg, qwarn och ålfiske.

I Skirö är sjön Salsen genom en bäck förenad med Skirö sjö, (ej genom en kanal). Laxöringar (ej ål) kan man der uppsämma och fånga med händerne (I Jönk. HbS. handll. XIII. p. 151 sägs ål). Kyrkan ligger nära den sednare. Vegge synas nämnda af Kira. Skir-källors wigt i hedendomen är känd. En offerhäll ligger på Skirö egor. Namnet strefes Skjiri 1300. Nerfwete och Skarfwete äro 2:ne andra sjöar. Här funnos 1761 i ett stenrör en stengraf af 2 rum, der ett större och ett mindre benrangel med hufvudstålar, som ej bränts, woro förwarade inom slåta och stora stenar. Det ena (hustruns?) war af medelmättig storlek, det andra owanligt stort.

Skirö nya kyrka inwigdes 1837. Är 54 aln. läng, 22½ bred, 11 alnars murhöjd. Tornet med lyfta 31 alnar. Altaret är i söder. Kyrkasån war då Dr Ståhl hit ankom 417 R:dr. Hade uppgått till 6,893 R:dr B:co, då grunden lades 1835. Wid fullsändad byggnad war qwar i kasån 1,114 R:dr. Bisk. Tegnéer yttjade wid inwigningen till Dr St.: "Du står i dag i din egen kaspelse — — med wiljans fasthet, som icke wifer hvarken till höger eller wenster, med lynnets allwar, som förjagar slården — — med silfwer i håret och med frid i hjertat — — du byggmästare för ewigheten." Kyrkan är den wackraste i orten, flyttad till en uppshöjd plan och synlig från nästan alla hemman i socknen.

Kyrkoherdelängd.

1. Petri. Petri Loel i Skire. — Nisödm. 1569.

2. Andreas Olai † 1580. G. m. Ingrid.

3. Oestannus Nicolai Schyredius. 1581

- wardt honom inventarium wid Nye kyrka antwardat. 1583 innehar han pastoratet i Skiröds. † 1617. G. m. Klin.
4. Jonas Krol "flytte ill Skiröds" 1618. Fadr. Gudm. Kh i Hallaryd. Bisk. N. K—s bror. War Prost 1636. Vår dött 1647.
6. Gudm. Krol mettog inventarium af sin moder 1641. † 1655. G. m. Märta Larédr.
7. Jonas Herm. Dufæus kom fr. att vara "Sch. Br. Coll. Supr. till Skiröds och antog pastoriam" 1659. G. m. Elisab., Petri Magni i Allgötsböda dtr.
8. Petr. Saqui Rowallius 1678—94 Bondien fr. Nydala. St. i U. 55. Couf. Not. i Br. 75. Fog 1) enkaf af n. 7. 2) Cath. Bruun.
9. Jfr. E. Willenius 1695†1716. F. i Willebo, Skirö su. bondsen. St. i U. 1675. Com:st. i Nyresjö 1677. G. m. Susan. Berlin fr. Björks. Nägen
10. M. Bengt Norlin 1716†1752. Prost. 1743.
11. M. Joh. Norlin 1754†1787. Prost 1777. Resp. i präst. 1760. Vice präst. i präst. 1780. G. m. Utr. Drelgren fr. Skärslab.
12. M. And. Norlin 1788†98, brodern. F. 1723. St. i U. 42. Ngr 52. En broder Jfr. N. se Khl. i Götteryd; en broder Birg. N. se Khl. i Tolg.
13. D. Joh. Stråhl 1799—. Ledam. af Samf. pro fide & chr:mo 1826. Th. Dr 1830; Jubelmgr 1835. G. m. A. M. Almquist, Dr Joh. A—s dtr fr. Wifingsö. Söner: Joh. David, bdd som heppfull yngling; Olof och E. S. se häröfw. 2: p. 674 f.

10. Nye socken. (Inner). a)

Statthemman:

m:tl.

- 1 Bladefulla.
 $1\frac{1}{4}$ Flage med Löfwanäs.
 1 Gadderöbje b).
 1 Kåghjutan e).
 $\frac{3}{4}$ Källebo.
 1 Michelstorp.
 $\frac{1}{2}$ Munskogård d).
 3 Nörsebo, Brynjes, Anna etc.
 $\frac{1}{6}$ Nyhyrke.
 2 Ramnäs D. W.
 4 Skurebo dd).
 $\frac{1}{4}$ Skäggnäs.
 1 Solagård, Stoum. e).
 $\frac{3}{4}$ Säftebo.
 1 Torslab.
 $1\frac{1}{4}$ Trälarp.
 $1\frac{1}{4}$ Waringnäs.
 1 Wikesbo.

22 $\frac{3}{4}$

Kronohemman:

- $\frac{1}{2}$ Nyhyrke.

- $\frac{1}{4}$ Säftebo.
 $1\frac{1}{2}$ Tappesås Skapt. bof. f).
 $\frac{1}{4}$ Kulla Com:st. bof. g).
 $2\frac{1}{2}$

Frälshemman:

- $1\frac{1}{4}$ Billtingeled, deraf 1 Säteriladug.
 $\frac{1}{4}$ Byeslab.
 $\frac{1}{2}$ Bällstätt.
 $\frac{1}{4}$ Fagerhult.
 $\frac{3}{4}$ Förschult.
 $\frac{3}{8}$ Karsnäs.
 $\frac{1}{2}$ Källebo.
 1 Rännestubba.
 $1\frac{1}{2}$ Nörsebo.
 $\frac{3}{4}$ Ryd.
 $\frac{1}{2}$ Säftebo.
 1 Wikesbo.
 1 Färstorp's säteri h).

9 $\frac{7}{8}$ 34 $\frac{7}{8}$ *)

*) Nysocknen räknas för 35 $\frac{3}{8}$, helst hit tillkommer Gåsteryd $\frac{1}{2}$ fr. Lemnshults su. 48 $\frac{1}{2}$ osu.

a) Till Skirö. Gränisar i S. t. Skirö och Stenberga, i S. t. Kemnhult, i W. t. Korsberga och Berheda, i N. t. Gwettlanda och Alsheda. Ar 1 m. lång och $\frac{1}{4}$ bred. b) Kallas och Habberyd. c) Kallas och Källan. d) Har wäl tillhört ett kloster. dd) Skurebo Storegd 1 mil med Lillegd 1, $\frac{2}{3}$ S. $\frac{1}{4}$ S. och 3 torp egdes af Öfwl. R. S. D. G. Liljenstolpe. Tillhörde Ryttmst. Torne Andersson Tornerfelt 1641. Begravnen jemte sin fru Anna Ulfar i Nye kyrka. Hemmanet hade 1713 gått fr. Ulfar-familjen till Löjtn. Gunnar Kullberg, hvars efterkommande 1836 sålde det till v. Audt. Stmansson, af hwilken n. w. egaren det köpte 1842. e) Till prestg:den i Skirö, men pastor eger blott statterätten. f) G: Tågesås, ett tryckfel som ur Smål. Bestr. ingått i Luneld. g) Ligger wid kyrkan. h) G: Fastorp. Fastorp egdes 1635 af Fru på Korpagården; 1646 och 1651 af Fru Brigitta Roos. Biltिंगaled 1 år som ladugård laggd derunder. Bar. Carl Rappe war egare wid 1770; hans måg Major R. S. D. Bengt Lagercrantz emottog det 1779. Öfwl. R. S. D. Carl Lagercrantz, sonen, har uppfört ny corps de logis m. m. Wid Wirkesbo är ålfiske.

I Trollebo sjö, som stöter till sin, tages malm till Klafverströms, men ej till Säfssjöströms jernbruk. I Smedbäljen och Karusnäs-sjö anmärktes fordom stora furus och granrötter.

Kyrkan af sten, men gaslarne af trä. Lär varit den nya kyrkan ännu då det äldsta inventariet strefes. (Se Råhlängden i Skirö). Spår af brand anmärktes och anses denna ha stett under Danskarnes ströfverier 1611. Kyrkan är 40 aln. lång, 13 aln. bred, med 11 aln. hög mur och wägg. Tornet 27 aln. högt, är byggdt 1767. Kyrkan utwidgades och reparerades 1835. Orgwärfet, som då tillkom, är berömdt i orten.

Communiſterslängd.

1. Petrus 1617.	dtr, sendt af Prof. J. Collander i Skatelöf.
2. Claus Saquini 1642.	7. Cand. Olof Wibom 1782—1807. Se Com:st. i Alsheda. G. m. J. U. Norlin, dtr. af Prof. J. Norlin i Skirö.
3. Jonas Sult 1670†1705. 80-årig. F. i Nye sn.	8. M. Pet. Blomberg 1808, utnämndes, men tillträdde ej utan blef qwar i Källeryd, tills han kom till Lusstaryd 1816. Se Råhl i Malmåck.
4. Joh. Löwall 1701†47. Prest 1701. G. m. 1) Elis. Milkenius i Skirö. 2) Sara Collin, Capellandotter fr. Alsheda.	9. M. P. Gerdén 1810†13.
5. Nils Wetterlund 1748†51. Bondf. fr. Wifingsö. St. i L. 34. Prest 40. G. m. 1) G. G. Löwall, dtr af n. 4. 2) Hedw. Klint, fadr. Löjtn.	10. Joh. Sultman 1814—31. Se Råfwellsjö Com:st.
6. M. Sw. Löwall 1753†81. G. m. G. Reg. Collander, Öfwl. Joh. G.—rs	11. G. F. Bergbols 1832—42. Se Råhl i Dinesstads.
	12. J. Simson Arell 1843—.

§ 7. Nåshults pastorat a).

11. Nåshults socken. (Moderförsamling) b).

Skattehemman:		1	Kullebo säteri g).
m:t:l.		2	Nåshult kl. säteri h).
1	Flu.	$\frac{3}{8}$	Prästorp W.
$\frac{7}{8}$	Göthstorp e).	$27\frac{13}{16}$	
1	Etera Hillhult g).		Kronohemman:
$\frac{1}{2}$	Lilla — g).	$\frac{5}{10}$	Höghult M.
$\frac{3}{4}$	Gaddarp W.	1	Nåshults prästg.
1	Hulu.	$\frac{3}{8}$	Prästorp W.
$\frac{1}{4}$	Gullinge torp.	$1\frac{11}{16}$	
1	Lilla Håradshögge.		Frälsehemman:
1	Etera —		Beegvarn.
$\frac{15}{16}$	Höghult, Alme, M. d).	$\frac{1}{2}$	Ekagård N. S.
$\frac{7}{8}$	Lilla Höghult.	$\frac{3}{4}$	Foglekulla.
$1\frac{1}{2}$	Ivanås N. S.	1	Gaddarp S. D.
2	Kejsarekulla M. N. e).	$\frac{1}{2}$	Horseryb.
$\frac{1}{4}$	Klämtshögge.	$\frac{1}{4}$	Hällawerket.
1	Långhult.	1	Höghult N. d).
$\frac{1}{2}$	Långaryd.	$\frac{1}{2}$	Kejsarekulla S.
$\frac{1}{2}$	Mofingetorp.	$\frac{1}{4}$	Medetorp.
$\frac{3}{4}$	Rjupingetorp.	$\frac{1}{2}$	Rufary.
$\frac{1}{8}$	Nåsgårde.	$\frac{1}{2}$	Röjsholm kl. f).
$\frac{3}{8}$	Penningetorp.	$\frac{1}{4}$	Röjsholms D.
$\frac{1}{2}$	Prästorp D.	$\frac{1}{2}$	Swartary kl.
1	Råsa.	$\frac{1}{4}$	Smeråtra.
1	Röjsholm W. D.	1	Ömundetorp, säteri i).
$\frac{1}{2}$	Röjsholms W.	$\frac{8\frac{3}{4}}$	
$1\frac{1}{2}$	Serary N. S. Ögfwg.	$38\frac{1}{4}$	
1	Smedetorp.		
1	Swartary St.		
$\frac{3}{4}$	Ång.		
1	Ömundetorp.		

a) Consjt. past. 2 kl. 2 afb. b) Nåshult är $1\frac{3}{4}$ m. lång, $\frac{3}{4}$ m. bred. Gränzar i S. t. Wirserum och Fagerhult i Kalmar län, i S. t. Åsheda, i W. t. Lemnhult, i N. t. Stenbergå. c) Här är ett Garfveri. d) I Höghults utmark finnes en underjordig gång, kallad Väskahål, hwilken säges hafwa gått till Trytsjön $\frac{1}{16}$ m. Ut i denna gång har man i sebnare tider gått 50 alnar in. Man har anmärkt hwälfedt taf och tänkt på katolska tiden. Skäligare spåras här hedniska Wackcultens spår. Smfr Inlebdn. p. 459. Den smalnår allt mer och tyckes slutligen igenfalla. I Höghults mark finnes åfwen en Hellsöbrunn, hvars watten de sebnare åren druckits af omkr. 20 pers. årligen. Wid Höghults qwarn är en Linoljepress. e) Hade 1794 åker 4: 17; ång 8: 16; utmark 20: 8 S:a 33: 9 samfalta egor. f) På R—ms egor hålles Ebba marknad i Maj och Oct. (se Almanach). g) Kullebo samt Hillhult köptes 1648 af Otto v. Scheden från kronan a $4\frac{1}{2}$ pc. Tillhörde 1692 Öfr. C. Silfwersparres barn, då

fråga war att genom dessa gårdar completerera Smål. Cavalleris-Reg:tet. Se Arch. Smol. L. VIII n. 423 m. fl. h) Näsuhult så- wäl som Kullebo tillhörde 1770 Öfwerjägmsl. And. Ehrenström. i) S—p tillhörde Löftr. Stuarts arfw.; nu bondgård.

Nässjöuhult war ett gäll redan i 13de sekellet. 1278 lemnade R. Magnus kronohemmanen i Næssjöuhult till Linköp. Domkyrka. Sw. Dipl. 651. 1281 dömdes R. Magnus rör. N—ts skogar. Sw. Dipl. n. 716. Se vidare Sw. Dipl. n. 654. 769. 1010. 1316. 1320. 1540.

De störste sjöar äro *Kyrko-*, *Breda*, *Fryt*, *Serarps* och *Kullebo*. I de 2 sistnämnde tages jernmalm, som förslas till Klafrestroms bruk. Jordarten är öfwerhufvud svartmylla. Boskapsförförelsen den främsta näringen. De fleste hemman äro nu skogs lösa; få ega skog till eget behof.

Kyrkan, belägen 6½ m. fr. Werid, 10¾ fr. Jönköping byggdes på kronogrunder 1732 af trä, 12kantig, med sacristia af sten. Altartafeln är tagen i Pohlen, hufskänkt af Major *Figenhjelm* (ej Fikenhjelm), g. m. B. G. Lejonhjelm. Han war född i Småland; berömd Carolin. Abl. n. 1512. Altartafeln föreställer 12 Apostlar omkring Gud Fader, Jesus och Maria. Fadren föreställes som konung med krona, spira och swärd. Maria som Drottning med krona. Derofwan ett stort crucifix. En dörr uppslås under Fästlagen, då man ser lidandets hufvuduppträden; en annan under Långfredagens aftonsång, då man ser begrafningen. Under läses: Siref Ganietbefe. Hans Ganietbefe. Framför altaret ligger Hr Nils Behrson † 1572. En Peder Silfversparres wapen hänger i choret. Wapnet, som ses på R. B—s grafwård, har en balk med 3 sparrar uti, således mycket liknande det wapen *Nils Krook t. Luna* (R. R. III. n. 523) förde enl. Mon. Uller. p. 122, och *Nicolaus Caroli Krook* Decan. Ups. förde enl. L. c. p. 214, samt det som gafs *Erkebiff. Jöns Håkanson* (Silfversparres) förmodade naturlige son *Thord*, se Nytt fördråd af äldre och nyare Handll. i Nord. Hist. Ethn 1753. Imfré *Hallaryd*, i 2 D. Silfversparrarnes wapen har annars en gimbalk med 2 sparrar. I Näsuhults sin föddes *Fältprosten L. N. D. Joh. Karls-son*, Pr. o. Rh. i *Dwiinge*, *Lunds stift*, *Bondson*, 1778.

Kyrkoherdelängd.

1. *Dr. Finvidus* Rector Eccles. de Næssjöuhult aftod 1283 sin rätt till *Sildeshult* (*Hillhult*) åt *Bispestolen* i *Linköp.* men räntan skulle tillfalla hans söner *Symon* och *Wimund*, så länge de woro *chorales* i *Link. Domk.* Sw. Dipl. n. 769. (Inthyget är dat. i *St. Jean d'Aere*).
2. *Sköbo Birgeri* Riksdm. 1569. War från *Wirserum*.
3. *Birgerus* *Sköbons* subscr. 1593.
4. *Joh. Nicolai* 1627. Log *Enkan.* Rh. i *Brigstad* 1620—27.
5. *Ingalduus Petri* war *Com:R.* i *Nässjöuhult* 1593, då han underskref *Ups. M. beslut.* *Sonen*
6. *Sköbo Ingalbi* 1636†53. Fick blott

- Nåshult, då en Anders Theod. fick Stenbergas.
7. Jonas Bozans, hade blott Nåshult; tog enkan, war här 1663 (D. Dufæi debic.)
8. Magnus Petri utnämndes 1666, men då han skulle inkalleras, tillfångde Förf. kyrkdörren, dertill eggad af Erland, son af n. 6. Församlingen dömdes att en tid bli utan Gudstjenst (Ber. Conf. Prot. 1/3 1666), men pastoratet (blott N-t) tillföll dock, när M. P. dragit sig urdan,
9. Erland Kebbönis 1666†90. Ansåg N. såsom arfepastorat. Hade blott N-t *).
10. M. Magn. Nicander 1692†1709. Resp. ej för disp. de corp. simplicib. (det gjorde en Bened. M. M-r), utan 1680 under A. Wanochius och 1685 und. S. Paulinus (titlarne ses i Ab. litter. p. 1150 och hos Vidén). Om hans hustru och barn, se Cler. Calm. 2: 358. 473. En af sönerne war den lärde Professor And. M-r **). Salden S. A. M-r hade hört, att den Söderm. ländska Nicanderlägten räknade styfskap med den Smäländska.
11. Jonas Arenander 1711†1720. G. m. en Ulfsted fr. Swartarp.
12. M. Jacob Stocke, g. m. 1) Enkan efter n. 11. 2) en Bisk. Hansbers syster. Sonen Nils K. i Frysled och Daw. K. i Beckelsång. Någen
13. M. Petr. Danielsson 1753†71. Resp. på prfm. 53, pred. ib. 1763. J. Norlins öfwer honom hållna pred. med person. trycktes 1771. En son Com. st. i Öhr, en i Tingsås.

*) Hans son Swen Erlands-son blef bonde, egande Sjöstorp i Stenbergas sin samt Hårsåda i Wirserums-sin, g. m. Geska Rivage. Deras son Kebbe Swenssons studerade först i Werio, blef sedan bonde och bodde på Sjöstorp. Deltog i slaget wid Helsingborg 1710, der han hjälpte att framdraga kanonerne, jemte rusthållaren J. Sylvius, prestson fr. Nyresjö. Sonen Carl Kebbesson war bonde på Björkmåsa i Wirserums sin, g. m. Maria Sylvius, J. S-ii dotter. Deras son Johan Wirén, f. 1738, som studerat i Werio, blef St. i Åbo 1768, Kewifor wid Arméens Flotta † 1809. Hans söner: 1. Carl af Wirén blef adl. (n. 2221), † 1825 som Vice Amiral, Chef för förwalt. af sjöärenderne, C. S. D. m. m. 2. Gustaf Wirén, Frih. (347) 1815, Grefwe, Stats-Råd, R. o. C. K. M. D. m. m. † 1827. Den förre egande ett kärt namn bland våra sjöbjertar, den sednare berättigad att inberäknas bland våra statsmän, en embetsman af första storleken. Begges ätter fortleswa.

**) Profes. A. Nicander föddes i Nåshult 1707. Modren flyttade som enka med den 2-åriga sonen till sin slägt. Bodde i Helsingborg då gossen som scholaris dble 1723 och 24 höll orationer på latin och grekisk vers. Utgaf som stud. i Lund flera Carmina latina. Aufcultant i Swea Hofrätt 1732, under Delreich underwisande Grefwarne A. och C. Kerfen. War språkfännare till owanlig grad; (kände spanskan, portugisiskan, holländskan m. fl.); latinisk versificator till öfvermått; såsom swensk herametrist ej utan inwerkfan på wårt språks utbildning i wittert hänseende. Han utg. Anmärkningar öf. Swenska Kaldekonsten 1736; Virgilius Enedis öfwerätt på sw. heroisk vers 1 o. 2 boken 1751 m. m. Wann ej lärbd befordran; utau blef först Actuarie wid Tullarrende societeten i Sthm, sedan Contröller wid stora Sjötullen i Westerbif. Kallades den swenska Nafö öfwen af en Kellgrens wän, som begärte wid M-rs böd minnesversar af K. öfwer den bortgångne. Kellgrens swar läses i hans skrifter 2 B. p. 252 f. Det war trol. Rådman Wellander, som bedt om poemet, öfwer hwilken K. höll Ammelsförelset, infördt i 3 B. p. 139 f. M-rs biographi läses i Simeris Westerbifs Hist. p. 324-328. (Tullsocieteten gaf honom 800 dal. l. m. för ett "Onomasticon" af 8 rader och Rikf. Ständer 3000 dal. för Virgilianska öfversättningen.)

14. M. Sten Wibom † 1773. Förut
Com:st. i St—a. Måg hos n. 12.
15. M. Jon Danielsson 1774—84.
Född i Jdenås, bondson. Broder till
n. 13. St. i P. 49. Prst 53. Ngr
i Greifsw. 54. Com:st. i Ske och
Serråtra 66. G. m. Ulrica And.
dte Wiesel fr. Skatelöf. Com:st. i
B. Thorsås 1770. Pred. wid prästn.
75. Prost 83.
16. M. Wagn. Ålin 1785†1804.
17. M. Eric Elgmart 1804†33. G.
m. en Rorkiu fr. Tolg.
18. M. Joseph Wickelgren 1834—

12. Stenbergas socken. (Änner) a).

Skattehemman:			
m:tl.		3	Ånhult, Gulings m. fl. i Wierferum.
$3\frac{1}{2}$	Böda, Djups, m. fl. b).	$1\frac{3}{4}$	Haselås säteri b).
$\frac{1}{2}$	Bodaryd.		
1	Blåsmålen.	$25\frac{5}{16}$	
$\frac{1}{4}$	Brodstorp.		
1	Dahla i Wierferum.	$\frac{3}{4}$	Kronohemman:
$\frac{1}{2}$	Hagsjöryd.	$\frac{1}{10}$	Boo Majorsbof.
1	Haselås	$\frac{1}{2}$	Stålarp.
$\frac{1}{2}$	Stora Högarp.	1	Lundås Förarebof.
3	Holmsfog i Wierferum.	$\frac{1}{4}$	Stora Stenbergas, Past. stomm.
$1\frac{3}{4}$	Korparyd i Wierferum.	$\frac{1}{4}$	Sjöviken Capellansbof. c).
$\frac{1}{2}$	Kräkelid.	$3\frac{1}{16}$	
$\frac{1}{4}$	Kyrkotorp.		
$\frac{1}{2}$	Källeraf.	$\frac{1}{4}$	Frälsehemman:
$\frac{1}{8}$	Mögleryd.	1	Bodaberg.
$\frac{1}{4}$	Nöcklaryd.	1	Böda Anna, Påfwels b).
1	Prästorp.	$\frac{1}{2}$	Haga.
$\frac{1}{4}$	Sjöarp.	1	Lilla Högarp.
$\frac{3}{8}$	Sjöstorp bb).	1	Pinnarp.
$\frac{1}{2}$	Smuge i Wierferum.	$\frac{1}{2}$	Sjömilan.
$\frac{1}{10}$	Stålarp.	$1\frac{1}{2}$	St. o. Kl. Ulfarp.
1	Störstorp.	$1\frac{1}{2}$	Gfholmen, säteri d).
$\frac{1}{4}$	Säfferås.	1	Salshult d:o d).
1	Torp el. Ånhultstorp i Wierferum.	1	Skärfwete d:o e).
1	Urnaberga b).	$\frac{1}{4}$	Åleberg d:o Ladug. i Skirö f).
$\frac{1}{8}$	Ånhultaberg i Wierferum.	$\frac{9\frac{1}{8}}{38\frac{5}{8}}$	

a) Till Näsuhult. Är 1 m. lång, $\frac{3}{4}$ bred, gränssande i Ö. t. Wierferum, i S. t. Näsuhult, i W. t. Näsuhult och Rye, i N. t. Skirö. b) R. Magnus 1 och R. Waldemar gåfwo 1278 $\frac{1}{4}$ af

*) Kyrksocknen är $26\frac{3}{4}$ fm. till hwilka i den civila socknen komma Åsbo lands skatte i Wierferums kyrksocken $11\frac{1}{4}$, samt Skirö skatte $\frac{1}{4}$. S:a $38\frac{1}{4}$. Åsp. skatte ligger i Kalmar län och Linköping län. För Summornas afseende i Verbebofsutdraget, kunna wi ej göra reda. Kronohemmanen bli $3\frac{1}{16}$ endast om Källeraf, som upptages i Hush. S. Handl. XIII p. 184 som krono, dit räknas; men då blir skattehem. summan för ringa. Boo är ej upptaget i Utdraget. Blott $9\frac{1}{2}$ Frälsef. men summan upptagen till $9\frac{1}{8}$. Summorne i Länets Hush. S. Handl. äro: $23\frac{1}{16}$ skatte, $3\frac{1}{16}$ krono, $11\frac{1}{8}$ frälse, S:a $38\frac{1}{8}$.

deras gods in Östra heret in niudhungia vxnabierrggha. hesleasa et bothe till deras äffel. Clericus Magister Odbo Bruddesön från Njudungen som fick rätt att bebo dessa gårdar. (Sw. D. n. 649). I Lilliefta genealogierna nämnas herrar till Yrnaberga. bb) Wirsenernas säbernehemman. Se öfw. p. 215. c) Ligger $\frac{1}{2}$ m. fr. Stenbergas och $\frac{1}{4}$ m. fr. Näshtult. d) **Ettholm** såldes 1758 af Öf. Staff. Klingsporre till Kap. D. Stålhammar, som sålde det till Öf. Jon Stålh-r. Hans son Ryttnst. D. Stålh-r (som 1790 i kriget mistade högra armen) blef egare 1813. Sålde det 1815 till Öf. D. Fr. Pählman. 1821 köptes E. åter af Öf. J. Stålh-r. Salshtult egdes af Jöns Larsson 1600. Kallas i äldre handll. ett Lilliegods. Äfven släkten Drake och Råäf ha frifwit sig till E. Päär Råäf sålde det 1694 till Ryttnst. Jon. Stålhammar, som dog i Välen 1708, Öf. wid Smål. Cavalleri. S. tillföll nu sonen D. J. Stålh-r, Kapten, men som wid riksd. 1746 fick rätt att söta Domsagor el. Åsjesforat i Hofträtt. Höll Lagrättning som t. f. och utg. "Sw. Justitie och Politie werket" 1746. † 53. S. egdes sedan af sonen Öf. Jon St. och dennes son Öf. Jon St. e) Här anlade J. Nyman 1751 ett pappersbruk m. m. f) Se häröfwan 3: p. 210.

Sjöar äro Salgen, Sagseryds, Sjöarys och Galte. Sjörten inflyter från Kalmar län. I Salgen tages jernmalm, som förselas till Klafrestroms jernbruk. Eis, Al, Braxen träffas bland de vanligaste siffslagen.

Kyrkan, belägen från Werö $7\frac{1}{4}$ m., $\frac{2}{3}$ m. fr. Näshtult, är byggd på krongrund af trä med stentorn, som 1762 uppfördes 12 aln. i quadrat, sedan trådtornet nedbrunnit genom åfeld. Orgwertet af 10 ft. är byggdt 1825. Altartaflan, föreställande Christi begrafning, är skänkt af General-Maj. C. Klingsström då han bodde på Boo Majorsbofälle.

A) Com:ster.

1. Ingellus Petri. Subscr. 1593.

B) Storköherdelängd.

1. Andreas Theod. war Past. i Stenb. 1644 enl. en Widhii dedie. af en Wsch. Petrai disp. i Åbo. Lesde här ännu 1651.
2. Nic. Laculander war här Past. 1663 enl. D. H. Dufai dedie. af en M. Brunneri disp. i Ups. En Nils Lac. som war St. i L. 1674—75 lär warit demes son. Kh. N. L. lär dött 1677.
3. And. Gradman 1678—1712. Förnt Com:st. i Forsheba. Enl. K. Carl XI:s bref $22\frac{1}{10}$ 1696 (n. 483 i Arch. Smol.) skulle St—a återförenas med

Näshtult, så fort ledighet upptod. Lär förut stett, då 1711 J. Åresnander blef Kh. i N. och

C) Commissterlängd.

1. Swen Moberg 1712 blef Com:st. i St—a, hvarifredan han 1714 kom till Åby Capellani i Kalmar stift; blef affatt 32. Com:st. i Wadaby, Wr. stift 35. G. m. 1) And. Gradmans dte Anna. 2) A. M. Galle Se Cler. Galm. 2: 340.
2. Gudm. Amnerus 1715—42. St. i L. 1706. Erol: war han bror till N. Å—s, St. i L. 1696, † frigsprest i Polen.
3. N. Petr. Danielfson 1744—53.

- St. i Åbo 36. Prst 41. Ngr i 7. Jon Theorin 1803—23. Se Cos
Lund 45. Kh. i N. n. 13. m:st. l. i Allmunderyd.
4. Eren Wibom 1753—1772. Se 8. C. G. Wäckman 1823—30. Com:st.
Kh. n. 14. i Leferyd 30. Kh. i Werheda 41.
5. M. O. Sjöman 1772+80. St. i 9. M. G. Wetterling 1831—39. Se
U. 41. Ngr 55. Prst 57. G. m. Kh. i Wriglad.
en Klinton fr. Ålesheda. 10. F. P. Prinzell 1840—. G. m.
6. C. F. Forsmark 1780+1802. L. Löwenadler, Fabr. Löjtnant.

S §. Korsberga pastorat. a)

13. Korsberga socken. (Moderförsamling) b).

Skattehemman:		$\frac{5}{8}$	Dranshult.
m:tl.		$27\frac{1}{16}$	
$\frac{1}{2}$	Aggostruf.		Kronohemman:
$\frac{1}{2}$	Ahlshult.	$\frac{1}{4}$	Knerhult B.
1	Ahlefull.	$\frac{3}{16}$	— D.
$\frac{1}{4}$	Anglastruf.	$\frac{1}{2}$	Lönneberga S.
$\frac{1}{2}$	Båd.	$1\frac{1}{2}$	Salskult Reg:tskrifv. h.
1	Berg.	$\frac{1}{2}$	Korsberga, Kloclare,
1	Bestorp.	$1\frac{1}{4}$	— Prest k).
1	Boda D. B.		Wonne ej hit räknas:
$\frac{3}{8}$	Böstenstorp.	1	Merhult Nyttmäst. kost. c).
$\frac{1}{4}$	Broaryd.	$5\frac{1}{16}$	*)
$\frac{3}{4}$	Bockaberg.		Frälshemman:
$\frac{3}{4}$	Ekberg.	$\frac{5}{8}$	Ålmögård.
2	Flohult D. S.	$\frac{1}{4}$	Appalaholm.
$\frac{1}{2}$	Follatorp.	$\frac{1}{2}$	Besqvarn.
1	Gjölgarhd.	$\frac{5}{8}$	Saga.
$\frac{3}{4}$	Herrstenstorp.	$\frac{5}{8}$	Hjelmsång.
1	Hulnboda.	$1\frac{1}{4}$	Hjertaryd St. S.
$1\frac{1}{4}$	Knerhult, Herre, B.	$\frac{1}{2}$	Holm d).
$\frac{9}{16}$	— D.	$\frac{5}{8}$	Hult, St. N.
$\frac{1}{4}$	Kullskog.	$\frac{1}{2}$	Kjerfwa gård.
1	Lida	1	Klockenäs N. S.
$\frac{1}{4}$	Löfhagen.	$\frac{1}{4}$	Knabberödje.
$\frac{3}{4}$	Lönneberga N. S.	$\frac{1}{2}$	Motteberg S.
1	Milletorp.	$\frac{5}{8}$	Sjöanäs.
1	Muggebo.	$\frac{2}{8}$	Stod.
1	Mågebo.	1	Vondanäs säteri (adug. e).
$\frac{1}{2}$	Motteberg posthem.	1	Byestad säteri f).
$\frac{1}{2}$	Sjöagård.	1	Gunnatorp säteri (adug.
1	Sfestesfall.	1	Herranäs d:o g).
$\frac{1}{4}$	Sfogsbill.	1	Hultswil säteri h).
1	Stokatorp Ggving.	3	Åkerhult d:o i).
$\frac{3}{4}$	Stocksberg D. B.		
$\frac{5}{8}$	Storaagård med Knottorp.	17	
$\frac{1}{4}$	Svensholm.	<hr/>	
1	Toswaholm.	49 $\frac{1}{4}$	

*) 3 Jordboksutdraget anföras blott $4\frac{3}{10}$, men S:an upptages ändå till $5\frac{3}{10}$.

a) Conf. 2 kl. 1 afdeln. Eger under sig Lemnhults Anner i Östra härad och Solberga Anner i Westra härad. b) $1\frac{1}{2}$ m. lång, $1\frac{1}{2}$ br. gränssar i S. t. Nye o. Lemnhult, i S. t. Åsheda och Nottebäck, i W. t. Solberga, Bäckaby och Lannastede, i N. t. Verheda. c) Reduceradt från Enhörningska familjen blef det Nyttmäst. hofst. 1697. En Kniffmed i Frilles (Fryelebs?) qvarn And. Swensson hade sonen Jon till Werhult (f. 1584), Dwartermäst. hvars 4 söner Lars, Sw., Nils o. Dan. abrades (n. 318) 1643 och 47, för fadrens tapperhet under namnet Enhörning. Maj. o. N. S. O. G. v. Heideman lemnade detta hofställe 1843 till Kapt. C. W. Ahlgren. d) Med underlaggda $2\frac{1}{8}$ hemman och 6 torp blef Holm bebyggdt af en Stålhammar. Stånggården köptes af Lagman Bar. G. v. Otter, som här lemnade ett wördadt minne, då han 1846 öfverlät egenheten åt sin son Löjtn. C. v. Otter, g. m. L. Leijonhufwud från Åsa. Lagmanskan C. G. v. Otter, född Ehrenerona, död 1825, stiftade en fond af omkr. 500 R:de W:o till fattige barns underhåll i folkskolan. En Engelsk park m. fl. anläggningar pryda Holm. Man ser der en öfver ett färr murad wäg af 1500 aln. längd, m. m. som vittnar om en "för efterkommande" äfwen werksam oblingsanda. e) Låg undor återiet Ankarsnäs 1 m:tl. Egges nu af bönder. f) Byestad sät. med Ladug. Sunnatorp och fräse. Applaholm tillhörde en Ryttmst. J. Andersson 1634. Löjtn. Pehr Ulfsag gaf det (trol. blott Applaholm) 1683 såsom $\frac{1}{4}$ m:tl fräse i ödesmål till Besm. J. Larsson. 1728 köptes hela godset från Enhörningska arfw:er af 1. Ryttmst. Ad. Stålhammar. 2. Mågen Kapt. M. W. Netherwood. 3. Mågen hos n. 2 Fältkamr. Cederblad. 4. Löjtn. F. W. Cederblad, sonen. På Byestads egor är en dåld kallad Dackeholmen, der K. Gustafs folk och N. Dades anhang skola ha drabbat samman. g) Jordebokens Herranäs, n. w. Ankarsnäs, beläget på en halfö wid Hjertassön. Tillhörde Stålhammarska släkten i förra sekellet, 1828 Major P. G. Unge, en ättling på mödernet af den förra släkten. C. M. Santesson, Hof-Rätts-Commisarie, är egare sedan 1835. h) Kallas Hulswik i Smål. Westr. Här bodde 1. Öf. W. Stålhammar, då K. Carl XI köpte och sände honom humle, sedan han wid besöket fått dricka öl, som war för swagt. 2. Casp. St—r före 1730. 3. Kapt. C. Cronfelt. 4. G. v. Wendel. 5—f egdes 1844 af en Löjtn. A. F. Grönhagen. i) Egare: 1. Hrr Rosenquist till Åkershult (abl. matr. n. 164). 2. Öf. Mannerhjelm. 3. Löjtn. Bar. Maekler. 4. Ryttmäst. Storchirk. 5. Kornett Gripenstöld, som 1802 sålde A. till 6. Kapt. F. Klingström. 7. Öf. G. J. Troili, som sålde detf. 1827 till 8. Landshfd. Fab. Ulfsparre. 9. Öf. Löjtn. F. A. Reuterswärd sedan 1834.

Korsberg nämnes omfr. 1300 mellan Skyri och Beshid i Abbotens i Nydala Johannis bres n. 1761 i Sw. Dipl.

Sjöar, 12: **Bosqvarns, Wånge, Vösa, Dinta** el. Hjerta m. fl. En å går fr. S. till Verheda sjön. På vägen från Hvetlanda till Korsberga visar sig granitartad Oneis med lager och ådror af tät fältspat. I K-a anmärkes en diabas (grönsten) i stockformiga massor, som aflöjas af granitgneis med grå fältspat. Vid Stofatorp ses fullar af småfornig Diabas med grå fältspat, som gör en öfvergång till Epenit. Marken är mycket couperad; jordmänen berömmes. Faunan och Floran rika. Vid **Sjöanäs** är en sjö; till hvilken Östra, Westra och Appwidinge härader stöta; en bäck utflyter, öfver hvilken **Granufonebro** ligger, der Östra härads qvinnor sprungo, då Springstatten ådrogs, enl. sägen. Nära **Hjanshult** wid landsvägen anmärkes 2:ne s. f. Jättegrutor i ett berg, slåta, liksom svarfwade fördjupningar. Vid **Sketsfall** ligger "E-lshåla," en bred och djup kanal mellan en sträcka af höga och ofta branta berg. Vid **Bjesta** ligger "B-dhåla," en fördjupning mellan fringliggande jordvallar och fullar.

Kyrkan är byggd wid slutningen af ett berg. Man tror hon fått namn af ett fors uthugget i det N. om henne liggande berget, på östra slutningen mot landsvägen. Sjelfva detta berg formerar äfven med sina upphöjningar liksom ett fors ifrån N. åt S. Kyrkan står nu under ombyggnad. Den är belägen $6\frac{1}{4}$ m. fr. **Veris**, $8\frac{1}{2}$ fr. **Jönköping**. Den gamla kyrkan var 30 aln. lång, 22 bred, försedd med orgwerk. Ingen altartafel har funnits, utom ett nu igenmuradt fönster, omkring hvilket Öfverste P. Stålhammar 1693 satte nu söndriga bilder af Evangelister m. m. och under fönstret en bred tafel med S. H. Natward aftagen. En äng wid Hjortassjön tillhör prestg:d. och säges gifwen af en Fröken på **Hulswik** för det hon fick hugga särskild dörr på kyrkan helst hon ej kunde gå in genom samma dörr som en hatad hystier. h) **Kallas Traneryd**, liggande i Korsberga by nära kyrkan. Detta boställe är godt. I trädgården oblas flera Medicinalwexter. Korsh. Klockareg:d $\frac{1}{2}$ är numera Pastors stomm i stället för Solberga stomm. Men Communiern, som nu fått förra stommen till boställe har ej mera af Pastor de 6 L:or spanmål, han förut hade. Pastors-tionden har så öfats till 80 t:or säd, $\frac{1}{2}$ r., $\frac{1}{2}$ t. Vid kyrkans Ö. gafvel är **Bjesta** graf. Wapen ses i gamla kyrkan öf. Öfversten wid **Smål. Cavalleri P. Stålhammar** f. 1613, † 1701, **Kapt. Joh. Rosenqvist** f. 1618, † 1670. **R. Stuart** f. 1618, † 1690 och **Kapt. Sw. Enhörning** f. 1619, † 1688. **Winkannan** af 40 lod är gifwen af P. Stålhammar och **Anna Skytte**.

Korkeherdelängd.

1. **Egismund** lät lå en kanal mellan Hjertes och Söre sjö.
2. **Michael** var här 1523 och 1530, då **Ridd. Holger Carlsson** (Oera)

domfäste fillnaden mellan Ankarsnäs och drög. Kom till **Alsheda** omfr. 1542.

3. **Magnus Michaelis**, sonen. 1563 †1606. Subje. 1593. Prost i 15 år.

- G. m. Cecilia Spegel, Lars dtr. Se ofw. 1: p. 538. "Var född 1543." men blef då Kh. 20årig. Lifyred. öf. honom af Bisk. P. Jona år tr. 1609 i Sthm. Efter branden 1598 lät han wäl reparera kyrkan.
4. Gudm. Larsf. Spegel 1607†40. Måg hos n. 3. Hprost. Fr. honom "härstammade" ef Hagv. Spegel.
5. Lars Gudmsf. Spegel 1640. G. m. Sigr. Grifsdotter, som 1644 anmälte i Hofrätten, att mannen war usinnig, begärande, att han måtte intagas i Hofwitalet. Honom anslogs Solberga till underhåll.
6. M. Magn. J. Hoffmannus. Kallas 1644 Past. i K—a i en Wsch. Petraci bisp. af Resp. L. J. Wichius. Lect. i Werio 1645.
7. M. Joh. Magni Sillerus (ef Sillerus) 1644—53. St. i Dorpt. Resp. 1640, 41, 42 under Ludenius. Blef Lect. Eloq. i Wr. wid Gym. nasti fistelse 1643, men bytte med M. Hoffmannus Kh. i K—a, såsom det will synas af de torstige uppgifterne, som träffats.
8. Cornel. Ofengius 1654†79. Se Annerstad Khl.
9. Joh. Lindwall 1680†1798. War Hprost 1695. Nifetm. 1682. Resp. de Pace 1673 i Ups. G. m. Brita Wallerius, hwilken som enka blef g. m. Kh. Nydelius i Åby, Kalmar lfst. Lindwalli dtr Christina blef
- g. m. D. Corvin Kh. i Hagebyhöga. Om deras söner Joh. och Mer. samt Daniel Nordenanckar se Nl. Matriflen. J. L—ii son Dan. Lindwall blef Med. Doctor. Se Sackén 1: 6. Suppl. p. 183.
10. M. P. Lindtorpnius 1709†42. War Hprost 1727. Pred. i prestm. 1718. G. m. Ingeberg, dtr af Kh. Siggenius i Ågunnaryd. Lifyred. med person. öf. P. L. af Bisk. Cr. Alstrin år tr. 1743.
11. Joh. Simonsf. Zeland 1745—63. G. m. Bisk. Olanders hustru, enka efter Stode i Näsuhult. Sonen Simson L—r s. 1744, St. i N. 64, G. D. i Götha Hof-Rätt. G. m. en dotter af N. R. Graf Sparre. Dog som skrifware wid Wr. Landskansli i stor uselhet 1777.
12. M. And. Unge 1768†96. Håradepr. 87. G. m. A. G. Wius drufwa. Utg en Bönföntagepred. 1748. Sonen J. Cr. Unge född 1759. St. i L. o. N. 72. Mar 79. Gem. h. wid Ad. Fredr. i Sthm 82†92.
13. M. Magn. Klinton 1796†1812. "Stor ordningsman och prest." Håradepr. 1798.
14. M. Jon Danielson 1813†34. Prost.
15. M. Joh. Pontén 1836— Kh. i Hultsjö 1825. Prost 31. L. B. D. 43. Utg. Arb. m. m. se Biogr. Pericon XI B. 3 h.

14. Lemnhults socken. (Anner) a).

Zlattehemman:

m:tl.

- 1 Boasjögle.
 $\frac{2}{4}$ Boatorp N. S.
 2 Boasjögle N. S.
 1 Borskhult.
 $\frac{2}{4}$ Fagerhult S. W. D.
 $\frac{1}{2}$ Gatu N.
 $\frac{1}{2}$ Lemnhult b).
 $\frac{1}{2}$ Mollatorp.
 $\frac{1}{2}$ Näsija S.
 $\frac{1}{2}$ Sakhult D. W.
 $\frac{1}{2}$ Sefwedstorp.

$\frac{1}{2}$ Torp.
 $\frac{1}{2}$ Wedbände.
 $\frac{11}{4}$

Kronohemman:

$\frac{1}{2}$ Kollatorp M. c) Capellansbof.
 $\frac{1}{4}$ Boatorp.
 $\frac{3}{4}$

Frälsehemman:

$\frac{1}{2}$ Borskhult D. Sjöholm d).
 $\frac{1}{2}$ — N. b:o.
 $\frac{1}{2}$ — Lindholm.

$1\frac{1}{4}$ — St. B.	$\frac{1}{2}$ Hästeryd säteri ladug. i Nye kyrks:n h).
$\frac{1}{4}$ Djupnäs.	$1\frac{1}{2}$ Föfatorp, sät. i).
$\frac{3}{4}$ Edstorp.	1 Näsja, sät. k).
$\frac{1}{4}$ Emmagårde c).	$\frac{1}{4}$ Emednäsja ladug. l).
1 Föfatorp.	2 Trollebo el. Bo, sät. m).
$\frac{1}{2}$ Gatu B.	
3 Örefulla e).	$\frac{15\frac{3}{4}}$
$\frac{1}{4}$ Bottningsorp sät. ladug. l).	$28\frac{1}{4}$ *).
1 Helma sät. g).	

a) Anner till Korsberg; 1 m. lång, $\frac{3}{4}$ m. bred, gränfande i S. t. Näsby och Stenberga, i S. t. Näsby, i B. t. Korsberga, i N. t. Nye. b) Ett *predium in Limandahult* afstod Nydala kloster 1299 till Carl Magnilsson mot jord i Fryeled och 20 mark. Sw. D. n. 1277. c) Föfatorp All. är beläget $\frac{1}{4}$ m. fr. kyrkan. Som detta ansågs ligga väl långt bort, blef 1686 Emmegårde $\frac{1}{4}$ närmare kyrkan inköpt af Församl. till ett kyrkohemman från Trollebo säteri, med rätt för Com:stern att der bo. Emellertid fick Capellanen för G. erlægga ärl. blott 40 st. B:o till kyrkan till 1842, då Förs. fordrade att bortarrendera det till den höghälsjunde. N. w. Com:ster ingick då på högre arrende till kyrkan el. 4: 21, 4. d) Synes vara det *borshult*, nära Lymandahult, mellan hwilka det gods låg, som Holmger Magnusson (Stengawel?) gaf till Nydala wid sin afresa till Heliga landet 1312 (n. 1862 i Sw. Dipl.) För n. w. ligger ingen gård mellan B. o. L. om ej Borshult St. g. eller Edstorp. Annars ligga Trollebo egor emellan, hvaraf synes följa att H. M. S. egt Trollebo, dit de nämnde hemmanen länge hört, utom B. Stattegård. S. o. N. Sjöholm $1\frac{1}{4}$ äro nu sammanslagne, hörande under Trollebo. e) Säterifriheten flyttades 1804 till Hellinge i Näsby sn; då hälften af G. egdes af Ljfd. Bar. G. H. Falkenberg på Trollebo och hälften af Förcare Hebbe. 1630—40 egdes G. af Åke Årelsson (Matt och Dag) samt B. Bagge. Sednare: Ulfjarar, Jent. Skelund, Kap. Linde, Lgm. Hummelhjelm, Öst. J. v. Schantz (1828). Egdes 1844 af G. D. Stålhammar. f) Ladet under Trollebo som Ladugård 1655. Tillhörde 1. Öfr. Sabelfelt 1714. 2. Kap. Rundsberg. 3. Löjtn. DelaGrange. 4. Ryttnst. Ånd. Stålhammar. 5. Löjtn. Ånd. St—r. 1828. Hans enka B. G. Falkenberg och moder lefwa ännu och bo på B. Modren, Marimil. Falkenberg, född 1758, har en rar samling af handskrifter af Sveriges äldre och märkvärdigare familjer. g) Tillhörde 1. Silfversparre. 2. Ulfjarar. 3. Mrovinsh, en polsk släkt. 4. Mågar hos en M—y G. J. Strålenhjelm och Skoberg. 5. Bar. M. G. Falkenberg, som förente G. med Trollebo. Wid G. äro flera grafhögar; flera anses vara spår efter en träffning mlln G. I:s folk och Dackens anhang. Sporrar, betsel o. d. finnes i jorden. h) Har wänl. legat

*) Kyrksöcken, då Hästeryd afgår, $27\frac{1}{4}$.

under Holma, sål. och under Trollebo; är nu bondbemman. i) Do-
nerades af Drott. Christinas Förmyndare 1689 och confirm. 1645
och 55 ått B. Sabelfeldt, som ablad (n. 317) dog som Öfl. 166*,
g. m. Cath. Stråle. Sedan egdes H. af Sabelfeldtska familjen till
1714, då S—ts enka sålde H. o. Bottningatorp till Fru Chr.
Berghman. Tillföll sedan hennes måg Öfv. Insp. Kiellman 1724.
Derpå R—ns måg Kap. Runberg. Så dennes måg Fredr. v.
Jonston. Derpå blef Carl Stålhammar egare, som sålde H. 1776
till And. Stålh—r. Dennes son And. Stålh—r blef egare 1804.
Dennes måg Köjtn. J. G. Danielsson (son af Prostén D. i Kors-
berga) blef egare 1836, jemväl af Bottningatorp. Dessa begge
hemman $\frac{3}{8}$ m. i längd, nära $\frac{1}{4}$ i bredd äro helt fringslutna af
sjöar och dem sammanbindande bäckar. Här werer Arre (Alnus in-
cana). På 10 geom. t.l:b ha varit 200 stenrör och 1400 "jord-
stenar" att borttaga. Gamla hus med årtal 1659 ha af n. w.
egaren ersatts med nya och en trädgård med terasformiga stenlaggda
affatser har anlaggts. k) Ligger wid Näsjsjö; kallades Herre-
uäsjsjö. 3 äldre diplomer förekomma flera ställen under detta
namn. Trol. egde Johannes de Næsie, stamfader för Uljespar-
rarne de Næsie, detta säteri wid Näsjsjön. De förde en sparre,
under 3 liljor. Joh:is son Erland till Näsjsjö hade sonen Jöns
t. R. g. m. Bengta. Deras son Peder Jönsön till Böjerib
1450—55 war Olof Pedersöns t. Segerstad fader, hvilken
Olof blef g. m. en Gun. Hård. Deras barn upptogo moderne-
namn och några äfwen wapen. Tillhörde i förra sekellet 1. släkten
Ulffar, 2. Ryttnst. Siöstedt. 3. Ekeberg, g. m. Stråhlenhielm.
4. under förpantning Kh. P. Danielsson. 5. Amiralitets-Öfver-
Commisär. Chybr Vidr. Österman g. m. en Wieselgren fr. Len-
hofda. Egdes nu af bönder. Dermed har Näsjsjö märkvärdighet
i följd af sina egare ej förminskats, utan är en Johannes i Näs-
sja wäl så märklig som ädlingen Johannes de Næsie. Wi ha i
2 D. p. 852 lärt känna en Johannes Magnusson fr. Lemnhult,
som gifwit till Åsheda kyrka en af honom målad altartafla och
fått af K. M. en medalj att bära å bröstet. Han är född $\frac{11}{11}$
1804, måg hos Johannes Swensson, hvilken jemte Petter Olofs-
son 1821 köpte detta säteri, warande J. M. S. egare af en del.
Denne J. M. S. har en owanlig fallenhet för flera bland de sköna
konsterna, liksom Hörberg. Han öfwar målar Konst och är Instru-
mentmakare, gör goda Fortepiano'er och andra musikaliska instru-
menter, utan att ha lärt musik, målar temligen correcta altartafvor
utan att ha lärt tekningskonsten, har albrig gått i någon skola och
träder på intet wis ur sitt stånd. Det är en ljus sida af vårt
Swenska Bondstånd. Han har till Lemnhults kyrka gifwit en Al-
tartafla föreställande Christi nedtagande af korset. l) Gj Smedås.
Har varit och är Ladug. under Herrenäsjsjö. m) Birger Trolle
till Bo egde detta säteri 1290. Det synes förblifwit i Trolleåts-
ten, tills Frih. Gabr. Dyensstjerna blef g. m. Beata Grifsdöte

(Trolle). Egdes 1624 af Fröf. Sigr. Horn. Hon begäfwade Lemnhults kyrka frifostigt. Fru Kerstin Bjelle och Fru Sigrid Bjegebo 1640. Friherrar Sparre t. Kronoberg, Bergqwara och Angsö egde Tr. till 1711; då Erik Pers. Sp. sålde detta gods, bestående af 24 mtl till Com. R. O. Törnshcht. 1719 tillföll Tr. dennes son O. T. Lhd. i Wr. sedan R. och Grefwe, som 1728 sålde Tr. till Lhd. Frih. J. F. Grusfelt, som byggde corps de logis och anlade trädgårdarne. Sonen K:herre S. sålde egendomen, bestående af 40 mtl till Envoijen S. J. Sildebrand 1743, som 1750 sålde Tr. till K:herre Frih. G. A. Ribbing, som 1757 sålde godset till Frih. A. G. Rosenhane, utom Trollebo, som tillföll Frih. M. G. Falkenberg; sedan sonen Lhd. i Kronob. län Bar. G. S. F. † 1803; sedan dennes son Ryttnst. Bar. G. A. F. som 1818 sålde Tr. till sin swäger W. Wårnstedt, hwilken sålde egendomen, nu utgörande $6\frac{1}{4}$ mtl, till Jätkamr. A. G. derblad, hvars Enkefru 1828 sålde Tr. $6\frac{1}{4}$ mtl till Bar. Aug. Nappe. Capitaine och Riddare af K. Sw. D. Log afsted 1844. Har här den wadfraste trädgård i orten. Under Tr—bo lyda Holma 1, Sjöholm $1\frac{1}{4}$, Folkatorp R. och S. 1, Borshult W. $\frac{1}{4}$, Lemnhult $\frac{1}{8}$, Kånnestubba i Nye 1.

Vimandahult skrifves denna sn i diplomer, Lemmenhult i äldre Tordeböcker. Torde ursprungl. hetat Wismannahult af lif, löfja (läkemedel, läka), deraf i femin. löfferka: trollkona. Se Dieterichs Runen-Wörterb. p. 362. Man kan dömma om det widsträckt omfånget, då Boasjögle 1 stättemtl med Elgstrufs utjord utgör: Afer 10: 22; ång 57: 26; betesmark 1036: 24; 254: 22, S:a 1435: 27. Dock är Borshult skattegd 1 mtl blott S:a 248: 6. I Höfessjö i denna sn anmärker v. Linné Trapa natans (Sjösnötter). D. från kyrkan ligger "Djeslaberget" eller "Hellvetes portar", en bred remna eller skillnad i detta berg, med en öfverhängande klippa, som kallad predikstolen. Här anses den Jätte ha ställt Westra gaslen af Lemnhults kyrka, hwilken åtagit sig bygga den samma kyrkan ungefär för samma pris, som Finn skulle bygga Lunds Domkyrka. Dock se somliga gaslens stenar i ett rör på Öresfulla egor. Här hörde presten sjungas i berget, då kyrkan war nära färdig: Tig, tig, Liten Finn — I morgon kommer Far Din — Solfager Finn — Antingen med sol och måne att leka — Eller den fete presten att steka. (Enl. en variant. hette Jätten Wippsfull). Presten sade Jätten namnet just som tornspiran uppsattes på W. gaslen, då Jätten här i wredes mod sprang bort men tog W. gaslen med sig. Wi se här quarleswor af Sol- och Månesbyrkan före Christendomen, och träffa Finns myth in i djupet af Småland. Se Inledn. p. 122. Presten satte då en trädgaswel till Jättens stenbyggnad. Sådan är kyrkan än i dag, men 1845 beslöts ny kyrkbyggnad, på ny plan å Öresfulla egor.

Kyrkan, belägen $1\frac{1}{4}$ m. fr. Korsberga, är, som wi sett, af sten, med en gasvel af träd. Tillöttes med träbyggnad 1693. Är offerkyrka. Annu 1843 kom fjerran från offer. Hit sändes barn att döpas från Kalmar och Öland, innan man der fått kyrkor, enl. folksäg. En flocka stöpt 1400 har englahelsningen så illa instöpt eller illa läsen, att man för *Ave Maria gratia tecum, benedicta Tu . . .* funnit: *A. M. g. tricem: brurdeles Tu . . .* Torp skall ha varit pastorbof. i Katholska tiden. Frollebo graf är en gammal grafbyggnad på kyrgården. Lemnhult ansökte 1772 hos K. M:t att få bli eget pastorat. K. M:ts resol. ses i Dom-Cap:s Archif XI. T. af 1772¹⁶/₁₂.

Capellansångd.	6 M. M. Skintin 1775—82. Se
1. Hemming Petri subscr. 1593.	Rh. i Hvetlanda och Korsb.
2. Magnus 1655.	7. And, M. Lagergren 1783†1805.
3. Jonas P. Sjelm 1670†1708. St. i L. 1690. Rh. i Carlstorp.	Fabr. P. & P. i Carlstorp. G. m. G. Kempf fr. Alsh.
4. Petr. Lindwall 1709†52. St. i L. 1702. Son af n. 9 i Korsb. Rh.	8. Jon. Ulmarck 1805†39.
5. Sw. Nymansson 1753—74. Rh. i Carlstorp.	9. J. W. Sjögren 1841—. J. i Merio landtferf. 1807. St. i L. 30. Prst 32. G. m. Hilda Christina Pontén.

9 §. Verheda pastorat. a)

15 §. Verheda socken. (Moderförsaml.) b)

Kattehemman.	Kronohemman:
m:t:l	
1 Bergsnärle.	$\frac{1}{4}$ Fagreryd Kl. Corpor. bost.
1 Verheda (Slipare c).	$\frac{3}{4}$ Bragberyd do.
$\frac{1}{2}$ — Ågård.	$\frac{1}{4}$ Brogård St. Röstn. bost.
1 Björkefull.	$\frac{1}{4}$ Kräfegård
$\frac{1}{4}$ Brogård Kl.	$\frac{3}{4}$ Verheda Prestgd d).
1 Brätåkra.	$\frac{1}{4}$ — Brumgård, Capell. bost. e).
2 Dagsås, N. S.	$\frac{2\frac{1}{2}}$
$\frac{1}{4}$ Fagreryd St. Kl.	
1 Fiskefull.	
2 Hester N. S.	
1 Hökås.	
1 Näs gård.	$\frac{1}{4}$ Verheda, Rynings.
$\frac{1}{4}$ Dwarngryte.	$\frac{1}{4}$ Njölseryd.
4 Sandåkra.	$\frac{1}{2}$ Simnatorp B.
1 Simnatorp N.	$\frac{1}{2}$ Stensåkra.
1 Slättånärle.	1 Storegård, Ö. B.
1 Stornärle.	$\frac{2\frac{1}{2}}$
$20\frac{1}{4}$	$\frac{25\frac{1}{4}}$

a) Conf. i 3:dje kl. b) 1 m. lång, $\frac{1}{2}$ bred; gränssande i Ö. t. Hvetlanda, i S. t. Korsberga, i W. t. Nyresjö, i N. t. Hvetlanda, som affår Näsby anner fr. Verheda. c) Bål bebyggdt af Ny Smål. Bestr. 3 D. 15

Höfd. Bar. M. v. Liewen 1821. d) Kallas Nygård. e) Enl. Kgl. Resol. af 1824 har detta hemman blifwit Stomm och Näsby Stomm blifwit Capellansboställe.

Kallas **Bechjöd** i ett diplom af 1300, trol. af den bäck, som här genombryter heden, och kallas **Bejheda** å, i Hwettlanda och Åsheda Gy.åu, sedan Gum.åu. Sjöar: Björne, Bodesjö och Grumlan, malmrike, hwarifrån malm forslas till Klafreströms bruk. Jordmänen består till större delen af alfsjord, ibland starkt sandblandad. I denna socken föddes Prostén i Willstad Dan. **Bejell**, hvars 4 söner blefwo prester. Härifrån utgick **Pet. Håfansson**, f. 1792, † 1829. Canslers-Secretetare för Lunds Akademi. Se Biogr. Ler.

Kyrkan, af sten, 40 aln. lång, 14½ aln. bred, är gammal. Hennes strid stals 1695, då hon fick collect i Stiftet för att kunna skaffa sig ny. Ligger 7½ m. fr. Werjö, 8½ m. fr. Jönköping.

Kyrkoherdelängd.

1. Petrus, Sacerdos de beksip, hade 1305 närwarit på Westra härads thing i Ekfjö. Sw. Dipl. n. 1464. Jfr n. 1761.
2. Solgierdus.
3. Gerlacus Swenonis in Berheda, Riksdm. 1569. (Ar wäl den Gerhardus Rogberg anför.)
4. Martinus, subfer. 1593.
5. Hemming. N. 2—5 hade både Berheda och Näsby. 6—10 hade blott Berheda.
6. Birgerus 1645.
7. Sw. Brodderi Wall 1650†64.
8. Nils Brachmannus 1664. Dog 10 wekor efter ankomsten af slag på predikstolen. Rom fr. Hemmesjö sacellani.
9. Petr. Nobelius 1665—68.
10. Nils Andr. Malmbeckius 1669—82. Bondf. fr. Malmbäck. Förut frigsprest.
11. Clem. Magni Flodin 1683†1721. Efter Past. And. Widmans i Näsby död fick han 1685 Näsby till anner. Resp. i Åbo 1673 und. P. Laurbeckius. War född i Stornärke i Berh. fm. Fabr. war Lars Enhörnings Inspector. Cl. Fl. g. m. Anna Collander. Hade 11 barn, deribland Jonas, Kapl. Löjtn. wid Sjöfåten.
12. Joh. Turfenius 1722†29. G. m. 1) Öfwerste Isak Hedenstiernas dte Christina. 2) Cath. Gueberg.
13. M. Jonas Malmström 1730†36. G. m. C. H. Regnander.
14. M. Clem. Selin 1738—51. Doterusson af n. 11. Öppon. wid präst. 40. Riksdm. 46. Kom till Grenna.
15. M. Joh. Gumer 1751†62. F. i Gummarp i Lerfinge fm. G. m. en Wiesel fr. Skatelöf.
16. M. Harald Barck 1764—81. Resp. under C. Linnæus 1753. Öppon. i präst. 1773. Rh. i Åsheda men tillträdde ej. Lifpred. af Sw. Fowelin lär wara tryckt.
17. Clem. Selin 1782—91. Se Elmeheda Khl.
18. M. N. Ålin 1793†1819.
19. Reinh. Riedbeck 1820. Kom till Åsheda 1822.
20. Nils Storke 1822—36. Kom till Åsheda 1837.
21. Magn. Hestén 1838—40. Kom till Burseryd.
22. C. G. Bäckman 1841—. F. 1784 (enl. Nat. Matr. i Lund). Com:st. i Klerby 1830.

16. Näsby socken. (Anner). a)

Slattehemman:		$\frac{1}{2}$ Karstorp N.
m.t.l.		$1\frac{1}{2}$ Kolsnäs St. N.
$\frac{1}{2}$ Espebråna.		$2\frac{1}{2}$ Näsby N. N. B. etc.
$\frac{1}{2}$ Karstorp S.		1 Nöbbeled.
$\frac{1}{4}$ Skallarp.		1 Sand.
$\frac{1}{4}$ Stenåsa.		$\frac{1}{4}$ Stafwegran.
$\frac{1}{4}$ Anabråna.		1 Stigaskäl.
1 Östrarp.		$\frac{1}{2}$ Strömmahult.
$2\frac{3}{4}$	Kronohemman.	2 Bo sät. med Stenseryd c)
1	Näsby, pastoris stomm. b).	$3\frac{1}{2}$ Flishult med Kalkaby sät. d).
1		3 Hellinge med Näsby yrstg. d.
		3. d. Hellinge by med Hoo Ma-
		ufacturi e).
	Frälsehemman:	3 Hultaby säteri f).
$\frac{3}{4}$ Woda.		$22\frac{3}{4}$
1 Glnhult.		$26\frac{1}{2}$ *)
$\frac{1}{4}$ Kalkåsa.		

a) Anner till Verheda. Socken är något öfsv. 1 m. i längd och $\frac{1}{2}$ m. i bredd; gränssande i D. t. Gwettlanda, i S. t. Gwett. och Wyressjö, i W. t. Wyressjö, i N. t. Björkö och sjön Ljurken, eller motsatsen af hwad som uppgifwes i Smål. Vestr. b) Enl. Kgl. Resol. $\frac{30}{6}$ 1824 Capellansbojt. i st. för Verheda Brundgård. c) Bo med Stenseryd (ej Stuseryd, enl. Luneld) tillhörde 1770 Ryttnst. Erik Silfwerparres arfwingar, 1828 Brukspatr. Blom. d) Flishult med Kalkaby (ej Halkaby, enl. Smål. Vestr. och Luneld) ligger nära der en å med ett wattenfall för Ljurkens watten in i sjön wid Näsby; har Lullmjölgwärr, 12 torp m. m. Här synes Njudungens kungaboning ha varit belägen med Flishultaby flott, nu Hultaby något öf. en $\frac{1}{4}$ m. derifrån jemte sjön, som sträcker sig till Verheda, der jemte Emmån utfaller med bred mynning, med stränder, som äro mindre bördiga, än närliggande högre belägna trakter, ett förhållande, som wijar, att förrän deroftwan så många sjöar werte igen till mossar, strömfåran varit wida mera djup och segelbar. Den äldste slägt, som egde och skref sig till Flishult, räknade anor från war bekanta Forn-jotaätt, som enl. en tids åsigt regerade öfwer hela Sverige, enl. en annan tids, öfwer Finland. Uti Inledn. 6 s. p. 150—156 har Förf. sökt göra en rimligare mening gällande, såsom sannolikt. Högre torde man i dessa frågor aldrig ha kommit. Att dessa Flishultsherrar med en båt i wapnet woro ättlingar af de segelsälle Drknoa-jarlarna, blifwer än klarare ådagalagdt, då en son af en Smålands Lagman, Herre till Flishult, ännu i medlet af 14:de sekellet utkallades till detta Jarl-

*) 3 Jordbefsutdraget är Sand 1 mtl fördt till Slattehemman, men ändå summan den gamla $2\frac{3}{4}$. Frälsehemmans-äffrone sät. blott $20\frac{3}{4}$, men S:man $22\frac{3}{4}$. Frol. äro gwarnar o. d. beräknade till 1 mtl. Säterierne upptogad neml. till $12\frac{1}{2}$, frälsehem. till $10\frac{1}{4}$.

döme. Efter all sannolikhet war Bondeätten, med gemensamt ättmärke, en gren af denna samme Vät-ätt. Monne ej Jon Pederssons till Flisby broder blef kallad Thord Bonde, (Bondo, onis — i diplomer fr. denna tid), derföre att han blef hemma som Häradshöfding i Njudung, då Jon for till Hofs och wann en Prinsessa af Ynglinga-ätten i Norrige? Annu 1430 ha wi en Peder Jonsson, bygiande i Flidishult i Näsby sn. I följ. sellet tillhörde Fl—t Alf Pedersson Sjöblad. I hans tid (1568) slogo Danstarne sitt läger här nära, under det Swenskarne, 200 hufsfytter, förlades i en gransfog, men deras befälhafware Hogenst. Wjelke låg på Flidishult. Härifrån flyende om morgonen, då Danstarne, som haft eld om natten, nedhuggit de anträffade Swenskarne, hwilka ej fått uppgöra eld, som funnat röja dem, blef han, jemte Ståthåll. i Smål. And. Griis och Sten Vanér, tillfångatagen af en Ghyphr Krabbes dräng samt förb fängen till Köpenhamn. (af Melins frigshift. m.st.) På Flisby. dog 1687 Öfft. Patr. Patfull, Herre till Flidishult, s. 1629. På Flisby. bodde Fältmst. Bar. Jör. Silfwerhielm, död 1737, sedan dess son Öfft. Bar. C. A. S—m. 1827 egdes det af Erped. Secr. G. Hummelhjelm, som sålde det till ett bolag. Flidishult äges nu af Mönsterkripare C. A. von Porat. e) Hellinge blef fäteri, då Gerekulla i Lemnhults sn i st. blef-frälsehemman; bebyggdes då af Egm. Hummelhjelm, beläget mellan 2 sjöar. Köptes 1810 af K:herre v. Stedt. 1813 anlades här ett Manufacturwerk med en knip- och 2 spikhamrar*), qvarn och säg. Tillhörde 1829 Major Gripenstedt. Manufacturverket och qvarnen wid Hellinge äro nedlagde af dess nuwarande ägare Hr C. G. Gylling. f) Se Flidishult, här ofwan. Här är särdeles djup svartmylla, som vittnar om långwarig obling. Jorden gaf 10:de fornet omfr. 1770. Tillhörde då Falkenbergsta familjen; 1828 Kapt. Ekman. På "Slottsön" finnas ännu höga ruiner af ett slott (Smål. Bessr. har: "Lemningar af slottet stola ännu någorlunda funna utronas"). Då jag 1815 besökte ruinen, war den här och der 12 aln. i höjd. I Tuneld yttras, trol. efter Wallman: "Gasta granitmurar af 40 fots höjd finnas här ännu; äfwen som spår efter byggnader och försvarswerk." Af s. l. Gultaby slott finnes, enligt uppgift af 1845, intet öfrigt mer än en efter jordytan jennad stensättning och en derinom warande håla som tyckes hafwa warit brunn, nu för det mesta igenfylld med sten. Floran är rik i och omkring ruinen. I Dahlbergs Sv. Ant. & Hod. är slottet ej "astaget", men stället på Vitala-nejdens charta angifwet; murarne sägas der wara öfwer 7 alnar höga. War borggen (civitas) här, och Birca (Portus regni Niudungici) wid Hwelleda torg? Då Paul, son af Torfin Sigurds son (Sigurd war döpt af K. Olof Tryggwasson, Torfin hade besökt Rom), kom från Orkenörne, der

*) 1826 smiddes här öfwer 100 plogbillar jemte annan förbättrad åkerbruksredskap af flera slag till bönder.

han lifsom flera hans fäder haft Jarldömet, samt gifte sig med K. Håkan Rödés dotter, synes han ej ha betraktats som främling. När vi finna hans manliga ättlingar bebo detta slott, saknas ej skäl att förmoda, det hans förfäder här residerat — som Njubungens konungar. Vi ha nämnt, att en herre till detta slott sedan blef Jarl på Orkenöarne. Han war Pauls manl. ättling i 8:de led. Runstenar i trakten känna män, som kallas Røde, och ha beröring med England. Se p. 189.

Kyrkan af sten, tillbyggdes af trä 1727. Orgverket byggdes 1739. Inom kyrkan ha Silfverhjelmiska och Falkenbergiska familjgrafvarne sitt rum och Silfverspariska wid sidan af kyrkan. Nils Behrsen Silfversparre, död 1644, är här begrafven, trol. som Herre till Flishult, lifsom Öfw. Patkull och Fältmst. J. Silfverhjelm.

A) Kyrkoherdar.

1. Salmundus, före 1304 rector ecclesie de Nesby, bör väl sökas här, n. 1416 i Sw. Dipl. Näsby nämnes som gäll 1300—10 i n. 1761 Sw. Dipl.

B) Capellan.

1. Benedictus Swenonis subscr. 1593.

C) Kyrkoherdar.

1. Carolus fidei Näsby säf. eget gäll, efter Hemmings död, då Birger fidei blott Verheba, omfr. 1630.
  2. Johannes Johannis Dedeusensis (fr. Däbesjö). War här 1633—34, då mestren i Myresjö ähftände att underwisas unga J. Bazius, sedan Erkebiskop. J. J. kom sedan till Däbesjö.
  3. Bened. Petri.
  4. Sam. Nicolai Cornerus (ej Pomer.) 1638—68. Hans son Nils Cornerus blef Kp. i Väckerby i Bleking 1660—1708, efterträd af sin son Sam. C. 1708—26.
  5. Andr. Gudm.: Widman 1668—85. St. i Ups. 1654
- En Simon Erici utnämndes 1686, men lär ej tillträd, utan Näsby blef åter capellani.

D) Capellaner.

1. Nils Ingerman 1686—89. Kom sedan till Käfsjö.
2. Jonas Carinus el. Cannellius 1689†98.
3. Sveno Swenonis Dracander 1700†25. Född i Drakfulla i Myresjö sin Fadr. Sergeant. Prst 1694. Comst. i. Helleberga 95. G. m. Klif. Dufvens, Domprefstens sonbr, född i Skirö. Sonen Jonas D—r, se Wätthult.
4. Joh. Holmstedt 1726†49.
5. Knut Wigelinus 1751†78. En tid suspend. för olaga wigel.
6. Cand. And. Lindfors 1778—84. Född i Karstorp, Näsby sin. Se Capellanel. i Näfwelssjö.
7. M. O. Koranius 1784—98. Se Khl. i Fröderby.
8. Carl Flygare 1798†1806.
9. Sam. Usmar 1806—16. Se Comst. i Näsjö.
10. Magn. Hestén 1816—38. Se Khl. i Verheba.
11. Bengt Nylander 1838—. F. i Wreftads sin 1803, bondf. St. i L. 23. Prst 29.

10 §. Myresjö pastorat. a)

17. Myresjö socken. (Mödersförsaml.) b)

Statthemma:	1	—	Carls d.
m:t.l.	1	—	Kulla.
$\frac{1}{2}$ Äbbemåla.	$\frac{1}{4}$	Brändemåla.	
2 $\frac{1}{2}$ Bjäbesjö, Karins; med Holmen; en Rättare skola c).	$1\frac{1}{4}$	Drakfulla	
	1	Stornahult.	

3	Gunnarshult, Håland, Måns,	$\frac{1}{2}$	Hjeltarp, Rangelög. b.
1	Hjelmåkra.	$\frac{2}{8}$ *)	
4	Hjeltaryd.		
$\frac{1}{4}$	Kyrkfolid.		
2	Myresjö Klofark, Näsle.		
$1\frac{3}{4}$	Måten St. Kl.	$\frac{1}{4}$	Kersebo.
1	Nederby.	$\frac{1}{4}$	Klaka.
$\frac{1}{4}$	Sjögle.	$2\frac{1}{4}$	Myresjö N. O. Jonå, Sjö.
1	Lerp.	$\frac{1}{2}$	Prestaboda.
$\frac{1}{2}$	Ländemåla.	$\frac{1}{2}$	Rågsjö.
$\frac{1}{2}$	Myresjö S.	$\frac{1}{4}$	Lerdorp.
$20\frac{7}{8}$		3	Bjåbessjö säteri d).
	Kronohemman:	7	
$\frac{1}{8}$	Myresjö prestg. h).	$30\frac{3}{4}$	

a) Gensitt. i 3:de kl. b) År $1\frac{1}{4}$ m. lång, $\frac{3}{4}$ bred; grän-
sande i D. t. Bergheda, i W. t. Näsvelsjö, i N. t. Näsby och i S.
t. Lannastede. c) Bebyggdes af Brukspatr. J. G. Lundström, som
egde "Bjåbessjöholm" 1828. 1842 inrättades här å 2 mtl skatte
ett Landtbruksinstitut, som är mycket besökt af elever, såväl af ständs-
personers som allmogens söner; väl witsordadt i anseende till dess
driftige och ordningsfulle föreståndare Insp. J. Swensson och dess
Bokhållare Ant. Gladheim. d) Egare: 1. Bist. Jonas Linnerius.
2. Sonen Justitie-Canzl. Linnerhielm. 3. Dennes son HofMR.
Jonas L—m 1770. 4. Bergshauptm. N. Lundström. 5. Löjtn.
Bar. A. Rappe. 6. Brukspatr. J. F. Geberholm. 7. Källarmäst.
G. Lindroth. 8. Ryttnst. G. R. Hammarssjöb 1828. 9. Kapr.
Ant. M. Nordenstjöld och Theophila Hammarssjöb 1844. e) J
en kulle bodde en Drake. Man wille röfwa hans skatt, men fann
blott en jernsporre med tumslånga taggar. 1667 bodde här Sergean-
ten wid Kalm. Reg:te, Majorens Compagni, Swen**), hwars son
Sune Dracander, som blef prest, då föddes här. Fältkamrer G. M.
v. Porat bebyggde gården, som för närw. eges af KammarMR. D.
M. v. Porat. f) Kallades fordom Munkagård.

Myresjö uppgifwes så kalladt af en belågenheten wid en stor
myr och en sjö. Skrefs Myresjö reban wid år 1300 i diplomer.

Sjöar: Bjåbessjö, Furu, Drakulla med malmtågt och kräftfiske.
Jordarten är mest god svartmylla. Höstfådet har allt mer tilltagit
och ger 6:te—10:de cornet. Wårfsådet utgör något corn, mycken
hafre, potatis och lin. Skogen börjar snart bli otillräcklig för be-
hofwen.

*) J Jordbehoftudr. anföras blott $1\frac{3}{8}$ mtl wid namn, men S:man uppgifs
wara $2\frac{7}{8}$, som i Forsells sockenstatistik också uppgifs såsom kronhem: s:man.
Kh. Hjelm anförer, att i Myresjö finnas 2 ofn. mtl krono.

**) Denne den "de Klint," som stypade 1676 wid Lund, "stansfader för Dra-
candrarne," hwars grafsten anmärkes på kyrkogården?

Folkmängden 1840: 1031 pers., giste 167, bönder 66, jordtorpare 35, backstugu och inh. hjon 36, matlag 214.

Kyrkan, belägen 7 m. fr. Werio och 7 fr. Jönköping, säges vara byggd "i hedn. tiden". Är af sten, 31 aln. lång, 12 aln. bred inom murarne *). Taket är målat i Carl XII:s tid. En minnestafsa öfver K. J. Streling, der man ser Profess. J. Streling som barn, är uppsatt 1701. I trädtornet äro 3 ringflokor **). Rosenqvist-wapnet war förfallet redan 1770. Trol. tillhörde Bjädesjö säteri Rosenqvistar före Bist. Linnerius.

Kyrkoherdelängd.

1. Paulus, Curatus in Myrsio 1314. Gul. n. 1969 i Sw. Dipl. sålde han en gård i Broby till Nybala.
2. Lars i Myressjö lemnade Myressjö åt Bist. Brasé och fick Hvetlanda 1523. Skand. Samf. Handl. XVII. 174.
3. Giert el. Gertonus.
4. Jonas Galstani el. Holmstensson. Subscr. 1593.
5. Ericus Michaelis 1602. Förut Dec. Templi i Werio. Riksdm. 1602. Dottern Brita, g. m. Joh. Wajius d. ä, således Erkebist. J. W—ii d. y:s moder.
6. Jonas Petri 1611†1656. G. m. en dtr af n. 5. Hos dem uppfostrades Erkeb. J. W. som barn.
7. Magn. Danæus 1658†76. Collega 1642 i Wr. Sedan Synlom. wid Hospit. ib.m.
8. Erici Gud:di Wallinus 1678—84. Förut Collega. Lär blifwit affatt. G. m. Christina Nilobdr Dander.
9. Joh. Strelingius 1685†1711. En Länsmän hade en son John i Ulf-wahult, Bringetofsa sn, Rusthållare, som dog 100 år gammal. Hans son Pehr, † 80-årig, war g. m. en Löjtnants dtr fr. Löfaryd i Nydholm. Deras son Joh. Strelingius, sedan Strelingius, född i Strette, studerade i Werio, Strengnäs, Upsala och Åbo; resp. der und. En Swenonius de syncretismo Samaritico. (Part. VI). Cons. Not. i Wr. Swärtsfabr. war Dufæus K. i Skirö.
10. Nils Nilss. Sylvius Nylandensis 1713†31. Prost 21. Resp. 1687 und. Gnew. Swenonius, då denne blifwit Bist. i Lund, sölande bli det i Wr. utg. Analysisin textus Ap:ii i Tim. III: 1. War ej född i Bernau, utan i Pernö sn i Nyland. Farsfabret Ol. S. war K. i Wermland. N. Nilss. S. utnämudes af Nyosen till K. i Lappstrand, men flydde detsifrån efter 8 veckor till Sthm.
11. M. Jonas Birgander 1733†50. War ent. sin grad. disp. Apologist i Wr. 1728. Oppon. wid prstm. 37. Sonen Dav. W. se häröfw. 2: p. 740. Lityred. öfw. J. W. af Clem. Hs lin är tr. i Carlekrona 1772.
12. Pet. Aulander 1752—85. Resp. på prstm. 63. G. m. enkan efter n. 11.
13. M. Jon. Ödman 1785—98. Se Sandhjö Khl.
14. Joh. Ekstrand 1799†1806. Sonen Carl Henr. Ekstrand f. 1803. Aman. i Comiten för utg. af Scriptt. r. Sv. m. avi f. ä. Curator för Smål. Nat. 32. (Se widare 2 D. p. 831). Insändare af goda bidrag till Ny Smål. Bestr.
15. C. Chrphr Bolander 1806†13. G. m. enkan af n. 14.
16. M. Joh. Engstrand 1814—36. Se Khl. i Lenhosda.
17. M. J. Björkdahl 1836†37. G. m. B. R. v. Porat.
18. C. J. Hjelm 1837—.

*) Gul. C. J. Hjelm. Smål. Bestr. har "40 aln. längd, 17 aln. bredd."

***) Se derom K. Wr. 11/4 1692 i Cons:ii Archiv.

18. Lannastede socken. (Änner). a)

Skattehemman:		Kronohemman:	
m:tl.		1	Broby Klostergd (Kloster?)
5 ¹² / ₁₆	Broby, Backe, Trulla etc. b).	1	Lannastede Pastoris flomm.
1/2	— Lars, Ögfwg.	1/4	— Bergsgd, Com:st. bost. d).
	Lannastede helsobrunn c).	2 ¹ / ₁₆	
1/2	Herrstorp.	Frälskemman:	
1	Högberg.	1/2	Ödseryd.
1/4	Kulebo.	1/4	Hjelmsäter.
1	Rufås.	1/4	Ladustätt.
1/4	Råberg.	2	Rosenholms säteri med Manus facturverk e).
2/8	Sträppeboda.	1	Trishult säteri f).
1 ¹ / ₂	Trishult, fl. Skatte Pipare.	4	
5/8	Ullsvaboda.	18 ¹ / ₄	
11 ¹³ / ₁₆			

a) Till Myresjö. År 1¹/₂ m. lång, 1/2 m. bred; gränfande i N. och S. till Näswellsjö och Myresjö, i S. t. Fröderud, i W. t. Wallsjö. b) 1314 egde Kh. Paul i Myresjö en gård i Broby. c) Ligger 1/4 m. fr. kyrkan. 1765 upptogs, på anvisning af Com:st. Sven Melander i Näswellsjö, en mineralkälla, kallad Siltebrunn. Lannastedes och Näswellsjöns inom Lannastede sockengräns närliggande 2 helsokällor, upptäckte 1774 och approberade af N:s:st. Dr Wählin 1778, privilegierades 1781 lika med Medewi och Loka, med rättighet att hålla 2 marknader om året. Bordinrättningarne äro mycket berömda. Ett lazarett, två brunshus m. fl. äro uppförda. 40 rum äro att hyra af brunsgäster. Alltsammans egdes 1820 af Handlanden G. F. Junander. Intendent wid brunnen är wänligtvis Provinzial-Läkaren i Glesjö distrikt. Som Intendenter funna anföras:

1. Doct. And. Magn. Wählin 1781. "Erötnade wid inseendet öfwer den af honom sjelf ifrådsatta källan, som sedan blef öfvergifwen." Sackén 2: 1. 564. 2: 2. 153.
  2. Doct. Jon. Gregersson 1801—02. Då Reg:ts lät. wid K. Smäl. Cavalleri. Se hans "Lan. o. Näf. helsobrunnar" i Lät. o. Nat. forst. 15 B. s. 199. Sack. 2: 1. v. 333.
  3. Doct. Joh. Genr. Olin 1804—15. Se Biogr. Ver. Sack. 2: 1. 571 m. fl.
  4. Doct. C. E. Wulf 1816—27. Sack. 2: 1. 573. 2: 2. 154.
  5. Doct. N. F. Jungberg 1827—. Prew. Lät. i Glesjö 1829. Sack. 2: 2. 526. Suppl. 340. 597.
- d) Beläget 1/4 m. fr. kyrkan. e) Kallades fordom Horsaryd; inköptes af Major Axel Rosenqvist; inköpt till säteri med namnet R—m. Sednare egare: 1. Bist. Vinnerius och Elis. Adlerberg, Erkeb. D. Swebillii dtr. 2. Just. Cansl. Ol. Vinnerhielm, som wid kyrkan byggde en familjgraf med fond räntande 9 d. kmpt, och satte deröfver: We! We! We! öfwer then, som rubbar the dödas ben . . . 3. HofMR. Jon. P—m. 4. Kapt. Pfeiff. 5. Major v. Jhlen. 6. Maj. v. Seland. 7. Brufspatr. J. G. Lund-

ström. 8. Öfwst. N. F. Nenterswård. Manufacturverket är obetydligt. 1) Egare: 1. Gyllenpamp. 2. Fabrikör Mechel. 3. Brufspatr. Sten. 4. Mågen Major v. Geland. 5. R:herre C. F. v. Stedt, som nybyggt gården. 6. Brufspatr. J. Carlsson.

Lannasfede synes fordom hetat Myrisboda, ståande intill samma myr-trakt, som gifwit Myressjö, beläget wid en sjö, sitt namn. År 1209 uppräknar Hert. Bengt, Bist. i Linköping, i ett i Swetlanda skrifwet bref: Korforna i Alsidum, Myrisbodom, Skiri, Neshohult, Limendahult, Myrisjö, Næwilsho och Skedom: Bist. Lars 1300: Skiri, Alshda, Myrisbodhe, Limandahult, Neshohult, Myressjö, Næwilsho och Skedha. I ett Nybala-Abbotsbref wid 1300 nämnas Kracsholt, Karlstorp, Skyri, Korsberg, Becsid, Skedha, Næsbj, Byrache. I ett diplom från denna tid nämnes Næsbj. Således funnos då de n. w. Swetlanda, Björkö, Næfwelshö, Karlstorp, Kræghult, Alsheda, Skede, Skiri, Næshult, Korsberga, Lemnhult, Bergheda och Myressjö. Enär Skua och Nye äro trol. byggda efter reformationen, måste Myrisboda vara antingen Stenberga eller Lannasfede. Namnet gör det sednare, såsom närbeläget Myressjö, mest sannolikt. Lannasfede kyrka är så uråldrig, att den länge war offerkyrka, ehuru numera som sådan förgåten. Landasfedet war, enl. Tilas, namnet på de härifrån åttwa motsatta håll gående watten dragen, från de stora sandfålden wid Broby, der ett ftede eller delning synes börja mellan watten dragen ått öster och ått söder och wester. Socken är mycket bergaktig; jordmånen stenbunden och sandblandad.

Folkmängden war 1840: 771; giste 125, bönder 44. Jordtorpare 38, backstuga- och inh. hjon. 21. Matlag 150.

Kyrkan, såsom offerkyrka ännu 1770, påtänktes både in- och utrikes, ansågs ha en ålder, som "gick åtminstone från påswiska tiden." I muren anmärkes ett stenkar insatt, som anses ha varit stänkelse-kärl. D. Tilas säg här 1757 en förgylld kalk, som kommit från Gottland. Kyrkan är af sten, 40 aln. lång, 17 bred; med slagur och 2 ringklockor. Bist. Bar. Mörner höll här prestwigning 1813. Målningen i kyrkan är från 1699 och 1702.

Capellanstängd.

1. Malachias.
2. Jonas Ganuti Laconander el. Hr Jon. 1642-76.
3. Str. Millenius 1677-94. St. i U. 75. Rh. i Skirö 95.
4. Benat Widergreen 1697-1736; war här 1702, då Joh. Columbus målade L-e kyrka; ännu qwar 1722. F. i Angelstads sn, Björnerys gård 1668. Fabr. Knut Bengtss. bonde. St. i A. 87. Resp. do visu 96.

5. Bist. 97. G. m. 1) Annica Streling fr. M-ö. 2) Elis. Ströberg, en Cornettebtr. Sonen Petr. Widgren, se häröfw. 2: p. 736.
5. Joh. Oselius 1738-64. F. i Dabj, Skatelöfs sn 1708. St. i L. 32. G. m. 1) Elis. Davids dtr Skof. 2) Anna, Cornett Gensledts dotter.
6. Carl Lund 1766-81. Se Rh. i Fröberyd.
7. Olof Zach. Borg 1781-89. F. i

- Christianstad 1747. St. i L. Präst m. en dte af Com:st. Lindfors i
74. G. m. Utr. Barkman fr. Näsvelsjö. Sonen Carl Mel-
Holmsö. Com:st. i Öhr.
8. N. Jac. Sjölén 1790—1802. Se 11. Pär. Linderholm 1836;39.
9. And. Krøf 1803—09. Se Capel- 12. Fr. L. Wibling 1840—. F. 1804.
landf. i D. Thorsås. Fabr. Sergeant. St. i U. 27. Präst
28.
10. Cornel. Melander 1810;35. G.

Anm. Östra härad lades fr. Kalmar till Jönk. län 1613.

15 Kap.

Vestra Härad.

1 §. Allmän öfversigt.

Vestra härad har 19 församlingar, förenade till 7 pastorater, derinom 7 kyrkoherdar och 11 Capellaner äro bosatte; desutom 1 församling, som är anner till ett pastorat i Östra härad. Socknarne ha i Jordeboken följande ordning:

1. Sandsjö	} I. Ö—ö pastorat.	10. Hjelmseröd	} IV. Ö—ds past.
2. Ballsjö		11. Stokaryd	
3. Fröderyd	} II. Ö—ds past.	12. Brekstad	} V. Ö—ds past.
4. Väckaby		13. Nydala	
5. Ramnqvilla		14. Svenarum	
6. Solberga, hör till Korsberga past i Östra h:b.		15. Malmbeck	} VI. Ö—ds past.
7. Gultsjö		16. Övestugu	
8. Skepperstad	} III. Ö—ö past.	17. Allmesåkra	} VII. Ö—a past. *)
9. Hjertlanda		18. Bringetosta	
		19. Ljunga	
		20. Hylletosta	

*) 12—1300 utpräknas: Brekstad, Malsbyck, Byehaby, Frorid, Holsjö, Hiartsklande, Stocharyud, Ljunga, Bringetosta, Hjalmered, Heltsholsta, Svenarum, Västusku, Almarsakar, Balsjö, Skivarstad, Sanzio och Klesterförsamlingen Nydala. Solberga nämnes i 15:de seltet (se Östra). 1593: Brekstad, Gultsjö, Malmbeck, Hjelmseröd, Sandsjö, Bringetosta, Frorid. J. n. w. Matrislar: M. Br. Hj. S. Br. Gu. Fr.

Summariff uppgift på Westra Häraads areal, hemmantal m. m. 1844.

Sotnar.	Areal i L.:b	Öförm. h.:m.:l	Förmedlade hemman				Skatte	Krono	Fräste			Summa	Folkmängd 1843	Taxerings- värde
			Hemman	Sätterier	Rå.o.Rör	Sätterier			Rå.o.Rör					
Sandfjö	43,925	82 ³ / ₈	25 ¹ / ₄	24 ⁷ / ₈	9	1	62 ³ / ₄	2,688	203,648			2,688	203,648	
Wallfjö	6,897	28 ¹ / ₂	7 ¹⁵ / ₁₆	5	—	18	1 ¹³ / ₁₆	585	46,641			585	46,641	
Kreberby	16,246	37 ¹ / ₁₆	23 ¹ / ₂	5 ¹ / ₂	—	32 ¹ / ₁₆	3 ¹ / ₁₆	1,286	97,019			1,286	97,019	
Vätaby	13,353	22 ¹ / ₂	16 ¹⁷ / ₁₆	1	3 ³ / ₄	19 ¹ / ₂	1 ¹ / ₁₆	861	59,552			861	59,552	
Namqvilla	24,138	36 ⁵ / ₈	20 ³ / ₈	9 ⁵ / ₈	1	32 ⁵ / ₈	1 ⁵ / ₈	1,366	99,736			1,366	99,736	
Solberga	12,219	19 ¹ / ₄	5 ¹ / ₄	8 ¹ / ₂	—	16 ³ / ₄	1	728	39,309			728	39,309	
Gullfjö	20,944	41 ³ / ₁₆	22 ¹ / ₄	2	—	37 ⁹ / ₁₆	4 ¹³ / ₁₆	1,508	104,181			1,508	104,181	
Stepperstab	8,193	24 ¹ / ₈	17 ³ / ₈	1 ⁵ / ₈	—	20	1	868	54,776			868	54,776	
Hjertlanda	3,703	12 ¹ / ₄	6 ⁵ / ₈	2 ¹ / ₂	—	10 ³ / ₈	1 ¹ / ₄	329	26,941			329	26,941	
Hjelmseryd	44,620	59 ¹ / ₄	47 ⁵ / ₈	4	—	54 ³ / ₄	3 ¹ / ₈	2,860	143,468			2,860	143,468	
Stofaryd	11,571	24	16 ¹ / ₄	3 ¹ / ₄	—	20 ³ / ₄	1 ¹ / ₄	793	56,520			793	56,520	
Wristab	26,476	47 ¹ / ₈	18 ¹ / ₂	10	—	35 ¹ / ₄	9	1,430	72,324			1,430	72,324	
Nybdala	31,660	37	16 ³ / ₈	2	—	30 ³ / ₈	2	1,548	144,603			1,548	144,603	
Svenarum	37,538	42 ¹ / ₈	23 ⁵ / ₈	3 ¹ / ₂	—	34 ³ / ₈	3 ¹ / ₂	2,096	175,660			2,096	175,660	
Malmbef	25,526	42 ³ / ₈	22 ³ / ₈	6 ⁷ / ₈	—	33 ³ / ₄	1 ³ / ₄	1,823	93,280			1,823	93,280	
Östtugu	13,526	25 ⁵ / ₈	10 ¹ / ₂	1	—	17 ¹ / ₄	2 ³ / ₄	758	43,242			758	43,242	
Allnesåtra	11,919	19	7 ³ / ₈	3	—	14 ⁵ / ₈	3 ³ / ₄	608	32,203			608	32,203	
Pringetosfa	19,440	47 ¹ / ₈	24 ⁷ / ₈	3 ³ / ₄	—	37 ¹ / ₂	3 ⁴	1,519	111,591			1,519	111,591	
Ljunga	6,711	30 ¹ / ₄	9 ¹ / ₈	7 ⁵ / ₈	—	22 ³ / ₄	3 ⁴	635	60,050			635	60,050	
Spilletosfa	9,373	28 ³ / ₈	11 ³ / ₄	2 ³ / ₈	—	21 ¹ / ₄	2 ³ / ₈	874	66,763			874	66,763	
Summa	387,481	703 ⁵ / ₈	353 ⁵ / ₈	116 ⁵ / ₈	50 ¹ / ₂	572 ¹ / ₄	47 ¹ / ₄	25,179	1,731,507			25,179	1,731,507	

Westra härad utgör länets sjerde sögderi, Tiohäraads-Lagsgangens tredje Domsaga samt Werio stifts tionde Contract. Detta härad, som räknas vara 8 m. i längd och 5 i bredd, gränsar i Ö. till Östra, i S. till Allbo och Norrwibinge, i W. till Östbo och i N. till Tweta och S. Wedbo. Häradet har namn af sitt läge i Njudung, hvars westra andel det utgör. I sigillet ses en afbruten öwist af ek med ett blad och 3 ållon; sköldbållare 2 ekblad å ömse sidor.

Jordmänen i ett härad, der S. Sveriges högsta landthöjd befinnes *), är rimligtvis ofta stenblandadt grus, der ej en längre odling funnits. Mojord utgör stora sträcker. Sandmyllan är sällan blandad med sten, men svartmyllan starkt stenblandad i västra delen. Jordytan är mycket couperad. I allmänhet är svartmylla blandad med någon lera (i Gultsjö) eller blott med fin sand, mjäll, klapper eller grus, den vanligaste jordarten. Ofta råder stark bergsyra, hvilkken allmogen stundom fruktar att genom dñning afleda. Grus och klapper möter mest på slättland; i gränsen af Tweta, närmare Taberg, är ett alpand, der bördiga klippdalar ej saknas. Wisåa trakter äro magrare än Westbo. Hafren är hushwidsjåde, dernåst lorn. Höstrågen tränger sig allt mera ut från herregårdarne bland allmogen. Ryttmäst. C. Silfverparre slagade 1817 i Länet's Hush. Sällskap, att man af falska hushållsbegrepp nehmactade swarthaftre efter swedjelandsrågens sförd, hwaresten den utfogade jorden i mansåltrar gaf hwarfen bete eller flog. "Efog och ång misshandlas allmänt. Swedjandet sker på tjenlig och otjenlig mark. Trädgårdplantering är alldeles ofånd." Hushålls-Sällskapet synes dock sedan måttat wäcka en bättre odlingsanda äfwen i detta härad. 1818 nämndes att Gafw. Samuelsson i Bo hade slagit på ett år 1514 fr. diken, bortfört 1500 last sten, odat en stor mossen, der myrmalm upptogs, som brändes till rödfärg, dolt under ljungtorfswor, pors och tallbustar. På 2 a 3 aln. djup hade han funnit stubbar af ek, björk och tall i 2 a 3 lager öfwer hwarandra; på 3—6 aln. djup hade funnits ljusblå lera samt stundom sandbotten. Efter 7 års slitt grundligt arbete födde han dubbelt antal af kreatur mot förut. Goda exempel gåfwo af Ryttmäst. C. Silfverparre, G. Fagerberg på Bringnås, S. Åstrand, Eken. Direct. och Organ. Ahlstedt i Sandsjö m. fl.; förnämliken af Häradskrifware N. M. Fagerberg på Ekfjö hofgård, som räknas wara bland hela provincens driftigaste och dugligaste odlare. Kyrksodnarne skilja sig mycket från Jordbokens sockenindelning. Så är Sandfjö civila sn 62³/₄ fm., den ecclesiastiska blott 55¹/₂. En skate af 7¹/₄ hör till Näsvelsjö kyrksn i Östra h.d. Till Hjelmferyds kyrksoden hör 1¹/₄ af det borgliga Stockaryd. Af det borgliga Nydalas 30³/₈ hör 24⁷/₈ till Nydala kyrksn, 5¹/₂ till Gällaryds kyrksn och 1¹/₂ till Fryelebs kyrksn, begge i Östbo. Swenarums borgl. sn är 34³/₈, men dess kyrksn är blott 26³/₈. 7³/₄ hör till Lofteryd, Hagshults och Byarums kyrksnar i Östbo. Malmbäck's kyrksn är 40¹/₈ (ofm. 50¹/₈), hwaraf 33³/₄ i det civila Malmbäck, 5⁷/₈ i Forsserum i Tweta h.d, 1¹/₂ i Swenarum. Öfstrung kyrksn bildas af det borgliga D. 17¹/₄, samt af en skate i Dgges-torps sn 2¹/₄ och i Rogberga 1¹/₂, begge i Tweta h.d, så att det eccles. D. utgör 20. Allmesåkra kyrksn är 16¹/₂, uppfomne af Jordbokens A—a 14⁵/₈, Näsfsjö skate i Tweta h.d 1¹/₂ och 3³/₈

*) Danfr. 1100 sw. fot öfwer hafwet i gränsen af Allmesåkra och Bringetofsa.

fr. Malmback. Från Westra contract afräknas, då pastoratsbildningen affes, hela Solberga fm, $16\frac{3}{4}$ allt förmedladt. Då således Jordebokens Westra härad har $572\frac{1}{4}$ fm. så har Matrikelens Westra contract $545\frac{1}{2}$ (hos Hjelmerus). Närmare upplysningar träffas i specialbeskrifningarne.

Hemmansöfvingen, så gagnlig i mot odlaren tacksam jord, har här bewisat sig mycket stadlig, der den gått långt, såsom i Hjelmseryd. Folkstammen är, som det tyckes, inslyttad till dessa magra bergtrakter både från Wärend och Finveden, i närheten hwaraf man uttalar s, som schin, der det så sker i tyskan, och hw som wh, der det så sker i engelskan, men en del diphtongiserar e till oi, ehuru största delen, efter Finwedens sätt, till ai. Hårfärgen öfverwägende mörkbrun; den högtidliga klädefärgen blå. Fjellynnet är en mellanton af den som råder i Östra hfd, samt den som utmärker Westbos och Lagabalens befolkning i Östbo. Här sammanträffar således stundom det Östgötiska wälbesinnandet, som är en frukt af walmåga, med det westra Smålands nedslagenhet, som en oundwifelig följd af armödet, då detta ej bekämpas af en örhörd slit, såsom wid Lagans och Nissjans från matjord så undantogslike dalgångar, der folkstammen af ålder varit wan att "blott sofwa 4 timmar om natten för att eröfra hafrefakan." Undantag gifwas, och många. Westrabon berömmes mångenstädes som ihärdig, allestädes som fredlig och willig. Huswudnäringarne äro boskapskötsel — utan wård om ången — och jordbruk — med wår säd —, der man ofta får nöja sig med 3—4de kornet. Kolning och försör till bruk led stort afbräck, då Fröderyds grufwor öbelades wid samma tid, som kapitalisterna började lägga stora summor i stora bränneribyggnader. En reaction mot detta onda är numera nppenbar, synbart werkad af presterskapets förståndigaste och ömmaste medlemmar. Jorden har också här uppenbarligen behöft att få ökad kraft af den produktmassa, som förwandlad i alkohol, ej ens ökar förtäringens, mycket mindre den säd bärande jordens styrka, och detta behof har framsiätt lika oemotfägeligt, som Christi hjord behöft att frias från de frestelser, som på denna bana blott wila "för böu och fasto."

Den gamla hedniska tron är här i allmänhet folktro, tills en högre tro förjagar den dunkla widstepelsen. Ännu uttagas lysningar på ny, ännu är tron på kloka — ofta en qwinna — ganska allmän, lätt sprider sig en widstepelse, särdeles der ej en rörelse går öf fram, som lennar efter sig Christendomen grundlaggd i hjertat, obegripen af werlden, men begripande henne.

Wattendragen inom Westra gå både åt Östersjön och Kattogat; de förra både genom Kalmar län och Bleking. Östra grenen af Lagan, som wäl billigast må kallas Hoofs-ån (se öfw. 3: p. 12) börjar, enligt en uppgift, i Westraby sjö i Rogberga fm, enl. en annan, som torde dermed låta förena sig, i Gorfarps mossen på gränsen mellan Rogberga och Ödestugu socknar; löper som en

större bäck förbi Öbestugu kyrka, faller så i Hoofs sjö jemte ett större och några smärre bäckar. Efter utfallet ur Hoofs sjön öfver ägrenen af 2 strömmar, som drifwa såg och qvarnar, kommande ur Malmbäck's sn, går så förbi Swenarums kyrka, öfver der nedan om af en bäck, som drifwer såg och tröstwert wid Thorarp, efter ett större fall utför en klippa, som kallas Trollhättan. Sedan ingår ån, reban i Swenarums sn omfr. 30 aln. bred, 2-8 aln. djup, i Östbo, der den wid Carlsfors jernbruk förenas med den grenen, som kallas Vaga, hvilken utfaller i Vesterhafsvet wid Laholm. Till samma å komma wattendrag från en annan del af häradet. Alla de bäckar och strömmar som flyta in i Allgunnen, en större sjö wid Kronobergsgränsen (derwid man anmärker ett från Hultsjö sn), ha sedan sitt utlopp i en å, som wid Wristad börjar widga stränderna, sedan den nyss förut förenat sig med Vjunga å; Wristad-ån ingår nu i Roselen eller Ruffen, wid Nydala, som wid Öhs har sitt utlopp, derefter Öhsån nedgår i Gällarydsjön i Östbo, genom Fur och Flår sedan nedgående i Witöfjern och Lagan. Mot Emmån draga sig watten från samma Hultsjö. Vinnö ån, som upptrinner ur Vinnösjön i Skepperstads sn, svänger in i Hultsjön och Frisjön, går sedan genom Fröderydån i Näswelssjön och Ljurfen i Östra härad. Närmare upplysningar meddelas i sockenbeskrifningarne.

Wägar: man har 9 Ggfwägar wid allmän landsväg, 6 wid häradsväg. Den förra är sammanlaggd 13 $\frac{1}{8}$ mil, den sednare 32 $\frac{7}{8}$ mil, swära för jordbrukaren att underhålla. Från Efsjö går en landsväg till Wristad, dit en annan kommer från Jönköping; den ene går derifrån genom Allbo till Weris, den andre genom Östbo mot Halland och Skåne. Dessutom löper en väg i SD. från Wristad mot Slagetorp, Arset och Ramquilla samt en i NW. mot Kohult. Genom häradswägar sammanbindas landsvägarne från Swenarum till Elgaryd i N. och Slagetorp i S. Denna häradsväg delar sig strart bortom Hjertlanda kyrka wid Kusås och går ena grenen genom Skepperstads sn åt Fröderyd och Arsets Ggfwägar, under det en dylig går från Slagetorp till Kråketorp i Kronob. län. Från Swenarum går en häradsväg till Malmbäck, en till Nydala och Gällaryd, samt en från Wristad till Nydala. Genom Bringetofsta går en häradsväg från f. d. Ggfwärdens Hjertöla till Komstad. En häradsväg från Jintorp i Forsserum till Stenshult i Wristad går genom Hylletofsta. Från Mökklamo går en väg till Broby i Östra h:b i SD. Elgaryd och Broby sammanbindas af en väg öfwer Ryd i Sandsj sn, eller Sandsjöröd (Haga). Från Komstad går en väg till Broby. "Stockholms vägen" öfwer Hwelta landsvägen Arset i detta härad. Från Komstad går en skjutsväg till Lannastebe brun.

Jernbruk och manufacturwerk inom Westra h:b: **Printsfors** i Sandsjö, **Öhs** och **Gyllenfors**, liksom **Carlström** i Nydala, samt **Vindfors** i Swenarum. Det nyligen anlaggda **Carlströms**

bruk besinnes jemte en fors af omkring 20 aln. höjd, dock utan tvert fall. Koppargrufwan i Fröderud är ödelaggd; om en Brunstensgrufwa på gränsen mellan Westra och Tweta nyligen upptagen, se Odestugu.

Thingstället är i Romstad i Ljunga s:n. Jordom höllos thingen wid Sunnerby i Wristads s:n i K. Carl VII:s tid (Sw. Dipl. n. 102), sedan i Ekjö (hofgård) i Wallsjö, der K. Knut höll thing, då Wärenb, Finweden och Njudung bewisligen redan woro en lagsaga; ännu 1305 och 1313 hålla Lagmän här thing (Sw. Dipl. n. 1464 och 1924). De ha under sig Lagläsare för häradet. Torkel Isaksson war Prolocutor i Westra h. 1292 (Sw. Dipl. n. 1063). Nisse Gregersson war Ghfd. i Westra 1429 (DelaG. Arch. 2: 136). Sedan Nydala fick Länsherrar, synas desse varit Domare i Westra och der hållit Lagläsare. Således, då Carl Gustafsson (Stenbock) mistat D. och W. häråd, tillsatte Hert. Carl Axel Johansson till Domare i D. Östra lära dock W. och D. häråd der ha haft samma höfving eller domare. Sednare förenades Westra med Tweta och Mo, liksom Östra förenades med Konga och Uppwidinge. 1673 blef D. Stieruelo Ghfd. i Westra och Mo. 1706 war Gust. Edman och 1735 war P. Schaeij Ghfd. i Tweta, Mo och Westra. Redan i slutet af förra seklet war dock Westra ett särskildt Ghfdöme. Des thingstad, som fr. 1631, dit härads-archivets äldsta domböcker uppgå, varit i Säfsjö, Ljunga s:n, flyttades, då Säfsjö 1688 blifwit säteri, till Wristad 1695, der thing höllos till 1734, då Romstad blef thingstad. P. Schaeij war från 1738 till 1744 domare i Westra; And. Lundberg 1744—58; Carl Carsell 1758—68; Abr. Falk 1768—95; J. Ullberg 1795—1838 (Lagn. 1810); D. W. Vothigius sedan 1840.

Den Kongliga befallningen hade sannolikt länsinnehafvarne af Nydala från 1527 till 1597. Se Nydala. Sednare lär Michel Siffriidsson, fogden under den sista länsherran, forisatt sitt fall som kunglig fogde, helst han wäl ej dristade annat än hörsamma den stränga stämning han fick 1597 från Hertig Carl att infinna sig och göra råfenskap, hwarwid menige man i D. och W. härader tillsades, att, om han ej godwilligt komme, upphörande att mera redowisa för Carl Gustafsson (Stenbock), de wille taga och föra honom till hertigen. Det allwarliga brefwet läses i Arch. Smol. T. VIII n. 339. Rättnades både före och efter 1613 till det då med Östra m. m. förökade Jönk. län. Kronfogde i Westra 1735 war Bengt Lindberg, Hftrifw. för både D. och W. J. A. Ekberg. Fredr. Unbeck, son af en Kronfogde, St. i Upsala 1769, war Kronfogde i W. med Hofbofhållares karakter, förrän han 1788 blef Reg:t:s Dw:mst. wid Dlands fricorps. 1800 war folkscholwännen N. Moberg Kronfogde; 1803 Fredr. Sandahl Kronf., J. Lindqwist Hftrifw. För närwarande v. Ghfd. D. V. Hægg Kronf., A. M. Fagerberg Hftrifw. Länsmansdistricterne äro 3: 1:sta, omfattande frne n. 1, 2, 15, 16, 17, 18, 19: J. Cederblad 1840, nu

Skjellström; 2:dra, omf. srne n. 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9: **W. Lundberg** 1840, nu **Ström**; 3:de, omf. srne n. 10, 11, 12, 13, 14, 20 samt statarne af Tosteryd och Gällaryd: **C. G. Sjerton** 1840.

I ecclesiastisk hänseende hörde Westra h:d till Linköp. stift under hela katolska tiden. Man har anmärkt som en besynnerlighet, som fordrade förklaring, att Nydala kloster hörde till Link. och stundom tillaggt "oastadt liggande i Werio stift." Det wisar bristen af urkundstudium. Man finner nu klarligen, huru Hans Braff i sin hela tid visiterade äfwen i Westra h:d, förklarande det höra till "wärt" stift *). 1544 $\frac{26}{7}$ hörde westra, liksom Finwedens och Njudungens öfriga härader, ännu till Linköpings stift. Thysel 2: 251. Då Finweden lades 1555 $\frac{26}{7}$ till Werio stift, nämnes ej Njudungen (L. c. p. 390). Så länge Söndköpings stiftet fanns till, hörde twiswelsutan Westra h:d till detsamma (L. c. 404). Efter Ordinarii Juncopensis död 1587 har säkert Westra jemte Östra kommit till Werio stift. De hörde dit wid Upsala möte 1593 och ha sedan oafbrutit varit med Werio stift införlifwade.

Häradsprostar.	
1. Haqvinus, Can. Linc. trol. egande Malmbäck som präb. 1292.	11. Petr. Fernerus i Wristad 1727—34.
2. Sigmundus i Sandsjö 1305.	12. Joh. Krol i Fröderyd 1734—37.
3. Gudmund i Fröderydhe 1425.	13. G. Wetterman i Hjelmseryd 1737—43.
4. Sisto Cecroli i Wristad Rh omfr. 1568—93.	14. Sam. Rogberg i Fröderyd 1743—60.
5. Nicolaus i Bringetofsta Rh. omfr. 1570—80.	15. P. Fernander i Malmbäck 1762—65.
6. Petr. Laurentii Rh. i Malmbäck 1603—25.	16. Gabr. Ödman i Hjelmseryd 1767—87.
7. Nils Bringius i Fröderyd † 1642.	17. Joh. Unge i Sandsjö 1788—98.
8. Gudm. Stapelius i Fröderyd 1677 † 87.	18. J. D. Rogberg i Fröderyd 1798—1803.
9. Lars Fernerus i Wristad 1692—1703.	19. P. Pontén i Gultsjö 1804—24.
10. And. Lungman i Gultsjö 1714—26.	20. C. R. Hjelmgren i Hjelmseryd 1825—39.
	21. J. Sandell i Fröderyd 1839—.

I Wristad uppgjordes en Convention rörande prästrättigheter för häradet 1721, stadfäst af K. M:t 1722 och af R. Ständer 1762. Den kallas **Wristads sänja**, liksom en dylik för Östbo kallas **Wernamo sänja** o. s. w.

*) Nicolaus i Fröderid förorättades 1526 af 2 män, som sedan flyttade — säger Braff — från nostra Dioecesis till Wärend, hwarom Br. tillfreds Wer. Dom-Cap. Handl. rör. Skand. Hist. XVIII. 322.

2 §. Sandsjö pastorat. a)

I. Sandsjö socken. (Moderförsamling) b).

Statthemma:		$\frac{3}{4}$ Djurseryd.
mt:l.		$\frac{1}{4}$ Fastorp.
$\frac{1}{3}$	Applaryd c).	$\frac{1}{4}$ Sjerbingsång.
$\frac{1}{2}$	Bjennesby S. N. c).	$\frac{1}{2}$ Granstallehult.
1	Boda d).	1 Guthult.
$\frac{1}{8}$	Bohult Kl. c) e) N-ö).	$\frac{1}{4}$ Gälleryd.
$\frac{3}{4}$	Brantås Kl. f) N-ö).	$\frac{1}{2}$ Haga.
$\frac{1}{2}$	Buggeryd S. N. g).	1 Gult Kl.
$\frac{1}{2}$	Diösbahla S. N. h).	1 Hågganäs.
$\frac{1}{2}$	Gutteryd i).	$\frac{1}{2}$ Hällewed.
$\frac{1}{2}$	Horfnäs k).	1 Högagarde.
$\frac{1}{4}$	Hyllan c).	$\frac{3}{4}$ Högaholm.
$\frac{1}{4}$	Höfteryd l).	$\frac{1}{4}$ Karlsås.
1	Jugary m) N-ö).	$\frac{1}{2}$ Källestorp.
$\frac{5}{8}$	Ktorås n).	$\frac{1}{4}$ Klinthult.
$\frac{1}{4}$	Kull o).	$\frac{1}{4}$ Lobjä.
$\frac{1}{2}$	Lida p) N-ö).	$\frac{1}{2}$ Långholm.
$\frac{1}{2}$	Mostorp N. Mll. q).	$\frac{1}{4}$ Lönhult.
$\frac{1}{4}$	Nyaby D. r).	$\frac{1}{4}$ Mo.
$\frac{1}{2}$	Nöbbeledsholm s) N-ö).	$\frac{1}{4}$ Mostorp S.
$\frac{1}{2}$	Nöbbeled St. Kl. t) N-ö).	1 Möcklamö Ggfwg. d).
$\frac{1}{2}$	Rudö St. Kl. u).	1 — E.
1	Ryd Mll. S. Ggfwg. v).	$\frac{1}{4}$ Nyaby B. r).
1	Röd e).	$\frac{1}{2}$ Näsvelshöas N-ö).
$\frac{4}{3}$	Röbja x).	$\frac{1}{2}$ Paradis.
$\frac{1}{2}$	Sjörar y).	$\frac{1}{4}$ Perstorp.
$\frac{1}{2}$	Stårhult z) N-ö).	1 Ryd N. Summa.
$\frac{1}{8}$	Spegelstorp å).	$\frac{3}{4}$ Rösby.
1	Ulfstorp c).	$\frac{1}{2}$ Sandsjö, Kloföre.
$\frac{1}{8}$	Wallshöbäck a).	$\frac{1}{2}$ Sewedstorp e).
1	Ånhult c).	$\frac{1}{2}$ Slättesfall St. Kl. t).
$\frac{1}{4}$	Åbbary c) N-ö).	$\frac{1}{2}$ Svinås.
$\frac{1}{4}$	Bohult säteri ö).	1 Wahre.
$\frac{1}{2}$	Söndrarp, nu kalladt Pringnäs, säteri æ).	1 Wahrhester N-ö).
$\frac{1}{2}$		$\frac{1}{4}$ Wöholm.
		$\frac{1}{2}$ Åfersände.
$\frac{1}{2}$		$\frac{1}{2}$ Östrarp.
	Kronhemman:	1 Bodanäs säteri η).
$\frac{1}{2}$	Nöbbeled Serg. bof. N-ö).	1 Grimstorp d:o θ).
$\frac{1}{2}$	Ånganäs Kåltw. bof.	1 Gattshöjult med Nyatorp d:o ε).
$\frac{1}{8}$	Åfås, Rustmst. bof.	1 Hornaryd d:o ζ).
$\frac{1}{4}$	Sandsjö Kh. bof. β).	1 Margretheshult d:o λ).
$\frac{2}{8}$		1 Applaholm d:o μ).
	Frälshemma:	1 Dumarv d:o ν).
$\frac{1}{4}$	Bejefull.	1 Sjömilås labugård ξ).
$\frac{3}{4}$	Björnaholmen γ).	1 Åfås d:o ο).
1	Brantås St. η).	1 Hornaryd D. Rå och rör π).
1	Buggaryd Mll.	
$\frac{1}{4}$	Delesfogen.	$\frac{34}{8}$
		$\frac{62}{4}$ *).

*) Kyrksocknen är $55\frac{1}{2}$ (ofm. $73\frac{3}{8}$) enl. Åhlfstr. men $55\frac{1}{4}$ enl. Försänders Ny Smål. Westr. 3 D. - 16

a) Conßist. 2 fl. 2 asd. b) $2\frac{1}{2}$ m. lång, $1\frac{1}{2}$ m. bred. Gränisar i N. t. Almeståkra och Näsåsjö, i S. t. Lannastede, i D. t. Björkö och i W. t. Wallsjö och Bringetofsta. c) Alla med denna bokstaf signerade hemman äro gammalt skatte, det är ej köpt till skatte inom bekant tid. d) Nytt skatte fr. 1726. e) Alla med N—ö) signerade och med fet stil tryckte hemman utgöra Näsvelsjö skate. Se noten härunder. f) Sk. 1748. g) Skatte 1748. h) N. är gammalt skatte. S. blef skatte 1801. Gna $\frac{1}{4}$ hörde till Grefwin. Brita Kruus', K. N. Gr. Gab. Wredes mafas, arfwes gods; kallades i hennes Jordebok **Difa dal**, räntande 4 dal. smt, då det 1700 asträddes till kronan. Om Gunnar Gröpes son Krog i Wallsjö (Inlebd. p. 512) som hebning ännu infunnit sig i denna **Difadalen**, lär lika litet kunna med gällande skäl nekas, som jafas. I Herwarasagan, som belyser ett rikes fornminnen, som sträckte sig från Tyska berrstensrusten i Öster till Bolmsö i Westra, finner man att en **Difans sal** war ställe för en annan cult, än den Odinska (Inlebd. 210). Difabal ligger wid en sjö, just der den utfaller i en å, som löper till Nömmen, och gent emot säteriet Gishult i S. Webbo, Solberga sn. (Gizur bestämde Hunahärens stridsplats, sedan man offrat i Difadalen. Inlebd. 210—12.) Wid Difabal mötas 4 härader, Westra, Östra, S. Webbo och Tweta. Wid Tweta gränsen i Näsåsjö sn ligger, intill det försrenämnde säteriet Gishult, ett helt skattehem. Gissarp. I Höreda sn D. om Difabal ligger Hunestad säteri i trakten af en mängd hedniska grafhögar. i) Skatte 1751. k) Sk. 1763. l) Sk. 1702. m) $\frac{3}{4}$ Gam. Sk. $\frac{1}{4}$ Sk. 1790. n) Förmedl. 1692, skatte 1752. o) Sk. 1752. p) Sk. 1762. q) N. skatte 1729, Wll. sk. 1815. r) Sk. 1730. Frälsehem. W. är förm. fr. 1 till $\frac{1}{4}$. 1576 rentade Nyby i Sandåsjö sn 3 pd smör, 1 tra gingårds råg, 4 årl. hästar, 4 dagswerken, en fida ollonsläst, 1 stadselore, 1 fodernötsöre hwart 6:te år. Det såldes då för 400 mark rede p:gar med 4 mark på dalen af Knut Ingelsön till Näs till Fru Märta (Sture). Köpet bewittnades af säljarens faderbror Måns Knutsson till Blommenberg. 1740 rentade Westra Nyaby 1 förm. till $\frac{1}{4}$ till Gr. M. J. DelaGarbie på Ekåsjö hofg. 15 dal. smt, då naturaprestationerne woro förwandlade: $3\frac{1}{4}$ fjerdingar såd a 29 öre, 6 p:gar, 1 Lpd $16\frac{1}{4}$ m:sk smör a 2 dal. 30 öre, 6 p:gar; 3 dagsw. a 18 öre, 1 kungshäst a 6 öre, 9 p:g. $1\frac{1}{2}$ årl. häst a 14 öre, 12 p:g. 4 aln. lärst a 16 öre. $\frac{1}{6}$ stadsjeore a 1 d. 21 ö. 8 p:g. samt i p:gar 1 öre, 28 p:g. S:a 9 dal. 26 ö. 8 p:g., bet. med 15 dal. smt. Contributionen af hemmanet betaltes med. 1 dal 8 ö.

matrikel. De öfrige $7\frac{1}{4}$ (ofm. 9) höra till Näsvelsjö kyrsocken, Björkö pastorat i Östra härad. Se e) här nedanom och häröfwan p. 188. Sandåsjö kyrff:n har således $18\frac{1}{2}$ skatte, $2\frac{1}{6}$ krono, $23\frac{1}{6}$ frälse, $11\frac{1}{4}$ säteri, deraf $1\frac{3}{4}$ skatte säteri, 1 rå och rörs hem. S:a $55\frac{1}{2}$. Enl. Th. Chrysfander.

fint 1708; lifaså 1720. s) Skatte 1736. t) St. skatte 1762, Å. 1745. u) St. är gam. Sk. Å. Sk. 1815. v) Nyd Mill. skatte 1815. Söreg:d skatte 1730. Nära denna Öfvgd har C. Nyman anlaggt Nyholms pappersbruk $\frac{1}{8}$ m. fr. Sandfjö. Är mindre betydligt. Nyds Öfvg. fallas nu Haga. * x) Brogd Mill. Å. S. gam. ff. Djura och Å. ff. 1762. y) Sk. 1724. z) Sk. 1728. å) Sk. 1729. ä) Skatte 1702. å) Skatte 1716. Egges af bönder. a) Söndrarp 2-skattehemman förmeblades till $1\frac{1}{2}$. Det 1 h. är gam. skatte; det $\frac{1}{2}$ h. blef skatte 1816. Pringsnäs $1\frac{1}{2}$ sät. rusthåll är trol. bebyggdt af och benämndt efter Öfw:st. Carl Printzenstöld omkr. 1690. Marcus Cronström, Major, Herre till Hornsbahl, Applaholm och Pringsnäs, f. 1689, dog här 1736. Här anlades 1758 manufakturverket Pringsfors, som har en råckhammare och 2 spikhamrar, med 50 stöppd stångjernsmide. 1. Major W—ds arfwingar woro egare 1770. (Kytist. P—z—b egde då Pringsfors). 2. Bergs-Nåd Chr. Benj. v. Schéele och des fru född P—z—b. 3. Kammar-Junk. Å. F. v. Schéele *). Godset bortfaldes till stor del 1814. Hufvudgården köptes af 4 Patr. Hurr. Fagerberg. 5. G. Fagerberg, son af n. 4. 6. Kongl. Secr. Hebbe. 7. Öfvd. D. W. Lothigius. Manufakturverket är beläget wid den fr. Wallsjön utgående ån, som löper mot Näsvelsjön och genom Emmån utfaller i Östersjön. ß) Prestgården flyttades 1709 fr. kyrkmuren till landsvägen nära marknadsplatsen. Ladugården följde först 1817. Sam. Åstrand planterade wacker trädgård, som nu till det mesta är utdöd. Prestbyggnaden är wäl utdömd; men tills widare utwidgad och reparerad. Der fäs 30 a 35 tior sp:mål och sommarfödas lika många fäktatur, afstånande per medium årl. 100 tior sp:mål och 150 tior potatis. Den runsten (Bautil 1046), som enl. Smål. Bestr. 1770 uppgafs stå som stående i prestg:n:s ång, men, enl. Tunelb, ej numera finnes, står i Säfjö gårde nära Komstad i Ljunga sn af detta häråd; deremot står wid Sandfjö den sten, som uppgifwits stående wid Komstad. Det är tydligt, att Säfjö och Sandfjö af Broocman, wid läsningen af reseanteckningar, förblandats. Detta enl. upplysning af J. G. Lagergren. Här står således sten 1241 i Lifj. Å. Å. Tusa: risti: stin: pinar: estid: Åra: fahur: sin: stalar: Sakunar Jarls. Monne ej här är fråga om en historisk person? Håkan Röde war efter all sannolikhet Jarl, förrän han blef Kung. Och förrän denne fäit kungsnamnet, dog säkert den Stallare (så kallas Olof den Heliges Marskalk wid den samma tiden Björn Stallare), hvars son Tusa kunde warit den Tush, som Adamus Brem. i sin H. E. kallar Dug, och om hwilken Swen

* Om honom yttrade K. Åstrand, wid Tackfågelsen i Sandfjö kyrka: "Hans minne skall leswo ibland oss så länge Fattigmagasinet, han enfam besofat, kan förwara det understöd han grundlade för uslingen och en vissigen begåwad fattigtasfa kan räcka brödbetan åt den hungrande."

Estridsfön i Danmark erkänt att han i K. Anund Jacobs tid genom troppar från Södra Sverige biträdde Swen, då det gällde att eröfra Danska kungaspiran, i striden mot K. Magnus i Norge. Han synes vara den Blot Swens Länberman Tiofuk, hwilken af hedniska sympatier lär öfvergått på Blot Swens sida och blef innebränd af K. Inge 1083, hwarefter lihwäl Håkan Jarl, som ock tyktes vara K. Inge mindre trogen, blef K. för 3 wintar i Wgmland (Inlebn. p. 337). Detta lär varit en hugre Tufwe, möjligen af samma slägt som den äldre, hwilken 50 år förut med sin fader Walgauter Jarl (i Westergötland, enl. Lagerbring) war föremål för K. Olof den Heliges omwändelse försök, hwarom Sturleson berättar. Wi neka dock ej möjligheten att en Tufwe i Sandfjö sin varit Stallare hos den Norske Håkan Jarl; ehuru dock den swenske är sannolikare nämnd på våra runstenar. Enl. en dylik i Upland hade Håkan Jarl en son Asur, som war Vikingavaurp eller högste anföraren näst Göte på dennes bekanta tåg (n. 312 bland Lilj. R. U.). Asur war g. m. Einlög Hulmfis dtr. En Håkan Rödes dtr war stammmoder för Herrarne till Flisshult. Se Inlebn. p. 154. Så binda sig flera runstenar wid vår historia. Broocman anser sannolikast, att Håkan Jarl Paulsön fr. Lerdarne, Flisshults ättens förfader, haft Sandfjöbon som Stal-lare. Denne Håkan Jarl war dottersön af Håkan Jarl i Norge eller ock K. Håkan Röde i Wgmland och wistades i K. Ingas hof i Sverige, warande der af stort anseende. Ingw. Wids. Saga af Broocm. p. 114. På en fulle nära Sandfjö i prestgårdsängen, SO. från kyrkan står den märkwärtdiga runstenen n. 1240 i Lilj. R. U. — en Langfedgahallr med 7 leder: X Arinsvorpr X let X reifa X sein X pena X estid X Saka X fapur X sin X auk X Heru X fapur X hans X auk X karl X hans fapur Hari hans X fapur X auk piakn X hans fapur X auk X iftir pik X fapur X hans. I Helsingland wid Malssta står en med 13 leder. Begripligt är, då man finner dylika i stogarnes djup, att K. Domars sten wid Upsala så ifrigt efterfrågades ej för sin mossas skull utan för sitt Langfedgatal. 7) Låg länge öde, tills en bonde 1717 upptog $\frac{1}{8}$ i bruk på 2 års frihet, en annan $\frac{1}{8}$ på 3 års frihet. $\frac{1}{4}$ war utan frihet tagen i bruk. Gref Fab. Wrede hade 1706 för dessta $\frac{3}{4}$ contribuerat 3 dal. 24 öre. 8) M—o $\frac{1}{2}$ R. upptogs som öde 1717 på 5 års frihet. Derröre hade gifwits 5 dal. i skatt. Då hemmanen under K. Carls fjerta tid blefwo öde, kunde frälseägaren ha ända till 75 dal. smt fordran utan alla tillgångar för skatt. Kreatur woro inga att taga. En ny bonde hade sedan frihet i flera år; eller då han betalte war det ofta blott skatten. 9) Upptogs på 3 års frihet 1717. 7) På egorne är Strömslunds lilla Pappersbruk anlaggd. Tillhör nu J. Björnberg. 7) Tillhört Eric Hjerta 1646; 2. Ryttnist. Ar. J. Prinsenschöld 1770. 3. Fröf. Stedt. 4. Tullförwalt. Ar. Frosterus. 5. Doct. Fovelin. 6. Dennes enka, född Frosterus.

9) Ryttnst. J. v. Microth dog som egare 1709. Lif-Drab. M. G. Gripenst. 1770. Nu bönder. 1) Egdes 1691 af Ryttnst. Härdh; samt 1770 af Ar. J. P-z-b. Wid 1820 af Kap. Dwedfeldt; nu af Patr. Nyman. 2) Egdes af bönder. 2) 1770 war Lif-Drab. G. W. Angel egare, 1811 Prost. Hel. Unge; nu Klofaren och Organisten Geon. Dir. Ahlstedts arfwingar. 3) 1760 bodde här Ryttnst. N. J. Mannerstedt med Fru G. Prinzensköld. 3/4 deraf egdes 1770 af Lifdrab. M. Mannerstedt. 1820 af Köjtn. M—dt m. fl. 1844 af Ofv. R. S. D. J. M. Rosenmüller. 4) Tillhörde 1646 Major Eric Bengtss. Hjerta. Egdes nu af Enkefru N. Fahnehjelm. 5) Egdes af Brukspatr. H. Fagerberg. 6) Tillhörde 1770 Ryttnst. Ar. J. Prinzensköld. Egdes nu af bönder.

Sandsjö strefs Sanzio 1280 (Sw. Dipl. n. 902). Nära kyrkan fann Broocman en hednisk offerplats med 100tals ättegrifter, på ett ställe öfver 40, så att Broocman ej sett en större begravningsplats af detta slag. War ej här ättegrafven för den gamla slägt, som sedan kallades Natt och Dag? Då man från Ekessjö inkommit i sin wid Ryd följer efter lerstiffren Diorit och wid Nyholm en bergart af dels kornig, dels tät fältspat, quartz och jernmalmskorn, hvilka med tillsats af Amphibol wisa sig wid vägen mellan Sandsjö och Komstad. I S—ö: n uppspringer den å, som genom Säfjö nära Komstad löper mot Roselen och vidare mot Laga. Sjöar: Nömmen i gränsen mot Björkö, Storsjön mot Almäsåkra, Wallsjön mot Wallsjö. Dessa 3 äro omfr. en mil i längd. Uppsjön, Sandsjön, som ligger 803 par. (880 sw.) fot öfwer hafwet, Pringnäs sjön angränsas och af socknen. 200 famn. fr. kyrkan och prestgården är marknadsplatsen, der nu marknad hålles blott i Jun. och Augusti. De många marknaderna i denna ort prisas ej längre för sitt gagn. Krogarne på markn. platsen äro wanligen flera än hornboskapen, der "lätt affättning" sker på den "winst", som möjligen kunnat uppomma "genom köp och bytte." Annu är tillräcklig fog för det egna behofwet. Genom affattning af en mosså är än med sin "kungs holme" blifwen en liten bäck. I "kongsällan" ett stycke från denna holme öftras ej mer. K. Carl IX hade här ett tält, under det han i 8 dagar 1611 bibade Kronprinsens ankomst med en del af hären. Råg och hafre är förnämligast utsädet. Sockenbudswäg a 2 mil finnes. En skolfond är samlad och wisligen i säd, utgörande 86 tror 26 kppr råg, deraf skoln. (n. w. J. J. Olsson en nitiff man) åtnjuter halfwa räntan, med sarsild befallning för barnen. 2:ne fattighus äro byggda. En rymlig plan för potatidland, belade mellan hjönen, är skänkt af Bergs-N. G. B. v. Schéele i Pringnäs, som då egde Sandsjö klofaregd, på hwars grund fattighusen stå. Han gaf besutum 200 Rdr spec. Hans son Kammar-Junk. A. F. v. Sch.

uppbyggde på egen bekostnad omkr. 1814 ett vackert fattigmagasin, der säd och sofwel förvaras, som månadl. utdelas. En fattigköterfka wårbar de sjule. De öfrige ha arbete. Donerade desutom 50 Rdr Capit. deraf årl. räntan tillfaller en fattig Smedenfa. Pastor är Ordf. i fattigdirectionen.

1770 war folkmängden 692 m. 766 qw. S:a 1458.

1843 — 1161 — 1319 — = 2480.

I tabellen för 1759 antecknas, att s. å. 14 dagar för kyndelsmåsan stod wattnet alldeles stilla wid Prinsfors, så att nedanföret werket war torrt, men ofwan upphöjde sig wattnet som en mur. Då en dräng stack deri med en stake, uppsprang liksom en den starkaste wattenfont ur den öppning han gjort. Men i samma stund och timma kom wattnet med sådan hästighet till sågen (nu Nyholms pappersbr.), att dammen gick sönder och qvarnhuset wändes omkring. Wid samma tillfälle kändes en Jordbäfning. Anteckn. af Zach. Bladstadius.

Om kyrkan finnes i Samll. till Ny Smål. Vestr. en utförlig beskrifning på 9 fol. sidor af Matth. Egenholm, affriswen af Th. Chryander, jemte en beskrifn. af S. Åstrand rör. åffans nedslående i prestig. i Sept. 1821. Rörande kyrkan må nämnas att den är af sten, sannolikt byggd i katholska tiden, reparerad 1696 "med Öfwit. Carl Bringsenschölds påbrifwande;" målades på Gref Gab. Wredes hufvudsakl. bekostnad 1709; utwidgad 1764. Är 40 aln. lång, 26 bred. Altartaflan säges wara af Hörbergs första arbeten. Har 4 afdelningar. Jesu bön i Örtagården föreställes i ena, Tron och Hoppet i andra, Korsfästelsen i 3:de, Uppståndelsen i 4:de. Per Hörberg bodde här i församlingen såsom Häradsmätare på 1760talet, och blef Annandag Jul 1769 sammanwigd med Pigan Maria Ericdotter från Möcklamo. Han har en swäger, aff. Soldaten Ang, som ännu lefwer, nära 90 år g.l. Wid tornets fall 1635 froshades hwalfwet; då stapel uppbyggdes. Bland wapen å wäggar och grasstenar nämnas Ryttmäst. Joh. Bringsenschölds t. Hårdenäs, Pringsnäs, Bodanäs, Wästansjö, Eskås och Eigridsholm, f. på Wisingsö 1657, † på Hårdenäs 1720; Eric Bengtss. Hjertas † 1646; Ryttmst. Joh. v. Nieroths f. 1637, † 1709; Major M. Cronströms f. 1689 † 1736; Ryttmst. Hårds, död 1691; en Rosenstråles af 1650; Eric Nitrods, f. 1695; Capt. Lieuten. Joh. Bringsenschölds; Joh. Ad. Gwiitfeldts, Danst Adelsmans, f. 1725, död efter 1786; liksom hans frus, Heblia Tigerfchölds. De äldsta wapnen ses på en grasssten med inskrift: *Hic jacet nobilis vir Halstanus Petri cum uxore sua Catharina, quorum animæ requiescunt in perpetua pace. Amen.* Öfwer honom är ett Båt-wapen; öfwer henne ett Sparrewapen. Aldre, än att ättetaflornas författare kânt något par med dessa namn bland de ätter, som fört dessa wapen. Några metallbilder funnos i grafwen wid en reparation, men neblades åter. Silfwerkannan af 100 lod är gifwen af Bergs-R. Ch. B. v. Schéele och Anna

Bringsenschölds 1777, som det tillstyrkt på sin förfång. En C. Pr-3-b har 1739 gifwit oblatasken af 50 lod. Mr. Joh. Pr-3-b och des Frilena B. Roos har 1736 låtit omgöra falken (60 lod). Brudfrönan är 60 lod. Dopskålen är gifwen från Appplaholm. Från kyrkan är 7½ m. till Werio, 5½ m. t. Jönköping, 2½ m. till Ekfjö.

Kyrkoherdelängd.

1. Sigmundus de Szabo 1280, Präpof. de Westra härat 1305; anträdde 1305 en pilgrimsresa till Rom, med sin bror Ditos tillåtelse gifwande sin del i Dwarnefors till Nydala kloster. Sw. D. 1463. Bewittnade 1307 Harald af Hissaby testamente jemte Rh. Sakan i Tofferyd. 1304 hade han jemte Rh. Harald i Linseryd afflått en fog wid Gelfaryd t. Nydala. Enarare Sandjö i Westra än Konga härad.
2. Hemmingius 1507.
3. Christopher Risedm. 1569.
4. Johannes Pihl (?)
5. Andreas 1590.
6. Petr. Magni. Subser. 1593. Riksdagsm. i Wadsena 1598. Sonen
7. Christophorus Petri Sandman, kanke sonson af n. 3, 1626†68. G. m. Anna, Rh. dot. fr. Särstorp. Efterlemnade dock som enkla, Sara, fört enkla efter Jöns Krook. Rh. i Skatölöf. Hon dog 1702, 84½ år gammal. (Om sonen Samuel se Namnwilla).
8. Wagn. Bened. Kierelius 1670†85. Drottade de Fama (ej Fame) i Abo 1656; tryckt f. å. Risedm. 1680. G. m. Sara Rosander. † 1703.
9. M. Abr. Krook 1686—1722. War Prost 1711. G. m. Birg. Gollander och i Heshöga dot. Sara. Söner Dav. i Urshult, Wits i Hultsjö, Joh. i Fröderby. Wågen
10. Wero Linnorin 1723†1740.
11. Zach. Blackstadius 1741†63. Öfwer hans utnämning slagade Gr. M. S. DelaGardie, men K. Mt förlorade Sandjö wara Consistorielt. Wallqw. Handb. p. 299. Öppon. wid prestm. 1746 och 51. Om Bl. se Semm. Ler. erud. Sc. Vol. 1.
- Broocman fann 1756 hos honom stor qwickhet, nog beläsenhet och smak för hist. patrie. G. m. Magdal. (dot. af Prof. Carl Schulten i Lund.) f. 1709†1790. Cons. i Wr. ålade 3. Bl. som ConR. att biträda Doms Capell. Wernander. Lect. Hylens grehn begärte S. S. N. och Bl. sändes till honom, då han tog till tert: Joh 18: 35. (Berättadt af J. D. Regberg). Wågen
12. M. Joh. Unge 1766†97. Född 1729. Disp. som Präses i Lund de indispensabilitate legum naturalium. Philos. Docens 1756. Gade i Lund anseende som "ganska suäll" enl. Sommelins. Dret. på prestm. 75. Prost 79. Här. Prost. 88. Utg. Lästred. af Alesesforsk. v. Schæele. Enka Hel. Bl. † 1811.
13. M. Jonas Edman 1798†1814. Bondson fr. Åsheda sen. Blef 1798 förordn. till Öppon. wid blifw. prestm. Blef 1803 licentierad på 2 å. G. m. Ingeborg Soph. Wieselgren fr. Lenhofda. Sonen J. Edmansson, Hfd. Borgmäst. i Landskrona. Egare af Engelstofta.
14. Sam. Åstrand 1815†27. Prost 1825. G. m. M. Lund. En dotter g. m. Prov. Med. Dr. Schöldberg i Jönköp.
15. Matth. Stenholm 1827†40. Prost 1833. G. m. 1) Gwa Gollander fr. Urshult. Son Josua St. v. Leck. 2) U. S. Rosengren fr. Barkeryd.
16. Theod. Chrysanter 1841—Soms minist. i Eskede 26; i Werio 30. Derunder förestod Fångpred. sjspl. en del af 1834 samt Hospit. pred. sjsplan fr. 1833. Rh. i Pieterby 35. Pr. 43. G. m. G. S. v. Porath. Son Dlof, Stud.

2. Wallsjö socken. (Anner) a).

Skattehemman.			
m:t:l.		1	Wallsjö, Bastors stomm.
$\frac{1}{4}$	Hällarp h).	$\frac{1}{4}$	Grimsholm S. Kapellansbost. i).
2	Gulta S. R. c).	$\frac{11\frac{1}{2}}{16}$	
1	Knäfwelöby d).		
$\frac{3}{4}$	Sibbary c) dd).		Frälsehemman:
$\frac{1}{4}$	Sifanäs e).	$\frac{1}{4}$	Grimsholm N.
1	Torset, S. c) e).	$\frac{1}{4}$	Halstenstorp k).
1	Uppåkra S. c) l).	$\frac{1}{4}$	Muntarp.
1	Wallsjö St. f).	$\frac{1}{2}$	Mälen.
$\frac{1}{4}$	Yrnawall g).	$\frac{1}{4}$	Skrapstad St. M.
$\frac{1}{16}$	Burseryd h).	1	Torset M. R. e).
$\frac{7\frac{1}{2}}{16}$		1	Uppåkra Gr. M. l).
		$\frac{1}{2}$	Wallsjö Backe.
		$\frac{3}{4}$	Ekjö Hofgård säteri med Kunnahult afhytt m).
	Kronohemman:		
$\frac{1}{16}$	Burseryd.		
$\frac{1}{2}$	Uppåkra N. Mönsterstrisy. bost. wid Smål. Hus. Reg.te.	$\frac{8\frac{1}{4}}{18}$	

a) Anner till Sandsjö, $\frac{3}{4}$ m. lång, $\frac{1}{2}$ m. bred, gränfande i D. t. Kannastede och Näfwelöby, i S. t. Sepperstad, i W. t. Hertlanda och Bringetofsta, i N. t. Sandsjö. b) Skatte 1704. c) Gam. skatte. d) Sk. 1763. dd) Sebbary gaf skattefritt af Christina Gyllenstjerna till hennes Nyckelpiga på dennas lifstid, hwilket 1576 bewittnades af Andr. Benedictis i Fröaryd, Oluf Wersson i Ramqvilla m. fl. (DelaGarb. Arch. 2: 59.) e) Heter Thorsjö i Fab. Wredes Jordebok. f) Sk. 1762 och 65. g) Sk. 1704. h) Sk. 1798, 1803, 1814. i) Beläget nära $\frac{1}{4}$ m. fr. W. fyrka och nära $1\frac{3}{4}$ m. fr. S. fyrka. Wäl bebyggdt. k) Wi erinra of Halstanus Petri med båten, begrafwen i Sandsjö fyrka. l) Wid Uppåkra högar står runstenen n. 1238 i Lilj. R. U. . . efti M Siba: sun sin: . . . (ej helt affriswen.) Ett Sibbary fins i sin. m) Om detta Ekjö är mycken oreda inkommen, i geographiskt, som historiskt hänseende. Det får ej förblandas med det omfr. 4 mil härifrån belägna Ekjö, Friherrskap i 17:de sekellet, ännu warande en stad; och uppgifterne som ur Smål. Vestr. gått in i Tunelb's 8:de upplaga, kunna nu rättas af barn; som ofta weta, att Sten Sture d. ä. ej war af Sturarnes t. Ekjö slägt (den förre, hade 3 sjöblad till ättmärke, de sednare delad sköld — Natt och Dag) liksom att Christina Gyllenstjerna war Sten, men ej Swante Stures enka. Då wid 1240 (se n. 895 i Sw. D.) en Petrus Larsson ger sjerdebelen af Ekjö till Nydala på den grund, att hans Avus Petrus framför alla kloster älskat Nydala, är klart, att Ekjö i 13:de sekellet tillhörde den slägt, som gaf Nydala del i Skens fiske m. m. Des egare kunna således anföras för mer än 600 år.

1. Sigtrug, möjl. ättling af Dagfari och Mattfari i Bravallslaget. Se inledn. p. 494.

2. Matts Sigr. f. 1150. R. Svecio Magnas.

3. Bengt Mattos. R. R. död före 1219.

- Hade söner Peter, Lars Sigtrug. En son af denne Lars synes vara den Peder Larsson, som gaf sjerdedelen (sin andpart) i Ekfjö till Nybala.
4. Bo Mattsson 1250, g. m. en Sigröd.
5. Nils Sigridsson Wärends Lagm. 1286†99. Han är frände till Cecilia Glesöbdr (Engel), som 1287 testamenterar till en Villica de Ekfjö 7 alnar blankinst (Sw. D. n. 951). Utom sönerne Carl och Bengt har han söner
6. Bo Nilsson Lgm. i Dgfl. 1315. Menne ej förut i 10 härader? 1305 hölls thinget wid Ekfjö de Westra härad (Sw. D. n. 1464), hvilket placitum Ekfjös, omnämndt för år 1313 (n. 1924), tydligen är samma thingsälle i Wallso, der K. Knut höll tingsting med Finweben, Nydning och Wärend 1167—95 (Sw. D. n. 102). Bruket att hålla thing här synes förutsätta att Ekfjö egare varit en ärftlig Lagmanslägt.
7. Bo Bosson Ribb. 1369—88. En son Knut, Bisk. i Linköp.
8. Sten Boson Ribb. 1388—1411. Förde lika wapen som 3 och 5.
9. Bo Stensson Ribb. 1410—62. G. m. Catharina dte af Sven Sture (med Drhuswud).
10. Nils Boson Ribb. 1452†1503. Uppfog mödernenanmet Sture. Stref sig till Ekfjö.
11. Swante Nilsson (Sture) till Ekfjö Ribbare. Riksföreståndare 1504 † 12.
12. Sten Sture till Ekfjö Riksförest. 1512†20.
13. Christina Gyllenstjerna, Enkan. Fick Westra och S. Wedbo härader i förlåning af K. Christiern 1520 (Gadornh wid NimChr. p. 448.)
14. Swante Sture fick Ekfjö gård wid delningen 1528 på sin lott (DeslaG. Arch. i D. p. 218 f.)
15. Gref Maur. Sture g. m. Anna Glas dte Hern 1567—92.
16. Gref Swante Sture (den fiste af ätten) och Ebba Mauritsdotter Lejonhuswud. Han dog 1616. Enkan fälde S. till
17. Carl Maur.?) Lewenhaupt för 180,000 Rdr. (Palmst. Samll.)
18. Gref Ad. L. Lewenhaupt, som fälde Ekfjö, hofgård, till
19. Gref Fab. Brede för 16,000 dal. smt 1706. (Utgjorde då 23 mtl.)
20. Gref Ar. Lillie och Agnet Fab. dte Brede egde Ekfjö hofgd.
21. Gref M. G. DelaGardie och G. S. Lillie 1720—40.
22. Frök. Brita Sophia DelaGardie. Då hon förlorat sin arfslott genom öfvergång till katolska läran, blef
23. Ekfjö Hofgårdssbolag (200 actier) omkr. 1760—1810 egare.
24. En Stedt, sedan godset affsenbrats, tillöste sig säteriet, hvars egare 1828 war
25. C. Hedenstjerna, Major, N. S. D. För närw.
26. G. Fagerborg, Bruskpatron. Arendator: A. W. Fagerborg, brodsren, Häradsstrifwäre i Westra, som har största förtjensten af det wärde Westra härads bestrifning härstädes tan ega.

Nedan 1720 war Ekfjö h. g. blott 3 mtl med ett afhyft $\frac{1}{4}$ samt ett rå och rörs totp, laggd i systonssifte för 59 dal. 2 öre smt i Zordeboken. Derunder läg då Halstorp $\frac{1}{4}$, Måletorp $\frac{1}{2}$ m. fl. Mangården wid Ekfjö h. g. är för länge sedan flyttad från holmen och uppförd på fasta landet nära sjön inwid vägen. Af det gamla slottet står en "spökande ruin" ännu qwar. Sadesödelingen på gården war ej utmärkt i Bredes tid. Christopher Lammerus räknade grödan alla år på sätesgården och gaf intyg om densamma. Ett år war den: hafre 7 last, 4 traswar; blandstorn 5 traswar, annan säd 41 last och 21 traswar, deraf $\frac{1}{2}$ till Grefwen, $\frac{1}{2}$ till bönderne, som brukat gården. På svedjeland 4 last, 7 traswar, hwilket tillkom Grefwen ensam. Wid Hägnens tull-

mjölqvarn har förr funnits en masugn under Gfsjö hofgård. Slagghögar qvarligga.

Sjvar: Wallsjön, störst utmärkt för sin sit; har vackra stränder. Mindre äro Gfsjö hofgårdssjön, trol. förr kallad Gfsjön, samt Skrapstad sjön, der wid en åmynning ett fågwerk finnes, som hör under Prinsnäs. Emellan Wallsjö och Lannaskebe kyrkor står rödfärgad granit, som omverlar med glimmerrådande bergarter, i ansenliga och långsträckt höjder. Wid Wallsjö kyrka är en "Sigfridsfälla," der Sigfrid säges ha döpt hedningar. Som förflugubro i Wallsjö Södbregård qvarligger, alla R. placater till trots, och afnötes till sin inskrift Runstenen n. 1237 i Lilj. R. U. (Waut. n. 1047) med inskrift: Vestri; auk: Iwar: auk: Sulfa: brupe: Prið: kerpu: bru: þið: auk: satu: stain: þana: eftið þi: alfa: fapur: sin. Äfven här synes en historisk slägt vara ifråga. Atminstone möta Diplomerne med underrättelse om en *Thialfwa*, som har en son *Karl*, (ett sigill är qwar med omstrift *S. Domini Karuli filii Thialfwa*, der man ser en *halfmåne* och ett *hjørthorn*, liksom renåde från sin hednist symboliska betydelse genom ett kors) och denne *Karl* anses vara af samma slägt som den *Karl Johansson* hvars sigill har *S. Karuli Johannis filii* och som anses vara *Iwar Blås* broder. Det antyder, att släkten *Blå*, *Folkunga* ättens medelstärinna, varit bosatt i den ort, der K. Knut höll ting. Wi rösta i alla händelser för att runstenen enl. 1 och 2 Sme i R. förordn. af d. 17 Apr. 1828 warder behandlad. Stenen är upprest för en som laggt en bro till esterwerldens gagn och bör ej sjelf vara en förflugubro. En laggd grifsten med runor, n. 1668 i Lilj. R. U. har inskrift: *Nakr: lakði: Stin: úfir þin:* f. — I Wallsjö lefde 1770: 359 pers. 1844: 562.

Wallsjö kyrka, belägen $6\frac{1}{2}$ m. fr. Jönköp., byggd af sten, 36 aln. lång, 10 aln. bred; synes vara högst gammal. En flocka har Anno Dni 1577. Bokstäfverne förut torde vara M. S. (Maur. Sture) och A. S. C. D. (Anna Horn, Glas Dotter).

Kyrkoherde:

1. **Magnus Petri**, K. G. G. Petri (Sandmans bror) fick W. som pastorat 1633, sedan han 1626 der blifwit Capellanus. W. lades 1640 till Sandjö igen.

Capellaner.

1. **Olof Strelingius**, Pastor och församlns wderstafade honom 1652. Se *Mer. Conf. prot.* f. å. Wallqw. Handb. p. 229. (Sandjö i Konga war då eget pastorat.)
2. **Jonas Gudm. Nicauder** 1666†96. G. m. en Sara.
3. **Christopher Lammerus** 1696†1727.

St. i Lund 1683. 1707 qwitterade han som det wnl. Capellansunderhållet från Gfs. gård i ta råg och i ta korn. G. m. Glin Matsdtr. Bode förut i Mantary. Se *Lammakulla* i *Agumaryds* fm i 2 D.

4. **Jonas Swandbeck** 1728—59. Församl. walde wid L—ri död *Hoves* lin, som war der *Adj.* men 1 års prest; *Conf.* ditsände *Dam. Krol* fr. *Ma*, som war 20 års prest. *Sw.* blef, 3 års prest, g. m. *Prost* *Lin* *florshitt* dtr i *Korsberga*. *Sw.* pred. på *prelm.* 50. Se *Rgl.* i *Lof* *tertyd.*

5. Joh. Kullström 1759†96. G. m. 7. M. Zw. N. Hjelmgren 1802—11.
 Gh. Runberg, fabr. Kth. i Wålinge Se Kth. i Hjelmseryd.
 i Skåne. 8. M. Matth. Stenholm 1812—27.
 Se Kth. i Sandfjö.
 6. Axel Jac. Lindeberg 1796†1801. 9. And. Joh. Berg 1828—.

3 §. Fröderhyds pastorat. a)

3. Fröderhyds socken. (Moderförsamll.) b)

Skattehemman.		$\frac{1}{2}$ Esprilla W. Trumpet. bost. wid Smål. Husf. Reg:te.
m:t:l.		$\frac{1}{2}$ Klefwa d:o d:o.
$\frac{1}{2}$ Gkeberg c).		$\frac{1}{10}$ Roshult h).
$2\frac{1}{2}$ Esprilla N. S. c) d).		Westerqvarn förr Capell. bost i).
1 Klatthult c).		$\frac{1}{4}$ Fröderhyd Kthbost.
2 Fröderhyd N. S. c).		$3\frac{1}{10}$
2 Fröset S. W. c) d).		
1 Guluboda c).		
1 Gultaterp S. W. c) d).		
4 Gökthult c).		
$\frac{3}{4}$ Hörneboda c).		
$\frac{1}{2}$ Ingaboda c).		
1 Kallfjö c).		
$3\frac{3}{4}$ Ljunganäs c).		
$\frac{1}{4}$ Näs f).		
$\frac{1}{4}$ Ryd g).		
1 Lerp c).		
$\frac{1}{4}$ Tråde c).		
2 Årset Ögfwg. c).		
$23\frac{1}{2}$		
Kronohemman:		
$\frac{1}{2}$ Christerstorp, Mönst:fr. bost. wid Kalm. Reg:te.		$\frac{5\frac{1}{2}}{32\frac{1}{10}}$

Frälsehemman.

- 1 Angleboda.
 $\frac{1}{2}$ Fröset, Bäck k).
 $\frac{1}{2}$ Gerdesqvarn.
 $\frac{1}{4}$ Holmeskult l).
 $\frac{1}{4}$ Klackström.
 $\frac{1}{4}$ Lotteryd m).
 $\frac{1}{4}$ Notteberg.
 $\frac{1}{4}$ Roshult n).
 $\frac{1}{2}$ Sandwif.
 $\frac{1}{4}$ Årset N.

a) Consistorielt, 2 kl. 1 afd. med 2 annerer, Kamqwilla och Bäckaby. b) År $1\frac{1}{2}$ m. lång, $\frac{2}{3}$ m. bred, gränsar i S. t. Lannasfede, Bäckaby och Kamqwilla, i S. t. Åsa, i W. t. Skepperstad och Gultfjö, i N. t. Lannasfede. c) Gammalt skatte. d) $\frac{1}{2}$ i Espr. S. är nytt skatte, likasom $\frac{1}{2}$ i Fröset W. e) Skatte 1704. f) Skatte 1745. g) D:o 1759. h) 1756 förhöjdt fr. utjord. i) Wef Capell. bost. enl. K. Br. 1692. Ubyttes mot $\frac{1}{2}$ i Swinarsyd (nu Löfås), Kamqwilla sn, enl. K. Br. $\frac{2}{10}$ 1804. k) Wid Fröset, nära Fröderhyd, beläget wid den å, som kommer ur Linnösfjön, wisas ett rör med en stor sten. Der skulle kyrkan först byggts, men ett Bergsrå i Byaberg nära "Dansarebacken" — denna har en hög, wacker utfigt — nedref om nätterne hwad om dagen byggts. Kyrka byggdes så wid Fröderhyd, der en Frö då omtalas, och för des klockfud flydde rådet till Grönskulla i Hjelmseryd sn. Här läses på folksågn-dialecten ju tybligen huru Freja-cultens och Christendomens anhängare länge stridde, men huru den förras befånare, sedan de nedrefwit om nätter de Christnas kyrkbyggnad, måste

draga sig undan till en grön kulle i Hjelmferyd, der wäl än längre culten sät bestå i att "dans på backar." l) Wid Holmeshult anlädes en masugn af Dan. Schröder. Se nedanfö. Sebnare egare af gården: Major Nils Cederstam, Secret. W. Unbäck, Kammarherre C. v. Schmitterlöw. m) Här ligger Inglamåla Jerngruwa. Se nedanfö. n) Har en stor höjd, kallad Dansarebacken.

Freryd omtalas wid 1300. (Sw. D. n. 1761). Carl Ragnfrids son gaf presten i **Freryd** 1309 två mark p:gar och kyrkan 1 mark (n. 1638 i Sw. D.) Sälledes är anledning tänka både på **Frö** (en manlig Gud hos Særo) och **Fræa**. I denna ort äro en mängd spår af deras cult anmärkta af Contr. Prost. Sandell i dess rikhaltiga pastoratsbeskrifning, hvars utgiftning wore af wettensskapligt gagn. Anteckningar derur möta här och der uti Inledn. Utställigt innmånger sig fr. katolska tiden i denna folktro, men det hufwudsakligaste är hednist. Att söka "flocka qwinndr," är nästan allmänt bruk.

Sjöar: Fris, Skär, Kallsjö, Årset, Holmeshult, Esprilla, Angsebo och Sten-sjön. Den femte är 12 alnar djup. I de två sista fins ål. **Äar:** Stor. el. Linne-ån börjar i Linnösjön i Hultsjö sn, går genom Hultsjön, Fris- och Kallsjösjön in i Östra härad, der den får namn af Emmån. Lillån el. Skeppersta-ån kommer fr. Ljung och Vårsjöarne i Skepperstad sn och går ned i Storån. Angsebo-å går in i Kronobergs län. **Fauna:** den allmänna: Warglo, Utter, Mård, Gräffwin, Ljåbrar, Orrar, Ander, Lommar, Kräftor, Sik, Al m. fl. **Flora:** Boskar finnas, men få, wid Kronob. läns gräns, Eken blir allt sällsyntare, liksom Alm, Lönn, Lind, Drel och Ask. Inula Salicina fins i Aspelyckan. Tesium alpin. Laserpitium latifol. Pyrola unil. Cetraria Islandica, Monotrop. Hypop. Actæa spic. Iris Pseudac. Turrilis glabra, Vicia dumet. anmärkas liksom Evonymus Europ. och Lonicera Xylost. På denna mineralblandade jord är Anemone hepatica wänl. röd, kallad rödsippa. För mineralierna är orten märkligast. På **Årsets** utmark fins ett **silfwerstref;** bearbetades på 1760:talet för guldwertets i Adelfors råkning. Lönade sig ej. **Kopparmalm** fins på **Årsets**, **Fröderys**, **Esprilla** och **Höthults** egor. Grufwan Fredriksberg anlädes 1764 och drefs af Ekfjös Hofsgräns bolag (200 lotter) till 1810, då det upplöstes. Magn. Andarwård blef 1769 förordnad att biträda Hofsjunk. Swab wid "**Ekfjös Hofsgräns Kopparwerks**" anläggning, hvarmed han fortfor hela året. Sista disponenten war Lagm. Oransfog. Grufwan har ända till 26 famn. djup. Gaf 1781: 72 skppd. Berget hette förut **Kyrkoberget**, i anledning af ett förslag att flytta kyrkan dit, men fick namn af en Fredrik, som gjorde malmanwisningen bekant. I Fredriksberg förekommer glimmerstiffer, lager med kopparkis, blyglans, zinkblände samt jern- och blyhaltiga rödbruna granater. Koppar har och funnits i ett berg

på Hökshults egor, der arbete börjats 1828 af Oref N. Hamilton. Juglamåla jerngrufvor ligger omkring 1 m. S. om Årset, på Notteryds egor. De ge 25 proc. Den ena tillhör Braås, den andra Klafrestroms jernbruk. För dessa grufvor anlade Dan. Schröder masugnen wid Holmeshult, privilegierad 1746, som såldes af anläggarens son till Ekfjö Hofgårdens bolaget. Der försärdigas en tid tackjern af särdeles godhet samt kakelugnar m. m. Neblades på 1790-talet. Litet norr om Årsets by möter ett lager af fintornig gråaktig kalksten, orenad af intimt innmängd quartz, hornblende m. m. — en bergart af $\frac{1}{2}$ mils mäktighet — der kalksten spränges och brännes i 4 ugnar. De kallas Limugnar af Engelska ordet *lean**). På Årsets egor är ett kalkbrott (Hölsingberget) inmutadt af egaren till Klafrestrom, ett dyligt af Trishults egare. Vinsten af hvarje ugn, som brännes, räknas till 50 R. dr R. gld. **Quartzbrott** fins på Torps egor, **pipstens** på Fröderyd N. Hemmansflysnigen har ej hunnit nedgå till synnerligen mer än $\frac{1}{2}$. Helt hem. söder 30—60 fäktreatur, färet ger 2 stål. ull på året. Linodling mycken. Väs säljes i parti. Gossar öfwas att spinna tills de kunna uträtta flysware arbeten. Biskörslen ej ringa. Flera kände män ha härifrån utgått: Simon, son af Simon i Årset, studerade med namnet Nordstedt, Th. Dr. L. N. D. P. N.—ts fader. Se Capellansfer. i Käfsjö. Carl Kallström f. i Käfsjö 1691, se Khl. i Hjelmsjeryd. Bengt Kallenberg f. i Käfsjö 1712, se Com:stl. på Wisingsö. Bengt Kallenberg f. i Käfsjö 1781, St. i L. 1802, Ngr 1808, Decon. Doc. 1811. Prest. Utgaf en Decon. befr. om Fröderyd, Lund 1810. Jans döb i wattenet wid Högebro nära Lund 1813. I Fröderhyds fm föddes Carl Olsson Roselius 1624. Se Khl. i Hinnyred. Se vidare Fröd. och Ålsheba Khl:ångder.

Kyrkan, belägen $5\frac{1}{2}$ mil fr. Werio, 7 m. fr. Jönköping, står på kronogrund, byggd af sten, 40 aln. lång, 16 bred, tornet 63 aln. högt. Är gammal. Man ser der ett "munkskap," en dopfunt, bjuv som en greyta, Lutheri bild trampande på Påsven med underskrift: (Vivus eram pestis etc.), en minnestafsa öfver Sam. Rogberg. Kyrkan har en utjord Ljunganäs. S. om kyrkan wid vägen står runstenen n. 1234 i Ellj. N. U. **SiM biarn: sati: stin: pana: estie: Swai: brupur: sin.** Man finner häraf, att man här fordom uttalat Swen som Swaju, bjern som bjarn, enl. Finwedens dialekt.

Kyrkoherdar.

1. Gudmundi Fröderhyde, Prost i Westre härabde bewittnade Bengt Stures gästwa af Thordatory t. Nybala kloster 1429. DelaGarb. Arch. III. p. 147.
2. Nicolaus in Fröderyd 1526. Handl. rör. Skand. hist. XVIII. 322.
3. Andreas Benedicti förskiopraft i Fröderhy. Riksdm. 1569. Bewittnade en gästwa af Christina Gyllensfjerna 1576. (DelaG. Arch.)
4. Petrus Andrea, trol. sonen. Subscr. 1593.
5. Carol. Christmanni 1603.
6. N. Nils Bringius 1612-42. War

*) I Skåne kallar folket allmänt kate för ltm.

- Riksdm. i Drebro 1610, teol. som Lecter. Skref jemte N. Krofings greffiska verjar wid Ngrprom. i Wittenberg 1601. War 1611 Th. Lect. i Wr. War proft 1619. War ej Prof. Siracl Bringii fader, utan broder, begge söner af N. Bringius i Bringetöffa. Proft. Nils Nilss. Bringii i Fröd. son Erik Gollenbring, war född 1619, adl. 1664, dog som Asses. i Swea Hof R. 1672. Aiten utdog med sonsonen Majer Gr. G. — g † 1731. En son af n. 6 Dav. Nic: i Br. orer. i Ups. 1636; orat. tryckt med gratul. af Prof. Jsr Br. "cognato suo." En son Jsr. Nic: i Br. war då student. En dotter af Nils Br. blef g. m. P. och P. i Uresh. Lundbergius, sedan Biskop. Dottren Brita blef g. m. Isländaren Adj. wid Antiq. Arch. Jonas Rugman i Upsala; Christina g. m. Rh. Beckius i Gifskarleby. Son af n. 6 war of
7. M. Joh. Bringius 1643†68. Resp. i Dorpt 1639. War Riksdm. 1642. Hans hustru hade 1667 varit huswudyre i 15 år och han fick derföre några tior såd fr. Jönköp. hosp. för det han hemma wårdade henne. Hans son Petrus war Oenopola (frögare) wid Ståket. Annu äro J., B. — i anteckningsböcker i behåll.
8. M. Gudm. Nic: i Stapelius 1670†87. J. 1625. St. i U. 1652. Resp. i U. 1659 och i Åbo 62. Proft i W. härad 1677. Blef Eloq. & Poet. Lect. i Wr. 1664. G. m. Sara Ambersdötre Lindelius, som sedan blef g. m. Joh. Collander i Skatelöf. St. blef 1660 prestwid på Asses. Kyhles kallelse.
9. M. And. Boman 1688†1724. Resp. i Åbo 1674 och 78. War då Acad: s B. Secret. Kom hit på kongl. fullmakt, hwaremot församl. säsängt protesterade, begärande conservation för enkan efter n. 8, föreslående en M. Collander. R. M: t nekade efter enkan war barnlös och förmögen. R. Br. ¹⁰ 87. B. ansågs för trollkunnig, hade jemte nio andra adepter lärt svartkonsten hos Lucifer. Denne behöll alltid en af de nio i lärarlön; B. war en gång, som den sste, nära att bli togen, men nar-
- rade L. — r att ändå taga efter "den sste", och sprang ut. "Hade ingen fugga", huru solen än sten emot honom. Prestb. på yrsm. 1694 De Sacramentis. War proft 1708. Pred. på yrsm. 1715. G. m. 1) en Mellini dtr fr. Jönköp. 2) en Edman, som sedan blef g. m. Proft. Unnerus, sst med Trelman i Ågutsböda.
10. M. Joh. Krolf 1725†37. St. i U. 1711. Pst 1716. Contr Br. 1734. Pred. i yrsm. 35. G. m. Rh: s i Dwidtal enka Johanna Krolhoff.
11. M. Sam. Rogberg 1739†60. Se Biogr. Vericon. Förf. af Smål. Vestr. som utgafs efter hans död af personer, som högst illa läste hans handstil. Få af bokens fel falla förf. till last; men hennes förtjenster äro hans ära. Gjorde sig wid Riksd. 1756, enl. antekn. som anses wara af Ordf. i Commissionen rör. revo: lut. företaget, "sänd som en man af djuphet och af mera politisk sstelhet och ömhet, än som höfves prester." Hans son, se n. 14. G. m. 1) Hed. Ghr. Alana fr. Åbo. 2) Mar. Elis. Krolf fr. Ureshult.
12. M. And. Collander 1761†80. Proft 74. Vice pras. i yrsm. 1775. Utg. Utkast till fort utdrag af D. Swebilii förklar. of. D. Luthers mindre Cathedes i 100 fr. o. sw. Br. 1763. Liffsermon of. Revis. Secret. Profess. D. Ghrensträhle, hällen 1769. Tryckt i Lund 1770 gemensamt med Siv. Lagerbrings parentation. War mild, ej slapp, full af rättssakens nit. Begärte att begrafsas på kyrkogården. "Herden skall wara bland horden." Dittils war prestgrafsven under sacristian. G. m. 1) Christina, dtr af n. 11. 2) Sara Floderus. Son Nils Sam. som gift fr. Åkab. Blef Landtbrusfare. Se 2. p. 775.
13. Carl Lund 1782†96. J. 1729, bondf. i Stenberg. St. i L. 52. Ngr i Grw. 55. Prästb. i Lund 56. Pst 57. Com:st. i Lannastele 66. G. m. M. G. Warkman fr. Bolmes. Sonen Jac. L. se 2. p. 640. En dtr Ulrika Christ. g. m. Proft. J. Nordgren.

14. M. J. D. Rogberg 1797—1802.
Se Khl. i Alsheda.
15. M. Joh. Augustin 1803†19. Blind
och tjenstfri 1814. Jubel-Ngr 17.
G. m. Chr. Linnæus Samuelsdtr.
Sonen Samuel Student, † 1808
Här. J. M. Med. Dr., Åsöesjö,
† 1819. Sackén 2. 1. 358.
16. M. Olof Korenius 1820—24.
17. M. Fredr. Stofe 1825†29. Prest
28.
18. M. Jon. Sandell 1829—. Prest
36. Contr. Prest 1840. Utsehd
till pred. wid näsblifw. prsim. Se

Biogr. Ler. X. 3 h. p. 345. XI. 3
h. p. 309. G. m. Fredr. Engstrand
fr. Lenhosda. J. Sandell hade en
faster, g. m. en Smed i Carlöfroua.
En julotta i Lenhosda kyrka hörde
hon ett barn gråta bakom sig och
vände sig om, då barnet, två-årigt,
räckte sina armar mot henne. Som
barnet varit moderlöst sedan $\frac{1}{4}$ års
ålder och war henne närskylt, tog
hon den svåda gossen med sig och
uppfosttrade honom för kyrkan, an-
seende hwad som händt i kyrkan för
en Guds wink.

4. Bäckaby socken. (Änner). a)

Skattehemman:	
mitl.	$\frac{1}{2}$ Åfveg k).
$\frac{1}{2}$ Bäckaby Kleckare h).	$\frac{1}{2}$ Åletory c).
2 — Stofe, Öfre c).	$\frac{1}{4}$ Arnemåla c).
$\frac{1}{4}$ Deestory c) d).	1 Sandebo Säteri l).
$\frac{1}{4}$ Skellull e).	$\frac{3}{10}$ Bäckaby All. m).
$\frac{1}{4}$ Gammalstory c).	$16\frac{11}{16}$
$\frac{1}{2}$ Gudmundsås R. f).	Kronohemman:
1 — S. c).	$\frac{1}{10}$ Bäckaby.
$\frac{1}{4}$ Hättebo c).	Frälshemman:
1 Knutstorp c).	1 Slageryd D. k).
$\frac{1}{2}$ Nerdfveg c) g).	1 Saby Säteri n).
$\frac{1}{2}$ Buddingetory h).	$\frac{1}{4}$ Bråten.
$\frac{3}{4}$ Pufetory c).	$\frac{1}{4}$ Fogellefene
$2\frac{1}{2}$ Nösås c) i).	$\frac{1}{4}$ Gammalstory o).
3 Slageryd c) k).	$\frac{2\frac{3}{4}}$
1 Låstatory c).	$\frac{19\frac{1}{2}}$
$\frac{1}{4}$ Brejefull c).	

a) Lill Fröderyd; 1 mil lång, $\frac{3}{4}$ m. bred. Gränisar i Ö. t.
Korsberga, i S. t. Ramqwilla och Solberga, i W. t. Fröderyd, i
N. t. Fröderyd och Kannastede. b) Skatte 1777. c) Gammalt
skatte. d) Här dog 1767 Behr Bosson, hvars son Swen Petri
Pilsenrot dog som Lect. på Wisingsö. e) Låg förr under Åkers-
hult i Korsberga och har tillhört adl. Rosenqvistska släkten. f)
Skatte 1702. g) Denna gård. är det Nordansfog, hwartill Anna
Gård till Pringsnäs och N—g stref sig. Här dog 1794 en bonde,
Riksdm. Nils Norlin, hvars son P. Norbling, g. m. en Löjtnants
dotter Christ. Histersfelt, war Com:st i Ramqwilla. h) Skatte 1730.
Här är Ojefslageri, der årl. 200 kor tillwertas. i) All. Skatte
1763. En mineralkälla begagnas stundom. J Nösås inföptes
 $\frac{1}{2}$ mit till Capellansbost. för Bäckaby af pastoratets 3 kyrfors me-
del. R. Resol. 5 Dec. 1734. k) En koppargrufwa upptogs på
Slageryd Swendg:d af Ekfjö Hofg. bolaget; nedlades wid bolagets

upplösning. l) Egdes 1647 af Ryttmst. Joh. Stålhammar. Blef Säteri 1657. Beboades af Löjtn. Ad. Rosenqvist g. m. H. Pistol i 17:de sekelts slut. m) Skatte 1843. n) Egdes af 1. Fab. v. Bitinghoff. 2. Öfft. Hillebard. 3. Bist. J. Linnerius i Lund. 4. Profess. D. Nehrman Ehrenstråle, Revis. Secr., g. m. H. M. Linnerhjelm, dotter af n. 3. D. Chr. † här 1769. 5. Kapt. Hans Ehrenstråle g. m. M. G. Uggla. Egde sedan Hallsnäs såsom Öfwerste. 6. Zendr. Zedrits, disponent 1801, då han hängde sig. 7. Zendr. C. A. Torpadi g. m. en Göthenhjelm bodde här 1805, trol. som egare. 8. Kapt. Ehrenstråle sålde Saby 1809 för 8000 R:dr R:glb till Bänder. o) Se nedanföer wid kyrkan.

Väckaby var eget gåll i katholska tiden. **Byeckaby** nämnes wid 1300. Dom. Oddo in **Dieccaby** fick 1309 $\frac{1}{2}$ mark i Carl Ragnfridsjöns testamente, då Sacerdos in Treared fick 2 mark. Sw. Dipl. n. 1638. 1761. Tydl. är B—y benämndt efter den bäck, nedflytande i Hörda-ån, derwid kyrkan ligger. Stora lösa stenar ligga på bergen öfwer allt. Af 10 fjädrar nämna wi Skärfsjön, Sabyssjön, Nabbessjön; af åar: Väckaby-ån. 11 Öglar. Swartjord nyttjas till yllefärgning; röd mineralhaltig jord till husfärgning. Säterierne äro i allmogens hand och ingen ståndsperson fans här 1840. Wälmågan större än i Fröderyd och Ramqwilla.

Kyrkan, som ligger $4\frac{3}{4}$ mil fr. Werid och $7\frac{3}{4}$ fr. Jönköpings, har hög ålder; blef föröft 1758 med 12 aln. i längd och bredd. 1766 byggde D. Ehrenstråle en "familjgraf" jemte kyrkan, som skall underhållas af Gunnarstorp. 3 grafwen äro blott 8 lif.

Kyrkoherde.

1. Oddo in Dieccaby 1309; utan twifwel broder till Sigmund i Sandsjö. Se derw. Khl.

Capellaner.

1. P. Torpelinus 1696†1732. F. i Moberga sn. St. i L. 1692. G. m. Mönsterfrifw. Sebastians dtr. Hade med henne 12 barn. Enfan affade sig nådåret, ty hon kunde ej löna nådårsprefen. Sonen födde sig genom att ringa åt flockaren.
2. Sw. Moberg 1732†47. Född i Granhults sn. St. i L. 1707.

Prest 09. Se om honom Clerus Calm 2: 340. Pred. på prälm. 44.
3. Jonas Wickell 1748†86. Född i Wickelsbo, Burferyds sn. Hade 14 barn. Sonen Sam. W. Khl. i Adelslöf, g. m. Sara Rogberg Samuelss dotter.

4. Herrn. Gradm. Beckman 1787—99. Se Gällaryds Com:stl.
5. Jonas Almark 1800—05. Se Com:stl. i Lemnhult.
6. C. And. Bruhn 1805—1817. Se Gällaryds Com:stl.
7. Joh. Fellsander 1818—. Tjenstledig 1836.

5. Ramqwilla socken. (Anner). a)

Stattehemman:

m:tl.

- $\frac{1}{2}$ Burferyd.
- 1 Bofnatorp.

- 1 Bränderyd.
- $\frac{1}{2}$ Bråddatorp c).
- 1 Brånstog St. Kl.
- $\frac{1}{4}$ Gerrelida.

$\frac{1}{2}$	Gulu.
$2\frac{1}{2}$	Höreda M. N. S. d).
1	Hörjesås N.
$\frac{1}{2}$	Karstorp.
$\frac{1}{2}$	Kyrkötory e).
$\frac{1}{4}$	Medeltory.
$1\frac{1}{2}$	Neshult St. U.
2	Skärbäck Nedre, S. f).
1	Södrastog.
$\frac{1}{2}$	Swarthult.
1	Swinaryd M. Kallas Löfås M.
1	— B. g).
1	— D.
$1\frac{1}{2}$	Torp St. U.
1	Tåsfegårde.
$\frac{1}{2}$	Uhrås h).
$\frac{1}{4}$	Wiaflog.
$20\frac{3}{8}$	

$\frac{5}{8}$	Målen, Löjtn. hof. wid Kalm. Inf. Reg.te.
$1\frac{5}{8}$	
	Frätschemman :
1	Dragsnäs.
$\frac{1}{4}$	Gnebackstorp.
1	Hallsnäs i).
$\frac{1}{4}$	Humletory.
$\frac{1}{8}$	Huftrusstog k).
$\frac{1}{2}$	Högarer l).
$\frac{1}{2}$	Hörjesås M.
$\frac{1}{2}$	Karsebo.
$\frac{1}{4}$	Marbackshult.
$\frac{1}{2}$	Nygård.
$\frac{1}{2}$	Perstorp.
2	Ramqvilla N. S.
$\frac{1}{4}$	Skärbäck, Bohls, M. f).
$\frac{1}{4}$	Tröskillatorp.
$\frac{1}{2}$	Wahrhefter.
1	Nulla Säteri m).

Kronohemman :

1	Hörjesås Pastoris stomm.
---	--------------------------

$10\frac{3}{8}$
 $32\frac{7}{8}$

a) Till Fröderyd. Socken är $1\frac{3}{8}$ m. i längd, 1 m. i bredd. Gränzar i D. t. Solberga, i S. t. Sjösås och Hornaryd, i W. t. Fröderyd, Åsa och Tolg, i N. t. Väcfaby. b) Utom $\frac{1}{2}$ i Hörjesås N. och $\frac{3}{8}$ Kyrkötory samt U. Torp $\frac{1}{2}$, som blef skatte 1704, är allt gammalt skatte. c) Härifr. presten And. Broddorphius. Se Capellansfer. d) Höreda N. $\frac{1}{4}$ egdes 1616 af Kh. Nils Brinsgius; ärfdes af Joh. N. Br. och beräknades honom till 24 R:dr och en wänkfänk af 3 R:dr. 1680 egdes det af Fru Anna Härd, som fälde $\frac{3}{4}$ till Kh. Stapelius för 34 R:dr (6 mfk smt = 1 R:dr). 1690 egdes en del af Lect. J. Collander och Sara Lindelius. Sedan af Com:st. Sandman, som fälde till bönder. Wid Höreda synas spår af graswar och förskansningar. e) Här säges kyrka först ha legat, kallad efter l) Skärbäck, Skärbäcks kyrka. Kyrkobörren wisas än. Muren har 266 aln. i omkrets, som synes omslutit en kyrkgård. Som likwäl ingen Skärbäcks kyrka någonsin förekommer nämnd, är det sannolikare det Scardabec, hwilket Nydala kloster tillbytte sig af en Brudde 1268 (Sw. D. n. 528), och hwar till en gård lades, som tillbyttes 1279 af en Nils Ketilsfon (Sw. D. n. 656), hwarest klostret torde byggt ett så kalladt munthus, sådane man den tiden ofta uppförde af sten långt från klostret, der afwelsgårdar anlades eller der oratorier byggdes. På dylika ställen skedde trol. infamlingar, som blefwo större, då folket ej hade så lång wäg att framföra sina gåfwor. g) Enl. R. Br. $\frac{2}{10}$ 1804 har $\frac{1}{3}$ af detta hemman blifwit Capellansboft. i stället för Westerqvarn i Fröderyds sn. h) Inföptes som boftälle till Com:st. i Ramqvilla af Prosten Sam. Rogberg för kyrkans penningar, efter öfwerläggning allenast med kyrkwärbarne. Process upptod och lö-

pet återgif. i) Tillhörde af ålder familjen Soop. Sålbes 1737 af Gen. Maj. Gref C. N. Dohna och U. Chr. Soop till en Kapit. Löwenborg. Hade 1690 egt af Handlanden N. J. Stocke, född här 1637, en bland Carlskronas förste Handelsmän, hvars arfwingar 1738 blefvo egare. Här föddes Jac. Stocke, K. i Näs-hult, son af N. J. St. 1678. Här dog som egare Östf. Hans Ehrenstråle 1790, Enkan M. G. Uggla 1805. k) Säges benämndt deraf att en man här under ett frig bolbe sin hustru. Man ser än det rum, med en källare, der hon bodde i stogen. Pålwerk är nedslaget utan för wid fjöstranden, att båtar ej kunde lägga till. l) Ett stort fyrkantigt rör med stora hörnstenar — dessa Solgudstempel i Orienten — ligger här nära. Från höjden, der röret ligger, är widsträckt utfigt, äfven in i Kronobergs län. Solberga är i grannskapet. m) Kulla (ej Kulla) egdes 1688 af Helena Ramswärd. Här dog 1715 Bist. Wicarii dotter Ulr. Cederstjerna, g. m. Löjtn. P. Bengtsson, i barnsbörd. Egdes af bönder.

Från Ramsjön qväller en å till Storsjön. Deraf anses sockens namnet härslutet. Sjöar räknas 19, deraf wi nämna: Storsjön el. Orken 2 m. lång, går in i Kronob. län; Mälarsjön, Höga el. Löfåssjön; Nygårds el. Ramsjön; Stårle har klaraste wattnet. Nar: Östergvarna, Höreda, Uhrs- och Tere-ån. Östergvarn, en qwarn på Höreda Ml. egor, har wäl namnet med hänseende till Westergvarn i Fröberyd. D. egdes 1697 af Minist. Gref Gabr. Thuresf. Drenstjerna, köpt 1634 för 100 dal. gängbart mynt, af Öfver-Amir. Gref Gabr. Bengtss. Dr—a från Jungfru Ingrid Christiernsdtr Horn. Tillbömdes 1697 K. M:t och Kronan. Egdes 1838 af Ghfd. Jul. v. Steyern, som sålde D. till en Nämndeman Rylander. Linnæa borealis werer wid wägen till Skärbäck och Hörjesås; Hedera Helix wid Hallånäs. Pipstensbrott på Löfås är inmutadt af Braås' och Klafrestroms egare.

Kyrkan, belägen 4 m. fr. Werid, 8½ fr. Jönköp., är utwidgad 1833—34 och med stentorn försedd. Den står på fräsegrund bredwid Storsjön. Då wapenhusgrund skulle läggas 1765 (ej 1795, som i Luneld), funnos i en skinnung jemte några menniskoben öfwer 200 små silfverpenningar, "bracteati" med drakhalsar m. m. Inlöstes till Antiqw. Arch. Se Arch. Smol. n. 645 i XI. Tom. Wonne ej samma Sverkerska drake, som synes i Prinsess. Helenas sigill, i fall de äro Swenska? (Inledn. p. 4).

Capellanstängd.

1. Haqwinus Petri. Subscr. 1593.
G. m. Brita Spegel, dtr af Lars Gudmunds. Sp. i Skultorp*).

2. Andr. Broddorpius 1669—1678.
Hade 12 barn. F. i Broddatorp.

3. Sam. Sandman 1678†1730. Son

*) Se häröfw. 1: p. 538. Lars Spegels antecfn. "Birgitta, D:ni Haqvini Petri in Fröarydh" öfversattes der med K. i Fr; men säkert wet man blott att han war Com:st. i R.

- af Grehn S. i Sandjö. Hade 14 barn, alla bönder och bondhustrur.
4. Zach. Sölmbeck 1732-42. Se Comst. i Ormesberga.
5. P. Norling 1743-49. St. i L. 38. Prest i Skara 43.
6. Cand. J. Stebbon 1751-73. Resv. wid prästn. 1767. G. m. A. G. Strahlenhielm af Skuhelm. Bodde på Ubrås, tills köpet gick åter.
7. M. Lars Gabr. Forsmark 1774-1802. Född i Alsheda s:n. Han var Vik. And. Nybellii systerdotters son. Uner hans fattiga och sjuktliga tillstånd, höll Öfverstin. Ehrenstråle på Hallsnäs v. Com.st. hvarföre församf. gjorde henne wisja dagswerken.
8. Ol. Sjugg 1802-18. G. m. Fröf. M. S. Ehrenström, som dog såsom hans enka i en bakfuga 1832.
9. And. Dan. Pontén 1818-26. Se Kbl. i Jerdnäs.
10. Abrah. Wikbom 1826—.

4 §. Solberga annex till Korsberga i Östra härad. a)

6. Solberga socken. b)

Skattehemman:	Frälsehemman:
m:t.l.	1 Björnhult D.
$\frac{3}{4}$ Björnhult W.	1 Fornebo.
$\frac{1}{4}$ Erikstorp c).	$\frac{1}{2}$ Giplå.
$1\frac{1}{2}$ Granshult M. W. c).	$\frac{3}{4}$ Granshult D.
$\frac{1}{4}$ Götestorp N. d).	1 Götestorp St.
$\frac{1}{4}$ Hillhult e).	$\frac{1}{2}$ Ingarnda.
1 Röhshult e).	1 Kulla.
1 Simonsryd e).	2 Löfaryd N. S.
$\frac{1}{4}$ Stokferyd N. d).	$\frac{1}{2}$ Stokferyd S. d.
$5\frac{1}{4}$	$\frac{1}{2}$ Wil.
	1 Källeryd häteri g).
	1 Kyrkstorp h).
Kronohemman:	$\frac{10\frac{1}{2}}{16\frac{3}{4}}$
1 Solberga Capell. bost. D.	

a) Femte Lemnhult. b) Är $1\frac{1}{2}$ m. lång, $\frac{1}{2}$ m. bred; gränssande i D. t. Korsberga, i S. t. Rottebäck, i W. t. Ramqwilla och i N. t. Bäckaby. c) Gammalt skatte. d) Skatte $\frac{1}{8}$ 1772, $\frac{1}{8}$ 1790. e) Nytt Skatte. f) Enligt K. Br. $\frac{3}{8}$ 1838 blef Solberga, Pastoris i Korsberga stomm, Capellansboställe i Solberga, hvar emot till Pastoris stomm anslogs förra Capellansbost. för Solberga, Korsberga flockaregård 1 mil förm. till $\frac{1}{2}$. Hwardera hemmanet bibehöll sina onera, men Com.st. i Solberga förlorade sin förra löm af Pastor, 6 Lör spannemål. g) Egare: Strålar. Sedan Bengt Silfwerduswa 1650. 2. Ryttnist. Wallersten. 3. Fru Rosenfeldt. 4. HofMR. Hager. 5. Löjtn. Genr. Agren 1770. 6. F. N. Odman. h) Egare: 1. 1691 Kapit. Löjtn. P. M. Gilsdendorner, g. m. B. Stålhammar. 2. 1715 P. Stråle, g. m. B. Gyllendorner. 3. 1760 Alex. Ulfar, Löjt. i Polst tjenst, g. m. B. Stråle. 4. Gust. Ad. Ulfar. Sedan 1807 bönder. N. 1 anlade två stora färdam-

mar och en rätt väg till kyrkan, nu igenlaggd. Här wisas ett "jättegruta" 1 aln i diam., 6 qvart. djup, 200 alnar fr. gården. S. ut berifrån är ett högt berg med slät spets å ena sidan, kallad predikstol. En dylif är ock på Kulla egor. S. om Kyrktorp är ett högt berg ofwanpå slätt med 12 stenar i rund och den 13 midtuti, kallad Domaresfäte.

Solberga är ett i S. Sverige ofta förekommande namn. Vår tro om anledningen är i Inledn. efter förmåga rättfärdigad. Solbergha nämnes 1462 i v. Engestr. perubr. n. 83. Sjöar: Gramhults, Lökarvds och Bosqvarns. På Stockfervds egor har en minneralkälla anlitats.

Kyrkan, belägen $1\frac{1}{4}$ m. fr. Korsberga, stående på krongrund, "lutande till sin undergång" reban 1770, blef 1834 ombyggd af sten, invigd 1837. Är wacker och rymlig, stående på det högsta berget i sn, men ändå skadad af swamp. Den gamla war offers kyrka.

Capellan och kyrkoherde.

1. Johannes, först Capellan här, sedan Pastor, sif Hultagräns hjerding i Korsberga sn och Björnhults hjerding i Solberga sn till sitt gall 1659.

Capellaner.

2. Haqvin. Lannerus 1671 el. 80. † 85.
3. And. Schatelowius 1686—89. Sedan frigsprst. Sift Kk. i Långsjö.
4. Joh. Hallin 1689. St. i L. 1682 fr. 21 Aug. till 21 Oct. G. m. Gnoch Twelovii dtr i Leuhofda. † 1724.
5. Joh. Broderzonius 1726†54. Fabr. Kk. i Stenbrohult. Hans 2 döttrar bodde och afledo i en backstuga Marocko i Korsberga sn.
6. Magn. Eigh 1754†57. St. i U.

38. G. m. Christ. Fornander från Malmbäck, som sedan blef g. m.

7. Gudm. Nylander 1758—76. Se Kärda Kkl.

8. M. Jonas Hultqvist 1776, affatt 1791. Se R. Göta HofM. utfl. 1790 $1\frac{1}{2}$, i Dom-Cap. Arch. T. VIII.

9. Joh. Kronbell 1793†99. F. 1751 i Skärnad. St. i L. 67. Prest 72.

G. m. en dtr af Koran i Hestra.

10. Magn. Ahman 1800—10. Fabr. Slottswaktmäst. i Jönköp. G. m. A. G. Stålhammar.

11. M. Jonas Björkdahl 1811—36. G. m. B. N. v. Porath. Se Kkl. i Myresjö.

12. D. S. v. Siewers 1837—. F. 1801. Fabr. Fendrik. St. i U. 21. Prest 27. G. m. J. G. Ronstelin.

5 §. Hultsjö pastorat. a)

7. Hultsjö socken. (Moberförsaml.) b)

Skattehemman:

m:t.f.

$1\frac{1}{2}$ Algmunnarby H. c), St. d).

1 Anderstorp c).

$\frac{1}{2}$ Berg c).

$\frac{1}{2}$ Brunstorp c).

1 Buddatorp c).

$\frac{1}{2}$ Värefälla f).

1 Skilstorp c).

$\frac{1}{2}$ Griggatorp c).

1 Holm c).

1 Holma c).

$\frac{1}{2}$	Hultsjö Berga, Mll. c) ff).	$\frac{3}{4}$	Håggatorv S. Serg. bof. p).
$\frac{1}{4}$	Hyllan g).	$\frac{3}{8}$	Häplehult, Trumslag. bof. q).
1	Håggatorv N. c) gg).	$\frac{3}{8}$	Lunda Hörarebof. r)
$\frac{1}{4}$	Hällabo c).	$\frac{1}{16}$	Portaryd M. s).
$\frac{1}{4}$	Kjättoryd h).	$\frac{3}{8}$	Stoug Piparebof. t).
1	Kämnestubba c).	$\frac{17}{8}$	Sultsjö Pila, Kyrkoherdebof. u).
$\frac{3}{4}$	Linderyd c).	$4\frac{13}{16}$	
1	Löfshult c).		Frälsehemman:
$\frac{1}{2}$	Lönelid i).	$\frac{1}{2}$	Dejeberg v).
$\frac{1}{2}$	Lönslätt.	1	Böllingetorp.
1	Lönås c).	$\frac{1}{2}$	Galtaryd.
$\frac{1}{4}$	Nyfulla k).	$\frac{1}{2}$	Gismundetory w).
$\frac{1}{4}$	Portaryd l).	1	Gistingetorp x).
$\frac{1}{2}$	Rösfog c).	$\frac{1}{2}$	Gränd y).
$\frac{1}{4}$	Sandwif l).	$1\frac{1}{2}$	Krärhult St. M.
1	Swältestory el. Göljaryd c).	1	Rya.
$\frac{1}{4}$	Toraliden k).	$\frac{1}{4}$	Stog M.
$\frac{3}{4}$	Tråsås S. m).	$\frac{1}{4}$	Strofwa z).
1	Vggersryd c).	1	Stagetory Ggfwg. å).
1	Applaryd c).	$\frac{1}{2}$	Tråsås N.
$22\frac{1}{4}$		1	Vjörnskog Säteri a).
		1	Dohlby b:o o).
	Kronohemman:		
$\frac{1}{4}$	Annatorv Serg. bof. n).	$\frac{10}{2}$	
$\frac{1}{2}$	Hofgården Hörarebof. o).	$37\frac{9}{16}$	
$\frac{1}{4}$	Hällgården Trumslag. bof. oo).		

a) Conßist. 2 fl. 2 afdeln. Om detta pastorat finnes en fullständig beskrißn. jemte charta i Jönköp. Läns R. GhS. Handll. XII h. samt några rättelser i XIII h. p. 196 f. hwartill hänwifas, helst nämnde Handll. äro tillgängliga der dessa specialnotiser kunna mest intressera. b) 2 m. i längd, nära $1\frac{1}{4}$ m. i bredd. Gränzar i D. t. Skepperstad och Fröderyd, i S. t. Nsa i Kronob. län, i W. t. Hjelmferyd och Stockaryd samt i N. t. Wallfjö. c) Gam. skatte. d) St. A—b wid sjön Algunnen blef skatte 1704. e) Skatte 1752. f) Skatte 1702. Här äro de wackrafte ekar bland nästan ofarbara skärf och hållar. ff) Sultsjöberg, bebyggdes wid 1780 af Proßt. Holmstedt. Löjtn. Schönborg 1803; hvars enka M. Johnstone qwarbobde här 1824. Bergagården är en gård för sig och Sultsjöberg likafå; denne sednare eges nu af Sekter M. W. Ripa. g) Skatte 1723. gg) Här bobde på ett torp i skogen en Rytitare, hvars son tjente sig som Rytitare upp till Ryttmästare. Dennes son Nils Stedt, Nsfeß. i Göta Hofrätt, adlades med samma namn 1712 (n. 1408). Dennes ätt blef sedan rik godsägare i Jönköp:s län, öfwer hwilket län Joh. Nr. Stedt war Höfding 1801—05. h) Skatte $\frac{1}{4}$ 1723, $\frac{1}{4}$ 1743. i) Skatte 1704. k) D:o d:o. l) Skatte 1702. m) Skatte 1755. Här sedan Kassör Kribergs och Kapt. Klöfwerfeldts tid egts af bönder. n) War indelt till Cavall. Corpor. bof.; men nu anslaget Sergeanten wid Brigtds Comp. af Smålands Grenadierbataljon. o) Under Kalmare Inf. Reg.te, Westra h:ds Comp. Här bobde Serg. C. M. Hellenstjerna 1747. Hofsg:b ligger wid sjön Gismunnen; torde warit stället för ortens

hedniska cult. oo) Kallas Holgers ö, (ej Holgen ö, som i Lunelb). Ligger på en ö i Öfvingen. Under Kalm. Reg.te. Här äro jordwallar och grushögar efter en större stenbyggnad, som anses vara ruiner af det flott, "Holger Danst" här bebott. p) War indelt till Cavall. Corpor. boft., nu anslaget Serg. wid Smål. Ören. bataljon. Annetorp är laggd under Häggatorp. 1713 bodde här Corpor. Blomsterberg. 1727 Dvmsf. H. Krumeijer. 1824 Janjunk. B. Westberg, g. m. M. C. Pontén. q) Under Kalm. Reg.te. Här wid gränsen mot Norrwidinge h:d är spår till en försänsning i en sfön åldrig fteg. Der är od en Skurugata eller dåld mellan så höga klippväggar, att inga trån öfverfjuta dem. r) Under Kalm. Reg.te. Indeln. hafvare: 1703 Förare Carl Gyllentornér. 1739 S. D. Ankarstjerna. 1741 Serg. M. G. Ehrenborg. s) War utjord till 1756. t) Under Kalm. Reg.te. u) Ligger nära kyrkan. Inventariet war 1684: 6 L:or råg, 16 L:or korn, en ore, en stut, 2 gåf, 2 får, 1 swin, fångfläder m. m. Längesedan försvunnet. G: långt derifrån är en ättehög. Der fans omfr. 1820 en yra, inlaggd med silfver och mesfing, som förvaras hos Prosten J. Pontén. Bilagården i Hultsjö underlades prstg. 1683 $\frac{7}{8}$. v) Kallas rättare **Biskopsberg**, folket säger **Bisberg**. Ligger på en af socknens högsta fullar, jemte Gränd. Se y). Egdes af 1. Kap. Klöfwerfelt. 2. Corn. Ryhlberg. 3. Bänder. w) Egare: 1. Kap. Klöfwerfelt. 2. Enkesfru Elisabeth 1812. 3. Hennes arfwingar. x) Egare: Bar. Conr. Falkenberg 1753. P. C. Gebershöld 1769. Sedan bänder. y) Tillhör Upsala Domkyrka, testamenteradt 1635 (ej 1435) af Grefwin. Ebba Maurisdotter Lejonhufsvud och hennes sebnare man Riksmarst. Glas Horn. Domkyrkans sfloman uppbar statten, men äborätten är ärsfllig. z) Här bodde och dog Prost. A. Gollanders i Fröderyd enka 1812. Säldes f. å. för 6666 R:dr 32 fl. R:glb (?). ä) På egorne ligger ett **Kungsberg** wid Hultsjön. ä) Egare: 1. Corn. (sedan Öfl.) G. Ramswård 1672. 2. Mågen Ryttnst. J. Silfversparre 1713. 3. Mågen hos n. 2. Kap. D. J. Stålhammar 1721. 4. Mågen hos n. 3. Kap. G. A. Klöfwerfelt 1728. 5. Mågen hos n. 4. Löjtn. A. C. Laurin, adopterad Klöfwerfelt, Kapten. Han inköpte ett stort gods under B—g, men måste ruinerad sälja t. o. m. B—g till 6. Kap. P. Reuterswård. 7. Öfl. G. G. R—d, som mycket oblat säteriet, får 80 L:or, föder 6 hästar, 40 större nöt. På 10 torp födes öfwer 50 nöt. På gården är sftt, såg, qvarn och tröskverk gående med watten. Klosteruinerna i sjön derutanför, nämnda i Lunelb, kunna på sin höjd wara af en byggnad, som tillhört Rydala kloster. ö) Bebyggdes 1740 af Rh. Stäckman i Hultsjö. Från dennes måg Serg. G. Wikström tillspelte sig A. C. Klöfwerfelt det samma, som sålde det 1787 till Jendr. Pihl, hwars enka 1792 sålde det till Wesm. J. G. Laurell, som det bebyggt och förbättrat. Dollby eges nu af nyfnämnde Laurells måg Löjtnanten L. M. Ulfar. Monne det **Dolskult**, som nämnes i Sw. Dipl. n. 693?

Gultsjö strefvs *Hölsjö* 1270, *Hylsjö* 1295, *Hölsjö* 1300. Sw. Dipl. n. 901. 1124. 1761. War präbende till en kanik i Linköping 1295, hwilken här höll en vicarius. Till honom testamentarabde Haapinus Canon. Lincop. och Präpos. de Nyubhungia 2 mark, att betalas af refter i tionde o. d. som ordinarien hade utestående i Gultsjö. Han hade arfgods i trakten.

Sjöar: Allgunnen i W. gränsen, Frisjön i Ö., liksom Linnösjön. Smärre äro Gultsjön, Öfvingen, Rålången, Öfsmunnen, Björnsfogdsjön m. fl. I Linnö och Fris hemtas malm, "men der är ingen fist." I Gölar anmärkes 2 bottnar; den öfversta består af dy och åsja. Linnö-ån går ut Linnösjö till Gultsjön, sedan genom Frisjön till Näfwellsjön och Tjurken att öka Emmåns watten. Swartmylla, blandad med någon lera och fin sand, är wanligaste jordmånen. Bottnen är mest lergrusig alf. Goda lertag finnas mångenstädes. 1807 stöts wid Björnsfog-en dofsjort. All är fällslynt. Anderstorp 1 mtl har 20: 4. åker, 184: 11. äng, 472: 7. betesmark, S:a 677. 44 pers. (1820), 2552 R:dr tar. wårde. Ett dylikt h. söder 3 hästar, 30 nöt, 29 får, 4 swin. 18 kor anses ge 36 Pbd mjölk och 54 Pbd ost, hwaraf hälften kan afsyttras. I en ansågs man så 1820 25 L:or winterråg, 911 L:or wårfsäd, 60 L:or potatis; hafren war $\frac{2}{3}$ af säden. På helt hem. råfnades förden till 90 L:or säd. Bistötslen är spridd. En kupa kan ge 12 R:dr.

Kyrkan, belägen $5\frac{1}{4}$ m. fr. Werö, 7 m. fr. Jönköping, är byggd af sten på kronogrund. Aldren obefant. Utwidgad 1783. 50 aln. lång, 18 aln. bred, muren 10 aln. hög, allt utwändigt. Murarne i gamla tornet äro nära 4 aln. tjocka. Stapel är byggd, sedan tornets öfwerbyggnad nedtog. Orgwerket, köpt fr. Glesjö stads-kyrka 1759, har 7 stämmor. Ny kyrka jordras snart.

Kyrkoherdar.

1. Petrus Petri Ungius. War i R. Grefvs tid i 6 år predikant på Örslogsflottan. Följde som Hofprest till England, trol. 1559. G. m. en prestbr fr. Werö. War Riksdagsman 1590 (Petrus in Hölsjö). Senen Joh. P. Ungius se 2: p. 548.
2. Sam. Ungius, sonen, kom, enl. Smål. Bestr. p. 336 fr. Refaryd wid 1628, då Decon. wid Hospit. i Jönk. Bonde Öermundsen kom till Refaryd, med hwilken Sam. li. "god prest, men slät landtman," uppgifwes i Rogb:sa m:fr:t ha bytt. I Smål. Bestr. p. 518, står att han 1659 kom fr. Gultsjö till Hospit. i Jönk., p. 668, att han kom 1639; i det äldsta Rogb:sa m:fr:t står 1651. Alii explicent!
3. Georgius 1639—49. Förut frigsprest.
4. Dan. Wirgander. Ny oröda. Han uppgifwes som Rh. här 1650—53, förut Capellan i Jönk., född i Nidbo. Men enl. Sommelius har Dan. Wirgander Past. i Gultsjö fått 1631 (51?) en dedie. af Amb. J. Lindelius; lifalebes 1636 (?) af Dan. Nicii Bringius. En Dan. Wirg. understref som prest 1627 J. Baazii intyg om biskopen, som lyfts af winden upp på Jönk. kyrktorn. En Dan. Petri W. dog som Capellan i Jönk. i wisten 1623. En Dan. Danielst. Wirgander war Com:st. i Jönk. då han 1650 blef Rh. i Gultsjö, död 53. Petr. Wirg. Com:st. i Willstads 1654—84 war nog den sednarens broder, den förres son. Alii enodent!

5. M. Sw. Gistonis Spinernus 1654
†70. Förut Lect. i Wr. Resp. i
Ups. 1634 och 36. Disp. (und. A.
Virginus) i Dorpt hade Semmes
ej anträffat. Mågen
6. And. Ansenius 1671—1702. St.
i U. 1653.
7. And. Linnman 1703†26. Se Cler.
Calm. 1: 50. 70. 2: 483. Hyst
1708 (?) Riksdm. 1713. Hade ett
barn, som ansågs för bortbyting och
som höll på att bli omdöpt. Som-
melius har funnit en disp. 1720 af
Alg. Scarin och en Skdahl, tillagnad
honem (?). Pred. wid prästn. 1712.
Mågen
8. M. Nils Krol 1728†29. St. i U.
1708. Resp. 1711 (ej 1710) och
1712. Ngr 1713. Präst 15.
9. Pär. Stiernman 1730†44. G. m.
A. G. Beth fr. Willstads. Son Olof
(ej Pet.) St. Stud. i U. 1749, Med.
Doct. 60. Hästmed. i Pommern.
Brufs-Läk. på Boekhammar 64. †
1798.
10. And. Ruda 1746†81. St. i U.
1727. Pred. i prestn. 57. Var
mustafcher, wisse gerna höra stoft
på "kronobrollop." G. m. Sara
Daw:dit Krol fr. Urshult.
11. M. Joh. Gabr. Holmstedt 1782
†93. F. 1728, bondf. St. i U. 51.
3 L. 55. Ngr 57. Präst 66. Com:st.
här 70. G. m. M. G. Lamer.
12. M. Petr. Pontén 1794†1824. F.
i Telg, Breg:d. Bar Hyst. G.
m. Neb. Widegren. Söner: Johan
se n. 13. Peter se Khl. i Linne-
ryd, And. Daniel, se Khl. i Jerk-
terp. Bengt Sam., se Komfil. i
Dänigelanda.
13. M. Joh. Pontén 1825—36. Se
Khl. i Korsberga och Sw. Biogr.
Per.
14. M. Er. G. Theorin 1816†42.
Capell. i Stockaryd 1826.
15. Sune Gust. Bosin 1843— F.
1801¹²/₁₂. Bondf. i Lingsås. St.
i U. 23. Präst 26. Hystpred. hos
H. G. Gr. Rud. Geberström (26).
Gemma. Nbj. wid Maria förs. 27.
B. Com:st. wid Maria förs. i Sthm
1830.

8. Skepperstads socken. (Ämner) a).

Skattehemman.		$2\frac{3}{4}$ Solfaryd e) h).
m:t:l		$\frac{17\frac{3}{8}}$
$\frac{1}{4}$	Gfenäs b).	
$\frac{3}{4}$	Gmedås c).	
$\frac{1}{4}$	Friånäs b).	
$1\frac{1}{2}$	Fröset N. c) R. d).	
$1\frac{1}{2}$	Hjelmåfra c).	
$\frac{1}{4}$	Högelid b).	
$\frac{1}{4}$	Högåsa b).	
$\frac{1}{4}$	Karötery c).	
$\frac{1}{2}$	Mårtatery b).	
$\frac{1}{4}$	Nygård b).	
1	Näsffa c).	
$4\frac{3}{4}$	Skepperstad c).	
1	Skerfjö Nedra f).	
2	— Säteri med	
$\frac{1}{8}$	BoSnatorp g).	
		$\frac{1\frac{1}{4}}$
		20

a) Till Hulfjö jemte Hjertlanda. Socken S—d är $1\frac{1}{4}$ m.
i längd, $\frac{1}{4}$ m. i bredd; gränsande i D. t. Lannastede och Fröde-
ryd, i S. t. Fröderyd, i W. t. Hulfjö, i N. till Wallfjö. b) Skatte
1702. c) Gam. skatte. d) Skatte 1743. e) D:o 1821. f) D:o

1749. g) 1696 egdes säteriet af Cornett P. Lohd; 1697 af Ryttnst. G. Lohd och 1703 af Ryttnst. Carl Lohd. 1722—94 egare Et. Rodhe och sonen And. R. Hof-Dromst. Sednare: Maj. v. Aken, Jägmsjt. Hassström och Maj. G. Finér. Köptes sedan af bönder. Boshatorp blef stätte 1840. h) Söbreg: b $\frac{3}{4}$ stätte 1753. i) Har Kalkugnar, liksom den del af byn, som hör till Fröderys s:n. En gård i Fröset S. heter Slottet. k) Egdes 1824 af D. Cassel. l) På Solkaryds Nedreg:ds ägor är en säg med obehvämt läge och ringa watten. Här lär det "Skriftenswäb wid Solkaryds qwarn" wara beläget, hwarwid runstenen n. 1234 i Lilj. R. U. står upprest: purstin: karpi: bru: iftiM: Runwar: brupur: sila: af aftM: Åsbop: funu: sila. På andra sidan: purstin: rist: stin . . . : aftM: Lupa sun. Här är en slägt med namnet Gunnar. Krog i Walsjö war en Gundwars broder, hwilken blifwit känd under namnet Gunnar Gröpe. (Inledn. 512). Omfr. 40 st. ättehogar, som inuti funmits hwälfda med sten, der förmultnade lerkärl träffats, anmärkas på Solkaryds egor, $\frac{1}{8}$ m. S. D. fr. Skepperstad. m) Lär wara den "Teriletorps qwarn," (Lunelds "Lesle" husfatoryp; "Smål. Befr:s "Twilletorp") hwarwid runstenen n. 1236 i Lilj. R. U. säges upprest: Gulmi: bit: iara: bro: iftiM: purkat: fapur: sin. Wid dessa watten dragen har man sälebes, liksom i Östra härab, laggt broar för fäders, hufururs och bröders själar. Terletorp, ett dragontorp 1824 med 1: 8 åter, 7; 5 äng, 16: 18 betesmark, under Skjersjö säteri, är närbeläget Terleqwarn, anlaggd i Linnö-å, sedan den utfallit ur Linnö-sjön, för att "swänga" till Hultsjön, hwarest säkerligen warit swårt att komma till kyrkan utan bro. Turgut och Holme torde kunna räknas som säteriet Skjersjös äldste egare. Spår af dessa broar äro ej anmärkta i den utförliga socken beskrifningen i GhS. Handbl. Lilj. i Runläran p. 131 upplyser, att stenläggningen wisar ruiner, som antyder att den varit 12 fot bred, anmärkande, att en dylik anläggning bland stogar och moras ger förmånligt begrepp om forntidens wägar. Diplomer, som belysa denna anläggning, äro att söka i Sw. Diplom., enl. Lilj.

Skiparstad hade kyrka wid 1300. N. 1761 i Sw. Dipl. Linnö sjön upptager en god del af socknen. Skepperstad ännu kommer ur Ljung och Vår sjöarne och går in i Fröderys socken. Skepperstaden wid hennes strand wisar att hon fordom burit båtar och farkoster. I kyrkan hängde länge ett skepp, en prydnad, som angifwes såsom reglen i Roslagen. Då det bortkommit, måste ett dylikt målas på muren.

Kyrkan är byggd af sten på kronogrund. Tornet efterträddes i 17:de sekel af en stapel, som träffades af åstkan 1801, då begge klosterne smältes. 1809 uppbyggdes på gamla tornets grund ett nytt, deri nya kloster upphängts. Efter reparationen 1833 är kyr-

kan 45 aln. lång, med torn och chor; deraf tornet är 11 alnar. Tornets höjd 20 aln. utom trädbyggnaden. Kyrkan ligger $\frac{1}{2}$ m. fr. Gultsjö, $\frac{1}{2}$ mil fr. Hjertlanda.

Pastoratets Commistrar:
(först boende i Gultsjö, sedan i Hjertlanda.)

1. Mich. Laurentii Subscr. 1593.
2. Magn. Laurentii 1630—44.
3. Jon 1644—54.
4. Thorstanns Zona (Nogb:sta m:f:t) 1655—72. (Kallas Holmsten af S. G. Volin). Mågen
5. Jonas Ljung 1674—95. Bondf. fr. Ljunga i Vestra h:d. Sonen Bengt Lj. Kh. i Wernamo.
6. Joh. Montelius 1696—1708. Se Kh. i Berg.
7. Lars Montelius 1708—36. Mågen
8. Sw. Lundgren 1737†68. F. 1702. St. i L. 1726, prst 34. "Gäckfull men oförargerlig;" spökrädd, men främde gerna än råddare personer."
9. M. J. G. Holmstedt 1770—82. Se Kh. i Gultsjö.
10. Eric Ruda 1782†88. Fabr. Kh. i Gultsjö. Prst 69.
11. Nils Stenberg 1789—1803. "En jemn lärare med stark kroppbyggnad."
12. Bengt Widegren 1804—11. Död här 1812, innan Ormesberga tillträdde, der han walts 1812.
13. M. Joh. Pontén 1812—25. Se Kh. i Gultsjö.
14. And. Dan. Pontén 1826—33. Se Kh. i Jerenäs.
15. And. Andersson 1833—36. Se Kh. i Åker.
16. Joh. Ant. Pontén 1836— Sen af n. 13. Född 1805. St. i L. 28, i U. 29, prst 30.

9. Hjertlanda socken. (Anner) a).

Skattehemman:		Frälsehemman.	
m:t:l.			
2	Glabäck h).	$\frac{1}{2}$	Berg g).
3	Hjertlanda, Klockare, M. c)	$\frac{1}{2}$	Hjertnäs M.
	D. h).	$\frac{1}{4}$	Holmatorp h).
$1\frac{1}{2}$	Hjertnäs S. h) W. d).	$\frac{1}{4}$	Rusås.
$\frac{1}{8}$	Hjulås e).	1	Arnanäs.
$6\frac{3}{8}$		1	Brunsferyd säteri ladug. i).
	Kronohemman:	$\frac{3\frac{1}{2}}$	
$\frac{1}{4}$	Hjertlanda U. Cavell. bof. f).	$\frac{10\frac{3}{8}}$	

a) Jemte Skepperstad till Gultsjö, $\frac{3}{4}$ mil i längd, $\frac{1}{4}$ m. i bredd; gränssande i N. och Ö. t. Wallsjö, i S. t. Skepperstad, i W. t. Ljunga. h) Gam. skatte. c) $\frac{1}{4}$ skatte 1762 i Klockareg:d. $\frac{1}{3}$ skatte 1729 i Mll. d) $\frac{1}{4}$ nytt skatte. Möjl. är detta ställe det Hiartnäs, som nämnes för år 1287 i Sw. Dipl. n. 951, liksom det Hjertnäs, som 1325 gafs till Nydala kloster af Lars Botholfsföns enka Fru Miana. e) Skatte 1702. Behoddes en tid af Bar. R. Knörning g. m. Regina Klöfverfelt. f) Ligger tätt wid häradsvägen $\frac{1}{2}$ m. fr. Gultsjö, $1\frac{1}{2}$ m. fr. Skepperstad. g) Klls Hjertlandaberg. Egare 1750 Jägmsf. Hagelsten. 1770 Sam. Wibohm och sedan inom hans slägt förblifwet till 1837, då det försälldes till en Bonde. h) Egdes af Secret. N. Hjertström 1845.

i) Gafs 1295 till Linköp. Domkyrka af Haqv. Canon. Lineop. som hade Gultsjö som präbende, en egare af Psalterium glosatum, Decretum, Decretales cum glosa ordinaria, Vetus Digestum cum glosa magistri Azonis et libros dicendos pro libito voluntatis. Sw. D. n. 1124. Brunseryd låg som ladugård under Björnsfog, till S. A. Kjöfverfeldts arfwingar sålde det till bönder och A. M. Nisbeth. Egare 1844 Selter M. W. Ripa.

Hjertlanda nämnes 1287 (n. 951 i Sw. Dipl.), lifaså wid 1300. 1287 gaf neml. Cecilia Clepsdotter, Magnus Karlsfjon (Pufes) maka ecclesie de Hjertlandum en röd casula, till Christina de H. en fäng, och till en villica de H. en tunica de Scarleto. Will man tänka på medeltidens witttra smak, så skulle man kunna gissa att Hj. fått sitt namn deraf, att de 3 kyrforne ligga lifsom i hörnen af ett hjerta. Snarare torde dock en Gerhard egt stället. Detta namn hopdrogs wanligen till Bert, som ej sålän finnes frifwet Hjert. Exempel ses häröfw. p. 711. (Gerton eller Hjerton utgör ett ännu wanligt dopnamn i W. härab, åtminstone i Hjelmferyds pastorat). 3 Hjertlanda D. upphittades 1835 ett tveeggadt swärd, $1\frac{1}{4}$ aln fr. handtaget, som är $\frac{1}{4}$ aln; ett tveeggadt spjut el. lans, 1 aln långt; 7 ft. tveeg. pilar, hwarbera $4\frac{1}{2}$ tum långa, utom tången, som är 1 tum m. m. i ett rör under slåta stenar på hårda alshven, $1\frac{1}{2}$ aln under stenarne. De små pilarne woro alla med uddarne wända mot kyrkan. Brända kol och ben anmärktes också. 1836 fanns nära Brunseryd ett guldsmycke. Allt af J. Pontén meddeladt.

Kyrkan är byggd af sten, $1\frac{1}{2}$ m. fr. Skepperstad, $\frac{1}{2}$ m. fr. Gultsjö, på kronogrund, 20 aln lång, med chor 9 aln långt; bredden 12 aln.; höjden 10 aln. Öfferkyrka. Communiern i Gultsjö pastorat dupplicerar hwarje helg och söndag i Annerkyrforne eller Moderkyrkan och den ena annerkyrkan; nödgad att på dagen resa $1\frac{1}{2}$ mil och berutöfwer.

6 §. Hjelmferyds pastorat a).

10. Hjelmferyds socken. (Moderförsamling) b).

Ettahemman:	
m:t:l.	1 Beda c).
1 Alsarp c).	1 Bedaryd c).
1 Andersfory c).	$\frac{1}{4}$ Bed Ögfwng. g).
$1\frac{1}{2}$ Appelhult S. c) R. d).	1 Brohult c).
$\frac{3}{4}$ Araryd c).	$\frac{1}{4}$ Skhult.
1 Bjernås f).	$\frac{1}{4}$ Snekullen c).
$\frac{1}{2}$ Björka.	$\frac{1}{4}$ Skfåre c).
$\frac{3}{4}$ Boatorp c).	1 Fogeräng c).
	$\frac{1}{4}$ Skärwik c).

1	Rågerhult c).	1	Slättö c).
1	Föreberg c).	$\frac{3}{4}$	Starrhult o) Ögfwg.
1	Giggaryd c).	$\frac{1}{4}$	Susfingstorp c).
$\frac{1}{2}$	Grönwik h).	$\frac{1}{4}$	Swinatullen, kallad Guluboda l).
$\frac{1}{2}$	Gådeberg c).	4	Söndra c).
$\frac{1}{2}$	Hag i).	$\frac{1}{4}$	Tranemo c).
$3\frac{3}{4}$	Hetseryd c) utom M. o. S. k).	1	Uggleryd c).
$1\frac{1}{4}$	Hjelmferyd c).	$\frac{1}{4}$	Wahre c).
$\frac{1}{4}$	Hillefällan c).	$\frac{1}{2}$	Åsa p).
$\frac{1}{4}$	Hultet c).		$47\frac{5}{8}$ *).
$\frac{1}{2}$	Hundåsen l).		Kronohemman:
1	Hylte c).	$\frac{1}{4}$	Araryd c).
$\frac{1}{2}$	Håfnatorp c).	$\frac{1}{2}$	Bokås, Feur. bof. q).
$\frac{1}{4}$	Hökalunden l).	1	Näsja, Ryttnst. bof. r).
$\frac{1}{4}$	Höfhem K. m).	$\frac{1}{8}$	Hjelmferyd, Paft. bof.
$\frac{1}{4}$	— St. c).	$\frac{1}{2}$	— Klofåre, Capellansbof.
$\frac{1}{4}$	Iswaresbygget c).		$31\frac{1}{8}$ **).
1	Karshult c).		Frälshemman:
1	Klerebo c).	$\frac{1}{4}$	Bråddatorp.
1	Lida c).	$\frac{1}{2}$	Draget.
$\frac{1}{4}$	Lindö n).	$\frac{1}{2}$	Flahult.
$\frac{5}{8}$	Linnewik o).	$\frac{1}{8}$	Gölsaryd.
$\frac{2}{3}$	Ljungåsa n) s).	$\frac{1}{8}$	Krorshylte.
$\frac{1}{2}$	Löfällan c).	$\frac{1}{4}$	Kullen s).
2	Mo, D. W. c).	$\frac{1}{4}$	Sanden.
2	Nöcklehult D. W. c).	$\frac{1}{4}$	Stågghemmet.
1	Ryd c).	$\frac{5}{8}$	Tödjestorp.
$\frac{1}{4}$	Röshult c).	$\frac{1}{4}$	Wärnäs l).
$\frac{1}{4}$	Sefwedstorp c).	$\frac{1}{2}$	Westerqvarn.
$\frac{1}{2}$	Ståhemmet c).		
$\frac{1}{4}$	Sjutesgårde c).		
1	Stårshult c).		
$\frac{1}{2}$	Stjörshult c).		
$\frac{1}{2}$	Ståeryd c).		
1	Slåthult c).		
			$\frac{4}{54\frac{3}{4}}$ ***).

a) Consist. 2 fl. 1 afdeln. b) $2\frac{1}{4}$ m. lång, $1\frac{1}{2}$ bred, gränssande i D. till Hultsjö, i S. t. Slåthög och Aneboda i Allbo och Norrvidinge, i W. t. Rydala, i SW. t. Gällaryd, i NW. t. Brigstab och i N. t. Stocaryd. c) Gam. skatte. d) Skatte 1725. e) Sk. 1743. Anses för 1 mtl kronofkatte, enl. Prosten Hjelmqvist ehuru skattebref saknas för (icke $\frac{1}{4}$ utan) $\frac{1}{2}$, hvilka uppgifwas vara uppbrände. Åboarne hafwa lika rättigheter och skyldigheter och tro sig ega besittningsrätten. Det märkliga är, att om $\frac{1}{4}$ skulle vara oförm., åboarne icke weta, hwilkendera det är af de 2, som sakna bref. f) Sk. 1768. g) Sk. 1731. h) Linne anför Boo som Bokens gräns. Der hon synes förswinna wid

* Enl. Hr Prosten Hjelmqvist $47\frac{5}{8}$.

** Enl. Pr. Hj. $2\frac{1}{8}$ helst han, enl. i texten wid e) angifwen grund, räknar $\frac{1}{4}$ Araryd till skatte.

*** Då till dessa $54\frac{3}{4}$ i det bergl. Hjelmferyd lägges 1 Hillewara och $\frac{1}{4}$ Håfnatorp i det bergl. Stocaryd, så blir kyrkofskuen Hj. 56 mtl.

57 gr. 5 m. och 6 a 700 fot öf. hafvet ser man en och annan Pinus hybrida. h) Skatte 1752 och 1758. i) Sk. 1790. k) Hetseryd M. skatte 1790. Södre, skatte 1758. Enl. Prosten Hjelmsqwists uppgift är Hetseryd $3\frac{1}{2}$ (ofm. 4). l) Skatteköpefrälsehemman. m) Sk. 1709. n) Nytt skatte. o) Skatte 1734. p) D:o 1790. q) Wid Skalm. Inf. Reg:te. r) Wid 1sta Maj. Esqw. af Smål. Hus. Reg:te. s) Skullen och Ljungåsa tillhörde 1828 egaren af Lambult. Nu egaren af Bergs herreg. i Bergs fm Hr Köjtn. Gyllenswärd. t) Bantastenar anmärkas blott här och blott 2 äro sedda.

Hjalmered kallas denna socken af Abbot Johan i Nydala wid 1300 (n. 1761 i Sw. D.) Dock strefs så fränsidan af ett Nydala klosterbref från samma tid. "Stenlyngaryd in parrochia hielmseryd." *) (Sw. D. n. 1770). En Hjalmar synes gifwit denna Rib eller nyodling sitt namn.

Sjöar: 23 uppgifwas, då gränssjöarne inberäfnas. Störst Allgunnarö el. Allgunnen (ej Allgumen. Smål. B. 663, 665), som begränsas af Hjelmseryd, Stockaryd, Hultsjö, Åsa och Aneboda. Dernäst Hillen mellan Hj—d och St—d. Sedan må nämnas Nydassjön, Boda, som nu utgräfwes, Bad (icke Brof) sjön, Wermen, Bodaryds, Wällingen. Swad Rogb. berättar om en bro öfwer sjön Hillen från Hillawara i Hj—d, till Lagmansryd i St—d är ännu tradition, men trol. en sägen, fästad på vrätt ställe, om någon gagnligare broanläggning, än denna skulle varit, der landtvägen är föga längre. Inga pålar ha funnat upptäckas. (Prost. A. Hj—st.) Nar: från Hultsjö kommer ett wattendrag, som går genom Allgunnen och Hillen, wid hvars utlopp Hillewara mjölqwarnar äro belagne, samt derifrån i Susingetorps (icke Susebo; allmoget säger Susebo) sjö, som nu kallas Sörjsjö. Här äro 2 utlopp, det ena till Hetseryds sjö går i Wester, det andra till Brohults går i söder. Flodgrenen åt W. drifwer qwarnar och såg wid Westergwarn, går sedan intill Hjelmseryds egor och kallas der Tornebro å (ej Tornebro). Den andra drifwer såg och qwarnar wid hemmanet Brohult, kallad Brohults å. De förenas åter wid Araryd, sedan den sednare gått igenom Stor och Källsjön; går så i Wrightad fm förenad med Ljunga åen m. m. i Ruffen, som gjuter sig slutligen i Lagan.

Närmare Boo, då man kommer fr. söder, blir fältspaten i den finforniga graniten nästan tät och får stundom tillsats af Hornblende. Från Boo, då man far till Starhult, faller bergarten mera

*) Numera ligger Steningaryd inom Nydala sockengräs. (Så måtte stett med flere hemman; ty i en gaml. förteckning, som här finnes, går hemmantalet i Hjelmseryds pastorat till 100).

gneisartad, tillå grönsten möter nära St. Genom sednare storfiske har den märkvärdiga Grönskullen räknats till Grönviks egor. Det är en Con med nära $\frac{1}{8}$ mil utbredd fot, som stiger omkr. 400 fot öfver sjön Wermen, hwilken ligger 639 fot öfver hafsytan. Härifrån är en widsträckt och sublim utsigt. Man räknar en mängd kyrkor härifrån i klart väder, t. o. m. som det påstås, Rydaholms twillingtorn på 4 a 5 mils afstånd. An flera sjöar ligga som speglar i ramar af flogar, åkrar och ångar. Denne Jätte bland fullar reser sig liksom en kung öfver floderne, hwilka S. om Allgunnen, der nära belägen, fastas åt S. och S. (inga floder inom Kronobergsgränsen i Aneboda, Berg och Åsa löpa i W.), då deremot öfwan Allgunnen flera wattendrag bana sig wäg mot Westervågor genom Ruffen, Fur, Glå och Widöstern. De som gå i N. uppsöka Emmån. Ja, en sjö, Sufingtorps- eller Sörjsjö, synes, som wi nyh anmärkte, ligga så högt, att den har 2 utlopp, ett i W. ett i S. — På Grönskullens höjd, dit hedna prestes flydde från "Fröaryd," säras ännu Midsommarsnatten på hednist wäs. En eld tändes på höjden, som kringdansas af gamla och unga, — 1000 fot öfver hafwet*). En offerkälla är nära toppen. Der näst är Hetseryds ås det högsta berget, bebodt af Troll, hwilka i figur af fattor nedstiga och stjåla wörten från qwinornas bryggd. Åsen spåras öfver 2 mil intill Föreberg i Slätthögs f.n. På Gådebergs kulle samlas ungdomen till dans Pingstafton. Wid Torpet Brudehall under Föreberg finnes en springkälla som formerat en bassin i graniten. Störste källa på Söndra egor är af liknande beskaffenhet. Sandjord fins å Starrhult, Flårwik, Tranesmo, Föreberg, Gådeberg, Wernäs, Bodaryd, Göljaryd och Flahult, annars svartmylla. På Hetseryds ås äro ättehögar, i en har man funnit en wigge af jern. Stora stenkummel, kallade, då de öppnats, Drakarör, ses i prestig:s gårde, Hetseryd m. fl. I midten af ett dylligt i Bodaryd fann man 4 slata stenar uppresta mot hvarandra i fyrkant på en flat stenhall. Inom dem fans någon jord (efter det förmutade, ej brända lifet) och en wäl formad stentnis. Ättehögar anmärkas på Hetseryds ås, i H—d Klåra g:d, på prest-

*) I sednare tider ser dansen helst i byar med lönnkrogar nedanfö fullen. Profen Hjelmqvist pttar: Till styrka för prestinneväsendet wid och omkring Grönskullen kan anföras, att qwinpersoner spela ännu hufwdruller i trollhistorier från trakten. Det berättas att man sett en stor Gunna på fullen walla många, stora och feia lor, bära stora linbörxor o. s. w. Då en man gick omkring på Hetseryd ås för att fåra hasfickappar, att deraf bereda (stata) fäll (retsel), hörde han ett qwinntroll ropa: "lyster låna mig din petta, så skall jag feka denna fällarten." Namnet började fly och bejda Gud förbjuda att så ske skulle. När nu Guds namn åkallades föll pottan, som war en fastligt stor kettil, under farten i luften från Grönskulle till Hetseryds ås, ner i Hetseryds göl (en liten sjö), der den ännu wid klart väder kan skådas genom watten; men ingen har dock sett honom. Flere dylika sägor berättas.

g:ds egor wid kyrkan och i Söndra åfergårde, hwarest man 1842 fann en urna af brons med upphöjdt arbete i oval form; låg blott $\frac{1}{2}$ aln djupt. Der nära stå 12 stenar i en oval. Man börjar aflägga uttalet stoin, wojt (wet) från Wärend, liksom det Njudungska långa a (koera, hästara). Bättre behålles **Wha? Whit** (hwad, hwit), **Schwen** (Swen), men talet är olika inom en och samma sn. De som kunna strifwa och wäl läsa, tala bättre och wilja icke kånas wid: whit, Schwen &c. Alla lysningsfedlar uttagas på ny; timmer hugges på neban. "Lisba'n icke byla, Thorsdag icke spinnna, Lördag icke mala (på hemqvarn), då bli fären galna!" utgjorde gamla reglor. Inse Inledn. p. 474. 386. "Ekerfwen" bostas dermed att barnet lystes öfwer elden med ett eldstål i munnen — en fördom som erinrar om bruket "att låta barn gå genom eld. Här — nära Grönskullen — behöll sig prestinnewäsendet längst. Man talar om en qwinlig "Kaptin Elin," såsom bränd i Westra härads i Carl XI:s tid. Kitta Grå från Giggaryd i Hjelmseryds sn brändes, dömd af en Lagman Stedt." Han kunde sedan albrig gå och gräs kan albrig wera, der hon brändes på Glådebergs mark i Bringetofsta sn. Man skjuter i luften — nu för ro skull — både Dömmelonsdag och Påskafson. Här utbröt predikofjukan, mycket lik det ofriwilliga talande, Strabo anmärker hos den på bergshöjder wid wärfester dansande Kaukasiska folkstammen, som högst dyrkade en qwinna. Se Inledn. p. 396.

Folkmängden 1749 war 1352; 1772 war den 1620, 200 bönder, 120 torpare. 1842 lefde här 2900 pers. i 372 bonde och 217 torpare-matlag. Hemmansklyfn. har här gått till $\frac{1}{120}$ och $\frac{1}{160}$, till folkets skada, som hellre uttager sin lilla andel wid arf i redan odlad åker och äng, än 6 ggr större widd på utmarken, men der arbete fordras, som ger mindre tid att speculera på handel — wid brännwinsglaset. Fattigdom följjer således hemmansklyfningen och jordens obling werer ej i jemnbredd med folkstocken *).

*) Från Hjelmseryds sn har prestsläkten Hjelm utgått.

Vehr, bonde i Hj. trol. af en äldre bekant släkt, hwar till äfwen torde hört K. Chorcæi hustru Elin Hjelm och Jon Hjelm Com:st. i Lemnhult 1670†1708.

Nils Hjelm obl. 1706 (n. 1750). GeneralMaj. † 1726.

Jonas Hj. K. i Dädesjö 1677. † 1694. G. m. en Colliander fr. Åsenhöga.

Pet. Jona Hj. f. 1670. St. i U. 88. Agr i Grw. 97. Låfware i Nyköp. 98. Med. Prof. i Åbo 1705. Fånge 1711, † 1715 som Gzar Petters Lifmedic. i Moskwa.

Joh. Jona Hj. St. i U. 1690. † som Fältprest i Curland 1702.

Eric Jona Hj. f. 1688. K. i Österyd.

Jonas C:s Hj. f. 1729. † 97.

Pet. Jac. Hj. f. 1746. † 1815. Mynt Guardian. 2 ggr Prof. i K. A. B.

And. Jona Hj. f. 1680. K. i Dädesjö, sed. Ålgutaboda.

Kyrkan, belägen $5\frac{1}{2}$ m. fr. Werö, $6\frac{1}{2}$ fr. Jönköping, är byggd på krongrund, 42 aln. lång, $10\frac{1}{2}$ bred, 10 aln. hög mur; på prestgårdens egor således ytterst i socknen. Nu utdömd och ny kyrkplan inköpt på Bodatorps egor, $\frac{3}{4}$ mil längre i S. äfwenledes wid stora landsvägen. Midt i den gamla altartafeln är en timflocka placerad, som visar både inom och utom muren.

Kyrkoherdar:

1. Sweno, i Påfvedömet.
2. Sweno Junior, förut Capellan.
3. Johannes.
4. Laur. Andrea 1552. Subser. 1593. Förut frigsprest.
5. Mich. Laurentii, sonen, 1606†1655. Tillträdesåret enl. ett Bisk. Väji Bisk. protok. 1648.
6. Fruts el. Froelius Olai Chorans 1655†99. Fodr. Ryttaren Olof i Kårag: d af Hetseryd by, Hj—ds sm. Orationerne i Åbo äro tryckte 1645 och 46. Se Stiernm. Aboa liter. p. 35. War Niskdm. 1684. Recommenderades hit som måg hos n. 5 af Dr. Christina, genom bref till Dom-Cap. 1650 och 52. G. m. 1) Klin Hjelms 2) Elisab. Lohm fr. Nydahl. På hans grafsten står 1678, då stenen synes vara huggen.
7. Gust. Hjelmsberg, 1685†1712. Son af n. 6. Capellanus 1682. Sötte men fick ej collation, "helt R. M. ej gifwe några expectancer;" dock bifölls 1685 samma supplik, på Gouvern. H. G. Wörners begäran. G. Hj. för en arm med en bok i höfden och en hjälm ofwan, i sitt sigill. Kallar sig Kh. 1695 $\frac{29}{10}$, men fadren kallades med samma namn i råfskaperna 1699.
8. Pet. Wetterman 1715†43. Prest 1700. Prost 35. Contr. prost 37. Född 1669. Hade R. Drog P. Brahe till fadder, som till sin döds ärl. gaf honom 10 dal. smt. Brodren Nils W—n ablad Wetterstjerna, † 1749. Öfver P. W. är lifpred. af Prost Kererus tryckt i Jönköp.
9. Carl Kallström 1744—51. Fr. Kallsjö i Fröberyd. St. i L. 1716. Långe Adj. hos Dompr. Goebing. G. m. Reb. Jlander fr. Skärstad.
10. M. Joh. Hjelmers 1753†60. Bondf. fr. Hjelmeryd. Var varit g. m. enkan efter n. 9. Pred. på prästm. 1757.
11. Gabr. Odman 1762†87. F. i Jönk. 1706 $\frac{29}{10}$. Fodr. Lemnius fare Lorens D. bondson från Öster-götl. † 1729. G. m. Christina Hjer af en i Dglt:ds Åker gård utspredd slägt Hjer. G. D. kom fr Jönk. sk. 1726 till Ups. Höll 1725 orat på K. Fredriks födelsedag. Resite ut på Thuns ridend. men snadade suart för ofridens skull och blef Conf. Not. 1743—62 i Wr. Prest i Vestra 1767. G. m. 1) N. G. Ladan, † barnlös 1748. 2) Cathar. Wiesel, twillingen. Se Wieselandsa Khl. Pred. på prästm. 1775 Contr.

Pet. And:st. Hj. f. 1709. Kh. i Agunnaryd. Se 2 D.

Jon. A:st. Hj. f. 1710. Math. Lect. Hof-Geer. g. m. Ulla Laur. rell, Prof. L—s dotter i Lund.

Joh. A:st. Hj. f. 1712. Rect. Sch. i Jönk. G. m. en Slackes-nus fr. Nydahlsm.

And Joh:st. Hj. Lands-Geer. i Jönköp.

Jac. Joh:st. Hj. Landskamrer i Wer. g. m. en Bringius.

Joh. Jac:st. Hj. Löjtn. wid Kronob Regte.

Joh. Hj. g. m. Prost Fornander.

Brita Chr. Joh:sd. Hj. g. m. Comm. N. Lindfors.

And. Otto L. Profesj. i Lund. Dr. L. N. D.

Maria Elis. And:dr Hj. g. m. Prost Lagergren i Carlstorp.

J. J. Lagergren Prost i Tosterby.

Profst 67. Hade 12 barn *). 1. Marg. Christina f. 1749¹²/₉. G. m. Profst Fowelin i Barkeryd. 2. Sam. Lorentz f. 1750²³/₁₂. Skref Odman lifsom bröderne. Prof. Dr. L. N. D. † 1829⁷/₁₀. 3. Anna Helena f. 52. † såsom Com:st. Sörmans brud. Se Wirst. Com:st. 4. Gabriel f. 54. Lgm. Hbfd. i Helsingland. Ledam. af Wettenst. Soc. i Trondhiem. N. W. D. † i Ups. 1829. 5. Elias f. 1756. Anskälld i K. Krigs-Coll. 1779. 6. Cath. Mar. f. 1758. G. m. Profst Ingelman i Göteryd (Stalben Ingelmans fader). 7. Ulr. Soph. f. 1760. G. m. Hfrifv. Wettermark i Tweta, W. och No. 8. Pet. Olof f. och † 62. 9. Bengt Israel f. 63. Lands- och Stadsfiskal i Helsingland. Titul. Justitiarie. Rådman i Söderhamn. Drunknade 1803. 10. Joh. And. f. 65. † 73. 11. Herrman f. 71. St. i U. 89. Drunknade under frid-

fogång som Student wid Mustö 1795. 12. Carl f. 1773. Aman. wid K. Bibl. i Sthm. Död 1834. 13. N. Joseph Aspelin 1779†95. F. 1755. Fabr. Com:st. i Hagshult. St. i U. 69. Mgr 79. Prst f. ä. Husbred. hos N. N. Hermanson. Rättsvakt. wid Artill. i Sthm 86. Profst 92. G. m. Lena Lundelius fr. Beckelsång. Dog barnlös. 14. N. Gudm. Ulmstedt 1797†1811. Profst. G. m. Ulr. Rogberg fr. Fröderyd. Utan barn. 15. And. Hjelmqvist 1840— Rh. i Hestra 29. Profst 37. G. m. Anna M. Hagelberg fr. Nefteled, som dog 1843. 2 söner, Studenter i Lund. Profst Hj—s fader, Organist i Nydaholm, var född i Hjelmeryd.

II. Stockaryds socken. (Inner) a).

	Skattehemman:	2	Stockaryd N. S. c).
m.t.l.		$\frac{16}{4}$	Kronohemman:
1	Björnhult b).	$\frac{1}{4}$	Harnaryd n).
$\frac{1}{2}$	Bodaryd c).	1	Stockaryd Pastoris stomm.
1	Elmeberg d).	$\frac{1}{4}$	Frälsehemman:
$\frac{1}{4}$	Hillatorp e).	1	Hellaryd, Verga.
1	Hillawara f).	$\frac{1}{2}$	Lagmansryd o).
1	Horsaryd g).	$\frac{1}{2}$	Drimestorp.
3	Hällaryd h).	$\frac{1}{2}$	Repanås.
$\frac{3}{4}$	Källberga i).	$\frac{3}{4}$	Stockaryd Mll.
$\frac{1}{4}$	Källsöda k).	$\frac{3}{4}$	
1	Målen l).	$\frac{3}{4}$	
1	Notholma c).	$\frac{3}{4}$	
$\frac{1}{2}$	Nåsen e).	$\frac{3}{4}$	
1	Rörwik m).	$\frac{3}{4}$	
2	Stigåsa D. W. b).	$\frac{20}{4}$ **).	

*) Ett af hans barnbarn war Th. Dr. Gr. Sam. Odman, befant som Riksdagsman, † 1845.

**) Kyrksöcken Stockaryd är $19\frac{1}{2}$. Hillatorp $\frac{1}{4}$ och Hillawara 1 höra till Hjelmeryds hufvud; Harnaryd $\frac{1}{4}$ är dock ett ödeshem. Sål. räknar Presten Hjelmqvist 15 skatte, 1 krono, $3\frac{1}{4}$ frälse = $19\frac{1}{4}$, med Harnaryd $19\frac{1}{2}$. Dfm. skatte (med Harnaryd) 18, krono 1, frälse $5\frac{1}{4}$. Sål $24\frac{1}{4}$. Dof. Ödeshemmet Harnaryds egot utgöra nu en orhage till Anderstörps gård i Hjelmeryds fm, hvarföre de erläggna en årlig ringa skatt till freunan. Vidare existerar Harnaryd $\frac{1}{4}$ endast på papperet. Kallas Hanaryd.

a) Till Hjelmferyd. St—ds sn är 1 mil lång, $\frac{1}{2}$ bred; gränssande i D. t. Hultsjö, i S. t. sjön Allgunnaru, i S. och SW. t. Hjelmferyd, i NW. till Ljunga, i N. t. Hjertlanda. b) Skatte-köpe-frälsehemman. c) Gam. skatte. d) Skatte 1739. e) Hör till Hjelmferyds kyrkofcken. f) D:o d:o skatte 1790. g) Skatte 1739. h) H—d Holmsgd skatte 1765; Hulugd d:o 1763. N. g:d b:o 1765. S. g:d b:o 1739. i) Skatte 1739. k) D:o 1765. l) N. g:d skatte 1765. S. g:d $\frac{1}{4}$ nytt skatte 1729. $\frac{1}{4}$ Gam. skatte 1756. m) Skatte 1727. n) Oheimman, som nyttjas blott till bete, ej deltagande i andra onera än den obetydliga kronskatten för jorden. o) G: Lammaryd (Smål. Vestr. p. 663).

Stoccarvd hade kyrka redan 1282, då Lagm. Folke Karlsson (Pufe) gaf åkren Apaldwacher till prestbordet. N. w. stammen war sannolikt pastors bohemman. Wid 1300 nämnes **Ethocharyud** bland Njudungens sofnar (Sw. D. n. 742. 1761). Denna rid el. red ligger wid ett rinnande watten (**Stoek**). Allgunnaru*) utgör gränsen mot Kronobergs län, Annanäs sjön mot Hjertlanda. Jordarten är tung svartmylla; är wären wacker, så blir såd att afsyttra. Fölk-mängden 1772 war 480 pers. på 72 bonde och 26 torparematlag. 1842: 766 i 112 bonde och 46 torp. matlag. Jorden har ej klyfts så här som i Hj—d; sliten större.

Kyrkan, belägen $\frac{1}{2}$ m. fr. Hjelmferyd, är af obekant ålder. Den är "rymlig och lättjudad." Målad 1719 med scener ur Biblen. Predikstolen är skänkt af Prosten S. Rogberg och Fröde-ryds församl. i J. Hjelmeri tid.

Capellanslängd.

1. Sweno Junior. Sedan K:h. i Hj.	10. Gabr. Lundahl 1757†62. F. i Bjarum. Hans enka en Gumelius, g. m. K:h. Swanbeck i Lofteryd.
2. Johannes.	11. Sam. Chr. Brennius 1763†97. F. 1714 i Skåne. Förnt Com:st. i Aringsås.
3. Joh. Olavi Hoffmannus, som 1646 kom till Hestra pastorat.	12. M. Joh. Wetterholm 1799—1800. Se Olmsfads Com:st. l.
4. Laur. Michaletis 1646†68.	13. M. Jonas Bergstedt 1800†17.
5. Sten Stensson Rothman 1680—82. Se K:h. i Lenhofda.	14. Joh. Nilsson, wald 1817, fild fullm. 1820, war här till 27. Se K:h. i Stenbrohult.
6. Gust. Hjelmberg 1682—85. Se K:h. i Hj—d.	15. M. G. Theorin 1827—37. Se K:h. i Hultsjö.
7. Daw. Wising 1690—1725. Resp. i Åbo 1685.	16. J. E. Leander 1837— G. m. Härads-Prost Hjelmgrens enda dotter.
8. Swen Augustin 1728†47. F. i Alaryd, Åfers sn. St. i L. 1719. G. m. G. Höfling fr. Bernamo.	
9. Er. Ellmgren 1750—57. F. i Ornesberga sn, fadr. soldat. St. i Åbo 36. Prst 40.	

*) Skrefs så af Prosten Hjelmqvist; annars Allghnen.

7 §. Wriktads pastorat. a)

12. Wriktads socken. (Moderförsaml.) b).

Ekattehemman:		$\frac{1}{4}$ Djurskullen, Tramsf. bost. v).
m.t.f.	$\frac{1}{2}$ Blommedala c).	$\frac{1}{2}$ Hjertatorp, Förarebost. w).
$\frac{3}{8}$	$\frac{1}{8}$ Ekeberget e).	$\frac{1}{2}$ Knefestorp, Milit. bost. x).
$\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$ Gjettersryd d).	$\frac{1}{2}$ Kuntsbråten, dro y).
$\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$ Gnillinge e).	$\frac{1}{2}$ Lönehult, dro z).
3	Holkaryd f).	$\frac{1}{2}$ Dwarnaryd å).
3	Horsfaryd g).	1 Spånaryd a).
$\frac{1}{8}$	Knaframålen h).	$\frac{1}{2}$ Trismålen o).
$\frac{5}{8}$	Köpstad i).	2 Wriktad Past. bost. med beruns-
$\frac{1}{2}$	Kammafog k).	der laggd Köpstad Lasfagd a).
$\frac{1}{2}$	Lunnaberg l).	$\frac{1}{2}$ Köpstad B. Capellanebost. ß).
$\frac{1}{2}$	Mölnaryd m).	$\frac{1}{2}$ Wriktad, Måns, Pädag. bost. γ).
$\frac{1}{2}$	Stegen n).	9
$2\frac{3}{4}$	Sunnerby o).	
$\frac{1}{4}$	Swinseryd p).	Frälshemman:
1	Wirstory q).	$\frac{1}{2}$ Boda d).
$1\frac{3}{8}$	Wriktad Gfveg. m. fl. r).	$2\frac{3}{8}$ Lundby f).
$2\frac{3}{4}$	Wettanby kallad Lundholmen, jemte Höga Stenstorp afhyft s).	$\frac{1}{4}$ Porlamålen.
		$\frac{3}{8}$ Skaföy e).
		$\frac{3}{4}$ Skyrary säteri G).
		3 Stenohult.
$18\frac{1}{2}$		$\frac{1}{2}$ — — — Nå och rör η).
Kronohemman:		
1	Bisfopsbo, Ghefsbost. för Smål. Inf. Bataljen U).	$\frac{7\frac{3}{4}}$
1	Bjällebo, Löjtn. bost. u).	$35\frac{1}{4}$ *)

a) Utgörande 3 församl. Wriktad, Nydala och Swenarum, Consist. i 2 kl. 2 afb. b) Socken är omfr. $1\frac{1}{2}$ m. i längd, $1\frac{1}{4}$ i bredd; gränssande i S. t. Stockaryd, i S. t. Hjelmseryd, i W. t. Nydala, i N. t. Gylletofta och Swenarum. c) Nytt skatte. d) Skatte 1765. e) Skatte 1733. Bisk. Lars II i Linköp. gaf till Linköp:s domkyrka curiam Gnidling juxta copstadsba (n. 1352 i Sw. Dipl.) f) N.g:d skatte 1733; det öfriga 1773. En del af Sulcaruth blef Nydala klosters egendom 1268 (Sw. D. n. 528) och 1279 (n. 656), då Nyttebof m. m. tillkom; men prestmännen Harald i Linneryd och Sigmund i Sandjö m. fl. kallad ännu egare af Villa de Holkaryd 1304 (n. 1448). Holkaryd kl. $\frac{1}{4}$ gaf 1836 af Fru Hassström till Wriktads pädagogi. 3 Holkaryds (ej Hockaryds) stog anmärkas ruiner efter större byggnader. g) Skatte, $\frac{1}{2}$ i S. och $\frac{1}{2}$ i Backeg:d 1743; dro d:o 1783. Det öfriga blef skatte 1773. h) Skatte 1772. i) S. skatte 1725. kl. 1747. Detta ställe jemte än synes varit köpstaden (birca) till Wric- eller Wrikt-staden (cultusstället för orten). År 1177, ej långt efter det klosteranläggningen skett i Nydala, utfärdade Påpven Alexander III

*) Gul. Prosten Wetterlinge uppgift: $15\frac{1}{2}$ skatte, $9\frac{1}{4}$ krono, $10\frac{1}{2}$ frälse. S:a $35\frac{1}{4}$.

fyhdsbref för Linköpings domkyrkogods, der det heter: in Niadhungis kepstad cum appendicis suis. (n. 74 i Sw. D.) Onidling utmärktes af sitt läge nära kopstadha 1301 (n. 1352). 3 Koppstadhum skref Giurd Nilsson (Drenstjerna) sitt salubref af 1307 (n. 1534). Om villa Koppstadh är fråga 1312 (n. 1893); då det tillhör Nydala kloster. k) Skatte 1765. l) D:o $\frac{1}{4}$ 1735, $\frac{5}{8}$ 1746. m) D:o 1764. Synes vara det Molnathorp, som 1307 var bortbytt mot gårdar i Wristap af Nydala kloster (Sw. D. n. 1530). n) Skatte 1727. o) D. skatte 1738. S. d:o 1746. R. d:o 1755. S. är ett orbin. posthemman. Swundherby, (Sw. D. n. 102), der K. Carl VII höll thing, liksom K. Knut höll dyllit i Wallsjö, synes vara att söka här, om ej det är Summerbo; det Sunderby, Erlebist. And. Sunesson stadfästare af Nydala (n. 119), liksom det, hvilket klostret bortbytte till Wärendsbon Åre 1266 (n. 522), är tybligen denna gård i Wristap. På S. egor stå 3 omfr. 4 aln. höga resestenar intill hwarandra, ej långt från Wristap. Sjöb. Nomenklatur p. 167. p) Skatte 1752. q) S. skatte 1762, R. 1765. 3 Wirestorps ångar finnas omkring 30 springkällor, af hvilka 2 under den hetaste sommar ha isfallt watten. r) Br. Krogen $\frac{1}{2}$ ml är ensamt Ögfwg. Härifrån till Starrbult är $1\frac{1}{4}$ (ej $1\frac{1}{2}$); till Komstad $1\frac{1}{8}$. Blef skatte 1735. Inge marsgd $\frac{3}{8}$ blef skatte 1745. Månsgd $\frac{1}{2}$ är gam. skatte. s) Witzanzby nämnes 1279 (n. 694 i Sw. D.); utgjorde tre gårdar af 1 ml hwardera, hwarunder Höga Stenstorp 1 ml afhystes. Witzanzby hela gårdar ha förmedlats till $\frac{3}{4}$ delsk hemman och H. Stenst. till $\frac{1}{2}$. Här af är Lundholmen bildadt, hvilket 1570 d. 4 Jun. gafs till sätesgård i det Friherrskap, som anslogs R. Ganzl. Nils Gyllenstjerna, utgörande Wristads och Elmesåkra (Lagerbr. affriswer orätt Clauesåker) socknar i Vestra härad, med alla skatte, Biskops och Klostergod, som lägo i Ödestugu sn och ett krono, ett kyrkogods m. n. i Swenerums sn. Se Brings Handll. o. Vämin. 3: 223 f. Se häröfw. 2: p. 610. Reduceradt till krono, utbyttas Lundholmen till frälse 1684, då det tillföll Lagm. Harald Strömsfeldt. Öfw. Dir. Fr. Ehrenpreis skaffade sig och efterkommande egare jus patronatus t. Wristad genom HofR:s utslag 1768, men församlingen wann hos K. Ut sin walrätt åter $\frac{1}{4}$ 1772. Egaren till L. begärte jus patr. åter 1775, men det afflogs $\frac{3}{8}$ f. å. Afwenledes ses K. Br. 1780 $\frac{1}{2}$ i Dom-Cap:s Arch. Egare: C. H. Strömsfeldt som HofR. Råd, P. T. König, Major sedan Lshd. J. A. Stebi, Bruckspatr. C. H. Rydbeck. J. n. Ghfd. J. Ar. Rydbeck. Lundh. blef skatte 1803. t) Förut 1:ste Majorens wid Smäl. Husar-Reg.te. Här torde Bistopen i Linköp. ha bott, då han i denna ort förrättade Biskopsstolar. u) Har nu blifwit Corporalsbost. wid 1:ste Majores Esqwad. af Smäl. Hus. Reg.te. v) Wid Dfl. Comp. af Jönk. Inf. Reg.te. w) D:o d:o. x) 1:ste Adjutantsbost. wid Smäl. Hus. Reg.te. y) Hoffmedsbof. wid Mellby Esqwad. af Sm. Hus. Reg.te. z) Piparebost. wid Dfl. Comp. Jönk. Reg.te. å) Blef

1762 Länsmansboft. för Sunnerby Ågård. a) Spanatorp lemnades af Nybala kloster 1279 till en Nils Gunnesson (Sw. D. n. 694). Ar nu anslaget Kaptenen wid Lif-Comp. af Sm. Grenad. bataljon. I hagen ligger ett "offeraltare", en öfwanpå jern, 2 aln. hög kubiformig sten, stående på en kulle. b) Först Cavalleri-Professörboställe; anslaget Öfver-Timmermannen och nu Jahnjunkaren wid Lif-Comp. af Sm. Gr. bataljon. c) Prestgåden donerades 1656 af RR. Gyllenstjerna. Köpstad Ladsgård lades öfver af Friherren, confirmeradt genom K. Br. af 1683 $\frac{7}{8}$ (n. 558 i Arch. Smol.) d) För Com:st. i Swenarum. e) Skänktes af en Frih. Gyllenstjerna till boställe åt pådagogen, som borde wara en gammal prest, hwilken skulle underwisa Friherrskapets barn. f. Ut stabfästade 1682 $\frac{30}{4}$. Kongliga Rådets bref af 1687 $\frac{31}{4}$ ses i Regb:sta m:st. g) Lundsby war lifsom Vitansby m. fl. Nybala klostres egenbom i Erkeb. And. Sunnessons tid. Goda och Lundsby skog bortbyttes mot Scardabee och Holfaryds skog 1279 (Sw. D. n. 656). I Lundsby hade Brynolf Haroksön bl, som testamenterades presten Beno (n. 902). Göta Lagmannen Lars's försäder hade före 1250 gifwit L. till Nybala kloster (n. 896). Ett Haraldsryd fränfältes Lundsby nära Sverfwilsryd 1312 (n. 1893). h) Åkæop tillbyttes för Gnythustorp till Nybala kloster 1279 (n. 693). i) Ligger under Lundsbyholmen. Här föddes Pet. Aspelin 1703 † 1729 som Apolog. i Jönköp.; af samma slägt, som Jonas Aspelin f. 1663 af bondefolk i Wriksstads s:n, kh. i Fryeled och stamfar för Aspelin'ska släkten *), derinom en sonson föddes nära 120 år efter sin farfar. j) Stenshult är nu söndradt från läteriet, utgörande många bondhemman.

Wriksstad synes rättast att skrifa. S. Sacerdos de Wriksstad nämnes wäl wid 1216 (Sw. D. n. 163); men Biff. Henrik stref Wriksstad 1279 (n. 679). Wanligen sammandragas c och f. Jugiborg de Wriksstad fick af Cecilia Elavi filia (Engel) en sabel (johelkindsbyg) 1287 (Sw. D. n. 951). Aboarne in Wriksstadum fingo befallning att före Kyndelsmesfan aflemna den Nybala kloster anslagna Biskopstionden 1290 (ej 1209; Sw. D. n. 1010). Parochia Wriksstad nämnes 1307 (n. 1530), Ecclesia de Wriksstad f. g. (n. 1551). Dom. Germundus de Wriksstad 1309 (n. 1611 och 1638) anföres både af Magnus Länges enka och af Carl Ragnfridsöfn. Wi ha anfört en gispning att ordet bildats af Wi helig och rik. Ingen säger Wriksstad, utan snarast Wriksstad.

*) Jonas Aspelin, kh. i Fryeled. F. 1663.

Sam. A. Com:st. i Hagshult, sedan Elmehöda. F. 1716.

Jon A. kh. i Dädesjö. Eh. Dr. B. präst. å wstun. Riksdm. F. 1744.

L. J. A. kh. i Dädesjö. Prost. F. 1786.

Pet. A. Com:st. i Gällaryd. F. 1763.

Cilas A. Pr. o. kh. i Långsjö. F. 1720. † 1795.

Dev. A. P. & P. i Tolg. Professor. F. 1780.

Sjvar: Slättfjön, Lundholms och Sunnerby äro märkligast bland 14. **Nar:** Brifstad och Thorsen-ån. Vid Brifstad kyrka äro bergen af rödattig granit, lagerwis blandad med glimmerkiffer, fliffrig i SÖ. och NV.

Vid Biskopsbo står runstenen n. 1242 i Lilj. R. U. der man blott funnat läsa: . . . la: bruhur: sin a . . . De runstenar, som i Butil uppgifvas stå i Brifstad, äro annorstädes att söka, neml.: n. 1052, ej i Br. s:n och Mortorp, utan i Swenarum på Wädrarps egor ej långt fr. Lindefors wid landsvägen; n. 1053, ej wid Ganås och Kåsevad i Brifstads s:n, utan wid Eckersholms bruk på en liten höjd nära Lagan 4 m. fr. Brifstad, enl. J. G. Lagergrens anm. Deremot fanns på Br. kyrgård den n. 1644 i Lilj. R. U. bland Runristade grafhwalf (Hull) upptagne stölbformige stenen med inskrift wid nebra kanten: Fapir ok: mohir þru . . . — . . . war: tup: huht: kuf munþr: kuf: hialbi stal. Huggna stenar med derå teknadt fors i upphöjdt arbete stå wid åndarne. En Gudmund har huggit stenwården, som fader och moder lätt lägga öfwer en dö. Runor finnas oc på minsta flockan, der Lilj. läser enl. R. U. n. 1989: X ave Maria: grasia: plena: dominus: tekum: benetiktia tu i mulieribus: æþ: benedik-tus: fruktus: väntris: tui: amen: tikant: omaia (der a stöpts miste för n), eller englahelsningen med tillägg: allt säge amen! Se Lilj. och Brunii Nord. Fornlemn. 1 h. Sjöb. Samll. för R. Fornålf. T. 1. p. 29. 2: 65.

Kyrkan, belägen 6 m. fr. Werjö, 5 $\frac{3}{4}$ m. fr. Jönköping, är gammal. Materialier framfördes till reparation, men bortfördes åter 1815, för att ståda till en kyrkoherdeinstallation. 1843 stebde en större reparation. Kyrkan är 32 aln. lång, 13 aln bred, med stapel. Om ena flockans runskrift, se häröfwan.

Här är ett **Hospital**, stiftadt af Frih. Gör. Gyllenstjerna, med 16 L:or frontionde, för socknens fattige. Hit skänkte Fru Hassström 1000 R:dr R:glb.

Pædagogien inrättades 1682, då bostället, Brifstad Måndg: b $\frac{1}{2}$, anslogs, som 1836 förökades med Golvaryd U. $\frac{1}{4}$ af Fru Hassström. Donationsbrefwet är dat. d. 8 Aug. 1825. Enkefru Jägmästarinnan H. börjar sitt gåfwofbref: "Under min 85-åriga lefnad har ännu ingen pædagog i Br. funnits, som uppfyllt ändamålet med denna wälgörande inrättning." Hon wille se till hwad bättre lön kunde werka. Dom-Capitlet stref till henne ett tacksägelsebref, förklarande, att man genom slika gåfwof sätter helgontkronan på ett ädelt och werksamt lif samt stidar det säkraste förbud före sig på den långa resan. **Pædagoger** tillfattes alltifrån 1651, och angränsande socknar i Friherrskapet begagnade denna schola. Wi känna som Pædagoger: 1. **Joh. Wetter** 1651†86. 2. **Anders**. 3. **Petrus Widerberg**, sedan Capellan i Bringetofsa. 4. **Jac. Holmbeck**, sedan Capellan i Nyhby. 5. **Moses Swenonius**: War här 30 år. † 1729. 6. **Theod. Lindgren** 1730 — ännu

1757. St. i L. 25. 7. Zach. Vinde, dog här 1791. St. i L. 1743. 8. Jon. Bergstedt 1791—1800. Se Com:st. i Stocka-
ryd. 9. W. M. Pångh 1800—1806. Se Com:st. i Stenbroh.
o. Wrestad. 10. N. Thorelius 1806†17. 11. G. Törner 1825
†28. 12. C. M. Nilsson 1828—38. Se Com:stt. i Aneboda
och Kchl. i Räfteleb. 13. M. Palmgren 1838—. F. 1808.
St. i U. 35. Prst f. å.

Ett Apotek anlades här 1842. 1830 anhöllso Riksdagsmän
från orten, att Wriksstad måtte få privil. som köping. Afslogs.
Wriksstads marknad är ansenlig. Hålles i Augusti och No-
wember.

Kyrkoherdelängd.

1. S. (?) omfr. 1216—1220. Fick
bref fr. Biff. i Linsöp. med stad-
fästelse å egodelningen mellan Wriks-
stad kyrka och Nydala kloster.
2. Germund 1309.
Mr. anses sedermera laggd under Nydala
kloster, så att ingen egen Kk. fanns;
då klostret förlänades herremän, höllo
de här, hvar i sin tid, sin hofprst,
tills
3. Gisto Caroli kom hit 1568. Fick
1569 K. Johans bref till Biff. N.
Knutson om prestafäket i Nydala,
men då Erik Gustafson fick klostret
i förläning, fick G. C. 1570 en ny
förläning på prestafäket i Wriksstad
by och Lumbby D. g. d. förnt förlänt
till N. Gyllens. Gisto war tillika
Contr. prost. Riksdm. 1590. Sub-
scr. 1593.
4. Jon. Nicolai 1620—37. Kom då
till Näsghult. Riksdm. 35. Trol.
war Sam. Jona Wriksstadius hans
son, Philos. Cand. i Ups. 1644, resp.
45 ind. Gestrinius, Riksdm. 1559,
anförd nästföre Kk. i Bergunda.
5. M. Bened. Petri Komstadius 1637
†70. Resp. i Ups. 27 ind. Jon.
Magni Ber. och 29 ind. Jfr. Brin-
gius, samt pro gradu i Leyden 1631
ind. Gr. Schrewelius (*ætiologia*
s. disp. philos. inaugur. de habitibus
in genere & quibusdam in specie).
P. o. P. in Wriksstada 1644. Riksdm.
35, utan att wyge pastoratet, men
stref under näst före J. Nicolai Kk.
i Wriksstad. Riksdm. äfwen 1647.
G. m. 1) Helena. 2) Ingrid Lohm
fr. Nydalsholm. Någen
6. M. Lars Ternerus 1672—1708.

Prost i Westra 1692. Riksdm. 1675.
Drog försorg om att en Nydala klo-
sterbyggnad reparerades till kyrka
1669 i N. f. Döpselshuset. Se Cler.
Calm. 2: 532.

7. M. Petrus Ternerus 1708†34. Sos-
nen. Cler. Calm. 1: 181. Härads-
prost 1727. Riksdm. 1719.
8. M. Petr. Gudm. Kererus 1737
†45. F. i Lekeryd. Pred. på yrskm.
1740. War prost wid sin död. Sen
Gudm. Com:st. i Swenarum. Dott.
Brita g. m. Kk. Hjelmgr. i Öwennes-
berga. M. Ch. g. m. S. J. Swa-
lander i Byarum. Sara G. g. m.
en Liebbeck. En af sönerne blef Kam-
mar-Reviz. i Sthm. Uta. Lifpred.
öf. Fru Joh. Magd. Ribbermark,
hällen i Barnarp. Tryckt i Jönk.
1730. Lifpred. öf. Kk. i Tosterbyd
Grew. Pihlgrens maka An. Br. Fio-
rin, håll. i L. 1741. Jönk. 42. Lif-
pred. öf. P. Wetterman. Kk. i Hjelm-
seryd, Häradsprost i W. h. Jönk.
1743. Petri Låvar, öfwerf. af J.
Schlemmii pred. öf. Matth. 26: 75.
Tryckt in 8:o.
9. M. Jonas Ljungh 1748†72. Resp.
i L. 1732 och 33. Prost. Söner:
And. Sj. Se Bringetofta. Petr.
Sj. F. 1740. St. i U. 58. Can-
did. 63. Kammar-Råd. †91. Nå-
gen hos n. 9
10. Joh. Sandahl 1773†1809. Bond-
son.
11. M. Nils And. Ålin 1810†27.
Son: Hofpred. J. A. Ålin, f. 1806.
St. i L. 25. Prst. Brunspred
wid Medewi. Hofpr. 42.

12. M. Hans Pet. Sandahl 1827— Profst 30. Com. st. i Stenberg 31.
39. Son af n. 10. Profst 36. Oppen. wid profst. 36. G. m. en
13. M. Gust. Wetterling 1839—. Lundqvist. Profst 1845.

13. Nydala socken. (Anner). a)

Skattehemman:		Fronhemman:	
m. t. l.		1	Hättebo, Reg. ts Läf. bost. å).
$\frac{1}{4}$	Abramstorp b).	$\frac{1}{2}$	Rösved S. 1:ste Adjut. bost. a).
$1\frac{1}{4}$	Bohult St. c) G—d).	$\frac{1}{2}$	Söfaberg Capellansbost. o).
$\frac{1}{2}$	Brunstorp d).	2	
1	Dahla e).		Frälshemman:
$\frac{3}{4}$	Elmhult el. Lönåsen f) G—d).	$\frac{1}{4}$	Blekemo c) G—d).
$\frac{1}{4}$	Enebacken g) G—d).	$\frac{1}{4}$	Bodaryd.
$\frac{1}{4}$	Flathalla h) G—d).	$\frac{1}{2}$	Boestab.
$\frac{1}{4}$	Fägerhult i).	$1\frac{1}{4}$	Byhult St. Kl. ß).
$\frac{1}{2}$	Haboary i).	$\frac{1}{4}$	Bäcklarebo.
$1\frac{1}{2}$	Hunnarwif St. Kl. k).	$\frac{1}{4}$	Flahult.
$\frac{3}{4}$	Intåkt l).	1	Gäeryd.
$\frac{1}{4}$	Kattshulte m) G—d).	$\frac{1}{2}$	Gult.
1	Klinthult n).	2	Långö M. N. S. γ).
$1\frac{1}{2}$	Roboda o) Ggfvg.	$\frac{1}{4}$	Rumlebo.
$\frac{1}{8}$	Ringås p).	$\frac{3}{4}$	Siggastog.
1	Rösved N. q).	$\frac{1}{2}$	Sfärwälla.
$\frac{1}{4}$	Sanden r) G—d).	$\frac{1}{2}$	Sfälsbo.
$\frac{3}{4}$	Sandwif s).	1	Sfuggebo.
$\frac{1}{2}$	Sastnäs t).	$\frac{1}{3}$	Solfått.
1	Stofweryd u).	$\frac{1}{3}$	Steningaryd ð).
1	Svenamo v) G—d).	$\frac{1}{4}$	Ulfenäs.
$\frac{3}{4}$	Svensbyggd w).	$\frac{1}{2}$	Walfö e).
$\frac{1}{4}$	Trålsmo x) G—d).	2	Nydala säteri ç).
$\frac{1}{8}$	Ufweyrd y).	12	
1	Öhs säteri z) G—d).	$30\frac{3}{8}$ *)	
$16\frac{3}{8}$			

a) Patronelt till egaren af Nydala från 1768. Är annex till Wrifstads jemte Swenarum. Nydala sn är nära 2 m. i längd, 1 m. i bredd; gränfande i S. t. Hjelmferyd och Wrifstads, i S. t. Gällaryd, i W. t. Fryeled, begge i Dstbo, i N. t. Swenarum. b) Skatte 1767. c) St. skatte 1752. Kl. 1704. Hör till Gällaryds kyrksöcken, liksom alla curfist tryckta, med G—d signerade. d) Gam. skatte. e) Skatte 1763. f) Skatte 1760. Till G—ds kyrksn hör $\frac{1}{4}$ Lönåsen, men till Fryeleds sn $\frac{1}{2}$ Elmhult. g) Skatte 1729. Hör till G—ds kyrksn. h) Skatte 1717. Hör till G—ds kyrksn. i) Skatte 1765. k) St. skatte 1734. Kl. 1765. Mellan Hunnarwif och sjön Rosfelen kallas en stenfista i en hög Sunnegrasfwen (man minnes Hunnenbette i Lyfland). Man

*) Kyrksn är $24\frac{3}{8}$ fm. mtl (osm. 31). $5\frac{1}{2}$ fm. (6 osm.) hör till det cirsifa Dstbo; $5\frac{1}{4}$ till Gällaryd, $\frac{1}{2}$ till Fryeled. Se osm. 3: p. 37 och 50.

kan dock ej af dylika benämningar berättigas att antaga, det Gunnar efterlemnade alla sådana grafvar. Man kan historiskt bewisa, att de kristne missionärerne i flera länder med Germaniskt befolkning funno före sig bruket att neblägga lit i stenkyrkor, ställde i ättehögar. Trol. smädade de kristna dessa grafvar, för att samla lifen i sina kyrkor och kyrkgårdar, med namnet "hund-hedengrafvar", hvaraf Gunnargrafvar och Gunnarbetten bildades. Gunnar wif gafs till Nydala 1372. l) Skatte 1736. m) Skatte 1760. Kallas och Carlshylte. Hör till Gällaryds kyrks:n. n) $\frac{13}{16}$ skatte 1738, $\frac{3}{16}$ 1804. o) N. $\frac{1}{2}$ skatte 1773, $\frac{1}{2}$ 1825. S. $\frac{1}{2}$ skatte 1765. D. om gården wid en wif af Rosafen har man funnit stenkyrkor i 2 stora summelrör, med stenknifvar uti. p) Skatte 1722. -q) Skatte $\frac{1}{4}$ 1768, $\frac{1}{4}$ 1770, $\frac{1}{8}$ 1772, $\frac{1}{8}$ 1796, $\frac{1}{8}$ 1797, $\frac{1}{20}$ 1798. En ruin af en stor stenbyggnad synes här, trol. af en klosterladugård. Dylika afwelsgårdar woro ej owanliga under Bernhardiner kloster. r) Skatte 1752. Hör till G—ds kyrks:n. s) Skatte 1752. t) Nytt skatte. Gafs till Nydala 1376. u) Skatte 1825. v) Sk. 1767. Hör till G—ds kyrks:n. w) Sk. 1738. x) Sk. 1726. Hör till G—ds kyrks:n. y) Sk. 1772. z) Hör till G—ds kyrks:n. Enl. Profsten Berells uppgift löst till skatte 1661 och förklaradt för säteri 1664; enl. Häradsfrihwärens: löst till skatte 1768, förklaradt för säteri 1769. Ohs bruk, liksom Gyllenfors manufakturwerk är anlaggd der Ohsån faller ur sjön Rosafen. Se häröfw. 3: p. 51. å) Wib Smäl. Hus. Reg.te. a) Wib d:o d:o. ä) För Com:st. i Nydala, beläget $\frac{1}{4}$ m. fr. kyrkan. c) Hör till G—ds kyrks:n. ß) Byahult tillhörde till toto Byarrums Munnekloster, (tillsöll sedan Nydala Munkkloster). Sw. D. n. 820. I hagen är ruin efter en stenbyggnad af 22 quadratalnar, som kallas Klofret. Trol. Afwelsgårdshuset. γ) Här är Carlströms jernmanufakturwerk anlaggd af Nyttmst. Carl Silfwerparre. (Se Femårsberättelsen 1838—42 p. 53). δ) Stenslingaryd såldes till Nydala före 1300. (Sw. D. n. 1770). ε) Från Walfs till Rosafens strand har fordom en större stenvägg varit anlaggd. ζ) Nydala säteri har uppstått på Nydala Klostergrund. Nydala kloster anses nppbyggdt på jord, som afföndrats från n. w. Lundholmen, det gamla Witanzby. Af de älsfwa diplomerne synes att en *Nobilis Princeps Agmund* varit egare af de trakter, som omringa Rosafen. I K. Carl Swerferssons närvaro hade hans söner Petrus och Germund, Nobiles & Principes, medgifwit Munkarne i N. fritt fiske i Rosafen, då deras broder Jacob påstod, att han gjort ett förbehåll i Kungens närvaro, i följd hvaraf han sedan oroade de fiskebröderne. K. Knut skref här om till Nils Lagman och alla som bodde i Finnethia, Werendia och Niubhunga; bannlysning utfärdades af Erkebisk. Absalon, ställt till alla i Werendingia, Finnethia och Nythingia, *auctoritate Dei & Absalonis* (med Guds och Absalons myndighet). K. Swerker II lofwar sedan straff af Konungens swärd i tiden och straff med Chore, Datan och Abi-

ron i ewigheten. Man finner, att Hr Jacob laggt eller låtit lägga hand på Munkarne, för att jaga dem från fiskandet.

1145 d. 1 Sept. inwigdes Lunds Domkyrka. Då stod Gisle, Linköpings biskop, wid Erkebiskop Eskils sida. Och Eskil war en warm beundrare af Ordensstiftaren Bernhard. Han hade 1144 (Ser. r. Dan. 1: 175. 240. 274. 388.) grundat ett Bernhardinerkloster på sitt arwvegods Heriswad i Skåne, hemtande munkar från Cîteaux och Clairvaur, och 1147 (enl. Manrique; 1144 enl. Ser. r. Sv. 1. a). 23. 51.) uppstod ett Cistercienserkloster på gränsen af Linköpings och Werö stift, på det förras grund. Det berättades att Bisk. Gisle lade Nybala klostergrund eftermiddagen samma dag, då K. Swerker, lifwad dertill af Drott. Alshild, lade på föremiddagen Alwastras grundsten. "Gisle anslog Biskopstonden af Nådung och Finveden till det nya klostret", hwilket dock torde böra förstås blott om en stappa af gården, sedan kallad "Munkesteppan", hwilken ansågs gifwen af K. Erik XI och Birger Jarl, enl. en confirm. af 1335, som Ihre anfåg wara falsk. (Bergii Nya förred 1: p. 29 f. Lärda tidn. 1753 p. 346). Bland de släkter, som rift begäfwade Nybala, war och den i Swenarum-bosatta Drensjernska släkten. Bland Abboterne finna wi des slägtnamn Nils, Matts, Jöns, Arwid, kanste och Brubdo. Se Biogr. Ler. X. B. 250 f.

Här är ej rum till en fullständigare klosterbeskrifning. Kälorne nämnas till en del i De Claustris Sviogoth. 2: 55 f. De ypperste äro att finna i Siljegrenska till Nils-Archivet inlösta samlingar. Wi må här blott meddela några upplysningar:

Nybala war ett af vår medeltids största kloster. Det "swärmade" redan tidigt och klostren wid Ruma på Gottland och Gotteswalde i Lissland uppstodo. Man må dock ofta sig för att inom Småland wid de många föregifna klosterruinerna föreställa sig sjelfständiga klosteranläggningar, som funnat förswaga moderklostret. Nybala åt ut Byarum och ärfde det, och war säkert ej angeläget om äran, att inpå sig ega bysika. Deremot anlade Nybaldas Abboter twifwels utan mångenstädes sådane klosterhus, som "det stora Munkehuset" war i Söfde, hwilket byggts af Munkarne i Alhelgonaklostret i Lund, och som ej "för herrebön eller pantsättning" eller annars skulle få gå från klostret. (De Claust. Sv. G. 2: 9). Der torde Munkar bott, som underwisat nejdens herrebarn, upptogo tionde och stötte afwelsgården. Luther dömdo om Nybala-Munkarnes Ordensstiftare Bernhard: "har nånsin en gudfruktig och from Munk funnits på jorden, så war det han, hwilken jag wärderar ensam mer än alla Munkar och Prester i werlden." Klostret anlades medan han ännu hade en lärjungskara af sin äbla anda omkring sig. Nu strödde Skuniacenserne och Bernhardinerne som ifrigast till ömsesidigt gagn och utan allt twifwel woro Nybaldas äldsta Munkar således tillgifna den läran, att man borde använda den tid, då man ej hade andelig öfning, till lekamlig, således arbetande "så att swett-

droppen från pannan sammanflöte med bönetären från ögat," men ej läsandeprofan författare eller öfswande grannlätskonster, såsom Cluniacenserne. "Altartjensken ästadbom ej fromt lif, utan förutsatte det," sade Bernhardinen, och då Clun. frågade, hwad som då ästadbom ett heligt lefwerne, swarade Bernhardinen: **ingenting utan tron, den tro neml. som werkar genom kärleken efter en rätt knastap.** Ty sträng war fordran på sebligt lefwerne. "Läranes fall är lärornas förfall." Men "man skulle derföre ej bli Glic och Joh. Döparens lärjungar, utan Christi och hans Apostlars." Sina handarbeten sände dessa slitige Munkar till marknader; sina föl sålde de ej förrän de ombytt 4 tänder. Deras Conversi medici fingo ej blifwa öfwer natten borta (för att hwat morgon kunna sökas hemma?). Deras Conversi artifices fingo ej arbeta hos andra. Munkar, som gjorde rithmos (wisor), skickades till kloster, som tillåto dyllit. I klostret war alltid en Biblicus Magister och en Magister Sententiarum (Theol. och Philos. Rector). De höllo sjelfwe sina Conversi wid den Erkebiskopliga katedralskolan i Lund, för att få dem underwisade (Recrol. Lund.). Man skaffade Nunnorna böcker på modersmålet, som de fingo begagna i sina refectorier. De arbetande Munkarne utgingo på arbetet före soluppgången, under psalmsång. Smäländningens allmänna händighet torde ej sakna allt förhållande till dessa Conversi artifices i Nybala, om också ej det bruk, jag säg som barn, att bonden sjöng morgonpsalmen, då han gick till sitt arbete, inlärts härifrån. I 700 år kända wi dem, som befallt öfwer denna strandbyggd wid Kosfeken.

A) Egare.

1. Agmund, Nobilis et princeps med söner Petrus, Germund och Jacob före 1147.

B) Abboter.

2. G. Abbas. Drnhj. (Dipl. Sw. 1. 116.)
3. Regnerus wid 1167—99.
4. Richard wid 1201—23.
5. Ericus Caroli 1215.
6. Wilhelm 1216—20.
7. Christman 1236.
8. Laurentius 1240.
9. G. el. C. 1247.
10. Birgerus Edvardi 1263.
11. Nicholaus 1266, 73, 85.
12. Georgius 1275. (Voecius Prior. 1280—90).
13. Nicolaus 1285.
- 13, a. Ingimarus 1292.
14. Germundus 1297—1300.
15. Voecius Brandt 1303.
16. Joh. Henrici 1306—14. (Prior - Germund, Gesserarius Petrus).
17. Laurent. Erici 1334.
18. Nicolaus 1336.

19. Folco 1343.

20. Petrus 1345—49.

21. Sweno 1360—71. (Matthias Superior Rowewallis 1369).

Sweno Erlandi 1372—84 (trol. densamme som n. 21).

22. Jönis Ebbason 1397—1410; möjl. densamme som

Johannes 1438. (Prior Leopoldus).

23. Laurens 1445.

Brod (Brudbo? Broder?) 1453.

24. Jönis 1448—78.

25. Henr. Engelberti 1492.

26. Eborer 1508.

27. Arvidus Martyr. 1521.

28. Joh. Martini 1524.

C) Kongl. Länsinnehafware.

29. Gottfried Sture (Drensfjerna?) 1528.

30. Gudm. Pedersson Matte 1529.

31. Truls Rosenstråle.

D) Eröfrare.

32. Nils Dacté 1541.

C) Kongl. Ländinneh.

33. Sten Erikss. Lejonhuswud 1549.
 34. Gisle Nilsson Strug 1568.
 35. Erik Gustafss. Stenbock 1569.
 36. Carl Gustafss. Stenbock; åtminstone egde han befallningen i D. o. B. härader, då han affattes 1597. Arch. Smol. n. 339.

E) Kronans Befallningsmän.

37. Mickel Zifferidsen 1597 och hans efterträdare låra haft befallningen här öfver kronogödet N—a.

F) Egare af fräfsfäteriet N.

38. Pet. Gudmundsson, Borgmäst. i Jönk., löste N. till fräffe 1646*).
 Gufan Gathar. Törnåld lefde här ännu 1675.
 39. Fr. Nidderhjelm, g. m. An. Bendela, dtr af n. 38. Byggde "Palatium Nydalense." Abl. 1649 (n. 426). † 1664 som Gen. Löjtn. af

Cavall. hvar till han tjent sig urv fr. Ryttare.

40. Hans Z. Nidderhjelm, Frjh. (ej introd.), Gen. Löjtn. af Cavall. † 1709.
 41. Gref R. Stromberg, sen af n. 38, sålde N. till
 42. Frjh. Alex. Stromberg, brodern, som † här 1718.
 43. Frjh. H. Stromberg, son af n. 42.
 44. Linroth, Hof-Junk. 1739. Hans enka Juliana Simzon blef g. m.
 45. Gref G. G. Löwenhielm, RN.
 46. G. S. Stedt, R. herre, g. m. Carolina Simzon. Köpte N. 1787.
 47. Lagman Clas Stedt köpte N—a af sin mor G. Simzon, sedan hon blifvit enka.
 48. Carl Silfversparre, Ryttnist, N. M. D. G. m. G. S. Stedt. Egare fr. 1806. Skade göfset genom hemsanslöf.

Om dessa egare må meddelas: N. 27 Arvid fick 1521 Kungsbekmärfaston besök af K. Christiern II som ropade: Fram med ert bästa win och edra gödde orar, I late munkar, ty jag eder hungar är hungrig och will göra er äran uppåta hwad här fins; om ej era förrådshus äro lika bottenlösa som era pungar. Han åt och begärte så dunbolstrar, men enl. sin klosterregel hade Munkarne ej bylika och kunde således ej framtaga dem, ehuru pistade dertill. Arvid nedgräfsde om natten klosters kyrkbarheter, men hörde derwid en röst ropa: hwad hjelper det menniskan om hon egde hela werldens skatter, då hon om följande morgonen skall dö; seende derwid 2 eldstrålande ögon blicka på sig. Kungen fann Munkarne om morgonen förrättande Ditesång och han hånade dem under Sacramentets utdelande. Då bannlyste Abboten Lempelsfändaren. Kungen fattade derwid Arvid i fragen, men fick ett slag af Abbotstafwen, att han föll framsför altaret. Arvid flydde, men upphanns, då han semte Josefens höll på att lösgöra en öfstock. Fångslades och återfördes af soldater, men slet sig lös och kastade sig i "Munksjön," att undanflymma. En soldat stack honom då i ryggen och höll honom wid botten tills han dog. Kungen plundrade derpå klostret. 1524 inställdes till Abbot af Hr Hans Braff Hr Johannes Martini.

*) Sål. ej 1640. J. G. Lagergren har sett original-köpebrevet, dat. d. 4 Nov. 1646. Pet. Gudmundsson hade lånat kronan 2099 Rdr 5 ö. 10 $\frac{7}{8}$ ygr och Pet. Anders. Törnåld 369 Rdr 12 ö. 28 $\frac{3}{4}$ ygr hwarföre till dem pantsattes $\frac{30}{100}$ 1635 Nydala egendom med Götthafors och Gerahof samt flera kronohem. i Smål. och Uppl. 2 qwarnar och 3 utjordar s. a. 19 $\frac{1}{2}$ hem., hvilka 1646 lemnades som betalning för lånesummorne.

Handbl. rör. Skand. hist. XVII. 190. Han hade der förut innehaft embetet och fick 1523 ett bref från Biskop Hans, skrifwet citissime ex Noor, att han borde stå på sig manligen mot de Jarfastiste eller fiendtlige berisjonerne, som utjädades (ej disse . . . utan tybl. disseminatas) genom en hop, som gäste af luterianska willfarelser, hwarom Abboten tillskrifwit Archidiaconen Werner i Linköping, kunnande Abboten påräkna hjelp häri af goda män. (Handbl. rör. Skand. h. XVII. 124). Då Hans Brast inställde förra Munken i Alvastra J. Martini till Abbot i N. inwigde han och en tasla med de förut ej inwigda beläten öfwer högaltaret, reconilians Monasterium cum Capella Mulierum & cimiteriis utriusque, trol. efter wanhelgandet af tyrannen. 1526 visiterade han åter Nydala (enl. Cod. Serenian. meddelad Langebek 1753. S. R. Dan. IV. 619. Warmh. IV. n. 2206). N. 29. Gottfr. Sture R. Gustafs trogne tjenare och fogde i Småland kan ej föras, med grund i stamtaslor, till Stureätter med 3 sjöblad eller Ratt och Dagwäpen. Monne ej af Sturar med Orhuswud i wäpen? Den ätten egde gårdar i Ödestufwu sn. Inledn. p. 489. Han är då den siste kände af dessa Sturar; han omkom under Smålands upproret, då Måns Bryntesson stråfwade att bli kung 1529, då allmogen från Swenarum affärdade upprorsbref Sönd. Wasimobogeniti. (Gef. R. G. 1:s hist. 2: p. 428). R. Gustafs syster, Grefwin. af Hoijsa fängslades; men befriades af n. 30. Gudm. Webersson Slatte af den gamla Smålands släkten med halfmåne i skölden. Se Inledn. p. 496 (der en rad öfwerhoppats af Sättaren. Läs: Gudm. Slatte, besegraren af Staff. Sasse, som turnerade med honom wid G. 1:s Fröning; ihjälkföts af N. Dacke 1542). Se om denne i G. 1:s hist. ingripande man i Tegels G. 1:s hist. Han kom som Brasts Hofman till Gust. Eriksson 1521, sändes som R. Besallm. på Sihms slott till Jönköp. der Grefwinman af Hoijsa war fänge, beseglade Kungens förlikning med Wgfl. och Småland, satt i Rätten öf. Måns Bryntesson, ihjälkföts liggande på sin fotsfång af Nils Dacke. Gade 1534 warit Slottslofwen på Läckö. Han hade Nydala i förlåning mot 2 lästers smörrenta; 1533 blef rentan satt i 30 Ungeriska gyllen. N. 31. Truls Skrifware (Rosenstråle), Slottsöfw. på Stegeborg 1544, utan twiswel en af Holmsten Jönssons sonsöner (Rådslängden III. 488). N. 34. Gisle Nilsson Struz till Nydala, "en af R. Erikss trognaste tjenare," war g. m. en dotter af Jöns Eriksson Rosenstråle. Gisle Sihll. på Nyköping war Rich. Rosencrans's morfar (abl. 1612, den förste som fick tillnamn i Swenskt adelsbref), hwilken upptog hans wäpen. DelaG. Arch.

Utöfadt af Nydala klosterreuer ses i Dahlb. Sv. Ant. § hod. samt i M. G. Andarswårds arbete: Sweriges märkwärdigaste reuer, liksom i Swenska Minnen utg. 1836 4:de h. I det för-

sta ser man det af Ribberhjelm uppbyggda "Palatium". I det andra anföres, att N. anlades "ej långt från ett gammalt hedniskt offerställe, kalladt Fryckled eller Görja." Monne Fryckled eller Görja i Bernamo äfystas? Se vidare n. 547 i Arch. Smol.

Roselen (ej Roselen, som den heter på Hermelins charta) är största sjön $1\frac{1}{2}$ m. lång, omgifwes af det civil Nydala. Wriststad å infaller häri, liksom en liten å ur Munksjön wid Nydala. Den förra kallas i diplomer *Ruof* (Sw. D. n. 71), nämnd 1167, *Ruof* (Sw. D. n. 102) nämnd 1196, *Roof* (n. 1448), nämnd 1304 o. s. f. w.

Nydala säges fått namn deraf, att Abboten wid sitt första intågande i det nya klostret med den sköna belägenheten i en dal, omgifwen af skogar, och en större sjö i fonden, utropat: *S:ta Maria! hic sane nova tua vallis*. Klostret kallades dertföre *S:ta Maria de nova valle*, hwadån *Nydal*, såsom namnet skrifts 1251 (n. 389) och 1288 (981 i Sw. Dipl.) *Nydala* kallas det liwäl redan 1244 (n. 334). Man har qwar nära ett halft tusen klosterbref från *Nydala*. Wär medeltids historia har ej liten skuld till detta kloster.

Capellanien är patronell till *Nydala* säteris egare, enl. Göta Hof. Utslag $\frac{4}{6}$ 1768.

Kyrkan, belägen 7 m. fr. Werö, $5\frac{3}{4}$ m. fr. Jönköp., är af sten, 37 aln. lång, 27 aln. bred, i korsform. Den gamla klosterkyrkan reparerades af Gen. Löjtn. Frih. G. J. Ribberhjelm, hwar efter kyrkoinvigning förrättades af Bisk. Sam. Wirænius 1688. Tornet är bygget af Frih. Aler. Stromberg 1703. Han gaf kyrksilver till omkr. 140 lod. Hof-Junkare Linroth gaf det nyb mycket reparerade orgwerket 1750. Jörfärdigadt af Hof-Secr. Math. Lect. J. Hjelm (A. A:sf. Hülpher om Orgwerken i Sverige p. 289). Ruiner af den gamla byggnaden qwarstå ännu, en del med 10 aln. hög mur; grundwalen wisar att byggnaden varit öfwer 60 alnar. 27 aln. deraf ingå i den reparerade kyrkan. D. om kyrkan ses ruinerna af "Stattkammaren."

Comministrar.

1. Er. Skint 1677. Kom då till Jernås pastorat. Hans dtr Maria war g. m. Klack. Joh. Lohm i Nydalaholm, Gem-st. L—ms i N. sader.
2. Joh. Linaus 1686—1723. F. 1644. St. i Åbo 71. Prst. 78. Söner: Erland, Hof-Rätts Gem. Joh. Löjtn. Sam. Krigsprest, † 1720. Kant Fältw., stupade i Stralsund 1715.
3. Pet. Broderssonius 1724†67. Fr. Stenbrohult. Wägen
4. Wagn. Linderawik 1768†88. Kal-lad af patronus. F. 1729 i Lind-
- hult, Stenbrohults sn. St i L. 53. Prst 63. Sonen Wils Pet. L. f. 1768. St. i L. 87, i U. 91. Med. Dr 94. Öfwerfält-Läfare 1814. † 28. Sackén 2: 1. 582.
5. C. G. Swahn 1789—1818. Se Khl. i Lesaryd. Tillträdde L. der han dog fort dertf. Pred. wid prstm. 1817.
6. C. F. Nilsson 1818—29. Se Khl. i Hwitaryd.
7. C. G. Theorin 1829—. F. 1802. Fabr. Kgl. i Öwenneberga. St. i U. 23. Prst 26.

14. Svenarums socken. (Inner) a).

Skattehemman :	1	Stoarp α).
m:tl.	$\frac{3}{4}$	Svenstorp β).
$\frac{1}{4}$ Angved b).	1	Torp γ) $\text{E}-\text{d}$).
$\frac{1}{2}$ Björkefall c).	1	Tolary el. Torary säteri δ).
$\frac{1}{2}$ Skesås d).	$\frac{1}{4}$	Allbohult ϵ).
$\frac{1}{8}$ Skön e).	$\frac{1}{4}$	Västeryd ζ).
1 Gistaby η).	$\frac{1}{2}$	Kolstorp η).
$\frac{1}{4}$ Gastorp ff).	1	Hubbestad säteri θ).
$\frac{1}{2}$ Gunnarsryd g).	$23\frac{5}{8}$	
$\frac{3}{4}$ Harkeryd h).		Kronohemman :
$\frac{1}{4}$ Hindrisbo i) $\text{E}-\text{d}$).		1 Gtrary, Dölöjtn. best. ι).
1 Hersthaga j).		1 Svenarum Krog:d. Pastoris stomm
1 Gult k) $\text{E}-\text{d}$).		Ord. Ggfw.
1 Gult, Södra kk).	<u>2</u>	
$\frac{1}{2}$ Häsefås l).		Frälsehemman :
$\frac{3}{8}$ Högegren m).	1	Väat κ) $\text{B}-\text{m}$).
1 Jernboda S. R. n) $\text{E}-\text{f}$).	$\frac{1}{4}$	Källan.
1 Kohult Ggfwg. o).	$\frac{1}{4}$	Hemningsmålen.
1 Långserum R. S. p).	$\frac{1}{2}$	Hubbestad.
$\frac{1}{4}$ Löfaryd q).	$\frac{1}{2}$	Hunlamålen.
$\frac{1}{4}$ Morlida r).	$\frac{1}{2}$	Norarp Posthem.
1 Mötina s) $\text{B}-\text{m}$).	$\frac{1}{2}$	Norrhylltan.
1 Mörhult, med Vårestorp i).	$\frac{1}{4}$	Råhult.
$\frac{1}{4}$ Mörhultamålen u).	$\frac{1}{4}$	Skårjöbråten.
1 Mörhult v) $\text{B}-\text{m}$).	1	Hook säteri λ).
$\frac{1}{4}$ Dvighult Posthem.	1	Norrhult säteri μ).
$\frac{1}{8}$ Sminnarebo w).	1	Stensjö d:o Ladug. ν).
$\frac{1}{8}$ Skjällestu x).	2	Svenarum säteri.
1 Krog y) $\text{E}-\text{d}$).	$\frac{1}{4}$	Högahyllte Rå och rör.
$\frac{1}{2}$ Slätteryd z).	$\frac{8\frac{3}{4}}$	
$\frac{1}{2}$ Snuddebo å) $\text{E}-\text{d}$).	<u>$34\frac{5}{8}$</u>	
$\frac{1}{2}$ Spinkamålen ä).		
$\frac{1}{4}$ Stensjöqvarn ö).		

a) Till Brifstads, jemte Nydala, men är Consistorielt. Socken är 2 m. lång, $1\frac{3}{4}$ bred, 5 m. i omkrets. b) Skatte 1738. Torparen på Angved Sven Gudmundsson hade sonen Peder, som, f. 1612, gick först wall med sin fars getter, blef troppojke, Ryttare och slull. Öfverste 1677. Förde sitt reg:te till sitt Hode år; adl. 1650 (n. 496) med namnet Stålhammar. Hade som tjenstgörande 3 söner och 1 sonson wid reg:tet. c) Skatte 1723. d) Gam. Skatte $\frac{1}{2}$; $\frac{1}{8}$ 1738. e) Skatte 1759. f) Skatte 1773. Brynjolf Haraldsson af Gistaby testamente wid 1280 ses i n. 902 i Sw. Dipl. samt i n. 1527, dat. den 20 Jan. 1307. ff) Skatte 1738. Pantfattes till Nydala på thinget i Skfjö 1313 (Sw. D.

*) Svenarums kyrksocken är blott $26\frac{5}{8}$ fm. ($33\frac{1}{4}$ ofm.) ml. Således höra $7\frac{1}{4}$ fm. till Dfbo i kyrkligt hänseende, neml. till Lofteryd, Högahult och Byarum. Se häröfw. 3 p. 23, 28 och 34.

n. 1924). g) Skatte 1768. h) Skatte $\frac{11}{16}$ 1763, $\frac{1}{16}$ 1767. Nydala kloster sålde en jordlott från Harecuryp 1310 (Sw. D. n. 1624). i) Gam. skatte. Detta och följande med set stil tryckta och med F—D utmärkta gårdar, höra till Tosteryds kyrks:n, se häröfv. 3: p. 23. De lifaledes tryckta med H—t utmärkta höra till Hagshult och med B—m utmärkta höra till Byarums kyrks:nar. Se häröfv. 3: p. 28 och 34. j) Skatte $\frac{1}{4}$ 1761, $\frac{1}{2}$ 65, $\frac{1}{4}$ 90. k) Gam. skatte. Vyder under Tosteryd till kyrka och prest. kk) Skatte 1724. l) D:o 1711. m) D:o $\frac{1}{4}$ 1793; $\frac{1}{8}$ 1772. n) Skatte Södre g:d 1727. N:g:d 1787. Höra till Hagshults kyrksocken. o) Skatte 1759. Brynolf Stert i Fiskaby gaf Priorn i Nydala 2 delar in tribus alvearibus Coahult (Sw. D. 902, 1527, 1528). På Kohult födde Anders Swanberg 1770; död som L. L. D. D. Prof. i Upsala, hedrande en stol som sedan intagits af hans landsmän P. Sjöbring och O. F. Tullberg, och någon tid förut innehades af landsmannen J. Hageman. När wi härvid erinra oss J. Hallenberg, C. W. Agrell, S. Hjelmér, B. W. Bolmeér och Hamp. Tullberg, så synes som Småland pro rata parte werkat för Sveriges ära i Österländski studium. p) S:g:d blef skatte 1762. J Langserum bodde omkring 1230 den äldste kände stamfadren för den odöbligt namnkunniga Örenstiernska ätten, R. R. Bengt, hvars son Nils, R. R. 1270—91 hade 5 a 6 söner, som hade barn och efterkommande. Se Inledn. p. 489 och Biogr. Lex. Inledn. till Örenstiernäätten i 10 B. 2 h. — q) Skatte 1773. r) Skatte 1790. s) Vyder till Byarums kyrks:n. t) Gam. skatte. Värestad lades derunder genom Häradsbewis af 1777. u) Skatte 1704. v) Hör till Byarums k:s:n. w) Skatte 1762. x) Skatte 1772. y) Skatte 1755, blott $\frac{1}{2}$ enl. förteckning; men i 1760 års Jordebok är allt antecknad såsom löst till skatte 1759. Hör till Tosteryds k:s:n. z) Skatte 1711. å) Beneficii hemman wid Jönk. Inf. Reg:te. Hör till Tosteryds kyrks:n. ä) Sk. 1704. ö) Sk. 1762. æ) Nytt skatte. þ) Sk. 1808. ʒ) Gam. skatte. Hör till Tosteryds k:s:n. ð) Skatte 1770. Tillhörde 1770 2:ne bröder v. Gerden; 1828 Löjtn. L. Linroth. Nu Landtmät. Tellander, utom $\frac{1}{4}$, som tillhör Brukspatr. Killander. e) Skatte 1827. ç) Sk. 1839. ʒ) Sk. 1827. ʒ) Sk. 1827. Egdes af Nydala Kl. 1279 (n. 693 i Sw. D.). Hof-R. Råd Em. Abelcrantz, son af Poeten Georg Jos. A. (se Sveriges Sköna L. 3: p. 490) var egare 1770. Blef Baron och v. Presid. i Götha Hof-R. Broder med Architecten Bar. C. F. N. Sednare egare Nyttmst. Erl. Broman. Lagm. C. Stedt 1828†1844. Ghfd. Wlffparre 1844. ʒ) På Kaptenskapet wid Jönk. Inf. Reg:te. z) Hör till Byarums k:s:n. ʒ) Hooft wid Hooft's sjö war förenadt med Langserum i de äldste Örenstiernornas hand. Sergeir Joarsson till Hooft och L. lefde 1354—60. Sednare egare:

1. Nils Stedt f. 1679. Lagman i ler 1739). Anlade Lindfors Bruf
 Liohärader 1729†36 (ef 1737 el- 1728—30. Privileg. $\frac{29}{28}$.

2. Cl. Genr. Stedt, Kam:herre; anslade Lindsfors Manufakturwerk med privileg. $\frac{1}{2}$ 1764.	5. Bar. G. Adelswård Hofmarsk.
3. J. Ar. Stedt Lhd. i Jönk. † 1803.	6. N. Källander Brukspatr.
4. Cl. Stedt, Kammarherre.	7. D. Gyllensköpp HofR. Råd.
	8. N. Källander Brukspatron. Har fått tillotta privilegier af $\frac{1}{2}$ 1838.

Lindsfors Bruk med 1 masugn, 1 stångjernshammare med 2 hårdar fick 1728 575 Skpyd smidesrätt, deraf 75 Skpyd frälse-smide mot 5 Skpyd hammarfakt. Lindsfors manufakturwerk bestående af 2 spis, 1 råck och 1 plåthammare hade fr. 1764 100 Skpyd smidesrätt. Enl. Bergs-Collegii Privilegier af $\frac{1}{2}$ 1838 för L. Bruk har smidesrätten öfats med 325 Skpyd, hvarpå en ny stångjernshammare blifwit tillbyggd i smedjan.

Nåra Lindsfors wid landsvägen, ehuru på Morarps egor, har J. G. Lagergren träffat både n. 1243 och 1244 i Ellj. R. U. i en och samma sten. Elljegen har tagit fliljastiga läsararter för 2 olika stenars afritningar. N. 1243:s läsarart lär ha företråde i början: Sikurpr: let: reisa: stein: estid. . . . pur. Det följande i n. 1243: s mür inhu wik sin och i n. 1244: sin remeiri-um: wegfin fräfwer lika ny asteckning, som n. 1243 belau: f. . . . . at biota ias, der 1244 har blott bel. . . . . u) På Stensjö bodde Sverre P. Stålhammar, sedan Öf. J. St-r, hvars dotter Utr. Eleonora begaf sig på fabrens häst och med des swärd till Sthm 1713, för att, bold i karlbrägt, få bidraga till fäderneslandets förswar, kallande sig Wilh. Giffstedt. Blef ej strax, men sedermera innomstrad som Artillerist. Wigdes af Slottsprest Catonius med Maria Löhman. Upptäckte för M. L. sitt kön, men de samleske lykligt i de 10 år, U. G. war frigare. Sweket upptäcktes, då U. G. dömdes till döden. R. M:t gaf nåd med blott 14 dagars fängelse; M. L. som tegat, fick 8 dars fängelse. Stensjö blef sedan förenadt med Stedtska possessionen, liksom Norrhult och v) Svenarum.

Svenarum strefs ej alltid så fordom. I Swethnarum fällde R. Magnus en dom 1281 (n. 716). Här war då Dom. Beno de Swythnarum Prest (n. 902 jmsr n. 1527 och 1528); 1310 nämnes en Ericus dictus Bose i Boseryd i Swithnarum (n. 1684); men Svenarum uppräfnas omfr. 1310 bland Njudungs socknar (n. 1761). Kanste är namnet af de Swenner eller den sweit (swit), Kungarne medförde och som här hade sitt rum. I Svenarum daterades Smäl:nes upprosbref mot R. G. I. 1529.

I än wid Lindsfors ha, som trovärdiga personer förfätrat J. G. L., öftron funnits. Magneträlens miswising, som i Archangel utgör blott 2° 0' och i Petersburg 6° 28', i Sthm 15° 0' och i Christiania 19° 15', har af Sessström anmärkts i Svenarum wara 17 grader och $\frac{1}{2}$ m.

Kyrkan, belägen $7\frac{3}{4}$ mil fr. Werid, 4 m. fr. Jönköping, $1\frac{3}{4}$ fr. Nydala, af sten byggd i korsform 1783—1813, inwigdes Ny Smäl. Bestr. 3 Del. 19

1814. Märkvärdig för sitt ur, som hänger i form af ett flöt midt i kyrkans förs, utvisande timmar på 4 fibor inuti kyrkan; likaså utvändigt på S. gaslen, der det också slår. Uppdrages öfver Saksfristian, der hufvudverket är. Gifvet 1788 af Ryttnst. Erl. Brozman på Gubbestad, förfärdigadt af en bonde i socknen Swen Holmqvist. Altartafeln (öfver Matth. 8: 26) af P. Hörberg, är gifwen af Prof. Swanberg och C. W. Rydbeck på Lundholmen. Orgverket af 11 stämmor är skänkt af Hfd. J. A. Stedt; predikstolen af Ygm. C. Stedt, gjord af Byggnst. Wennerholm boende inom församln. Kyrkan är 41 aln. lång, $11\frac{3}{4}$ bred, försen $14\frac{3}{4}$ aln. breda, 18 aln. långa; murens höjd $9\frac{3}{4}$ aln; tjocklek 2 aln. Tornet 28 aln. högt, utom lyktan. Femte kyrkan är Stedissa famljgrafsven.

Capellanslängd.

1. Nic. Jona.	8. M. Gudm. M. Kererus 1771†84.
2. Laur. Haqvini resp. på Prstm. 1682.	Fadr. Rh. i Wrifstad. Ngr i Grfvod 60; der han war Smål. Nat. Curator. Brf 61. G. D. Vat. Pred. wid Uvpl. Regte f. Å.
3. Joh. Bretin, som sedan som Decen. till Hospit. i Wer. 1696.	9. M. And. Zöstrand 1785†1810.
4. S. Fangelin 1701†1711. 72 år. Wallqv. Handb. 238.	10. M. S. P. Sandahl 1811—27. Rh. i Wrifstad. G. m. Dr. Swansberg. Profesorsens huster.
5. Joh. Sellin 1713—47. Dypen i prstm. 20. F. i Himmeshö su. St. i Åbo.	11. P. S. Lindgren 1828—38. Se Rhf. i Slätthög.
6. Lars Sellin Sonen, 1747†70.	12. Andr. Andersson 1838—Gensf. i Brå 33. G. m. Ewa Wilhelm. Chorth.
7. Erik Widbeck † 71 innan tillträdet. "En tid dissolut i lefverne." G. m. en Ulmgren fr. Angelfad.	

S §. Malmbäckes pastorat a).

13. Malmbäckes socken. (Moderförsamling) b).

Statteshemman:		
m:t:l.		$\frac{1}{4}$ Gummestorp c).
1	Berg e).	$\frac{1}{4}$ Gagerbyd e).
1	Bredstorp e).	2 $\frac{1}{4}$ Hiarnm S. R. e).
$\frac{1}{2}$	Brunsferyd c) d).	1 Sudaryd m).
$\frac{1}{8}$	Bänkfaryd bb) e).	$\frac{1}{4}$ Jonsbo a).
$\frac{1}{8}$	Ekhult e).	1 Klappa c).
$\frac{3}{8}$	Ekshult f).	1 Korpebo c).
1	Östenstorp c).	$\frac{1}{2}$ Mörkfull c).
$\frac{1}{2}$	Fagerberg g).	1 Örmestorp e).
1	Falla e).	$\frac{1}{4}$ Röbbj o).
$\frac{1}{2}$	Falknasförs S. h).	1 Rösüm e).
$\frac{1}{4}$	Fälabo i).	$\frac{1}{4}$ Sjöaryd p).
$\frac{1}{4}$	Fänningaryd bb) i).	$\frac{1}{4}$ Spinkabo q).
1	Gibbary med Böcklarbo k).	$\frac{1}{2}$ Staffjö qq).
$\frac{1}{2}$	Griehult l).	1 Sönbrary c).
$\frac{1}{4}$	Gummarp e).	$\frac{1}{4}$ Westgothatorp e).
		1 Åkerhult c).

1	Hfen r).	$\frac{1}{4}$	Göthestorp.
1	Uljärby c) Ggfwg.	$\frac{1}{2}$	Fåsteryd.
$\frac{1}{4}$	Den s).	$\frac{1}{2}$	Lycke.
$\frac{22\frac{7}{8}}$		$\frac{1}{8}$	Malmbäck, Kyrkohem. v).
	Kronohemman:	$\frac{1}{6}$	Moresfull.
1	Fagerhult Past. komm.	$\frac{1}{2}$	Packebo.
$\frac{3}{4}$	Solma Trump. bost. t).	$\frac{1}{2}$	Pustånäs.
$\frac{1}{2}$	Rönhult Mufstf. bost. u).	1	Rommenås.
$\frac{1}{2}$	Malmbäck, Past. bost.	$\frac{1}{2}$	Sörång.
$\frac{2\frac{3}{4}}$		$\frac{1}{2}$	Tehult.
	Frälsehemman:	$\frac{1}{8}$	Westanå.
$\frac{1}{4}$	Erlandstorp.	$\frac{1}{2}$	Kålkulla, Ladug;d w).
$\frac{1}{2}$	Fallnäsfor's N.	$\frac{1}{4}$	Medelstorp, d:o afhyft.
$\frac{1}{2}$	Fölkult.	1	Wiresjö säteri x).
1	Graf S. N.	$\frac{8}{8}$	
		$\frac{33\frac{3}{4}}$	*)

a) Conßist. i Dbra fl. 2 afdeln. b) År 2 m. lång, $\frac{1}{2}$ m. bred; gränssande i S. t. Almesåkra, i S. t. Swenarum, Gylletofta och Bringetofta, i W. t. Öbestugu, i N. t. Forsserum och Barkeryd. bb) Lillhöra Almesåkra kyrksöcken. c) Gam. frälse. d) Ett Brunzrydh gafs 1295 till Linköp. Domkyrka på samma gång som

*) Kyrksöcken är enl. matrifen 43 $\frac{7}{8}$ (osm. 53 $\frac{1}{8}$), deraf i Tweta härad, Forsserums fm (Anner till Jersnås): skattehem. $\frac{1}{4}$ Floeryd, $\frac{7}{8}$ Göstorp N. M., 1 $\frac{3}{4}$ Kanjö N. S., 2 Slätteryd N. S. S:a 4 $\frac{7}{8}$. Kronohem. $\frac{3}{4}$ Botary Hofslag. bost. Frälsehem. $\frac{1}{4}$ Göstorp S. S:a S:m 5 $\frac{7}{8}$. Detta enl. Häradsprifwarenttaget för Tweta härad. Summan skulle då wara 39 $\frac{7}{8}$. Men enligt J. G. Lagergrens uppgift, tillkommer af Forsserum $\frac{1}{4}$ skatte, således skatte: 5 $\frac{7}{8}$ (osm. 6), hwarjente han upptagit kronohem. som osm. 1 $\frac{1}{4}$, fm. 1 (Botary är blott 1 såsom osm.), så att han fått S:a 6 $\frac{7}{8}$. Dertill lägger J. G. L. $\frac{1}{2}$ skatte ur Swenarums fm så att hans sa för Malmbäckes kyrksöcken, inom Malmbäck (33 $\frac{3}{4}$), Forsserum (6 $\frac{7}{8}$) och Swenarum ($\frac{1}{2}$) blifwer 40 $\frac{7}{8}$, warande wiß på att detta är rätta summan. Se häröfw. 2: p. 616.

"Uti summan af skattehemman i Malmbäck är $\frac{1}{2}$ Gunnarsryd uteslutet, och när 4 $\frac{7}{8}$ hemman från Forsserum i Tweta härad tilläggas, blifwer rätta san 27 $\frac{3}{4}$, förmedlade från 33 $\frac{3}{4}$. Summan af krono't bör wara 3 $\frac{1}{2}$, då Botary $\frac{3}{4}$ i Forsserums socken tilläggas. Botary är endast 1 hekt oförmedladt. Frälset är 8 $\frac{7}{8}$ förmedlade från 12 $\frac{3}{8}$, och då blifwer san på osm. hemman 50 $\frac{7}{8}$, och efter förmedlingen 40 $\frac{7}{8}$. Hr Com:stern J. G. Lagergren har upptaget $\frac{1}{2}$ hemman för mycket i san både af fm. och osm. hemman. Pastors 2 embetsröster wid Commministeröwal torde i matriflarna blifwit upptagne bland hemmantalet. I Öbestugu är förmedlade hemmantalet 20 $\frac{1}{4}$ då $\frac{1}{4}$ Svereryd tilläggas. Dfm. åro 27 $\frac{7}{8}$. I Almesåkra åro 21 osm och 16 $\frac{1}{8}$ fm. hemman Namnet Malmbäck härleder sig icke från Mala, utan från Bäckan med jernmalm uti, och mineralfaller wid siderne af bäcken, som flyter förbi kyrkan, till en wattenfvalta i prestgårdens äng. — Namnet på $\frac{1}{2}$ hemman Kålkulla i Malmbäck, bör heta Kårekulla, emedan danske Fogden Kåre bodde der 1611. Wid samma tid stod Kenung Gustaf II Adolf på Kongsbackarne i Prestgårdens äng och anförde sin samlade armé, som fördref dansarne. Namnet och minnet af detta fältslag bibehålles ännu i dag." Ann. af P. Blomberg.

presten i Malmbäck ihågkomms (Sw. D. n. 1124). e) Skatte 1740. f) D:o 1796. g) D:o 1760. h) D:o 1738. Här war qvarn reban 1292 (Sw. D. n. 1063). Här stref Kaniken Håkan sitt testamente 1295 (n. 1124). Egdes af en Thorsten 1307 (n. 1534), sannolikt den Th. Wigolfsson, som 1292 tillbytt sig det af Giurd Petersson. i) Skatte 1702. k) $\frac{3}{4}$ Gam. skatte, $\frac{1}{4}$ skattevraf. l) Skatte 1702. m) $\frac{1}{2}$ Gam. skatte. $\frac{1}{2}$ Nytt skatte 1746. n) Sk. 1709. o) Sk. 1722. p) Sk. 1797. q) Sk. 1723. qq) Här varit Prostén i Njudung Håkans gård, som han gaf till Linköp. Domkyrka 1295 (Sw. D. n. 1124). Här hölls thing 1661 å rätter thingstad. r) Sk. 1767. s) Sk. 1722. t) Wid Jönköp. Comp. af Smål. Grenab. bat. u) Wid Jönk. Inf. Reg.te. v) Donerad af Öfverstin. Anna Silfwerhjelm 1705 *). w) Kallas Kårekulla i Pastors uppgift, ty Danste Fogden Kåre bodde der. Är laggd under Wiresjö. x) Egdes wid 1700 af Maj. Carl Printzensköld till Bringnäs och Wiresjö, sedan af hans enka Anna Silfwerhjelm; 1770 af Kammarherre Cl. H. Stebt, 1844 af Enskaptenskan Eva Dweckfelt, f. Rosencrans.

Sjöar: 11 räknas. I Kansjö sjö tages jernmalm. Här omtalas rubera efter en stad **Nomma**, belägna mellan Elgaryds Ögsvd och Ginnatorp på utjorden Kommen; man har funnit ett jern, liknande ledfång wid en trappa, i jorden; likaledes spår efter en fyrka och ett capell, de förra wid **Hudaryd**, der man utwisar ringmur och planterade trån, (nära Malmbäck, så att kyrkan wid H. således måst ha förfallit före 1290), de sednare wid torpet **Kapellet** under Wiresjö. De 2 fyrkorne uppgjöras, som wanligt, byggda af 2 systrar, som ej funnat förlifas under ett tak. **Pustanäs** anses vara det högst belägna hemman i länet. Derifrån utgå 4 floder (bäckar) åt särskilda håll. Sädesafkastningen går blott till 3—4de fornet.

Den gamla kyrkan, belägen $9\frac{3}{4}$ m. fr. Werig, $3\frac{1}{4}$ fr. Jönköping, $1\frac{1}{2}$ fr. Ödestugu och $1\frac{1}{4}$ m. fr. Almesåkra, plundrad af Danskarne 1611, tändes af åskan och afbrann 1817. På samma grund byggdes den nya, helt af sten, 60 aln. lång, 26 hög och 30 bred, med 50 aln. högt torn. Tornuret wisar åt 4 håll både utanpå tornet och inuti kyrkan, gjordt af sockenbon J. Holm, men skänkt af Kapl. C. G. Dweckfeldt och Fru C. Rosencrans på Wiresjö. Orgverket är af 12 stämmor. På Altaret står ett kors. Kyrkan invigdes 1828. Allt är brandförsäkradt till 10,000 R:dr R:gd.

Ceciles. de Malbæc, Malbeck el. **Malbek**, nämnes 1292, 1299, 1300 och 1307 (n. 1063, 1124, 1527); men 1593 skrif

*) Se n. 506 i Ark. Smol. Kyrkan skulle deremot underhålla en familje graf. Hemmanet har dock sedan sålts mot skatt, 9 d. f. mt. till kyrkan och 1: 16 till Kherden i M.

Malmbeck. I bäcken wid kyrkan finnes än någon malm och och flere mineralfällor bredwid, men prestgården har der en qvarn för att mala såb. Det rätta namnet således swårt att bestämna. Wallborgsmässes sockenstämma hölls 1661 å M-fs kyrkogård, angående ett frigiftt anfall af Ödestugu åboar rörande ett torp. Åboarne i Falla D-u sn hade infallit i M-f, uppbränt Fågertorp, der 11 byggnader funnos, raserat allt i grund, nedhuggit hagh *) m. m. Sjuka enkor och barn måste undanbäras för att rädda lifwet. Anfallarne påstodo, att Fru Agneta (Horn; Fältmarf. G. Horns dotter, Ar. Örenst-s dottr, G. Kruus' maka) hade byggt husen på D-wu grund, men gamle Länsmanen i Malmbäck m. fl. bönder intygade, att det var inom M-fs sn. Landsk. Prins och G. Ryhle i Dannäs woro närvarande, då der ransafades i ärendet på Saffjö thing.

Kyrkoherdar:

1. Ormulpus 1292 (Sw. D 1063). Hade en Vicarius, trol. sjelf ansedd i Linsöping, 1295; lifsom Paquinus Canon. Vincop. som bodde i M-fs sn torde förnt haft M-f till kanikprebend, kallad Präpos. i Westra.
2. Birger Subscr. 1593.
3. Petr. Laurentii 1603-26. Mar Proft 1625, då Lannerus ded. en oration, lifsom Tiberus 1618 tillsegnat honom en skrift.
4. Zachar. Johannis ej 1611 utan 1626-56; nämnes i en dedicat. 1641. Efter hans död blef Ödestugu eget gäll.
5. Sw. Petri Langelius 1657-76 i Malmbäck. G. m. Brodde Jacobsens fr. Markaryd dit Anna. Br. Jacobs. kallas Gränseinspector mot Danmark i den tryckta bröll. fr. 1657. Sonen P. L. blef K. i Broby i Skåne. Enkan fick
6. Pet. Wicestadius 1677-06.
7. Nils Wigelin 1698†1712. Från Wigby i Willandz härad i Skåne. I hans tid kom D-u åter 1699. G. m. Helena Fernerus fr. Wristad, som sedan fick
8. N. Nils Fornander 1714†31. Prft 1710. En son Olaus, f. 1740, St. i N. 59, Mgr 64, blef Brufopatron på Alshults jernbruk i Ures-hult.
9. Pet. Fornander 1733†65. Bror till n. 8. St. i L. 1719. G. m. sin brors hufvuddotter.
10. Joh. Matth. Collin 1766†91. St. i L. 37. G. m. 1) Helena Lannerus fr. Örenna. 2) Fredr. Walerman.
11. N. Pet. Fornander 1791†21. Måg hos n. 10. Proft 1811. Jusbelmagist. 1814.
12. N. Pet. Pontén 1822-27. Se Khl i Pinneryd.
13. N. Pet. Blomberg. K. 1828—Proft 1842.

16. Ödestugu socken. (Anner) a).

Stattchemman:	
m:tl.	1 Gullåkra f).
1½ Djerary e).	¼ Hohult S. f).
¼ Elgabäckshyd d).	¼ Hyltan g).
1½ Falla, B. D. e).	¼ Ljungerberg h).
1 Fågrida f).	¼ Norrhaga i).
	¼ Slega k).

*) Numan Sago sannolikaste betydelse, lifsom Chets i orient. språken.

$\frac{1}{2}$ Sånary l).
 $\frac{1}{2}$ Anaryd m).
 $\frac{3}{4}$ Odestugu n).
 $10\frac{1}{2}$

$\frac{1}{2}$ Swenseryd Maj. bost. r).
 1 Swenshult Dvismst. bost. s).
 1 Tolary Maj. bost. t).
 1 Ulfstorp Reg:tstfr. bost. u).
 $\frac{1}{2}$ Perstorp, donat. till prestbolet v).

Kronohemman.

$\frac{3}{4}$ Haborary Mönst. fr. bost. o).
 $\frac{1}{4}$ Heshult.
 $\frac{1}{4}$ Knutstorp Förare bost. p).
 $\frac{1}{4}$ Håstgängen Reg:tstfr. bost. q).

5 $\frac{3}{4}$

Frälsehemman:

1 Slätteryd.

17 $\frac{1}{4}$ *).

a) Till Malmbäck jemte Almesåkra. Är 1 $\frac{1}{4}$ m. lång, 1 m. bred. Gränzar i S. t. Malmbäck, i S. t. Swenarum, i W. t. Byarum, i N. t. Rogberga och Öggestorp. c) Sk. 1741. Om Rörbron är en rund stenfattning samt i närheten en åttehög. SD. härifrån, S. om Odestuguan är en rund krets af stora stenar, 2 aflånga fyrkanter af lagda stenar, liknande en tomtning af hus, en stor hög med 2 nu aflagna resestenar, en höjd med 2 bylifa, 3 aln. höga. d) Skatte 1702. e) Sk. 1704. $\frac{1}{2}$ Gam. skatte. Här synes en Walplats ha varit. (Fallta betyder i Wglagen dö). Den kallas Kyrfogården, warande en äng $\frac{1}{4}$ m. från kyrkan. En mängd resestenar af 1 a 1 $\frac{1}{2}$ aln. höjd stå här på en jern yta af 100 stegs längd, tätast omkr. 2 runda rör, liggande intill hvarandra. "Kyrkan" kallas ett fyrkantigt rör med 16 aln. sidor, liggande i Nord om de förra, utan utgiftande resestenar. An ett rör ses åt Vester. f) Gam. skatte. g) Skatte 1836. Vid torpet Non är ett rundt rör, en oval rundel af stenar samt 2 enstaka. h) Sk. 1702. i) D:o 1836. På Norrhaga äng ligger socknens största runda rör — bylifa finnas wid alla äldre byar och gårdar — öppnadt af Schenberg fr. Schenninge, om hvilken stattsgräfware, se häröfw. 2: p. 697 och 3: p. 29 (Byarums sn). k) Gam. skatte. I Orhagen nära Erlandstorp anmärkas resestenar. l) Vid torpet Granbron jemte Sonarps göl fanns 1829 ett hjerta af finhuggen rök flintsten, 1 $\frac{1}{8}$ tum långt, $\frac{3}{4}$ tum bredt. Har ej funnat bäras i ledja. Vör jemnföras med fig. 6, 7. Tab. 2 p. 22 i Bruzelii Spec. Antiqu. Boreal. 1830 fanns wid nyobling 2 stenkistor, den ena med 2, den andra med 3 rum på $\frac{1}{2}$ alns djup i jorden. I den ena fanns 1 knifsubb af jern, $\frac{1}{4}$ aln lång, i den andra en lerurna och "bränd jord." I flera rör ha stenkistor träffats. Kring ett såg man flera nedfallna resestenar. 2 bylifa aftagas i Nord. Fornlemn. pl. 18. Klappersten, sönderslagen och hvarskantig, synes ha anstafsats till tjenst wid hit förlagda träffningar mellan Fin-

* Hårtill lägges i D—u kyrkofven 2 $\frac{1}{4}$ fm. (3 $\frac{1}{2}$ ofm.) hemman fr. Tweta härad, Öggestorps sn: Skattehemman 1 Hiegöhl, $\frac{1}{4}$ Högahylltan S:a 1 $\frac{1}{4}$ Frälsehemman: $\frac{1}{2}$ Håflebo, $\frac{1}{4}$ Hestra, $\frac{1}{4}$ Hårebo, $\frac{1}{4}$ Hiegöl. S:a 1 $\frac{1}{4}$ S:a S:arum 2 $\frac{1}{2}$. Enl. J. & L. är frälsehem. blott 1 mtl, S:an således 2 $\frac{1}{4}$ som med Rogberga sn frälsehem. $\frac{1}{2}$ Spereryd och andelen i Westra härad 17 $\frac{1}{4}$ ger honom sam 20; enl. Häradskrifv. sammandraget 20 $\frac{1}{4}$.

weder och Göter. m) Gam. skatte. Ett fyrkantigt rör ligger S. om A. n) Backeg:d skatte 1754; Klofared: skatte 1736. N. skatte 1704, S. d:o 1758, D. d:o 1754. En sten på "stengården" visar der kyrkan skulle läggas, förrän twillingorarne drogo grundstenen dit, der nu kyrkan är. Norr om nämnde kyrksten är ett rör och längre bort på vägen mot Hohult 2 andre. Bruahall $\frac{1}{4}$ m. S. fr. Kyrkan är fastad af en Jätte från Kårefulla backe i Malm-bäckes sn, för att nedslå D—u kyrka. En brudskara har intagits i hällen. o) Wid Jönköp. Inf. Reg:te. p) Wid d:o d:o. q) Wid Smål. Hus. Reg:te. I en ång finnas flera runda domstensbanor, 3 runda och ett 4kant. rör. r) Wid Jönk. Inf. Reg:te. I hagen finnas 2 linier af resta stenar samt 2 byllka på något afstånd. s) Wid Smål. Hus. Reg:te, Mellby Esqwadr. N. om gården på en betydlig höjd ser man 3 fyrkantiga rör i rad fr. N. t. S. med större hörnstenar och söga höjd. Stenarten, röd till färgen, är sför, som wore den bränd. En 4kant. urholkning i ett berg har varit offerfälla. Nämnas i n. 1063 af Sw. Dipl. för år 1292. Der war då en qwarn. t) Detta Tolary 2 till 1 fm. hemman, som nu är Majorsbost. wid Jönk. Inf. Reg:te, skrefs för Thorary, och 1429 Thordatory, då det gafs af Benkt Sturå a wapn till Nydala kloster, hwarmed tillika betaltes de 20 mark pgr, som gifwarens sader Ridd. Magn. Sturå war skyldogher Glostret. Se häröfw. 1: p. 489. I Hjelmången ses ättegrafwar med reststenar. S. Löjtn. G. J. v. Goltshusen har öfwer sig upprest en minnes-häll S. om Tolary, der man på W. sidan läser: G. J. v. Goltshusen. Ridd. reste. sten. 1767. sedan. han. med. egen. kostnad. förwandlat. en. ödeplan. till. wärdigt. fäte. för. sig. of. efterkommande. inom. ett. år. hwad. under. at. tusen. förwandlat. Agnesit. inom. flera. På S. sidan: Wisunna. ej. denna. sten. så. wara. hela. des. ärsättning. of. belöning. Stenen är snart oläslig och må således här bli läslig. u) Wid Smål. Hus. Reg:te. På U—ps Mo finnes 2 fyrkantiga rör, det ena med en sten midt uti. Ett stycke derifrån 4 stenar i 4kant, med 2 i midten, som nu ligga. NW. fr. torpet Sjöbo 2 resta stenar på en höjd. På S. gårdet en rund stensättning, ett rör och några strödda stenar. w) Enl. R. bref 1693. Bles Com:st. bost. då S. bles Capellani. Detta boställe är beläget $1\frac{1}{4}$ m. fr. S. och $2\frac{1}{2}$ fr. Malmb. k. neml. stora vägen. Till Almesåkra är 4 mil, men dit har Com:st. i S. ej predikotur. x) Svereryds grufwor ha uppstått sedan man 1819 upptäckte på Sp. och Anaryds (Hohults?) egor en brunstens anledning. Förste egaren Maj. G. Odencrantz på Ekersholm sålde sin upptäckt till ett bolag i England, som sände hit såsom föreståndare Engelsmannen William Elder, som bosatte sig der 1827. Arbetande först i Comp. med landsmannen George Alexander, sedan 1836 med Grefwarne Jac. och John Hamilton. Dessse öfwerlogo Bruket 1840 och offrade mycket derpå, men nedlade det för det mesta. Efter Elders död i England 1841, föptes

hans andel af en Engelsm. P. B. Sandersson, som ännu drifwer rörelsen och utfseppar en mängd brunsten till England. Brunstens brotten på Spereryds och Hohults hemmans mark ha 1844 lemnat 2000 Spyp brunsten. Blott ett dylikt fins desutom i Sverige, det på Bölets egor i Undenäs socken och Skaraborgs län. (Bergs Coll. Berätt. 1845).

Ecclesia in **Ödhistun** begäfwas af Westra härads Prost 1295 (Sw. D. n. 1124). **Ödhistun** uppräfnas bland Njudungens socknar omkr. 1300 (n. 1761). Folketymologien wet, att efter en pest en resande sann kyrkan tom och stref på dörren **Ödestufwa**. Lagergr. erinrar att till kyrka funnat först användas en Ödhwarts stuga. **Ödestugu** är en gammal genitif, hwarunder socken förstås.

Ö. är ett alpland i sin östra del, der jorden liknar ett haf, som upprördt af stormen förstenats. Alla bergsträckningarne gå som wallar fr. N. åt S. Kleswen är högsta spetsen i trakten med utsligt, lik Tabergs. Ett Jättesteg utwisas på "Trollboningen." Vid Sånarp och Kungöberg har man upptäckt slagghögar, som wisar att man här fordom, trol. af malm fr. Taberg, tillwertat Ösmundsjern; ssö- och myrmalm fins ej i trakten. W. delen af Ö-u fen är jemn, sandig och skogbewert. Säden ger ej öfwer 3 a 4:de fornet. **Sjvar**: Sånarps, Ulfstörps, Holmsjön, Krofen. Ynga mindre äar uppfomma här. Att fen före 1295 funnat heta **Aby**, är en grundlös gifning. J. Jönk. Läns GhS. Handll. 10 S. finnes charta med bestifn. p. 148 f.

Kyrkan af sten, belägen $1\frac{1}{2}$ m. fr. Malmbäck, är efter tillbyggnaden 1750 och reparationen 1815 34 aln. lång, 15 bred, med murhöjd af 9 aln. invändigt. Hon är den rikaste kyrkan i häradet. Hennes silfver är 151 lod, köpt sedan det förra stals 1819. Här är en kyrkbibel af 1618. En flocka säges ha kommit från Bohlen.

A) Capellan:

1. Petr. Laurentii subscr. 1593. Se Khl. i M—A.

B) Kyrkoherdar:

2. Lars Uddonis el. Uddonius (Öddesten) Ödbergius 1648†80. G. m. Bist. Krooks dte Malm. Lär och sjelf frifwit Rogbergius och war trol. fr. Rogberga.
3. Nic. Joh:nis Linnælius 1681†98. G. m. Annika, dir af n. 2. F. 1630. St. i U. 55. Prst 64.

C) Capellaner:

4. Erl. Wetterhall 1699†1707. G. m. Magb. Linnælius, som sedan sid
5. Nils Wetter 1710—1753. Fabr.

Cond. på Wisingsö. F. 1684. Prst 1710. Dottren Anna Sara följde sin bror till Upl. 1735, g. m. A. Holmqvist, Khl. i Forsa i Helsingland, som i sitt 2:dra gifte fick Generalen Liljenbergs på Härings enda barn och arfw. Ulr. B. L.

6. Lars Wetter 1753†86. G. m. Helena Fornander fr. Malmbäck. Con Athanasius W. Se Khl. i Rogberga.
7. M. G. F. Lindberg 1787†1800. Prst 74. Då han han kom, hade Wetterfsta släkten varit här $1\frac{1}{2}$ sekel.
8. M. S. J. Swalander 1800†17. Nägen

9. N. Anders Andersson 1818—33. 11. J. E. Lagergren 1836—41. Se
 Se Kgl. i Åker. Com:st. i Eskeryd.
 10. J. E. Ryhbeck 1834+35. G. m. 12. Em. Berg 1842— J. 1806.
 Jena Virgander. St. i u. 1827. Prst 29.

17. Almesåkra socken. (Annex) a).

Stattehemman:		Frälsehemman:	
m:t:l.			
$\frac{3}{8}$	Allmisåkra b).	$\frac{1}{2}$	Hulu.
1	Verfånssjö c).	$\frac{1}{2}$	Hylte.
1	Dawidstorp e).	$\frac{1}{2}$	Kårabo.
1	Efessjö e).	1	Rackebo.
1	Fogelleken d).	$\frac{1}{4}$	Swalång.
$1\frac{1}{4}$	Hult D. W. e).	$\frac{1}{4}$	Niebäck.
$\frac{1}{4}$	Kannafall c).	$\frac{1}{4}$	Ålgås.
$\frac{1}{2}$	Nya f).	2	Hättebo, fäteri, med Klinten m: verlaggd, kallas Fredriksdal k).
$\frac{1}{4}$	Någrena g).	1	Gödeberg W., Ladugård under Fr—dal.
$\frac{1}{4}$	Spjervälling h).	$\frac{1}{4}$	Göljaryd } Rå och rör.
$\frac{1}{4}$	Ålstebo.	$\frac{1}{4}$	Gödeberg }
$\frac{1}{4}$	Gödeberg, Thors.		
$7\frac{3}{8}$		$\frac{6}{2}$	
	Kronohemman:	$14\frac{3}{8}$ *)	
$\frac{1}{2}$	Brasbo, Kronolänsmansbof.		
$\frac{1}{4}$	Gödeberg, Thors, Capell. bof. i).		
$\frac{3}{4}$			

a) Till Malmbäck jemte Ödestugu. Är 1 m. lång och nära lika bredd, gränssande i D. och S. t. Sandssjö, i S. till Hyltetofsta och Bringetofsta, i W. t. Malmbäck, i N. till Forsserum och Vänskeryd. b) Nytt skatte 1713. c) Gam. skatte. d) Skatte 1769. e) S. skatte 1790, W. skatte $\frac{1}{4}$ 1767, $\frac{1}{4}$ 1799. f) Skatte 1758. g) D:o 1723. h) D:o 1713. i) Ligger $\frac{1}{2}$ m. fr. A—a, $1\frac{1}{8}$ fr. M—d, $2\frac{1}{8}$ fr. S—u; $\frac{1}{4}$ skatte 1725, $\frac{1}{4}$ krono. k) Öfverst. och Com-mend. Fab. v. Bitinghoff till Nordansfog och Fredriksdal g. m. Cas-thar. Silfverhjelm bodde här. Enkan gaf kyrkan altartafsla och predikostol 1694. Rherre Cl. H. Stebt war egare 1770. 1844 Gust. W. Spaldencreuz och Frih:na M. v. Otter. Noten: l) Kallas Th. $1\frac{1}{4}$ och Knutsnäs $\frac{1}{2}$ i Prosten Blombergs uppgift; egdes 1770 af en Prästen Rothkirck, nu af Post-Director Sjölin's arfvingar.

Almarsafar är ett af Njudungsgållen wid 1300 (Sw. D. n. 1761). Sjöar räknas 8; 2 ha jernmalm. Här wid lands-

*) Till kyrksocknen A. kommer desutom från Tweta härad Rässjö en Stattehem. $\frac{1}{4}$ Knutsnäs. Frälsehem. $\frac{1}{4}$ Thoranäs med Kräfenas fäteri l). Från Malmbäckes su: $\frac{1}{4}$ Fämningaryd. $\frac{1}{8}$ Vänskeryd. Sa $1\frac{1}{8}$. Sa: S:arum $16\frac{1}{2}$.

wägen från Rogberga förlorar den massformiga granit- eller gneis- artade bergarten all bladig textur, blir massformig med öfverhandtagande finornig och stundom tät fältspat, öfvergående till Gurit och hälleflinta och blir bortom A—a åter gneis, som gränсар till quartz wid Hjertsöla (i Bringetosta). A—a är bördigare än M—f och S—u. 2 strömmar uppgifwas gå in och ut på samma ställe i Dawidstorps sjön, sålunda att en del af wattenet går till och en del från nämnde sjö.(?) Det ingående kommer fr. Klappsjön i M—f sn; den utgående faller i Almesåkra sjön. Så länge de åtföljas i samma strömfåra, synes hela strömmen gå åt Dawidstorpsjön, men då de snart åtskiljas blir förhållandet tydligt. Det ena wattenet föregifwas som tyngre gå under det lättare. 3 A—a är marknad blott i Oct. månad. Den gamla trädkyrkan försäkras byggd af en flog, efter hvars borthuggande Dawidstorps sjön uppfom på grunden. Hon uppfördes 1694, 33 aln. lång, 11 aln. bred. Målningen af Kinnerus 1749 är märklig för dess dogmatiska symbolik. Man ser satan stå inför Guds domstol med en anklagelsekrift, der en del blir otydlig genom det ur Lidandesalken utgådda blodet m. m. En tafsla, der man kring Jesus på korset ser Apostlarnes i de bödsfätt, Evangelium och Legendan uppgifwa, är tagen i ett spanst kloster och hitfänt 1774 af Länsman J. Lundwall. Proceß fortlgår om den nya beslutade kyrkbyggnaden. Ritningen fastställdes 1837. Kyrkan är belägen 1¼ m. fr. Malmåck. A—a war Anner t. M. då S—u war eget gåll.

Capellaner:

1. Jonas subscr. 1593.	8. Nic. Hageman 1723—44. St. i L. 13. "Affatt för hylleri full" (Rogb:sa m:st) och derpå döb *). Bar Rådm. Måns Linds i Wr. systerjon.
2. Nicolans.	9. Joh. Matthia Collin 1745—66. Se Khl. i M—f.
3. Thorkanus Lohm 1619. Se Khl. i Rydaholm.	10. Hans Palm 1767†1800. Bondf. fr. Koresberga. G. m. Löftu. Kraafs dtr i Thorsjö, D. Thorsås sn.
4. Bened. Jona 1658.	11. Nils Wirstrand 1800—1811, då han affattes för hylleri, döb "i uselhet" 1818.
5. Djur el. Sturd (Quirbo) kom fr. Byarum 1667.	12. M. Sv. A. Rubin 1819—25.
6. Zach. Collander 1675—78. Se Khl. i Åsenhöga.	
7. Joh. Petri Collin 1679—1722. B. i Rydaholms sn. Flydde wid frigtets utbrott fr. Lund till Ups. Brst 79. G. m. Glin Torpens fr. Rydaholm Mågen	

*) Sonen Johan Hageman f. 1727. St. i U. 48. Mgr 55. G. D. Aman. wid Bibl. 59. Docens i Poesten 60. Adj. 70. L. L. D. D. Profes. 86. Ledamot i K. Bibel-Committ. † 1788, då swågern Prof. i Gihet. P. F. Aurivillius skref en grafskrift som vittnade om denna äbla slägte föna kristliga fremhet. Han biträdde sin swårfar L. L. D. D. Prof. Carl Aurivillius på Kongl. besättning, då manuskripten wid K. Univ. Bibl. skulle affriswas för Kennicots Bibelwerk. Sas 7—8 Collegier om dagen till Studenter. Brodren D. Hageman blef Akad. Adj. i L. sedan Khl. i Slättshög. Wallq. Eccl. Samll. 4: 565.

Ljensflebig för fylleri. † 1829; miß: 13. Zach. Carlsson 1830 — **).
 tanka om dödsfattet lär funnits *).

*) Menne ej misödet wid flera af de fria Capellanswaten hast under felet
 werkan på det öfverlagade förhållandet, att allmogen, jemaförd med gran-
 narne i Swenarum, Odestugu m. fl., märkligt framstår såsom mindre st-
 tig och wanligen klagande öfver sin fattigdom? "En hende kan ej jemfö-
 ras med en 12 års Osbopojke i slöjd. I det magrare Westbo sjunger
 den blott 4 timmar om natten hvilande bonden med glad röst i morgons-
 wäkten. Här hörd jemmer och ses ofta elände."

**) J. G. Lagergren skrifwer: Socknarnes hemmantal är en werkeligen fin-
 sig artikel i Topografien. Höjden af den willerwalla, som härutinnan är
 råbände i anseende till den afwita indelningen af socknarne, både i ecclesia-
 stiskt och borgerligt afseende, will jag här bewisa med ett exempel af Malm-
 bäck's pastorat, som i eccles. afseende endast består af 3:ne socknar, men som
 i borgerligt afseende är sönderstyckadt på ej mindre än 8 socknar i 2:ne hä-
 rader. Ghuru den beräkning, af hemmantalet i nämnde pastorat, som jag
 här will meddela, är alldeles olisa både med Matriflarne, Länet's Hushåll-
 ningsfällsaps Haudlingar och Forsells Sockenstatistik, är den likwäl full-
 komligt tillförlitlig, och grundar sig, hwad oförmedlingen angår, på de wid
 sista Prestwal granfåde och justerade längder (hwilka nödwändigt måste wara
 riktiga), och i anseende till förmedlingen, på säkra utdrag af Tweta och Westra
 häraders Bordeböcker. Förhållandet blir, i anledning häraf, som följer:
 Säker nppgift på hemmantalet uti Malmbäck's pastorat.

	Förmedlade hemman.				Förmedlade hemman.			
	Stalle	Freno	Ställe	Summa	Stalle	Freno	Ställe	Summa
Malmbäck's s:n.								
1:o Westra härad:								
a) Malmbäck's s:n	26 $\frac{1}{4}$	2 $\frac{1}{2}$	14 $\frac{1}{8}$	42 $\frac{3}{8}$	22 $\frac{3}{8}$	2 $\frac{1}{4}$	9 $\frac{1}{8}$	33 $\frac{3}{4}$
b) Swenarums s:n	$\frac{1}{2}$	—	—	$\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$	—	—	$\frac{1}{2}$
2:o Tweta härad:								
c) Forsserums s:n	6	1 $\frac{1}{4}$	1	8 $\frac{1}{4}$	5 $\frac{1}{8}$	1	1 $\frac{1}{4}$	6 $\frac{3}{8}$
Summa	32 $\frac{3}{4}$	3 $\frac{3}{4}$	15 $\frac{1}{8}$	51 $\frac{3}{8}$	28	3 $\frac{1}{4}$	9 $\frac{3}{8}$	40 $\frac{3}{8}$
Odestugu s:n.								
1:o Westra härad:								
a) Odestugu s:n	12 $\frac{3}{8}$	10 $\frac{1}{4}$	1	23 $\frac{3}{8}$	9 $\frac{3}{8}$	6 $\frac{7}{8}$	1	17 $\frac{1}{4}$
2:o Tweta härad:								
b) Rogberga s:n	—	—	$\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$	—	—	$\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$
c) Dggestorps s:n	1 $\frac{1}{3}$	—	1 $\frac{2}{3}$	3	1 $\frac{1}{3}$	—	1	2 $\frac{1}{4}$
Summa	13 $\frac{3}{8}$	10 $\frac{1}{4}$	3 $\frac{1}{4}$	27 $\frac{1}{8}$	10 $\frac{3}{8}$	6 $\frac{7}{8}$	2 $\frac{1}{2}$	20
Almesåkra s:n.								
1:o Westra härad:								
a) Almesåkra s:n	10 $\frac{3}{4}$	1 $\frac{1}{4}$	7 $\frac{1}{2}$	19 $\frac{1}{2}$	7 $\frac{3}{8}$	$\frac{3}{4}$	6 $\frac{1}{2}$	14 $\frac{3}{8}$
2:o Tweta härad:								
b) Näsijö s:n	$\frac{1}{4}$	—	1 $\frac{1}{4}$	1 $\frac{1}{2}$	$\frac{1}{4}$	—	1 $\frac{1}{4}$	1 $\frac{1}{2}$
Summa	11	1 $\frac{1}{4}$	8 $\frac{3}{4}$	21	7 $\frac{3}{8}$	$\frac{3}{4}$	7 $\frac{3}{4}$	16 $\frac{3}{8}$
Sammandrag:								
Malmbäck	51 $\frac{3}{8}$	40 $\frac{3}{8}$		M.	22 $\frac{3}{8}$	2 $\frac{1}{4}$	9 $\frac{1}{8}$	33 $\frac{3}{4}$
Odestugu	27 $\frac{3}{8}$	20		D.	9 $\frac{3}{8}$	6 $\frac{7}{8}$	1	17 $\frac{1}{4}$
Almesåkra	21	16 $\frac{1}{8}$		A.	7 $\frac{3}{8}$	$\frac{3}{4}$	6 $\frac{1}{2}$	14 $\frac{3}{8}$
Summa Summarum	99 $\frac{3}{4}$	76 $\frac{3}{4}$		S:n	39 $\frac{1}{8}$	9 $\frac{3}{8}$	16 $\frac{3}{8}$	65 $\frac{3}{8}$

Imst här med 3: pag. 291, n. 3—gs anm.

9 §. Bringetofta pastorat a).

18. Bringetofta socken. (Moberförsamling) b).

Skattehemman:		$\frac{3}{4}$ Skätteberg d).
m:t:l.		1 Strete l).
$\frac{1}{4}$ Armarp c).		$\frac{1}{8}$ Strustorp d).
1 Bringetofta d).		$\frac{1}{4}$ Lovik d).
$\frac{1}{2}$ Broddarp d).		1 Ulfshult d).
$\frac{1}{4}$ Bäckarp d).		$\frac{24}{8}$
3 Drageryd e).		Kronohemman:
3 Femtinge f).		$\frac{3}{4}$ Bringetofta past. best.
1 Forså, Sons d).		Frälsehemman:
$\frac{1}{2}$ Fågerhult d).		$\frac{1}{4}$ Bolestad.
$\frac{1}{4}$ Gunnarstorp d).		$\frac{2}{4}$ Bringetofta.
1 Gåbeberg d).		$\frac{1}{2}$ Forså, Dvarna.
$\frac{1}{8}$ Gåsebjöl d).		$\frac{1}{2}$ Hjertföla S. R. m).
$\frac{1}{8}$ Göttestorp d).		$\frac{1}{2}$ Klef.
$\frac{2}{4}$ Hjelmseryd ff).		$\frac{1}{2}$ Sjöaryd.
1 Hylte d).		$\frac{1}{2}$ Skafaryd B.
$\frac{1}{2}$ Kallsås d).		$\frac{1}{2}$ Säfveda St. H.
$\frac{1}{2}$ Kristnaryd d).		$\frac{1}{2}$ Åsby, S. (Åsbyholm).
1 Lämmaryd d).		1 Skelfjö säteri n).
$\frac{1}{4}$ Matholfa d).		2 Hassjö d:o o).
$\frac{1}{2}$ Mattaryd g).		1 Åsby R. d:o p).
$\frac{1}{2}$ Näs d).		$\frac{1}{4}$ Haraldstorp Hå o. rör.
2 Rickelstorp S. R. d).		$\frac{117}{8}$
$\frac{1}{4}$ Ros h).		$\frac{37}{2}$
$\frac{1}{2}$ Rågrenå S. B. d).		
$\frac{3}{4}$ Sjöawefa i).		
$\frac{1}{4}$ Skafaryd D. k).		

a) Conßist. 2 fl. 2 afd. b) År 1 m. lång, $\frac{3}{4}$ bred, gränssande i D. t. Wallfjö och Ljunga, i S. t. Hylletofta, i W. och N. t. Malmbäck, i R. t. Sandfjö och Almesåkra. c) Skatte 1704. d) Gam. skatte. e) All. $\frac{1}{2}$ nytt, allt det öfriga gam. skatte. f) All. $\frac{1}{2}$ nytt ff. 1763. $\frac{1}{4}$ d:o 73. $\frac{1}{4}$ d:o 92. R. $\frac{3}{4}$ gam. $\frac{1}{4}$ nytt skatte. S. $\frac{1}{2}$ gam. $\frac{1}{4}$ nytt ff. 1736, $\frac{1}{4}$ 1753. Ett fält af 3 a 4 tunn. widd har flera olifformiga högar, men utan säkra kriterier på antiqvariff betydelse. Här fins en hwitfornig quartz el. sandstensart, men endast i lösa block, som användes till quarzstenar. ff) S. $\frac{1}{2}$ skatte 1765. Det öfriga Gam. ff. Härifrån har Hjelmgrenska släkten utgått. Se häröfw. 2: p. 805. g) Skatte 1773. h) Sf. 1704. i) Nytt ff. k) Sf. 1739. l) $\frac{1}{2}$ Sf. 1762, $\frac{1}{2}$ 63. Härifrån har Strelingska släkten utgått. Se häröfw. 3: p. 231. Kronfogde Nils Moberg har till boställe för en stolmäst. i Bringetofta donerat $\frac{1}{4}$ ml i Str. m) Öfwerst på Hjertföla berget förefomma block af conglomerat, deri det bindande ämnet är quartzartadt. Sjelfwa berget är en stor quartzmassa. Dessa quartzbildningar tillika med en rödbrun lerstiffer i backen D. om Hj. tyckes wara Grauwackans representanter. Dwartsen är hwit, i brottet nästan tät, endast här och der splittrig, på kanterne half ge-

nomfäinlig, för blåströret alldeles osmältelig. Kullen mellan Almesåkra och Hjertföla ligger högst i S. Sverige, 1037 parif. fot öfver hafvet, då Taberg är 1032 fot och i hela Kronob. län intet ligger högre än 888,4 (vägen mellan Granhult och Lenhofda). n) Tillhörde 1770 Ryttnst. G. Poppelman. o) Egdes 1776 af Maj. S. U. Cedercrona. Hifinger anmärker här en art hornblendstifer. p) Klls Åsbyholm. Tillhörde 1770 Landskamr. A. Almqvist. På endera af dessa säterierna war en bondson från Tegnaby frälsefogde, hvars son **Gaias Teguér** stref i Smål. nations alb. i Lund d. 3 Oct. 1759 "natus in Bringetofsta an. 1734." Han blef Mgr 63, Rk. i Milleswil i Wermland 1782. Död 1792. Sonen **Gaias Teguér**, Biskop. Se häröfw. 1: p. 590 och 692. Här anmärkes granitartad gneis af G-r. Säterierna egas nu af bönder.

Wärend's Lagm. Ridd. M. Carlsson Pufes maka Fru Cec. Eleps dtr gaf 1287 Ecclesie de bringetofstom ett sparlatan (Sw. D. 951). Kyrkan war byggd på toften wid sjön **Bring**. Redan i Wikingtiden synes här ha varit bebodt. Ett Kejs. Honorii guldmynnt, funnet här i sn. förwarades 1845 af Emeden Brandt i Swartarp, Torpareson fr. B-a. (J. G. L.) Utom Bringesjön märkas Skelljön, Åsbyjön och Sjöawak. En källåders uppspringande 1818 beskriws i Luneld. Bringetofsta å och Forså rinna genom socknen, sammanflyta och wid Ljunga kyrka bilda redan en större å. Jordmänen är grus och klapper i S. som är slätt heb; bördigare i N. och W. som utgöres af klippdalar. Skog börjar saknas mångenstädes. Ingen fins å prestgården, socknens magraste hemman. Et och bok sällsynt.

Kyrkan, belägen $7\frac{3}{4}$ m. fr. Werid, $5\frac{1}{2}$ m. fr. Jönköping, är byggd af sten i 16:de seklet, utwidgad af trä till förskyrka 1745, lifaledes genom Silfwerhjelm'ska grafshörets *) utrymning 1836. Ornamenterna äro smalklösa, de adliga wapnen af Dre m. fl. inberäknade. Orgwerket har 9 stämmor. Kyrkogården utwidgades 1841 på prestgårds egor; i jordskyld gifwes 4 sppt råg och 5 pund hö.

Kyrkoherdelängd.

1. Nicolaus Prost i Westra blef landsstyktig under liturgiska rörelserna (v. Stiernm. Bibl. Sw. G. m:sta). Hans far hade ablat af K. Grif XIV. Hans son Jör. Bringius föddes 1588 och uppfostrade Peder Brahe

wid samma tid en annan Smålning Rothovius war Ar. Drenk's lärare. J. Br. Magr L:mus bland 51 Candib. i Lützen 1615 dog som Profess. i Ups. 1662. Om andre sonen Nils Br. se Fröderby Rkl. En dotter Margar. g. m. Su-

*) Här hvilade Öfwst. Joh. Silfwerhjelm död 1659, Maj. H. S-m † 1692. Ryttnst. Gr. S-m. † f. å. På kyrkgården ser man en wacker minneswård åt "Nils Woberg (som) stiftade Br-a För:s skola."

- verintend. J. P. Ungius fr. Hultsjö. Deras mor hette Helena. En dotter g. m. Arw. Liberus i Beersfång.
2. Bened. Magni subscr. 1593.
  3. Canutus Benedicti † 1642. Blef skult. blind, då en Michael innehade ena församl. och förestod tjensten.
  4. Sw. Nork 1642—77. Alades 1654 af Dom-Gay, att betala sin Com:st. Jon. Benedicti 6 R:dr, 3 par stor, 2 fjortor och en stöfvelhud, pro anno 1653; 9 R:dr, 3 par stor, 2 fjortor pro an. 1654. Antingen skulle han låna eller söba en sockens buds häst åt Capellanen. Förföte Pastor denne medhjelparen, så finge han ingen. Wallqw. G. S. 1: 128.
  5. Jonas Angelius (Angelesen) — ej Strigelius — 1677†1704.
  6. M. Sw. Söe 1704†12. St. i Åbo 1678. Resp. pro gradu 1685. Förde i sigillet en höf, med höfes flykterne på hjelmen. War hosprefst hos B. Brahe, sedan Com:st. i Jönk. 1699—1704.
  7. Canut. Sahn 1714†34. Norbredsren Bif. Can Sahn tog honom till fosterjen. St. i Åbo 1697, i Lund 1704.
  8. Joh. Burzell 1734—48. F. 1687. Fabr. Rh. i Vestra. St. i Å. 1705.
- Prst 16. * G. m. en Ulmstedt fr. Swartarp.
9. Magn. Bergdal 1751†71. Com:st. i Nottebäck 35. G. m. Brita Jacobæus, Rh:dr fr. Kropp i Skåne. Till honom dedicerade Gaias Tegner Smol. sin ex. disp. 1761, till erkänsla för paterna prorsus beneficium duo lere per lustra.
  10. Olof Thaltu 1773†95. St. i L. 39, prst 48. Com:st. i Hylletofta 51. G. m. 1) en fröf. Mannerstedt, 2) en dotter af n. 9. Dypen. wid prstn. 73. Resp. 1775. Son Pehr Alex. Th. Se Rhl. i Hwetslanda.
  11. M. And. Ejung 1797†1824.
  12. Jon. Dahlström 1826—31. Se Rhl. i Barkeryd.
  13. J. P. Långqvist 1831—39. Se Rhl. i Ureskult.
  14. Knut Georg von Schéele 1839—F. 1805 ¹⁹/₁₂ i Dyrman. Fadren Kammarjunkare. St. i U. 25. I Breslau 1830. Prst 1828. Huspred. med tjenstgöring i Upsala och Sthm 28—39. Innehade säte på Ribbarhuset wid Riksd. 1834—35. Ledam. af Sällsp. pro fide et Chr:mo m. fl. G. m. Nath. Gezelius, sondotter af Förf. af Biogr. Lex. Profst 1845.

19. Ejuunga socken. (Anner) a).

Stattehemman :		$\frac{1}{4}$ — Capellansbost. h).
m:t:l.		$\frac{1}{4}$
$\frac{1}{2}$	Björnaryd b).	$\frac{1}{4}$
$\frac{2}{3}$	Komstad Ggfwg. c).	
$\frac{1}{3}$	Ejuunga d).	$\frac{1}{2}$ Frälsehemman :
$\frac{1}{2}$	Måsjaryd e).	$\frac{1}{2}$ Komstad S.
1	Måsenfjö f).	$\frac{1}{2}$ Ejuunga Sune.
1	Måbbeled f).	$\frac{3}{4}$ Resaryd.
$\frac{1}{8}$	Sällfjö g).	$\frac{2}{8}$ Måsenfjö.
$\frac{9}{8}$		4 Sällfjö säteri g).
		$\frac{4}{2}$ Drosby d:o i).
	Kronohemman :	$\frac{12}{8}$
1	Ejuunga, Pastors stomm.	$\frac{22}{4}$

a) Till Bringetofta, jemte Hylletofta. År 1 m. i längd, $\frac{1}{2}$ m. i bredd. Gränsar i D. t. Hjertlanda, i S. t. Wrifstad, i W. t. Hylletofta och Bringetofta, i N. t. Wallfjö. b) Skatte 1704. c) Badeg:den $\frac{5}{8}$ är Gfwg. Nilsg. är gam. skatte. W. skatte

1754. Här är ock häradets thingställe. Jefe wid Komstad utan wid Sandssjö står runstenen n. 1241 i Lilj. R. U. Se widare Sällsjö här nedanfö. Wid Komstads qvarn löpa lager i D. och B. af en svart tät hornblendeskiffer, som försvinner inom $\frac{1}{8}$ m. på vägen åt Brifstad då groffornig granit intager des rum till Ljunga kyrka, då Oneis fortsätter. d) Brodda skatte 1738, Ml. 1765. S. gam. skatte. e) Ml. gam. sk. Backe och S. skatte 1765. f) Gammalt skatte. g) Skattehem. N. $\frac{3}{4}$ gam. $\frac{1}{4}$ nytt skatte 1754. Riste $\frac{1}{4}$ skatte 1761. $\frac{1}{4}$ sk. 65. Ml. skatte 67. Säteriet bilbades 1688; då thingstad flyttades härifrån till Brifstad. Var i Sällsjö reban 1631. I Sällsjö gårde nära Komstad står wid sjön bland en stenättning den runsten n. 1239 i Lilj. R. U. som der uppgifves (efter Broocman) såsom befintlig i Sandssjö sn. (Upp-täckt af J. G. Lagergren). Der läses: Wrai: sati: stin: ponji: estin: kuna: brupr: sin: han: war: tauhr: iz: Aklati. Denne brodern Gunne har säkert dött i England (Nulanti) som kämpa för våra faders kolonisationsplan der, ej som Christen pilgrin. Enl. Smål. Beskr. har stenen wid Sällsjö figurer och 2 stentar jemte sig. Sällsjö säteri egdes 1770 af Lshf. Hägerslychts el. "Teestiska" arvingarne. Nu af bönder. h) Har gifwits i arrende här för 9 tor säd och 100 R:dr Rgd, då för Hylletofta Capellansbost. gafs 20 R:dr. i) Klls Örsbyholm. Har jemte Mejensjö och Ljunga Sonegd legat under Ekstj. Hofgård. 1770 egdes det af Lshf. Var. C. G. Silfverhjelm. Nu af bönder.

Ljunga uppräknas 1300 bland Njudungs kyrkor, der 1295 fanns en presbyter (de Linogum). Då Broocman 1756 besökte Ljunga, wisade Com:st. Neander honom nära sitt boställe 42 a 13 gamle nedsjunkne murar af klappersten, liknande fotanglar, hwaraf den ene gått in i den andre af 3 a 4 aln. längd på hwar arm, hwaraf 3 gått till en gemensam ar, högre och bredare, allsom de närmade sig arlen.

Kyrkan, från Werö 7 mil och från Jönköping 6 m. belägen, är byggd af sten, 34 aln. lång, 13 aln. bred. Härjades af Danskar 1611.

A) Kyrkoherde.

1. Gustavus presbyter de Linogum 1292. (Sw. D. n. 1063).

B) Capellaner:

1. Jonas Benedicti Arvigijs 1654—61. Fick den lön, hwarom se Br. Khl. n. 4.
2. Magn. Syltenius 1678—95.
3. Petr. Widerberg 1699†1725. Var wid sin död 82 år. Förut Padag. i Brifstad.
4. Jon. Swens. Neander 1730†70. F. 1700 i Hörda (*άγορα*), Berga

sn, ättling af Prost Rubenius. Var 1756 mycket fattig, men kunnig och intresserad af antiquariskt studium.

5. Sven Skällbeck 1775†81. F. 1725.
6. Petr. Fornander 1783—91. Se Khl. i Ralmbäck.
7. N. And. Ljung 1792—96. Se Khl. i Br.
8. Petr. Lund 1797†1801.
9. J. Wetterholm 1802†1808.
10. P. Ekelin 1809—14. Se Com:st. i Skede.

11. **L. P. Broberg** 1814—20. Se 14. **G. J. Swalander** 1839—Född
 Com:st. i Ormesberga. 1807. Fabr. Com:st. i Ödestugu.
 12. **Dan. Nylander** 1821—22. Se St. i U. 1828, präst 30. Com:st. i
 Kgl. i Hjertaryd. Hylletofta 1838.
 13. **G. J. Sijelm** 1823—38. Se Kgl.
 i Myresjö.

20. Hylletofta socken. (Anner) a).

Stattehemman.		
m:t:l.		$\frac{1}{2}$ Halsnaryd Här. frifw. bost. l).
$\frac{1}{2}$	Hjertaryd b).	$\frac{1}{2}$ Hylletofta Bila fogwakt. bost. m).
$\frac{1}{2}$	Boda c).	$\frac{1}{8}$ Käreslätt, Capell. bost. n).
$\frac{1}{8}$	Borshåås c).	1 Rebeby Nedre, Fältwäb. bost. o).
1	Gemmerstryd e).	$\frac{2}{8}$
1	Hjorset c).	
$\frac{2}{4}$	Hylletofta d).	Frälsehemman.
$\frac{1}{2}$	Holmäkra e).	$\frac{1}{4}$ Brunstorp.
$\frac{1}{2}$	Jdh e).	$\frac{1}{2}$ Hjertaryd.
$\frac{1}{4}$	Kjällång c).	$\frac{1}{2}$ Kullabo.
$\frac{1}{4}$	Labbaryd c).	$\frac{5}{8}$ Ruggaryd.
$\frac{2}{8}$	Rebeby D. f).	$\frac{1}{4}$ Stigång.
$\frac{1}{8}$	Råberg g).	$\frac{1}{2}$ Tubbarp.
1	Sjöstorp h).	$\frac{1}{4}$ Åkerhult.
$\frac{1}{4}$	Skallabygd e).	1 Bjertaryd S, säteri p).
$\frac{1}{4}$	Tåsteryd i).	$2\frac{1}{4}$ Nordeusfog 1, med Råpseskulla 1 och Bjurshult $\frac{1}{4}$ q).
$\frac{3}{4}$	Wakas St. kl. c).	1 Bjertaryd R Å och rör.
$\frac{11}{4}$		$\frac{7}{8}$
	Kronohemman:	$\frac{7}{8}$
$\frac{1}{4}$	Bjoramålen Trumslag. bost. k).	$21\frac{1}{4}$

a) Anner jemte Ljunga till Bringetofsta är 1 m. i längd, $\frac{1}{2}$ m. i bredd. Gränzar i S. t. Brifstads och Ljunga, i S. och W. t. Swenarum, i N. t. Bringetofsta och Malmbäck. b) S. gam. skatte, Wacka $\frac{3}{8}$ skatte 1761, $\frac{1}{8}$ sk. 1765. Berga, Nytt skatte. Denna gård köptes en gång af en som funnit "Drakamedel." Den gången lyckades det, ty man grof mellan annan och sammanringningen. c) Gammalt skatte. d) $\frac{1}{2}$ skatte 1737 $\frac{3}{4}$ sk. 52 och $\frac{1}{2}$ sk. 61; det öfriga nytt skatte, utom $\frac{1}{4}$ gam. sk. e) $\frac{1}{4}$ skatte 1753, $\frac{1}{4}$ 62. f) Sk. 1727. g) D:o 1704. h) $\frac{1}{4}$ sk. 57. $\frac{1}{4}$ sk. 72. $\frac{1}{8}$ sk. 1837; $\frac{3}{8}$ sk. 39. i) Skatte 1751. k) Wid Jönk. Inf. Reg:te. l) Från 1806. m) Från 1769. n) $\frac{1}{4}$ ofm. inköptes härtill af de 3 försr:ne för 1200 dal. l:mt 1751. Ligger $\frac{1}{4}$ m. fr. kyrkan. 1838 bestämde K. Mt all Com:sterlösn i gället att lika fördelas, utom öste, boställe och matslott, det hwar Capellan har för sig af sin socken. o) Wid Smål. Gren. bat. Brifstads Compagni. p) Skrifv. Bjertaryd i Häradsskrifw. Fordeb. utdr. Skall wara Bjertaryd enl. Prosten v. Schéeles uppgift. En Håkan Carlsson af Bjertaryd ablates af Sten Sture d. ä. Bj—b egdes 1770 af Löjtn. G. A. Silfwerhjelm, 1844 af Löjtn. G. J. Ar. Kulberg.

q) Tillhörde fordom ätten Stjerna, sedan Silfverhjelm, derefter Östf. Fab. v. Bitinghoff i Nord—g och Fredriksdal g. m. E. Silf—m. 1770 war Direct. Fabritius egare. 1790talet Öf. Jägsmäst. Mannerstedt. Wid 1800 Östf. v. Wærnstedt. Grofshandl. Hjertström 1828. 1844 v. Rud. Hj—m. Nejbens hedniska cult synes warit här. Ett Fruberg (dit man funnat "in Frau Venusberg faren"?) finnes å Nordansfogs egor, der ett Conclave Virginum tyckes ha funnat warå, lik det Saro beskriswit. Grottan i berget är 16 aln. lång, 10 aln. bred, 7 aln. hög. Taket utgöres af större lösa stenblock, 2 wäggar af bergöppningens sidor och NÖ. gafflen tillslutas af på hwarandra uppstapplade stenar, hwaremot SW. öppningen tjenar till ingång. Likaledes är ett berg i en mosså på egorne, hwilket kallas Marbohus, med 3 inåt löpande hwall af manshöjd, dit gårdens egare sägas undanslytt wid fiendes infall, liksom i den förra berggrottan. Man tror ock, att en Fru Stiernas boende i den samma gifwit berget sitt namn. Detta är dock ej äldre än att de nu gamle minnas dörrposter o. d. som användts wid den inredningen. Nordansfog synes fordom hetat Halsdunstorp. Swen Sture, Nils Bossons till Ekfjö (hofsård) morfader, "Mästaren i K. Albrechts tid öfwer snart sagdt hela Norrland" (Lgbring), köpte 1707 af Peder Karlsson Kirkioprefter i Sund i Ydre dennes gods i Holtosta sn i Westra häråd i Njudunge, som war en gård i Björkaryd och en gård i Saldannatorp (Delat. Arch. III, 147).

Möjl. är det **Hotofta**, som nämnes efter Grenna, Rogberga och Ljungby, i Drott. Catharinas testamente till Gudhem's kloster 1250 (n. 377), detta ställe, der K. Erik XI:s Drottning, en Sune Folkunges dotter och K. Swerker II:s dotterdotter hade prædia, tydligen de samme, som sedan Gudhem wäl utbytt mot närbelägnare och som 1407 blefwo Sturegods. Phillipp Carlsson gaf sin hustru fru Catharina sin curiam in **holtoftum** omfr. 1270 (n. 901). Wid 1295 är en eccl. i **Hyltoftum** (n. 1124), hwilken wid 1300 misßfrifs **Kaltholfta** (n. 1761). **Hylle** kallas Viburn. Opulus i Småland. Bland flera smärre sjöar nämnes Skallabyggs sjön. Här i sn är god skog.

Kyrkan, belägen fr. Werö 7 mil, fr. Jönköp. 5, är byggd af sten, mycket gammal, 33 aln. lång, 15 aln. bred.

Capellandländ.

1. Olof Thalin 1751—73. Se Khl. i Br.
2. Sw. Kjällbäck 1773—1775. Se Comst. i Ljunga.
3. Jonas Cedergren 1775†90. F. 1719. Prst 48.
4. Petr. Lund B. Comst. 1790 (Hjelm. matr. p. 41)—97. Se Comst. i Ljunga.

5. Jonas Almark 1797—1800. Se Comst. i Väckerby och Lemnhult.
6. Per. Ekelin 1800—09. Se Comst. i Ljunga.
7. Sw. Jonas Roth 1809—14. Se Comst. i Tråheryd.
8. Joh. P. Lönegren 1816—25. Se Comst. i Örabby.
9. E. G. Wikmark 1827—31. Se Comst. i Skede.

Ny Smål. Beskr. 3 D.

10. G. G. Friman 1831—36. Se 12. And. Tornberg 1840—. Född
Comfil. i Krårhult. 1809¹⁹/₈ i Näsvelsjö sn. Student
11. G. J. Swalander 1836—39. Se i Upsala 1830. Prest 1833.
Comfil. i Ljunga.
1814—16 stod Capellanien vacant.

Anm. rörande Westra härad. En Provincialläsare med station i Brifflad
är onskad af R. Mt 1846, i anledning af fifta Riksdagsbeslutet.

16 Cap.

Tweta härad.

1 §. Allmän öfversigt.

Tweta härad har 17 församlingar, deraf en stads-, en slotts-
och 15 landförsamlingar, förenade till 9 pastorater och ett Slotts-
pastorskall. Af 9 kyrkoherdar är en Rect. Schola i Jönköp. med
präbende, alla, så wäl som 1 Stads-Comminister och 6 Communi-
strar på landet, med boställe försejde och inom häradet boende.
Socknarne ha följande ordning, ställde näst de i Jordeboken ej upp-
tagna Jönköpings 2:ne församlingar:

1. Jönköpings stadsförsamling	7. Barkeryd	} V. Barkeryds past.
I. Jönköp. stadspastorat i före- ning med n. 9, som Anner.	8. Näsjö	
2. — slotts-församling	9. Ljungarum	} Anner till n. 1.
II. Jönköp. slottspastorskall.	10. Jerstorp	
3. Swartarp	11. Barkeryd	} VI. Jerstorps past.
4. Leferyd	12. Rogberga	
5. Tersnäs	13. Yggestorp	} VII. Rogberga past.
6. Forserum	14. Barnarp	
	15. Månarp	} VIII. Barnarps past.
	16. Sandseryd	
	17. Hafarp	} IX. Sandseryds past. } X. Hafarps past. *)

*) 1593, då Wiste och Tweta härader införas i Linköpings stift näst efter
Lysings härad och näst före N. och S. Wibbho, understrefwo pastorerna i
Tweta i följ. ordning: Swartatorp, Barkarijd, Hafarp, Rogberga och
Jerstorp. I nya matriklarne: Jönk., Sw., Bark., Tersn., Haf., Rogb.,
Jerst., Sandf. och Barnarp.

Summariff uppgift på Eweta Häraads areal, hemmantal m. m. 1843.

Sotnar.	Areal i R:ld	Dförm. h:m:t:l	Skatte	Krono	Hemmantal				Folkmängd	Uppfattningsvärde
					Hemman	Gäterier	Rå o. rör	Summa		
Swartarp	14,673	58	12 ¹ / ₆	2 ⁵ / ₆	20 ³ / ₄	8	1 ¹ / ₄	44	992	133,825
Leferby	12,243	56 ³ / ₈	28 ¹ / ₂	4 ¹ / ₄	10	2	—	44 ³ / ₄	1,294	116,050
Hersnäs	29,392	47	16 ¹ / ₂	1 ¹ / ₂	13 ³ / ₄	—	—	31 ³ / ₄	1,052	95,925
Korsrum	18,954	35 ¹ / ₄	21 ³ / ₄	2 ³ / ₄	3 ⁵ / ₈	—	—	28 ¹ / ₈	1,152	82,025
Warkeryd	21,407	36 ¹ / ₄	27 ¹ / ₈	2	1 ¹ / ₄	2 ¹ / ₂	—	32 ⁷ / ₈	1,409	88,850
Näsijö	20,898	32 ³ / ₄	14 ¹ / ₂	3 ³ / ₄	4 ¹ / ₈	3 ³ / ₄	—	26 ⁷ / ₈	1,224	74,550
Klungarum	8,216	25 ¹ / ₂	5 ³ / ₄	4 ¹ / ₈	4 ¹ / ₄	8	—	22 ¹ / ₈	718	97,027
Seristöpp	7,660	25 ¹ / ₂	2 ¹ / ₁₂	2 ¹¹ / ₁₂	10 ¹ / ₄	6 ¹ / ₂	1 ¹ / ₄	22	588	81,450
Warkeryd	9,003	37 ³ / ₄	13 ³ / ₈	5 ¹ / ₈	6 ³ / ₈	3 ³ / ₈	—	29	966	88,050
Rogberga	22,981	44 ³ / ₄	14	3 ³ / ₄	18 ¹ / ₄	3	—	39	1,436	129,250
Daggstöpp	16,941	36 ¹ / ₂	9	2 ¹ / ₂	9 ⁵ / ₈	6 ¹ / ₂	—	27 ⁵ / ₈	967	64,250
Wamary	11,687	24 ³ / ₄	10 ³ / ₈	1 ¹ / ₂	6 ¹ / ₂	2	1 ¹ / ₂	20 ⁷ / ₈	734	69,575
Månsarp	16,570	16 ¹ / ₂	11 ¹ / ₈	2 ¹ / ₈	3 ⁴ / ₈	—	—	14	938	64,475
Sandferyd	10,738	23 ¹ / ₄	7 ¹ / ₈	6 ³ / ₈	3 ⁷ / ₈	—	1 ¹ / ₄	18 ³ / ₈	728	61,400
Lafarp	15,297	34 ¹ / ₄	4 ⁷ / ₈	2 ³ / ₄	10 ¹ / ₂	7 ¹ / ₂	—	25 ⁵ / ₈	1,111	95,000
Summa	236,660	534 ⁵ / ₈	199 ¹ / ₄	48 ¹ / ₄	124 ⁵ / ₈	53 ⁵ / ₈	1 ¹ / ₄	427	15,309	1,341,702
Jönförs. stad	** 787	11 ¹ / ₄	—	—	—	—	—	11 ¹ / ₄	*4,599	†656,980
Ö:a Ö:arum	237,447	545 ⁷ / ₈	—	—	—	—	—	438 ¹ / ₄	19,908	1,998,682

Eweta härad utgör, förenadt med Wista och Mo (betta sednare i Skara stift), länets första fogderi samt, äfwen förenadt med Wista, Mo, Kalmare läns och Olands Lagfagas 3:dje Häradshöfdingdöme. Häradet gränsar i Ö. t. N. o. Ö. Wedbo, i Ö. t. Westra härad och Östbo, i W. t. Mo, i N. t. Wartofta i We-

** Forsells sockenstatist.

* Enligt 5 årsberättelsen för 1839—43.

† Enligt 5 årsber. 1834—39.

stergötland, Wetteren, Wista och N. Webbo. Det uppgifves wara $4\frac{1}{8}$ m. i längd, 4 m. i bredd.

Namnet **Tweta**, jemte **Jönköping**, förklarar i sägnens wanliga stil så här: Jonas war en rik borgare i köpingen wid Wetterns södra ända. Till honom kom kungen med sina män. De gästade och drucko i 14 dagar. Nu månde wäl ditt öl wara slut, sade kungen. Då rullade Jonas fram en tunna i salen så stor, att, sedan den också war tömd och botten utslagen, kungen bortred genom bensamma. Då tänkte kungen, huru gästbudet måtte bli lika hederligt betaldt, och frågade Jonas, hwad han finge gifwa honom i återskänk. Den tiden gick skog intill köpingen på alla sidor utom sjönsidan. Gif mig, sade Jonas, så mycket af denna skog, som jag twetar in på en dag. Kungen, som fruktat att guld eller silfwer skulle begäras, gaf med nöje sitt bifall till denna bön. Men arla en sommarmorgon tog Jonas sin yxa, då han lennat kungen wid kungsbron i Hålawed, gick åt söder i skogen och högg en twet el. spåna ur det ena trädet efter det andra, swängande djupt in i landet, och kom om aftenen dit der Dummsån faller i Wetteren. (Dummemåse kunde han ej gå öfwer). Det härad han så intwetat kallades **Tweta** och köpingen fick namnet **Jonaköping** efter denne häradskungen. I sigillet ser man 3:ne twetar eller spån med öfverkrift: **Tweta heradh**. Förklaringen har nog alstrat den sinnebilds skrift, som träffas i sigillet. Dylika etymologier slå wanligtvis allt för wäl in, för att kunna antagas ha träffat något ur den verkliga werlden, der den namnbildande slumpen ej kan sägas på sligt sätt gå till wäga. Då wi här ha ett hemman **Tabe** och ett **Tabe**—berg, är troligare, att namnet **Tabe** också hunnit sjelfwa **Weden** öfwan **Finwed**. Af ett **Taheweda**—härad bildade sig i uttalet snart **Tweda**, som med folkets hårdare uttal blef **Tweta**. Detta uppfom då tidigt. Om **Thwetum** nämnes i Påfwebullan (Sw. D. n. 74) af 1177.

Watten: Sjöar: Wetteren, se Wista h:d, smärre, se sockenbeskrif:ne. **Äar:** se länsöfverfigten 3 D. p. 10—13.

Wägar: Nissfastigen uppbroades som landswäg 1568 af Danstärne der han nu går till Jönköping; gick förut söder om Dummemoöse. $\frac{1}{8}$ mil S. om Jära tillstötet **Götheborgs wägen**. N. öfwan om desja wägar wid säteriet Klemmestorp kommer **Skara wägen** öfwer Dröspåhult och Wetterns W. strandwäg från Carlsborg. S. strandwägen kommer från Örenna öfwer Käby, mött wid Käpla af Håla(weds) wägen, den gamla kungsgatan öfwer Wireba. Från Ekessjö, Westerwik och Kalmar kommer en landswäg från S. till Jönköping öfwer Ingaryd, öfwan hwilket ställe en landswäg, som kommit från Östra o. W. h:d:r förbi Myressjö, Lannastede och Sandsjö fyrkor, tillstötet. Från Carlshamn och Werio ankommer en landswäg öfwer Swenarum, Stigamo och Barnarp samt från Skåne en dylig öfwer Bernamo mot Barnarp.

En Bergslag är i detta härads att bemärka. Den utsträcker sig i Barnarps, Månfarpes och Sandseryds snar jemte $\frac{1}{2}$ bergslags-h: n i Rogberga och $\frac{1}{4}$ i Byarum. Den är indelad i 4 hyttelag *) , hvilkas tackjernstillverkning förut varit anslagen till wisas bruk, men bergsmännen drifwa nu en fri tackjernshandel. Malm hemtas både från Taberg och sjöar samt myrer.

Folkstammen synes vara blandad Wirbist och Götist. Från somliga håll uppgifs, att hårfärgen är wanligen mörk eller kastanj-brun, från andra att den är efter reglen ljus. Schwart och whit utsäges som i Wärend, men sten uttalas som hos Götarne, ej staju eller stoin. Finwedens ä blir här ett bredt Ostgötiskt a.

Tweta: ja sa gå te Broamaten å köpa atter.

Westbo: ja sa gå te Broamärten å köpa ärter.

Thingstället är wid Jugaryd, disflyttadt från Rogberga. Omfr. 1600 höllös thingen på flera orter inom häradet, t. ex. i Rogberga 1605 $\frac{13}{6}$, dit Pastor i Hafarp funnat instämmas; i Swinhaga, Barkeryds sn, 1605 $\frac{11}{2}$, der Pastor i Jerstorp kunde vara bisittare; i Ljungarum 1605 $\frac{26}{1}$, der Rh: n liffom Rector i Jönköping woro bisittare; i Forserum 1614 och 1623, i Hafarp 1615, i Swartarp 1617, i Lekeryd 1625, då Swartarps allmoge der äfwen war församlad. Sådant war förhållandet denna tid öfwer allt i länet. De många thingsstemsättningarne torde af ålder utmärkt slika samlingsplatser, der mindre folkhopar samlades, säkerligen till lättnad för domarne att winna lagen gehör. Domare:

1. Karl Lang Hfd. i Twetom 1381.	7. J. W. v. Schaeij sedan HofR. N.
2. Joh. Lindellus 1663.	8. Ehre Adlerbrandt.
3. Dan. Öbrans. Westman i Tw. och No 1673—90. Sonen	9. Fredr. Schlyter 1798 i Tweta och No. Besom Wista, förut föreundt med N. o. S. Wedbo, genom accord 1799.
4. And. Stiernclo.	10. J. Hallengren i Tw., Wista och No 1823.
5. P. Schaeij i Tw., Wista och No 1732.	11. P. Arw. Ribbing d:o d:o 1828.
6. Wagn. Abr. Folek i Tw., No och Westra 1769.	

Om Den Kongl. befallningen, se häröfw. 3 p. 2 ic.

Kronfogdar:

- J. Bortej 1735.
 N. F. Bråtenhjelm 1800 i Tw., Wista o. No. Afsesj
 N. Gh. Höl 1838. Hof-Secr.
 J. S. Ekelund 1844. Landslamrer.

Häradskrifware:

- P. Wetterstedt 1735.
 Gabr. Wettermark.
 J. S. Ekelund.
 And. Ederblad.

Första Länsmansdistriktet, innefattande frne n. 3—8 och 13: W. A. Sivers; 2dra, med frne n. 9—12, 14—17: J. Agelin. Contractet hörde till Linköp. stift från första stiftsbildningen till 1555; derefter till Jönköp. stift till 1587; sedan åter till Linköp. stift till 1606, hwarefter det oafbrutet hört till Werio stift.

*) Som Kråkebo och Nobro hyttelager nyligen förenat sig om ett enda och bibehållit Nobro masugn, förfaller nu Kråkebo i räkningen.

Contractsproftar.

Då skerden i Jönköping upphört att vara Ordinarius, synes han likväl bibehållit den äran, att vara härabets Prost. Sannolikt woro: 1. Matth. Matthiae. 2. Magu. Jonæ. 3. Magu. Petri. 4. Petr. Glandius och 5. Nils Juringius Contractets Proftar 1588—1655. Den följande serien är wis:

6. M. Lars Lindelius i Jönköping 1655—72.	13. D. J. Ekerman i Jönk. 1768—1778.
7. M. L. Wellijn ib:m. 1673—87.	14. M. Joach. Bergman i Hafarp 1780—93.
8. M. E. Dryfelius ib:m. 1687—1708.	15. M. Erl. Dryfelius i Rogberga 1793—95.
9. J. Ulmstedt i Swartarp 1708—1719.	16. M. J. Fowelin i Barkeryd 1796—1807.
10. M. Th. Junbeck i Jönköp. 1719—39.	17. N. Sandwall i Jerdnäs 1808—26.
11. D. G. Eliander ib:m 1740—65.	18. J. Filén i Hafarp 1826—.
12. M. Erl. Goliander i Swartarp 1766—68.	

2 §. Jönköpings Slottspastorat a).

1. Jönköpings Slottsförsamling b).

Lemter.

Slottet c).
Landshöfd. residenset med
Landskansli och Landscontor d).
Slottsarresten d).
Kronomagasinet d).
Tyghuset e).

Ränteriet f).

Kronojord å förbergen g).

56. — Alla belägna på fästningsplanen och i B. förstaden.
Dwaruboar och Torpare wid
Dankahalla ström. h).

a) Ehuru det är mycket mindre, än Stads-pastoratet med sin landtförsaml. som anner, winnes mera reda genom att först framställa detta lilla pastorat, som och torde kunna anses för det äldsta. Det räknas ej till någon klass, men förtjenar väl att ha sin plats sist i 3:de; war Consistorielt 1600—1781 såsom präbende till den Conrectorslyhla wid Jönköp. trivialschola, som tillfattes af Consistorium. Tillfattes derefter af Landshöfdingen. Se R. br. $\frac{9}{10}$ 1781 samt $\frac{22}{3}$ 1782. L:höfd:n anses neml. som Caput för Länds Slotts, Garnisons och Tyghusstaterne. Slottspastorn måste ha tagit pastoralexamen. Deltager dock ej i Biskops och Prostewal. b) Utgör pastoratet, som ej till areal kan uppgifwas. Lönen är egentl. blott "jul och påskören" af förs:s medlemmar. Desse woro, då choleran 1834 utbröt, omfr. 700, hwaraf då i haft 156 pers. dogo. Pastor i Slottsförsaml:n war 1782—94, med särskild tillåtelse, tillika Collega wid stadens triv. schola. 1805—27, tillika, genom lyplornas förening, Typloman och Predikant wid länets Hospital och Pazarett, merändels derjemte i sednare tider Fångpre-

dikant. c) Sedan 1737 har intet slott funnits, ehuru K. M:t stadfästade ritningen till ett nytt 1757. Slottsbranden följdes af fästningsverkets fullständiga förfall. "Det ena hvalfwet efter det andra faller tillsammans; den ena muren efter den andra nedbramlar och fästningen står qwar blott som ett förgligt minne af förgligna tider," enl. Allvins yttrande. Ett torn öfwer norra fästningsporten nedbröts 1803 med stor kostnad. Fästningen war fullbyggd i sitt sista stic af K. G. II Adolph 1616. På Jönköpings slott tillbringade kungen sin jul 1619, derifrån han, i Januari månad, gjorde en resa till Halmstad, för ett möte med Konungen af Danmark. Detta slott och denna fästning ha säferligen uppstått, då, såsom det war ännu 951, olika kungars wälden möttes här i trakten. (Inlehn. p. 312). Och sedan samme kung herrskade både öfwer de 2 Götaländerne och de 2 Werdaländerne, hwilkas 4 lagmän ännu 1319 mottogo af kungen 4 eder på 4 olika landslagslagar, då 4 skilda folkstämor swuro kungen sin tro, — allt enl. "en sedwänja, som af ålder warit" —, så war det i Junaköping och wid Junabäck, som Westgötarne mottogo kungen af Werdalagman och Smälänningarne, hwilka wid Solawed mottagit regenten af Östgötarne. Rimligtwis uppstod här således en kungaboning, ett slott, och kring dylka uppwerte köpingar. Förut behöfdes litwål hwad Rimchronikan synes kalla en jonagård eller, med aspiration skrifwet, Gjonagård, (Jhres Glossar. p. 878) der kungens hjon — Moesog. junjons el. jumjons — d. w. s. lägre betjening, huskarlar, (servi) kunde bo, då kungen och hans Riddare och Wän inhystes på borgen. När köping här sedan uppstod blef jonagården en jonaköping. Gricus Olai skrifwer 1470 om *Castrum Jonacopense* såsom mäktigt 1278. *Jonacopensis* strefes i Rådhusprotokoller wid 1568. Vocalerne werlade lätt denna tid. I Upslands-Lagen strefs: "till Junabäck" och "til Junabekkie" samt "til Junabäckia." Junaköping, Junachopia, Junnacopenses läses i Sw. Dipl. n. 654, 789 och 902. Om Slottet, se ofw. 3: p. 2 och 3. Som innan n. w. kanal gräfsdes, wattenet förut hade sitt utlopp 200 alnar längre i öster, anser Allvin troligt, att gamla fästningen låg på nåset mellan sjöarne. Som i Stadens sigill en fästning med 3 torn utan spetsar ses, kan man deraf sluta till fästningens forna utseende. Allvin tror, att K. Gustaf I förwandlade det katholska klostret till det nya slottet. Här byggdes slott 1545—59. I en Rådhusets memorialbok läses: *Memoriale eorum quæ a Consulibus post combustionem Civitatis Jonacopensis sunt sancita juxtaque leges patriæ confirmata et judicata factaque est hæc combustio a. 1568 tempore Omnium Sanctorum, cum exercitus Danorum, cui Dan Ranso miles ille auratus præfuit, Patriam nostram hostiliter invasit.* I ett K. Johans bref af 1570 står att Jönköp. för 2 år sedan uppbrann. I ett wittnesbref af 1582 yttrar K:h. i Skärstad, huru en gårdegård stod, då ännu Jönköp. slott war wid kraft, men huru den flyttades, sedan slottet war öde,

på K. G:ris tillfågelse. 1595 erkände Hert. Carl, att till Axel Lejonhufwud lemnats Jönk. huus och stad med Östbo och Östra, Eweta och Mo, samt Skärstada och Öllmsta i Wista, hwaraf inkomsten skulle till en del användas till Jönköp. befästningsbyggning, jemte det han skaffade sig renta för de 69,000 daler, för hwilka bemålte huus, stad och härader woro pantsatte. (Allwins Jönk. Beskr. p. 59, DelaGard. Arch. IV: 86 följ. Skärstads Kbh. längd). 1600 d. 28 Mars wederkände Hertigen Jönköp. stad, hus och län med några härader, från "Pantherren till Jönk." 1611 brann hwad Gref Axel byggt. Sedan iståndfattes slottet af G. II Adolph. Der stod öfwer hwalfwet, genom hwilket man inkom på yttre Borggården, 1619 på södra sidan öfwan hufwudporten: *Gloria Altissimo Suorum Refugio*. Slottets historia läses hos Allwin, Tunelb, Rhyzelii Sviogoth. munita m. fl. d) Sedan Slottet nebrann, uppfördes på Slottsgården Arrestbyggnaden, då rummyrdes för Länstyrelsens sessioner. Sedan Magasins-Directionen låtit å Slottsgården uppföra ett större Magasin af trä, inreddes 1840 öfra wåningen af detta hus till Archiv för Lands-Contoret och Landtmåteri-Contoret. e) 2ne på yttre Borggården stående träbyggningar, N. om fästningen, uppförde af K. Carl XI. Förråderne äro nu aflyttade till Carlsborg. Garnisonen upplöstes 1800, då den kommandering af K. Östa Artilleri Reg:te som omnämnes 2: p. 618 här förleades, men som återdrogs till Reg:tet, sedan förråderne afförts till Carlsborg. f) Till 1844 begagnades ett hwalv i fästningsbyggnaden som ränteri. g) Slottsfnektar och Garnisonsmanskap fingo i förra seklet rätt att här bygga hus. 80 hopgyttredes. Man gaf dem sedan byggnadsbjelp för utflyttning på en widsträcktare plan af stadsjorden. I den nya förstaden bo personer hörande till Slotts- och Stadsförsamlingen inblandade med hwarandra. h) Dessse fastän hörande till Stadsförsaml., ha, enl. K. Resolut. $\frac{2}{10}$ 1781 rätt att höra till Slotts-församl.

Slottskyrkan war förr i Slottets S. flygel. Efter 1737 blef S. Peders Capell waldt i stället, en förskyrka af trä med ett litet torn i korset och en enda kloka med inskrift på latin och swenska. Som klokan stöpts "Pastore Ecclesie M. Haqv. Sjögren," synes man här ha ett prof på Sjögrens versificationsförmåga på modersmålet. Se Allwin 2. c. p. 63. Ett fattighus gafs af Skomakaren J. Ahlstedt 1821. Wer. Stiftstidn. 1822 n. 10. Folkmängden 1844: 317 m. 310 qv. S:a 627.

Series pastorum.

1600—1781, se Con. Rectors-serien, längre fram.

1. M. N. J. Collander 1782—94. War, då han utnämndes, Collega Scholæ och fick behålla under sin

tjenstetid begge besattningarne. Se Kbh. i Jerstorp.

2. M. N. A. Allin 1795—1810. Blef 1805 tillika Sjöförmän och Pred. wid Lazar. och Hospital. Se Kbh. i Weisklad.

3. N. Joh. Wetterling 1811—27. Lillisa Syflom. och Pred. wid L. o. S. 1812—1827, hwarefter försild Syfleman tillfattes, subordi- nerande under Central-Styrelsen i Wadstena.
4. L. G. Wabell 1827— Lifsom företräbarne, tillisa Fångpredikant.

3 §. Jönköpings Stads- och Landt- pastorat a).

2. Jönköpings stadsförsamling b).

a) Stadens församling i förening med Ljungarums landt-församling. Se n. 9 bland Tweta h:ds socknar, 7:de S. Detta pastorat är regalt i 1:sta klassen, men i så mätto, att stadens röster bestämma förslaget åt de sökande och kungen utnämmer inom detta förslag, enl. Stadens privileg. $\frac{2}{4}$ 1620 och R. Resol. $\frac{2}{1}$ 1779. Commminister kallas efter församlingens wal af Magistraten, enl. R. Resol. $\frac{27}{1}$ 1675 och $\frac{5}{7}$ 1810. b) Staden är fr. D. tull till nya bron $\frac{1}{2}$ mil i längd, midt för torget 480 aln. bred. Gränssande i N. t. Wettern, i S. o. S. t. Ljungarum och till en ringa del t. Nögberga, i W. t. Jerstorp och Bankeryd samt någon del af Sandferyd. Sjelfwa Staden indelas i 4 kvarter: Östra, Westra, Torg- och Kyrkoqvarteret; har 2:ne större gator: Stor- och Smedjegatan, samt 2 hamugator och 1 Slottsgata; 2:ne Torg, hwardera ett kvarter. 2. Westra förstaden är indelad i 10 qvadrater med 6 tomter i hwarje. 3. Swenska maden. 4. Fästningsplanen. Båtsmansbacken är den del af Östra Dwarteret, der kasern en gång uppbyggdes för stadens båtsmän, då staden ålaggts hålla dylika. Skiljes blott genom en smal gata från det öfriga af D. Dwarteret. Tomter 263 $\frac{3}{4}$. Man uppgifwer 11 $\frac{1}{4}$ mtl laggda under staden. 3 Gush. Sällst. Handll. uppgifwas: Hemman laggda under staden 1. Nebelbäcksgodset. 2. Sjöboda. 2. Råkö (ej Härkö). 3. Jära el. Jädra (ej Jura). S:a 8 mtl. Men af 3 hem. Jära eger staden blott 2; det 3:dje ett frälsehem. ligger i Ljungarums socken och tillhör privat person. Uttjodar underlagda staden räknas i H. S. Handll. $\frac{5}{8}$ Jära, $\frac{5}{8}$ Sandgårdet, $\frac{3}{8}$ Torg, $\frac{3}{16}$ Kyrko- och Hosp. jord, $\frac{5}{8}$ Botarp, $\frac{3}{16}$ Toferyd kl., $\frac{5}{8}$ Anderstorp. S:a 3 $\frac{1}{4}$. S:a S:arum 11 $\frac{1}{4}$. Men, enl. J. Allwins upplysningar, tillhör detta Jära ej staden på annat sätt än genom byte med annan jord och har ej Zordeboksmantal. Botarp ic. tillhöra, lifsom Heggeberg och Bergängen, som med lika skäl kunna uppräknas, dels Jerstorp, dels Bankeryds socknar, låra skänks till staden, men äro nu i privat ägo, ehuru egarne skatta till staden. Något bestämdt hemmantal war ej bekant å stadens lägenheter, hwilka undergått beständiga förändringar, förårn 1800, då Stadsjorden undergick ny statuläggning, till uttrönande af

huru stor saltpettersgård skulle falla på staden, då jorden uppskattades till $10\frac{3}{4}$, men af K. Mt upphöjdes till $11\frac{1}{4}$. År 1819 undersög stadsjorden ny refning och stättläggning, till uttrönande af huru mycket som skulle erläggas till reservskjutens underhåll. Då upptogs den till $11\frac{1}{4}$. Också finnas lägenheter, som beräknas till $\frac{1}{10,240}$ mtl.

Jönköpings Stads jordbrymd uppgår till något öfver 3000 (wib 3024) t.l.b, utom stadsplanen och har uppstått genom K. donationer m. m., tid efter annan, af hemmanen Brodetorp $3\frac{1}{4}$ mtl, Medelbäck 1 (köpt af staden), Sjöboda 2, Råkö 2, Jära 2, jemte 12 utjordar. Sjöboda tillbytte sig staden af kronan för större delen af Råkö egor, hvilka nu utgöra Rosenlund, samt en större, kronan tillhörig lägenhet, Österängen der bredwid. Nämnade hemmans egor äro nu mera omöjliga att särstilla. Gamla staden, liksom förstaden, låg på Sjöboda egor; nya staden ligger på Råkö. Af denna jord disponerar staden till skjutshästars underhåll och utarrendering $1492\frac{1}{2}$ t.l.b, till kyrkan och hospitalet $16\frac{1}{4}$, till presternas aflöning 138 och till Civilstatens $171\frac{1}{2}$ t.l.b. Återstå ende 1206 t.l.b innehafvas under egande rätt, på hvilken grund wet ingen, af privata personer, fördelade i flera 100 större och mindre stycken, deribland stadens 200 fälgårdar.

1841 d. 1 Jan. var folkmängden i Jönk. stadsförsamling 1919 m. 2499 qv. S:a 4410. Med slotts-församl. 5037. 1835 delades stadsförsaml. med 1724 hushåll och 4215 personer i 55 rika, 365 borgliga och 1304 fattiga (behöfswande andras understöd).

a. Kyrka, Capell, Kloster, Mynthus.

Kyrkan synes ej varit det märkligaste här i staden i den medeltid, då "Guds hus" så ofta war det i större städer. Man wet ej ens hwar stadskyrka då stod; ja man har af Biskopsbömet qwar en del af Biskopskruden (hårofw. 1: p. 545), men inga rinner af Domkyrkan, ty så bör wäl Jönköpings kyrka heta för den tid, då här war ett DomCapitel med en lika mynbig Ordinaris som andra Stiftschefer i denna tid, styrande ett icke obetydligt stift, då detta 1558 utgjordes af "Jönköpings län" och Mark och Kinds härader i Westergötland, enl. Thysel. 2: 404, hwarester Kugelbergs mening, anförd hårofw. 1: p. 544, torde böra rättas tills den omständligt kan styrkas. Troligen funnos här 2 kyrkor i staden under medeltiden, utom Slottskyrkan och Capeller. 1396 nämnes Mariakyrka (om ej klosterkyrka?) och 1458 Nicolai. Efter branden 1612 flyttade invånarne från Zunabäck, S. om slottet till n. w. stadsplan, då här war en träkyrka med torn, hvilken blef stadskyrka. Från dess torn predikade skolpilten 1627. Enligt Waazii Invent. 821, skafades detta tempel af en storm 1638 under en af tonsång, då dörr och fenster brötos ner af vinden. I stället för att låta lagens swärd skaffa blod för upploppet i Westbo 1618, (se hårofw. 3: p. 132), ålade Gustaf Adolph hwar mantalskrifwen

person att skaffa en Slandssten 18 t. hög och 9 t. bred. Grunden till en wärdig stadskyrka lades 1649. Mästaren war Hent. Goteswald. K. br. 1634 $2\frac{6}{7}$ skaffade nya tillgångar. Byggnaden fullbordades 1669, invigdes 1673. Tornet uppfördes 1686 men häri nebslog åttan 1697 $\frac{2}{7}$ (Rhyz. Brentol. 61. 90). 1790 härjades denna kyrka af elbswådan; men återupprättades i en nyare stil, fick orgverf af 36 stämmor, ombyggdt af Eberhardt. Ny predikstol medhanss först 1825, då ett förgylt förs med påhängd mantel fattes på altaret. Kyrkan är $94\frac{1}{2}$ aln. lång, $47\frac{1}{2}$ aln. bred utwändigt. Har ej, efter restaurationen 1791 blifwit på öf- ligt sätt invigd. Biskop Mörner skall hafwa ernat göra det, men afstyrtis af dåwarande Pastor.

Capeller woro i Hans Bratts tid: 1. *Georgii Senecopie*; 2. *Sancti Spiritus* ib:m. 3. *Beati Petri* ib:m. 4. *Capella Valbergis*. (Linföp. Bibl. Handll. 1: p. 100). S. *Orjans Capell* nämnes såsom liggande S. om stadsporten, 1459. 61. 63. År 1493 slagades, att kall, klenobier m. m. blifwit der tagne och gifne till ett då byggdt nytt capell jemte Franciscanerfloret. *Selgands- capellet* har tydligen varit den tidens *Hospitalskyrka*, i hwilken Gardianen sedan 1629 uppdrogs af K. Gustaf att prebika Guds rena evangelium. Vid kyrkogolfwets upptagning 1832, upptäcktes att flere lik härunder blifwit nebsatte, deraf 2:ne balsamerade, en earl och 1 fruntimmer, mycket wäl klädde, hwilka woro temligen wäl bibehållne. Allt lemnades likwäl i det stid det förut war. Traditionen säger ock, att en Prinsessa här blifwit begrafwen. S. *Weders capell* lär legat jemte *Zunabäck* och egt S. *Weders gårde*. I detta capell war det slotts-församlingen började hålla Guds- tjenst efter 1737. *Capella Valburgis* war wäl således det capell Gardiefnen uppfört jemte floret, prybande det med klenobier ur S. *Orjans*. Detta torde deremot wara det ännu qwarstående *Östra Capellet*, hwari hållas blott 2 aftonsångar om året, jemte jords- fästningar. Den nya begrafningsplatsen omgifwer capellet.

Af kloster torde blott ett funnits, *Gråbröderuas*. Om dess läge se Linföp. Bibl. Handll. 1: 219. Det stiftades 1283 och fick testamente af en man i Fiskaby, *Westra h:b*, före 1290. 1297 hölls här *Capitel* af Orden, sedan ofta i denna stad, deribland 1437. 1318 gäfwu Hertt. Erik och *Walbemar* 20 mark till *Fratr. Min.* i J. Detta klostres Gardian *Johannes* satt jemte *Smålands Lag-* man i en ransafning rörande urfunders äktihet 1328. Hit kom gäfwu från *Ida* i *Glafar* 1398. Gardianen i J. *Johannes* sände *Nunnorne* i *Bosölkloster* en *syngrapha indulgentiarum* 1434. Wi ha nämnt huru h. w. Gardian byggdt ett capell jemte floret 1493. 13 mark ygr gaf floret i stätt 1523. *Mats Jogansson* war Gardiefne i *Jönköping* 1524; han prebikade *Evangelium* 1529. 1549 reparerade *Sten Lejonhufwud* klosterbyggnaden. Denna war en del af eller närbelägen *Slottsbyggnaden* jemte *Munkfjön*. Man tror att det war i de gamle klosterrummen, *Landsgansliet* sedan

inrymdes i Slottet. Man säg der Marias bild i takets medelpunkt, omgifwen af Sibillernas. De 4 Evangelisternas bilder stodo öfwer dörrarne. War detta ej slottskyrkan och densamma kyrka, som 1396 kallats *S. Mariae*, då i staden en *S. Nicolai* anföres? — Om Jönköp. kloster, se widare de *Claustr. Sviog.* 2: 35. f.

Mynthuset nämnes i *R. Magnus* 1:s testamente af 1285 (*Sw. D. n.* 802). Sedan han upprepat de fyrför, kloster m. m. dit han bestämde gäfwor, heter det: "till betalning af detta allt anwisa wi på Myntet i Westergötland, som är i Skara, Mynten i Östergötland, som äro i Söderköping, Skenninge och Jönköping" o. s. w. Wi känna ej om man funnit några i Jönköping slagna mynt.

b. Wilda stiftelser.

1. Hospital kallades i medeltiden *Domus S. Spiritus* eller *Helg. Ands-hus*. Ett dylikt fanns i Jönköping. I dess capell predikade Munken Matts, sedan han omfattat reformationens grundfattor; trol. tillika Föreståndare för Hospitalet. Det afbrändes 1568. Ett nytt uppbyggdes 1570 nära Junabäck, hwilket nedtogs 1785, hwarefter den n. w. byggnaden uppfördes, ett mindre stenhus af 2 wåningar på 1780talet och ett Zwånings trädhushus i början af 1800talet. Då hjonen på 1820talet förflyttades till Wadsstena centralhospital, inköptes Hospitalshusen för Lazarett- och Curhusinrättningens behof. Lazarettsläkaren bebor det för Hospitals-syflomannen förut inredda stenhuset. Läget är nära Wetterns strand wid Junabäcks utfall.

Hospitalsföreståndaren war ofta tillika Hosp. predikant och hade stundom Sandseryd som präbende, hwarföre nämnde gälls Khlängd för en tid utgör Hosp. Syflomännens series. Från 1675 till 1759 woro dock särskilda Syflomän, liksom tidtals förut; till 1770 war sedan Sandseryd åter Deconomi präbende. Från 1770 till 1805 woro deremot egna Syflomän. 1805—27 förenades Syflomän och Predikantskapet i Hospitalet med Slottspastorsambetet. Efter 1827 åter egna Syflomän. Sandseryd lär dock ej så tidigt, som man trott, anslagits till Deconomns. *Gr. Nils*, som war Decon. 1502, kallas blott prest i Hospitalet 1593. *Bonde Germundi* war Decon. i Hospitalet jemte det han war Stads-Comm. 1628. Decon. war ock *Sam. Petri Augustus* omfr. 1639, se *Hultsfjöö Khl.* Mellan 1639 och 1664 räknas som blott Deconomi, trol. ock Concionatores i Hospitalet: *Magn. Petri*; sedan *Jör. Arvidi* 1664. Men *Sweno Junepolinus* 1664—1675 (*Smål. Vestr.* 518) war tillika Khl. i Sandseryd, begraberad från Swartarp. Blott wid Hospitalet: *Ericus* 1694. Se *Khl. i Jersnäs.* *Dan. Frimolin* 1694. *Jon. Frimolin*, sonen, 1710. *And. Frigell*, från Södermanland. *Joh. Harman* 1719†1759. Dessa 5 synas warit blott Syflomän, under det Kherden i Sandseryd war predikant wid Hospitalet. *And. Drysenius*, Khl. i Sandseryd 1730

—38 kallad "tillfika Hospitalspredikant" liksom D. Pihlgren 1740
—42 och Ol. Numerus 1743—69.

Hospitalet har utom wed m. m. i frontionde 144 tr, 3 fr
råg, d:o d:o fonn, samt "lägenheter," som 1820 räntade 13 $\frac{3}{4}$ tr
råg, d:o d:o fonn, då de utarrenderades emot 1 tra 20 fr såd af
t.f. det; desutom war Hospitalets penninginkomst 465 R:dr B:o.
Se Länets R. H:G. Handll. 9 h. p. 145.

2. Lazarettet war inrättadt redan 1777.

Som "Stads-, Artilleri- och Lazarett-Chirurg" eller
"Stads- och Lazarett-Läkare" i Jönköp. anför Sadlén (2: 2.
142 f. Supplem. 436):

1. Mfert Stads-Barberare 1664.	7. Ch. M. D. G. Lange 1793 95. Lazar. o. Stads-Chir.
2. C. J. Stoeheim Stads- och Ar- till. Chirurg 1718—26.	8. Ch. M. G. O. Caspersson 1795 —31. Lazar. och Artill. Chir. i 3. Nöjesf. 1814. Fick 1831 assed som Stadsläkare. Död 1846.
3. Fr. Palmmeijer d:o d:o 1773—65.	9. Dr. Sw. Cr. Sköldberg 183.— R. Dr. 1835. Besjordrad till Pro- vinc. Läkare.
4. J. N. Wöhne 1765—93. Den 1:ste Stads-Chirurg på stat i 3. Tillfika Chir. wid Länslazarettet 84. Ti- tul. Nöjesf. 81.	10. D. J. P. Holmbom.
5. Ch. Mgr Fr. P. Palmmeijer 1777 —79. Lazarett-Chirurg.	
6. Ch. M. G. J. Bergholm 1779— 84. Lög. Chir.	

3. Fattigvård. Denna erhöi, efter Cholerans härjande, en
ny förbättrad organisation, i förening med en arbetsinrättning, huf-
wudsaffligen genom Dr. Eneroths försorg. Stadens fattigkassa
utger stundom till 2000 R:dr B:o på året och behållningen upp-
går till omkr. 5000 R:dr. Desutom är en fond af omkr. 3000
R:dr bildad, för ålbriga borgares och deras enfors. understöd.

c. Staden. Stadsstyrelsen.

Staden war i äldre tider utsträckt efter Wetterstranden emel-
lan Junabäck och säfningen. Han synes hafwa varit ganska stor,
ty än i dag träffas stenlagde gator, 7 till 800 alnar i söder från
Hjösidan. Redan 1284 tillät K. Magnus Ladulås att "sideses vil-
lani junnæopenses" singo hålla marknad wid S. Antonii och S.
Francisci fest (Sw. D. n. 789). Förut hade Birger Jarl gifwit
stadsprivilegier, som stadfästades af K. Magnus L. 1284, 88, och
K. Magnus Emel 1333, förbättrades af K. Carl VIII 1448 o. f. w.
Som Stapelstadsprivilegium förklarades Gustaf I:s löfte om "fri
in- och utsejling hwar helst de bäst kunna," 1524. Hans Brast,
som wäl begärt detta privilegium, tänkte nu mycket på huru "upp
skulle stäras" mellan Wetteren och Österfjön, så wäl som mellan
W. och Westerhafwet." N. w. privilegier äro gifna af K. Gust. II
Åb. 1620, derpå ett "mandat" följde, som ej bör förgätas. Den
stadsbo, som ej efter 7:de året hölle ett piltebarn i schola, handel
eller handtverk, skulle plikta 40 mark och den yngling, som wid 16
års ålder ej gått i schola eller lärt handel eller handtverk, hade
förwerkat $\frac{1}{3}$ af allt sitt arf, som tillföille staden. DelaG. Arch. XI: 40.

Jönköping, med en fästning med tre torn utan spetsar och en **Biskop** i sigillet, är n. 20 bland våra städer, räknad till 3:dje klassen. Om **Biskopen** först insattes i sigillet, då **Jönköping** blef stiftsstad, eller han finnes der förut, möjligen från det staden någonsång varit förlänt en **Biskop** i **Vinköping**, har man ej sött utreda, under det allmänna förbiseendet af urkundernas skrift med sinnebilder. Stadens **chronika** är känd. **Wi** hänvisa till **Smål. Bestr.**, **Tunelb.**, **Allvin m. fl.** hvilka anfört det hufvudsakliga, som här tilldragit sig och nämnts i urkunderna, från det "Placitatio Jonacopensis" här hölls 1357 till **Landthinget** med **Östergöland** och **Småland** här sammantallades 1657, liksom från det **Kalmar Union** här förnyades 1466 tills **freden** här slöts mellan **Danmark** och **Sverige** 1809. **Beflagligt** wis ha **författarne** också en lång **chronologi** på **eldsvådor**, **krigshärjningar**, **pestsmittor** och **wattenflöden** att **inlåta** i den **företnämnda** **chronikan** öfver **möten**, **kongl. biläger**, o. d. som här hållits. **Wi** nämna blott, **huru** d. 19 **Juli** 1831 **Hofrätts-Ledamöter** måste ro till **Hofrättstrappan** för att kunna hålla **session** och **huru** **Choleran** 1834 **rasade** här **förfärligare** än någonstädes i **Europa**, **botryckande** hvar 7:de **invånare**, **derefter** 315 **enfor** och 33 **enklingar** **woro** att **räkna** i **staden** — en **antydning**, att det **meft** **spritdrickande** **könet** **war** **meft** **blottställdt** för — **denna** **hemfka** **straffdom**. 3 **Stadsförsaml:n** **dogo** 466, i **Stotts-församl:n** 118, i **häftet** 8, **wid** **hamnbyggnaden** 4. **S:a** 596. **Lufsten** **steg** **ofta** till +38 om **middagarne** i **fluggan**; **intet** **löf** **rördes**, **ingen** **fogel** **hördes**, **omfr.** d. 23 **Aug.** (då 63 **dogo**). **Den** **här-jade** 8 **Aug.** — 9 **Sept.**

Kyrkan **ligger** på 57°, 47' 33" **lat.** och 3°, 52', 35, 86" **longit.** **wäster** om **Stockholm** (**uppgift** af **Häggblad**) d. ä. **efter** **äldre** **fättet** att **utmärka**, 31°, 46" **fr.** **Ferrö** **meridian**. **Staden** är **belägen** 33¼ mil **fr.** **Stockholm**, 12 **fr.** **Verö**, 3¾ **fr.** **Grenna**, 5¼ **fr.** **Glesjö**, **byggd** på en **sandrefwel** mellan **Wettern**, **Rocksjön** och **Munksjön** i en **fördjupning**, som **omgifwes** af **skogbeklädda** **bergskullar** i **SD.** och **SW.** men som **fortjätter** åt **S.** **Wetterns** **sjödal**, **tills** **denne** **börjar** **höja** **sig** **mot** **Tabergs** **spets**.

Sjöar: **Wettern** **stöter** **in** **till** **staden**. "**Jönköpingswiken**" **rättnas** 6000 **aln.** **längs** **utåt** **sjön** **med** ½ **mils** **bredd**. **På** 6500 **aln.** **afstånd** är **grundet** **Stenrefwet** **med** 3 **famn.** **watten**; **på** 3—400 **alnars** **afstånd** **omwärlar** **wiken** **med** **blott** 3—10 **fots** **djup**. **Sammanläggningen** **werskälld** 1835 **under** **Maj.** och **Ribb.** v. **Sydows** **ledning**, "är **förträfflig**." **Engelsta** **stjopp** **hemta** **här** **Brunsten** **fr.** **Spereryds** **grufwor**. **Skogs** **effekter** **utföras** **till** **Lyska** **sjöståder**. **Allt** **likwäl** i **sin** **begynnelse!** **Munk.** **ell.** **Lillsjön** (till **mot-sats** **kallas** **Wettern** **Storsjön**) är **blott** ¼ **m.** **lång** och **Rocksjön** **ännu** **mindre**. **De** **sammanbindas** **af** **en** **kanal** **som** **blifwit** **gräfd** **för** **att** **få** **rinnande** **watten** **genom** **staden** **och** **gamla** **utloppet** **för** **Rocksjön** **genom** **Lillsjön** **och** **Maderne** **tillspärradt**. **En** **bred** **och** **djup** **kanal**, **hwarigenom** **fartygen** **gå** **in** **i** **Munksjön**, **den** **egentliga**

hamnen, sammanbinder Munksjön med Wetteren. I Munksjön faller en å, som uppkommit genom sammanslytning af Taberger å och Kråkebo å. Junabäckens dal B. om staden har mycket träskartadt utseende, som anses för en nyare bildning. En längre i B. utfaller Dunkahallaån med 6 qvarnar i de sista fallen.

Särdeles bördig är ej Jönköpings stadsjord. Gul. femårsberättelsen 1833 utfäddes i 154 tunl. åker 4 t: r hvetet, 50 t. råg, 5 t. foin, 15 t. hirse, t. blandsäd, 3 t. ärter, 150 t. potåter och sfördades 20 t. h., 200 t. r., 15 t. k., 225 t. h., 25 t. blandsäd, 9 t. å. och 570 t. p. Här underhöllas 69 hästar, 40 orar, 167 kor, 86 får, 62 fwin. Handlen kan ej anses blomstra, der 30 handlande och hökare ge staten i bewilln. 405 R:dr då Embets- och Tjenstemän ge 1,856 Rdr. Sedan Alvin i sin skrift omnämmt K. Gust. II Abolpns gåfwa till staden för anläggning af schäferi, anför han: "i stället för schäferi odlas potatis och i st. för att wäfwa kläden och flanel, fabriceras bränwin." 7 Snusfabriker frambringa årl. 350,000 skåp. snus. Ej länge sedan anlades här af Kamrer J. Sandwall och C. Lundström en metallfabrik för förfärdigande af knappar och andra presade arbeten, som redan är betydlig och förestås af en från England införskrifwen Werkmästare. En fabrik, der hvarjehanda frictionselddon förfärdigas, är också anlaggd af J. C. Lundström. Afwen nämnes en fortfabrik. Här är en Frimurareloge. Huset är nu i enklid ågo.

Postmästare är D. A. Hallberg. Paketposten går här förbi. Sparbanken har på ett år fått insatser af 10,000 R:dr B:o.

Rådhuset, 31 aln. långt, byggdes efter branden 1691, reparerades efter branden 1730 och 1785; men tornet blef efter 1785 ej återställt. Huset är 3 våningar högt. Utan flyglar och torn, äro husets längd- och höjdmått nu illa proportionerade.

Borgmästare.

Hr C. F. Kugelberg tror sig ha träffat 65 dylika nämnda i äldre handlingar. Flera af dem synas ha haft den Kongl. Befallningen (se häröfw. 3: 3). Flera parwis samtidige. Andra torde varit Magistratspersoner, som kanske ofta företräd Borgmästaren. Vi anföra:

1. Ewen Månsson köpte 1494 en Wadstena Klosters tomt.
2. Nils Andersson. Se 3: 3. N:o 13. Lefde ännu 1533.
3. Anders Nilsson Nilsödm. 1569. En hans son K. i Jönk.
4. Måns Jönsson enhälligt wald af

Råd och menighet 1595 *). Sverintend. J. P. Angius i Kalmar war hans mäg. Erol. samme M. J. S. som 1614 kallad K. Rts fogde samt 1618 K. M. Besim. En tid samtlig war
5. Augustin Hansson † 1602. Baron Lejonköls fader.

*) Således blott Borgmästare. Swad som tillhört förut den Kongl. fogden, som stundom och war Borgmästare, öfwerstyttades wid denna tid allmänt på Landsköpingarne.

6. Nils Wänsson, son af n. 4. Sedan Borgmäst. i Norrköping. Mågen
7. Peder Gudmundsson 1613—47, adlad Strömberg 1646 (n. 365). Grundläggare af Jönköping efter 1612 års brand. Införskaffade Lysslar och Hellsändare, som besatte sig på Lyssa maden. (G. m. 1) Anna Nilsson, som födde Gudmund *) och Söns **). 2) Cath. Förnsköld, som födde Karin, g. m. Borgmäst. Alex. Hajoek, Brita Soph. g. m. Gen. Maj. Gylhr Gyltersberch, och Anna Wendela g. m. General Jf. Ribberghjelm. En tid war Borgmäst jemte P. G—son:
8. And. Pedersson 1628—48 Riksdm. 1639. Blef anslagen att ha fått vengar af satan, men frisländes. Dömde J. Bona, som en hel böndag försunnat Gudstjensten, att sitta 14 dagar på watten och bröd; samt S. Bursie, som blott försunnat Ottesängen, att böta 40 mark.
9. Matth. Brundbergh 1647—53. War den förste, som fick R. fullmakt. Blef sedan Assesj. i Hof-R.
10. John Håkanson Reese 1655—66. Namnkunnig i vår litteratur som Jonas Haqvini Rezelius. Gjorde 1634—36 resor omfr. i Småland, Dland och Upland, antecknande sina i Uppsala förvarade Monumenta Smol. et Oelandica samt Afritn. af runstenar m. m. i Nodhanom el. Attundalad i Upl. Se Iduna V. 37.
11. Olof Zonsson † 1670.
12. Jf. Einellius 1666 Consul regius. Riksdm. 68. † 97. Skref som Et. i U. 59 Isaacus Symonis.
13. Alex. Hajoek 1671 † 84. F. i Skotland. Infom som Handelsbolh. hos J. Nachliet.
14. Thom. Bursie 1681 † 84. Hans farfar Bengt B. war född i Skotland.
15. And. Ekedom 1684 † 97. Sedan Jf. Einellius och A. Ekedom nu dödt, har blott en Borgmäst. varit i sender.
1. Bengt Roswall, Calmariens. Justitie och Politie-Borgmäst. 1698 † 1705. Riksdm. 1698.
2. E. Ekelund 1705—1711. Asses. dad.
3. Sw. Aurén 1712 † 27, som Riksdagsm. "Stor talare."
4. Wäns Hök 1727—50 F. i Högsåbråten, Åfers sn.
5. Nils Kellander 1751 † 71. F. 1697. Farsfadren R. i Hwettlanda. Riksdm. 1741. 51. 60. Utg. Tal på Jönk. Rådhuswa. Jönk. 1751. 8:o. (Uppslyser stadens historia).
6. Gust. Ceroin 1772 † 1807. F. i Landskrona. Riksdm. 1789. Assesfor.
7. Pet. Lindequist 1807—16. F. 1771. Riksdm. 4 ggr. † 1833.
8. Jonas Åker 1816 † 36. F. i Wilslands h:b i Slåne, Ljungby sn.
9. Joh. Ch. Thoru 1836— F. 1803. Fadren P. o. P. i Hjortsberga i Blesing. Farsfadren war fr. Thoru i Polen. J. Ch. Th. Riksdm. 1844.

b. R. Göta Hofrätt.

Denna Kongl. Domstol för Göta rike funderades d. 5 Nov. 1634, kallad R. Götha Hof-Rätt, men blef snart blott en ny Rättegångsinstånd, helst man ändå wille "gå till kung," så att i R. Slottet andra Domare måste heta Kungens Högsta Domstol,

*) Han uppgifwes adlad under namnet Lindblad; ett misstag, liksom att P. G—son ej hade några söner, i (Stjerne. Abl. Matr. 1. p. 385). En som synes ha varit Gudmund Pederssons sonson Gudmund Lindblad blef adlad und. namn Lindecrona (Abl. Matr. 2. p. 1186).

**) Kallade sig Brattman af Bratteborg. War Postmäst. i Jönk. Han hade 5 söner, som adlades med namnet Strömberg (n. 870), deraf Alex. Stromberg blef Frih. och General, Nils Stromberg Grefwe och R. Råd. De 3 yngre bröderna stupade wid Lund 1676, medan ätten ännu hette Strömberg.

ställd inom eller utom Rådskammaren. Det heter i Kongl. Fundationsbrefvet, att "en sittande Hof-Rätt i Götha land uti Jönköping skall hållas;" att det till Präsid. förordnade Riks-Rådet jemte honom tillstodde Assessorer, egde dömma, resolvera, concludera, revidera, arrepera, confiscera och hwad namn det hafwa kan." Inaugurationsacten hölls 23/10 1635. Sessjonerne höllos i Slottet, tills 1674 Peder Gudmundsens stora hus inköptes, 50 alm. långt, 25 bredt, 25 högt. Var. J. Skyttes inträdestal utgör n. 280 i Arch. Smol.; han talar der om "Gustaf den andre och Store," och försäkrar att Hof-Rätten i grund af den 1634 antagna Regeringsformen varit af denne kung bestimerad. 1711 flyttades R. Hof-Rätten för pestens skull till Bogesund på en tid.

Presidenter ha varit efter n. 17 i Smål. Bestr. p. 512, sedan Frih. C. O. Wennerstedt sjä. nåd. affsed 1771 († 1778); n. 18 Frih. Arw. Silfwersköld 1771—81 († s. å.); n. 19 Gref Arw. Fr. Kurek 1781—92; n. 20 Gust. Ad. v. Nollen 1793; men mottog ej embetet; n. 21 Var. Ug. Chr. Neuterholm 1794, men tillträdde ej, helst han på sin mäktige broders förord snart blef Präsid. i Stats-Contoret; n. 22 Gref Arw. Cr. Posse 1795—1825 († s. å.); n. 23 Var. Abrah. Lejonhufwud 1826—36. Sjä n. affsed († 1843); n. 24 L. S. Syllehaal 1836, Justitie Stats-Minister 1843. Återgick till Presidentsplatsen 1845.

Vice Presidenter. Sedan n. 12 Frih. G. A. Falkengren blifwit Landshöfd. i W. Norrland 1769; n. 13 Frih. Gh. F. Klingenspor 1770†85; n. 14 Frih. Em. Adelerang 1785†88; n. 15 G. Cederstam 1788†93; n. 16 Frih. A. J. v. Köhler 1792—1800; n. 17 W. O. Sanderstjöld 1800—05; n. 18 Var. G. M. Posse 1806—16 ((† 1827); n. 19 Ad. Fr. Sparrethjöld 1816—1821 († 1827); n. 20 G. Tegmansköld 1821—1828 († 1829); n. 21 J. W. Grusenstolpe 1828—1834 († 1841); n. 22 Var. G. K:son Lejonhufwud 1834—1838 († 1843); n. 23 Var. W. Posse 1838†1842; n. 24 Daniel Fredr. Söderblom 1842†1843; n. 25 Sven Niklas Lindberg 1843†44; n. 26 G. A. Björkman 1843—.

Hofrätts-Råd kallades från 1720 de 2 äldste Assessorerne; från 1727 de 4; från 1752 de 6; från 1815 de 8. För närw. P. G. Sandius, Gref S. A. G. Cronhielm, S. Hasselberg, J. G. Sack, A. Nordström, W. G. Rahnu, Joh. Åke Anselinus och Sten Aug. Lothergus.

Assessorerne woro 12 innan Ständerna wid sista Riksdagen bewilljade löner för 4 ledamöter. De 8 äldste Assessorerne äro F. A. Hedenstjerna, And. Filén, S. A. Darin, S. L. v. Sadow, Salom. Kjellerstedt, G. A. Falk, W. F. Palmgren och J. J. Bult v. Stejern.

Advocat-Fiscal: A. O. Hedenstjerna R. N. O. Som dels J. Dencrans utförliga Hofrätts-historia är tillgänglig, dels Hofrätten mera hör till S. Sverige i allmänhet, än just den del der-
Ny Smål. Bestr. 3 D. 21

af, som är föremål för vår beskrifning, så få wi nöja oss med detta tillägg till det den äldre Smål. Beskrifn. upptagit i 2 D. 1 Cap. 7 §.

c. Jönköpingsbor

af märkvärdighet, som ej annorstädes bort ansöras men ändå förtjena att ihågkommas, liksom ättesfäder för adliga släkter, må sluta stadsbeskrifningen.

Adlerbeth, G. S. Bar. Statoråd. **Bank, Bengt,** Rådman i Jönköp. "Bondson från Småld," möjl. wis från Bankeryd, hade sonen Lars Bank, hvars ena son Carl Adlerstedt (abl. n. 1223) war Commerce-Råd i Sthm och andra sonen Jac. Bank, Riddare i England, war den sista utländning, som hade säte i Parlamentet. Öfwer honom är en medalj slagen. Ett märkligt bref till honom ses i DelaG. Arch. XIII. 74. f. Hans son Sir Joseph Banks, Jur. Doct. Baronet, Pair, Presid. i Britiska Wetensk. Sällskapet; Linné fann hans Naturali faml. "utan life." Brodern till Sir Jos. B. John Banks war utmärkt som Tragöd och Advokat. Oländt är, om Rådman Bengt Bank varit slägt till den Gun. Larsen Bank, hvars son Lars Bank, f. 1619, Jur. Prof. i Francker 49. † 62*). **Anna Bank** i Jönköp. g. m. Pet. Berg, war Bergs-Råd i Bergensfjernas mor.

Benedictus, Bisk. i Linköp. 1436, Sändebud wid mötet med Danmarks Legater i Jönköp. 1438. Född i Jönk.

Bergensadler, Arw., Råsesf. i Jönk. Hof-R. ablad n. 1619; Fadren Håk. Andersf. Berghman, Slottsfogde å Jönk. Slott.

Bergensstråle, Gabr., Bruckspatr, abl. 1719 (n. 1696), förut Wetterberg; son af Rådman Nils Jonsen i Jönköp.

Berghman, Hans, abl. (n. 922) Hhfd. i Sunnerbo, war son af Slottsfogden i Jönköp. Håk. Andersson B.

Berghols, G. J., Med. Dr., R. B. D., Förste Läk. wid Laz. i Christianstad, f. i Jönk. 1791. Fadr. Råsesf. o. Regts Läk.

Björkman, G. P., Med. Dr., med 2dra hederstrummet 1820. F. i Jönk. 1790. Sacklén 2: 1 486.

Boheman, C. A., Hof-Secret. Dr. denswurm. F. 1764 i Jönk. der fadren war Rådman och "cuprifaber." Se Biogr. Ler.

Boheman, C. S., Rapten, med Professors n. h. o. w. Entomolog, är son af Lagm. G. Boheman, Hof-Secrens broder, f. i Jönk. 1773. St. i L. 1790. Hhfd. i Björkekind m. fl. Sonen Entomologen är f. 1796. St. i L. 1813.

Crusenstolpe, M. J., Råsesf. f. i J. 1795, Sweriges förste Memoires-författare, men — cum ira et studio. **Edenhjelm, Gillis,** abl. 1727. Råsesf. i Götha Hof-R. † 1697.

Egensfjerna, P., abl. 1719, Rapten, war son af Jör. Elg, Borgare i Jönk.

Forsberg, C. F., Med. Dr. 1:mus 1817. F. i Jönk. 1793. Fadr. Handlande. G. D. Bot. Demonstr. i Ups. Förested Lundbergs Profess. † som Läkare på Wanås i smittfeppor 32.

Fuchs, Th. S., Th. Dr. L. R. D. Pr. o. Rh. i Kungsholms förs. i Sthm. Fadr. Rådman i Jönk.

Gezelius, Georg, förf. till Biogr. Ler. F. 1735 i Jönk. Fadr. Landtränkmäst. Mart. G. St. i U. 52. Mgr. i Åbo 59. War Or. M. F. Brahes ungdomslärare. Rh. i D. Ryd i Upl. 64, i Lillkyra i Merike 67. Contr. Prof. † 1780²⁾. Hans medarbetare i det Biogr. werket: D. Gezelius, J. G. Lidén, G. M. Fant, S. Gahn m. fl. Wid tryckningen togs det egentl. biographiska ut; men mycket deraf är i affristat qwar.

*) Gun. Bank war Handl. i Norrköping, son af Lars Larsen B. Rh. i Häradsammar † 1608.

Girs, Egibius, sannolikt en ättling af Historiographen, blef Stud. af Smål. Nat 1685, Landekamrer i Jönk. Adlad von Gierssen, men ej introducerad.

Kellman, G. Fr. F. i Jönk. Fadr. Regts Fältst. St. i U. 73. Under-Chirurg 78. Afreste till Domingo. Med. Dr. wid Univ. i Philadelphia 82. Erböds botan. profess. ib:m och i Samkrige wid Boñon. Läkare i Norä. † 1792. Sacd. 2: 2. 198.

Lejonköld, Wärer., Frsh. Presid. Förnt Ar. Drenskjernas handsefter. † 1656. Son af Borgmst. Aug. Hansson i Jönk.

Liljenadler, Joh., adl. 1700 (n. 1385), Afj. i Göta H. R.

Lindencrona, Gudm., Ofv., Com-mendant, adl. 1719. Fadr. kallad Borg-mäst. i Jönk.

Linderstedt, Joh., adl. 1743 (n. 1883) HofR. R. i Svea HR., war son af Borgaren Håf. Björnsen i Jönk.

Liedbeck, L., Math. Prof i Lund, f. i Jönk. 1707. Fadr. Rådm. Nils L. Lundell, Jac., Jur. Profess. i L. F. i J. 1813. Fadr. Borgare.

Lundius, Carl, Profess. i Ups. F. i Jönk. 1638. Fadr. Carl Hansson Afsef i Hofrätten. Senen Joh. Liljenadler, se oöwan.

Matthias Laurentii, Bibeltolkaren, som öfversatte Biblen på Swenska till S:ta Brigittas och Rummornas i Wadsstena tienst, war från Jönköping

Norstedt, Jac., adlad 1653 (n. 594), som fört hette Bohm, war född i Jönköp. En Philipp och en Edward Bohm, hvilkas far war Ryttnst. wid Smål. Cav. adlades med namnet Ehrenmark (n. 1281).

Planta, Jac., f. i Jönk. 1721. Fältstär, war Missionär på Jamaica 1759—79, predikande för neger-slafvarne, dog i England 94 år gammal. Them. Kyrkohäfd. 2: 638.

Riddermark, Lars, f. i Jönk. 1650 och Anders f. ib:m 1651, fadr. Ped. Håkanson, Borgare i Jönk. den förre Kongl. Ombudsman, den sednare Profess. i Lund (adl. 1688 n. 1337);

Ridderström, Håf., brodern, Factor wid Jönköp. Gewärsfactori, (adl. 1691, n. 1232), sedan han deltagit som Ofseer i Skånska kriget 1676—78, der-

efter i Skerrikarnes krig mot Turkarne. Lars Riddermark, som i Sena förswarat en disj. på latin och italienska 1673, förlorade för starka ord i en process ära och adelskap. "Lars Persson" satt på Marstrand 1704—19. Som Secreterare hos General-Gouvernementen i Skåne wid Reductionstiden hade han retat mäktiga män emot sig. Han recenserade och skarpt Les Anecdotes de Suede, der reductionens egentlige intelligens Joh. Wylenskierna härdt anfällits. Hans skrifter uppräfnas i Stieram. Bibl. SvioG. T. IV mst.

Schmidt, C. Chr., Justitie-Råd, Utg. af Jur. Archiv, f. i Jönk. 1792. St. i L. 1811. Fadr. Afsef, i Göta Hofrätt.

Schieng, P. G., Auditeur, Öfvers. af Shakespeare, Publicist, f. i J. 1785. Fadr. Handlande, St. i L. 1794.

Sjöberg, Adolph, Profess. wid Fortificationen, Kamrer wid K. Wettekn. Acad. F. i J. 1744, fadr. borgare. St. i U. 62. † 1806.

Sjöberg, R. L. Gn af de 18 i Sw. Akad. Erpéd. Secr. F. i J. 1754 af Arbetsföll, St. i L. 75. † 1822. Minnestal hölls i Sw. Akad. af Grefwe Skjöldebrand. Se häröf. 1: p. 586.

Stierncreus, Sam., Lagm adlad 1775. Riksdm. 1789. Hfd. i Fjellingsbro. F. i Jönk. Fadr. Postinsp. Lars Kniberg.

Swenson, Gustaf, Öfversättläsare Hillers fränfälda maka, har utom gåfwo till Enfor gifwit ett kapital till stipendium wid Lunds Akademi, deraf räntan, omkr. 400 Rdr B:o lemnar 2:ne årl. stipendier, de största privata stipendier, som ännu finnas i Lund. Det ena tillfaller dock någon Öfverskans slögting utan hånseende till landsmanskaf.

v. Sydow, Ar. Cr., Chef i Ethrelsen för allm. wattenbyggnader. R. S. D. L. K. W. R. uppgifwes wara född i Jönköp.

Thimmerhjelm, O. A., Kapten, adl. 1718 (n. 1572) F. i J. 1685. Fadr. Thimern

Thunberg, C. P., Profess. på v. Lunds lärostol. G. W. D. F. i Jönk. 1743. Faderen Bruskinsp. hos R. R. v. Seth. Hans Resbestr. öf. på Lyf. sa helt af Grostund i Berlin 1792—94

och i sammandrag af Syrenzel; på Fransyska af Langlès och Lamarck, Paris 1796. Ett genus och 24 species af werter bära hans namn; 15 insectspecies. Den 63:de kallelsen till Ledamotskap i lärdt sällskap kom fr. Societé Linnéenne i Paris. Persoon har af hans dissp. gjort en ny wald upplaga 3 Boll. Göttingen 1799—1801. Mer än 200 dylika har Eh. utgifwit. Hans floror öf. Japanska och Cap-werter äro å nyo upplagda i Danmark och Tyssland. En Europeisk celebritet. Om Smål. Gudm. Kohres förtjenst härab, se härofw. 2: p. 690. Eh. dog ogift 1828.

Tigerström, Joh., Major, adl. 1718 (n. 1567) son af Rådman J. J. Veckenström i J.

Ulfhjeltn, Ambjörn, Major, adlad 1713 (n. 1479) war son af Postinspekt. Ambj. Ulf i Jönk. hwars andra son Joh. Wilh. blef som Pet. Ögenstjernas styfson adlad med dennes namn 1719.

Wetterbergh, G. A., Doct., namnkunnig som förf. under pseudonymen Onkel Adam. F. i J. 1804. Fabr. Kåsesf. och sedan Hof-R. Råd. St. i L. 22. Med. Licent. 34.

Wählberg, G. S., Not. i Sthms stads Justitie Colleg. F. 1788 i J. der fabr. war Stadsfogde. St. i L. 1805†1821. Öfwers. Wallenstein af Schiller m. m. Ham:sk. Sond. Sw. Witterh. p. 574.

f. Stadens omgifning.

Viljeholmen, S. om staden nära S. Capellet, uppbyggdes till ett wårdshus, modelleradt efter L—n wid Sthm; är nu en Willa af utmärkt skönhet, bebodt af Kammarherre G. F. Stedt. **Mahredals Helsingbrunn** el. **Östra brunn** belägen nära S. Capellet, med åbyggnad. Derom utgaf uppfinnaren Dr. A. M. Wählén en Beskrifning, Jönk. 1764. Öswanför denna brunn har i senare åren på stadens ägor den wackra farmen **Ekhagen** blifwit anlagd. **St. Trädgård**, W. om staden, wälbebyggdt, tillhör Hof-R. R. Haselberg. **Vimugnen** el. **Annetteburg** wid Munksjöns W. strand, med ett Kimröksbruk eges af Lagm. Löwenadler. **Torp** och **Bäckalyckan**, än längre W. om staden. L. är wäl bebyggdt, med i Österländsk stil anbragdt taftrum med härlig utsigt. Eges af Handl. J. Lindqwists Enkefru. **Samsjet**, wid gränsen af Sandseryds sn, är wäl bebyggdt, men nu affbildt från Staden. Tillhör Enkelagmansf. Lothigiüs.

Fornlemningar anmärkas; men få. En Attekulle ligger nära der S. Capellet är byggdt, af 90 stegs omkrets och 10 fot's höjd, der den ätt, som egde denna strandjord, synes haft sin begravningsplats, förrän kyrkorne erbödo åt de christnade ättegrafwar jemte sina murar eller under sina golf.

g. Presterskapet.

1) **Kyrkoherdar.**

1. Ulf *).

2. Laurentius 1450—59.

3. M. Jöns 1493. Biff. Henr. Lis demanni uppdrog honom att inställa

Gudstjensten i S. Örsjans Capell, om ej klenodierna dit återställdes.

4. Hans Kyrkiopäster 1517.

5. Swen 1528. Måns och Torfel toffade från honom en kåpa och en

*) Hr Kugelberg tror sig funnit, att denne Hr Ulf war Erkebist. Jac. Ulfsons fader. Wäl har nämnde Erkeb. stadsåst i öppet bref en Kyrkiesherre Anders gifwa af ett gods med sine dotter, som till gifte war kommen

- ljortel. Julebu. p. 345. Erol. den siffte kath. presten.
6. Jöns Håkansson 1532—40. Hans farfar hette Jöns Nielassen.
7. Andreas Forchilli 1542—53. Då blef Jönköping Stiftskad och han 2) Ordinarius (Biskop). 1553†87. Stiftet utgjordes, enligt Thyselius 2: 404, hwarefter uppgiften uti Julebu. p. 544 får rättas tillä noggrannare undersökning stett, af hela Jönköpings län samt kind och Mark i Wgtl. A. Th. war och Nilsdm. 1560. Se vidare Julebu. p. 544 f.
- 3) Kyrkoherdar.
8. Matth. Matthia 1588—90.
9. Magn. Bone Jencopenfis. Subser. 1593. Nilsdm. i U. 94, i Wadst. 98, samt wid Nilsdagen i Jönköping, då Grefve Abt. Angerm. dömdes 1599. Se om denne Nilsdag i DelaG. Archiv. V. 123—137. Satt som bisittare wid Tweta thing 1605 *).
10. Magn. Petri, bodde efter branden 1612 i Ljungarum. † 1617.
11. M. Petr. Hieronymi Glandius el. Pehr Germundsson 1618†23 i vesten. Bononii Hieronymi el. Bonde Germundssons swärfar, som war Domprost Bonde Humeri morsfar. Se 2: p. 795. St. i Nostöck 1602, der han resp. de Amicitia. War i Wittenb. i Apr. 1603. I Merio 1604 i Apr., i Kongl. hofwet i Sept. då Gust. Adolph stref i hans Al-
- bum: Vita religione constat. 1605 ConR. och Poenit. i Wr. Nect. Sch. ib:m 1611. Th. Lect. 1616. Se DelaG. Arch. X. 221 f.
12. M. Joh. Baasius 1625—47. Se dan Bisk. i Merio. 1: Pag. 550.
13. M. Nils Juringius 1647—53. Fadr. And. Nils. Stadsfogde i Jönk. St. i Nost. Nogr i Wittenb. 1622, 1: mus bland 40 Candidater. Hofpred. hos Pfalz-Gr. Joh. Caf. 23. Rh. i Gteby, och Rinna (sic) i Dgtl. Hade 1651 30 röster på riksd. till Bisk. i Wr, jemte Capitlets (p. 552). Men Arw. Billingschöld war ej hans son, utan son af Hans Juringius, Borgmäst. i Christianstad, som adlades 1680, en son af Nils Billing, Lång-Veshäll. i Gteb. R. 3. utg. Lifpr. öf. P. Törneshjöld, Linköf. 1643. Klagesermon öf. Bisk. Petr. Jona i Link. 1645. Optimus Achaetes th. ä. Lifpred. öf. Ped. Ribbing 1648. Link. 1650. Öf. R. 3. har Bisk. 3. Lundeborg hållit Lifpred. Tr. i Link. 1654.
14. M. Lars Lindelius 1655 † 72. Fadr. Jöns i Jonsbo. Se häröfw. 3: p. 168. R. 1604. St. i U. 31, i Dorpt 37. Ngr 39. Diss. ib:m 43. Nect. Sch. i Jönk. 42. Nilsdagens. 49. Proft 53. Prof. i prim. 55. Utg. då 48 Theses de S. Coena, G. m. Gumilla Rubenius fr. Switarby. Dottren Märta, g. m. Prof. And. Spole, blef Rosenbergnarnes stammoder. Son Jo-

med And. Javesson af Bure (J. G. Schröder de Coelibatu in Eccl. Svec. p. 7) och wist finner man i Bofskloster en sten öfwer Nob. T. H. Prior hujus loci cum uxore sua Dna Katherina, laggd 1493, lifsom det är mycket troligt att denne prälat, hwilken war Archidiakon i Merio då han blef Gtebiskop, är Smolandus; men då han i sitt testamente oblygt nämner 3 hustrar, är wäl troligt, att hans far Ulf (Örnstet) varit Laicus.

*) Derwid dömdes efter den sensus communis, hwaraf lagar så småningom uppskodo. Man förböb wid 40 marks wite, att söka Per Simonsson i Skarv för spådom och löfferi. Mord förliftes med böter. Man gaf fri Trönder (Tvinga Dei) åt mördare, som betalt släkten mansbot. G. hade stutit R. Men G. hade häfdat R-s hustru och sagt att han skulle stinka G. R. låg derför ogild, men G-s hustru skulle plitta för horerit 30 mark. Man friöde sig genom att af en prest taga sacramentet på sin ofskuld eller genom 12, ärwen 11 manna ed. Hela församlingen kunde erbjuda en prest sin ed på hans ofskuld och denne likwäl sedan tåligt lida suspension af Presten, som det synes, utan att klaga i Dom-Capillet. Prester äro ej sällan bisittare. Gul. utdr. ur gamla Domböcker.

- han, se häröfw. 2: p. 666; en Josua nämnes och i Rogb:sta m:t, men ej en Daniel. Om L. L. — ii fömngångande, se Gez. Biogr. Ver. III. 112.
15. **M. Lars Gudm.** of. Mellin el. Mellinus 1672—87. 8. i Bringesta 1624. St. i U. 46. Bar så snäll i L. L. D. D. att Drott. Christina ernat fända honom till Orienten, att der fortsätta dessa studier. Magr 55. Bar som Rh. i Håbo Prost i 3 Contracter. Riksdm. 6 ggr. Prost i Tiweta 73. G. m. 1) dr af Haqv. Humble i Örenna. Son födde 13 barn. 2) A. Ekedom. Utg. Lifpred. of. Sam. Isakson Handelsm. i Götheb. hällen i Jönk. tryckt på Wisingsberg 1676 (ofänd af Wallqv. Eccl. Samll. 2: 396). Lifpr. of. Lars Billing 1678. Wisingsb. 1680. (Eccl. Samll. 5 Fl. Företalet). Son Abrah. Fältartill. pred. och Concl.
16. **M. Erl. Druffelius** 1687†1708. Contr. Prost i Tiweta 87. Satt som Riksdm. och Rh. i Sorunda i Stora Commis. 1682. Uppstälte Polhem och underwisade honom, fändande honom med sitt belyg till Spole och Upsala 1686. Litterne på hans 172 predd. ses i Strickers Homil. Bibl. p. 30—36. 267—270; hwartill Sannelius gjort tillägg i sina rättelser till Smäl. Vestr. Nst på Lunds Bibl. Se em G. D. Gezelii Biogr. Ver. IV B. Loeboms Handll. t. Carl X:os hist. VII 157; Cler. Calm. 2: 316. 529. Jöchers Allgem. Gelehrten Ver. Hans Kyrk-historia i 2 qwartband, Jönk. 1704, 06, bör bedömas efter samtida Kyrk-historier. Luna Turcica eller thet Mahom. regementet Jönk. 1694 eger mera historiskt värde. Hans Lineamenta Gloriae Svecanae är utg. i Wittenberg 1673. Genom dottren Cathar. g. m. Prost D. Hellschius, blef han marsk. åt General Abr. Gustafschöld, revolutionären 1772; genom dottren Sara, g. m. Hfd. B. Bergius, åt Dr. P. J. Bergius och Håsdorf. B. Bergius. Som Contr. Prost i Tiweta utspredde han med stor iswer innanläsningskonsten bland allmogem, "så att der nyss så kunde läsa i bok, derefter alla 10—12
- åriga och berntöfwer kunde berömli-gen läsa och swara på katechesfrågor." Någen
17. **M. Theod. Junbeck** 1709†1739. Fadr. Klockjutare Arwid. Dottren Marg. g. m. Pr. Hultgren i Rydsholm, Landskfd. P. v. Seths fader. Son Erl. J. se häröfw. 2: 667. Th. J. pred. i präst. 1717. Riksdm. 1720. 23. 26. Utg. Lifpred. of. L. Täckström, håll. i Ljungby 1714. Tr. i Lund 1745. Do of. S. C. Linroth. Jönk. 1712.
18. **D. Carl Tistander** 1740†65. Se Lefaryds och Peteryds Khl. Hans synodalsisp. de cultu religioso vero et imaginario är tr. i Jönk. 1745. Th. Dr. 46. Riksdm. 42. 51. G. m. 4) S. D. Schultén, Fadr. Prof. i Lund. 2) M. Silander. Utg. Lifpred. of. P. Platin i Örenna, Jönk. 1748; of. M. Drelgren i Skårnad, Jönk. 50. Hofrättspred. wär och höll 53. Jönk. s. å. Palm-sönd. pred. 57. Jönk. s. å.
19. **D. Jac. Ekerman** 1766†78. Magr 43. Präf. wid präst. 73. Contr. Prost 66. Th. Dr. 72. G. m. Cath. Drelgren fr. Skårnad. Utg. synod. disp. i Wr. 73. Klagopred. of. R. Frebr. Sthm 51. Lifpr. of. Pr. P. Gnewald i Wist Lmf. 67.
20. **M. Joseph Lowin** 1779†82. Fadr. Comm. i Traheryd. F. 1724. St. i L. Magr. Adj. wid Niddarholms kyrkan, Neg:tepast. Khl. wid Danwiske. Prost 1780.
21. **M. S. Fr. Wibom** 1782†1826. Pastor i Jönk. tillerkändes dubbla år i R. br. 1782²/₃.
22. **M. Joh. Wetterling** 1827— Prost
27. R. Hofpred. 28. L. W. D. 36.

4) Communitrar.

1. Hans Capellan 1500.
2. Jonas Jona bror till eswananf. Khl. n. 9. Subser. 1593. Wid denna tid nämnas of. 2 Sacellani Jenecep. Navalens och Johannes, Subser. 93. En Capellan Lars i J. wittnade om ett mord 1593¹/₂.
3. Magn. Emundi 1603. Rom se: dan till Rogberga (?).
4. Dan. Petri Birgander fr. Rifebo. W—rnas stamsfar. † i pesten 1623.
5. Bonde. Germundson, tillika De:

- con. wid hosp. — 1628 kom han som K. till Refaryd.
6. M. Swen Björnsön el. Sweno Bernhardt Junepolinns möjl. 2 personer, om hvilka åtfälligt uppgifwes 1628—75. War Capell. i 3—g, då han anflagades 1631 för oloft. omgånge med K. Baazii hustru Brita. Begge frikändes. Anflagades så för Jac. Näsvermans hustru. Begaf sig 1633 bort, "att fortsätta studierna." War suspenderad. Återfick embetet. War Sötteprest i 10 år." Då war den sýsklan förenad med Con-R. tet. Finnes ha blifwit K. i Swartorp $\frac{1}{2}$ 1647. Anlagades för lägersmål i hofrätten 1663; blef då transporterad till Sandseryd, tillika hospitalspred. och sýsklom.
9. G. Caroli Anander fick "Biskopens fullmakt" 1633, rimligtwis som Biscarius. Synes så förennit till Aneboda 1643. Sonen And. N. K. i Angelstad föddes 1634 i Ljungarum.
7. Zach. Johannis. Fick Magistratens fullmakt 1646. Se Lofferyd 3: p. 27.
8. Dan. Birgander, son af n. 4. Kom härifr. till Gultsjö 1650.
9. G. Carl. Anander 1650. Synes då återförennit som Ordin. Försam. kräde, att Pastor ensam skulle löna Capellanen. Wallqv. Handb. v. 232.
10. Magn. Petri Nicander 1664; förut Decon. Paup. och förenade en tid dessa 2 tjenster. K. i Hofmtryp 71.
11. Zach. Melovius 1671—75. Se K. i Fryeled.
12. Andr. Erli Fogelius 1675†92. St. i L. 69.
13. Joh. Caspander 1693†98. St. i Åbo.
14. Sw. Söl 1699—1705. Se K. i Bringetofsta.
15. Dan. Wendelius 1705†20. Förut Comm. i Aneboda.
16. P. Strickman 1721—30. Se K. i Gultsjö.
17. C. Kallström 1730—44. Se K. i Gjelmseryd.
18. Lars Lawin 1744†63. Blind 1759. Bror till n. 20 i K. l.
19. N. Wetterstrand 1764†72. St. 33. Pst 40.
20. Pär. Edeberg 1773—79. Se K. i Hofmantorp.
21. Sand. P. Sandwall 1780—89. Jernås.
22. M. Magn. Forsander 1790—91. Unnaryd.
23. P. A. Thalin 1795—1810. Gwetlanda.
24. M. P. Pontén 1811—22. Ralmhäck. Linneryd.
25. C. G. Ljungqvist 1824—34. Lofferyd. Elmehoda.
26. M. C. M. Westdahl 1834—K. Hofpr. 41. Med Comm:sýsklans bibehållande Reg:tspast. wid Smål. Grenad. Bataljon 43. Utsedd till Dyp. wid nästa prüm. Utg. flera Nyheterhetskrifter. G. m. Paulina Cronhjelm, Örefwedotter, som utgift. wit Drinkaren och hans dotter. Lund 1841. Rebeccas Nej. Jönk. 1844.

g. Scholan.

Om någon annan än Klosterscholan fans i medeltiden, känna wi icke. En Sigge, Magister Sellarum in junachopia, hade i pant Brynolf Haroksons silfverfibula och fick i testamente $\frac{1}{2}$ mark omkr. 1280 (n. 902 i Sw. D.). Så snart, efter Reformationen, en Ordinaris sätts sate i Jönköping, se wi Rectorer wid scholan, som ha Barnarp i präbende. Efter 1612 hölls scholan en tid i Odenjö i Barnarps sn. Det skolhus, som sedan uppbyggdes, nedbrann 1730, hwarefter undervisningen en tid meddelades i Råd-stugans nebre rum. N. w. skolhuset byggdes 1744; '37 alt. i längd, 16 i bredd, 22 i höjd. Det har 1845 blifwit tillbyggt, för att äfwen kunna motswara den nya real-scholans behof. Barnarp har af urminnes tid varit präbende till Rectoratet. Jemte Rector finnes här för trivial-scholan Con-Rector, 3 Colleger, 1 lä-

rare i en förberedande klass (och 1 Apologist), enl. K. bref 27/1 1829. Förut någon tid 2 Colleger och en Öfre och en Nedre Apologist. Den nyligen inrättade realscholan har en särskild Rector och 2:ne andra lärare. Dessa utvidgningar ha tillkommit genom ökade tillgångar i sednare tider: 1810 funnos blott 2 Colleger och 1 Apologist. K. Mt stadgode 1811 $\frac{1}{9}$, att hela Grefl. Braheska donationen till Wisingsö läroverk, stipendiefonden inberäknad, må oafkortad, i förening med Jönköp. scholafond, användas till inrättande af en utvidgad och fullständig trivialskola derstädes. 1827 $\frac{20}{100}$ medgaf K. Mt, att 1200 R:dr B:co singo tagas af Wisingsösfonden till reparation af Jönköp. scholhus. S. å. 17/1 hade K. Mt medgifvit att af Wisingsösfonden, som då utgjorde 2,361 R:dr 5 sk. 4 r. B:co ärl. måtte tagas 100 R:dr B:co att betala till Jönk. stad, för det scholgosfar från landet så begagna stadens Gymnastik. Förslaget att Jönköp. schola skulle kallas Gref Brahes blef utan följd. Men Gref Behr Brahes porträtt pryder en vägg i Jönk. scholhus, och Brahesvapnet är anbragdt öfver dess ingång.

1. Rectorer.

1. Joh. Saavini 1557—77.
2. Laur. Johannis 1577†83.
3. Jonas Petri 1583—90.
4. Joh. el. Petr. Erici, scholust. 1591, Kgl. i Berg 1593.
5. Petr. Andrea 1594, Riksdagäm. i Ups. s. å.
6. Magn. Edmundi 1603—05. Förut Cond. och Comm.
7. M. Laur. Michaelis 1605—22, satt som bisttäre wid Eweta thing 1605.
8. Nic. Swenonis 1622. Anslagade sin efterträdare för smådestifter.
9. Joh. Saavins 1622—25. Se Kgl. i 3. n. 12.
10. Joh. Erici Junander el. Buntingius (Buntmakarens fr. Jönk.) 1625—38. Se Kgl. i Elghult. Vår som assatt der återkommit till Jönk. födande sig med privat undervisning. Kallas i debite. från Ups. o Dorpt 33. 34. 35. Præp. et Sch. Jun. Rect. Past. in Barnarp.
11. M. Amb. Lindelius 1638—42. Præf. på vstus. 41, disp. tr. i Link. s. å. Riksdm. 1638. Se Lect. serien i Br. och Kgl. i Långaryd.
12. M. Lars Lindelius 1648—1655. Se Kgl. i Jönk.
13. M. Arw. Petri Rosbeckins 1656—63. St. i U. 46. G. m. Sara Rubenius fr. Hvitaryd.
14. Petr. Nybelius 1663—73. Se Lect. ser. i Br. och Kgl. i Elmehöda.
15. Sw. Theodori Salerns 1673†80. Df. sonen Erik, † i Ups. 68, har L. Stigzelius utfärdat program.
16. M. Petr. Beth 1681—96. Se Kgl. i Billstad. Gjorde K. Råd. R. Lichtone afbön 1687 $\frac{2}{10}$.
17. Joh. Rogbergius 1696—1702. Se Kgl. i Unnarby.
18. M. Sw. Arel 1702—11. Se Kgl. i Elghult.
19. M. Sw. Nidelström 1711†20. G. m. Helena Beth fr. Billstad.
20. M. Gisto Unnerus 1720†30. Öpp. i vstus. 1720.
21. M. Magn. Rånberg 1730—34. Se Kgl. i Nydahlm.
22. M. Pet. Kererus 1734—37. — Billstad.
23. M. Erl. Collander 1737—42. — Swartarp.
24. M. Pet. Collander 1742—46. — Långaryd.
25. Zach. Swenonis Bolander 1746 † 47.
26. M. Joh. Hjelm 1749†56. G. m. Susanna Gladfenius fr. Nydahlm. Se Hjelmseryd.
27. M. S. Swanstedt 1757†65. Öpp. i vstus. 1760. G. m. Helena Ablerbeth, Samuelsdtr.
28. M. Bengt Ekberg 1765—75. Se Kgl. i Elmehöda.

29. M. Jonas Colliander 1776—89.
— Bernamo.
30. M. Bengt Norlin 1790—1822.—
Ölmeftad.
31. M. L. D. Theolander 1822—23.
Se Lect. serien o Kgl. i Markaryd.
32. M. G. Em. Eneroth 1823—34.
— Långaryd.
33. M. P. Sallenberg 1835— ConR.
i Wr. 33. Prost 37. Utn. till Dra-
tor wid nästblifvande prestmöte.
2. Conrectorer.
1. Magn. Edmundi Con-Rect. 1599.
Rect. 1603. Comm. i Jönk. 1603.
2. Erländus Petri C. R. 1604; se-
dan i Wr. Se Kgl. i Långaryd.
3. Erud. Sharp 1617. Kgl. i Lång-
aryd.
4. Lars Olmstadius 1617—1628.—
Ölmeftad.
5. M. Sw. Bernh:di Junepoliinus
1628—46. Se Kgl. i Swartary
och Sandseryd.
6. Isracl 1647—68
7. Sw. Th. Kallerus, var Con-R. i
J. och Slottspred. enl. L. Stiggelii
program 1668. (Regb fallar honom
Kallerus p. 504 och Kallerius p.
814).
8. M. Pet. Beth 1673—81. Se
Rect. n. 16.
9. M. A. Böhman var Hosp. pred. i
Kristianstad, då han 1680 blef af
K. Mt utnämnd till Rect. i Jönk.
och Kgl. (ej i J. utan) i Barnary;
men som DomsCap. då redan ut-
nämnd P. Beth, blef A. B. Con-
Rect. Slotts- och Artilleripred. Se
Kgl. i Fröderyd.
10. M. Abr. Mellin efterträdde n. 9
i alla 3 fyllorne 1688 på K. R.
Lichtones förord. A. M:s donation
till Bibl. på Wisingsö omtalas i
Sw. Merc. 1759. Bihang till Jan.
p. 204. Kallar sig 1686 Regiis
litteris Pastor Arcis Jun. et Sch.
ih:m Con-Rect. design.
11. M. Magn. Caroli Alm † 1708.
12. M. Gutm. Eriei Zellin 1708†11.
13. M. Gisle Hannerus 1712—20.
Se Rect. n. 20.
14. M. Jonas Bruzelius 1720—26.
Ljunga.
15. M. Magn. Nunberg 1726—30.
Se Rect. n. 21.
16. M. P. Kererus 1730—34. Do.n.22.
17. M. Erl. Colliander 1734—37.
Do. n. 24.
18. M. P. Colliander 1737—42. Do.
19. M. Joh. Ahlgren 1742†45. Fodr.
Major wid Artill.
20. S. Jungerman 1747†48. "Vir
summæ eruditionis insignis." Ufs.
Matr.
21. M. Jf. Swanstedt 1748—1757.
Rect. n. 27.
22. M. Eric Kenström 1757—60.
Ufs. ett utval af Ahafv. Fritschs
Christendomsöfningar. Åbo 1746.
Käri Betraktelse öf Jesu Christi li-
bande; öfverfäkt:n förswaras i Sal-
vi lärda tidn. 1747 n. 4, p. 15
insett med 1753 n. 6. 1740 ²⁴/₂
refolv. K. Mt om R—ms befor-
dran, som frifäkt:s, anlagad för ett
gröfre brott.
23. M. P. Lundelius 1761—63. Se
Lect. ser. i Wr.
24. M. Bengt Ekberg 1764—67.
Rect. n. 28.
25. M. Joh. Almqvist 1767—69*).
26. M. Häl. Sjögren 1770—75. Se
hårefw. 2: p. 585.
27. M. Magn. Bolmeer 1776—78.
— Hwitaryd.
28. M. Jon. Eliander 1779†88. St.
i Åbo, Mgr 60. Blef utn. till Con-
R. 76. Deröfw. flagade M. Bol-
meer; affade sig sedan, men K. Mt
utnämnde dock den flagande.
29. M. G. W. Ahlander 1789†96.
F. 1757.
30. M. P. Zelander 1797—1808.—
Ölmeboda.
31. M. Pet. Ekman 1809—17.—
Wisingsö.
32. M. P. D. Szander 1817†1821.
33. M. G. Em. Eneroth 1821—23.
Se Rect. n. 32.
34. M. Arw. Andrén 1824—27.—
Lunnaryd.
35. M. G. E. Rosengren 1828—35.
Se Hofmantorps Kgl.

*) Han har utg. en oration de rei litterariæ in scholis patriæ, præsertim
Junecopensis incommodis atque impedimentis 1769.

$\frac{1}{2}$ Bernwik.	$\frac{1}{8}$ Brostugan, Nå och rör.
$\frac{3}{4}$ Öfravad N. och S.	$\frac{1}{8}$ Underfullen, d:o.
3 Djuftwarps säteri h).	
2 Ramsjöholm d:o i).	<u>29</u>
3 Strömeholm d:o k).	<u>44</u>

a) Regalt, 1sta klassen. b) Socken kallas Swartorp i Matricken och i äldre och nyare Kyrkoböcker. Swartorp i Jordeboken; strefs af G. Braff Swartatory. År $1\frac{1}{8}$ m. lång, $\frac{3}{4}$ m. bred; gränzar i S. t. Jersnäs, i S. o. W. t. Leferyd, i NW. t. Hakarp och Skärstad, i N. t. Skärstad, i ND. t. Haurida. c) Bar. Jac. Adlerbeth skaffade 1822 med 500 R:dr mellangift detta boställe i st. f. $\frac{3}{16}$ i Gult N. som förut war anslaget till bost. åt läraren wid den folkskola, Stats-R. Bar. G. G. Adlerbeth stiftade 1807 $\frac{3}{4}$. Läraren tillsättes genom 3 röster, 1 af egaren af Ramsjöholm, 1 af Pastor i förs., 1 af församl. Här bör, enligt instruktionen undervisas också i "jordbrukets grunder, mekanik, kändedom af nöddröbsämnen" m. m. "För swalg och bryckenskap" skulle läraren synnerligen warna. Barnen skulle i hemskolan lära läsa, men undervisas här 13:de—15:de året. Som den af Stiftaren för Skolan utfärdade instruktion uttryckligen tillåter de ändringar, som funnas finnas nyttige och nödige, mottagas barnen nu wid 7 a 8 års ålder, och undervisas hushwudsakligen i innanläsning, Christendoms-kunskap, Biblisk historia, skrifning och räkning. Enligt nya stadgan om folkskoleundervisningen i riket, komma undervisningsämnen att utwidgas. d) 1644 $2\frac{1}{2}$ gaf K. Mt öppet bref för Joh. Baazio "att frött och oturberat njuta och bruka ett skattebol Vidnare" (n. 380 i Arch. Smol.); köptes 1671 af kyrkan för 45 dal. s. mt åt Kyrkoherdens bohemman. Säljaren war Kh. J. Baazii enka Elisabeth Månstör, som enligt befinnlige originala köpebrefwet ärft det såsom dotterdotter af sin mans företrädare. Det hade förut måst lösas af Kyrkoherdarne, man efter man, enligt samma köpebref. Jid 1690 $\frac{3}{4}$ lika rättighet som kronohemmanet. e) Indraget. f) Prestg:dn $1\frac{1}{2}$ har nu lika frihet (se ofwan) och har af ålder legat i samband. Derunder är ock enl. things bewis af 1539 laggd ett donationsjord af en Petarson kallad Stora Styrkestorp, liksom, enl. intyg af 1563, Kråsetulle, gifwet af Kh. Månst. I Prostern Gummeli tid ha alla gårdens hus ombyggts och bostället genom enstifte 1818 fått stadfästade rågångar och donationsjorden 1819. I Prostern Lönnwalls tid föröddes 10:de kornet af 8 t:or rågfädd. Vj. ligger $\frac{1}{8}$ m. fr. Sw. kyrka och $\frac{3}{8}$ fr. Leferyd. g) På Rødestorp bys egor fans 1811 under en stenhäll i en hög bland kol och ben en hartsartad röfelseblandning. Zduna 2: 22. 3: 91. Jmfr Smål. Bestr. p. 836 om ett byligt fynd 1758. 1806 fans här en swärdsflinga af 3 aln. långd utan fäste i grannskapet af flera högar, liggande på en alns djup. En slintknif fans här i trakten 1782. h) Jid säterisfrihet 1643; tillhörde 1680 en fru Beata Skytte, 1770 Gen. Maj. G. G. Dweckfeldt. 1792 HofMR. G. Adlerbrant, som

då sålde det till G. G. Adlerbeth; hwarefter D. varit med Ramssjöholm förenadt. Wid D. äro 2 ringformiga stensättningur. Iduna 11: 24. i) Ramssjö gods med qvarn nämnes 1378, 1393, 1426, 1429, 1435, då det såldes till Wadstena kloster för 100 mark Lübska. Se Luneld. Kom fr. klostret till kronan efter reformationen. Kallas R—holm, då det 1630 donerades till Öfste V. Kagg, sedan Grefwe och Riksmarsh; hade blifwit säteri 1637. Sednare egare: 1. Ljfd. Erik Ogenstierna 1660. 2. Gr. Stake Kap. Löjtn. 3. G. Hård Hof-Stallmst. g. m. Br. Stake. De friades från Reductionens räfft, oaktadt R. war donationsgods. 4. Ljfd. G. Sammal Ehrencrona köpte R. 1711 för 7000 d. smt. 5. A. Beeth, Major 1736. Blef så fideicommiss 1748 till förmån för 6. Sndm. Adlerbeth, broder till n. 5, sedan B. Presid. R. N. D. Han tillträdde 1751. † 53. 6. Sonen Jac. Fr. A—th, sist Hof-R. Assesj. † 78. 7. Sonen G. G. A—th, sist Bar. och Stats. Råd, † 1818. 8. Sonen Bar. Jac. A—th förste Crp. Secr. R. N. D. † 1844 ogift *). Gården besjunges af G. G. Adlerbeth i desj Poet. Arb. 2: s. 191. 2dra uppl. Här finnes ett ej ringa Bibliothek, som af den siste egaren blifwit testamenteradt till Werio Gymnasium, och wädra samlingar af antiquiteter. Wid en ättestupa, som det tyckes, stå nio stora stenar. Iduna 11: 23. Kallas Domarsäte och ligger wid berget Ramlaklint. Beethesläkten uppfördes i 17:de sekellet såsom en af Smålands äldste; man trodde sig weta att en Mö af denna slägt stridt med Blenda. Den Adlerbethska släktens kända anor gå blott upp till en köpm. i Jönk. Thor Pehrsson Beeth, g. m. en Märtha Michaelsdotter Gothske, ett namn, som möter i den Ekebladska stamtaflan. Han synes ha så kallat sig, efter tidens bruk, såsom utgången från hemmanet Beth, i Bottnaryds sn och Mo h:b, troligen betsamman som Lagm. Carl och Hulwid Sigtrygs dotter egde omfr. 1260 (n. 899 i Sw. D.). Se Willstads 3: p. 125 f. Der ha varit utmärkte män i denna slägt. Stats-R. Bar. A. inflytelserik i Constitutionsutff. 1809, har genom sina öfversättn. af Virgilius och Horatius samt Ovidii metamorphoser, werkat mycket för bildningen och lemnat ett stort namn för sin både offentliga character, från 1789 till sin död, och enskilda under hela sitt lif. Jac. A. tecknas wäl af Geijer uti Idunas Alte och sista häfte. k) Är en af de bördigaste och bäst odlade egenomar i Smål. Föder på säteriets 3 och 1 underl. hemman samt 4 torp 112 nötkreatur, 12 hästar, 30 får; der utsås 30 t:or höstråg och hwete, 60 t:or wärsäd, 300 t:or potäter. Kallas fordom Mälla, hwaraf 2 varit säteri sedan 1666. Tillhörde 1770 Gen. Maj. G. G. Dwedfeldt. Assesj. Jac. Fr. Adlerbeth. Assesj. Cr. Engström 1798. Löjtn. G. Engström från 1821, ortens ypperste odlare. S. ligger wid Husqvarnaån. 2 stenyror ha funnits i trakten.

*) Käfare hade tillkyrft Bar. J. A. Kalla bad. Han fans död af slaget i watten, med handbuckar och kläder på stranden.

Om Swartatorps consecratione per Dnum Episcopum (H. Braff) 1527, se Handll. rör. Stand. Hist. Braffs regist. af Spiegelberg. Der woro då i kyrkan 3 altaren, S. Mariæ, S. Laurentii och Högaltaret. Förbi densamma går den s. k. Hålawägen, på hwilken Birdalagman och Birdamän lefsagade sin kung från Holawed till Jönköping. Trol. hade de mottagit honom af Östgötarne wid Kungsbron i denna s:n, der nära Kungsbromarknad ännu hålles i Juni och Now. — Kanste öfwerlefwä af den marfnad som wäl uppstod wid kungsresor, då män från så skilda håll möttes här. Kungsbron utgör gränsen mellan Werö och Linköpings stift, liksom mellan Tweta och N. Wedbo härader; hit sträckte sig fordom utan twiswel den stora numera så glesnade stogen Holaweden. Sjön Nlen, $\frac{5}{8}$ m. lång, utgör S. gränsen mot Jernsnäs s:n. Namnsjön är något mindre. Husqvarnaa el. Storån genomlöper socknen. Jordarten är bördig sandmylla, på några ställen blandad med lera. Säd kan merändels säljas. På helt hemman säs wanl. 6 Tor råg, som gifwa i sämre år 24, i medelmått. 30, i goda år 40 Tor och deröfwer. Pesten 1710—12 bortryckte i detta parostat 414 af 1200 personer. Den första dagen sof den sjute oafbrutet; så utslago bölder; ingen sömn. Död på 2:dra dagen. (Wer. Stiftstidn. 1802 n. 4). Hungeröndöd och töknig wäderlef hade gått förut. Folkmängden 1749 war 804 och 1843: 1007. Om pastoratets fornlemningar, se Ibuna 2: 20—25 m. fl.

Kyrkan, byggd af sten, 2 mil fr. Jönköp. och 12 fr. Werö, är densamma, i hwilken Braff inwigde 3 altaren, men utwigad. På kyrkans S. gafwel ser man S. Laurentii bröstbild uthuggen i sten och på kyrktaket ett upprest halster. Laurentius war neml. socknens patron. En altartafla med helgonbilder, längsedan borttagen och uppsatt på N. wäggen, kan öppnas och tillslutas; der ser man ock S. Laurentius. Dopfunten är stor. Kyrkan 38 aln. lång utwändigt, 22 aln. bred efter utwidgningen 1702. Derwid blef en del af förra bredden kallad Biskapskyrkan, inredd till 2:ne grafhor; i det ena hwilar Ambj. Beeth, Major, (Se Ennes Biogr. Min. 1: 165), med Fru och hennes förste man, Namssjöholms pantinnehafsware Kamrer P. Falkman (fr. Skåne); i det andra Bar. G. G. Adlerbeth, f. i Jönk. 10 Maj (g. st.) 1751, † på N—m d. 7 Oct. 1818, jemte hans föräldrar och fadersföräldrar, samt hans son J. Adlerbeth. Orgwerket har 7 stämmor. 3 klokor i stapel.

Kyrkoherdar.

1. Måns, 1540. Gaf Kåselulla, nu ett torp ind. prästg. "Dackarne" stöto honom i sin fluga, togo sedan blystaket från kyrkan och slöpte kulor af.
2. Paquinus subjr. 1593. En desj dotter blef g. m. Pet. Nicolai i Hafary.
3. Andr. Petri, war här 1610; ännu 1616. G. m. Brita.
4. Johannes Benedicti Bazius, 1625 †47. Förut Com:st. härskades. Som bröder wäl sällan ha samma förnamn, lär antingen han el. brodern, Biskopen, på swenska hetat Jöns, som nu sildes fr. Johan, fast begge namnen på latin skrefwoes Johannes. J. B. i Sw. war Riksdm. 1644. G. m. Elis, dotterdotter af n. 3.
5. Sw. Bernh:ii Innocentius 1647—

64. Förut Stottspastor i 10 år, då Conrectoratet dermed wansl. war förenadt; äfwen Com. st. i Jönköp. Bles från Sw. Rytstad till Sandseryd och det dermed då förenade HOSPITALSHPLOMANSKAPET. Se här-
ofwan 3: v. 316. 327. 329.
6. Petr. Esbneri Ulmstads 1663 f86. Förut Collega och Apolog. i Jönk. Resp. på prestn. 54. Lär ha genom något accord kommit till Sw. Wallana Handb. v. 396. G. m. 1) M. Korp. 2) M. Hyltenius fr. Ulmstad
7. Joh. Ulmstedt, sonen, 1686 f 1719. Förut Regem. Pastor. Riksdm. 1697 och 1710. War då Proft i Lweta. G. m. Elis. Mellin fr. Jönk. Hade 15 barn. Dottren Utr. Juliana bles conserverad 1) med n. 8, 2) med n. 9, 3) med n. 10.
8. Lars Wierius 1720 f 23. Son J. Magn. Postmst. i Söderköp. Man säger, att L. W. dog af ett förgiftadt bres, som kom till honom och som han öppnade, hwarpå han hastigt dog. Förut Regements-Pastor.
9. Jfr. Emporagus 1724 f 34. War fänge såsom Regem. Past. wid Jönk. Regite i Werkotuje i Siberien i 12 år. Kom hem gående till fots jemte hustru och en dotter Cath. Helena, som fadren bar på ryggen. Hustrun dog i Sthm. Han hade ledt en liten son wid handen. Han gick sedan ensam till Swartary, med gossen wid handen och stickan på ryggen. J. G. war trol. Bif. G. G. — ii frände, begge Gestricii. J. G. pred. i prestn. 25.
10. Aro. Kallertius 1735 f 40. Utr. Jul. U. födde äfwen honom barn. Stads-Chir. i Uddewalla Lars Kallertius, som hos Sackl. 2: 2. 314 kallat hans son, är wäl suarare hans bror. A. K. war född 1695. L. K. bles Stads-Chir. i U. 1740. Gnl. Swartarys kyrkobel hade A. K. som kom hit ogift blott sönerne Magn. Jfr. f. 1736 och Carl Pet. f. 1739.
11. M. Erl. Colliauber 1742 f 88. Mgr i L. 1730. Prjt 33. Proft 63. Proft i Lweta 66. Orator wid prestn. 51. B. præses 61. Utg. i Ups. en gratulation in fol. 1743 till 14 Candidater. G. m. 1) G. M. Wenneberg, 2) G. M. Samfjö. Dog hastigt af slag.
12. M. Joh. Pönwall 1769 f 86. F. 1718. Mgr 48 och prest f. ä. Kallad till G. D. Wat. pred. wid Jönk. Regite. Huspred. hos M. R. Gr. Löwenhielm 1755, från hwilken han förwarade 100-tals bres. Coll. Sch. i Wr. 60. Dypon. på prestn. 78. Proft 80. Wann en swär proces om donationerne till prestbolet, som varit wid 7 lagmansting. Gift m. Cath. Dor., dotter af Kommandör-Kapten Heur. Pleij och Cath. Stråle af den Stråleslägt, som introducerades under n. 87 och här ledde sina anor fr. Ottar Ingialdsson af Sibbendalen, som bles Lagm. i Wermland 1131 (Fernows. Werml. 1: 187—189). J. L. — s personallier woro författade af Gudm. Gör. Adlerbeth.
13. Bar. Sandberg 1787 f 93. F. i Wr. Fabr. Bergare. St. i L. Prst. Amiralitetspast. i Götzeborg 1772, då han följde med ett fartyg till Marocco och Rom. Led stjeppsbrott. Proft 91. Dottren Juliana Christina bles g. m. Hof-Secr. G. A. Boheman. Hof-Rådet Wagge försäkrade att hon alldeles "dyrfade" sin man. Hon lefde wid Hamburg efter 1830.
14. Sw. Follin 1794 f 1815. Utsed under Finka friget stora beswär, närw. wid 14 träffningar. Beserdrad på förböy af hela Reg:rets Officer-corp. Predikade wansl. nära 2 timmar. Höll dagl. bönestunder med sitt husfolk. G. m. 1) G. Ch. Smiedeberg, Sam. Agrells i Linneryd enka (Sw. F. söl. G. M. Agrells styfader), 2) U. G. Kellersfröm. Dottren i 1:sta gifstet Chr. g. m. P. och P. Th. Linnell i Döderjö.
15. M. Sam. Gumelius 1816—. Tillägges till Ahlstr. Matr.: Hof-Canzlerus ombud i Jönköp. 1810—16. Proft 25. Riksdm. 28—30. Ledam. af Samf. pro l. et christ. 30. Om hans försäder och slägt, se häröfw. 3: p. 156. G. m. G. G. Alfort.

4. Leferheds socken. (Anner). a)

Slattehemman:	Kronohemman:
m:tl.	$\frac{1}{8}$ Brundstorp h).
1	$\frac{1}{2}$ Gbbary N Husar Corp. bost.
$\frac{1}{2}$	$\frac{3}{4}$ D. Hörda Kronog:d, Reg:tsfr.
1	bost. f)
$\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$ —Bya (Bösta) Husar Corp. bost.
$\frac{1}{2}$	$\frac{1}{4}$ Hultstorp Mll Profosbost.
$\frac{1}{2}$	$\frac{1}{8}$ Gulu el. Wireators.
1	1 Leferyd Pastoris stomm.
$\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$ Könjane krono, Länsmansbost.
$\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$ Leferyd S. Capellansbost. g).
1	$\frac{4}{4}$
2	Frälskemman:
1	$\frac{1}{4}$ Gfemålen.
1	1 Hällestorp.
1	1 W. Hörda, S. f).
$\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$ Holma.
$\frac{1}{2}$	$\frac{3}{4}$ Hultstorp S. N.
$\frac{1}{2}$	1 Klackary Mll.
$\frac{2}{4}$	$\frac{1}{4}$ Dwaru Gustaf.
1	$\frac{1}{2}$ — Björn.
1	1 Könjane S. N.
$\frac{1}{2}$	1 Störestorp.
$\frac{2}{4}$	$\frac{1}{4}$ Skogstorp.
$\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$ Lofrida B.
$\frac{1}{2}$	2 Wireda Dlofs, W. e).
$\frac{1}{2}$	2 Wil el. Wändelstorp Säteri h).
$\frac{2}{8}$	12
	$\frac{44}{4}$

a) Anner till Swartarp; $1\frac{1}{2}$ m. lång, $1\frac{3}{8}$ m. bred. Grän-
 far i S. t. Swartarp och Jersnäs, i S. t. Barkeryd, Forserum och
 Yggestorp, i W. t. Yggestorp och Hakarp samt i N. t. Hakarp
 och Swartarp. b) War 1802 s:ns bästa hemman. På $1\frac{1}{8}$ föd-
 des då 40—50 nöt, 8 hästar, 60 får; såddes 9 a 10 t:or råg.
 Der födde sig 9 Åbor. c) Här synes ett större rundt rör, som tros wara
 ruin efter en byggnad. Lindar, som annars ej wera här, fram-
 skuta ur gamla stubbar i röret. Säggen will weta, att här på
 socknens högsta backe legat ett Runnekloster, hvars motsvarande
 Runnekloster låg på S. Höreda bys ågor. Antecknad efter en, som
 war född 1690. Namnet Munkbebo synes antyda ett motsatt för-
 hållande. På S. Höreda gårde hafwa fordom menniskoben och
 urnor sunnits i jorden. Möjligen har en klosteranläggning försöfts
 i orten, som förfallit, förrän diplomerna hunnit förewiga namnet;
 sannolikast har det likväl warit en afwelsgård under Nydala eller
 Wadstena. Se häröfw. wid Nydala, 3: p. 282. d) Här bodde Löjtn.
 Lars Meurling 1730, då sonen Georg föddes, som blef Com:st. i
 Hefleby, säkerl. en frände till den Georg M. som 1735 war i fråga
 att bli Antiqu. Profesf. i Petersburg. Se öfw. 2: 699. e) I detta

Vireba liksom socknen Vireba i N. Webbo, ligger rimligtvis en quarleswa af det namn, den Virda lagman bar, som här wid Kungsbro eller i Holaweden på något annat ställe mottog Kungen på riksgatan. Men orimligt är att anse Tio härads lagman kallad Virda lagmader såsom boende i Vireba, här långt ofwan sitt lagmansböme, eller att Kungens ed *Virdum of allum Smaleningum* skulle betyda bönderna i Vireba by, ställda i edsformuläret färskilda seamom alla andra Smälänningar. Deremot är mycket rimligt, att här, der eben med sitt gamla formlär gafs, Virda-namnet längst funnat bibehållas, om oafsä stulligen blott på några ställen, såsom Vireba socken i N. Webbo och Vireba by i Tveta. (Ann. häröfw. 1: p. 42, att ett Komma blifwit tryckt såsom ett i, siff i lin. antepen. af texten). h) Här bodde bonden Jöns Nilsson, g. m. Ingeb. Olofsdotter, hwilkas son Peter, född 1683 $\frac{1}{2}$, blef med namnet Gloderus P. och P. i Skatelöf. Se 1 D. p. 788. g) Är till mangården nästan nybyggd af n. w. innehafwaren. Här finnes den wackra *Pagergrenska* *manuscriptsamlingen*, hwarom ses i företalet till 2:dra D. h) Fordom 1 Wik. 1 Wändestorp. Ligger wid Stensjön. Har ett rikt sandstensbrott, der de bästa quar- och slipstenar i stor myckenhet förfärdigas. Utsädet 40 t:or säd, 40 t:or potåter. Wintersödas 36—40 nöt, 4 hästar, 30 får, alla med godt sommarbete. Egare af Wik: 1. Wadstena kloster. 2. Kronan efter 1527. 3. Sten Griföf. Lejonhufwuds enka Ebba Lilliehöf enl. donationsbr. 1568 $\frac{19}{12}$. 4. Fru Hellwi t. Risa. 5. Per Måns-son Stierna, som ärjde sin faders fäster n. 4. 6. Ghyhr Ribbing 1632, Hfd. i Kronob. län, g. m. Estrid Orhufwud, systerdotter af n. 5. 7. Sonen Arv. Ribbing, Öfste. 1666 tillbytte han sig, mot aflägsnare hemman, Wändestorp af P. Brahe, samt mjölkwar- nen Gustaf 1665; sedan säggwarnen Björn 1686. Denna egen- dom tillföll 8. sonen Lennart Ribbing, Öfste. † 1733. 9. Sonen G. Ghyhr Ribbing, Major, som egde 18 $\frac{1}{2}$ mtl. 10. Sonen G. Dito Ribbing. 11. Mågen G. D. Stålhammar 1797. 12. G. G. Åblerbeth 1810. 13. J. G. Kihlström, Handl., som dock ej köpte qwarnarne. 14. Jonas Sjöberg, Insp. på Ramsjöholm, köpte hälften 1816, hälften 1830. 15. Sonen G. G. Sjöberg och Mågen G. A. Moberg 1833; den sednare ensam egare sedan 1835. Öster fr. gården uti en ång, nära Munkabo förmenta kloster, finnas tecken efter betydliga byggnader.

Socknen strifs numera Lekeryd, för att skiljas från Lekaryd, en moderförsaml. i Allbo. Strefs i G. Braffs tid *Lekared*.

Stensjön, $\frac{1}{2}$ m. lång, $\frac{3}{16}$ m. bred, uppiager den förut nämnda Stora eller Husqvarna-å. Dal och höjdsräkningar gå här som i Swartarp, merändels från N. t. S. 2:ne starkt mine- ralhaltiga källor finnas i L., den ena på Hestra, den andra på Fagerängs egor. Mård och utter äro rara, liksom tjeber och rapp-

höns; orrar och änder allmännare. Eknelse till uppkastade wallar finnas wid D. Höreda m. fl. ställen. Här som i Sw—p uttalas s som schin framför w, hw som engelstans wh. Drion kallas Treggarod. Alla boningshus byggas numera med 2 våningar. Fölmängden war 1749: 898 pers. 1843: 1289. Hålawägen (Hålawebswägen) genomlöper också L—d. Sommaliden mellan kyrkan och Wreda bredwid en stor slätt anses benämnd efter Chphr Somme, som wid 1611, då frigsoroligheterna sträckte sig hit, war en af de agerande personerne. Wid Veferyd höllo de upproriske ett möte 1529. Se Tegel O. 1:8 hist. 1: p. 232.

Kyrkan, belägen $\frac{1}{2}$ m. fr. Swartarp, är af sten och gammal. I Biff. Brasås registr. 1527 anföres, att d. 5 Febr. s. å. ecclesia Vefered, med des 5 altaren, blef consecrerad till ära för kyrkans patron S. Ciriacus martyren, neml. högaltaret, altare B. Virginis, Reliquiarum S. Olai et S. Annæ, liksom den stora tafsan öfwer högaltaret. Denna tafsa är ännu qwar och förwaras i tornet. Öfwer lilla kyrkordörren ses Maria med barnet i en celle med klaffar, som kunna öppnas och slutas. Ny altartafsa — en misslyckad produkt — gafs af C. Chphr Ribbing 1764. Kyrkan tillbyggdes 1730; är 35 aln. lång, 19 aln. bred. Tornet uppfördes 1769. Klostinfristerne ses i Samll. t. N. Smål. Bestr. Orgverket af 8 stämmor byggdes 1758. I choret är Ribbingiska familjgrafven nyss igenfylld. På den jernbeslagna sacrificidörren läses Johan i mer än 2 tumns långa runor. Trol. namnet på en pastor i katholska tiden. Den Ribbingiska ättetaflan är 6 aln. hög, $3\frac{3}{4}$ bred, med förgyllda bostäfwer. Terten i Smål. Bestr. p. 785 är mycket förkortad. Grassen ligger på golfwet öf. Peder och Brita Ribbing, döde 1611, samt Chphr Ribbing och Anna Nilsdotr Krus. Trol. war Anna Nilsdotr systre till Jesp. Nilsf. Cruus, som stupade 1573 (Dalin S. R. H. III. 2. p. 37); hon har då warit sista makon åt Chphr Nilsen R. t. Limared, Sthll. på Gfsborg 1570, g. m. 1) Anna Persdotr (Gjorthuswud) t. Brandstorp, 2) Karin Mattesdotr Kagg. Barnen Peder och Brita ha begrafwits på samma gång. En son Arwid Chphrsen R. stupade i Polska friget; en dotr Anna g. m. Carl Eriksson Gyllensstjerna till Nynäs. Ribbingarne förde ej 3 liljeblad (se Smål. Bestr.), utan 3 nesselblad, i äldsta tider formade helt lika hjertan med kors uti. Det war de Nässelfbladen, man ser t. o. m. på träsnitt af Jesu korsfästelse; warande det symboliska tecknet, som uttryckte lidande. De 3 hjellarne betecknade spikarne. Den Holsteinska Grefwesläkten förde "de 3 Christi spikar med de 3 nesselblader" wid turnerspelet i Stochholm i K. Magnus Ladulås tid. Den ansågs bära detta ätemärket från ett af forstågen, då Gref Adolph af Holstein 1189 följt Kejs. Fredrik i till Golgata, hwarom ätten med sitt märke wille erintra. I Skåne finna wi Ribbingar med dessa 3 blad, ehuru ej på lika tecknade, en tid efter Holsteinska förpantningen. Axel Ribbing, som egde ett flott Nebenhusen i Mecklenburg, infom till Skåne, Ny Smål. Bestr. 3 D. 22

der lefwande 1350; sonen Peder Rebing "med 3 sägade blad" bewistade herredagen i Nyborg 1377. Fru Soph. Brahe känner den gren, som qwarblef i Skåne, der Jens Ribings af Boserup dotter war 1530 g. m. Lave Urne till Wälteberga. S. Britas dotter Märeta, Drott. Margarethas Hofmästarinna, blef g. m. Sigwid (Sigurd?) Ribbing Ribb. 1345—60, som egde gods i Norge, dit Ribbingar inkommit i 13:de sekellet. 1224 war en Sigurd R. der kronpretendent, efter hvars död 1226 Ribbingarne samlade sig fring Knut Hakani Galins son. Det inbördes slägförhållandet mellan de Norske, Skånse och Swenske Ribbingar är dock outredt, fast sannolikt. S. Britas måg Peder Ribbing förde ock 3 nässelblad. Han dog på pilgrimsfärd till Jerusalem. Dennes brorson Peder Arvids-son R. reste till Jerusalem 1402, g. m. en Märta till Gfjö (Hofgård). Här wid Lekeryd lär den R. bott, hvars små söner Peder och Lindorm halshöggos af Christiern Tyrann, jemte 2 andra barn af samma slägt. 1525 lesde en Jewid Rebyng på Swansryd, som på Gfsborg bewittnade ett Måns Bryntes-sons köp (Sturecopie-boken p. 53 på Löberöd). De aslswades bröder anses Nils Knuts-son och Swen Knuts-son ha varit, hwilkas ättlingar blifwit of wäl bekanta. Atten lefwer ännu. En Ghfd. Arv. Ribbing leder nu hufwudsakligen de bekanta oblingsföretagen, som pågå i denna trakt, derwid qwarnarne Gustaf och Björn blifwit inköpta från Ramssjöholm, Storån sänkt och Killån afledd genom en 20 fot bred kanal, allt för att af wattendränkta mader skaffa en oblingsbar rymd för en mängd jordegare. Statsanslag har dertill lemnats. Se Af-tonbl. n. 44 och 65 liksom supplem. till Jönköp. Tidn. n. 10 samt Jönköp. Bladet n. 22, allt för 1845. Ett bolag sänkte wid samma tid Stensjön 3 alnar, äfwen understödt af Statsanslag. Ghfd. R. har 1845 wid Rambron låtit anlägga en ny qwarn med 3 par stenar och ny säg, att ej brist af dyliga i närheten måtte wälla olägenhet.

Comministrar:

1. Johannes in Swartorp, subser. 1593.
2. Pehr i Swartorp, Capellan 1615; nämnd i Thingeprotokoller.
3. Petr. Nicolai wid 1620.
4. Joh. Baazius, 1624. Sedan Rh. i Sw. Wid thinget 1625 begärte och fick J. B. allas intyg, att ingen klagade på honom. En Arvid Dansfare hade mot honom utgifwit ett lögnobref. Med en annan man hade J. B. haft strid om skällsord, men de förlitkes med 2 par orars vite för den som först bröte.
5. Sw. Korf, före 1642. Se Rhf. i Bringetofsta.
6. Pehr Olai Junepolinus, 1642†89, 88 år gammal. Kom hit fr. Jersnäs.
7. Gudm. Kererus, 1689†1708. Son Petr. K. se Rhf. i Wittslad. Dtr Mar. Elis.
8. Lars Zellberg, 1708†27. G. m. Annika Bohlemius 1711. Hade 5 barn.
9. And. Mander, 1728†40. St. i R. 20. Son af J. Mander och Ingeb. Wiesel. Se härofw. 2. v. 781. N. N. war g. m. Mar. Elis. dtr af n. 6.
10. Zach. Wetter, 1741†53. B. i Jönk. 1713. Fabr. Kopparslagare. St. i L. 1730, präst 37. G. m. A. G. Wahrman. Sonen Vitalis Wetter, Com:st. i Grenna, hade 4 barn, 1. Er. With. W—r, Insp., hvars söner äro: Gustaf Wetter, Gymn. Adj. i Werid, och Johan W—r, förestånd. wid K. Landtbrufs-Åfsad.

- experimentalfält i Sthm; 2. Joh. Henr. W—r, Rådm. i Christianstad; 3. Zach. Wetter, Warfsbohöllare i Carlshamn; 4. Anna.
11. Joh. Melchior Afchan, 1753†89. K. i Jönk. 1716, Fabr. Postinsp., Modren M Hertell fr. Riga. St. 1736. Prest 48. G. m. Rebecca Dryselius fr. Yggestorp.
12. Jonas Joh. Lagergren, 1790—1803. Se Kgl. i Tosterud.
13. M. A. G. Nylander, 1803†28. G. m. Elis. Mag. Liedbeck, hvars farfarer Georg L., Kronof. i Uveta, var broder till Professor Lars Liedbeck i Lund.
14. C. G. Wäckman, 1830—41. Se Kgl. i Verheba.
15. Joh. Edo. Lagergren, 1841—. Com.-st. i Dannäs 1832, i Ödestugu 36 Ledamot af Sv. Hornskrifts-Sällskapet i Sthm. Författat åtskilligt i 3 Bandet af Luneld; 8:de upplagan och i Biogr. Lexicon. Egare af de ofwunnämnde Lagergrenska samlingarne, der handskrifver af 1464 ark rörande Småland och förnämst Weris stift ha varit tillgängliga för förf. af Ny Smål. Beskr. *) (hvarjemte J. G. L. genom en litig brefwering biträdt förf. till den grad, att han kan anses som medarbetare i denna Beskrifningsredaction, och eger största delen af den förtjenst, som kan medgifwas särdeles 3:dje D.) Han är g. m. Charl. Jacobina Carlsson.

5 §. Järnsnäs pastorat. a)

5. Järnsnäs socken. (Nobersförsaml.) b)

Stattehemman:		$\frac{1}{2}$ Torlestorp ee).
		$\frac{1}{4}$ Finnestorp.
m:t:l.		$16\frac{1}{2}$
$\frac{3}{4}$	Björkskuden, St. U.	
$\frac{1}{2}$	Bobanäs.	
$\frac{3}{8}$	Brunsvik.	
$\frac{1}{8}$	Brunshult.	
$\frac{3}{4}$	Dahla S. N.	
$\frac{1}{4}$	Emhult.	
1	Krövik N.	
1	Finneyd D. W. e).	
$\frac{1}{2}$	Grausfall e).	
$\frac{1}{2}$	Gatten I).	
$\frac{1}{2}$	Hemmingstorp S.	
$\frac{3}{8}$	Holma g).	
$\frac{3}{8}$	Hålnarp.	
$\frac{3}{8}$	Högstorp.	
$\frac{3}{4}$	Nybrohult.	
1	Olsheryd.	
$\frac{1}{3}$	Rensstorp S. N.	
$\frac{1}{2}$	Ryd N. Ml. e).	
$\frac{1}{3}$	Rickarp.	
$\frac{3}{4}$	Ståckeryd e).	
$\frac{5}{8}$	Svenstorp D.	
$\frac{1}{4}$	Signelsbo.	
		Kronohemman:
		1 Järnsnäs Pastoratsbost.
		$\frac{1}{2}$ Julsjång St. Pastoratskomm. d).
		$1\frac{1}{2}$
		Frälsehemman:
		$\frac{1}{8}$ Bergshult.
		$\frac{1}{2}$ Dahla Ml.
		1 Föröla el. Sundsholmen h).
		1 Krövik S.
		$\frac{1}{2}$ Finneyd e).
		$\frac{1}{2}$ Fallenas.
		1 Gyeberg e).
		$\frac{1}{4}$ Grimmerud.
		$\frac{1}{2}$ Hemmingstorp.
		1 Järnsnäs N.
		$\frac{1}{2}$ Julsjång L.
		$1\frac{1}{2}$ Korsång W. S. e).
		$\frac{1}{2}$ Kullebo.
		$\frac{1}{2}$ Kjolsnäs.

*) Drifaken, hvarsföre likväl be. sa källor sparsamt begagnats, angifves i förestalet till 2:dra Delen.

$\frac{1}{2}$ Mårtensbrätt,	$\frac{1}{3}$ Swallebo.
$\frac{2}{8}$ Måkebo e).	$\frac{1}{2}$ Lorestorp.
1 Nyd S. o).	
1 Ewenstorp Nedra.	$\frac{13\frac{1}{4}}$
$\frac{1}{2}$ Sund i).	$\frac{31\frac{1}{4}}$

a) Conf. 2 ff. 2 afb. b) År $1\frac{1}{8}$ m. lång, $\frac{5}{8}$ m. bred; gränslin i N. t. sjön Dlen och sin Hafstida i N. Webbo, i S. t. Välarid ib:m, i S. t. Barkaryd och Forserum, i W. t. Leferyd och Swartarp. c) Harald Håfångson gaf 1343 sin gård Nydh i Jernnes sin till S:t Martins kloster i Skeninge af Predikare-Orden, med sonen Lindvards samtycke, då dottern Magnild dit ingafs. Dela G. III. 163-65. Här wid Nyd, fanns en stor stenrya i ett stenrör 1828, förvarad i W. H. A. A:s samll. d) Genom R. br. 1825 $\frac{21}{12}$ medgafs, att Stora Julafång, då boställe för capellanen i Forserum, sål. boende $1\frac{1}{8}$ m. fr. annerkyrkan, måtte wid Prosten Sandwall's. böd utbytas mot kyrkoherdens stomm i Forserum N. Detta skebde 1826. Förläningsspannmålen 3 tor indrogs och 1827, helst pastors inkomst med 16 tor då öfversteq minimum för pastors lön 100 tor såd. e) 1381 anföres, att från Jernnäs kyrka (n. 38 i Engeströmska Diplomsaml:n) såldes 5 marka jordh till Joon Staffansson, då i fäitet höllo Lauris i Granjöfallum (n. w. Granjöfall), Jönis i Finnyrdhe, Thyrghils i Gydhuberghom (n. w. Gyeberg), Magnus i Stuckaryd, Nielis i Makabodhom (n. w. Måkebo), Gudmunder och Magnus i Karsengh m. fl. Beslagadt med Karls Langa heradshöfdinga i Tvetom insigle. ee) Wi känna ej ett annat Thyrkilstorp in Tvetum. Det har således redan 1177 i en Påfwebulla förklarats tillhörigt Biskopsstolen i Linköping (Sw. D. n. 74). f) I återgårdet fanns 1837, bland ett stenras uppe på ett berg under en stor sten, som låg på 3 andra, samt wäl inmurade i detta rum, 34 små jernsablur af $\frac{3}{4}$ aln. längd, der handtagen af mesing woro mest förrostade. Inmurningen war verkställd med så stora stenar, att de med stort besvär undanbrötos. Wapensynder inlemnades på Landscontoret, men upphittaren säger sig sedan ej afhört något om deras följande öde. Gattens n. w. egare Holmstierna har gräfwit en kanal från Ribbingnäs-sjön och mycket förbättrat sin gård. g) En "herregård." Tillhör från längre tid tillbaka Ribbingnäs släkten. h) Ligger W. om Nätaren. Egges af Köjm. Gebbe. Se Djurbergs Geogr. Lexicon p. 748. Der är det enda ställe i länet, der man måste färdas öfwer en sjöwik på färga. i) Egges af Landtmät. Montelin; ligger S. om Nätaren, gent emot Sundsholm.

Jernnäs socken räknades till N. Webbo, då Claus i Jernnäs underskref Ups. M. beslut 1593; trol. tillfälligt. 1685 omtalas en Pastor i Hjertnäs; men Gårdsnäs ha wi blott sett i Luneld. Kyrkan ligger nära ett i Nätaren infjutande näs, der hjerpar torde funnits. Allmogen säger Jasnäs. Wi finna att

Winstorpslägten här war jordegande i 14:de sekellet. Harald Håfankson, som egde Nyd, war son af Riks-Marsken (1289) Håkan Mattsson, broder till Riks-Marsken (1320) Matts H—n samt fader till den här ofwan anförde Lindbyard, RR. 1347, — en slägt, hwaraf 15 införas i Sw. Rådslängden. Sjön Mätaren el. Mättern uttappas nu inåt sjön Ilken. Granfjön wid Granfjäll begränsas af Järsnäs samt Flisby och Bälaryd i N. Wedbo. Visk. Krok delade Järsnäs pastorat i 2:ne gäll, men Drottin. Christina besallde honom förklara sig, samt låta det bli obeladt till H. Dit utlåtit sig. R. br. är af 1642^{17/8}. Wid en visitation i Järsnäs 1671^{17/8} gjordes anspråk på jus patronatus till J. af Fru Agn. Ribbing, med thy åtföljande främsta stolrum i kyrkan, liksom af Lin. Ribbing och G. Soop. Wallq. handb. p. 297.

Kyrkan är belägen 11^{3/4} m. fr. Werid och 3 m. fr. Jönköp. Den gamla beskriws af Kh. Abr. Anander i Arch. Smol. som prof på dålig byggnadsstil. Der mur tröt, tog wägg wid, ingen sida war af endera slaget. Wäggen än 8 a 10 aln. än blott 1^{1/2} aln wid omskiftet. W. gaslen stod på "trästödter". Choret, litet, war enkom af sten. Kyrkan war hwälsd med stor grå fullersten, hwi-lande på pelare. Blott 8 personer kunde i sänder knäfalla wid disken; presten knappt wända sig innanför. Presten såg ingen af dem som woro på läktaren; ingen såg berifrån presten för mellanstående pelare. Gången midt i kyrkan war så smal att ingen kunde gå, wänd rätt fram. Echot kom strax till presten, men det han talte kom till så personers öron. Wid fråga om reparation 1712, wille dock pluraliteten länge ej weta af reform. Der war dopängel och metall-sunt. Den sednare användes wid floktsjöpning. Wid reparationen 1712 bles kyrkan helt af sten, 36 aln. lång, 12 bred, 8 hög till muren. R. Ut stadfästade 1838 en fattigwårdsordning för denna församling.

Korkeherdar.

1. Olaus, subscr. 1593.
2. Petrus. † 1602 i stora pesten.
3. Ludovicus Johannis 1603—33.
4. Joh. Swenonis Macigius 1634—57. I hans tid wille Dom-Capitel fränskilja Forserum; men R. Ut spyddade M. att gället bles obeladt.
5. Nic. Birgeri Klintens 1658—94. Birgers fader Håkan Råmndeman söddes på Swaneryd i Hornaryds sn 1523 (?).
6. Eric Nilsson Klint, sonen, f. 1642, emottog säkert pastoratet före fadrens död. På präst. 1685 respunderar en Eric Klint pastor in Hjertznäs. Han war g. m. Judith Jönssdottr och dog 1706. I Rothliebs Adl. matr. wid n. 2185 säges, att Eric af Klint, adlad som Öwerste 1805, son af

en Öfhd. Gafas Klint, war sonson af Nils Birgersson, Kh. i Järsnäs, † 1716, 112 år gam., hwaraf wid wäl begge Herr Klint i J. gjoris till en och 1706 blifwit tryffel för 1716.

7. Abr. Anander 1707†32. F. 1677. I hans tid utwidgades kyrkan. G. m. 1) M. (Eleom), 2) G. Cath. Falkman, dtr af Centrollör Jac. Falkman fr. Malmö. Hennes tog sedan
8. Eric Sjölin 1734†57. Resp. wid präst. 37. War suspenderad 1747—49.
9. Joh. Sellegren 1759†71. Resp. i präst. 67. Dog i Sthm.
10. Joh. Wicelius 1772†88. Et i L. 42, präst 45. Com:st. i Forserum 53. Prost. 84.

11. Cand. Vet. Sandwall, 1789†1826. 12. N. Dan. Pontén, 1832†46. Com:ff.
12. C. W. Sussberg, 1826†32. i Stepperstad och Hjertlanda 1825.

6. Forsserums socken. (Nner). a)

Skattehemman:		Kronohemman:	
m:t:l.		1	Lopperyd.
1	Appelakulla.	$\frac{1}{4}$	Willstorp.
$\frac{1}{4}$	Bretost.	$\frac{21\frac{3}{4}}$	
2	Fintorp S. N.		
$1\frac{1}{3}$	Forsserum, Klof. S.		
$\frac{1}{2}$	Hoceryd M—f.	$\frac{3}{4}$	Botary M—f, Hofflag. bost.
$\frac{1}{2}$	Fagerfullen.	$\frac{1}{8}$	Stön Trumfl. bost. c).
$\frac{7}{8}$	Göstorp N. M. M—f.	1	Forsserums stomm, Capellans- best. d).
$\frac{1}{8}$	Gatu.	$\frac{1}{2}$	Stenseryd S., Husar-Mönster- skrifv. bost.
$\frac{5}{8}$	Gult.	$\frac{3}{8}$	Lopperyd N., Rustmst. bost. e).
$\frac{3}{8}$	Horsåaga.	$\frac{2\frac{3}{4}}$	
$1\frac{3}{4}$	Kanjsö M—f.		
$\frac{3}{4}$	Karöbo.		
$\frac{1}{2}$	Kröfesbo.		
$\frac{1}{4}$	Målen.		
1	Nunseryd posthem.	1	Arkarp.
$\frac{1}{4}$	Ryefall.	$\frac{1}{8}$	Borrebo.
2	Slätteryd M—f.	1	Gunnestorp.
$1\frac{3}{4}$	Stenseryd b).	$\frac{1}{4}$	Göstorp S. M—f.
1	Snnggarp.	$\frac{1}{3}$	Gullyde.
2	Sjöstorp.	$\frac{1}{4}$	Kullebo.
$1\frac{1}{4}$	Sniparp.	$\frac{1}{8}$	Råletorp.
$\frac{1}{2}$	Skallarp.	$\frac{1}{2}$	Stenslabo.
$\frac{1}{3}$	Stogsåkra.	$\frac{1}{4}$	Sjöstorp, Bolet.
$\frac{1}{8}$	Stogseryd.	$\frac{3\frac{3}{4}}$	
1	Tryggarp.	$\frac{28\frac{3}{8}}{*)}$	

a) Till Jerånäs. Socken är $1\frac{5}{8}$ m. lång, 1 m. bred; grän-
sar i Ö. t. Barkeryd, i S. t. Malmbäck, i W. t. Yggestorp, i N.
t. Leferyd. b) Masugnen wid Stenseryd har längesedan neblaggt.
c) Wid Jönköp. Reg:te. d) Se Jerånäs wid Julfång. e) Wid
Jönköp. Reg:te.

Forsserum lär vara en nyare socken, hvilken byggt sin kyrka
wid forsen i en liten å. Sjöar: Stor-, Lill- och Klakarpsjön.
2 åar gå härigenom, begge sedan fallande i Stensjön.

Kyrkan, belägen $1\frac{3}{8}$ m. fr. Jerånäs, är 33 aln. lång, 13
bred, 10 hög. Ringklockan berömdes 1759. Kyrkan målades 1746.
Der är Kapten G. Robertsson Ewingsteins epitaphium upphängt.
Han dog i Forsserum 1667, f. i Skottland 1604.

*) Kyrksocknen är blott $22\frac{1}{4}$ (efn. 27 $\frac{3}{4}$). Om Malmbäcks skate, se 3: pag.
291. Den samme i Forsserum utmärkes här ofwan med fet stil och M—f.

- Capellaner.
1. Jöns i Jersnäs 1612.
  2. Petr. Johannis † 1650.
  3. Swen, Brodren, succederade.
  4. Petr. Petri 1662.
  5. Swen Magni Nydelius cf. Nydell, † 1741. F. bondson i Konjane i Leferyds sn. G. m. G. Flackerus fr. Räfteleb.
  6. Olof Sjöstrand, 1743 † före 73. F. 1709 i Br. Fabr. Stråddare. St. i L. 33, prest 40. G. m. Caspell. Månbers enka i Leferyd, M. Elis. Kererus.
  7. C. Elmström, 1773†1806.
  8. C. P. Koran, 1807†24.
  9. N. P. Ekedahl, 1824—.

6 §. Barkeryds pastorat. a).

7. Barkeryds socken. (Moberförsam.) b)

Stattehemman.	
m:t:	1 Nya.
1	$1\frac{3}{4}$ Nyby g).
1	1 Spånary i).
1	$\frac{1}{2}$ Swenstorp.
$\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$ Sjöafall.
$\frac{1}{2}$	$\frac{1}{4}$ Sjöeryd.
$\frac{1}{2}$	1 Lörebo.
$\frac{1}{2}$	1 Ballstorp.
1	1 Ång.
$\frac{1}{4}$	1 Långåsa, berrustadt Stattesäteri k)
1	$27\frac{7}{8}$
1	Kronohemman:
1	$\frac{3}{4}$ Gransång, Fältw. bost. l).
1	$\frac{1}{4}$ Lappary, Regtöskristw. bost. l).
1	1 Barkeryd Past. bost. m).
$\frac{1}{8}$	2
1	Frälsehemman:
1	$\frac{1}{4}$ Björnholmen.
1	$\frac{1}{4}$ Gföfall.
$\frac{1}{4}$	$\frac{1}{2}$ Kynholmen.
$\frac{1}{4}$	$2\frac{1}{2}$ Ribbingnäs och Skinnarebo med Läckary och Gaddary n).
1	$32\frac{3}{4}$
$\frac{1}{2}$	$32\frac{7}{8}$ (oförm. $36\frac{1}{4}$).

a) Conßist. 2 ff. 2 afdeln. b) Ar $1\frac{1}{2}$ mil i längd, $\frac{1}{2}$ mil i bredd; gränjar i D. t. Flisby i S. Wedbo, i S. t. Näsby och Almesåkra, i W. t. Forsserum, i N. t. Jersnäs. c) Boarys synnerligen vackert belägna och wälbyggda herregård uppstod omfr. 1820 genom några bondhemmans förening. Egare 1844 Kapten G. O. Wettermark. d) 1694 föddes här Jöns Olsson, som utskrefwen, såsom solbat i Carl XII:s tid, kallades Bergstedt, bles Corporal, fick affled 1720, bles Råmdeman († 91 år gam.) och lät sonen Jöns B. studera; denne bles Magister, Huspred.; Rth. i Floda i Strengnäs stift, Contr. Prost, Präses i Prstm. 73. G. m. Bist. Alstrins enda dotter; sonen Pehr war Secret. i R. Witz

terhets-Mad. 1785 (bå Aurelii Stregn. Stifts Herdaminne utfom).
 Sonen Erik Bergstedt adlad 1809 (n. 2199), namnkunnig genom
 sin öfversättin. af Chevaliers Resa i Propontiden, med tillägg, i
 stöd af iakttagelser under sin egen resa i Grekland m. fl. länder,
 Stats-Secret. med inseende öfwer tolererade christna kyrkor i Sverige.
 Ansågs ha inställt sig hos K. G. IV Adolph genom att understödja
 hans frigsökt mot Napoleon, såsom Apokalypsens Apollyon (Dela G.
 Arch.) e) Stångjernshammaren i Gsperyd å är nu mera ej till.
 Jättprosten J. Karlsöfn har här aftecknat 73 större och mindre "ätte-
 högar," ett rör af 102 aln. omfrets, ett annat af 118 alnars,
 jemte flera stensättning. f) Pet. Afelöf i J. har 1799 skänkt
 en engel till kyrkan, som står på altaret med en wärja i ena, ett
 förs i andra handen. g) Bredder i Bruddathorpe, Toste i Rödby
 och Jönis i Hulu hafwa 1381 bland andra fast halbet, at the
 jordhenne Joon Staffansöfn laghlika köpt hafwer af Berkeridha
 kyrkio, swa som ar tiughu mark jordh i Gsperedom i samw
 sofn. Se häröfwan, Jersnäs f.n. I detta Rödby, n. w. Rybby,
 skulle en runsten af okända mynder funnits, enl. uppgiften i
 Inledn. p. 53. Wid närmare undersökning har wäl funnits,
 att referenten orätt uppfattat Hr Rybbergs berättelse för så widt,
 att runstenen ej låg i röret; men säkert är att en runsten der i går-
 det nyligen både upptäckts och förswunnit. Den stod N. från
 gården, W. om wägen, som derifrån leder till Solberga kyrka; på
 platsen har nu en åker uppstått. I röret har man gräfwit, tills
 en större stat sten, lik en grasssten, hindrade de skattjöfande att komma
 längre; men det röret är qwar wid wägen åt Mofwit, 150
 aln. i omfrets, liggande wid slutningen af en kulle; "utfallet
 ur Jättinnans förflåde, då bandet brast, när hon steg öfwer fullen,"
 b. w. f. hörande till den förchristliga culten, och ej uppfördt af
 oblarer på en höjd. h) Skrifwes rättare Rödja. I gårdet finnes
 ett af de f. k. templen, som anses för ruiner af kyrkor. D. om det
 härwarande ser man en skeppsformig stensättning, 30 aln. lång.
 En vifing säges der wara begrawen. i) På skogen är od ett "tem-
 pel." Ett dylikt i f.n, owigt hwilketdera, är uppgifwet wara 22
 aln. i fyrkant, med 12 aln. bredt chor; derjemte en trekant af sten.
 k) Ett gammalt Raggegods. Bengt Klagg, Öfl., g. m. Br. M.
 Ribbing, har i kyrkan sitt hufvudbaner med Raggesta anorna. Se
 dan träffas Hr v. Gerden såsom egare af Långåja. l) Wid Jönk.
 Neg.te. m) Hit höra 3 donationsängar, en gifwen af en qwinna
 i Fröwik med willkor af Hjalmasåja. På gården södas 24—28
 nöt, 3 hästar, 20 får, skördas 70—90 T:or span. råg och hafre,
 föga korn, 30—60 T:or potatis. Pastorslönen upptogs omfr. 1830:
 Lionde 40 T:or: 273: 16. Öste 100 R:dr. Maffott 22 R:dr.
 Lin (uttogs ej) 23 R:dr. Sämja af 66 matlag: 22 R:dr, dukpen-
 gar och dagswerken 40 R:dr. Weberlag 6 T:or: 38 R:dr. Extra
 inf. beräknade till 100 R:dr. Stommen i Näsö 200 R:dr. S:a
 818: 16. Prestig:n får wäl anses ge i arrende lika med stommen,

fål. 1018: 16. 1000 R:dr B:co är och det högsta, hwartill pastorslönen i detta stift kan uppfattas inom 2:dra klasens 2 afdelning. Öftare under än öfver. n) Egendomen wid en sjö belägen "är den wadrasje i orten." Spinnskolan och Mineralkällan minnes ingen numera. Socknens säterier lära först tillhört Bjelkar; sannolikt M. Johan Arelsson, efter hans dotter, Drott. Gunilla till Barkeryds kyrka 1592 gifwit en mäske af sidenatlas med fjorta och ett kostligt antipendium; hwaraf lemningar ej längre sedan woro qwar. Under Ribbingarnes egande rätt har det nya namnet Ribbingensnäs tillkommit. Sedan träffas Silfverhjelmar, som och ha en familjgraf wid kyrkan. Frih. G. W. Ehrenstrahl intöste Kageffa grafwen 1780 för 56 R:dr specie. 1770 egdes R:näs af Kap. Granatenhjelm. Nu är Kap. A. J. Stiernspets egare. Utförlig beskrifn. af R—näs ses i Bihang till Jönköp. Tidn. 1836 n. 24.

Bierkyrdh stref 1307, Berkeridh 1381, Barkeryd 1569, Barkaryd 1579. Sjöar wid Ryfby, Ribbingensnäs och Lörsbo.

Kyrkan, belägen 10 m. fr. Werid, 3 fr. Jönköping. Den gamla war troligen den, som 1381 egde 20 marka iordh i Öspredom; muren war 2 aln. 14 t. tjock, fylld med klapper, blott 4 fönster. Den nya skall wara färdig 1847, 50 aln. lång, 25 bred inwändigt. Kyrkans äldsta räkenfapsbok är fr. 1579. Kalken af 39 lod silfwer är gifwen af Öbr. Gyllensfalk och Ingjerd Stråle. Kyrkans silfwer väger 179½ lod; brudkronan af 100 lod fanns för tung och har likwäl omgjorts till 57 lods wigt. Då G. I wille taga en af klosterne, för att betala Lübeckska skulden, gömde sockenmännen den, men den har sedan ej funnat återfinnas. En Kap. Patfull bidrog nära dubbelt mot församl. till den mindre klosters omstöpning.

Kyrkoherdar.

1. Bo praepos. de hierkyrdum bewittnade ett Giord Nilsson Örensfiernas salubref 1307 (Sw. D. n. 1534).
2. Nicholans i Barkeryd war Nilsdagens. 1569, såsom fullmäktig för Tweta.
3. Andreas Simonis utg. Hortulus Animæ på Swenska, Sthm 1587. Schefv. Sv. Litt. 43
4. Laur. Andree 1579†1609. Subscr. 1593 sås. Past. i Barkaryd. Då han dött gafs 1610 en ore till kyrkan, löst med 4 dal. smt. Swårsonen
5. Laur. Andree For 1610—41. Efter hans död stref Drott. Christina ett promotorialbref till Dom-Cap. i Br. af 1542½, för Sweno Bernshardi, som då kallats Slottpred. i

Jönk., att han måtte få Barkeryds lediga gäll. Dom-Cap. kände densnes historia bättre än Regeringen. Hit kom dock en kanske föga bättre person,

6. Joh. Ludovici Barck 1644—65. Han war trol. son af n. 3 i Jernsnäs Khl. War anlagad för lägersmål wid thinget 1625, uppföts. Wid nästa thing annältes, att han war af Prostien priverad sin tjenst. Men hela gället wille gå ed med honom. War då Capellan i Nogerberga. På hans grafsten läses: Här Johannes Ludovici Barck . . . † 69 år gammal. Swårson hos n. 5. Gaf för swårfadren en ko i lifskol till kyrkan.
7. Joh. Barck, sonen, 1666†1705. F. 1637. St. i U. 59. G. m. Brita

- Broddsbtr. Hans son Lars Ward, Sfsd., lär vara den ännu fortlevande släktens förfader.
8. Jonas Leonhardi Haglinus et. Hagelin, 1707†11. Utg. i Åbo sin orat. de priscorum quorundam Regum, postea Comitum Braheorum sede sive amoenissima et famigeratissima insula Wisingia. Com:st. i Dggestorp 1678, der g. m. en btr af A. Hornæus i Rogberga. F. i Hordhaga i Fördserums fm. 1710 utfrände kronan af honom prästg:ds inventarier, som då war 3 kor, 1 ämt och 1 qwiga af 2 år, 2 tor råg, 6 tor toru, fopparfärl af 1 fläp, 1 möllna, 1 hudqvarn, 1 spjell. S. löste detta med 53 dal. smt, och dermed war det försvunnet.
9. M. Magn. Tegnelin 1712†32. Bonds-son fr. Regnaby. St. i L. 1688. War en af de 6 ynglingar Prof. Hörling, enl. utfärdadt program 1689, lät öfver publice, för att ådaga lägga deras framsteg. Studerade Astronomien och lemnade deri många egua uppsatser efter sig. G. m. Anna Lundberg, Gabr:btr, fr. Westfelsing.
10. Sw. Fowelin 1733†77. Måg hos n. 9, som war af gamla prestsläkten i W., så att samma slägt*) wid F—ns döb innehåft pastoratet i 200 år (fr. n. 3, som war fader åt n. 4). Sw. F. war född i Fogelås i Wägl:b. War snäll lärare, blef prost. Lif:pred., hällen af Har. Ward, af tryckt.
11. M. Joh. Fowelin 1778†1807. Son af n. 10. Häradsprest 1796, Riksdm. 92.
12. M. Magn. Genr. Rosengren 1808†29.
13. Jonas Dahlström 1830†37. Rk. i Bringetosta 25, Prost 30.
14. M. Nils Wieslander 1838—. Com:st. i Eleberga 1826. Rk. i Densjö 34.

8. Näs sjö socken. (Änner). a)

Skattehemman :		Kronohemman :	
m:t:l.		$\frac{2}{8}$	Gullbrohult, Inf. Pip. bost. f).
1	Bäckafall.	1	Näs sjö, Pastoriestomm.
$\frac{3}{4}$	Boda.	$\frac{1}{2}$	— N. Husar Copor. bost. g).
$\frac{1}{2}$	Bråna med Lerbacken.	$\frac{1}{2}$	— Öde D:o D:o.
$\frac{1}{2}$	Berg b).	$\frac{1}{4}$	— Lilla D:o D:o.
$\frac{1}{2}$	Dynefall.	$\frac{3}{4}$	Risabo Sergeantbost. h).
1	Gamlarp.	$\frac{3}{8}$	Näs sjö, Gumma, Com:st. bost.
1	Gisfarp.	$\frac{3}{4}$	
1	Hunseberg c).		Frälsehemman :
1	Hultarp.	$\frac{1}{2}$	Dästarp.
1	Isåsa.	$\frac{1}{4}$	Rogertosta.
$\frac{1}{4}$	Knutenäs M—f *).	1	Hästerum.
$\frac{1}{2}$	Målen, Nedra.	$\frac{1}{4}$	Handskerhd.
$\frac{3}{4}$	Näs sjö S.	$\frac{1}{4}$	Moskerhd.
1	Runneryd.	$\frac{1}{2}$	Målen St.
1	Skeryd.	$\frac{1}{4}$	Öwistorp.
1	Sperhult Skatte d).	$\frac{1}{4}$	Dwarntorp.
$\frac{1}{2}$	Stakerhd.	$\frac{1}{4}$	Näsenäs.
$\frac{1}{2}$	Frälända e).	$\frac{5}{8}$	Sperhult, N. S. d).
$\frac{3}{4}$	Åker.	$\frac{1}{4}$	Skallarp.
$\frac{14}{2}$		$\frac{1}{8}$	Stuntamålen.

*) Athan. Wetter har i sina anteckningar willats deraf, att swärfon i kyrk-boken kallat swärfar för fader.

$\frac{1}{4}$ Wimmenaryp.	} Säterier.	$\frac{1}{2}$ Bestansjö, Ladugård till Bodas näs säteri i Bestra h—d i).
1 Ingaryp el. Ingår berg h).		$\frac{8}{16}$
$\frac{1}{4}$ Toranäs med Kräs- tenäs, M—t*.)		$\frac{26}{16}$ *)

a) Till Barkeryd. Socken är 1 m. lång, nära 1 m. bred. Gränzar i N. t. Solberga, i S. t. Almesåtra, i W. t. Forsserum och i N. t. Barkeryd. Genom en Väslig bulla förklarades denna sn 1412 tillhöra Saly. Orden i Wadstena (Egbr. S. R. H. IV: 306), enl. Luneds-Utgifwarens tolkning af namnet. b) Här uppsprang 1830 en natt från sjön på landet i ett fälldrag 50 Lpd lefvande fisk, gåddor, mört och aborrar. c) Här äro rubera af wallar och $\frac{1}{2}$ m. från dem en gammal offerfälla; derwid 2 stora resestenar, $3\frac{1}{2}$ aln. höga; en graf wid hwarbera, 12 aln. i längd, mer än 3 aln. i bredd, kallad Jättegrafwar. Man afrådde Joh. Bergenshjelms från att öppna dem, helst en drake wakade öfver grobet. Wi minnas Hunsberg i Lidhults sn. d) Ha namn af Spermjön, men stå ej i förhållande till Spereryd, der Brunstenen uppbrytes. I Spermjön är ål, men ännu 1769 utsläppte fiskarne åter ålar, som händelsevis fäts; ty "ålen war bunden"; den tillhörde Neden, som Regale. e) Riksdm. Peter Jönsson har wid sebnare Riksdagar frejbat stället, såsom en man af egna grundsatser. f) Wid Jönf. Reg.te. g) Ett Nässjö, N. o. S. gaf af Dlof Lang till Nydala kloster 1410. (Se prosfbladet till Sw. Dipl.) Om ej detta, der wäl ett N. men ej ett S. Nässjö finnes, så affes möjligen snarare det Nässjö, som ligger i Åkers sn. 3 D. p. 72. h) Torbe fordom tillhört samme egare som "Hästared och Stwmparyd i Nässjö sn i Smaland," hvilka Merta Niclisdotter 1462 gaf sin son Arel Pethersson, då Iwar Arelsson m. fl. det bewittnade; sål. sträcke sig de rike Tottarnes egenbodar äfwen hit. Fru Märta war dotter af Nils Erngislesson (Matt och Dag i längden) af Winås. Hennes man Peder Arelsson war farbror åt Wittnet Iwar, R. Carl VIII:s måg. På Ingårberg föddes General-Löjtn. G. G. Dweckfeldt 1688, då fadren Öfwerintend. G. Dw. g. m. A. M. Slatte der bodde. Sonen egde det efter fadren. Tillhör nu Post-Direct. och Ribb. A. Sjölin's arfwingar. Denne egare Sj. har 1824 här stiftat en folkskola. i) Egdes 1770 af en Ryttnst. Pringsenschöld. 1844 af Enkefru Doctorin. Fowelin.

Sacerdos de *Nesium* fick omfr. 1270 en mark penningar i testamente af Philip Carlsson (n. 901 i Sw. D.). Det gods in

*) Kyrksöcken Nässjö uppgifs i Matricillarne till 25%, då $\frac{1}{2}$ sägas afgå till Malmbäck's pastorat, Almesåtra sn. Enligt Tordeboksubdraget utgör "Malmbäck's skate i Nässjö" $\frac{1}{4}$. Enl. Rh. Wieslanders uppgift är från schem:talet i N. kyrka 7 $\frac{1}{4}$, sål. kyrksöcken 25 $\frac{1}{2}$, som med skatens $\frac{1}{4}$ gör 27 $\frac{1}{4}$ (sefn. 31 $\frac{1}{4}$). $\frac{1}{4}$ Knutenäs hör ej till Nässjö kyrka, utan till "Malmbäck's gåll."

Nesium, som omtalas i Sw. D. n. 1551 för år 1307, bör ej föras här; men wäl det *Næssio*, som nämnes i n. 83 bland v. Engestr. permbr. (se ofwan). Kyrkan ligger nära *Nässjön*. Församln har, som wi se, sträckt sig fordom längre än nu. *Stumperyd* är nu ett säteri i *Solberga sn*, sedan *Nässjö sn* går blott in till *Hällsjön*. *Speggsjön* ligger nära *Vejtra* härads gräns.

Kyrkan, belägen $\frac{3}{4}$ m. fr. *Barferyd*, invigdes 1797. Då den gamla utdömdes, war kyrkans casfa 78 R:dr; collecten i stiftet gaf 18 R:dr; den nya uppfördes 46 aln. lång, 24 bred, 10 hög, tornet 30 aln. högt, 14 aln. i qvadrat, sacristian d:o i qvadr. 9 aln. hög och derefter war kyrkans behållning 96 R:dr. Contant hade utgifwits för materialier 885 R:dr, till Verkmästare 892 R:dr. Så skapar detta folk tillgångar för allmänna ändamål, då behofwet är oemotfägligt.

Communitrar.

1. Petrus. 2. Canutus.
3. Magnus in Barkarijd subscr. 1593.
4. Petr. Jona.
5. Joh. Petri Gryfenius — 1646, då han kom till Torpa Capellani, sedan till Åsteryd.
6. Jör. Granbeckius 1646—50.
7. Zach. Schiederus 1651—54.
8. Andr. Magni Barkenius 1654—97. F. i Hyltan, Åsenhöga sn 1615.
9. Jör. Barkenius, sonen, 1697—1708. St. i L. 1674—76. 3 U. 78. Se *Hwellsanda Khl.*
10. Joh. Klint war här wid 1711. St. i L. 1699. Sift Khl. i *Rågeryd*, *Lunds* stift. Excl. Pastorsjon fr. *Jerdnäs*.
11. Nic. Arnoens. St. i L. 1703. Född i *Skåne*. War här öf. 40 år. Lemnade prestgården i förfall; "wälgarne lifnade spanst juns;" husröstan utgjick till 927 daler; Arnoei efterlemnade lösören till 10 daler.
12. Jonas Bergenholz 1749—65. Se *Birestads* Com. sif. och Notteb. Khl.
13. M. Lars Rosengren 1765—82. Se Khl. i *Ölmeåstad*.
14. M. W. G. Rosengren 1784—1808. Se Khl. i *Barferyd*.
15. Sam. Åstrand 1808—15. Se Khl. i *Sandsjö*.
16. Sam. Åmarck 1816—42.
17. Joh. Fägerström 1842—Comm. i *Lannåker* 25. G. m. M. R. Khl. beck.

7 §. 9. *Ljungarums socken.* (Anner) a).

Se n. 2, 3 §, här ofwan, p. 313.

Skattehemman:

mitl.

- $\frac{1}{2}$ Gkeberg M.
- $\frac{1}{2}$ Jerdanstorp h).
- $\frac{1}{2}$ Myrebo.
- $\frac{1}{2}$ Råslätt, Pastors stomm.
- 1 — S. D.
- Rosenlund, ett torp e).
- 1 Sånna, resthem. d).
- $1\frac{1}{2}$ Lofary M. S. med lastfise e).
- $\frac{1}{2}$ Torp f).
- $5\frac{3}{4}$

Kronohemman:

- $\frac{1}{2}$ Råslätt, Pastors stomm.

- $\frac{5}{6}$ Lofary M.
- 3 Rydhof, Kongsbladug: d Landskfb. bost. g).

 $4\frac{1}{6}$

Frälshemman:

- 1 Gkeberg, S. B.
- $\frac{1}{4}$ Hofslätt.
- 1 Jära R. h).
- 1 Rygård.
- 1 Skälabo.
- 2 Kjettilstorp sät i).
- 6 Ljungarum eller Strömsberg k).

 $12\frac{1}{4}$ $22\frac{5}{6}$

a) Till Jönköpings stads församling. Är 1 mil i längd, knappt $\frac{1}{2}$ m. i bredd. Gränzar i Ö. t. Hafarp och Rogberga, i S. t. Barnarp, i W. t. Sandseryd, i N. t. Jönköpings stads egor, Lillsjön, Rocksjön och Wetteren. b) Har tillhört släkten v. Vicken; sedan Kap. G. Voijs, som 1803 sålde det till Dfl. Nils Stedt. c) Eger ej hemmantal i Tordebok, men wid Extra Noteringen 1811 uppfattadt för 2 mtl. Vice Presid. Bar. M. Posse, som ansågs för ortens funnigaste jordbrukare, införde här först circulationsbruk och gjorde detta torp till ett af de vackraste landsfjällen i orten. d) Sanna, som det kallas, ligger jemte Wetteren. Här utvisas en "kyrkruin" i watten wid stranden, under hwilken Wisingsö säges varit "präbende." "Wapenhusdörren" wisades på Sanna 1762, då "kyrkturen" syntes 100 aln. ute i sjön. 1556 ³⁰/₁₁ enl. Registratur i N. Arch. lades flera gårdar, som förut hörde till Sanda sn under Hafarps. I Sanna föddes 1793 G. Sandahl, Pr. o. B. i Junbo i Ups. stift. e) Gården med en utjord och laxfiske köptes till skatte för 89 Rdr 36 fl. 1801 af Lofd. v. Strofirchs enka G. G. Hedercrans. f) Kallas Torpshemman, sedan Torpa, ligger wid Junabäck. Egdes jemte en qvarn i Dunkehalla af L. M. Erl. Björnsön (ej Brorsön) Bät. Sednare egare af Torpa: 2. Kronan, som anslog det åt Rörsmederne (Gewärsfaktorierne) i Jönk. 3 Borgmst. N. Gudmundsson 1631. 4. Dennes måg Borgmst. Hajock 1660. 5. Cath. Lönnföld, enka efter n. 3 1670. 6. Georg Girz Länshofvll. 1672. 7. Egidius Girz Landskamrer 1701. 8. Assesf. M. F. Segercrona, som för 1000 dal. smt sålde det till 9. Assesf. Bering; sålde till 10. Assesf. Doppelman 1734, för 3063 d. smt och 30 ducater. Han sålde till 11. Enkesu Edenberg 1741 för 3370 dal. smt, som sålde till 12. HofMR. Salmon 1741. Han sålde till 13. Prost. Cedersholm 1744 för 4000 dal., som sålde till 14. Brufspatr. Patr. Jf. Wörk f. 4500 dal. 1748. Af honom köpte 15. HofMR. Kamr. Hjertstedt samma egendom för 6400 dal. hwilken sålde den 1757 till 16. Brufspatr. Jf. Wörk för 8000 dal. Hans enka Fru Göthenstjerna sålde L. för 12,500 Rdr Rgd 1802 till en 17. Rundbergsson, som 1807 sålde L. med inventarier för 13,500 Rgr Rgd 1807 till 18. HofMR. E. N. Odencrans. Egdes af dennes Enka f. Frih. na C. Fleetwood till 1845, då hon asträbde gården till sin son v. Häradsböhvingen Thor Hartwick Odencrans, gift med Squette Gyllenhaal, dotter af G. Eric. Presidenten och Commend. Friherre Gyllenhaal. Genom tillköpt stadsjord är Torpa en större possessiön, än hemmantalet angifwer. g) Ligger wid Rocksjöns strand gent mot staden. Corps de logis är ett enwåningshus. Egorne ligg i en halfcirkel omfr. mangården och höja sig amphitheatraliskt mot Ö. bergskedjan. Kronofogden i Djibo och Westbo gjorde rebo för denna Kongl. Ladugård omfr. 1550. Har varit boställe för Länshofv. i Jönk. allsträn Bengt Kasle 1634. Se 2. p. 604 häröfw. h) Tillhörde Assesforskan N. Hajock 1720. HofMR.

Bar. v. Otter, sålde J. till Öf. N. Slebt 1799. i) Vef säteri 1678. Egare: 1. Maj. G. N. Silfverhielm 1720. 2. Öf. Sw. Uggla 1721. 3. Lhamiska släkten till 1781. 4. Kapt. Limaus till 1803. 5. Gröf. Fleetwood. 6. Th. Odencrans och 7. hans Enka som 1845 hitflyttat från Torpa. k) Hette för Ljungarum. Sedan Strömsberg efter P. Gudmundsson Strömberg, som 1666 inlöpte det samma till säteri. Kom från Strömbergsta släkten till Knorringska. Egdes 1845 af Kammarherre J. Chyhr v. Strofirchs enka, Frih:nan D. Palmstjerna. 1758 öppnades här en ättekulle, deri man fann rörelse, jemte urna, aska och ben. Här på egorne ligger nära sjöstranden Helsingkällan Lindalsbrunn, försedd med nödige byggnader; om det samma utgaf upptäckaren Dr. Jac. Sjöberg en Berättelse, tr. i Jönk. 1733. Kallas Westre Brunn, till skillnad från Naredal, belägen nära Östra Capellet och derfor kallad Östre Brunn. I furskogen med spatsergångar wid Lindal werer *Linnaea borealis* ymnigt. Lindal kallades så af Sjöberg till minne af d. w. Landsk. Lindhielm. Smedsbo, ett torp under Strömsberg, är affskildt och stättadt till $\frac{1}{2}$ mil. Egdes 1845 af Nses forskan Sjögren.

Ljungarum kallas Ljungarum i ett K. Magnus Lad:s bref 1278 (n. 658 i Sw. D.).

Kyrkan ligger $\frac{1}{6}$ m. fr. Staden; är af sten, men utan torn; 36 aln. lång, 21 bred, 9 hög, med Knorringska grafven under choret.

Serien på prästerkapet är gemensam med Jönköpings stadsförsamling. Stads-Comministern har såsom tillika Comminister i Ljungarum dubbel årsberäkning.

Vi hänwisa för denna landtförsamling till den utförligaste Topographi någon församling i Werid stift eger — den som utgör 5:te häftet af Jönk. Länd. K. Hush. S. Handl. Jönk. 1818, af Th. N. Odencrans, Förfökt till Westrisu. öf. Ljungarums su, utgörande 93 pagg. in 8:o med 5 widfogade tabeller och charta, liksom till en del af Allwinds Strödda anteckningar ang. Jönköp. stad och dess omgifn. med charta. Vi anteckna ur den förra blott de förfärande siffrorne, att i socknen funnos 118 hushåll, deraf 40 ansetts utfattige, 68 fattige, 9 behållne, 1 förmöget. Ett hemmans inkomster i säd 60 tor, men alla utgifter stättade minst till 110 tor, hwarföre binätningar och ladugårdens tillfälliga afkastning måste bestå de 50 torne. Fattigskatten i skäppan gick till 25 tor af $22\frac{1}{8}$ hemman.

Fattigpersonalen är icke förminskad de sednare åren, ehuru ingen brännvinspanna numera kokar i socknen. De många små torpen och backstugorna restrytera Fattigstugan till "favör" för andra socknars brännvinsproducenter, andra skäl oberäknade.

§ 8. Jerstorps pastorat a).

10. Jerstorps socken. (Moderförsamling) b).

Skattehemman:		1	Fredstorp.
m:t:l.		$\frac{1}{4}$	Ingelstorp.
$\frac{1}{4}$	Gfistorp.	1	Kjarr, Posthem. $\frac{1}{2}$.
$\frac{1}{3}$	Kalleryd.	$\frac{1}{4}$	Karmeshult.
$\frac{1}{2}$	Sandbäck c).	2	Siggarp.
$\frac{2}{12}$		1	Tolary d).
		1	Tranebo.
		1	Tofweryd.
	Kronohemman:	$\frac{1}{2}$	Tunabo.
$\frac{3}{4}$	Gfistorp N. Slots Länsmans- boft.	2	Järstorp All. el. Kallbo fät. e).
$\frac{2}{3}$	Kalleryd.	$\frac{1}{2}$	Klämmestorp fät. f).
$\frac{1}{2}$	Järstorps pastoris boft. cc).	2	Kjättilstorp med Björnkalla, nu fallade Björneberg, fät. g).
$\frac{2}{12}$		1	Kustorp, fät. h).
		$\frac{1}{4}$	Kläckarp, Åå och rör.
	Frälsehemman:		
$\frac{1}{4}$	Aramo Posthem. Tegelbruk.	17	
1	Berg.	22 *	
1	Dropskult Gsfvög		

a) Conßist. 3:dje kl. b) Socken är 1 mil i längd, nära lika bred, gränssande i D. t. Wetteren och Jönköpings stads egor, i S. t. Sandferyd, i W. t. Bottnaryd i Mo härads, i N. t. Bankferyd. c) I Tweta härads dombok för d. 5 Maj 1625 och ett annat ställe ib:m står, att **Bisff. Anders** bodde på Sandbäck, sedan staden förra gången (1568) bränt. Om denne Bisfop se Jönköp. Khlängd. cc) I trädgården werer bof; i sin Corydalis bulbosa, Agrimonia Eupat., Circeæ lutet. etc. d) Wäl bebyggdt. Egare nämnas: 1. Lagman Åke Soop. 2. J. Åufelius. 3. HofMR. A. Åufelius 1845. e) Möjl. war den Nils Olsson, som blef Bisf. i Werid 1476, en ädling från gernstorp, se häröfw. 2: p. 652. Då Paul Rudebeck, Bisf. Joh. Rudebeckii son, Åsfej, i Götha HofM. ablatz 1675, stref han sig till Jerstorp, Ekeryd och Sjöbol. Han dog på Jerstorp 1687. Man träffar sedan Olof Rudebeck t. Jerstorp, Kapt. wid Artill. f. 1666+1700, Joh Rudebeck t. Jerst. Kapten, f. 1655. + 1683. Från Rudebeckska släkten kom J. till Soopista. Lagm. Åke Soop f. 1682, död 1748, stref sig till Intorp, Altarp, Kustorp, Jerstorp, Björneberg och Dls-hammar. Sednare egare 1. Öfw. Jägmsf. Silfwerhjelm. 2. Just. N. Wählén. 3. Handelsm. Sandberg och för n. w. des arfwinggar. f) Jordom klosterhemman. Tillhörde C. Gsön Gyllenbjelm, R. Amiral. Här dog 1677 Öhsd. Magn. Durell på en resa till Sthm. Kl. tillhörde Noossläkten, sedan J. A. Silfwerhjelm. Maj. Kulberg 1828. Löjtn. G. A. Reuterswärd 1844. g) Läget är romantiskt på W. bergskedjans slutning mot Wetteren nära den stör-

*) Ann. Om Aramo $\frac{1}{4}$, se Sandferyd.

sta höjden, der B. omgifwes af högre bergspetsar, ofta med löfflogar omfransade. Utjigien tästar med det bästa Sverige har att erbjuda. Egare uppräknas nästan i uppnedwänd ordning i Tunelb, sål. må wi anföra: 1. A. Soop, 2. Löjtn. A. Soop, 3. G. Silfwerhielm, 4. Kam:herre v. d. Lanken, 5. Just. R. Wählin, 6. Kam:herre G. Adelswård, 7. General-Conf. Zachrisson, 8. Patr. G. Höckert, hvars enka ännu eger denna wackra sätesgård. h) Till detta säteri hör nära hälften af den bekanta **Dummemosse**. Andra delen tillhör hemman i Sandseryd samt i Mo härab. Skätligast må den här bemärfas. Enl. Zanders charta stöter han intill 11 gårdar i Tweta och 6 gårdar i Mo, utgörande 4,251 tunnland. En käftwälsbro gifr deröfwer, förrän Danstarne anlade Dumsbro wid Lomfjö. Vägen öf. mossen är blott en mil närmare än förut omkr. densamma. Der är 10—13 aln. till fast botten, denna stundom lera el. blålera, mest sand. Mässen har 3 utlopp, 1) genom **Dummsån**, som utgör gränsen mellan Skarab. och Jönk. län och wid Jissebäck's bro flyter i Wetteren, som ligger wid 150 aln. under D. mäsjes yta; 2) genom **Dunkehallaån**, som drifwer 9 qwar-nar med 20 par stenar, ett jernmanuf. werk, 1 kopperhammare, 1 stamp och ett säg, samt utfaller $\frac{1}{8}$ mil W. om Jönköp. i Wetteren; 3) genom **Sandserydsån**, som förenad med Tabergsån flyter i Munkfjön och genom kanalen i Wetteren. Om mässen och dess föreslagna obling, se Hush. S. Handll. XI h. 33 ff. VIII. 4. IX. 5. XI. 32. 75. XII. 1. Rusterps egare plåga bebo Aramo, som är bebyggdt med mangårdshus. R. eges nu af Patron P. G. Björkman, förut tillhörigt Soopar.

Jerstorp stref's **Jernstorp** 1593. 1309 och 1313 omstrif-was i Sw. D. n. 1611 och 1930 gårdar i **jaruwigthorp**, som enl. Östgötalagen woro sålde till Nydala kloster för 70 mark, in tergo antecknade såsom liggande i **jernwrigthorp** in hweta pro-uincia (i utfunderne strifwes dock 3 ggr **jaruwigthorp**). 1315 nämnes ecclesia **jaruigtorp** jemie ecci. **Wacharyud** bland andra ställen i Tweta (Sw. D. n. 2038), der affstriften dock synes wara mindre trogen. Det rätta namnet är sannolikt **Jernwikstorp**. Utfördes ej från denna **wil jern** från Taberg? Rättare strifs så-lebes **Jerstorp** än **Järstorp**. Landet är brutet af en långs genom pastoratet fr. SW. t. ND. gående djup och bred dalgång, omgif-wen af höga, men icke branta bergäsar, af hwilka den ena har en lång sluttning D. åt Wetteren. I W. bergåsen är **Blekeberg** det högsta och i S. bergåsen **Kalfberget**. **Dummsån** kallas här **Storån**, då deremot en å, som upprinner på Sandbäcksegor och utfaller i Wetteren, sedan den genomslupit den förutnämnda stora dalgången fr. SW. t. ND, kallas **Lillån**. Den rådanbe jordmå-nen är lera, dels enbar, dels ock blandad med sand eller mylla; på några trakter består den af sand och sandmylla; åsven af mojord. Sufen wanligen enwånings med gaswelrum ofwarpå.

	Åb.	Lorp.	Inhyes.	Folkmängd.
1770:	106.	47.	22.	1027.
1840:	85.	94.	34.	1568.

Rådjur finnas ej mer; tranor och willgås sällsynta. Till Pastors böhemman 1 mil lades flockarboret $\frac{1}{2}$ mil, i Bist. Anders' tid för prestgårdens swaghets skull, enl. hwab 1629 wittnades på Tweta thing af nämnden. I Arch. Smol. VIII, n. 363, 368, 370, 382 och 392 förefomma flera confirmationer derpå från 1619—då blott stadfästadt tillå rätt ransafning funnat se, huru det dit kommit — ända till 1674.

Kyrkan af sten, belägen $12\frac{1}{2}$ m. fr. Werid, $\frac{1}{2}$ m. fr. Jönköping, 40 aln. i längd, 15 i bredd, tillbyggdes och till en del ombyggdes 1831; belägen på en af W. bergsfelvjans högrest spetsar. I grundstenen af NW. hörnet af Kyrkan är **J R T H T R B** (Lilj. R. U. n. 1905) utbugget, som läses jernstorp (der står irastrb).

Kyrkoherdar.

1. Petrus in Jernstorp subscr. 1593. Hr Peder i J. nämnes 1587. Trol. har han då kommit hit, efter "Bist. Anders" död, som lär haft J. i präbende.
2. Hr Bengt i Jerstorp satt 1605, som biståtare på thinget wid Swina-berga i Bankeryds sn.
3. Theodorius (Duga) 1634—1641. Trol. redan 1629, då Nils- och Rammarådets utfärdade bref af %, om ett halft punderränte hemman, som kommit till Jarstorpas prästebord uti Bist. Anderses tid, och som fick förblifwa derwid, aldenkund härads-nämnden med saglåsaren ransafat och besunnit att det i berte Bist. Anderses tid skett och nu efwer 60 år så warit. Om denne Bistop, se 2: p. 544 f. 3: 325. 1634 tillegnade Sw. Bernh. Junepolinus en Akad. frist åt Theodorius Past. i J. En Th-s dtr Anna war g. m. Kh. Sandman i Sandbo, en dtr Helena, g. m. Kh. J. Swalander i Åker.
4. Laurentius Andree (Komstadius). 1636—41.
5. Lars Erici 1641—74 fäst Drottn. Chr:s confirmation 1641, men der inflöt namnet Joh. Nicolai; derföre

utfärdades ny confirmation på flockarehemmanet 1649.

6. Eric Dufaus (ej Dufus) 1674—97. Född i Skirö. Trol. war det för hans skull R. Carl XI:s confirmation å flockbolet utfärdades 1674 ¹⁰/₁₂. Efter honom nämnes en Prost Mellin i Pastors-Archivet, hwarom ingen närmare upplysning funnat winnas.
7. And. Stangius 1699+1720. Fadr. Gern. Df. Kh. i Korsberga. St. i U. 1679. Apol. i Jönk. Se härsefn. 2: p. 740. Någen
8. Joh. Åscher 1721+31. Presten från Helsingland. Resp. i prestn. 1724. Son Anders Stadsnot. i Wr. Kh. J. L. Åschers fader.
9. Er. Wallin 1732—39. G. m. en Ullgren fr. Angelstad.
10. Joh. Telander 1740—45. Se Kh. i Korsberga.
11. M. Gust. Lundet erg 1745+69. Twilling med N. L. i Hofm:storp. G. m. 1) G. J. Linsterphius i Korsb. 2) M. Robeck fr. Sandbäck. Sen Carl Gust. f. 1747. Daniel 49. Nils Jf. 54. Dotter Gustawa. Se 1: p. 547 *).
12. M. Nils Alin 1771+94. J. 1732. i Lenhofda sn, bondsen. St. i L.

*) Twillingarne N. o. G. L—g woro så lika, att då N. besökte sin bror G. i J. ingen märkte att han war en främmande. Den enes brud tog swärgen för sin brudgumme på bröllopedagen. G. L. dog utfattig.

56. Ngr 60. Com:st. i Bankeryd
68. Prost 85. G. m. C. G. Nils-
dtr Lundberg fr. Hofmantorp.
13. N. Nils Joh. Collander 1794
† 1815. Se härtsfw. 2: p. 644.
14. N. Fr. Stocke 1816—25. Et
Kbl. i Fröderyd.
15. N. Ol. Nordström 1826— Resp.
wid vstun. 36. Prost f. å. Sekret.
i Vänets R. Hush. Sällsp.

II. Bankeryds socken. (Anner) a).

Skattehemman:		Frälsehemman:	
m:t:l.		$\frac{3}{4}$	Nufary, Öf-stebost. jemte Gran- bäck e).
$\frac{1}{2}$	Bodh.	$\frac{3}{4}$	Tornaryd Mönsterstr. bost. d).
$\frac{1}{2}$	Backen B.	2	Granbäck, säteri boställe, Öf-ste- bost. jemte R—p c).
$\frac{1}{4}$	Domnaryd S.	$\frac{1}{2}$	Bankeryd D. Capellansbost. e).
$\frac{1}{8}$	Skeryd.	$5\frac{1}{8}$	
$\frac{3}{8}$	Flaskebo.		
$2\frac{1}{4}$	Granshult.		
1	Kortebo.		
$\frac{1}{2}$	Krabberyd.		
1	Målfog.		
$\frac{1}{2}$	Nyary.		
$\frac{1}{2}$	Ramberg aa).		
2	Swinhaga St. N. b).		
$\frac{1}{2}$	Stinfjäll.		
$\frac{1}{2}$	Sjöåkra med larsfiske.		
$\frac{1}{2}$	Stibberyd.		
$\frac{1}{4}$	Skirebo aa).		
1	Trånghalla bb).		
$\frac{1}{2}$	Torp.		
$\frac{1}{2}$	Toferyd N.		
$13\frac{3}{8}$			
	Skronhemman.		
1	Bankeryd pastoris stonn.	$\frac{10\frac{1}{4}}$	
$\frac{1}{8}$	Målfog k).	29	

a) Till Jerstorp. B—ds sn är 1 mil i längd, $\frac{3}{4}$ m. i bredd. Gränzar i D. t. Wetteren, i S. t. Jerstorp, i W. t. Voitnaryd i Mo, i N. t. Habo i Bartosta h:d, de begge sednare belägna i Skara Stift. aa) Uppgafs ligga i Jersthorpe sogn 1462, då Nils Arnwedsson, Kirkeherre i Lunby sålde sitt möderne i nämnde sn till Erik Niperz, Östgöta Lgm. Sjirebodhe synes vara Skirebo. b) Här hölls thing 1605, då socknens pastor var bland bisittarne. En mördare hade rättens förord hos släkten till den mördade, att desse målssegande nöjde sig med 24 mark, "för mördarens fattigdoms skull." En gift bonde hade lägrat en piga. Hustrun bad för honom. Han pliftfälldes till 20 mark. En husbonde hade slagit en tjenstgösse så att han dog; "förenade sig med 12 mannaed." En man i B. hade slagit en piga blåwite för deß ohöfswiska munn. Slogs i 2 marks plift. En hade utspridt våra om en annan. Förwistes häradet. bb) Wäl bebyggdt wid Wetteren. Egare: 1. Hofmarst. Kelingsporr. 2. Hofr. N. Ablerbrandt. 3. Ulberg. 4.

Enkefru Almqvist 1828. c) Wid Jönf. Reg:te. Innehafwes nu af Dsöfste och Gen. Wj. J. G. Stjerngranat. d) Wid Jönf. Reg:te. e) Kallas Backen Österg:rd. f) Säldes 1415 af Fin, Byfogde i Jönf. till Giord Diekn. Dipl. DelaGard. n. 34. g) Loferyd, en lägenhet under Jönköping, med Flasarp i samband, bebyggdes af Assesj. C. G. Eckerström. Wisingsö och Omberg ligga i perspecti: vet. Loferyd, N. och S. 1 mil ligger deremot under Mänferyd. h) Egdes 1. 1671 af Öf:ste Staff. Klingsporr, som pretenderade Jus Patronatus, beskridd af Hofrättsråskalen. Wallqw. Handb. p. 297. 2. Presid. i G. Hof:R. Wennerstedt. 3. v. Presid. Klingsporr. 4. Öf. Jägm. Silfwerhjelm. 5. Löjtn. Gyllenräm. 6. Hof:R. Silfwerhjelm. 7. Major Gedda: 8. Carl af Sandeberg. 9. Controllör Gwall, wid hvars död 1845 en märkwardig sif lyfstes på "allmänbildningens" och "allmänchristlighets" förhänge *). i) Ej Mänferyd. M—d 2½ med Loferyd 1 mil har egt af 1. Hof:R. Kamrer Hjertstedt. 2. Sjökap. Östberg. 3. Bar. Falkengren. 4. Öf. Jägmst. Silfwerhjelm. 5. Hof:Jägmst. G. Silfwerhj. 6. Fabrikör Björkman 1844. k) Målskog ¾ fät. 1/8 krono. Der är i bergen en nästan otillgänglig grotta, kallad kapstenskammaren, der en för statsbrott anlagad kaptens länge hållit sig döld. Egare: 1. B. Presid. Bar. C. F. Klingsporr, 2. Hof:R. N. A. Lundeberg, 3. Assesj. Crusenstolpe, 4. Lagm. J. Ph. v. Strofirch, 5. Hof:R. B. Arnell, 6. Hof:R. J. Ph. Strofirch, 7. Kam:herre Bar. G. Wdelswärd 1844. — En Flintmejsel, funnen i Bankeryds sn, förwaras i W. G. A. N:s samll. Bankeryd ligger wid Wetterns strandbank. Stor- och Villån gå genom densamma till Wettern. Socken är till stor del en koloni från Husqvarna factori, således rik på sneber. 1840 grundlade Rustmst. B. Nyander en folkskola, förpantande ¼ hem. Pringeryd i denna sn, 1300 qwadratfamnar jord med byggnader på 50 år, då donator's rätts innehafware ega lösa stället för 666 Rdr 32 st. B:o.

Kyrkan, belägen ¾ m. fr. Jerstorp, är af trä, 29½ lång, 14½ bred, wäggens höjd 11 alnar. Chor och Sacristia af sten. På kyrkgården byggde Major Klingsfjerna sin ättegraf af sten. Majorer Klingsporres och Ahlegrens hufwubanerer flåda ena wäg-

* Ingen får ju betwifla i vårt land, som ej will stämpas för seltierism, att alla *christnade*, såsom sådana äro *christna*. Likaledes är det allmän opinion, att alla "bättre" personer äro "bildade." Smellertid synes både den så antagna allmänchristligheten och allmänbildningen någonsång bewisa mindre för christlighet och bildning, än sjelfwa adelsbrefwen för adelhet, när man här såg 1845 inem den förmögna och aftade Gwallska familjen husfadren dö af gift, sedan en piga på stället nyss förgiftats och ett barns mord bekändes begånget. Gwalls enka och dotter Mamsell Sophie G. ha ådragit sig mistankar för större eller mindre del i dessa wärliga brott. Gwall förgafs f. d. familjen begått G. G. Mattward. — Andå "här allt wäl till." Be den, som betwiflar den satsen!

gen. Örgverket nebtogs för att kunna få rum åt en herrskapsläktare, som skilde nobiles fr. plebs. Man påstod att kyrkan ej tålte det starka ljudet. (P. C—rs anm. i Arch. Smol.)

Communiſtrar.

1. Hr Peder, Capellan i B. 1576.
2. M. Jonas Swalander 1648†61. Förut Coll. Sch. i Fönköp.
3. Petr. Novallius (?) 1661—82.
4. Joh. Martinus 1683†1733. St. i Ups. 79. F. i Ankary här i fu, g. m. Annika Ahlegren. Kh. Norf i Sandseryd war mäg.
5. Petr. Edman 1733†41. Bror till Gabr. D—d i Hjelmseryd. G. m. entan af n. 4.
6. Joh. Baaz 1742†44. Fabr. Hans Baaz Reg:tpast. wid Cavalleriet. G. m. Brita Dahlgren fr. Halland.
7. Nils Werndal 1745†67. Blef rörd af slag under det han stod wid altaret i tjenstutöfning, † samma dag.
8. M. Nils Ålin 1768—71. Se n. 12 i Jerst. Khl.
9. M. Magn. Ålin 1772—77. Se Khl i Näsuhult. Hade varit Docens i L. 10 år förrän han fick denna Capellani.
10. M. And. Broman 1777—90. Se Khl. i Kulltorp.
11. Lars Wetterdahl 1791†1812 af slag.
12. Dan. Enew. Lönegren 1812—30. Se Com:st. I. i Kråkhult och Ås-heba.
13. M. Joh. Norlin 1830— Förordn. att pred. wid nästa yrsm. Öfwers fatt: G. G. Bretschneiders, "huswudmannens för vår tids rationella supernaturalism" (enl. S. Reutersdahl*)): Handbuch d. Dogmatik d. lutherisch-ewangelischen Kirche, Sthm 1834. Med förord af Gf. Legné.

9 §. Rogberga pastorat a).

12. Rogberga socken. (Moberförsamling) b).

Skattehemman:

mt:l.	1/2	Baugla Skatte och Backeg. e).
	1/2	Fagerflätt, Rebbyn.
	1	Grenåsa.
	1	Hyllan d).
	1	Akerby S. N. f. d. Horskary.
	1/2	Gunnshult, Skatte, N. e).
	1	Klefsvarv N.
	1/2	Knifshult.
	1/2	Mjälaryd S. M.
	1	Lormenås.
	1/2	Westansjö Kl. f).
	1/2	Wäeryd.
	1/2	Wismålen.
	1	Akary D. Posthem.

14

Kronohemman:

	1	Fagerflätt Mll. Grenadierqwart:mäst. bof. nu Kaplensbof.
	1/2	Gult D. W. Reg:tpast. bof. g).

1/2	Klefsvarv S.	} Ohfd. bof. h) f).
1/2	Westansjö St.	
1/4	Rogberga Past. bof. i).	
3 3/4		

Frälsehemman:

1	Baugla, Gulu e).
1/2	Glemwif Wisingsb. skolhem.
1/4	Fagerflätt D. N.
1/2	W. Fagerflätt.
2	Hålsaryd, Nedre, Uppe.
1/2	Gult Mll. g).
1/2	Gunnshult Bergel. h—n e).
1/2	Ingaryd Gyfwg. k).
1	Lidhult.
1/2	Lönneberg.
1	Mjälaryd Norreg.
1/2	Målen.
1	Rogberga S.
1/2	Spereryd. Malmback's gall. På egorne Brunstensbrott l).

*) Inlebdn. till Theologien p. 387.

2	Ehenhult S. B. m).	3	Riddersberg f. b. Nogberga Korpe,
1	Ubbary, Bergsl. h. n).		Klockare och Norreg:d p).
1	Bestaby o).		
2	Härry All. (½ Posth.) B.	$\frac{21\frac{1}{4}}$	
1	Örnebaga.	$\frac{39}{*}$	

a) Consiſt. 2 ff. 2 afb. b) Socken är $1\frac{3}{4}$ m. lång, $\frac{1}{2}$ bred, gränſande i S. till Öggestorp, i S. t. Ödestugu, i W. t. Barnarp och Ljungarum, i N. t. Härry. c) Här, neml. wid Bogla Skatte- och Backeg:d, finnas "ättehögar," hvari man upptäckt kol, brända ben och bitar af urnor. d) Gafs af Gustaf I till en Schweizare von Stahl, hwilken 1541 kommit till Jönköping. såsom harnesſſmed, med skatte-mannarätt för honom och hans efterkommande **). d) Wid Åkerby är en kniphammare (men bristande

*) Kyrkfin (utom $\frac{1}{2}$ Spereryd) $38\frac{1}{2}$.

***) Denne förtjena en större uppmärksamhet. Olof Ståhl på Hyltan hade sonen Johan, Insj. hos en Hr Hägerlycht, sedan och postbesitten af Hyltan.

Anders Ståhl f. 1685. Kk. i Härry.

Joachim St. f. 1715. Kamrer i Krigs-Coll. g. m. B. Brehmer. Författare.

Pehr Joachim Secr. i Krigs-Coll.

Herr. Gabr. Docens i Lund. Hans syster g. m. Hrr. Kilen i Härry.

Ears St. f. 1717. Pr. o. P. i N. Bram t Skåne. Contr. Pr. g. m. 1) Chr. Darin, som födde

Maria Laurentia g. m. 1) Kk. Brodd i Engelholm, 2) Ljungsman Pr. o. P. i Engelh.

Anna Helena g. m. Christ. Hallbäck, Pr. o. P. i Öberljunga.

Magn. Laur. St. Prof. N. N. D. Ord. Historiogr. Rect. Sch. i Chr:d. Död 1843. L. Ståhl war g. m. 2) Elis Baumstedt, som födde

And. St. Med. Dr. Prof. Prov. Läl. i Kuopio.

Hgn. Soph. g. m. L. A. Palm Pr. o. P. i N. Bram. Se Biogr. Ler. (Biographien af Bist. Fare).

Helena g. m. J. Bergman Kk. i Härry. Christina g. m. Besim. Skottsberg. Au. Elis. g. m. Com:st. Gultner i Välarby.

Olof Ståhl f. 1686, Com:st. i Berga.

Daw. Ståhl Pr. o. P. i Bernamo.

And. Ståhl, f. 1759. Fog Jur. Ex. i L.

Joh. Ståhl, f. 1762. Th. Dr. Pr. o. P. i Skirö.

Olof Ståhl, Rect. Sch. i Wr. Carl St. Con-R. ib:m.

Pet. Olof St. f. 1768, Landthuehäll.

Daw. Joach. St. f. 1771. Bogmst. i Borås.

Sam. adl. v. Stahl, f. 1775, Led. i Allm. Ar. Beredn. Lagm. N. N. D. † 1833 $\frac{29}{3}$.

Herm. Stahl, Ljtn. Snäll Målare. F. 1802. † 1833 $\frac{17}{6}$.

Maria g. m. Kk. Sjöström i Burseryd, hvars son Daw. Sjunu är Pr. o. P. i Nogberga.

Olof Ståhl, f. 1720. Kk. på Velmsö.

Joh. Florens Ståhl Kongl. Räktnst. Landtränst. i Gfsh. län.

(Tabellen meddelad af N. L. Ståhl).

wätten gör hammaren obrukbar) och Åsja till manufaktursmide. Här bodde bonden Israél Hansson g. m. Elisab. Behrödr. Under en swår födsel lofwade hon Gud, att uppfostra den $19\frac{1}{2}$ 1660 födde sonen Johan till prest och fick lida mycket för att hålla det löftet, då mannen dött 1674. Hon nödgades nu otroligt försaka och anstränga sig för att bibehålla gossen i scholan; han blef Pr. o. P. i Unnarby, stamfader för Rogbergska ätten, så utmärkt både i Werio stifts historia och Sveriges lärdomshäfder *). f) Här är en offerfälla i ett berg. g) En Asplund hölls här orörd af yran, betraktad såsom helig, till 1770. Väst. tillhör Reg:ts past. wid Jönk. Reg:te. h) För Ghfd. i Tiweta, Wista och Mo. i) En offerfälla fins i ett berg. Till läget är denna prästgd en bland de wadrafte i stiftet. Utfigten går öfwer Rogberga sjön wid Trädgården och det närbelägna Ribbersberg. På egorna har man utfigt öfwer Husqwarnadalen öfwer sjön Wettern in i Wgtland. Någen ger här 8:de kornet. 25—30 nöt födas på $1\frac{1}{4}$ ofm. mtl. Men egorne ha mycket libit i fordna tider af infräkningar. 1834 war laga skifte. Inegor blefwo 130, utgor 107 geom. tunn:ld. Ringa skogstillgång. Oblingar ersätta den mindre rymden. k) Här är ock härads-thingplats, flyttad fr. Rogberga by. l) Se Odestugu sin, häröfw. 3: p. 295. m) Mickels i Thenhult bedrift är allmänt känd; utförligt berättad i Smål. Beskr. p. 800 ff. Till minne af hans seger i spetsen för Tiweta bönder öf. Danstarna på Myrstadastätt, reises 1842, på förslag af Organisten P. Petersson i Rogb. en huggen gråsten, 5 aln. lång, $2\frac{1}{4}$ bred, der landsvägen grenar sig både till Ekfjö och Kalmar med inskrift: "År 1611 $10\frac{1}{2}$ blef i denna trakt en dansk krigshär slagen af Tiweta härads allmogge, anförd af Skogwakt. Michel i Thenhult. Nehem. 4: 14." Th—t eges nu af Öfl. G. L. v. Wærnstedt. n) A. D. U—ps

*) Joh. Rogberg. Pr. o. P. i Unnarby f. 1660.

- Sam. Rogb. f. 1698. Pr. o. P. i Frödeth. Contr. Pr. i Westra.
 . . . I. D. Rogb. f. 1748. Th. Dr. P. o. P. i Åsheda. Contr. Pr. i Westra, sedan i Östra.
 . . . C. G. Rogb. Th. Dr. o. Prof. i Ups. Se Biogr. Ler.
 . . . Olof R. Th. Dr. Pr. o. P. i Nyköp.
 . . . Johan Jör. Gen-Recl. i Werio. † 1811.
 . . . Dotter g. m. Domprost Dr. Elmgren. Contr. Pr. i Kinnewald.
 . . . And. Rogb. f. 1704. Pr. o. P. i Åsheda. Contr. Pr. i Uppwid.
 . . . Israél Rogb. f. 1708. Pr. o. P. i Hwitaryd. Contr. Pr. i Sumnerbo.
 . . . Anna Sara g. m. P. Gollander i Åsh. Contr. Pr. i Östra.
 . . . Gust. g. m. M. Orelgren i Skärstad, Contr. Pr. i Wista.
 . . . Christ. g. m. S. Almquist i Unnarby, Contr. Pr. i Westbo.
 . . . Joh. Rogb. f. 1716. Domprost i Wx. Contr. Pr. i Kinnew. (Kansse förut i Renqa).
 . . . Joh. Bergencrens Egm. R. W. D.
 . . . Gust. Fr. B—; HofR. R. i Chr:bd. R. R. D.
 . . . Lars Algrens B—; Öfste i Gen. Stab. R. S. D. R. Wl. D. R. Pr. Mer. D. Se 1 D. p. 571.

egor finnas 5 nästan i en rundel fatta stenar. Man anser att det varit thingställe. o) En "Jättefyrtogård" utvisas, omgifven af stenmur af nära 20 aln. utsträckning, der den är märkbarast. En offerkälla finnes här och på egorne. p) Säterifrihet gafs 1661 till Gen. Jör. Ribberhielm, som gaf det des nya namn: Sednare egare: 2. Maj. Casp. Ribberståhl. 3. B. Presid. P. v. Schaeij. 4. HofMR. J. W. v. Schaeij. 5. Lgm. J. C. Lemchen 1816. 6. Öfste Jägerfeldt. 7. Ryttnst. B. Ribbing 1832.

Nogberga, der råg ännu werer så gifwande, torde ha fått sitt namn, då råg der först oblatas med fördel. 1250 ger Katerine dei gr. Regina swecorum predia in Grænnum et Rugbiarger m. m. till Gudhemskloster. Hon war dotter af Sune Folkunge och dotterdotter af K. Swerker II. Åsmund Lang gaf 1310 ecclesie in rugbiarghum 1 mark. Denna slägt Lang möter än sednare här i trakten. Magnus Langs enka Estrid pantsatte egendom i Zernwirstorp i Tweta 1309. Karl Lang war Hfbd. i Twetom 1381 (n. 38 bland Engestr. permbr.). Wi erinra härwid att Saro Grammaticus war af en i Skåne wid samma tid och sednare ännu känd slägt, kallad Lang. En Pether Lang till Halskov lefde 1408; förut nämnes en Espen Lang t. Halschouff. Släkten egde och Lyde. Saros slägt, ja enl. Bert. Canutiuss, Saro sjelf förde klufwen sköld med 3 swarta fors i första fältet, som war rödt. Träffas sigiller af Lang-ätten i Tweta, torde ätemärket bemärkas. 1355 finnes ett sigill med klufwen sköld (lik den ätts, som kallas Matt och Dag i längden) under ett dombref rörande husfru Ranzborg, som gifwit Rugberghæ kyrks jord i Baslum (monne Baslult i Barnarp?). Lagmannens sigill är det ej, ty han war en Blå; således wäl en af bifittarne på Jönköpingsthinget (Junacopie in placitis justitiarii). N. 14 i v. Engestr. Permbr.

Åf fjöar är Thenhults fjö, $\frac{1}{4}$ m. lång. Bergen wid denna fjö bestå af röd gneis, hwars fältipat närmare Elgaryd i lägre berg är tät och danar hålleslinta. Lera finnes någon bland mull och sand. Sædesafkastningen går till 8:de kornet af höstråg, 4 af wärfåd. Korn sås obetydligt, men mera hafre; något hwete. Circulationsbruket har och gått ut bland allmogen. På helt hemman södas wanligen 2 hästar, 20 nöt, några får; men på $\frac{1}{8}$ stundom 7 a 8 nöt. Webbförsäljning till Jönköping är en snart uttorkad källa. Brännstoff tages redan ur mäsarne. Bos finnes blott på Lönebergs egor. En owanl. stor ek, som nedhögs 1770, utgjorde gränsskilnadsmarke mellan Ljungarum, Jönköping och Nogberga. Socken ligger omkr. 150 fot öf. Wettern, utgörande hufwudsakligen en dal emellan 2 bergskedjor, som utgöra Ö. och W. gränsen. Murgårnan finnes i Ö. bergstrakten. Källerhalls är och anmärkt. Folkets hårsfärg är ljus, men s och hw uttalas som i Wärend. Lyöningar ske alltid på ny. På de Ö. bergen upptändes fordom

elbar wid wissa tider. Orion kallas Tröggerock. Thorsdagsastonen har fordom behandlats som helg-astion; men ingen uppmärksamhet har lemnats Onsdagen.

Här finnes ett lånemagasin med öfwer 100 tross behållen spanmål. Här ges 18 kapp. säd af helt hemman, 6 stälp. torrt fött och ett weblaf till fattighuset. Fölscholan blir med 1847 ordnad enl. K. Mts stadga af 1842. Folkmängd 1805 war 932, men 1845 funnos 1492; deraf 82 Bönder på egna, 21 på andras hemman, 39 Jordtorpare, 9 stättorpare. Hemmanskyfva har gått till $\frac{1}{16}$ — $\frac{1}{32}$ — $\frac{1}{64}$. Folket är i allmänhet wälmående.

Kyrkan, belägen $11\frac{3}{4}$ mil fr. Werio, $\frac{7}{8}$ m. fr. Jönköping, är byggd af sten på krongrund, blef skölad af Danskarne d. 22 Juli 1612 och s. d. 1642 härjad af wäld; målad 1747; orgwerk af $9\frac{1}{2}$ stämman byggdes 1772. Kyrkan reparerades betydligt 1817. 3 ringlockor af 1680, 1702 och 1789. Den medlersta i senare tider omgjuten. I grunden af wapenhuset lär man 1817 nedlaggt Runstenen n. 1203 i Lilj. N. U. der man läst: **Ketil: rispi: kuml: pinsi: estri: wal: mupur: brupur: sin.** Således finnes nu ingen runsten mer i hela Tiweta härab. De 2 sista i vår upplysta tid förstörda!? Bland gräfftenar af sednare form nämna wi Kh. Magn. Edmundi † 1607 $\frac{20}{7}$; Kh. A. Hornæi † 1700; Kh. Er. Tillanders † 1651; Besman Joh. Olofsen (Ståhls) och Besm. Pet. Druswas † 1670. Han, som donerat mycket till Rogberga kyrka, war Lhd. P. Druswas fader. Lhd. P. D. adlades 1716 (n. 1557), död 1761, (född 1680). Ätten har sedan blifwit Friherrlig. Lhd. P. Druswa transporterade sin familjgraf i Rogberga till Kh. Bergwald 1752. (Arch. Smol. n. 217.)

Kyrkoherdar.

1. Hans 1589, trol. densamme som Johannes, som subscr. 1593.
2. Wäns Edmundoön. War 1603 StadsCommr. i Jönk. (?) † 1607. G. m. Kirstin And: dtr.
3. Udde Rogbergius war här 1625. Hans son Lars Uddesson el. Uddenius N. war Kh. i Ddestugn.
4. Eric Sunonis Tillander 1639†51. Född i Teleslad wid Werio. G. m. en dotter af Apothekare Gildemeister i Stralsund *). Sonen Elias Tillands, kallande sig så sedan han efter en sjönöd besöt, att alltid resa till lands. Med. Dr. o. Prof. i Åbo, utn. till Prof. 1670. Han war snäll gref, skref italienska poemer med flytande skalbeäder; hade

flora herbarier, till en del samlade i Belgien; omgifwen af blomster i burkar, boende derföre om wintren i ett så warmt rum, som ett orangeri. Tillredde läkemedlen, helst i Åbo war ingen Apothekare Ingen Theatr. Anatom. eller Laboratorium funnos då i Åbo. Gade disp. i Leiden de Atropia. En ört *Tillandsia* här hans namn. Han dog 1690.

5. Brodde Swensson 1652†56. Förut Reg:tsprest.
6. And. Ambern Hornæus 1658 † 1700. G. m. 1) Elis. Davidsdtr Krok; 2) Sara dtr af n. 5.
7. Zach. Andrea Hornæus 1701†25. Förut Reg:tsprest. Prof. 25.
8. And. Erlandsen Druselius 1726 †28. Notarius wid Generalkrigs-

*) Hon blef g. m. 2:o Joh. Swenonis Kh. i Tersnäs, 3:o Georg Fuchs, af en krigarsläkt i Schweiz, præfectus hospitiorum.

- rätten, sedan prest *). G. m. Sigrid Staf. Söner Erl. och Aud. Dr. Enfan tog
9. Cand. Joh. Ahlander 1730†40. Bewistade Norrka campagnen 1718 som Jendrif. St. i L. 20, resp. 23. Söner: 1. Petr. Gabr. s. 1731. Corporal wid 1760. 2. Joh. Laur:ii s. 1737. Maria Chr. g. m. Lemchen på Göransberg. Hennes söner med nämnde L. äro: Lgm. J. C. L. på Husekind, och Kronof. i Sunnerbo Nöjesf. J. W. Lemchen.
10. M. Pet. Bergwald 1742†1778. Resp. i prstm. 1751. G. m. enfan efter n. 8 o. 9. Sonen And. Joh. abrades med namnet Wasastierna, (n. 2196) för sitt svenska sinne och mod, då han 1808 wid ryska invasionen i Wasa stad främst wägrade att aflägga den afförbrade trohetseden åt Ryksa Kejsaren. Han war då Advocatskäl och Abjungerad Ledamot i K. Wasa Hofrätt. Blef fångslad, men lösgifwen begaf han sig till Sverige, blef R. N. D. titul. Lagman. Semte honom abrades på samma nummer under samma namn ett Commerce-Råd Fahländer. Kh. P. B. härflammade ej af Georg Marci i Amnerstad, utan Bergwalds farfar war And. Djangii, G. Marci mögs, halfbror, så att arfsanspråk ej funna uppfås. Se Arch. Smol. V. n. 218 samt Rogberga m:tel.
11. M. Erl. Drosellus 1779†95. Son af n. 8. F. 1727. St. i L. 47, i Grefsw. 50. Mgr ib:m f. å. Prest 54. Bat. pred. wid Zönköp. reg:te 67. Reg:tepastor. ib:m 69. Dypon. i prstm. 83. Prost f. å.
- Om Rogberga, se widare Zönl. Låns G. S. Handl. IX: 62. 63. XII: 86. XIV: 179.
- Sedan Här. prost. "Ränd för lärdom och Witterhet." G. m. 1) Agn. Ulmsedt. 2) U. Eneroth. Sönnen Gust. Abr. St. i Ups. 94. B. Hhd. † 1804.
12. M. Hans Chr. Kugelberg 1796†1823. Canzlist i R. Stånd. Justitie dep. 1765. Prest 73. Prost 1814. G. m. M. G. Rundqvist. Barnlös. K. war af en särdeles scrupulös fromhet, men genom att wäl wårda sitt ytterst ömmande samwete, ändå lugn och måltig att verka det goda (ub. bland dem, som förslobo honom).
13. M. Athanas. Wetter 1824†32. Född i Grenåsa af Rogberga församl. Han ansåg Odeluqn såsom en befördringsplats för sin slägt och slagade sig till ett förstagsrum 1786, då han lär bilaggt släktens genealogi ända upp till R. N. Joh. Christersson Wase (se häröfw. 2: v. 832). K. G. III berättas strar bifallit klagandens begäran, under yttrande, att han för så godt köp albrig förr sluppit en "Gouffin." Men W. fick ej D. Satt sedan, castadt sina många ansöknigar, Comm:si. i Ejureda fr. 1793 till 1824. Resp. i prstm. 1817. Utg. ett sammandrag af Jesu Christ. historia, en cateches och en uppsats om Warstaplars försärdigande. Skref goda bidrag till Stiftets Herdaminne.
14. M. Daw. Sjöström 1832— Tillträdde 1836. Se Ahlstr. Matr. Tillägg: förestod några år Aman. skolan wid Dom-Capitlet. Con:R. i Wr. 1829. Prost 37. G. m. G. N. Lemchen, †, dotter af Brnk:patr. J. Lemchen på Sten.

13. Öggestorps socken. (Anner) a).

Skattehemman:	1 Diegöhl, i Matmbäcks gäll b).
m:tel.	$\frac{1}{4}$ Öggehultan d:o d:o b).
$\frac{1}{4}$ Boda med Kalfås.	$\frac{2}{8}$ Kanary Ulbyn, S., Genr.

*) Om de "representationer" han fick i sönnen, de Bibelspråk, som då uppfogdes för honom, kallande honom till predikeembetet m. m. inon han satade beslut att lemna krigsståndet, har han skrifwit en berättelse, som försom wid branden i Zönköping 1737.

$\frac{1}{2}$	Käfweryd bb).
$\frac{1}{2}$	Målen M. G.
1	Rommelsjö W.
1	Torp.
$\frac{1}{2}$	Tullebo.
9	

Kronohemman.

$\frac{1}{2}$	Målen N. Fältwäb. bost. c).
$\frac{3}{4}$	Rommelsjö Hofmanna, Husar- profos bost. d).
1	Dggestorp St. Pastoris stomm.
$\frac{1}{4}$	— N. Capellansbost.
$2\frac{1}{2}$	

Frälshemman:

$\frac{3}{4}$	Elgaryd N.
$\frac{1}{4}$	Esbjörnabo.
1	Stathålla.

$\frac{1}{2}$	Häftebo	} i Malmbäckes gäll b).
$\frac{1}{3}$	Hestra	
$\frac{1}{3}$	Piegöhl	
$\frac{1}{3}$	Hårsbo	
$1\frac{1}{2}$	Kanarp Uppesbyn, N.	
$\frac{1}{4}$	Laggarebo.	
$\frac{1}{4}$	Ljungarp.	
$\frac{1}{4}$	Månsarp.	
$\frac{1}{4}$	Olstorp.	
$2\frac{1}{4}$	Rommelsjö d).	
$\frac{1}{4}$	Risabo.	
$\frac{1}{2}$	Stjågg.	
$\frac{1}{2}$	Tubbarp.	
$\frac{3}{4}$	Dggestorp Bråke, S., Under- laggd Ulsnäs.	
$1\frac{1}{2}$	Sjö el. Sjöberg, säteri e).	
2	Sjöeryd med Ubbary d:o f).	
3	Ulsnäs, Fideicommiss, Brak g).	

$\frac{16\frac{1}{2}}{27\frac{1}{2}}$ *).

a) Till Rogberga. D—p är 1 m. i längd, nästan lika i bredd; gränfande i D. t. Forferum, i S. t. Ddestugu, i W. t. Rogberga, i N. t. Lekeryd och Hafarp. b) Se häröfw. 3: p. 294. bb) Jordom Kosfreda ($2\frac{1}{2}$ ofm.) med en utjord och 5 torp, är en wader "herregård," ligger wid Stensjön, $1\frac{1}{8}$ m. fr. Jönk. Detta kronorusthåll inlöstes till statte af Major G. Chphr Ribbing. Förre egare: 1. Joh. Schmitt, Ofv. 1681. 2. Kapt. And. Oxhufvud † 1710. 3. Joh. Schmedeberg Ofv. samt sedan af hans enka † 1730. 4. Wägen Löjtn. J. Holm g. m. Estrid Schm—g. Efter deras död belades R—b i flera lotter, som sammanköptes 1759 af den ofwannämnde 5. G. Chphr Ribbing. 6. Carl Otto Ribbing, Jendr. son af n. 5. 1794 dennes måg 7. Jendr. v. Siwers. 8. Exp. Kronfogden A. G. Svök, som köpte R—b 1814 för 7600 R. dr B. o. 9. Enkesfru Friherrin. S. P. Hjerta f. Kugelberg köpte R—b 1827 för 9777: 37, 4. På egorne finnes en "kyrkslätt." På gården säs årl. 10 tor höstråg, 25 tor wårfsäd; desutom lin och potåter. 3 hästar, 30 nöt, 20 får wintresfödas. c) Wid Jönk. Reg:te. d) Wid gränfen mellan R. och Dggestorp säges fyrkan förjt warit i fråga att byggas. Ruiner utwisas; 2 stutar stannade i D—p. Här, å N. W:gd i sfogen, finnes nära sjön runda stensättning, som synas anwisa, att hebna cultstället för orten warit här. Hofmannagårdens namn styrker än mera denna förmodan. e) Med qwarn och säg. Egdes 1844 af Frih:nnan W. v. Wærnstedt, f. Fleetwood. f) Sambrukades 1844 med Laggarebo. Egdes då af Borgmst. J. J. Ekenman. g) Torde förv hetat Ulds.

*) Kyrkslöken Dggestorp är, enl. Matr. $25\frac{1}{2}$ m. Malmbäcksta staten $2\frac{1}{2}$ (enl. Matr. $2\frac{1}{4}$) ligger i Ddestugu fm. Summan i Forbedokontbraget fordrar samma antagande, der räknas $\frac{1}{4}$ Hårsbo till M—ts gäll, som enl. en äldre Pastors uppgift hör till D.

näs. R. Walbemar egde 1268 bona patrimonialia i Öggelsthorp och Udsnes (Sw. Dipl. 537). Donerades 1575 till Ribbing, blef fideicommiss 1779, då Öggestorp Bråckegård, Lullbo, Skjågg och Karnarp dermed förenats. Bekante egare: 1. Peder Svensson Ribbing t. Ulfsnäs, f. 1544, gift 1568 med M. Ochuswud, sedan med M. Ulffparre. Subscripsit 1593. 2. Öfste Arw. Ribbing † 1678 *). 3. Kapl. Cr. Ribbing, som stupade 1695 i sjöslag med Engelska flottan. 4. Major C. Chr. R—g 1763. † 1779. 5. Ryttmst. Fredr. Arwidss. R—g, brorson af n. 3, blef förste Fj. Com—n. 6. Ryttmst. B. Ribbing n. w. Fj. Com—ie. Vid Ulfsnäs finnes en kniphammare anlaggd 1761, 1 qwarn, 1 oljeslageri, 1 sågwerk.

Då man stref Öggelsthorp i 13:de sekellet, är troligare, att torp-anläggaren eller kolonisten här hetat Ingel el. Ögge. Wi erinra om figgr = finger m. m. Rättare synes och wara att skrifwa Öggestorp. Hr Prosten Gumelius har träffat i äldre urkunder namnet skrifuwet Ingilstorp. I Steusjön är malmtägt, men ringa. Vid den sjön ligger kyrkan. Thenhultsjön går in i socknen. Jordmänen är här mest sand; mulljord på några ställen. Hwad jordbruket här är swagare lottadt, än i Moderförsamln, ersättes till en del genom sandstensbrott och stogseffecter. Här födes wanal. på 1 mtl ej mer än 14 a 15 nöt. Jorden ger omfr. 4:de fornet. Kleswa bergsåsen är högsta landhöjden; den utgör gränsen mellan R—a och D—p. Gråsten är rådande med schifferbildningar här och der. Sandsten brytes mest på Ulfsnäs, Måsens och Sjöbergs egor. Folkmängden 1805 war 640, men 1845 funnos 830, deraf 35 bönder på egna hem. 24 på andras, jordtorpare 28, statorpare 2. Sju åboar ha delat $\frac{1}{4}$ Esbjörnabo. Wålmågan är här mindre än i R—a.

1775 i hela pastoratet 1414, bönder 148, torp. 66.

1845 — 2322. — 160. — 65. Statorp. 8.

Kyrkan, belägen $\frac{3}{4}$ m. fr. Rogberga, $1\frac{1}{8}$ m. fr. Jönköp. är byggd af sten på frälsegrund, 33 aln. lång, 11 aln. bred. Des silfwer, skrub och altartafla äro gåswor af Ribbingar till Ulfsnäs. Kyrkan war i katholska tiden tillegnad S. Laurentius som patron. Ett halstet stod på kyrktaket till 1767. En ljustrona af glas är gifwen af Ewen Larsson i Ljungarp. Ribbingeska grafwen är på

*) Han wunn en egen märkwärdighet genom sin brefwerling liksom ordwerling med Bisk. Terserus. Se Bergii tryckte Småfater D. 2: v. 33. DelaGard. Arch. X: 101. Han hade ringa insigt i orthographien; förfärrade sig aldrig på någon riksdag iort orättssjoner, hwaremot T. berde weta hwad R—s förfäder i 500 år warit för harar och patriotter. R. gaf ett flockarehol till Öggestorps kyrka. I R. Ribbinges tid ihjälstapt Kapl. Jon. Orlis Kapl. Strömberg på Uddenäs 1655.

lyrkgården, byggd af träd. Femlingen, en kyrkans utgjord, ger årl. 20 R:dr B:o i arrende.

Capellanslängd.

1. Johannes Ludovici 1625. Se Varkeryds Khl.
2. Jör. Jona Krok 1634. Se Åfers Khl. S: 2: 932.
3. Laur. Uddonis in Raugbergia 1643. Bar som Com:st. Riksdm. 1643, jemte en Com:st. i Tolg. Se Khl. i Rogberga.
4. Dan. Petri † 1677. Förut Com:st. i Åhs.
5. Gabr. Willstadius 1678. Kom f. å. till Bonstorp.
6. Jonas Leonhardi Hagelinus 1678—1707. Se Khl. i Varkeryd. Besgrafven i D—p.
7. Nils Elmegren 1707†11. Född i Elmef af Rogb. f.n. G. m. Lissten Hornæus, Zach:æ dtr. N. G. bog i pesten.
8. Broder Dryselius 1712—26. F. i Staffåtra, Annerstads f.n, Prost Erl. Dr—ii hysterson. G. m. Ö:st. J. Schmiedemans dtr Eleonora på Kofwaryd. G. G. f. 1693. St. i Å. 1710, yrst 11.
9. Petr. Ahman 1738—75. St. i Å. 1729. G. m. 1) G. G. Dryselius, dtr af n. 8. 2) G. Pihl.
10. M. Jonas Sellman 1776—85. Se Khl. i Sanderyd och Forsheba.
11. M. S. Chr. Kugelberg 1786—96. Se Khl. i Rogberga.
12. Utr. Önblad 1796—1812. Se Com:st. l. i Ormesberga och Elmehöda.
13. G. M. Gusberg 1813—26. Se Khl. i Jersnäs.
14. Th. Pogander 1827— G. m. G. Ehrengranat.

Om Yggestorp, se vidare Jönk. läns G. S. Handl. IX: 74. XII: 86. XIV: 181.

10 §. Barnarps pastorat a).

14. Barnarps socken. (Moderförsamling) b).

Skattehemman:		1/2 Granary, Conministerens boställe k).
m:tl.		1/2
1	Barnarp S. bb) 1/2 Gästggd.	
1/2	Bashult c).	
1 1/2	Klahult.	
1	Hyltena d).	
3/4	Kenungssö e).	
1/2	Kråkebo f).	
1/2	Läsäng g).	
1/2	Läckebo, Posthem.	
1/2	Målen h).	
1	Odensjö Skatte.	
1	Norra Stigamo i).	
3/4	Spånshult, Stora.	
1/4	— Lilla.	
1	Ubbarp.	
10 7/8		
Kronohemman:		9
1	Barnarps Pastorsbost. och stomm.	20 7/8

Frälsehemman:

1/4	Klahult Ml.
1	Höshult.
1/2	Knäryd l).
1/4	Kjällarp.
3	Odensjö, Öde, Ö. B.
1/2	— El. und. säteriet.
1/2	Persshult.
1/2	Skinneröshult.
1	Hällstorp säteri m).
1	Odensjö Thorag. säteri n).
1/2	— Furubacken, rå och rör.

- a) Präbende till Rector wid Jönköpings Trivialskola, 3 fl.
 b) 1 1/4 mil lång, 3/4 mil bred. Gränsar i N. till Ljungarum, i S. till Rogberga och Ödestugu, i S. till Ödestugu och Byarum, i

W. till Månfarp och Sandferyd. Bergslagshemman äro: Barnarp Söberg, halfwa, Baskhult, Flahult, Hylstena, Konungsjö, Kråkebo, Läsång, Måten, Odensjö Statteg., N. Stigamo, L. och St. Spånshult, Ubbarp, Granarp, Odensjö, Ode. Östre och Westerg. S:a 12 $\frac{7}{8}$. bb) Om Masugnen här, se nedanför. c) Största delen af befolkningen utdog här i Cholera 1834. d) Vid Torpet Luftbåken, utmed landsvägen, finnes en betydlig stensättning, utmärkande ett slagfält. e) Skrifwes rättare Konungsjö. f) Engelsmännen wid Spereryds grufwor i Odestuge s:n, började här 1838 att tillverka tegel af jernslag. g) Här är ett Bastverk, der Brunstenen från nämnde grufwor renas. h) Här bodde Smeden Pehr Andersson, Prof. And. Spoles fader, då Sp. 1642 intogs i Jönk. Schola. Se Biogr. Lex. A. Spole. Dennes son Lars, abl. 1715 med namnet Rosenborg, döb Löjtn. 1722; lifsom And. R—g, † som Major, R. S. D. 1754. Dottren Gunnilla g. m. Astronom. Prof. N. Celsius, Anna g. m. Astronom. Prof. P. Cuvius, Helena g. m. Öfversten Friherre Olonberg. i) Såldes 1524 af Gardianen i Jönköping Mathias till Biskopshädet i Linköping. Se Handl. rör. Ständ. Hist. 13: 68. k) Är lottägande i Möbro Masugn. l) Ligger på slutningen mot Jönköping, med utmärkt wacker utsigt öfwer Staden, Wetteren m. m. Wälbyggdt. Egdes 1844 af Rådman Eckerström; beboddes af Presidenten Baron Lejonhufvud, som förfönade trädgården. m) Med tillhyllande tullqwarn, såg och stamp samt 2:ne kniphamrar, har tillhört General Baron Sjöblad, som dog här 1696; sedan Fleetwoodska släkten; så Kapten Lagercranz; Löjtn. Trojig, Assessor A. F. Bråtenhjelm 1828, Patron S. Sandberg 1846. På en hög fulle, Lisaberg kallas, står en huggen sten, hwarpå läses: CSB.: M. S. med Sjöblads och Stjerna-wapnen, samt derunder: ISB; EMSB; ESB; CMSB; ECSB. Gudh med os. Åno 1679 d. 14. Now. låto WGS och ECSB huga uti stenen. n) Här träffas wid plöjning ben i stor myckenhet, äfwen som man funnit benrangel och hufwudskal wid gräfning i en sandfulle, samt stenyror och förrostade jernwapen annorstädes. Hit flyttades scholan i Jönköping efter branden 1611; tills nya hus hunno uppbyggas. Gården belägen på en behaglig höjd wid Barnarps sjö, har haft följande kände ägare: 1. General Magnus Granatenhjelm † 1714, 2. Kapten F. G—m 1760, 3. Kapten Edman, 4. Öfverste J. C. von Wicken † 1800, 5. Kammarjunk. A. F. von Schéele, 6. B. Adw. Fisk. Rundbergsson, som sålde 1807 till 7. Assessor C. M. Sjögren och Inspektoren S. Westman. Under säteriet lydde 1845, 16 torp och 5 gårdar i byn, så fördelade att Assessorn Sjögren egde halfwa säteriet och 3 $\frac{1}{2}$ h. samt W—n det öfriga. 1839 uppförde fru Sjögren en pryddlig hufwudbyggnad nära sjön.

Blott en masugn finnes nu uti s:nen, neml. wid Möbro, sedan Kråkebo med denna blifwit förenad 1840—41. Den är indelad uti 16 lotter, som ägas af bergsmän, på hwilkas förslag den

och drifwes. Är belägen på **Barnarp Södbregårds** ägor och brands försäkrad för 6000 R:dr B:o. Här tillverkas tackjern från medlet af Oct. till April eller Maj. 7 a 8 skppd kan fås på bygnet. Handteringen, som en tid varit nedtryckt till $\frac{1}{3}$, har nu börjat höja sig till sitt förra värde och säljes icke under 8 R:dr 32 sk. B:o skppd. Knip- och plåthamrar äro här 5 nemligen: 2 wid Hållstorp, som innehafwes af säteriägaren, 1 wid Odenjö, som possideras af fru Sjögren, 1 på Flahults ägor, tillhörande Smeds-mästaren J. Spångberg och 1 wid Spånkhult, som äges af Smeds-mäst. E. Ljunge. Wid dessa manufacturer tillverkas isynnerhet en mängd plåtsmidan af alla slag, som har god afgång och lönar sig wäl.

Barnarp skrefs **Barnatorp** 1524. **Barnarps** sjön torde nog i äldsta tider hetat **Odenssjön** och synes då förutsätta en **Obinsk** cult **Sutterssjön** war till stor del igenwuren 1770, men finnes ännu. Från denna wilja somlige härleda **Laga** äns ursprung. Se förut 2: p. 10 och efteråt wid **Månararp**. **Kråkeboån** har sin förnämsta uppkomst ur **Lössjön** här i snen, går sedan förbi **Mobro** och förenar sig med **Zabergsån** kort före inloppet i **Munkssjön** wid **Zönköping**. Ett annat wattendrag leder sig från **Westerssjön** på **Hylstena** ägor till **Ektern**, som här kallas **Kringlesjön**. **Wattnen** i detta pastorat gå således både åt norr och söder, hwilket ger tillkänna en betydlig landthöjd, som just wid **Barnarps** kyrka når sin culmination. Härifrån sänker sig marken brådstörtande, genom en mycket bruten natur, åt norr, men sluttar oförmärkt, genom en alldeles jemn dal, åt söder. Detta blir också tydligare, då man efter all sannolikhet antager, att kyrkan ligger 860 fot öfwer hafwet, och således 563 fot öfwer **Wettern** samt 445 fot högre än den 6 mil i söder aflägsna **Widöftern**. Detta will säga, att marken sänker sig 563 fot på en mil åt norr, men endast 74 fot på lika längd åt söder, hwilket ger tillkänna det bästa resultat, som kan tänkas, för en jernväg åt dessa orter.

Sand är öfwerwäggande jordarten; mindre lera och svartmylla. **Jurffogen** werer snabbast och frodigast i den lösa sanden, som om sommaren knappast eger någon stadga på 1 alns djup. Detta förswårar också mycket waghållningen; men sedan man börjat begagna slagg till fyllningsämne, hafwa wägarna blifwit hårda och fasta, och äro nu, åtminstone om höst och wår, ojemförligt mycket bättre, än både uti **Skåne** och **Ostergötland**. **Fogen** är ännu ymnig, ehuru kolningen för bruken är ansenlig. **Höstrågen** ger 5 a 8 korret, hafren 3 a 5. Äro enda utsädet, utom lin och potäter. Man säger **schwin**, **staju**, **whad**, **sulle**; kläder sig helst i blått, tager lysning i ny, hugger timmer i nedan. **Dwala**, **runda** och **fyrkantiga** rör afwerla. **Åthögar** äro sällsynta.

Kyrkan, belägen 1 mil från **Zönköping** och 11 från **Beriö**, är byggd af sten på kronogrund och förändrad till korsform 1678. **Generalen** af **Artilleriet** **Magn. Granatenhjel** till **Odenjö** bestade södra korset, der han också lät bygga en graf, som igenfylldes

1819, wid en större reparation, då äfwen hans wapen undanföretades. Carl XI:s och hans gemäls bilder äro widfogade den af G—m gifna Altartaflan. Orgwerket är byggdt 1750. Uti stapelén hänga 2:ne flockor, af hwilka den mindre är stänkt 1690 af samme Herre.

Series Pastorum sammanfaller inom bekant tid med Series Rectorum i Jönk. Trivialschola. Se 3: p. 328 f.

Om Barnarp se widare Jönk. Låns. Husk. Sällsk. Handl. 10: 113. 134. 12: 86. 14: 187.

15. Månсарps socken. (Inner) a).

	Stattehemman.	$\frac{1}{2}$ Tjurshult.
		$\frac{1}{2}$ Lake el. Mälön h).
m:tl.		$11\frac{1}{8}$
	$\frac{1}{4}$ Berget h).	
	$\frac{1}{4}$ Boryd e).	
1	Hackelsbo d).	Kronohemman:
	$\frac{1}{4}$ Hestra.	$\frac{1}{8}$ Bråten.
	$\frac{1}{4}$ Gustomten.	$\frac{1}{4}$ Hestra.
1	Kåperyd.	$\frac{1}{2}$ Heshult.
	$\frac{7}{8}$ Karshult.	$\frac{1}{4}$ Jordskult.
1	Månсарp e).	$\frac{1}{8}$ Målfog.
1	Perteskhult.	$\frac{1}{8}$ Wanbindaretorpet.
	$\frac{1}{4}$ Porsarp.	$2\frac{1}{8}$
1	Röshult.	
	$\frac{1}{2}$ Renstorp f).	Frälsehemman.
1	Säfdabo g).	$\frac{1}{2}$ Sjöshult Berg. i).
	$\frac{1}{2}$ Sjöshult Sörg.	$\frac{1}{4}$ Smörwik.
	$\frac{1}{4}$ Smörwik.	$\frac{3}{4}$
1	Tranhult.	14

a) Till Barnarp. Socken, $1\frac{1}{4}$ mil lång, $\frac{3}{4}$ mil bred, gränssar i Ö. till Barnarp, i S. till Byarum och Bondstorp, i W. till Andsjersdeshetra i Mo härads och i N. till Sandseryd. Alla hemmanen i s:nen äro bergslagshemman och af dem, följande donationshemman, neml. Kåperyd, Röshult, Sjöshult S., Karshult, Smörwik, Porsarp och Tjurshult. Eganderätten köpte åboarne 1821. b) Inspectorsboställe och så nära Taberg, att sommarfölen bortskymmes fl. 4 e. m. På egorne ligger Sandseryds masugn. c) Här ser man ett rör i fotangelform, till en del betäckt af en håll, 3 alnar i fyrkant, och ej långt härifrån ett aflängt rör, kalladt jättegraf. d) Kallas i orten Hackelsbo. Här, och ick uti Bondstorp's sn, som Rogberg säger p. 645, upprinner, $\frac{1}{8}$ mil i söder från gården, Nisfan samt 2:ne andra strömmar ur en källa, rund och stor, som en wattenfå; om sommaren fringwert af owanligt högt gräs, med lifa fyligt watten, som om wintern, då den aldrig fryser. Se förut 3: p. 10. e) Kyrkan N. och S. Måsugn, Gulhammar och torpet Stallen ligga på egorna. f) Södre Renstorp's hammare anlades här 1618 och flyttades till Hörle 1673. Sedan

byggdes en masugn, som flyttades till Taberg 1838. Nu är här blott en säg. g) Hörer i ecclesiastiska mål till Andgerdshestra fm i Mo härab och Skara stift. h) Kallas allmänneligen Laa. War nyb $\frac{1}{6}$ skatte, $\frac{1}{3}$ krono, hwilken sista del war förenad med Wälstogs kronohemman. i) Här finnes oc en jättegraf, bestående af ett rör med 3 armar, hwardera 12 alnar lång, och en sten i hwarje ända samt i midten en trekantig sten, 7 alnar lång, nu fullfallen. Något i söder härifrån ett rundt rör af 80 alnars omfrets, och på stogen åt norr ett annat, 48 alnar i omfrets, som i midten haft en 3 alnar hög ätthåll. Då Dlof Stråle 1636 war frälsegare, funnos här flera Bokar, hwilket trädslag nu icke finnes i sn och knappast i härabet.

Taberg, ett jernberg af Europeisk namnfunnighet, är beläget på Käperöds ägor, $1\frac{3}{8}$ mil i söder från Jönköping. Det är till $\frac{1}{4}$ af sin höjd försänkt i en djup, wild och trång stogsdal, som hastigt öppnar sig för det förwånade ögat. Då alla werken gå, är härstädes lifa ljusst om natten, som om dagen. Den otaliga menniskomasäsa, som då rör sig här, för att transportera malm till 11 masugnar samt jern, kol, limsten och andra effecter för stålens behof, företer ett lif och en rörelse, som man fåfängt söker på något annat ställe i hela Småland.

Med undantag af några föga kända berg i Lappland, är Taberg det enda i Europa, hwarest jernmalm brytes ofwan jord. Det är oc 6:te berget i höjd bland de Swenska. Näst Sulitelma, som höjer sig 6342 fot öfwer hafwet, Syltoppen, som stiger 5920 fot, Areskutan, hvars höjd är 4844, samt Ståbjan i Dalarne med 3904 fot och Gellivare Malmberg med 1760 fots höjd, hinner Taberg med 1129 fot öfwer hafwet *). På Kinnekulle i Westergötland med 927 fots höjd och Omberg i Östergötland med 868, nedblickar således Smålands rike bergjette med billig stolthet. Afståndet mellan signalpunkterne på Taberg och Omberg är 261,200 fot eller nära $7\frac{1}{16}$ mil samt mellan L. och Jönköpings kyrktorn 43,300 fot eller ej fullt $1\frac{3}{16}$ mil. Berget, som innehåller 44 t. 5 f. samfalte ägor, deraf Grufworne hålla 12: 4 och Slaggbacken 14, uppstiger långt samt från NW. och ND. till en temmelig höjd; sänker sig sedan något, men reser sig åter upp och danar högsta fullen samt slutar med en tverbrant åt öster mot den nära förbiflytande Tabergs eller Månsarps å. Från de sidor, der berget långsamt uppstiger, är

*) Enligt öfwägning 1819 höjer sig Tabergs högsta spets 837 fot, 6 tum och 7 linier öfwer Wetterns wattenyta. Wanliga beräkningen är:

Tabergs spets öfwer Månsarps å	365.
Åns höjd öfwer Wetteren	472.
Wetterns d:o öfwer Hafwet	297.

uppgången föga besvärlig, men angenäm, genom den lifliga vegetation, som här är rådbande Löfångar och skog omverla ända upp till sjelfwa hjesfan, som är kal, men gräsbevort och någorlunda jemn. Här äger man den herrligaste och owanligaste utsigt. At söder fläta skogar, sjöar och gårdar tills allt förlorar sig i dunkel. Östra horisonten begränsas af berg och höjder inom några få mil och är något inifråntraktare åt väster. At norr ser man Jönköping, Western, Wisingsö, Öster- och Westergötland samt Ömberg och i klart väder Kinnefulle. På denna höjd stod fordom det stora furträd, uti hwilket K. Gustaf II Adolph och hans män ristat sina namn. Detta träd finnes nu icke mer, men bewaras uti Bergslagens sigill, som föreställer ett träd på spetsen af ett berg. Icke långt härifrån, på bergets norra sida, är oc en källa, som ett stycke nedåt gör marken något "sank." Linnæa, annars sällsynt i nesden, växer i bergets grannskap på mer än ett ställe.

Hela Taberg är en kolossal grönstensmassa i gneis, genomdragen med magnetisk jernmalm i lager och instänkta partier. Tabergs jernmalmsblandade grönstensmassa hvilat på en röd granit, som uppsticker $1\frac{1}{2}$ mil i söder om Jönköping och fortsättes genom Swenarum och Wrigstad. De mäktigaste malmlagren äga sällan öfver $\frac{1}{2}$ fots mäktighet; kallas i orten jernband och föra en svartaktig brunglänsande malm af $32\frac{1}{2}$ procent jernhalt. Vanliga malmen ger endast 25 procent. Risps eller Skatmalm, med hwita fältspatsfläckar längs efter Skiffningen, håller blott 21 pr. Dessa lager äro isynnerhet på westra sidan blottade. Minnan anmärkte här en grönaftig och ljusblå jernmalm, en fossil, som ej smältes ensamt för blåsrör och ej fullt löses i borax. Den ger 15 pr. jernhalt. Liknande är det ämne, som i Tabergs stoll utgör gluten för rundade jernmalmsstycken. Det har tätare, men mindre stråligt brått och räknas ej till jernmalmsarter. Sessström fann här 1830 en metall i jernmalmen, som sedan funnits i mineral från Mexico, utmärkt för sina skönlysande blå, citrongula, gröna m. fl. färger; kallad Vanadin, efter Skönhetsgubinnan. Märkligt är att öfversta spetsen af detta jernberg synes öfverdragen med granit äfwen som att stora gråstensblock der finnas liggande.

Malmbrytningen sker numera alltid genom sprängning från bergets östra och södra sidor, der hvarje Bruf i Länet eger sitt inmutade utmål. Det är rydsvärdt att äse arbetarne, omgjordade med linor, klättra bland klipporne i den swindlande höjden. Då större ras inträffa, förorkas ett brak, liksom af starkaste äska och jorden darrar. Dlyckshändelser inträffa årligen. Enligt beräkning 1846 hade Malmbrytningen i 236 år, a 20,000 (skppd per annum *)

*) Detta är dock blott ett medium, ty nu brytes mer än dubbelt. Enligt Bergs-Goll. berättelse till K. Mt om Bergshandteringen 1844, hade wid Taberg under nämnde år brutits 44,378 skppd. Stockh. Aftonblad för 1846. n. 21.

bortfört 4,720,000 flpyd, dessa gifwit 1,180,000 flpyd Ladjern, som a 8 R:dr B:o gjorde 9,440,000 R:dr eller 849%, tunnor Guld, d. w. s. mera än uppskattningsswärdet af Kronobergs Län, att ej säga widå mer än samma wärde å 3 Norrlandska Län.

Det jern, som utbringas af dessa malmer är hwarfen röd eller kallbräckt och fritt från alla oarter, hwadan det till fabriksarbeten anses vara det bästa i Europa. Det berättas derföre, att Pistolsmederne i Frankrike, då de wilja prisa sina arbeten, hafwa för sed att säga: C'est fer de Takaberg.

När man först började bearbeta denna öfverjordiska massa är fullkomligt obekant; men att sluta af de många, med tjoda jordlager öfvertäckta, mindre slagghögar, som finnas både inom denna och nästgränsande socknar, till och med wid Sonarp och Ljungsberg i Ödestugu s:n, skulle man kunna tro, att det stett ganska tidigt. Det wet man och, att här redan 1605 war ordentlig Bergsrörelse, emedan wid Tinget i Ljungarum d. 26 Januari s. å. stadgades, att ingen fick handla med Bergslagsmederne utan fogdens tillstånd. År 1610 verkställdes här Malmbrytning på K. Carl IX:s befallning, hwarefter bruket försälldes till en Joh. Bernis, med wilkor att det icke fick aflätas till Abel. Sedan återkom bruket till kronan, hwarefter K. Gustaf II Adolph, efter Knärödsfreden, härstädes började arbeta med krigsfolk; men som affomsten blef ringa i brist af insigt, fann han snart bättre vara att infalla erfarne utlänningar, eller de s. k. Walloner (Brucksförwaltare och Smeder från Franka Flandern), hwilka och här införde en förbättrad smidesmetod, känd under namn af Wallonsmede. Då Konungen sedermera sjelf besökte Taberg om sommaren 1618, lät han å nyo probera malmen och utse tjenliga ställen för Hammarsmedjor och Masugnar samt inrätta Tabergs Bergslag, hwilken han försåg med sina ännu föga förändrade privilegier af d. 18 Juni s. å. *). Widare upplåt han Tabergs bruk och Bergslag på wissta frihetsår till Bauwl Pfeilschmidt, Hans och Peter Struwen samt Anders Muhle, att med Tyska Geseller, tjenare och förwaltare fritt bruka och disponera. 1629 antogs de 3 förstnämnde till Arrendatorer på 10 år, den del likwäl undantagen, som P. Struwe sjelf inköpt. Men som hemälte participanter blifwit utfattige, begärde de 1630, att till Handlanden i Hamburg, Carl de Mollin, så försälja sin rättighet uti nämnde Werk, hwilket icke bewilljades. De måste således quarstå wid sina kontrakter, sedan kronan efterskänkt sina fordringar. 1640 antogs C. de Mollin till medparticipant, under föreskrift att werken både här och wid Verbäck i Nerike, som nu tillkommit, skulle sfötas af Mollins fullmäktig Abraham Wederhusen **), som äfwen åtog sig att anlägga flere Masugnar. År 1649 blef Jaques de Witte participant i Tabergs Bruk och begärd af Drottning

*) Enligt ett foliohand Handlingar rörande Taberg hos J. G. Lagergren.

***) Han gifte sig den 5 Januari 1640 med Margaretha Lyderus.

Christina med flere hemman. S. å. fick Weberhusen 6 ytterligare frihetsår på egna Masugnar. Men emedan nu Jacques de Witte och Abt. Weberhusen stadnat i stor skuld till sin förläggare Justus Back i Amsterdäm, pantsförskrefvo de till honom 1652 all den rätt, som de enl. kontrakt och privilegier förvärfvat, hwilket och stadfästades af Drott. Christina. 1661, sedan Weberhusen war död, erböd Justus Back sina Bruf wid Hörle och Taberg till inlösen af Jönköpings stad; men som anbudet icke antogs, behöll han dem till sin döb 1686. Sedan stöttes werken, för hans arfwingars räkning, först af Allert Tonsberg och sedermera af Jurgen Tolstorp 1695 samt widare af Assesjorn van Lindt 1705. Norre Hammar och Södre Masugn hafwa alltid, och några af de öfriga Werken understundom, haft samme ägare, som Hörle, intill 1816, då de köptes af Bergsrådet J. E. Afhan. Denna handel återgick dock 1819, hwilket är N. Hammar och S. Masugn samt alla donationshemmanen inköptes, tillika med Hörle, af Grefwarne John och Jacob Hamilton, som woro samägare till 1839, då Gr. John köpte sin broders andel, hwilken han tillika med Eckerholm egde till sin döb den 10 Apr. 1843, efter hwilken tid egendomen tillföll hans bröder.

År 1630 funnos följande verk wid "Cronones Bruck Taberg": Norre Hammarsmedjan med en Wattuhammar och 2 ne Belger; Södre Hammar med 1 Wattuhammar, 1 Ståd och 2 Belger; en Hammar benämnd Hoffslätt med en Wattuhammar och Ståd, som brukas under Jönköpings slott; Södre Masugn näst gården med ett par Belger utan läder, fri och färdig, en något försfallen Masugn på andra sidan ån. Byggnader wid Bergsgården woro: en källarstuga; 1 kammar (kungs-kammaren); 3 jordestugor; 2 stugor och 1 portstuga, 1 bryggghus, 1 bod, 2 stora bodar med 2 rum ofwan och under. — Då gällde 1 skpyd Stångjern 10 dal. smt, 1 skpyd Ladjern 3½ dal. smt. Hwarje dygn åtgick till en Masugn 7 tr. malm.

Nu 1846 finnes: 1. Sandserys Masugn, nära berget, en sebnare anläggning, som tillhör bergsmän och drifwes på deras förlag. 2. Renstorp's Södre Masugn, anlagd 1673 (icke 1618) af Justus Back, dömd till dödsdömål 1705, åter uppbyggd 1726 och framslyttad till Taberg 1838—39. Har alltid lydt och lyder under Hörle. Är nu en af de wadrafte och bästa Masugnar i Rifet. 3. Månсарps Norre Masugn nära i söder från berget och 4. Månсарps Södre Masugn, ⅜ mil härifrån, breswos fordom på ägarens af Hörle förlag, men egas och drifwas nu af bergsmän. 5. Norre Hammar, 3000 alnar N. fr. berget, ligger på Flahults egor i Barnarps sn, men tillhör Månсарps sn. Anlagd 1618. Har 2 hårdar af hwilka blott en begagnas och är privilegierad till 200 skpyd årligt smide. Egas af Grefwarne Hamilton och har alltid tillhört Hörle. Här war och en Ösmundsmedja 1634. 6. Dultuhammar, ett Manufakturwerk, fordom under Hörle, ⅓ mil från berget, egas af Smedsentan Brodahl. 7. En Säg-

qvarn, der Renstörps Masugn tillförne legat och 8. en Tullmjölkvarn med 2 par stenar, nära berget. Båda eggs af Orne Hamilton. Alla dessa verk drifwas wid Tabergsåån. Öfriga byggnader wid hemmanet Berget, som wanligen kallas Taberg eller Bergsgården och fordom Kungsgården, äro alla genom Gr. John Hamiltons aldrig hwilande werksamhet ombyggde, och stället förwandladt från en ringa landtgård till en pryblig Brufsantläggning med reveteradt Corps de logis, Inspectors- och Stallbyggningar, Kostugn, Kol-lada m. m. Den fordna Kungskammaren uti hwilken K. G. II A. och Drottning Christina bodde under deras wilstande härstädes, underhölls med sorgfällighet till början af detta sekel, då den borttoggs. Nära gården ligger Torpet Stallen, benämndt deraf, att de Kongl. personerna här skola haft sina hästar, hwilka, som det förljudes, äfwen skola nyttjats till brufs-förslor. Sedan låra inga kungliga besök här stett före än d. 1 Aug. 1843, då Prinsarne Carl och Gustaf besöfte detta ställe.

Under klaraste wäder händer ej sällan att hela berget så inswepes i dimma att det blir osynligt och får utseende af en moln-stob. Denna händelse tillstrefes fordom (och tron är ännu icke alldeles utdödd) en Bergsfru, som troddes residera uti berget. Det sädes då att frun bakade, hylte eller bryggde. Det säkra är dock, att nederbörd är att förwänta "då berget ryser." Männe icke oswän-anförda folktron pekar på den Jädsbyrkan, Tacitus lärt känna i Norden? Tjenligare ställe för en naturecult kunde ej finnas. Walborgsmessdagen om aftonen brunno fordom eldar på berget.

Taberg finnes aftecknad både uti Svec. Ant. et Hod., Linnehjelms Resor, 1:sta D. och uti 17:de H. af Sverige framställt i Teckningar.

Södnen är mycket wattenrik. Sjöar äro: **Wederyds sjön**, begränsad af Byarums sn, **Cekern ***) af Byarum och Barnarp, **Twejsjön** af Bondstorp och **Borydsjön** af Sandseryd. Inom snen ligga 8 Gölar **) samt **Månfarps sjö** och **Tabessjön**. Ur den sednare, $\frac{1}{8}$ mil i öster från Taberg, kan Laga å egentligen anses hafwa sitt ursprung, emedan den rännil, som leder sig dit från Sutternsjön i Barnarps sn, understundom är uttorkad. Om floderna, se förut 3: p. 10. Till dessa må läggas **Wagustadsån** på Renstörps egor.

Kyrkan, 1 mil från Barnarp och nära $\frac{1}{4}$ från Taberg, är byggd af trä på skattegrund 1714; 30 alnar lång, 15 bred och 8 hög och försedd med Altartafla, målad på Åsöförsor van Lindts befostrad 1732. Renoverad 1775. På en owal ruta uti wäpnhusfönstret, ser man ett måladt inbrändt wapen (en sparre med 3 rosor under och på hjelmen 2 örningar) med under-

*) Uti denna, men ingen af de öfriga, läser finnas ertalm, som dock icke begagnas.

**) Små sjöar utan ins och utlopp. — Träff.

skrift: Abraham Weberhysen van Amsterdam 1.6.5.1., och på en å kyrkogården liggande grafsten följande inscription: Hier leijð begraven Näsessor Henrich van Lindt, gebooren tot S-heerenberg in Gelderland den 17 Junij 1655 Gestorven tot Jönköping den 5 December 1733. Se förut 3: p. 58. 59. Uti stapelen hänga 2 klostor, den större gjuten 1806 och den mindre 1694.

Capellanslängd.

1. Nicolaus in Mansarp, subscr. 1593.	7. Johan Lönbld 1745†1806, såsom stiftets senior. F. 1718. Hade 3 söner i prestsländ.
2. Lars 1619—53.	8. Pehr Zwalander 1808—26. Se Sjös Khl.
3. Benedictus Junecopensis 1674.	9. N. Pehr Gustaf Johnson 1827—30. Se Blädinge Com:sl.
4. Birger Skint 1684. Lemnade tjensten för äldertoms skull.	10. Johan Numerus 1831—. Se 2 D. p. 663.
5. Johan Widenius 1685—1720. En dotter g. m. Rubin i Lännö.	
6. Magn. Nylander 1721—45. Se Åker.	

Om Mänsarps församl. se vidare Jönk. Låns Hush. Sällsk. Handl. 10: 114, 142. 12: 87. 14: 188. Om Laberg församll: 5: 4. 9: 146. 10: 145, 165.

Num. Barnarps pastoratsbeskrifning är omarbetad af J. G. Lagergren, sedan Hr Brufs-Invideter Carl Almarf på Laberg till honom fort före tryckningstiden godhetsfullt insändt många nya värderika bidrag.

11 §. Sandseryds pastorat.

16. Sandseryds socken. a)

Stattehemman:		1 Jäbo.	} Bergsl. hem.
m:t:l.		1 Lidstorp, St. Kl.	
1	Gedenstorp b).	1/2 Mellbo.	
1/2	Röbjerna.	1/8 Sandseryd S. W.)	
1/8	Södra Krol.	1 — Stom. Pastorsbost.	
1	Ulfstorp c).	3/4 Skinnerbo.	
1	Hjen, d) 1/2 vesthem.	6 2/8	
1 1/2	Åsa, S. Backe. Bergslagshem.		Frälsehemman:
1	— Gulu.	2	Bårary S. N.
1	Lilla Åsa.	1 1/2	Mänsstorp S. N. Bergslagshem.
1/4	Röret.	2/8	Sandseryd W. D:o.
3/4	Sandseryd N. M.)	—	Åsa, Gulu, 1 kniphammare c).
7 7/8		—	(Dunkehalla, 1 d:o d:o) f).
		1/4	Gulnagvarn, Rå och rör g).
Kronohemman:			
1/2	Gölgult.	4 1/2	
1/2	Hyltan.	18 2/8	
1/4	Hålan.		

a) Consi:st. i 3:dje kl. Stiftets minsta pastorat, fordom präbende till stadsbeställningar af ecclesiastik art. 1845 måste Ständerna anslå 27 L:or kronotionde för att få minimilönen åt h. w.

pastor. Socknen är nästan cirkelfrund med en diameter af nära $\frac{3}{4}$ mil. Aramo $\frac{1}{4}$, som i werldsligt hänseende hörde till Sandsferyd, är nu genom R. Kammar-Collegii utslag tillaggt Jerstorp. Sandsferyd gränisar i S. t. Barnary och Ljungarum, i S. t. Månsarp, i W. t. Mulsferyd och Angjerdshestera, i N. t. Jerstorp. Westra gränsen utgöres till stor del af Dummemosse. De 11 Bergslags-hemmanen i socknen ha en masugn wid Taberg, der de omfr. 1828 ansågos kunna ärl. tillverka 5 a 600 Skppd tackjern, gifwande kronan i tionde 10 Lösp. för hwart dygn blåsningen fortfar. h) Wäl bebyggdt med trädgård och wattenledningar, af Presid. Bar. v. Köhler 1786. Egdes 1828 af Maj. G. Soop. Der anmärktes då tafior af Ehrenstrahl, alla Kungarnes porträtter fr. Gustaf I till och med Carl XII, liksom denne till häst i slaget wid Narva (i Lebensgrösf). c) Kallas Dlofstorp i flera skrifter. Wäl bebyggdt. Enl. charta af 1646 war åkern 13 tunn: b, ång och mosse inom hägnad 65: 18. Husen woro 1816 brandförsäkrade till 7500 R:dr B:co. Åkerjorden war 1819 med tomter och trädgård 37: 6. 22 Tunn: b mössjord war i odling, $\frac{3}{4}$ deraf i bruk. Egare: 1. Dlof Gammal, Åsjesf. i Hof-Rätten, då han 1670 ablades till Ehrencrona. Hans ätt behöll gården till 2. J. G. Hedmån, abl. Hedenerantz, blef egare af densamma. 3. Presidentf. Ehrenheim, dtr af n. 2. 4. Stallmäst. Silfwerparre, måg hos n. 2. 5. Borgmäst. i Borås Tollstorp. 6. Lagm. Storchirk. 7. Hfvd. J. Schlyter 1812. 8. N. w. Lazarettis-Syflomannen C. P. Kindahl 1844. d) Åsen jemte Augustinhagen och 2 utjordar såldes 1764 af Apoth. Orapengiesfer till Brufspatr. Jf. Wörk Persson och des fru C. C. Gøthenstjerna för 11,400 dal. smt. 1773 såldes samma egendom till v. Presid. Bar. A. J. v. Köhler för 12,000 dal. smt. Sedan egdes Åsen och Hedestorp af Kapt. Bringenföld, som sålde dem till Major G. Soop för 50,000 R:dr R:glb. e) Nämn'd i Jordbefsutdraget. f) Der icke nämn'd. Begge stå nämnda jemte hwarandra i Länets S. S. handll. X. p. 128. g) Under Klämmeftorp i Jerstorsps sn.

Sandsferyd, trol. benämnd af sand och red (uppodling), med små sjöar, tillgränsas i S. af Tabergsån, i SO. af Månsarp och i N. af Jerstorp och Ljungarum samt stadens ägor. Dummemosse som till betydlig del ligger i socknen, gör klimatet i des westra del, kallt, rift på frostnätter, försenande wären. Vjört är här nästan det enda lösträdet i gården; fur och gran bilda flogarne. På de bäste bele hemmanen födas 24 nöt, 1 p. hästar, 16 a 18 får; utsås omfr. 16 a 18 tor, mest hafre. Hemmansöfshningen "har werkat mycket till jordens uppodling" (J. W). Fölk-mängd 1844: 753, deraf 41 Bergsmån, som tillika äro jordbrukare, 5 bönder på egna frälsehemman, 6 på andras, 24 jordtorpare, 13 statstorpere.

Pastoratet har, som wi sett, tidtals varit präbende åt Hospitalspredikanten i Jönköping, som ock stundom varit Syssloman wid Hospitalet.

Kyrkan synes förr ha legat wid Jära, der nu Sandseryd stöter intill Mulseryd, på den sednare socknens n. w. egor. Ruinen wisade, då J. C. L. 1841 besökte stället, att kyrkan varit 18 aln. lång. Den nedsmälta flockmalmen war i mannaminne funnen och såld till Fries i Jönköping. "Prestängen" fallas än en ång wid Nissans brädd. Säggen uppgaf, att Danskarne nedbränt denna kyrka; man tror 1612, trol. snarare i det föregående seklet. Sandseryds kyrka fanns med prest före 1614, då en prestenta der lefde. Kyrkan sägs byggd af en Fru Susanna. Nedbrändes 1645. Blef sedan byggd af sten, 38 aln. lång. Reparerades 1820, då den blef rymligare och ljusare. 1843 borttogts Ehrencronstka grafwen, som då tillhörde Silfverhjelmstka familjen. I grafwen woro 26 lik, som nedgrofwos i kyrkogården. Hammarsmeden Joh. Ohlbeck i Måns-torp har donerat 1666 R:dr 32 ff. B:co till folkskola, som reban är ordnad efter R. M:is nåd. stadga af 1842. Fattigwården är så ordnad, att hjonen ej behöfwa gå omkring att bettla, utan det understöd som finnes nödwändigt gifis dem der de kunna anwända tiden bättre och utwecka andra arbetsfärdigheter än fötternas.

Kyrkoherdar.

A) Tillfästa Hospitalsprester.

? Hr Nils wid Hospitalet 1593. Se häröfw. 3: p. 316.

1. Petrus Andrea. Hans enka lefde 1614.

2. Laur. Jona.

3. Bengt war här 1614.

4. Knut Johansson — blef Kth. i Lofteryd 1626.

5. Knut Andersson 1626†51.

6. Lars Månsson Bock 1652—56. War Com:st. i Lånö 1639 och ännu 51.

B) Blott Kth. i S.

7. Magn. Petr. Noellius 1657—63.

C) Tillfästa Hospitalspredikanter.

8. M. Sweno Bernhards Junepolinus 1664—75. War, som det tyckes, Con:Rect. och Com:st. i Jönk. 1628 och möjl. till 1646, ehuru (se öfw. 3: p. 327) han fr. 1633 ej fick sör-rätta åtminst. det prestliga embetet. Studerade under tiden i Dorpt, resp. under A. Virginus och P. Schomerus; blef Mg. Aterkom; blef så Con:Rect. i Jönk. och Slottspastor, det han war i 10 år, söl. 1638—48. Kth. i Swartarp 47,

tillträdde 48. Flyttades till Hospitalet med Sandseryds präbende för nytt brott mot G:te budet 1664. Kus-gelberg anser 2 personer här wara sammanblandade: Swen Björns-son och Sw. Junepolinus. Se häröfw. 3: p. 334. Andra må med bättre till-gångar utreda det inträffade.

9. And. Bolhemius 1676—90. Född i Hyarum. St. i U. 63. Com:st. i Wörtorp. Hans bror Carl B. war Kth. i Marckaryd.

10. Jonas Siller 1691—1701. Fog-enkan. War född i Hillewara, Hjelm-eryds sn.

11. M. J. Nork 1702†29. O. m. Kom:stadii i Rosteled dtr Elisab. Resv. och oppon. i prsm. på 1720-talet.

12. And. Drysenius 1730†38. Född i Nisselås sn. Först Com:st. i Nl-mestad. Sonen J. Drysen i Mgntsboda hade en son som blef Past. Primarius, L. N. D., P. S. Dr.

13. Dan. Pihlgren 1740†42. Mg hos n. 12. Son af Sw. P. Oecon Templi i Weris.

14. Ol. Unnerus 1743—69. Se Kth i Rosteled.

- D) Stott Kgl. i S.
15. Abr. Kale 1770†76. St. i L.
43. Ngr i Greifsw. 56. Prst 58.
Com:st. i Ljunga och Hamneba 64.
G. m. B. Ghr. Gyllenswård, enka
efter Insp. Krvidsson på Dannäs.
N. F. var snäll ritmästare.
16. M. Wagn. Åstin 1777—85. Se
Khl. i Råshult.
17. M. Jon Zellman 1785—93. Se
Khl. i Forsheba.
18. M. B. Bergwall 1793—1802.
Se Khl. i Åker.
19. M. J. Sjöstin 1802†12.
20. S. Bergholm 1813—22. Se Khl.
i Björfo.
21. M. P. Blomberg 1823—28. Se
Khl. i Malmbäck.
22. M. J. Gabr. Westberg 1828—
Prof 1838.

Om denna församl. ses i Jönk. Läns Hush. Sällst. Handll.
X: 122, 126. XII: 86. XIV: 187.

12 §. Hafarps pastorat.

17. Hafarps socken. a)

Stattehemman:	
m:t:l.	$\frac{1}{2}$ Fagerflätt.
$\frac{1}{4}$ Björstorp.	$\frac{1}{2}$ Gunnestorp g).
$\frac{1}{3}$ Brunnstorp h).	$\frac{1}{2}$ Höggjerdet.
$\frac{1}{2}$ Gullstorp c).	$\frac{1}{4}$ Hagstensgårdet h).
$\frac{1}{3}$ Høshult.	$\frac{1}{4}$ Ingelhycke.
$\frac{1}{8}$ Kjemvarp.	$\frac{1}{4}$ Knutstorp.
1 Stibbarp.	$\frac{1}{2}$ Kirtorp N.
1 Tofary St.	$\frac{1}{2}$ Lårary.
$\frac{1}{2}$ Wafary W.	1 Rosenbahl i).
1 Bråneryd och Ståckeryd, berustadt fäteri d).	$\frac{1}{4}$ Raten.
$\frac{4}{6}$	1 Smedstorp.
	$\frac{1}{2}$ Swineryd.
	$\frac{1}{2}$ Slögestorp.
	$\frac{1}{4}$ Stufstorp.
	$\frac{1}{2}$ Lilla Tofary el. Dwarnen.
	$\frac{1}{2}$ Wafary D.
	$\frac{1}{2}$ Wismålen.
	$\frac{2}{2}$ Hafary Breg:d k).
	2 Gensweryd, u. w.
	3 Jöransberg l).
	3 Stensholm med af- hyfte hem. Gf: lunda m).
	}
	$\frac{2}{4}$
Kronohemman:	
1 Husqvarna S, Gewårdfactori e).	
	N. f. d. Krutbruk f).
$\frac{1}{2}$ Rikstorp, Pastoris stomm.	
$\frac{1}{2}$ Råmmary, Förarebof.	
$\frac{3}{4}$ Hafarps, Past. bof.	
$\frac{2}{4}$	
Frälsehemman:	
$\frac{3}{8}$ Ammary.	
$\frac{1}{4}$ Baggary.	
$\frac{1}{4}$ Bäckamålen.	
$\frac{1}{8}$ Gfistorp.	
	$\frac{18}{25\frac{1}{6}}$

a) Patronelt till egaren af Hafarps fäteri. I 3:de klasfen.
Socknen är $\frac{3}{4}$ m. lång, $\frac{1}{2}$ m. bred; gränssande i S. t. Swartary
och Lekeryd, i S. t. Dggestorp och Rogberga, i W. t. Ljungarum
och Wetteren och i N. t. Skårstad. b) Wid landsvägen till Grenna
har här på egorne legat en flans under Numlaborgs flott, kallad
Warpa flans, motsvarande Garpa flans wid Hålawägen. Rudera

annmärktes 1776. c) Kallas i äldre handlingar Hålwedstorp, hwaraf synes följa, att Hålweden räknats sträcka sig ända hit. d) Bles fäteri 1671. Egdes 1776 af en Lejonsten; bebyggdes wäl af Secr. Wibohm; tillhörde 1821 des enka. 1845 Håradsh. Arvid Ribbing. e) Ligger $\frac{3}{4}$ m. fr. Jönköpings. "Husqwaruen" tillhörde 1692 Hof-Rådet Gust. Dwedfeldt, som då afstod den, på Gen. Maj. Dahlbergs förslag, till K. M:t och kronan, mot Arenäs i Skärstads och Ammarp i Sakarps sn. Arch. Smol. T. VIII. 406. 409. Anlades 1680 under Jönköpings factori; fick privilegier 1715. Drefs för kronans räkning till 1757, då det jemte N. Husqwarua öfwerläts till 1. Öfwer-Dir. Fr. Ehrenpreus såf. ewärdelig egenom, kalladt ensamt Husqwarua factori. Sednare egare: 2. Kap. J. Ehrenpreus, son af n. 1. Sålde 1820 till 3. Frih. Gust. Sture, Öfste. 4. Enlestru Frih:na Ch. Sture, f. Ingeles. N) Kru- och rörqwaruen wid Husqwaru war ett kronans krukbruk wid Norra Husqwaru, som stod under öfwerinseende af Fält-Artilleriets i Jönt. Chef. Förvaltningen af krukbruket war länge anförtrödd åt Herrar Brehmer, son efter fader. Östa afbrunna stora qwan- titeter af kruk, som förberfwade qwaruen. Hon neblades 1792, sedan på en gång 808 centn. kruk med hela inrättningen springit i luften. Des privilegier öfwerflyttades 1796 af K. M:t till Husby kloster i Dalarne. Husqw. N. är en 1707 under krukbruket af- hyft kronofjerding, som sedan 1796 är laggd under factoriet räntes- fritt. Till Husqw. S. hör 1 kronoqwaru med 2 p. stenar, 1 hel och perlgrynsqwaru med 1 p. stenar samt 1 bärr- och spikbruk. Hela Husqwarua areal räknas till 200 tunnld. Då Husqw. N. o. S. jemte Lormenäs 1 mtl, beläget på höjden öfwan Husqwarua- dalen i Rogberga sn, sålbes till Bar. Sture 1819, betaltes alltsam- man med 61,500 R:dr B:co. g) Lär wara det Gunnarstorp i Wista härad, som tillhörde Carl Thorbj:sf. Gunnarstorp (se In- lebn. p. 488). Sakarp war då anner till el. en del af Skärstad. h) På des egor har kronan ett krukmagasin. i) Kallades fordom Humblerum, ett prædium, som tillhörde Linköp. Domkyrka. Der, på egorne, nära wid bron på stora landsvägen öfwer Husqwarua- än, stod slottet Numlaborg, hwaras ruiner äro aftagne i Svec. Antiqva & Hod. III. P., nu till det mesta öfwerwerte af gråsets grönska. Se Esjöb. Samll. 2. 149. J. Pontanus kallar det orätt Swembla- borg. Här uppstod centrum för Sweta och Wista och Mo hä- rader, eller det af Wirdaland, som ej hörde till Wärend, Finweb och Njudung, liksom ej Kalmar län, och kallades denna andel af Småland i 14:de och 15:de seklerna ömsom Numlaborgs län, ömsom Jönköpings län. Se häröfw. 3 D. p. 2. Rosendal är wäl bebyggdt. Tillhörde 1845 Groffhandl. J. F. Mörk i Carlshamn. k) Sakarp blef fäteri 1661. Öfvd. Arv. Hägerslycht fick 1712 jus patronatus för fadren General-Lull-Insp. Nils Arv:sf. H-chts omkostnad på kyrkan. Sednare egdes H. af Hofmst. Theet, g. m. H. C. Hägerslycht, 1838 af Öfste Fr. Aminoff, 1845 af Insp.

Swanfeldts enka, född von Siwers. 1) Kalladt Jöransberg, sedan Gen. Löjtn. Frih. Georg Fleetwood inköpt det ena stattehem. Grufweryd till frälse 1651, det andra 1666. Säterifrihet gafs 1662. Fru A. G. Fl—d fälde det till Nils Hågerslycht; efter hwilken sonen Arv. H—cht det egde. Det blef fideicommiss 1742; men denna def natur öfwerflyttades 1825 på Fredriksdal i Nyköpings län. Boktryckare J. B. Lundström köpte J. af Löjtn. G. Hågerslycht. m) Wid Stensholm är ett pappersbruk. Et—m egdes 1776 af 1. Gen. Löjtn. J. Dweckfelt. Sednare: 2. ÖfLöjtn. G. O. Öw—t, † 1822. 3. Major Pringsenstjöld. 4. Protoc. Secr. C. Prins—d 1838. 1845 af Prosten Almquist i Skärstad. En äng kallas **Juten**, der Danstärne lidit ett nebrlag. **Lunnaberget** är en ättestupa, ofwanpå hvars höjd en håll ligger. Säggen wet, att en Fru Karin Stake låtit der nebrulla en bömd "underfåte" i spikstunna. Då hon stod lif, kom Lucifer och dansade med henne. Då lifet fördes öfwer Dummemosse till familjgrafwen, ropade en röst till kusken: släpp tömmarne! låt gå! Han släppte och föll af i försträckelsen. Det öfriga förswann — hästar och wagn och lif — i mossen. (En Karin Stake war g. m. Joh. Persj. Hård, Kfhd. i Galmstad 1676).

Safatorp nämnes 1572, då det hör till Skärstada i Wista härab såsom anner, men 1575—78 omtalas det som eget gåll. 1556 synes anneren bildad; af Sanna (se Ljungarum) togos Rosendal, Hwasetorp (Wasfarp), Stubbetorp (Stuhtorp) och Holwedstorp (Hulestorp). Wid Husqvarna framförtar Husqvarna-å med ståtliga fall i Wettern. Strax wid det stora fallet, 50 fot högt, har factoriet bors- och slipwerk m. m., samt räds- och wällhamrar; sågs- och mjölsqvarnar der nedanfö. För faktorismederna äro byggnaderne lagda som i en stad. Egarens egna ligga spridda; egentl. utgöra de 2 gårdar. Factoriet har eget kapell. Predikanten är tillika lärare i scholan, stiftad af Öfsten Bar. G. Sture. K. Wet tillät 1827, att scholsalen får begagnas som kapell. Prestmannen får tagas i hwad stift som helst, men har befordringsrätt blott i det, hwartill han förut hörde.

Wid Husqvarn draga sig klipporne och landhöjden åter något tillbaka från sjön, lemnande rum för en liten sandstensbildning. Den höga bergsplanen består af en sladdrig, fällan schiffrig gneis med blekröd fältspat, som dock ej här ännu har, såsom sedan N. om Golsaberg, särstilda kristaller inströdde till porphyrligt utseende. Utanpå gneisen består den ytterst branta bergväggen, ju mera den drager sig mot norr, af blekröd nära tät fältspat eller en åt alla riktningar klyftfull hålleslitta. Katarakten wid Husqvarn är aftagen i Sv. Antiq. & Hod. T. III. Det öfwersta fallet räknas der wara 16 alnar djupt; slipstensfallet, det 2:dra, är 36 alnar; Rosendalsfallet 14 alnar; qvarnfallet 6 alnar; sjelfwa det lodrätta fallet är

mellan det öfversta och slipstensfallet 11 alnar; mellan slipstensfallet och rådfallet 9 alnar; mellan rådfallet och qvarnfallet 5 alnar; sedan till bron 4 alnar. Berget N. om floden är så högt, att man der påstår sig ha sett Verio brand 1838.

Kyrkan, belägen 1 mil fr. Jönk. och 13 fr. Verio, är af sten i försform med trähwalf och torn, byggd på prestigdens grund 1694, mest på N. Hägerslychts befostrnad. En Dopengel, som hålles i ena handen en bok, i andra dopskålen, på armen en handduf och nedfänkes, då dop skall förrättas, gafs 1759 af Direct. P. Brehmer, Afsees., Med. Doct. H. C. Brehmers fader, g. m. B. Liljegranat. Se vidare n. 211 i Arch. Smol. L. V. (Dyliska Dopenglar äro ej owanliga i denna ort.

Kyrkoherdar.

Jon i Hafary 1548. Monne Capellan?

Björn. "Straxt wid Reformations-tiden." Sålendes wäl före Jon?

Gfster Laur. Broderus, som 1557 tog tionde i Skärstad och Hafary, blef

1. Haq. Laurentii 1567 kyrkoprest wid Hafary allena. Tot. son af Laur. i Skärstad. Fick 1568 af Arsfurste Johan tionden i Hafary och flockarsommen Kirxorp laggd under det swaga prestbordet i Hafary.

2. Jöns 1569—73.

3. Andr. Petri blef 1579 K. i Skärstad. Understref förut ömsom med n. 2 Tiondelängderne.

4. Nic. Petri 1579†1603. Subscr. 1593.

5. Jon Andrea 1603†18. Måg hos n. 4. Jon i G. anklagades 1605 af sin hustru att i drucket wis ha belägrat sin legopiga. Blef frifänd.

Hustru bad honom om förlåtelse. Kallas Danus i Regb:sta m:st.

6. Petr. Nic. Dubb 1619; lefde ännu 1641. Son af n. 4. Dennes måg

7. Nic. Ingemari Beander 1643†82. Sonen Gabr. kallade sig Wetterberg,

blef Capellan i Rydaholm; sonen Joh. W—g Com:st. i Dorary. Mågen

8. Lars Willander 1682†1711. St. i U. 1675. Resp. på prestm. 1685. G. m. Annika B.

9. Andr. Ståhl 1712†64. Se Regberga.

10. M. Joach. Bergman 1766†93. Resp. i prestm. 73. Prost 79. Contr.

prost 80. G. m. 1) en dtr af n. 9. 2) en Gneroth, Prost. Appell-

baum's i Willstad enka.

11. Joh. Willén 1793—. Contr. pr. 1826. G. m. en dtr af Joach.

Ståhl, son af n. 9. Se wid Regberga, Ståhlska genealogien.

I Hafary är ingen Commminister. — Om församlingen har en Bestrifning utkommit af Joach. Ståhl, Kamrer. Sthm 1776. Se äfwen K. Hush. Sällsk. Handll. IX. 81. XIV. 182, 183.

17 Kap.

Wista härad.

1 §. Allmän öfversigt.

Wista härad har 4 församlingar, hvilka hwardera utgöra ett pastorat, hvaras det ena eger inom sig en stad. Församlingarne ha i Fordeboken följande ordning:

1. Wistingsö	} I. W—s pastorat.	3. Skjärstad	} III. S—ds past.
2. Gröna stad och landsförsaml.		} II. Gr—a past.	

Södnar.	Areal i R. f. b.	Förm. h. m. t.	Bemäntal.						Folkmängd	Uppfattningsvärde
			Q. f. l. l.	Q. f. l. l.	Q. f. l. l.	Q. f. l. l.	Q. f. l. l.	Q. f. l. l.		
Wistingsö	5,253	7313 ¹⁶ / ₈	367 ⁸ / ₈	277 ⁸ / ₈	—	—	—	64 ³ / ₄	1026	105,425
Gröna	27,540	12213 ²⁴ / ₈	487 ²⁴ / ₈	71 ² / ₂	2317 ²⁴ / ₈	57 ⁸ / ₈	57 ⁸ / ₈	911 ⁴ / ₄	3296	334,175
Skjärstad	22,842	895 ⁸ / ₈	15 ⁵ / ₈	71 ⁴ / ₄	451 ² / ₂	33 ⁴ / ₄	—	721 ⁸ / ₈	2197	302,000
Elmstad	7,707	355 ⁸ / ₈	191 ⁸ / ₈	51 ² / ₂	213 ⁸ / ₈	—	—	46	1364	154,575
Summa	63,342	34125 ⁴⁸ / ₄₈	11911 ¹² / ₁₂	481 ⁸ / ₈	907 ¹² / ₁₂	95 ⁸ / ₈	57 ⁸ / ₈	2741 ⁸ / ₈	7883	916,175

Utdrag af Wista häraads areal, bemäntal, folkmängd och uppsatt värde för år 1843.

Wista härad är med Tweta förenadt i Fögderi och Härads-höfdingedöme. Det räknas vara $3\frac{3}{4}$ m. i längd och från $\frac{1}{4}$ till $1\frac{1}{2}$ m. i bredd, gränsande i S. t. N. Webbo och Tweta, i S. t. Tweta, i W. t. Wettern och i N. till Eysings härad i Östland. Om namnet har en gifning anförts i Inledn. p. 42. Sigillet med en blomsterkruka och öfverskrift: **Wista** härad är otvifvelaktigt nyare och kan här ej leda. Liksom Tweta synes benämndt af sitt högsta berg Lake, så tyckes Wista härads namn gått ut från **Wista kulle**, der hednisk cult fordom öfwats. Se Skärstad sockenbeskrifning. I början synes **Wista** ej omfattat mer än Skärstad och Olmstad, helst i Gamla Lagar nämnes **Wist**, **Grenna** och **Wisingsö**. *Provincia Wisti* nämnes i en urkund fr. 1300-talets början (n. 1760 i Sw. D.). Kanste **Wist** i Östl. Wista är märkvärdigt för Geologen, som trööt att bemärka den Smäländska urformationens enformiga granitmassor här träffar en öfvergångsformation, om och instränkt och ofullkomlig. Från Östland höjer sig landet mot Grenna. Vid Holkaberget är man 200 fot öf. Wettern, men sedan på wägens högsta höjd mot söder 381 (paris-) fot öfver sjöns yta eller 651 fot öfver hafvet. Närmare Grenna in emot Serabäck börjar wägen nedstiga och går mellan bergsryggen och sjöns strand tills wid Westanå bergfullar åter nedstiga till sjön och göra wägen ytterst backig, ända tills bälden wid Husqvarna upphunnits. I den bugt, som graniten här gjort wid Wettern, anlägga sig lager af sandsten, ler och mergelstiffer på en blott $\frac{1}{2}$ mils bred affättning mellan det tverbranta urberget och Wetterns strand, blottade af den genomskärande Serabäcken. Entemot är Wisingsö öfverbragen med en dylik sandstensbildning. Vid Wetterns södra ända, der Husqvarnaå framstörtar, draga klipporna sig, liksom wid Grenna, från sjöstranden, lemnande rum för en liten sandstensbildning. Petrificater träffas likväl ej. Aldren är swår att bestämma. (Se Handbok för Resande i Sverige, Ups. 1838, p. 312). Denna bergskedja anser Allwin, såsom wi anført häröfwan, ej sammanhängande med Lake, utan afstannande wid Thenhults sjön i Rogberga sn (Tweta), der hon liksom upplöses i spridda fullar och spetsar.

Wetterns ö, Wisingsö, hör till Wista. Här torde bäst passa, att meddela något om denna sjös egenheter. Han anses stå i underjordiskt sammanhang med ett haf. Här anmärkas ett stigande och fallande, liknande ebb och flod. Att låta honom stå i samband med Bodensee i Schweiz eller Kaspiska hafvet, är en somnium men alls icke en Scipionis. Lika rimligt förklarar man då Öland ha, när det kastades ut i Östersjön, lemnat detta tomrum, liksom Gottland quarlemnade Wenerns wattenbasin, en folksaga, som bildades, förrän Geologerna ännu låto Norra Lyflands rullstenar ha uti isflykten simmat öfver Östersjön från Sverige. Wettern är i storlek den 6:te i Europa, den 2:dra i Sverige; af 17₁₀ quadr. mils yta, 12 $\frac{1}{2}$ sw. mil i längd och största bredden 2 $\frac{1}{4}$ m. Des största

djup omkr. 60 famnar; mellan Wisingsö och Grenna 52 famnar. Man kan se botten på 80 fots djup, men ögonblicket af ett så spegelklart lugn kan följas af en stormartad sjögång utan bläst. Då wrider sig Jätten under Wisingsö. Se John Bohman om Wetteren och dess kuster p. 237. Fata Morgana sågos här ofta. En berättas af Spole, derwid han såg Wisingsö, på 3 mils afstånd, med flott, deri fenstren glänste, och wandrande personer. Det war en sommarmorgon i Maj. Berättelsen är införd i Journal des Savans Tom. X, af Engelsmannen J. Spencer 1682. Twenne bylika syner beskrifwas af J. Bohman l. c. p. 245 som han sjelf sett, den ena, en klar wärdag utan solrök och töcken. Under 10 min. stod då framför honom den kolossalaste Jättefigur. Den andra gången såg han en gammal för honom oigenkänlig stad. J. Allwin berättar en bylik hägring, som mött honom wid Jönköping (l. c. 47) en wärmorgon 1829, der en stor stad med rörliga hus nebsänkte sig för hans ögon. En Jungfru anses beherrska dessa lufslott. Se Inledn. p. 459. Bohman, 2:dra resan p. 248. Hert. Magnus kastade sig i en bylik Jungfrus famn. Wista härads Flora är en länk mellan Smålands och Öglands. Wi hänwisa till "Grennatraktens vegetation" af C. J. Lindeberg i n. 4 af Botaniska notiser 1845, blott anförande, att man i stogar träffar *Betula glutinosa*, Linnæa, *Chimophila umbellata* et *uniflora*, *Listera cordata*, på backar *Cirsium acule*, så sällsynt i N. Smål. *Trifol. procumbens*, *Leontod. lævigatum*; i ångarne *Astragalus glycyphyll.* *Orob. vernus*, *Campan. Trachel* och *latifol.* *Gentiana lingulata*, *Platanthera chloranta*; på åkrar *Lamium incisum*, *Camelina sily.* *Vicia angustifol.*; wid stränder *Iris Pseudac.* *Potamogeton crisp.*, *compressus*, *lucens*, *Typha angustifol.* Som Östgötawexter nämnas *Hedera*, *Anemone ranunculoides*, *Humulus*, *Erycimum hieracifol.* på sönderwittrad lerskiffer ic. Boken har hunnit upp på Westanå bergen.

Landsvägen från Linköping följer Wetteren genom häradet. Wid Grenna komma 2 häradsvägar och wid Råby en annan, hwilka sammanbinda Sälawägen och Wetterens strandväg.

Folkstammen är blandad af Wirbar med sitt ofta anmärkta uttal och Götar med sitt renare språk, som saknar de anmärkta egenheterne, hwilka kunna kallas germanismer och anglicismer. Östgötiskan är neml. mera lik Södermanländiskan, hwarur vårt skriftspråk upparbetat sig och anses derföre för renare än de provinisdialecter, som blott blifwit talspråk.

Thingstället är än i Grenna. Om Donrarne, se Tweta *). Lifaså, rörande Fogdar och Häradsskrifwäre. Länsman J. F. Hård

*) Bör dock anmärkas, att Wista någon gång i hället förenats under samma Hfd. med N. o. S. Webbo; stundom warit allena. 1457 stref Sweriges, Norges och Göta Kung Karl till Wista, att han efter deras Hfd. Gunds mund Nielsens böd utnämnt Carl Rackerij. DelaG. Arch. 2, p. 27. Joh.

hade 1840 inom sitt distrikt Örenna, Skärstad och Ölmstad, C. F. Uggla "Stottsfogde" hade Wifingsö såsom sitt område.

Contractet har säkerligen alltjemt delat öden med Tweta; likväl har det haft sina egna Prostrar, åtminstone i de 2 sista seklerne. Det tillkom Bist. i Linköp. att här visitera ännu 1600^{19/12} och Bist. i Verö redan 1611^{22/11}. Andringen har tydligen stett wib Bist. i Linköp. Petri Benedicti död 1606.

Contractsprostrar.

A. Prostrar i Grefskaper.	6. N. N. Stander i Ölmstad 1740 (öf. Ölmstad och Örenna?)
Se Khl. i Wifingsö t. o. m. Wirsch-nans 1687.	7. W. Orelgren i Skärstad, till 1750 öfw. Skärstad och Wifingsö.
B. Prostrar i Häradet.	8. Ol. Årell ibm 1760—83 öfwer hela Wista, liksom de seljande.
1. N. J. Stander i Ölmstad 1688—1707.	9. Joh. Almquist på Wifingsö 1784—1816.
2—4. Kroligen S. Almquist 1708—11. Gar. Wifina 1713—15 och B. Höse 1717—23. Säfert	10. Sw. Joh. Almquist i Örenna 1816—40.
5. Sof. Lindahl 1725—36. Alla på W—ö.	11. J. W. Almquist i Skärstad 1841—

2. Wifingsö socken a).

Plattehemman:	6 Säby.
m.t.l.	6 Lunnestad.
2 $\frac{1}{4}$ Ålösa b) (Länsmansg. 1. Nissa-gård 1. Söreg. $\frac{1}{4}$ *)	5 Torp.
$\frac{1}{16}$ Abrahamstorp c).	2 $\frac{3}{4}$ Wrigelösa.
$\frac{1}{16}$ Busary St. d).	36 $\frac{7}{8}$
3 (Ed e).	
1 Erstad.	Kronohemman:
1 Grönstad.	1 Åby, Pers h).
$\frac{3}{9}$ Hospitalet f)	$\frac{1}{2}$ — Bengts, förut stalle h).
$\frac{1}{2}$ Husgårde g).	1 Rönås h).
$\frac{1}{4}$ Sabowället.	$\frac{1}{4}$ Haga h).
1 Kumlaby. Arfwidsgård.	$\frac{1}{2}$ Åby, Bengts.
$\frac{1}{2}$ Kullen.	2 — N. S.
$\frac{1}{4}$ Lunnby el. Rösinge	2 $\frac{1}{4}$ (Ed.
2 $\frac{1}{4}$ Näs.	2 $\frac{1}{2}$ Erstad *).
1 $\frac{3}{4}$ Rösinge.	5 Kumlaby i).
2 $\frac{1}{2}$ Stigby.	$\frac{1}{4}$ Lunnby eller Rösinge, Pers.
	1 Lyckan, Länsm. bost.

Håkansson Gulth, som war Ghfd. i Uppwidinge 1662, blef Ghfd. öf. Wista samt N. o. S. Wedbo 1680. Åstrådde sjjelan sedan till sin son Jonas Lillienstrahl 1688. Denne dog 1698. Sednare war Harald Magni Wistel Ghfd. i Wista samt N. o. S. Wedbo (se häröfw. 2: p. 749), g. m. B. Chr. Bergendaler. Han dog 1749, titulerad Åsessor. Ödner. Götha Hofl. Hist. p. 121.

*) J. Tordeb. Uthr. föres Ålösa Söreg:d till "Erstad eller Ålösa." Erstads kronohem. uppgifwas i Tordeb. Uthr. blott wara Sjtuteg:d 1, Wästeg:d $\frac{1}{2}$, Sönsag:d $\frac{1}{2}$; men S:an ändå 27 $\frac{7}{8}$.

$\frac{1}{8}$ Lydan.	$\frac{1}{4}$ Wifingsö past. bost.
$\frac{1}{4}$ Näs k).	$\frac{5}{2}$ Wifingsö kungeladugård m).
$\frac{1}{2}$ Näslinge.	
$\frac{1}{2}$ Sligh, Bengts.	$\frac{27}{8}$
1 Tunnerstad l).	$\frac{64}{4}$

a) Regalt, 2 fl. 2 afdeln. Pastoratet utgöres blott af ön, omfr. $1\frac{1}{2}$ m. i längd, $\frac{1}{4}$ m. i bredd. b) Har 170 tunl: 8 egor widd. c) Bär ej Abrah. Brahes namn, utan en Trädgårdsmst. Abr. Olssons, åt hwilken P. Brahe 1671 gaf detta året förut upptagna torp. d) N. om B. ligger Säldebög, hwari funnits ett grafhwalf af klappersten. Fottledjan war af stenar omfr. $1\frac{1}{2}$ aln höga. e) Utgör öns N. udde. Se Inledn. p. 137. Edbohall, en sten af $2\frac{1}{2}$ alns längd, $\frac{3}{4}$ alns bredd, är upprest af Gr. P. Brahe 1676. . . "in memoriam Borga Slott antiqwissima," som det heter på ena sidan; på den andra står: Här uthföre hafwa varit Borga slott. Att Borg och Slott war ett, synes man ej erinrat sig. Här wid sjökanten hade ett Birca legat, en liten handelsstad, liksom nära andra kungaboningar. Se Inledn. p. 28. 334. 517. På en äldre charta ser man en sten 250 aln. ute i sjön, som angifwes såsom byggnadens ruin. f) Utgör 69 tunneland, med utjordar desutom. Aldren obekant. g) Har det Hoffgerdhe in Wifingsö, som Nsm. Langh 1310 gaf till Alwastra, de graderats till husgårde? (Sw. D. n. 1656). h) Tillaggt ekplanteringen. Se nedanfö. i) Här byggdes Scholan, sedan Gymnasium. Se nedanfö. k) Här låg Näs slott. Se nedanfö. l) På T—b Haraldsg:ds egor är en wäderqwarn, anm. i Fordeb. m) Nu disponerade af styrelsen öfwer ekplanteringen.

Wifingsö krets Wifinsö 1240 (n. 303 i Sw. D.), Wifingsö 1259 (n. 453), Wifinsö 1268 (n. 537), Wifingsö 1286 (n. 920), 1287 (n. 938), som låg i Wætor 1289 (n. 991, n. 1006), Wifingsö 1308 (n. 1365), Wifingsö 1311 (n. 1595, n. 1596) o. s. w. Wid stranden af Wettern i Skärstad har ett trollberg namn af Wista kulle, liksom häradet namn af Wis—ta. Sannolikt har ön namn af samma Wis—. Uti Inledn. är en härledning antagen p. 42, som affser ett gansta sannolikt förhållande eller att Birda thing för de wid Wetterns stränder boende Wirdar hållits på ön. Man höll thing på fornkungars kumlar. Kumlab, der Gymnasiet war anlaggt, öfwerflödade af grafwar från olika tidehwarf till den grad, att M. Drelgren ansåg, att ön ej kunnat frambringa lif till så stor myckenhet, utan att kringboende stammar här haft sina ättekumlar. Så war, weta wi, Samsö en ö, dit "de dödas själar" fördes i tunglastade båtar under nattens tid. Sedan Götalanden fått gemensam kung med Wirbaland, fann denne angeläget att bo i medelpunkten af det nya riket. Wifingsö blef rikshufwudstad, förrän ännu Stockholm war

anlaggd och då Upsala fäns för aflägsset för delar af ett nytt rike, som lätt kunde söndras från Upp-Sweawäldet. Här träffa wi Carl VII wid det tillfälle, då Knut Eriksson mördade honom. Här dör Erik X, den förste frönte kungen i Sverige. Här dör Johan I. Och i Öster och Westergötland här nära lefwa och dö för det mesta de förste Christne kungarne, ända tills Birger Jarl grundat den nya huswudstaden. Det är klart att Bjingsö således mellan Upsala och Stockholm varit residensort i Sverige och i detta hänseende har ön en stor märkvärdighet i vår rikshistoria.

Många sägner och fornlemningar wisa att thronen ej uppfördes på otrampadt gräs i en bondebaga. Wi nämnde om **Kumlarne** wid Kumlaby. En öppnades 1655. Der fäns en kopparurna af 31 tumsk omkrets och 8 tumsk djup — enl. en sednare uppgift, af 6 tumsk längd och 2 t. djup — full af brända menniskobon och aska. Wi ha nämnt att i Sälbehög war ett stenhwalf, tybligen för obrändt lif. Drelgren omnämner skeletter af **owaulig** storlek, funna wid Kumlaby. Man har anmärkt minst 290 uppoblade "ättehögar." Wid Haga finnas 3:ne af 100 aln. omkrets hwardera. Den i wester liggande har en hålletista. Der fäns ett owalt genombrutet färl, hwilket, lifsom den nämnde kopparurnan, förwaras i kyrkan. Wid torpet Högen i en stor kummel har man funnit 3 små efetunnor, hwardera omgjordade med 4 a 5 kopparringar af en gröfre stälträds tjocklek (W. H. A. A. Handl.). Här äro således flera bevis att ön war en graf-ö under den hedniska kopparepoken. J. E. Lagergren anmärker, att på Wetterns stränder, åt S. ända till Wernamo, ättegrafwar äro sällsyntare, än på längre afstånd från Wetter i Småland. Fördes lifen till ön — med orafelgrottan? Gör. Lagergren anmärker, att den wackraste flog han sett war den mellan Näs Slott och Kumlaby. "Marken jemn och grön, endast af ättehögar ojemnad. Dessa omkretsas af större träd, så att hwarje ättehögar har sin löfsal. Stattsölare ha bildat grottor i flera." En Drafelgrotta hines **Gilberts håla** nära det gamla Kungaslottet ha varit. Se Inledn. p. 459. Jätten, bunden af Ketil Kunkes runkaste, ligger ännu, enligt folktron, på en kohud, för att afplocka des hår. Han får dock blott hwart tusende år aftaga ett bylift. Djupa underjordiska gångar finnas ännu. Ett **Dofgårde** fäns 1300 — ett af gudahofs relik?

Näs war Villa, den tid Junecopenses kallades Villani. Villa, quæ dicitur Næs, in Wisinsö asträddes af Wbastra 1268 till Kung Waldemar för hans fädernegods i Yggelstorp ic. Då wistades K. Waldemar på W-ö, således wäl på slottet, som låg i nämnde Villa, eller Näsflott, med sin Drottning, Hertigarne sina bröder, Ridd. Swante-polk, Kungens Marck Magnus, Ridd. Martin, som då war Kungens Procurator på ön, samt många andra "wisa och ärofulla" män. Här dog K. Magnus Ladulås 1290. Här wistades K. Birger 1304, omgifwen af Biskopar och Riddare. En Birger Jarl

(Brofa?) uppgifves också vara döb på Wisingsö. Ruiner af Näs flott med 2 torn, bryggor, båtbus, fällrar med bränd såd m. m. äro mångenstädes beskifne; men ha sjunfit i watten wid öns södra ända, der de dock ännu wid klart wäder kunna skönjas.

Här blef sätet för Grefwarne Brahe af Wisingsborg. Ett nytt flott byggdes. P. Brahe den äldre, som fick Grefskapet $\frac{25}{7}$ 1561, byggde den westra delen af palatset före sin döb 1583. Gref Magnus Brahe uppbyggde den södra delen af flottskyrkan. Dennes son Gr. P. Brahe d. y. byggde S. o. N. delen, och war palatset färdigt, då murar och wallar byggts 1657. Der war Wisingsborgs bibliothek, Rustkammare, boktryckeri; hamnen berömdes. Walby, Husby och Ströja afhystes under Wisingsborg. Denna borg i sin härlighet är aftagen i Svee. Ant. et Hod. Grefskapet reducerades 1683. Nyssa fångar, som der insatts, lära julafton 1718 studit det i brand. Ruinen är romantisk. Om Grefskapet, se 2 D. p. 608 f. Om Scholan. Den blef inrättad 1636, först i en träbyggnad, som stod i s. k. scholträdgården, sedan tillhörig Rectorsbostället; men så snart Wisingsö nya kyrka blifwit färdig, inreddes den gamla kyrkan till scholhus. Det war i Kumlabu, der "Trädgården" 1 mtl, blef Conrectors — är nu Comministers — boställe; der Norreg:d:n 1 mtl blef Rectorsbost. och "Bidreg:d:n" 1 mtl sedan Philos. Lect. bost., nu begge underlagga "Wisingsöfonden," och "Andersg:d:n" 1 mtl blef Collegaboställe. Denna scholstiftelse uppstod på N) Gref P. Brahes donation $\frac{12}{3}$ 1647, innefattande: a)

3 Adelsörs s:n.		$\frac{1}{4}$ Haddåsen.
m.t.l.		$\frac{1}{4}$ Smedstorp kl.
1	Michelstorp.	$\frac{1}{4}$ Bodebohl.
1	Rudu.	$\frac{1}{4}$ Swinåsen.
1	Asteryd S.	$\frac{1}{4}$ Hafrefullen.
1	Sötåsa N.	$\frac{1}{4}$ Glasfall
1	Ingelsbo.	samt i Fränderöds s:n
1	Stötarp.	$\frac{1}{4}$ Gulu.
$\frac{1}{2}$	Björstorp.	$\frac{10}{4}$ räntande 259 dal. s. m. Deras
$\frac{1}{2}$	Stenfelstorp.	scholamäst. finge 150 dal. och
3 Ödeshögs s:n, Lyfings h.d.		7 fattiga djefnar hwardera 6
1	Gumby.	tor spannem. el. deras wärde
$\frac{1}{2}$	Tyrfabol.	a 9 mark kan.

Desäa hemman hade Grefwen sjelf köpt från kronan till frälse 1646 och 47, a $4\frac{1}{2}$ pc. De reducerades $\frac{11}{5}$ 1696(?) men afräknades på Grefwe Brahes gravationer till kronan; återgåfwos berester som Kongl. donation ad pios usus till det 1692 af K. Carl XI på Wisingsö inrättade Gymnasium.

b) Ötterligare i samma donationsurkund af d. $\frac{12}{3}$ 1647 gafs:

m.t.l.		
2	Boary S. W. (i Wiceda s:n).	1 Fallensås (i Tersnäs s:n).
1	Ornestorp (i Olmestads s:n).	$\frac{1}{2}$ Orserum (i Grenna s:n).
3 stället för Sunderång (i Elisby s:n), gafs:		1 Blåhult (i Daretorps s:n).
		$5\frac{1}{2}$

räntande 150 dal. smt. Deraf för scholan beräknades 95 dal. 2 ö. $\frac{2}{6}$ pgr, så att hela donationen beräknades gifwa scholan ärl. 354 dal. 2 ö. $18\frac{2}{6}$ pgr.

Äf desä ställdes $\frac{1}{2}$ gård till Organistens, $\frac{1}{2}$ gård till Cantorn's lön wid Wifingsö skola, der skolungdomen skulle lära sjunga. Det öfriga delades mellan Basunisten och 5 fattiga djefnar. Denna donation war på följande sätt tillkommen: Gr. P. Brabes faster Margaretha, den i Kalmar halshuggne Joh. Sparres enka, hade för sin lägerstad i Kalmar Domkyrka bestämt åt samma kyrka klenobier, som wårderades till 3100 dal. hwitt mynt. Emellertid hade Grefwen byggt W—ö kyrka med familjgraf, dit lit fördes, som dödt i 15:de seklet. Släkten medgaf att Fru Margarethas testamente i så måtto ändrades, att hon begrofs i Wifingsögrafwen och Grefwen tillöste sig klenobierna för oswanstående $5\frac{1}{2}$ hemman, anslagna kyrkan och scholan. För dem befoftade han tillika Fru Margarethas bildstod i knäböjande ställning framför den läda, der Johan Sparres hufwud förvaras.

B) Gref Brabes donation $\frac{1}{4}$ 1634 tillade, för att kunna uppehålla scholan, om ej lärjungarne fingo behålla sockengången allt framgent och om ätten utdöge, så att Grefwen ej kunde då öka gåfwan, till ungdomens och præceptorernes uppehälle, af Grefwens afstingegods i Bgtl. och Daretorpa gäll:

m:tl.

1 Alfstorp.	$\frac{1}{2}$ Berg med 1 torp, rent. $\frac{1}{2}$ lisp.
1 Stgerås.	smör.
1 Bengtstorp (Dragstorp?)	$\frac{1}{2}$ Billinge.
$\frac{1}{2}$ Nyfög.	$\frac{1}{4}$ Bräten.
$\frac{1}{2}$ Dwillan.	$\frac{1}{4}$ Gaddånga.
$\frac{1}{2}$ Swenstorp.	6 mtl och 1 torp.

samt i Småland:

m:tl.

1 Smalhult (i Adelsö's sn),	$\frac{1}{2}$ Sparstorp (i Ödestugu sn).
men sedan i des ställe:	$\frac{1}{2}$
1 Wettermålen (i Skärstads sn).	$7\frac{1}{2}$

räntande städjepgr 12 dal., fodernötsäpgr 5 d. 8 ö., smör 28 lisp., spanm. $9\frac{3}{4}$ t:or, dagswerke 46, ärl. hästar 40, kongshästar 14, owisfe persedl. 49 d. 7 ö.

Då detta tillades donationen af 1647: 354 dal. 2 ö. $18\frac{2}{6}$ pgr, så beräknades nu hela scholfonden till 512 d. 2 ö. $18\frac{1}{6}$ pgr, hvilka hemman i kraft af desä begge testamenten med allt hwad der till låg med hus och jord, torp och qwarnar, i närby och fjärran, allt det dit tillegat hafwer, härefter uppspanas och lagligen tillwinnas kunde, skulle njutas och behållas under scholan på Wifingsö till ewärdelig tid. Häräf skulle Rect. Schola få 150 d. smt ränta, Con-Rect. 85, Collega 70, Scholafogden 20 d., Organisten 9 jemte Klofakrelönen af Wifingsö, 40 Djefnar 6 d. hwar, 240 d. Sa 494. Resten 18 d. 9 ö. $18\frac{2}{6}$ pgr skulle användas till scholbyggnadens underhåll: allt "under den regerande Grefwens

Direction," men om ätten utdöge, under Bisk. och Conf. i Werio, jemte Präpositi el. Pastoris på Wisingsö, Rectors och Con-Rectors.

Äfwen om denna sednare donation yttrade Reductions-Commiss. och stadgade K. Carl XI år 1696, att dessa f. d. dels köpebels frälsegods skulle oförtydligt förblifwa som en konglig donation wid den af Grefwen stiftade underwisingnsanstalten på W—ö.

C) Ny donationsurkund uppstod af d. $15/1661$, der, trol. af resten, Musikanterne, som på viol el. basviol excellera,ingo hwar sin gård eller des ränta, och en gård affattes till enkefäte åt kyrkoherdens, en åt Rectorsns enka, under deras eufestånd.

D) Nästa Testaments urkund är af d. $24/1663$. I stället för Sparseryd, som låg utom Grefskapet (i Öbestugu), gafs nu till Scholan på W—ö: $1/4$ Kornäs, $1/4$ Lipparp i Trinnerys försn.

E) Följande Test. urkund är af d. $20/1666$. Dermed confirmerades till "wår schola" af Grefwen till ungdomens och præceptorum underhåll af Grefwens äfvingegods i Wgmland och Småland de under B) och D) häröfwan upptagne, som nu beräknades till 707 d. 16 ö. 13% pgrs ränta i sm:t: utgörande all deras ord. och e. o. affastning utom tionden, häradsböfd. och lagmansräntorne, samt kungshästarne, som hörde under Grefskapets jurisdiction. Nu bestämdes till Rector 161 d. 26% ö. ränta, hwaraf 10 L:or spm. in natura a 9 msk tnan, lifsom hö. Scholfogden fick nu i stället för förra anordningen 1 helt hem. el. 30 dal. smt. Organisten 70 d. Violinisten 50 d. Basisten 50 d. Djefnen, som war basunist, 10 d.; lifaledes till hwardera af 12 djefnar, som, födde på Wisingsö, höllos till studier och woro duglige för musiken, för att jemt underhållas wid scholan. Scholstaten afflöts nu med 646 d. 26% ö. smt. Det öfriga — 60 dal. smt — skulle läggas i kasjakistan. Grefwen slutar med en bön till konungarne i Swerige, att, äfwen om Grefl. linien utginge, detta testamente dock alltid måtte blifwa wid makt hållet.

F) Ny urkund möter af d. $5/1666$, dermed rör. de 2 öfriga hemmanens ränta 60 daler förordnas, att då Prostens på Wisingsö såsom Insp. Scholæ och Rectors enkor lefwa i enkefäst, de stola dessa 2 hemman besitta: hwilket lifsom det förut bestämda "öförtydligt till ewärdeliga äder" blifwa skulle.

G) Följande Testamentsurkunden, som är af d. $4/1673$, upprepar förra donationer, upptagande hemmanen till 23% , räntande 633 d. 11 ö. 20 pgr sm:t, hwartill lägges att Grefwens Hauptman Jul. Langensfelt, som i Grefwens tjenst all sin wälfärd förwärfwat, $18/1655$ testamenterat scholan på Wisingsö allt sitt jordagods, så wida hans brodersson, som på hans namn och nummer på Swenssa Ribbarhuset adopterats, Genr. Langensfelt, barnlös med döden afginge. Nu hade detta skett, hwarföre Grefwen i kraft af Testamentet $18/1655$ tillade scholan:

	Af Hålsby s:n:		1	Ödarp.	1	Åkerbyds s:n:
m:tl.			1	Ågerfjö (Ågerstryd?)		
3	Lorsfjö säteri.			1	1	Åf Bälaryds s:n:
1	Berg.			1	1	Swärdstorp.
2	Nåstog.			1	1	Dija.
1	Lefta.			1	1	Åf Rogberga s:n:
$\frac{1}{2}$	Gifswarp.			1	1	Åf Glinewil.
$\frac{1}{2}$	Stullaryd.			1	1	Åf Bårceryds s:n:
1	Sonarp.			1	1	Åf Wisa.
1	Sunnerånga N.g.d.			1	1	Åf Wåthults s:n.
1	Östraby.			1	1	Mångarebod.
	Åf Bredestads s:n.					Åf Sagebyshöga s:n:
$\frac{1}{4}$	Gummarp				3	Åsa säteri.
$\frac{1}{4}$	Dija.					Åf Wibo s:n:
$\frac{1}{4}$	Fribjörnarp.			1	1	Mureby (Mörby).
$\frac{1}{4}$	Djerfswarp.					
1	Orle.					
$\frac{1}{2}$	Uddestorp.					
			25	mtl.		

Desåsa räntade 621 dal. 24 ö. 4 pgr s:mt. Hela skolbonationen räknades nu till 1255 dal. 4 ö., hvilka Grefwen genom detta sitt testamente lemnade scholan till ewärdelig egendom. Elgerås 1 mtl anslogs Präposito på W—ö säf. Inspect. Scholæ. Rectors lön blef fastställd till 190 dal. 26 ö. 16 pgr s:mt. Con-Rect. 100 d. Collega 85, samt som Organist 30 d. Ett hem. gafs; ryttaren, som uppehöll rusttjensten för scholgodsen, men h—ts namn är ej i orig. inskrifwet. Stipendier skulle gifwas till söner af alla Grefskapets tjenstemän: Hauptmannens, räntan af 1 mtl, likså Präpositi; Kamrerarens och Ghfd:ns hwardera af $\frac{2}{3}$ mtl. Boktryckaren wid Wisingsborg, så länge han wid scholan förblifwer, finge 150 dal., deruti 30 L:or spm. efter kronowärde (9 mtl s:mt tnan) inberäknades, utom särskild betalning för de arbeten han tryckte. Till en dñs lärodräng 12 L:or spm. och 12 dal. Ormestorp 1 mtl anslogs Musikanten, som underwisade scholungdomen. Ungdom utom Grefskapet finge äfwen här studera. Af några Lanzenfelfka hemman kommo gamla tjenare hos Jul. och G. L—t att för lifstiden uppbära räntan. Grefwen "implorerade" till slut Sveriges konungars milda och rättwisa förswar för scholan, som Grefwen instaurerat och med underhåll af sine enskildte aslingegods försörjt.

H) Sista Testam. urkunden är af d. $29/3/1674$, beri Elgarås tillförsäkras alla Präpositis på W—ö säjom Insp:res Scholæ. Af desåsa alla urkunder på pergament hade Gahm skaffat sig af Philos. Lect. Dryfén och Slottsfogden Lundberg widimerade affskrifter och finnas hans affskrifter med hans egen widimation i Arch. Smol. VIII L. n. 381—391, hvilka Förf. här följt, med rättelser af gårdsnamnen enligt Zorbebofsutdrag af Häradsaffskrifware och andra säkra skrifter.

Wi ha ansett nödigt att fullständigare än hittills framlägga tillkomsten af Wisingsö scholhemman. Man jemnföre nu härmed utredningen i R. M:ts Bref till Kungli:Styrelsen, aug. flytt.

ningen af Wifingsö lärowerk till Jönk. samt detsamma förändrade organisation af d. 1/1811, undertecknad af Carl Johan och N. v. Rosenstein *). Hr N. v. R. hwilken ofta föredrog mälen efter minnet, har här uppsatt en så vigtig urkund, som det tyckes, efter minnet, som varit sallax custos. Namnen, äfwen der 2 läsarter angifwas, äro ofta orätta och borde wäl efter Zordeböcker funnat rättas och här så anföras, att klart blifwit för alla tider, hwilka hemman woro i fråga. 1:o förmåles, att Lankenfeltsta donationen icke varit inbegripen under Grefskapets reduction af 1681, och 2:o uppräknas de af L—t donerade hemmanen såsom hemfallne kronan, men såsom Konglig donation under scholan förblefne.

Sedan Wifingsborgs Grefskap reducerats, blef Grefl. scholan 1692 förwandlad till ett Kongl. Gymnasium, som inwigdes af Domprost Enev. Widebeck 21/1693, jemte en Kongl. Trivialschola. Den nya Staten war af d. 7/1693. Theol. Lectorn med W—ö pastorat som präbende fick 150 dal. fmit, Lect. Philos. 250 dal. och boställe, Rect. Sch. 200 dal. och bost. Det öfriga enl. Grefliga staten. 1773²⁹ tillät K. Ut dessa embetsmän, att uppbära sina inkomster in natura. Denna stat uppgifwes i Hjelmeri Stifts-Matrikel p. 16. Der funnos 1810 2:ne Lectorer, en Gymnasii-Docens, en Rector, en Con-Rect. och en Collega. På Gymnasium woro 13, i scholan 21 lärjungar. Nu blef fråga att upplösa ewärdeligheten. Inom Sänglistyrelsen förlarade Hans Järta, han, som då ännu räknades för Jacobin, och som sjelf neblaggt sitt adelskap, att K. Ut icke egde oförwidrig rätt, att till annan ort förflytta denna Brahesta underwisingssanstalt. Gref L. v. Engeström, af Leopold och Köferis tillstyrkte, Gr. M. Fr. Brahe biföll, liksom Dom-Capitlet i Werio, en grundlig omföörning, och Wifingsö befolkning, för hwilken hufwudsakligen denna underwisingssanstalt war inrättad, lär af all denna härlighet ega qwar — en wanlig folkschola. Och Marg. Brahes klenodier och Lankenfeltss donation ha också ansetts disponibla af kungamaktan. Denna hade, förmodar man, oguldna fordringar af Gr. P. Brahe, hwilka således äfwen med dessa mebel godtgjordes?! Sällan påträffar man lyckligtwis dylika aflytningsanstalter för den kärlek, som för det allmännas gagn will använda enskilda tillgångar. Först singo "de på Wifingsö födde" ynglingarne underwising i Jönköping, möjligen bättre än förut. Nu höra t. o. m. boställen för öns lärare till "Werio scholfond" Bättre synes varit, om lärarne fått för tiden och öns söner behöfligare underwisingssämuen? Bibliotheket flyttades, som det tros, mycket förminskadt 1831 till Jönköping. Utgjorde då 830 voll. (war 1770 enl. Smål. Besfr. 877 voll). Sedan stiftets presterkap bifallit Biskopens förslag, aflyttades boksamlingen 1838 till Werio. I Jönköping fann man presterkapets hörande

*) Sednast tryckt i Jönköp. Bladet n. 76 år 1845 d. 30 Sept.

i detta mål passa i stycke till hela denna behandling i 19:de sekellet af en "ewärdelig" donation från det 17:de sekellet. Detta prof på wår tids reformförmåga föranleddes af en Borgar-riksdagöman J. H. Strömbergs förslag wid Riksdagen 1800. Han war ombud för Sönköping.

Slottet Wifingsborg nämnes först efter Grefskapets inrättande. Näs slott lär då ha förfallit. Gref P. Brahe d. y. älsfede fornminnen af Swensk pregel. Han prydde slottet med bildstoder i kroppstorlek af Ketil Knupe med sin runkapvel och jätten "Gilbartel" med en klubba. Efter reduktionen afsmättes W—g egor 1708, ställt lagge först 1717, hwarefter "kungsladugården" utarrenderades af kronan till R. Gref J. A. Meijersfelt; arrendetiden slöt i Mars 1768. Derpå utarrenderades W—g på 15 år. 1803 inropades det på 30 år af Prot. Secr. Meurling, som öfwerlät arrendet åt Tygwaftare Seipel. Enl. Contractet skulle här wara Holländeri. Här föddes 80 nöt, 10 hästar, 80 får. Sedan 1831 är denna "kungsladugård" ställd under styrelsen öf. ekeplanteringen på ön, således under Hr J. af Ström. Skar, som såddes 1835, woro 1842 8 a 9 fot höga. Då funnos här 307,000 ekar utom skyddstrån, hwar till lärketrån användes. De 1832 sådde 83,000 lärketräden gifwo 1842 mogna frön. 2600 woro omkr. 23 fot höga med 2 fots omsrets wid roten. Skarne ge, då de fällas, en kubifot wirke per annum. 9000 kubifot wirke kan årl. säljas. Populus Canadensis har också planterats här med fördel. Planteringen verkställes å förra kronoallmänningen, som tillföll W—ö, sedan hwarje helt hem. på ön fått 10: 26 deraf.

Kunstenar: En är insatt i Wifingsö kyrka, n. 1201 i Lilj. R. U.: porpr. ank. Askupr. pair. satu. kuml . . . Kupfast fapur. sin. . was bo fa . . . bri . . . f. På ett dörrjern wid Ströja (afhyft hemman under W—ö) läses, enl. Lilj. R. U. n. 1942: Åsmuntar karpi. törar. lafri. Åsmund synes gjort den dörren åt det i Linsjö. Bibl. Handl. 1: 99 omnämnda Laurencii el. Pa(m)pidii in Wifingsö capell. "Lagda grifstenar" träffas här också, n. 1666 i Lilj. R. U. Gstil: ank: Kuna: lakpu: sten . . . n: bunta: sin: kup: halbi: selu: hans, samt n. 1667 . . . n: lit: kaura: stain: pinfi: astir: Fiul: mup. Nyare minnesstenar saknas ej, der P. Brahe herrskat. I Näsby är en stor rund sten, hwarpå läses: Wagnus Brahe, natus 1564, regit (?) annos 31. Mortuus 1633. En sten, som utmärker öns midt, har denna läsliga inscription: Petrus Brahe, Comes. Mitt på landet. År 1673. Stenen, som angifwer ett Borgasslott, är redan omnämnd. En sten angifwer det gamla kapellets ruin, upprest 1679; en annan "Spetalstyrkan"; den är rest 1680.

De förra byggnaderna öfvergå snart till ruiner. Slottets wäggmålningar äro ej alldeles förstörda. Af fästningswerken är W. bröstväret mest skadadt. Jordvallar gå parallellt med fästningsmurarne. Grafwarne ha ännu watten. Hamnen, som, enl. K.

Kammar-Coll:ii beslut 1800, skulle förstöras, är ännu brukbar. Genom samma Collegii beslut blef dock sedan den prägtiga bryggan försäld för lumpna 9 R:dr och några skilling, och derefter till det mesta raserad. Styrelsen öf. ekepl. har åter bestötat hamnbryggans reparation. Jemte Prestig. är gamla Scholhuset af sten med slagflocca i tornet. Gymnastium, det gamla Domhuset, är ock af sten, men blef år 1834 apterad till Bell-Lancasterskola.

Kyrkan med slagur i tornet och särskild stapel för flockorne, är af sten, 57 aln. lång, 30 aln. bred, är belägen 1 m. fr. Grenna, 3½ fr. Jönk. och 15½ fr. Weris. Väde Pastorsbostället 1¼ och Com:st. bost. 1, ligga i Kumlaby, ¼ m. fr. kyrkan. Vid beskrifningen af Wisingsö kyrka i Smål. Beskr. må blott anmärkas, att S:t Catharina ej må antagas vara S:t Britas dotter, hwilens emblem är hjorten, ej en därt. Den sednare utmärker det äldre helgonet S:t G. I sacristian är en stor tasla, der en Nicolaus Magnusson är målad med långt hår, stormhatt med fjäderbuske, swärd etc. samt under fötterne 2 örnwingar, och inskrift: *An. Dn M(C)DLXXXIII — VIII Nov. sepultus est hic. Nob. vir Nicolas Magnusson, cujus anima requiescat in pace. Misere(re) mei Deus!* Det war en bror till den Peder Magnusson, som upptog namnet Brahe. Se Biogr. Ler. Wata. Ett ättetasla, uppsatt enligt G. Örnwinges inbillningar, har här funnits. Brudkronan kan widgas eller minskas efter brudens hufvud, trol. gifwen af Drott. Katharina, K. Erik XI:s gemål, derpå läses med s. k. munkstil: *Flos virgi(num), ave Regina celo(rum) mater regis Angelo(rum) Katerina R(egina)*. Att hon egde hemman i Tweta, ha wi sett i det föregående. Denna krona war "den största" man för ett sekel sedan kände. Relik från den tid, här war en fungaboning!

A) Kyrkoherdar.

1. Karulus sacerdos 1310 synes varit här; han beseglade testamentet af Hofgårde på W—ö.
2. Nikolaus 1470.
3. Erasmi Petri, Danus, † 1587, mycket gammal. Någen
4. M. Andr. Benedicti 1588†1606. Subscr. 1593.
5. Bened. Erici in Wisingsöö, Riksödm. i Örebro 1610.
6. Salomon Folscheri, (Uplandus?) 1615—43. Grefskapets Prost.
7. Jonas Magni in Wisingsöö 1643. Riksödm. Prost. Kom hit fr. Grenna. † 1659.
8. M. Petr. Erl. i Birchnaus 1661 †87. St. i Ups. 1638. Resp. 48. Riksödm. 72. I listalet öf. hans son Erland, tryckt på Wisingsö, kallad P. G. W. Probst i Grefskapet W—g och Past. på W—ö. Nämmes som

Denator till Bibliotheket på W—ö i Sw. Merc 1759. Bih. t. Jun. mån. Gederade med K. Mts tillståtelse pastoratet till sin måg

9. Sw. Öresgren 1687†91. F. på W—ö 1648. Resp. i Åbo 1677. Gen-R. 1679 (ej 1661).

B) Th. Lectorer och Sk:dar.

10. M. Gar. Almquist 1693†1711, af pesten. F. 1657 enl. des grafsten. Utg. en skrift på grekisk vers i Åbo 1681 (Kants Hist. liter. græc. in Sv. I. p. 22). G. m. Anna Kyslander fr. Kommarh. War jemte Sk. på W—ö äfwen Theol. Hebr. o. Gr. L. Lect. Präsb. på prästn. 1698.
11. Paavinus Wising 1713†15. G. m. Mar. Krol fr. Tolg.
12. M. Bengt Höök 1717†23. Mgr i Greifsw. 1608 (Nov. Litt. Mar.

- Balth. et Septembr. Maj 1708 p. 102). G. m. Chr. Dryander.
13. M. Jos. Lindahl 1725—36. War Contr. Proft 33. Riksdm. 1731 och 34. Se Rhl. i Grenna.
14. M. Carl Kallerman 1736—49. B. präst. på prästn. 46. Se Rhl. i Marckaryd.
15. M. And. Hnge 1749—68. Drev. på prästn. 55. Se Rhl. i Korsberga.
16. D. Joh. Almqvist 1769†1816. Hans personalier af Lect. N. G. Collin äro tryckta jemte lifpred. af Bisk. Bar. L. Mörner, 1817. Söner, D. Sw. Joh., se Rhl. i Grenna. Parald, f. 1772, St. i U. 1790. Lund 93. Hfvd. i Åse m. fl. Lgm. 1805. Landsekr. i Wennerborg. P. And. f. 1775. St. i L. 93. Med. D:r i U. 1800. Prov. Läk. på Gottland. Afstef. 1814. † 17.

C) Skerkoherdar allena.

17. M. P. Geman 1817†39. Affade sig respens. wid prästn. 36. Söner: Lect. P. N. E. se 2. p. 672.
18. M. Per Collander 1841—. Prest 1840. Tjenstfri.

Philos. Rectorer.

1. M. Haqv. Wifing 1693—1713. Sedan Lh. Lect.
2. M. Pehr Wikholm 1713—22. Se Rhl. i Ljunga.
3. M. Wagn. Orelgren 1722—30. Se Rhl. i Skärstad.
4. M. Jonas Ölander 1730—44. Se Rhl. i Beckelsång.
5. M. Joh. Hjelm 1744—49. Rect. Sch. i Jönk.
6. M. Joh. Dryén 1749—64. Se Rhl. i Algotshöda.
7. Prof. M. Sw. Pet. Liljenroth 1765†1801. Befriad 1785 för ansvarigt förhållande. Belöntes 1786 genom sonens survivance. (Wallqw. Handb. p. 61). Anlade en bot.

trädgård på Wifingsö. R. Mt anställde der en Trädgårdsmst. Stats-Secr. Schröderheims bref härom till Dom:Cap. i Wr. år af 1777%. Härför belöntes Sw. P. Liljenroth med Professors titel.

- 8 M. Pehr Jf. Liljenroth 1801—12*). Prest 24. † 36.

Rectorer.

1. Swerker Christierni 1636—48. Sages i Ulf. Stifts Herdam. 3: 385 ha blifwit Rh. på Wifingsö.
2. M. P. Birchmaus 1648—61.
3. M. Wsch. Fabricius 1661—70. F. i Byarum, Smedjebo. Resp. i Åbo 1659. Utg. Christ. Matthia afhandl. om underverk fr. Antonini Pii till Kejs. Rudolphs tid, öfvers. på svenska. Wifingsö. 1671. 8:o. Sedan Rh. i Åby, Lnk. stift.
4. M. Wagn. Schman (ej Lohman) 1671—78. Sedan Rh. i W. Lolls stad, Lnk. stift. G. m. Justina Melin, Proftdr fr. Jönköp. Söner Carl Geman Rh. i Söderköp. Namnkunnig Homiletisk förf. Se Biogr. Ler.
5. Joh. Algier 1678—97. Kom hit på ett sätt, som upplyser mycket om den tidens befordringswäsende. Kung Carl XI och N. Drog P. Brahe höllo af M. Schman och hade lofwat befordra honom. R. Mt gaf honom flera ggr förgäfwes promotorialer till Wer. Dom:Capitel, utan werkan. Gaf honom så fullmakt på Åmers stad 1685, då man synes glömt arfsrätten. Församl:n begärte conservation. G. måste wisa. R. Mt gaf honom promotorial till Hjelmteryd — förgäfwes; till Sandhjö (R. br. 7/85) förgäfwes. Gaf honom så collationsbref på Lannum. Men Åscheberg förordade en annan. Indeltigen gaf kungen honom fullmakt på Lollstad. Men församl. bad ifrigt om conservation för förra pastor

*) Då Gymnasiet upplöstes, enl. R. br. 1811%, blef han tjenstledig. Brodern M. Franz Liljenroth dog 1804 såf. design Rh. i Nalmdö, en utmärkt predikant. En broder blef Kammar-Råd i Sthm. J. P. Liljenroths survivance-fullmakt 1786³¹/₄ wäckte desto större uppsende, som R. G. III och Schröderheim 1782¹/₂, undertecknadt försäkrat, att inga survivancer mera fingo komma i fråga.

- Hjertstadii enka. Nu wille ej fun-
gen wisa, men lofwade den som tog
enkan att bli Schmans efterträdare.
Så som Algier till Rectoratet. Detta
upplijser något om "enwäldets" möj-
lighet. Wallqw. Handb. p. 285.
6. M. Magn. Teguelin 1697—1712.
St. i L. 1688. Se Khl. i War-
terrb.
  7. M. Sw. Malmerns 1712—25. Se
Khl. i Nottebåd.
  8. M. Jonas Osander 1725—30. Phil.
Lect.
  9. Hr. Wifing 1730—36. Se Khl.
i Sjösås.
  10. M. Sam. Klintin 1736—39. Se
Khl. i Björkö.
  11. M. Carl Schierling 1739†40. G.
m. en Bruzelius fr. Huaröd i Skåne.
  12. Magn. Thorsell 1742†58 *).
  13. M. Arv. Blander 1759—66. Se
Khl. i Dlnståd.
  14. M. Eric Bergmark 1766†87. F.
1722 i Verga sn. St. i U. 43.
Dter. i prsm. 80.
  15. M. Joh. Koran 1787—88. Se
Khl. i Tslg.
  16. M. Joh. Feurlin 1788—89. Rect.
Sch. i Wr. Khl. i Bernamo.
  17. Cand. C. Petréu 1790—1812.
† 1822.
- A) Commisstrar.
1. Birgerus. Subscr. 1593 som Sa-
cell. på Wifingborggh.
  2. Bened. Erici.
  3. Magn. Salomonis Wifingius 1637.
  4. Petr. Andrea 1647.
  5. Jon. Palmgren 1668. Se Kull-
torps Khl.
- B) Com:strar och Con:rectorer.
6. M. Joh. Åhman 1671. Sid på
- forat i Westergötl. enl. Fogb. sa
nr:fr:tel.
7. Laur. Dwisf. Khl. i Daretory i
Wgll.
  8. Sw. Orelgren 1679—87. Th. Lect.
  9. Sw. Wetter 1687†1722. Hans
disp. de insula Wisingiana är fr.
1683; förswar. i Åbo 1/2 1682. Han
fallar sig på Sch. Wisingsh. de-
sign. Apologista.
  10. Hr. Wifing 1722—30. Rect.
  11. M. Carl Schierling 1730—39.
Rect.
  12. M. Nils Tolleson 1739†46. Dr.
Pehr Tolleson war hans frände.
N. L. fref sig först Tollonius.
  13. M. Sw. Nunqwist 1747—58.
Se Khl. i Dlnståd.
  14. M. A. Blander 1758—1759.
Rect.
  15. M. Bengt Kallenberg 1760—76.
  16. M. Joh. S. Lieberwirth 1776
†88. F. i Götth. 1718. Fabr.
Fendr. wid ett Sachssif Reg:te, som
låg i Götth. St. i A. 37. Mgr
45. G. m. en dtr af P. Birgan-
der i Pjeterrb.
  17. M. Jon. Ålsander 1788. † f. å.
  18. Cand. C. Petréu 1788—89. Rec-
tor.
  19. M. A. Segud Wiesel 1790—99.
Se Khl. i Slätthög.
  20. M. Carl Lindström 1790—1800.
Se Khl. i Unnarb.
  21. M. S. D. Ringensson 1801—31.
Se Khl. i Ljunga.
- C) Commisstrar allena.
22. Sw. Jon. Noth 1814—22. Se
2: p. 880.
  23. J. P. Werner 1823—. Sedan
1831 tillita pædagog på Wifingö.

Collegerne blefwo wanligtwis Con:rectorer och stundom derpå
Rectorer. Den siste år M. Joh. Malmsten, som 1804 blef Col-
lega-Scholæ, Cantor och Organist på W.

*) Före Örlander lär And. Haqv. Neander varit utn. till Rect. Sch. det
han war då han 1759 blef Akad. Råntmf. i Ups. † 1765. B. Linnés
parentation öfwer honom förwaras i Ups. nationebibl. F. i Gleberga. St.
i Ups. 34. Mgr 43. Doc. i Gref. 50. Lär aldrig tilltrådt på Wifingö.

Boktryckeriet

må till slut anmärkas. Alla på Wisingsborg tryckta böcker äro ansedda såsom typographiska rariteter, i anseende till det sannolikt in-
stränkta antal af exemplar, som trycktes. Den lön, Joh. Kankel,
den Grefl. Boktryckaren, egde, är ofwan anford. Wallqwist har i
Eccl. Flokar 7 n. 157 utgifwit en förteckn. på i Wisingsö, tryckta
böcker fr. 1667 till 1679, upptagande 20 nummer. Liffom S.
Gestrin en disp. de libris in Tygographia Wisingsburgensi impressis.
Se Wallqw. företal till 6:te o. 7:de fl. Den sista streift der blifwit
tryckt (Wallqw. och Gestrin kända ingen sebnare tryckt än 1680)
torde vara: Förordning emellan Soldaterna och dheras Rothar
uthi Jönköpings och Cronoberg; Lähners Gouvernement, huru
dhen Cena emot dhen andra sig här effter förholla skal. Wi-
singsö an. 1685. Genom detta sitt tryckeri gaf Gref Peber Brahe
en riktning, som först wår tid fullföljt. Han började trycka Scriptt.
Isl. et Sv. medii ævi, t. er. Alexandri Magni Hist. på Swenska
rim ej af, utan på föranstaltande af Bo Jonsen 1672. Theod.
Petri piæ Cantationes 1679 (berom se Sw. Sköna Litt. I: 44),
Erkeb. Nic. Kavalbi oration i Basel 1440, Wisingsö. 1677 (hwar-
ken känd af Schefferus el. v. Stiernman) och wåra Konungafagor,
1670. Resbestrifningar, Läkeböcker, Gref P. Brahes Hushållsbot
m. fl. förenades härmed.

3 §. Grenna stads och landtförsamling a).

Stadsförsamlingen.

	Kronohemman:	Tomter
mt:l.		1
7¼	Husaby. Laggd under staden som frälsehem. af P. Brahe. Sedan reduceradt till krono, men behål- let åt staden.	1 Rådhuset; ej det gamla wid Torget, utan ett nytt inwid prfsg:dn. Dira wåningen är Wista härads Sessionsrum och Gästgö.
2	— Pastoris bost. Dessä an- slaget af P. Brahe; men räfs- nas till Landförsaml.	193 i staden desutom. 194, på hwilka äro 92 hus och går- dar. Detta enf. v. Post. J. W. Lindblads uppgift. Enl. Fem- årsberättelsen 1843, wore tom- terne blott 142.
7¼		

a) Grenna stad, n. 82 bland Sveriges städer, hörande till
5:te klassen, är belägen 16 m. från Werö, 3¾ fr. Jönköp. och
29½ från Etm; beskrifs i sista Femårsberättelse "såsom mera lif-
nande en större wacker by än en stad;" hade 1842 en folkmängd
af 747 personer. Jordbruk är förnämsta näringen. Till staden
hör 124½ t:ld åker, 48 t:ld äng, 102½ skog och betesmark, S:a
275 t:ld fatte till 7¼ hemmantal uppstattade till 20,880 R:dr.
3 staden räfnas 142 (194?) tomter (92 bebyggda), uppfattade till
30,468 R:dr värde. Man uppgaf 1833 att här underhållas 28

hästar, 14 orar, 44 kor, 25 får och 60 swin, med medelassfastning af 42 tor hwete, 150 tor råg, 232 tor blandfäd, 33 tor ärtor, 77 tor potatis. Statsbidraget skattades till 2094 R:dr 29, 4. Fattigförsörjningen, — 18 R:dr. — I staden finnes ett postkontor och ett apotek, 5 handlande, 28 handverkare, hvaraf flera ha ingen sig till biträde, 2 frögare, utom Gåstgäswaren, men blott en bagare. 1844 funnos 33 werkliga borgare, 4 contingentborgare. Stadens hamnbyggnad är ofulländad. Fattigförsörjningen är förenad med landsförsamlingens. Den gemensamma kasseebehållningen war 1843: 1200 R:dr B:o. Torget är om sommaren grönt som en äng. Till rikets försvar contribuirar staden med $\frac{1}{2}$ båtsman. **Grenna gård** war en gammal under Biskopen i Linköping laggd sädesgård, hwar till Rytlosfors, en urgammal qwarn, hörde, sedan Biskop Henrik 1279 tillbytt sig den, som laggs under Nydala kloster, för Biskops-tionden i Wristads s:n (Sw. D. n. 679). Likwäl finna wi, att Riksförest. Torkel Knutsen 1303 egde *molendina in Rytlu juxta Grenna*, hwilken R. Birger då tillbytte sig jemte flera andra Marskens gods mot Kungslotten i Weris stift m. m. (Sw. D. n. 1403). I Grenna utfärdade Bisk. Carl ett bref 1309 (Sw. D. n. 1631). Biskop Braff egde Grenna gård, hwarunder Byarum, Stockaryd, Thorkelstorp, och wäl hundra andra gårdar i Småland (Rhyz. Episc. 1: 123). Näst förut lär Grenna tillhört den gamla ätten Bölja. Riks-Hofmäst. Thure Jönsson (Tre Rosor) hade oäkta sonen Jacob Thureson af Brita Bölja till Grenna. (I Fru v. Sches bings personalier kallas hon Cathar. Bölja och uppgifwes som äkta hustru). Staden anlades af Riks-Droket Gref B. Brahe; privilegierna äro gifna 1652 $\frac{2}{3}$, utgörande n. 434—35 i Arch. Smol. Staden kallades dertöre **Brahegrenna**, men hwilket namn nu sål-lan upprepas. Han lade under staden en sin gård Husaby, som war 10 mil deraf $7\frac{1}{4}$ blef stadsmark, 2 mil prestgård, $\frac{3}{4}$ qwar-står som kronoskatte i landsförsaml:n. Af de $7\frac{1}{4}$ har dock efter Reduktionen ett byte skett, så att Rebbag:d:n $\frac{1}{2}$ indrogs till kronan mot flockareg:d:n $\frac{1}{2}$, som i stället donerades till staden. Privile-gierne confirmerades 1680, förökades 1693. Stora sigillet är en afteckning af staden wid foten af det höga berget, der man ser We-stand och Brahehus med öfverskrift: *Sig Civ. GrennaBrahe*. Kun-gen gaf ett mindre sigill 1693, som wisar, enl. Smål. Vestr. 2 liljor med en stjerna, (enl. Smål. Calendar: en Suddig stjerna mlln 2 rosor) *Sig. Civ. Grennensis*, derigenom namnet **BraheGrenna** wäl kan anses officiellt förwandladt i Grenna. Stadens markna-der hållas i Febr. Maj och Oct. B. Brahe sökte här bosätta Tar-tarer och Zigenerstammen, liksom i en af sina sofnar i Wgmland, der man ännu i början af detta sekel recipierade hwar ny inflyt-tande, enl. Sjöborgs berättelse, efter ett befant formulär *). För-söket lyckades och blandning med den Indogermaniska stammen har

*) Samll. f. R. f. III. 62. not. 24.

stett så allmänt, att man sällan i trakten finner ett Lartarisft ansigte. Drag kunna dock spåras, t. ex. i den bekanta läkarinnan "Kissa mor," hvars förfäder woro från Grenna. Från dem hade hon ärft sin medicinska kunskap. Man wet den tid, då Zigener woro anlitade som läkare och Pharmaceuter af Kungar och Furstar. Stadsborna gå i S. till Röttleström, hwhilken fortfar att till hälften tillhöra staden. Men stampen fins der ej mer. Sj eller finnas nu bekanta hellsokällor. Kungshagen wid staden kallas så deraf att K. Carl X:s lif här stod 2 dagar under soldaters bewakning, då det uppbars från Götheborg till Stockholm. Den fordna "Kungsträdgården," anlaggd af P. Brabe, nedhöggis för tobaksplantering. Ar nu åker. Här inrättades en barnschola 1675 af Gref P. Brabe; Pädagogden fick sedan anslag af frontionde, jemte den spm. och pgr, Grefwen anslagit. Här nämnas som lärare: 1. Johan Ederus, tillika Capellan. 2. Sw. Nic. Wetter 1675—77. Sedan ConR. på Wisingsö. 3. Achat. Umbergh kallas Rector Scholæ Grennensis, då han som Stud. i Lund 1684 tjenstgjorde wid Uppåkra. 4. Sw. Distonius, sedan främare. 5. Petr. Agstorphius. 6. Vaselius. 7. Jon. Nobelin, gaf sig sedan till Militien. 8. P. Zeland, blef 1708 Con:st. i Wederslöf. 9. P. Wetterblad. 10. Jon. Comelius 1720. War förut Coll. Sch. på Wisingsö, men blef der affatt. War St. i U. 1698. 11. Ol. Sjöbergh, 1738. War St. i L. 28. 12. Joh. Collin 1743—45. Se Malmbäck. 13. Jon. Berggren 1745—60. Sid 10½ ta frontionde. 14. W. Höst, 1761—90. Fabr. Borgmst. i Jönköp. St. i L. 1735. 15. Joh. Adelin 1790—97. Långaryd. 16. M. Joh. Malmsten 1798—1804. Se Wis. schola. 17. M. N. G. Liedbeck 1805—12. 18. J. M. Cedergren 1813—19. Regts-past. wid Jönk. Reg:te 1819. Rh. i Lommaryd 1830. † 43. 19. Sw. Jörllin 1819†31. 20. A. G. Blom 1831—40. Apolog. i Wr. 40. Rh. i Angelstad 45. 21. P. P. Pöfstrand 1841—8. 1812. St. i L. 35. U. 36. Pädagogens lön är 10½ ta frontionde; 66 R:dr 32; en trädg. fritt boningsrum. Staden styres af en Borgmästare. Den nuwar. G. J. Wennberg är ock Stads-fadsför. 4 Rådmän, af hwhilka en är tillika Stadsfiskal och Klo-kare. Kapten G. O. Wahlberg R. S. O. är Postmästare.

"Grenna stads jubelwåde uti några rijn" är ett poem af Joh. Clements. Helin, nämnt af Warmholz i Bibl. Sw. G. l. p. 182.

Landsförsamlingen är bland stiftets största, utgörande

Stottehemman:

m:t:l.	
$\frac{2}{3}$	Afarp.
1	Barnarp.
2	Bunnström.
$1\frac{3}{4}$	Bjällebäck.
$\frac{3}{4}$	Boary N.
$1\frac{1}{2}$	Boget.
$\frac{3}{2}$	Boeryd.

$\frac{2}{3}$	Björstorp S.
$\frac{3}{2}$	Bofall, St. H.
$\frac{1}{3}$	Björket.
$\frac{1}{3}$	Barfarp.
$\frac{1}{2}$	Berg.
$\frac{1}{2}$	Dottemålen.
$\frac{1}{2}$	Ekeberg.
$\frac{1}{2}$	Gettingaryd.
$\frac{1}{4}$	Gundarp.

$\frac{1}{3}$ Grålebo.	$\frac{1}{2}$ Långeliden, Fältväb. bost.
$\frac{1}{3}$ Gunnemålen.	$\frac{5}{8}$ Raestorp, Kronofogdebost. e).
$\frac{1}{3}$ Godebrunn.	$\frac{1}{2}$ Reaby, Smed. Länsmansbost.
$\frac{5}{8}$ Hövik.	$\frac{1}{8}$ Sillemålen, Förarebost.
$\frac{3}{4}$ Hultsjö.	$\frac{1}{8}$ Svartemålen, Rustmästarebost. jemte Wifan.
$\frac{1}{2}$ Husaby, Ribba h).	$\frac{5}{8}$ Tyfamif, Fendriksbost.
$\frac{1}{2}$ Högberg.	$\frac{1}{2}$ Torrestorp, Mönsterstr. bost.
$\frac{1}{4}$ Högåmålen.	$\frac{1}{2}$ Wifan, Rustmäst. bost. f).
$\frac{1}{2}$ Joenstorp.	$\frac{1}{4}$ Drjerum, Skolegods hemman g).
$\frac{1}{2}$ Ingefreatry c).	2 Grenna, Post. bost. c).
$\frac{1}{4}$ Jordenstorp N.	$\frac{1}{2}$ Rafwelsmark, Rilsag: d, Com: st. bost. h).
$\frac{1}{4}$ Jögårda, Posthem.	
$\frac{1}{8}$ Jordanstorp.	
1 Kabbarp.	$7\frac{1}{2}$
$\frac{3}{4}$ Kartorp.	Frälsheemman:
$\frac{3}{4}$ Klefwen.	1 Alwifan.
$\frac{1}{2}$ Knopparp.	$\frac{3}{4}$ Arenäs.
$\frac{1}{2}$ Knufebo.	$\frac{1}{3}$ Askarp.
$\frac{1}{2}$ Kjäre N.	2 Bohult.
$\frac{1}{2}$ Korsfarp.	$\frac{1}{8}$ Björstorp N.
$\frac{1}{4}$ Krökinge.	$\frac{1}{2}$ Dunarp.
$\frac{1}{8}$ Lönnemålen.	$\frac{3}{8}$ Fattarp.
$4\frac{1}{2}$ Mällby.	2 Granmark.
$\frac{3}{4}$ Rörstorp, Post.	$\frac{1}{4}$ Grålebo.
$\frac{1}{2}$ Målfog.	$\frac{1}{8}$ Glashemmet.
$\frac{3}{8}$ Mårtenstorp St. N.	$\frac{1}{4}$ Jacobstorp.
$\frac{1}{8}$ Målwifan.	$\frac{1}{4}$ Jordenstorp N.
$\frac{3}{4}$ Nyarp.	1 Mellby, Matts.
$\frac{1}{2}$ Dwatary.	$\frac{1}{2}$ Mårtenstorp.
2 $\frac{1}{2}$ Rafwelsmark.	1 Näs.
$\frac{5}{8}$ Rotan, St. N.	3 $\frac{5}{8}$ Reaby.
1 Reaby, S. Långpella, Torbjörna.	$\frac{3}{8}$ Rafwelsmark, post, Posthem.
$\frac{3}{4}$ Sjöeryd nu kalladt Anneberg d).	$\frac{1}{2}$ — S.
$\frac{1}{4}$ Sfinnarp.	— Röttle. Ett papperbruk under Westand.
$\frac{1}{2}$ Skymmelsås.	— — Oljeslageri.
$\frac{1}{4}$ Sonaby.	1 Stabbarp.
$\frac{1}{4}$ Spånarp.	$\frac{1}{4}$ Sandön.
2 Tuggarp.	$\frac{1}{4}$ Tolfwarp.
1 Uppgrenna Ggfwg.	1 Uppgrenna.
1 — Länsmans.	5 Bretta.
$6\frac{1}{2}$ — S. ic.	$\frac{3}{8}$ Åsmarf.
$\frac{3}{4}$ Bretta S.	$\frac{1}{2}$ Drjerum.
$\frac{1}{2}$ Wändelstorp.	23 $\frac{17}{24}$
$\frac{3}{8}$ Wästingarp.	Zäterier.
1 Åsa.	$\frac{3}{8}$ Brahehus el. Grusbacka. Ruin efter ett Lustloft i).
$\frac{1}{2}$ Åsmarf N.	2 Westand. Fideicommiss k).
$\frac{1}{2}$ Åswarp.	1 Bretaholm l).
1 Drjerum, Skatte, Hjelyggfwg. mlln Grenna och Hullaryd.	2 $\frac{1}{2}$ Östana, fardom Brotwif m) med afhylla hem. Jordsås.
$\frac{1}{4}$ Åsemålen.	
$\frac{1}{4}$ Ål. Lönnemålen el. Suurran.	
$48\frac{7}{24}$	$5\frac{5}{8}$
Kronohemman:	Nå och rör.
$\frac{1}{4}$ Fallet, Piparebost.	1 Understorp n).
$\frac{1}{4}$ Hågna, Trumslag. bost.	$\frac{1}{2}$ Boarp St.
1 Jordenstorp, Kaptenbost.	

$\frac{1}{4}$ Botary.	$\frac{1}{4}$ Kjäre S.
1 Fouglevif.	$\frac{1}{2}$ Uddarp.
$\frac{3}{4}$ Körenäs.	$\frac{57}{8}$
1 Germundary, afhyft und. Sfanå.	$\frac{91}{4}$
$\frac{1}{8}$ Knutstorp.	

Grenna stads och landsförsamling, Regalt i första klassen uppgifves i Matriklen äga $123\frac{5}{12}$ öfm., men 91 öfm. mtl. I af Forsells snstat. öfm. $47\frac{1}{2}$ skatte, $8\frac{1}{4}$ krono, $35\frac{1}{2}$ frälse. I Inboendebefolkningsutdraget af 1844 öfm. $122\frac{19}{24}$, öfm. $91\frac{1}{4}$, med öfswanans förde specialsummor. Ingenstädes inberäknas de $7\frac{1}{4}$ mtl som äro underlagda staden. Landsförsamlingen är 2 m. i längd, $1\frac{1}{2}$ m. i bredd, gränsande i Ö. t. Wireba och Hafrida i N. Wedbo, i S. t. Swartary, Hafary och Ölmstad, i W. t. Wetteren gent emot Wisingsö, i N. t. Lyfings härads i Östland. b) Om stadsjordens tillkomst från Husaby, se häröfwan. c) Detta Inge Freatorp måste wäcka uppmärksamhet, när nu Häfdaforskarne insett att Inge Frejs inflyttning till Upsala skett från S. Sverige. d) Tillhör Profess. o. Kaptenen C. H. Boheman, utmärkt som Entomolog. e) För Fogden i Tweta, Wista och Mo. f) Alla öfswannämnde milit. boställen höra under Jönköp. infant. regte. g) Se Wisingsö scholas historik häröfwan. h) $\frac{1}{4}$ m. fr. Grenna på en wacker höjd med skön utsigt. i) Är afstaget i Svec. Ant. et Hod. liksom i Swenska Minnen, 3 häft. Sthm 1836. Synas wida omkring. Hette ej Gudsbacka, utan Grusbacka, då det i Gref Brahes tid blef frälse från krono. Säggen om "Gudsfar i Gudsbacka" höres ej mer. I sin härlighet war detta lustslott försedt med 2 flyglar och ett torn. Men finner af walet för ett slott på höjden af en swärtillgänglig klippa, att der låg mycken romantik hos förläggaren af "Alexanders rim." Detta bondbemman lyder nu under Bretaholm; reduceradt 1685; slottet, härjadt af wäbeld 1708, har sedan lemnats åt tiden att förstöras. k) Här under ligga numera få bondbemman och des s. b. präktiga corps de logis börjar snart bli obeboelig, t. o. m. den stora salen, deri P. Brahe gjorde på en gång bröllop åt 10 brudpar. W---ä köptes af P. Brahe som ett gammalt Wjelleghöds; nu uppfördes ett stenhus med torn, och i wäggen infattes en sten med P. Brahes namn och titlar. Reduceradt återlöstes det af Gr. Nils Brahe. Köptes af en Hamilton 1742, af Kap. G. A. Klingspor 1763; sedan af Bar. Rutg. Bennet, som 1778 sålde det till Öfste Fredr. Gyllenswan — en man, som man förebrädde att på gyllne statskål från utländska Ministrar ha swängt sig upp till Magnat i slutet af frihetstiden. Ghfd. Joh. Swanhals och Märta Gyllenståhls son Fredr. f. 1723 adlades 1756 (n. 1969) under namnet Gyllenswahn. Fältmff. Ehrenswärd, som gjort hans första lycka, fick sedan i honom sin häftigaste fiende och motståndare till G---ds inrättningar (G. Ehrenswärds Journal). Om honom se Gustaw. papp. 2. Hanbl. rör. Skand. Hist. XVIII. p. 270. Affatt 1776, köpte G---n W---ä, som

förklarades för fideicommiss åt en systerson Fr. L. Rosenqvist, som upptog hans namn. Dock war ej härom afgjort, då G n dog 1787. Efter Fr. L. Gyllenswahn förklarades Major Genr. Ad. Rosenqvist för fideicommissarie 1814, då han antog namnet Gyllenswan. I parken, der Öfste Gyllenswahn walt sitt lägersställe, blef familjgraf bewiljad 1839. l) Jordom ett gods: Brahesta Grefskapet. Tillhörde 1828 Bar. Fr. Hamilton. m) Brogwik tillhörde af älber Ulfparresläkten. Ståthåll. på Numlaborg Måns Påswelsson Bjugg och Elis. Eggerts dtr Krummedic hade sonen 1. Pålvel Månsou t. Brogwik, Ridd. 1473 g. m. Helena Puse. Deras son 2. Måns Påswelsson d. y. t. Brorwik, nämnd som egare 1523, Ståthåll. i Småland hade sonen 3. Erik Månsf. t. Br. RR. N. 1561. 4. Hans Erikss. till Br. kallade sig först efter wapenbildn Ulfparre † som RR. 1616. 5. Frih. Åke Hansson U. t. Br. † som RR. 1657. 6. Frih. Hans Åkess. U. t. Br. Gen. Maj. 1677. 7. Brodren Frih. Erik Åkess. U. t. Brorwik lär sålt egendomen till 7. Gr. P. Brahe 1663 — kallades nu Östana. Gafs af 8. Gref Nils Brahe såsom morgongåfwa till 8. des Fru M. J. Wrangel. Tillhörde sedan 9. Frih. C. Fr. och 10. sonen Fr. Mr. Hamilton 1742. Wid hans död blef 10. Grefwin. Bonde, f. Hamilton egarinna. 12. Major G. Freijtag, egare 1800. 13. Kammarherre Bar. Lejonhufwud, egare 1844; men bebor ej detta ställe. Öwarnen kallas ännu Brorwiks qwarn. n) Rättighet är sökt och wunnen att här uppföra ett Manufakturwerk med 1 knip och 2 spikhamrar. o) Prestg:n ligger i staden, ehuru den hör till landsförsaml.

Grenna kyrka fick 1 mark af Rsm. Langh 1310 liksom des prest (Sw. D.). Namnet här alltjemt skrifwits lika, utom att Brahe tillades under det staden hörde till Brahesta Grefskapet. Sjön Vunn el. Bynnen har sitt utlopp genom Rötlesfors el. Röttleå. Om Bergbildningen, se i 3 D. 18. Wid Uppgrena står en runsten, n. 1202 i Lilj. R. U. Swin: rispi: stina: piñ: iftiM: oslak: auk: iftiM: kuta: sun: haus: an: OslakM: was: bRupir: Swins. Mer än en sten bär här i trakten Brahes namn.

Kyrkan, belägen i staden wid foten af den lodrätta klipphöjden, som utgör kyrkgårdens S. mur, är 57 aln. lång, 30(?) aln. bred; ansenl. förökt af P. Brahe 1673, hwarom en sten i R. wäggen upplyser. Tornet ombyggdes 1760. Det heter i Smål. Westr. p. 858: "att hon i älber tärlar med de äldsta, tyckes slutas deraf, att i en urgammal kyrkobot är antecknad t. h. anno 191 (som ofelbart betecknar år 1191) blefwo Numstolarne . . . så fördelta . . . Hr Mr J. M. Lindblad upplyser att näst före det årtal som lästs 191 står med samma handstil: Anno 1584 die Phil. & Jac. anamathe jag And. Petri prestastomjens inventarium, hwaraf Hr

L. Karligen anser följa att stobdelningen, som stett sednare, är af 1591. Irons Artiklar äro ej anförda på "oläslig," utan ännu lättläslig Munkstil. Orgverket är gifvet af Grefwin. Sigr. Gylsenstjerna 1694. En Måshake är gifven af Thure Jacobsson t. Grensholmen (ej Gropsholm). I choret ligger Erik Månssons t. Brorwif grafsten af 1564. Den älska kyrkboken är af 1549, då kyrkan egde 6 Landbor. Ett rum innansför choret kallas Bibliotheket, der inskrifter finnas målade med munkstil. Här visiterade Bist. W. Påder i Linsjö. 1600¹⁹/₁₂ och Bist. Magr. Petr. Jonæ Angerur. i Werio 1611²²/₁₁. Två Capeller ha legat i trakten: det ena i Uppgrena by, kalladt S. Hans' Capell, det andra wid Östana, kalladt Brorwifscapellet. Det förra war noggsamt uppfördt för att ge Christlig pregel åt en outrotelig hednisk plägsed. Ty här war en offerkälla, till hvilken skaror kommo från Dglt. och Småland wid midsommars tiden. Efter G:tjensten i capellet, offrades i källan, hwarestefter lekar anställdes. Först P. Platin kunde aflässa denna halfhedniska Gudstjenst, hwarestefter Capellet ansenliga kassa lades till Grenna Kyrkas. I Brorwifscapell hölls Gudstjenst 2 ggr om året, tills det nedtog 1754.

Kyrkoherdar.

1. Dom. Johannes in Grenna 1309. Sw. D. n. 1621.
2. Nikofans past. in Grenna
3. Thorken Johanson do } Gul. di-
1470. } plomer.
4. Hr. Peder i Grenna gäll, öfvergaf det 1544 och satte sig ned på ett stättehemman. K. G. I förvägrade honom hemmanet såväl som pastoratet och ansåg att han kunde draga till Wadstena. Troligen war denne Prest ej Reformationen tillgifwen. Geijer Sw. K. Hist. 2: p. 124.
4. Andr. Petri 1584†1601. Gjorde stobdelning 1591. Subscr. 1593.
5. Ericus Jonæ 1602—03.
6. Olaus Ingewaldt Dingt 1604†13.
7. Magn. Höck 1614—18. Mågen
8. Jonas Magni 1619—1642. Se Khl. i Grenna K. G. Adolph 7 ggr som gäst i sitt hus. Riksdm. 1634. J. M. hade 17 barn. De kallade sig Palmgren. I Sommelii rättelser af Smål. Bestr. sammanblandas han med Jonas Magni Werionens. Mågen

9. Haq. Nic. Humble 1643—61. Fadr. Nils Lars. S. H—son Petr. S. St. i U. 1655. Afsesj. i Gota HofR. 74. Afstätt 83. Biskop Humbles far. Haq. S. Riksdm. 1650. Senen
10. M. Esaias Humble 1662†1684. Riksdm. 1678.
11. M. Iwar Lund 1685†1702. S. i Malmö el. Lund 1648. Resp. i Lund 72. Hos honom åt K. Carl XI midsdag d. 27 Jul. 1692 (S. XI:s Dagbok).
12. M. Petr. Unerus 1704†13. Resp. i Åbo 1681 och 88. G. m. en dtr af Truls Chorcus i Hjelmeryd.
13. M. And. Unerus 1714†34. G. m. 1) Anna Cavallius, Bist. C—ii dtr. 2) en dtr af Hfd. Edman, Khl. Trelmans i Ågutaboda enka. Contr. Prost 1718.
14. M. Jos. Lindahl 1736†42. Resp. 1719 de Smolandia, då han fick en tryckt gratul. skrift af Sam. Rogberg.
14. M. Petr. Platin 1743†48. Attling af S. Platin i Urshult. S. i Venstad, Åringsås (s. n. *). P. Pl—s son Joh. Pl. St. i U. 1751.

*) Se härofw. 2: p. 695. 748. Lunds, hwaraf namnet togs, ses p. 727. Haq. Platins dtr blef g. m. en Rättare på Bergawara. Deras son blef Lundsman i Åbo. Dennes son, Klofaren i Åringsås, war Pr. P. Pl—ns i Ö. fader.

- Ngr 58. Kongl. Pagaras Hofmäst. 62. Hof-Auditeur. Hof-Secr. † 1802. Hans enkefru, född Nerberg, stiftade det Martinika stipendiet för Smolandi i Upsala 1820. P. Bl. utg. Gram. lat. Götheb. 1731. Lf. pred. af. Major G. G. Berchman 1748. Of. P. Bl. är Lf. pred. hällen af G. Tiliander, tr. i Jönk. 48.
15. M. Clem. Selin 1751†75. B. Prof. på prlm. 1755. Th. Dr. 72. Contr. Proft 55. G. m. Lect. Hjelmgrens dtr. Utg. Lf. yr. of. Jon. Virsgauber, Rh. i Nyreßjö. Herona 1772; of. Gisa Manquer, Rh. S. Widsbergs maka i Hwett. Sthm 1745; of. Prof. And. Ståhl i Hafarp. Wer. 1764. Söner
16. M. Joh. Selin 1777†99. F. 1737. St. i U. 56. Ngr i Greifsw. 66. Prst i Sthm 65. Gagn. pred wid Dng. Cav. 75. Proft 85. G. m. Magd. Tolleson. Jans Subetawåde är ofw. anfördt.
17. D. Sw. Joh. Umanwist 1800†43. Riksdm. 1810, 12, 15, 17, 23. L. R. D. 29. Jubelmgr 41. Här. Proft 1816—41. Affade sig prebst. wid prlm. 36. Lemnande efter sig 7 söner: Joh. Magn. se Rhl. i Skärstad. Sw. Harald f. 1804. St. i L. 24. Ngr 29. Prst i ä. Wat. pred. wid Swea Lifgardie 36. Ver. Aug. f. 1810. St. i L. 30. Ngr 35. Proft 36. Apol. i Jönköp. 38. Coll. Sch. 41.
18. M. Joh. Ekstrand 1844— F. i Ekhult i Lesteryds sn. B. Math. Lect. i Wr. 1824. Ord. 26. Prst i ä. Rh. i Wederelöf 40. Proft. Revisor i Stats, Banko o. Riksg. w. 41. Riksdm. 44. G. m. 1) M. Resding, 2) M. M. Soop. Utg. utom de i Matr. nämnda: Diss. de minimis et maximis functorum invenniendis Vx. 26. Programm wid Rectoratets neblagg. 37. Lärobok i Geometri. Wr. 26. Programm om Wattenminstningen 1831.

Comministrar.

1. Benedictus 1626.
2. Gagn. Humble 1638—43. Rh. } (En af dessa stilledes fr. Capellanien i Grenna, på P. Brahes föreställning. Wallqw. H:db. v. 62.)
3. Magn. Laurentii
4. Joh. Ederus 1665
5. Berge Klint 1688†1711.
6. Jonas Berggren 1711†27.
7. J. Unerus 1729†35.
8. P. Tholander 1736—47. Se Hwettlanda Rhl.
9. M. Abr. Agrell 1747†60. Resp. på prlm. 46. Hans son Andr. Ar. Agrell f. 1743. St. i U. 60. Ngr i Greifsw. 1766. Prst. R. Hofpred. Batalj. Pred. wid Kronob. Reg:te 67. Mente captus.
10. Jonas Berggren 1760†95. Proft 48. Hans son Jonas B. f. 1759. Rh. i Lherstuna, föreslagen till Past. Prim. i Sthm 1839.
11. J. Wickelius 1795—98. Se Stenbrohult.
12. Vitalis Wetter 1799†1808.
13. M. G. S. Rosenblad 1809—10.
14. M. J. J. Öhrnberg 1811—24. Se Bernamo.
15. M. G. F. Öwurgel 1824— Son Dr. Nils G—1 se Sacklens Supplem. 628.

3 §. Skärstads socken a).

Skattehemman:

- m:kl.
- $\frac{1}{2}$ Agutstorp.
  - $1\frac{1}{4}$ Berghem.
  - $\frac{1}{4}$ Bådebo.
  - $\frac{1}{4}$ Skilstorp.
  - 1 Blättinge.
  - $1\frac{3}{4}$ Gestra.
  - 2 Hillinge.

- $\frac{1}{4}$ Gufarp.
- $\frac{1}{4}$ Hafnary.
- $\frac{1}{2}$ Häf b).
- $\frac{1}{2}$ Kjarr.
- $\frac{1}{2}$ Karlsnäs St.
- Lappland, i utjord roterad för $\frac{1}{8}$.
- $1\frac{1}{2}$ Rudu c).
- 1 Råby Ggfwg.
- 1 Råfinge.

$\frac{3}{2}$ Siringe d).
 $\frac{7}{8}$ Siggarp.
 $\frac{1}{8}$ Selberga.
 $\frac{3}{8}$ Trollarp.
 $\frac{1}{8}$ Tolarp.
 $\frac{1}{2}$ Wettermålen N.

$15\frac{7}{8}$

Kronohemman:

$\frac{3}{4}$ Gestrå, Fendr. bost.
 $\frac{5}{8}$ Gissebo. D:st. bost jemte strand.
 $\frac{3}{8}$ Gullarp, RegteDwmsst. bost.
 $\frac{1}{4}$ Karholmen d:o d:o.
 $\frac{1}{4}$ Krakarp, Fendr. bost.
 $\frac{1}{8}$ Märtenstorp, Trumslag. bost.
 $\frac{3}{8}$ Ningsberg och Skälabo, Förare's bost.
 $\frac{3}{4}$ Sticklelösa Reg:ts Fältfärsbost.
 $\frac{1}{2}$ Strand, förenadt med Gissebo.
 $\frac{1}{2}$ Staffanstorp, Trumslag. bost. e).
 $\frac{1}{2}$ Wettermålen W. Skoleinspekt. bost.
 $1\frac{3}{4}$ Skårstad, Past. bost.
 $\frac{1}{2}$ Berghem, Gom:st. bost.

$7\frac{1}{4}$

Frälsehemman.

$\frac{3}{8}$ Åskarp.
 2 Bockgård, N. S. g).
 1 Botarp.
 $1\frac{1}{8}$ Berghem.
 $\frac{1}{3}$ Brunkulla.
 $\frac{1}{3}$ Breddstorp.
 $\frac{1}{4}$ Bönarp.
 $\frac{1}{8}$ Björstorp.
 $3\frac{1}{2}$ Drättinge h).
 2 Gdesqvarna.
 $\frac{3}{4}$ Gd.
 $\frac{1}{2}$ Gshjörnarv.
 $\frac{1}{2}$ St. Gde.
 $\frac{1}{2}$ Gdet Per.
 2 Klättinge.
 $\frac{1}{2}$ Graf.

3 Hof b).
 $\frac{5}{8}$ Gulsfingstorp.
 $\frac{1}{8}$ Gunneryd.
 $\frac{1}{2}$ Holan.
 $\frac{1}{2}$ Hjelmstorp.
 $\frac{1}{4}$ Gulsvedstorp.
 $\frac{1}{8}$ Gufarp.
 $\frac{1}{8}$ Gestrå.
 $\frac{1}{2}$ Jordstorp.
 $\frac{3}{4}$ Katteberg.
 $\frac{1}{2}$ Krubbarp.
 $\frac{1}{2}$ Kularp.
 $\frac{1}{4}$ Karénås A.
 $\frac{1}{4}$ Krakarp c).
 $\frac{1}{4}$ Kjettelstorp.
 $\frac{1}{2}$ Lekarebo i).
 $\frac{1}{8}$ Långeberg.
 $\frac{1}{8}$ Lårestorp.
 $1\frac{3}{4}$ Mofinge.
 $\frac{3}{4}$ Nålen.
 $\frac{1}{2}$ Nåd.
 $\frac{1}{2}$ Märtenstorp.
 $\frac{1}{4}$ Nuggabo.
 $\frac{1}{4}$ Piskarp.
 1 Rumperyd.
 1 Rudu e).
 $\frac{1}{2}$ Rånmarv.
 $\frac{5}{8}$ Rommenary W. D.
 1 Skårstad skatte el. Stog, Bosth.
 3 Sticklelösa W. Uppe, Neder k).
 2 Sån Neder, Uppe.
 $3\frac{1}{4}$ Siringe d).
 $\frac{1}{2}$ Stackerud.
 $\frac{1}{2}$ Sandwif.
 $\frac{1}{4}$ Smetlåga.
 $\frac{1}{4}$ Skårhjäfall.
 1 Forkelstorp.
 $\frac{3}{8}$ Dnnarp.
 $3\frac{3}{4}$ Lyckås el. Gallösa med afhytta hemmanet Kopparmålen l).

$49\frac{1}{4}$

$72\frac{7}{8}$

a) Patron. Pastorat i 1:sta kl. Patronat till både Pastorsfall och Capellani tillkommer egaren af Lyckås, enl. R. br. af $\frac{3}{4}$ 1783. Socken är $1\frac{1}{2}$ m. lång, $\frac{3}{4}$ m. bred, gränssande i S. till Häfrida och Swartarp, i S. t. Hakarp, i W. t. Wetterm och i N. t. Olmstad. b) Hof i Skersta förpantades 1560 af Jöran Bonde t. Gestrud af Sven Monsson Borgmst. i Jönköp. för 200 mark örtuger, hvarföre W. köpt slåde, lereth, sidenwerk m. m. Panten igenlöstes af Sten Eriksson (Lejonhufvud) 1562, 64. Stur. Co. p. 73. c) Rudu och Krakarp ic. i Skersta förpantades 1560 af samme Jör. W—e till den andre Borgmst. i Jönk. Mons Hä-

kansson för engelskt, flogell, steller och andra sidenwaror och inlöses på samma sätt. Detta gäller säferligen ej skatte el. kronohemman i Hof, Rudu och R—p. d) Drott. Katerina (Gris XI:s gemål) gaf i sitt testamente 1250 till sin syster Fru B. Siringi jente predia in Grennum el Rugbiarger. Denna Fru B. war Benedicta Suneödr g. m. NN. Swantopolk Knutsson t. Wiby. Mycken anledning är att antaga, det namnet Serenius, så frejbadt af Biff. Jac. Serenius, tagtis af Siringe. Pet. Siren, flogwakt. boende här i s:n på Mgutstorp, hade sonen Magnus Siren, som, (liksom en broder Abr. Siren) studerade och blef en märklig personlighet, fast än blott befordrad till Capellan. (Se häröfw. 3: p. 32). Biff. Serenii fader **Swen Sirenius Smolandus** blef St. i U. 1679, Mgr 91, Kh. i Färentuna 95, Contr. Prost i Erkestiftet, men kallade sig sedan Serenius. e) Alla dessa milit. boställen äro under Jönköp. Reg:te; liksom Reg:ts fältfärsbostället. f) Beläget $\frac{1}{2}$ m. fr. kyrkan, roteradt för $\frac{1}{2}$. g) På Boggårds egor ligger **Wista kulle**, ett berg, om hwilket Prosten Arell berättade 1757, att det ansågs bebodt af en Jätte, ett Troll och en Drake. Spöfelferna der ha dock ej setts i sednare tider. Draken, som stundom flög ut men återwände dit, låg på en stor stätt innaför en jern dörr. Man hade fordom sett dörren och t. o. m. öppen. Innaför stod ett bord med en stor hund uppå. Likaså hade man sett 2 stora Trolljungfrur dansa D. om kullen. Stenar och stenröfsfor på kullen äro tydligt människowerk. Ingen bristade i Arells tid gå ensam till kullen. Allt häntyder på att stället varit Wista härads Mons brueterus i hedniska tiden, då ortens Hof wäl låg der n. w. Hof ännu befinner sig. På klippans spets har Petr. Brahe ihuggit: *Petrus Brahe Comes in Visingsborg R. S. Drotzelus An. 1671.* Wettern stöljer kullens W. fot. Der stodo förr på kullen 3 ekar, som sadet planterade af 3 olson, hwilka en öfwer Wettern summen flyktig fört dit i munnen. Det häntyder till en tid, då olika kungar hade makt på hwardera sidan om Wettern. En offerkälla med lodrätta sidor uttorfar aldrig, oastadt befinnlig nära kullens spets. På kullens S. sida är en djupt in i berget gående grotta, öppen mot sölsidan, åt andra håll begränsad af twerbranta bergväggar. Hon öppnades genom sprängning af en stor berghäll, verkställd omfr. 1750 af Skattökare. Monne ej här funnits ett Conclave Virginum för orten? Se Inledn. passim. h) Förwandlades till "herregård" af v. Presid. Bar. Köhler, förenad med Lyckås. En Kasje U(?)söson egde Dr. 1383. i) Anna Pedersödr (Store) bortbytte L. mot Ashuswud i Westbo till Gref Jac. DelaGardie 1637 L. räntade då ärl. 4 pd smör, $1\frac{1}{2}$ ta malt, en sjeppa hwete i st. f. får och gås, i stadsja hwart 6:te år 1 p. orar, 1 dal. i långforsleppgr, 4 ärl. hästar, 6 dagsw. k) Trol. det *Sterikalösa provincie Wisti*, som Dm Carlsson (Gumsehufwud) omfr. 1300 sålde till Thure Keilsson (Bjelke). Sw. D. n. 1760. Gumsehufwudsätten ha wi förut sett wara jordegande i Wista (se häröfw. 1: p. 484).

Bonden Pehr i Stickslösa hade sonen Nils (f. 1574, † 1643), som studerade, blef P. o. P. i Eneby, Linköp. stift, Bist. Sam. Enanders fader; således är P. i St. den äldste kände förfader åt Gyllenadlersta, Enefeltsta, Enganderhjelmsta och Silfverstrålesta ättarna på värt Ribbarhus. 1567, då arffistet stod mellan Er-Drottningen Brigitta Jönsdotter till Erwalla och Cecilia Gustafsdotter, Grefwin. i Bogesund, hörde St—a till Smålandslottan, som utgjorde 35½ hemman. St—a rentade 8½ pund smör, 1 t:a malt och 1 t:a hafre. (Sturesta Copieb. p. 71). I Lyckås tillhörde Gref Magn. Brahe, som här 1609 mottog Carl IX på des Grefsgata. Föll sedan på Ebba Brahers lott. Hon uppbar här af år 1638: Rör 517½; 345 dal. smt. 4 f., 137 dal. kppmt, ½ mark. Ost 7 pd 2 mf, smör 8 pd 15 mf, fläst 33 pd, 7½ mf, torr kött 15 pd 7½ mf, öl 20 tor, ättika ½ t:a, swagöl 12 tor, sträddt hwetebröd 69 ft., sfr. rågrbröd 140 ft., oftr. rågrbröd 32 pd, 15 mf. Hwete 1½ skeppa, hwetemjöl 1 fpp, rågnj. 4⅔ tor, malt o. forn 16 tor, 1 fpp Arter 1½ fpp. Öryn 1¼ fpp. Tullmjöl 7½ tor. Blandforn 46 tor, 5 fsp. Saltfist 10 pd 16 mf. Salt 3 pd, Alar 29 ft. Sill 1 t:a, Flundror 65. Långor ½ pd, Torr mört 3 pd, 16 mf. Orar 3, gödsfår 7, ogödd får 4, lamm 6, gödsfalsfvar 4, gås 12, höns 89, ägg 990. Stannar (laggkär?) 40. Stråneter 2600 ft., fjäder 2 pd 12 mf. Talg 3 pd 4 mf. Ljus 78. Humle 4 pd, 9 mf. Wed 73 laf. Darre (ris o. d.?) 432. Kalf 2 tor. Lärst 6 alnar. Stångjern 4 pd. Ringarn 1½ mf. Allt enl. Ebba Brahers egenh. på Löberöd förvarade qvittensjer, hästade wid förwaltarens räkenfaper. Då föddes på gården 4 p. orar, 32 for, 2 tjurar, 30 stutar, 11 falsfvar, 25 qwigor, 14 qwigfalsfvar, 76 får, 39 lamm, 5 gås, 12 gåslingar, 22 höns, 18 swin, 27 grisar, 4 vallacker, 3 ston, 4 föl. 1637 års gröda hade varit: 5 tor hwete, 19 tor råg, 92 tor forn, 2 tor arter, 2¼ t:a blandforn, 20 tor hafre, ½ lin, 12 mf hampa, ½ pd blå, 4 skäppor linsfrö, 1 fsp. hampfrö. Der hade utjatts om hösten 1637 och wären 1638: 7 fsp. hwete, 5 tor råg, 26 tor forn, 8 fsp. hafre, 7½ fsp. arter, 4 fsp. linsfrö, 1½ fsp. hafrefrö, om hösten 1638 såddes 7 fsp. hwete, 5 tor, 1 fsp. råg. Jagten räntade 4 rådjur, 16 härar, 7 foglar. Trågården räntade om hösten 1637 5 fsp. torkäpple, 5 b:o torkpäron; ¼ fsp. torkförsbar. Fälld frukt war såld för 29 dal. kppmt; desutom kunde hösten 1638 lemnas 1½ pd löf, 7 fsp. morötter, 2 fsp. paltsternackor, 1 fsp. persiliorötter. Fisket gaf wären 1638: 5 pd färsk fisk, ½ pd torra gäddor, 5 pd ål, 11½ pd torr mört. Råntefågen gaf 20 tolstier bräder. Angarne gåfwo 1637: 119 laf hö, 12 laf af gärdet, 7 af trädg. hagen, 36 af Lerbo ången, 50 af kronången, 7 af maden, 1 af Tamme, 1 af Lillång, 2 af Marbäckshagen, 3 af trädesshagen. (Man kan här af se, om de nu afhytte hemmanen då reban woro så *). Samma

*) 1640 war Jordboksutdraget för Lyckås och Neberga Gods i Östgötaland,

ångar gåfwo 1638: 160 laß. 43 ft. kor hade gifwit hwarbera 1 pd, 15 mf på $1\frac{1}{2}$ år, el. tillsammans 16 pd smör, 34 pd ost, 1170 kannor sot mjölk; 76 st. får och 39 ungfår samt 3 lamm hade gifwit 22 pd ost, 7 pd, 12 mf ull och låd. Det torde ej wara utan värde att på något ställe ha anmärkt dessa data ur vår ekonomis häfder rörande ett ställe, der tillfälle ej saknas för jemförelser med sednare tiders förhållande. Lyckås kom sedan till Gref **P. Brahe**. Tillhörde 1758 **R. G. G. Löwenhielm**. 1770 **Oswer Jägmeister**. **G. Neutererona**. **V. Presid. Bar. A. J. Köhler** sålde det 1790 till **Sjätte Bar. G. G. Adelswärd**. Hans son **StatsR. Gref G. R. Adelswärd**, som årst. 1810, sålde det till **Gref Jac. Hamilton**. Efter branden 1822 har egendomen ingen corps de logis.

Skärstad frefö **Scherstad**, då **Thorfel Knutsson** 1296 befallte *Scherstade et Ylmstade parochias inhabitantibus* att företaga enl. **R. Mts** derom utfärdade bref delning af en stog mellan socknarne och Erkebiskopen **Sune** i Linköping. Der kyrkan byggdes, torde **Skärstaden**; der man gjorde sig skär, förut warit belägen. Ur **Landfjön** flyter **Hanafors** å i **Wettern**, drifwande, liksom före sitt infallande i nämnde sjö wid **Lyckås**, qwarnar och säg. Sittfiset utmärkes. I den lerhaltiga jordmån, som här kan bilda wägar, som täpla med **Skånes** i djup, frambringas mycken spanmål, äfwen hwete och ärter i myckenhet till affalu. Denna bördiga dalsträckning går mellan 2 bergsryggar genom hela socknen. Donationer finnas 1. af **Med. Dr. Kjellman**: 600 Rdr B:o, hwaraf räntan udelas till barn, som utmärka sig i läsning. 2. **Doctorin. Eckerman**: frälseräntan 3 tior såd af **Öninge** i **Öggtland**; utdelas till fattige. 3. **H. G. G. R. Adelswärd**: 5000 Rdr Rgd till fond åt det af honom uppförda folkskollhuset, "till minne af aflidne **Frih. G. F. R. V. Adelswärd**." 4. **G. Jac. Hamilton** m. fl. 600 Rdr B:o till fond för en arbetsinrättning. Follstammen igenkännes på sitt **schwellige** och **whit**; men anses uppblandad genom en inwandring från **Dalarne**, hvars klädebrägt synes bildat den här gällande. Den äldre drägten war neml. mörkgrå rockar med häftor, breddbrämiga hattar, skor med höga klackar, röda strumpor och det hwhita klädet formadt som mössa till hufwubbonad åt qwinnorna. Anmärkt af **Contr. Prosten J. M. Almquist**.

Smål. och Öggtland: Mantalet: hwhemman 57, halftwa hemman 19, $\frac{1}{4}$ hemman 8, utjordar 12, qwarnar 13, notedrätt 2, ålesäfte 1. Röntan deraf 183 dal. 133 tior spanm. a 299 dal. cc. cc. **Öga** 1224 dal. Under **Lyckås** hörde $4\frac{1}{4}$ bondhemman, under **Reberga** 11 hem. hwhilla tillsammans gåfwo 593 dagewerken. Det öfriga gobsf i **Skärstads** sin war **Hof**, **Boogård**, **Mylinge**, **Rumeryd**, **Torkelstorp**, **Siringe**, **Ödswarna**, **Saglösa**, **Sabjörnarp**, **Kularp** och utjordar i **Kopparmålen** och **Göbjörnarp**. De öfriga i 28 särstilda socknar.

Kyrkan byggdes 1818—19 på den gamla grund, af sten och tegel, $77\frac{1}{2}$ aln. i längd, $28\frac{1}{2}$ i bredd; tornet 50 aln. högt. Orgwerket har 16 stämmor och särskild pedal. Predikstolen är i half-rund stil med åtta förgyllning. I tornet äro 4 ringflokor och 1 slagur. I den gamla kyrkan stod: *An. 1480 die Marci Evang. completum est hoc templum*, som enl. anteckning på permen i en gammal kyrkobok: *de pictura, non structura templi intelligendum erit*. Midt på taket stod en spira af 50 (?) aln. högd 1758. Kyrkan har en utjord, köpt 1718. På stora klockan äro figurer, som efter O. Arells afteckning äro först 3 sammansatte förs, så 2 cirklar, en med 4, en med 6 radier, derpå en bila el. ett 7, sist en cirkel med 4 radier.

Kyrkoherdar.

1. Laurentius Broderus; tog tionde i Skärstad och sin anner Sakary 1557. På hans sten i Choret stod: *L—s B—s Pastor Skierstadius licet indignus, an. Dni 1561*.
2. Eric Broderus 1568—78. Kom fr. Sakary, trol. som Comst. men fick kallet i Sk. efter fadren, då Hagv. Laurentii fick det fränfillda Sakary sjä. eget gall. Se Khl. wid S—p.
3. Andreas Person Kherde i Skersta, som 1579 fr. Sakary. Utfärdade 1582 ett vittnebref om Sticketösa gräns, då Jönk. flott var wid makt; men huru, wid vad som Jönk. flott blef öde, der bodde en i Sticketösa som hette Bengt Persson, hvilken föregaf att K. Erik tillkått honom den flyttning då kedde af gårdesgården mlln St—a och Päselycke. N. P. subscr. 1593. Riksdm. 94.
4. N. Jon. Laurii Angermannus 1616. Prof. G. m. Anna Jönst. Fördråde en tasla till kyrkan.
5. Dagvinus Swenonis, Pastor Skerstadsens 1625. Fick i tertial 1637 fr. Lyckås: 1 fpp hvete, $3\frac{1}{2}$ bio råg, 3 tor. korn, 4 fpp blandkorn, 4 ålar, en 3 års stut och 1 vd smör.
6. Magn. Siggonius Aurelius 1638† 51. G. Sw. qwitterade i Dec. 1637 sätande under sitt namn "bedröfwat." I Maj 1638 qwitterar N. S. A. förande en märklig bindernna i sigillet, der i en figur M. S. Aurelius är inskrädd, hvilket visar långmarigheten af detta bruk. Riksdm. 1644 och 2dre Notarie i Ståndet.
7. N. Joh. Bazius d. y. fick P. Brahes fullmakt 1652, men mottog ända Drott. Christinas kallelse till Högspred. $1\frac{1}{2}$ 53, säkerl. före tillträdet.
8. Nils Siggeson Aurelius ell. Siggonius 1653†79. Bror till n. 6. G. m. Karin Larsdotter fr. Elghult, hvars mor var Karin Bengtsdtr Waaz. Af berättelsen till Ant. Archiv. 1667 finner man att han var runkunnig. Riksdm. 1655. Söner Nils Ekerman Kherde i Slätthög; Magnus, Åsfej, i Swea HofN. f. 1658, St. i L. — i U. 80. Resse utr. War Secr. hos Drott. Christina i Rom. Hemkom 88. Föreslogs till Puffendorffs efterträdare i Lund. Adlad 1698 med namnet Stiernmarck. Mågen
9. N. Magn. Magni Vietius 1680†95. Resp. i Åbo 1673. 76. I Arch. Smol. T. V. träffas en andl. brefsverling mellan honom och en anonym, som obemärkt lade bref under altarfliadet.
10. M. Magn. M—i Lacherns 1697†1701. Drerade öf. Öndm. Kåhre, listaren af Köhrenska Siv. i Ups. 1689. Se Lagerlöfs Program. p. 97, deri L. kallas juvenis eximius.
11. M. Joh. Wirrenius 1702†1711. War Bisk. Wirrenii broder. Fadren Alexander blef gemensamt med Sam. rezelegerad fr. Upsala 1667. Se Joh. M—ii ded. af sin disp. 1697 (ef 93) till farbrodern Bisk. n och fadren Prof. sten Alex.
12. N. Jon. Petrusander 1713†28. Deposuit Aboæ 1688. Access. Lund. 92. Resp. 95 o. 97. Prof. 1723.

13. M. Magn. Orelgren 1730†50. Se Biogr. Ler.
14. M. Olof Arell 1753†83. Pred. i prestn. 73. Contr. Prost på 1760-talet. En hans son Sw. Joh. St. 65, blef pred. wid ett Gardesreg:te i Sthm. Söner
15. Magn. Arell 1783†1803. Prost 1800. G. m. en Alin fr. Jers-terp. Söner Georg Magnus, f. 1801, St. i U. 19, Ans. i Swea Hofn 24. Asseser L. f. Revis. Secr. 40. Erred. Chef i Justitie-Depar-tem. 1841. † 45. Hans ungdoms sköna blomma lofwade rik frukt. Den föll i megnadens första tidsstifte. Hans ärofulla minne är hans wän-ners fara tröst.
16. M. Noah G. Dandanelle utnämns des af Patronus 1803. F. i Dögl. 1766. War då Brufpred. men som han 1804 fick Åtvids pastorat i Lins-öp. siift tillträdde han icke Skärnad.
17. M. Lars Wadell 1804†30. G. m. enfan af n. 15. Vic. Contr. Prost. Söner L. Ad. f. 1807. St. i U. 26. Prst 31. Fog affed, men åter- sökte embetet 34. Mgr 44.
18. M. Joh. Magn. Ålmqvist 1830— G. D. Hofpred. 27. Thol. Adj. wid Carlberg och Com:st. i Solna 28. Reg:tspast. wid Söderml. 29. Prost 36. v. Contr. Prost 40. Åflade prof till Past. Prim. i Sthm 42. Nils- dagem. 44.
- Communitrar.
1. Benct Gudmundi † 1645. Då an- sökte församln hos Dom:Cap., att ansökt de ej woro wane ha någon Capellan före Hr. Bengt, så Rh. Måns Siggesons bror
2. Nils till Capellan, som stud. i Lins-öp, i 10 år, i Strengnäs i 2, i Ups. i 6. Conf. biföll, genom Col- lationsbref, som confirmerades af Gr. P. Brahe 1646 *). Fick Bis- kops och Conf:ii Collationsbref till Kyrkoh. efter Hr. Måns (Bazius nämnes ej) 1653¹²/₂, hwilket con- firmerades af Gref Pehr Brahe ²⁰/₅₄. (Duræi Dagbok 1682, Schön- bilager).
3. Sweno Andrea Wolmerus. St. i U. 1649†91.
4. Jonas Islander 1692—25†28. F. i Åla by i Ljunga. G. m. en Lis- thomannus fr. Ljunga. Son G. A. J. se Com:st. i Lidhult.
5. G. Skallström 1725—30. Måg hos n. 4. Se Com:st. i Jönk.
6. P. Hjelmdahl 1730†31. F. i Lox- flinge, der han blef Com:st. 1717. Sönan fog
7. Pehr Remorin. 1732†34. F. i Grienna sn. St. i L. 24 **), prst 28.
8. And. Elmngren 1736†61. Fodr. Ingewald Kuntstf., Länsman, bedde i Wireslads sn. St. 27. Pfst 31. Dyp. wid prestn. 1755.
9. P. Weisman 1763†70. F. i Jös- berga, Willstads sn. Infostades i fängelse, der han dog. R. br. 1770 ⁹/₁₁ i Dom:Cap. Arch. uppgifwer hans "förseelse." Sönan fick behålla tjenstfret. R. br. 1770⁹/₁₁.
10. Nils Wolmeer 1773†87. F. 1714. St. i L. 35. Prst 43. Com:st. i Rårda 55. Hade sönerna Magnus i Switarby och Joh. i Bergunda.
11. Joh. Hall 1787†30. Hade ewant. kunnfaver, ådagalagda wid prestn. 1817, då han talte säfer latin, cis- terande språk med lätthet i sin hebr. och gref. Guder. Gick i mil utan att bli trött wid 82 års ålder. Sö- nen Joh. R. Hofpred. † 1827. A. D. Med. Dr. se Sackén Suppl. 569. En son Fahnjunkare och Pos- sessionat.
12. P. G. Stettengren 1831— Sletts- pred. i Wer. 28.

*) Conf. hade förut utnåmt J. Öberus, som sildes derifrån, trol. då Dom: Cap. funnit, att Grefwefreswet gaf Grefwen rätt att här tillsätta Com:st. Wallqvist synes antaga att Gref Brahe ej egde Patronatskap till Capel- lanien. Handb. v. 62.

**) På samma gång som Joh. Erici Stendahl, Smol. hwilken sedan insattes fängelig på Kalmar flott för begär att sprida falsk lära.

4 §. Ölmstads socken a).

Slattehemman.		1 — S. Här:fr. bost.	
m:t:l.		1/4	Appellås Trumfl. bost.
1/4	Ansestorp.	3/8	Berg, Fourirösbost.
1 3/8	Bröttjemark.	1/8	Skjärbolet.
1/4	Botarp.	1 1/8	Toferyd.
1/4	Binnarp.	1 1/8	Tufweryd, Trumfl. bost. e).
1	Gunneryd.	1 1/2	Ölmstad Past. bost. f).
1/2	Halland eller Drifferyd.		
1/2	Haga.	5 1/2	
1/2	Hunseberg.		
2	Ingeryd h).		
1	Korparp.		
1/2	Kopparp.		
1/2	Kullen.		
1/3	Karlhem.		
1/2	Längeberg S.		
1/2	Lederyd.		
1	Perstorp.		
1/2	Presteqvarn.		
1 1/2	Ryd.		
1/2	Straparp.		
1/8	Skjärbolet		
—	Stamseryd utjord roterad för en 1/4.		
3/4	Toferyd.		
1/2	Tolarp.		
1/4	Tufweryd.		
3/4	Udberyd e).		
1/4	Wäberberg.		
1	Anaryd.		
1/4	Ölmstad, Klokkarebost.		
1 1/4	— S. Statte.		
3/8	Drifferyd N. Com:st. bost. d).		
19 1/8			
	Kronohemman:		
1/4	Drifferyd N. Com:st. bost. ihop med 3/8 statte d).	21 3/8	
		46	

Frälsehemman:

1	Allboga.
2	Bröttjemark.
1	Björkeberg.
1	Björnaryd.
1/2	Björstorp.
1/2	Gudmunderyd.
1	Håfnaryd.
1	Hofswafog.
1/2	Hunseberg W.
1/2	Haga.
1/2	Ingeryd h).
1	Längeberg N.
1	Ornestorp Skolegods hem.
3/8	Perstorp.
1	Smedjeberg.
1	Sandwik.
1/2	Siggarp g).
1/2	Anaryd.
1	Angastog.
1	Aug.
1	Dland.
3 1/2	Ölmstad.

a) Regalt pastorat. 2:dra klassens 2:dra afdeln. Socken är 1 1/2 m. i längd, 3/4 i bredd, i omfrets 3 1/2 m. Gränzar i S. t. sjön Bunn, i S. t. Skärstad, i W. t. Wettern, i N. t. Grenna. b) Ingaröd räntade 4 gotniffe, då Erlén Svensson, en man med infogle, köpte det 1456 af sin hustru Karin Ödmundsdotter; Glawis Blatha, Matts Kagge m. fl. word närvarande då hon sålde det åt "sin bonda." Stur. Copieb. c) Magnus Deigr. Rex Svecie, Norvegie et Skanie gaf 1344 bona i Udberyd in parochia Ölmstade till Ribb. Nils Thuresson (Vjelke). n. 581 i Arch. Smol. d) Ligger 1/2 m. fr. kyrkan. e) Milit. boställen äro under Jönk. Reg.te. f) Här en utjord Rosendal om 3 stackar wall, samt en donations ängpark, lika stor, wid Anaryds egor. g) Detta halfhemman räntade 1636: pgr 1/2 mk, smör 1 pb, släkt 5 mk, 1/4 får, 1/2 gås, 1 höns, 10 ägg, 3/4 mk lingarn, 3 mk stäbjepgr, fornötspgr 1 1/2 mk, ärl. häft. 3; bagöw. 6.

Om Ulmstade talas 1296 (n. 1175 och 1176 i Sw. D.), om Ulmstade 1344, hvarvid det sedan mest förblifwit. Man igenfänner det Angelsar. uttalet af Ulm (Umtrey) i allmogens uttal af aln på några ställen, kanske än mer det Holländska (Ulm). Här torde en Ulm som stället wårdträd föranledt namnet. Ulmstade tillhörde, jemte Skärstad, den pant, som lemnades Ar. Lejonhufwud. Begge dessa socknar synas ha varit anslagna till underhåll af Jönköpings flott. 1668 beslöt K. M:t, att S. skulle wara Anner till Wisingsö, men 1670 gaf dock P. Brahe S. fortsarande sin egen Kherde. Socken hade 1770 sitt eget sigill fr. 1587, hwari stod Ulmstade S. 87. Allboga å går genom socknen fr. Bunn och drifwer mjölkvarnar. Vid sjön Wetteren är en Attestupa från ett berg med 200 alnars precipice, kallad Dödsprånget på Hofwastogs egor *).

Kyrkan, belägen 2½ m. fr. Jönk., 14½ m. fr. Werö, är byggd af sien på krongrund, 58 aln. lång, 21 aln. bred. Reparerad i sednare tider och försedd med altartafla af Hörberg. På storflokan står 1556.

Kyrkoherdar.

1. Andreas, subc. 1593. Monne ej Nic. Andrea Syltenius, som strifwit i P. Glandii Album 1603, warit bennes son? Och Andreas en farfader till And. Syltenius n. 4? 2. Lars Ulmstadius 1629 Förut Com. R. i Jönk. Bisk. Joh. Laurentii (Ulm) Stalenus lär warit hans ena son; Med. Profes. Lars Bobergs	i Ups. fader, enl. Ikenberg, hans 2:dre son. 3. Sweno S. Karre, Past. i S. sidededicationer 1634 och 35 af Sw. B. Junepol. och Gudm. L. Theonomus. 4. And. Sone Syltenius 1638+66. F. 1598. Commisiter i Hemmesjö 1629. Riksdagsm. 1640 o. 54. Com:st. i Hemmesjö 1629. G. m. Anna Jonsdtr Gahn. Hade med

*) Ett Kornås uppygghes såsom beläget i Ulmstads sn; derifrån har en i 2 stift utmärkt prestslägt utgått.

Anders Fornander, bondson, Kh. i Nottebäck 1696—1710.

.. Niils F. Kh. i Malmbäck, f. 1684.

.. Andr. F. St i U. 1736.

.. Johan F. Militär.

.. Olaus F. Kh. i Döberhult g. m. G. Dryselius.

.. Abrah. F. Kh. i Runsten, Th. Dr.

.. Olof F. Com. ibm.

.. Söns F. Borgare i Kalmar. Riksdm. 1815. 23.

.. And. F. Kh. i Gärbelösa, Th. Dr.

.. Carl F. Med. Dr.

.. Abrah. F. Coopy. Kap. i N. Amerika.

.. Erland Abr:st. F. Kh. i Hulterstad.

.. Anders F. Kh. i Förlösa.

.. Lars F. Kh. i Frinbernd, sedan i Wisserum.

.. Petrus F. And:st. Kh. i Malmbäck. Contr. Prost.

.. Niclas, Militär.

.. Andreas, bodde på Wisingsö.

.. Petr. Kh. i Malmbäck, Prost.

.. Olof, Brukspatr. på Ahlskult.

.. Jonas, Länspestiljon i Jönköp.

(Enl. J. G. Lagergren och M. J. Löfgren).

henne 10 barn. Sonen Johan adl. 1682 (n. 1012) Sittwererang dog som Kammar-Råd utan manl. arfwingar. Nils Sultenius, Prof. i Lund, abrades 1686 (n. 1073) Sittwereråd, blef stamfader till en rik ätt bland vår adel, hade 14 barn, deribland Nils S—d blef Lhd i Christd, (dennes son Arn., Lhd. i Halland, blef Friherre), Pet. S—d, Presb. i Åbo Hofrätt, C. Gust. S—d, Egn i 10 här., Jul. S—d, v. Presb. i Kammar-Goll. Rh. And. Sultenii son Lars Sultenius blef Asef. i Götha HofM. Dennes son Sam. v. Sulten, Lhd. i Christd, blef Friherre (n. 152); den andre sonen And. v. Sulten Justitie-Borgmäst. i Sthm, war Taleman för Borgareståndet 1719.

5. M. Nils Jona Blander 1667†1707. G. m. en dotter af n. 4. Prof i Wisa 1688. F. i Dland, Olmstads sn. Sonen

6. M. Nils Blander 1708†55. Prof i Wisa 1740. G. m. A. Br. Bergenadler.

7. M. Sw. Rundawist 1758†1764. Orer. på prfm. 63.

8. M. Arn. Abrah. Blander 1767†81. Mgr i L. 45. Docens i Theor. Philos. 1747.

9. Lars Rosengren 1784—1808.

10. Joh. Adelin 1804†21.

11. M. Bengt Norlin 1822†25. Se Rect. serien i Jönköp.

12. M. L. P. Gagner 1827—41. F. 1791. St. i U. Disp. 1819 de colonia Vermland. Reg:tpast. R. Hofpred. Utg. Predika. 6 häften Jönk. 1828—36. 2 häft. Örebro 1835. Strödda betraktelser i andl. ämnen Linköp., Sthm. Örebro 1834. And-

liga betraktelser. Örebro 1836. Betraktelser öf. Fader war, Örebro 1841. Blad ur Jesu Evangel. 1 D. Dr. 40. För Rätth. barn Sthm 37. Bekantast är Gagners Cateches-föreläsningar, som lär fått 9 upplagor. G. fick transp. till Arwika i Wermland 1841.

13. C. F. Bergbofs 1842. F. 1797. Stud. i Ups. 1818. Pr. 1820. Slottepr. i Gtstads 22. Com:st. i Hemmesjö 26, i Nye 31. Communistrar.

1. Zacharias Karre el. Karrens. Dom. Zacharias in Olmstad war Erkebif. J. Bazii lärare 1634, enl. Prof. Heshvenii program till Erkeb:s begrafn. 1681.
2. Sw. Sa(charia)Karre war Com:st. förrän han blef Rh.
3. Andr. Folmningius St. i L. 1684.
4. Petr. Langelius 1596. Blef frige:prest, sedan Rh. i Skåne.
5. M. N. Blander 1708. Rh. i Ö—d.
6. And. Dryfenius 1708—30. Se Sandseryd.
7. Sw. Fowelin 1730—33. Se Barseryd.
8. Alex. Roswall 1733†67. Resp. i prfm. 44. G. m. Anna Jul. Döben, som 5 ggr födde tvillingar, dehsutom 8 barn. Han utg. Rätteg. pred. håll. i Örenna 1741, tr. i Sthm 48. Förelär. öf. Luth. mindre Cateches i 67 predika. tr. 1762. Öf:satte och utgaf "Kennise Köp."
9. J. G. Lång 1769†91.
10. Vitalis Wetter 1792—99. Se Örenna Comil.
11. M. Johan Wetterholm 1799—1802. Se Ljunga i Westra h.
12. O. M. Broman 1805— F. 1757. Senior Communistrarum i Wer. sist.

Tillägg till Östra härad ur Arch. Smol. T. III.

2 §. Swetlanda. Sjöar: Långerbassjö $\frac{1}{8}$ m. lång, Stenäsasjö $\frac{1}{4}$ m. lång, Förebasjö $\frac{1}{8}$ m. l., Neckesjö $\frac{1}{2}$ m. l. P. 183 Sw. Blidbergs sästmö kallas i personalierne af Biskopen "Entejungsfu." Se vidare Arch. Smol. n. 101 o. 102. 3 §. Björkö. P. 191 Andr. Almelin kallas A. Benedicti, då han uppvijade kyrkråtn. 1673—79. Hans son Bened. Almelin begärtes till Capellan 1696; men Petr. Almelin blef utnämnd. Se wid. Arch.

Smol. 107—113, der en flockareberättelse af 1660 och en byskif af 1753 böra bemärkas. De handla om kyrkplatsens bestämmande genom tvillingstutar. Förut nedrefvs dagens arbete om natten. Sedan hördes den ljufligaste englamusik i syn af arbetarne. Den äldsta kyrkan hade sjunkit. 1560 sågs ännu spiran öfver wattenet i "Siunkemyr." Kyrkan sjönk för att straffa en barnmörderiska, som gått ut under Stj. fullbordat brottet och gått åter in i kyrkan. 4 §. **Carlstorp.** P. 193 Boanäs å "stannade före Tyska kriget 1634 Sim. o. Jud. dag 4 f. m. — 2 e. m. derpå följde en stor förändring i Pommern." 1682 natten före Nyårsdagen stannade öf. än, allt enl. Arelis berättelse. Zagerhult egdes 1759 af Enkefru Br. Silfwerbrand "née de Arelia." Se wid. Arch. Smol. n. 95—100. 5 §. **Ålsheba.** En asritning af "Munkstäl," som finnes på A—s största flocka anmärkes. Se widare Arch. Smol. n. 85—88. 6 §. **Skirö.** Säges för kalladt **Skireda**, hwaraf p. 210 n. 3 Desten i Skirö skref sig **Skyrebius**, men 1593 under Ups. mötes beslut **Ostanus Nicolai in Skireda.** N. 10 **Bengt Norlin** kallas af Gahn: "den wisseligen salige och store mannen, wälsignad och allmänt för sin nitälstan och gudsfrukstan sijnad." Se widare Arch. Smol. n. 89—91. 7 §. **Näshult.** En Jätte på stenberget wid Stenberg och en byskif wid N. buellerade genom fastade klippor. Den sebnare förlorade derwid **Näsan**, deraf **Näshult.** Se wid. Arch. Smol. n. 92—94. 8 §. **Korsberga.** "Berg et remnade wid Christi död." Kyrkan nedbrändes af åstkan, dertfore att folket, på en bonde **Elfvers** i Lilla Flohuli instiftande, mangrannt gick ur kyrkan, då en prest af Lutheriska reformationens bekännelse der först predikade; men deraf beweltes **Elfwer**, och arbetade sedan på ny kyrka, så att fingrarne stuligen måste uppbrytas för att kunna släppa yrskafstet. P. 221. n. 11 Joh. Telanders fader hette **Samfing Gudmundsson**, född i Skäggelösa i Skastelöf, bonde i Snerysda i Wirstads sn. 3. L. g. m. 1) **E. C. Ullgren** född i Angelstad, Kh. Erik Wallins i Jerstorp enka, 2) **Marg. Osander.** Hade med den sebnare inga barn. Se wid. Arch. Smol. n. 78—84. 9 §. **Bygheda.** P. 226 n. 11 Clem. Flodin hade en son **Mgr Sam. Flodin**, dödd 1738 som Riksdm. i Ethm och Kh. i Kommarv. Uf. pred. öf. honom af Bisk. Rhyzelius är tryckt. Se wid. Arch. Smol. n. 114 och 115. 10 §. **Wjresjö.** P. 231 Joh. Strelingii barn: 1. **Jonas Streling** † omfr. 1725 som Officer under krigstaten i Ethm. 2. **Petr. Str.** Comm:st. i Elmehoda. 3. **Herman Str.** Comm:st. i Hwelanda. 4. **Joh. Streling** Profess. Theol. Lect. 1:maris. 5. **Dan. Str.** Comm:st. i Uråsa. 6. **Anrika** g. m. Comm:st. Bengt Wibegren i Lannastede. 7. **Elisab.** g. m. Sergeant **S. Sjöberg.** 8. **Helena** g. m. Dan. Wigius i Werö. 2 dogo små. Allas porträtter synas på "Strelingsta taflan." Se widare Arch. Smol. n. 103—106.

Register öfwer härader och socknar.

	Pag.		Pag.
Almesåkra, Amner	297	Ljungarum, A	348
Alsheda, Moderförf.	195	Långaryd, M. f.	100
Anderstorp, A	136	Malmback, M. f.	290
Asbolands härad	191 192	Myresjö, M. f.	229
Bankeryd, A	354	Månsary, A	367
Barferyd, M. f.	343	Nydale, A	280
Barnary, M. f.	364	Nye, A	221
Beheda, M. f.	225	Näswelljö, A	188
Björksö, M. f.	184	Näsby, A	227
Bolmsö, M. f.	163	Näshult, M. f.	213
Bondstorp, A	32	Näsö, A	346
Bosebo, A	118	Namqvilla, A	256
Bredaryd, A	152	Nestled, M. f.	130
Bringetofsta, M. f.	300	Nogberga, M. f.	356
Burseryd, M. f.	114	Nydaholm, M. f.	40
Byarum, A	28	Sandferyd	373
Bäraryd, A	126	Sandjö, M. f.	241
Bäckaby, A	255	Sandwif, A	117
Carlstorp, M. f.	191	Stede, A	202
Dannäs, A	168	Steyperstad, A	264
Femjö, M. f.	96	Stiro, M. f.	208
Forsferum, A	342	Stärslad	402
Fersheda, M. f.	148	Solberga, A	259
Fryeled, M. f.	36	Stenberga, A	216
Fröberyd, M. f.	251	Stengårdshult	77
Fårgaryd, A	105	Stockaryd, A	273
Gnosjö, A	147	Swartary, M. f.	330
Grenna	395	Svenarum, A	287
Gryteryd, A	112	Tannåker, A	171
Gällaryd, A	49	Thorlinge, A	155
Gagshult, A	34	Tosteryd, M. f.	22
Gafary	376	Tweta härad	306
Geftra, M. f.	107	Tännö, A	64
Gjelmferyd, M. f.	267	Umnaryd, M. f.	90
Gjertlanda, A	266	Walljö, A	248
Gulljö, M. f.	260	Wedbo, S. h.	185 194
Gwelta	178	Bername, M. f.	57
Gylletofta, A	304	Westbo h	79
Hanger, A	70	Westra h	234
Jällantofta, A	94	Willstad, M. f.	121
Jerönäs, M. f.	339	Wirferum	216
Jerstorp, M. f.	351	Wistingsö	383
Jönköping, M. f.	313	Wita h	350
— Slottsförf.	310	Wortorp, A	52
Korsberga, M. f.	218	Wristad, M. f.	275
Krärhult, A	194	Wåthult, A	128
Kullstorp, M. f.	145	Yggestorp, A	361
Källerkob, A	161	Åhs, M. f.	157
Källjö, A	75	Åker, M. f.	71
Källeryd, A	141	Åsenhöga, M. f.	78 139
Kärda, M. f.	65	Ödestugu, A	293
Lannastede, A	232	Öna, A	206
Leferyd, A	335	Ölmstad	409
Lennhult, A	221	Örbo h	14
Ljunga, A	302	Östra h	173

Tryckfel i Tredje Delen.

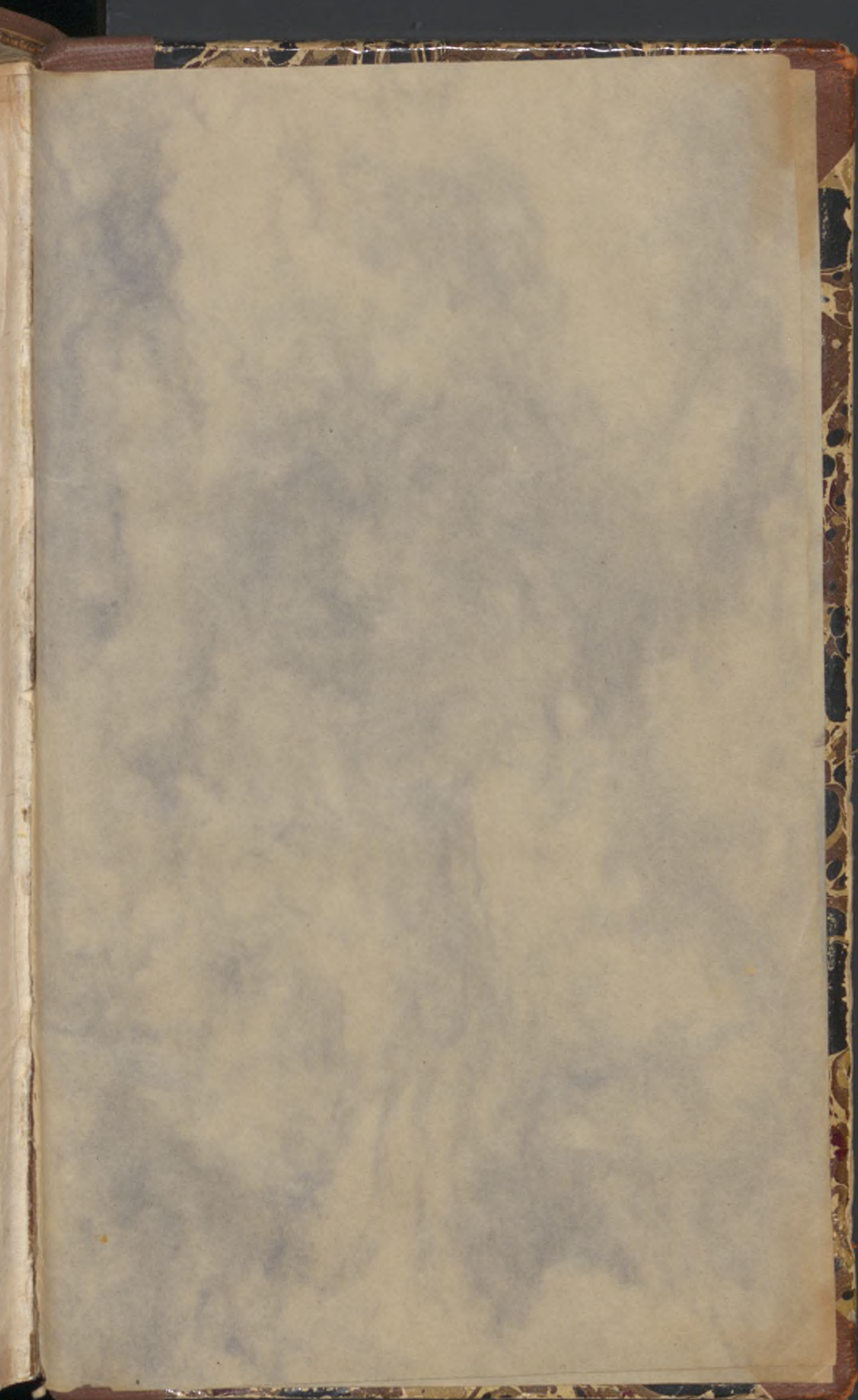
P. 8 r. 18 läs: varit 7 ft. (fylling) $\frac{1}{2}$ rst. — r. 6 nerifr. i texten sig läs: sig. P. 11, r. 13 nerifr. Ta läs: Tar. P. 12 r. 17 nerifr. Mors läs: Moñ: r. 10 Van.. läs: Var... P. 13 r. 13 nerifr. läs: Anneberg. P. 15. Wortorps oförm. hemman äro $41\frac{1}{2}$. P. 18, r. 13 nerifr. i texten Bänder, läs: 349 bänder. P. 20 r. 2 läs: uttages. P. 21 r. 17 läs: Sjelmqvist; r. 22 byre läs: byre. P. 25 r. 17 läs: Gentatus. P. 27 wid n. 7 i Khl. J. J. D. läs: kom härifrån till Hestra. Wid n. 13 son of, läs: fader åt. Wid n. 14 Det som här tillägges Kyrkoherden Junander omgår en Regementsfriskvare M. J. Junander i Snubbebo. P. 29 r. 25: 7:de ruan + läs: N; r. 26 för HHTH . läs: HHTI.HTH . Det är — — r. 28: anti r Tinf: R. 31: efter sin f(ader?) Tin.(?). P. 38 r. 12 nerifr. läs: su, Längen. . P. 42 r. 9 e), läs: e) S. d. C. . . P. 43 r. 6 nerifr. läs: Niddare. P. 44 r. 6 läs: hade. P. 46 r. 3 nerifr. i noten läs: Swiderne. P. 48 r. 6 runor utgår; r. 7 läs: har fordom bew... P. 64 9. Tännö, läs: 10. Tännö. P. 65 10. Kärda, läs: 11. Kärda. P. 70 11. Hånger, läs: 12. Hånger. Noter r. 4 nerifr. Sutan, läs: Sutan. P. 71: 12. Åker, läs: 13. Åker. P. 75: 13. Kåffjö, läs: 14. Kåffjö. P. 77 14. Steng.. läs: 15. Steng... P. 78: 15. Åfens. läs: 16. Åfens. r. 4 nerifr. läs: Liljenberg. P. 86 och 87 Genom insättningen af en not på 87:de sidan ha raderne ej kommit på begge sidorne fullt midt emot hvarandra, hwilket dock ej kan förwilla en uppmärksam. P. 88 not. läs: Samf. P. 100 Khl. wid n. 17 läs: Wolm 1733+70. Wid n. 18 sista raden, läs: en dtr g. m. S. Sjögren, en g. m. n. 19 oc. P. 104 Khl. n. 7 första raden, läs: Lindelius. P. 106 r. 5 det. läs: den. P. 110 Khl. n. 8 sista raden A. läs: P. (Jona). P. 112 Khl. n. 12 läs: Sutan efter n. 11.; r. 6 läs: Denne; r. 15 G. läs: Samla. P. 115 r. 10 nerifr. äldre, läs: ej äldre. P. 117 Khl. n. 14 snäll betänkt. P. 118 r. 10 läs: biärgsno? P. 128 r. 17 läs: fördes.. P. 140 in medio, eges läs: egas. P. 168 r. 2 nerifr. i noten, läs: ty *titulum me rexit* ej titulum exisit.. P. 169 se noten *) läs: Troligare d) Linnegården. P. 170 r. 4 läs: Arosiensis.. P. 171 r. 17 nerifr. läs: belägrande.. P. 179 r. 19 runstenar, läs: resestenar. P. 181 r. 21 läs: Arimun.. P. 182 r. 19 står 1717 läs: 1817. P. 187 in medio läs: Ingemarsson. P. 188 r. 4 i noten nerifr. läs: Åbbary. P. 215 not *), r. 5. Att den här upprepade uppgiften i Adelsmatr. att J. Svlvius, rusthållaren, war med wid Helsingborg, är grundlös, se Biogr. Ler. Svlvius. P. 225 står 15 §, läs: 16. Verheda. P. 227 r. 13 nerifr. i texten läs: derjemte. P. 228 r. 15 nerifr. i texten: höga utgår. P. 233 r. 27 läs: Folk.. r. 29 läs: 1770, påtänkt både.. P. 238 r. 12 ett från, läs: ett wattendrag från.. P. 249 r. 1 läs: Lars, Ståtrug. P. 253 r. 6: Der försärdigades.. Khl. n. 1. läs: Gudmund i.. P. 256 står 562 läs: 256. P. 265 r. 20 bit, läs: lit; n. 31 antyder läs: anhyda. P. 266 r. 7 Sjernäs läs: Sjertanäs. P. 267 r. 2 De.. läs: De.. P. 269 r. 12 ja läs: på; r. 13 tid. läs: tid: P. 271 näst sista raden S. A. W. läs: S. W. A. P. 285 r. 11 recone.. P. 286 r. 6 läs: civilla.. P. 293 r. 3 rätta, läs: försä. P. 305 r. 21 står 1707 läs: 1407. P. 306 obs. Jönk. Slettsörsaml. bör wara n. 1. Stadspast—f n. 2. P. 314 r. 22 nerifr. borgliga läs: bergs līga. P. 316 r. 12 nerifr. står 1502 läs: 1592. P. 320 noten *) 2:dra raden läs: söner (i Sjernm..). P. 321 r. 7 nerifr. läs: 4 nya led... P. 325 Khl. n. 14 sista raden, läs: Rosenborgarnes.. P. 329 Conrectoret, wid n. 17 står n. 24, läs: 23; men wid n. 18 fättes n. 24. P. 332 r. 24 med läs: under.

Innehåll.

	Pag.
11 Kap. Allmän öfverfigt af Jönköpings län	1
12 Kap. Östbo härad.	
1 §. Allmän öfverfigt	14
2 §. Tostereds pastorat: 1 Tost. s. u. p. 22. 2 Byarum 28. Vondstorp	32
3 §. Fryeleds past.: 4 Gageshult p. 34. 5 Fryeled	36
4 §. Rydaholms past.: 6 Rydaholm p. 40. 7 Gällaryd	49
5 §. Bernamo past.: 8 Bortorp p. 52. 9 Bernamo 52. 10 Lånö	64
6 §. Kårda past.: 11 Kårda p. 65. 12 Hånger	70
7 §. Åters past.: 13 Åter p. 71. 14 Käffjö	75
8 §. Skaten i Mo härad: 15 En del af Stengårdsby	77
9 §. Skaten i Westbo: 16 En del af Åsenhöga	78
13 Kap. Westbo härad.	
1 §. Allmän öfverfigt	79
2 §. Unnaryds past.: 1 Unnaryd p. 90. 2 Sällantosta	94
3 §. Femsjö past.: 3 Femsjö	96
4 §. Långaryds past.: 4 Långaryd p. 100. 5 Fårgaryd	105
5 §. Hestra past.: 6 Hestra p. 107. 7 Gryteryd	112
6 §. Burseryds past.: 8 Burseryd p. 114. 9 Sandwif 117. 10 Vosebo	118
7 §. Willstads past.: 11 Willstad p. 121. 12 Båraryd 126. 13 Båthult	128
8 §. Retteleds past.: 14 Retteled p. 130. 15 Anderstorp	136
9 §. Åsenhöga past.: 16 Åsenhöga p. 139. 17 Källeryd	141
10 §. Kulltorps past.: 18 Kulltorp p. 145. 19 Gnosjö	147
11 §. Forsheda past.: 20 Forsheda p. 148. 21 Bredaryd 152. 22 Thorfvinge	155
12 §. Åhs past.: 23 Åhs p. 157. 24 Källerstad	161
13 §. Volmsö past.: 25 Volmsö p. 163. 26 Dannäs 168. 27 Lannåfer	171
14 Kap. Njudungen: Östra härad.	
1 §. Allmän öfverfigt	173
2 §. Gwettlanda pastorat: 1 Gwettlanda	178
3 §. Björks past.: 2 Björks p. 184. 3 Näsvelsjö	188
4 §. Carlstorps past.: 4 Carlstorp p. 191. 5 Krårhult	194
5 §. Åsheda past.: 6 Åsheda p. 195. 7 Skede 202. 8 Öfna	206
6 §. Skirö past.: 9 Skirö p. 208. 10 Nye	211
7 §. Näsuhults past.: 11 Näsuhult p. 213. 12 Stenberga	216
8 §. Korsberga past.: 13 Korsberga p. 218. 14 Lemnhult	221
9 §. Berheda past.: 15 Berheda p. 225. 16 Näsby	227
10 §. Myresjö past.: 17 Myresjö p. 229. 18 Lannastede	232
13 Kap. — Westra härad.	
1 §. Allmän öfverfigt	234
2 §. Sandsjö past.: 1 Sandsjö p. 241. 2 Wallfjö	248
3 §. Fröderys past.: 3 Fröderyd p. 251. 4 Bäckaby 251. 5 Ramqvilla	265
4 §. 6 Solberga, Amer till Korsberga i Östra härad	259
5 §. Hultsjö past.: 7 Hultsjö p. 260. 8 Skeppersstad 264. 9 Hjertlanda	266
6 §. Hjelmferyds past.: 10 Hjelmferyd p. 267. 11 Stofaryd	273
7 §. Wriststads past.: 12 Wriststad p. 273. 13 Rydala 280. 14 Svenarum	287

	Pag.
8 §. Malmbäck's past.: 15 Malmbäck p. 291. 16 Öfvingu 293.	
17 Almedåfra	297
9 §. Bringetofsta past.: 18 Bringetofsta p. 300. 19 Ljungå 302.	
20 Sylletofta	304
16 Kap. Tweta härad.	
1 §. Allmän öfverfigt	306
2 §. 1 Jönköpings stotteförsamling	310
3 §. 2 Jönköpings stadsförs. p. 313. a. Kyrka, Capell, Kloster, Mynthus 314. b. Milba Stiftelser 316: 1 Hospital, 2 Lazarett. c. Staden. Stadsstyrelsen 317. Borgmästare 319. d. Göta Hofrätt 320. e. Jönköpingsbor 322. f. Stadens omgifning 324. g. Presterskapet 324 h. Scholan	327
4 §. Swartarps past.: 3 Swartarp p. 330. 4 Leferyd	335
5 §. Jersnås past.: 5 Jersnås p. 339. 6 Forserum	342
6 §. Barferyds past.: 7 Barferyd p. 343. 8 Näsjö	346
7 §. 9 Ljungarum, Anner till Jönköp. stadsförsaml.	348
8 §. Jerstors past.: 10 Jerstorp p. 351. 11 Vanferyd	354
9 §. Rogberga past.: 12 Rogberga p. 356. 13 Yggestorp	361
10 §. Barnarps past.: 14 Barnarp p. 364. 15 Måsarv	367
11 §. Sandferyds past.: 16 Sandferyd	373
12 §. Hafarps past.: 17 Hafarp	376
17 Kap. Wista härad.	
1 §. Allmän öfverfigt	380
2 §. Wifingsö past.: 1 Wifingsö	383
3 §. Örenna past.: 2 Örenna stads- och landsförsaml.	395
4 §. Skärstads pastorat: 3 Skärstad	402
5 §. Ölmstads pastorat: 4 Ölmstad	409

V. 1. 2

SM

